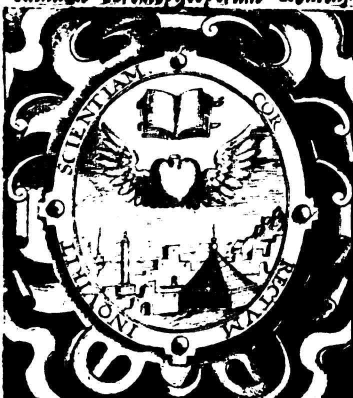
HISTORIÆ REMENSIS ECCLESIÆ LIBRI IIII.

AVCTORE FLODOARDO PRESBYTERO ET CANONICO EIVSDEM ECclesiæ, deinde monasterij S. Remigij monacho & abbate, ante annos DCL. conscripti.

NVNC PRIMVM CVM SCHOLIIS IN LVCEM EDITI OPERA ET STVDIO GEORGII COLVENERII *S. Theol. Doctoris, & Regij ac ordinarij Professoris, Collegiatæ ecclesiæ S. Petri Præpositi, & Academiæ Duacensis Cācellarij.*

ADDITA EST APPENDIX, ET CATAlogus omnium Archiepiscoporum Remensium.

DVACI,
In officina IOANNIS BOGARDI.
M. DC. XVII

IN ANTIQVIS MONVMENTIS MSS. REPERTVM.

Sy ty veu de Rein ſauoir les eueques,
Lyc ly temporair de Flodon le ſage.
Yl es mort du tam d'Odalry eueque :
Et fut d'Eſpernay né par parentage,
Vequit caſte clercq, bon moine, milleu abbé.
Et d'Agapit ly Romain fut aubé.
Par ſen hyſtore maintes nouuelles ſaura,
Et en ille toute antiquité beura.

ILLVSTRISSIMO AC REVERENDISSIMO IN CHRISTO PATRI AC DOMINO, D. FRANCISCO VANDER

Burch, Archiepiſcopo ac Duci Cameracenſi, ſacri Imperij Principi, Comiti Cameracesij, &c. veram ac perpetuam felicitatem precatur.

QVVM non ſolùm Cameracenſis diœceſeos, ſed penè totius prouinciæ populos certatim accurrere cernerem fauſta precantes, tantaq; letitia exultãtes, quãto luctu Gandauum contriſtabatur, mearum eſſe partium iudicaui, in communi omnium exultatione

tione meum pariter gaudium profiteri. Quod vt facerem meo muneri congruenter, opportunè erãt in manibus hi quatuor libri Flodoardi, viri virtute, doctrina, & moribus, seculo illo (quod ignarum & barbarum vocant scriptores) excellentissimi: ex cuius operibus viri nostro æuo doctissimi Ill.mus Cardinalis Cæsar Baronius, Papirius Massonus, Petrus Pithœus, & alij sua scripta plurimũ ditauerunt. Nec erat profectò cui potiori iure in Belgio nostro deberetur hoc opus, quàm ei cuius diœcesis ex Remẽsi Metropoli diducta, auctoritate sedis Apostolicæ anno 1559. in Metropolim feliciter est erecta. Quapropter quòd olim debebat ecclesia Cameracensis illi suffraganea, nẽpe vt suorũ Metropolitanorũ doctrinam capesseret, vestigia sequeretur, & virtutes imitaretur,

nunc

nunc in caput erecta, non debet ab ijsdem descíscere, dicente Domino: *Attendite ad petram vnde excisi estis.* Isa. 51 Præter historiam, & progressum Remensis ecclesiæ sunt in hoc opere gesta multorum pontificum, & aliorum sanctitate illustrium, quorum nomina, Sanctorum catalogo adscripta, vniuersalis veneratur ecclesia. Pleni sunt hi libri miraculis & varijs, & maximis, exemplis item plurimis referti: quibus nihil ad mouendum fortius, nihil ad persuadendum efficacius, vt verissimè dictum sit: Verbis monemur, exemplis mouemur. Vtilis erit huius historiæ lectio paruis & magnis, Clericis & laicis, principibus & plebeis, vt omnes diuinum numen, & ecclesias Deo sacratas venerentur, & res ecclesiasticas nemo

 sibi

ſibi audeat vindicare, territus exemplis eorum, in quos talia patrantes ſeuerè animaduerſum eſt. Quid verò hîc opera noſtra pręſtiterit, docebit ad lectorē pręfatio. Hoc igitur litterarium munuſculum gratulationis vice à me oblatum, eruditorum hominum patrone colendiſſime, pro ſpectata & decantata paſſim propenſi in litteras & litterarū cultores animi humanitate, ſuſcipere digneris. Nolo hîc laudum tuarum præconem agere. Hoc tantummodo. Commendabilem te reddit illuſtris proſapia, & parentū tuorum in rempub. Chriſtianam merita, ſed illuſtriorem rerum multarum cognitio & mirificus vſus, ſumma prudentia, inſignis comitas & benignitas, ab omni faſtu aliena, diligentia in diuino officio, horis quantumuis antelucanis celebrato, & in paſtora-

li mu-

li munere obeundo. Notum enim eſt, quantum vel intrà hoc trimeſtre ſpacium collapſa cœperis inſtaurare, eliſa conſolidare, infirma ſanare, confracta alligare, abiecta reducere, diuerſa tuæ diœceſeos loca peragrando, multa hominum millia ſacramento cõfirmationis conſignando, & alia Pontificalia munia adminiſtrando. Quod reliquũ eſt, Deum obnixè precor, vt bono huic initio, & progreſſui addat perſeuerãtiã, ad ipſius honorẽ, & eccleſiæ tibi commiſſæ vtilitatem, vt cùm apparuerit princeps paſtorum, pro fideli adminiſtratione immarceſcibilem percipias gloriæ coronã. Duaci pridie Cal. Februarij 1617.

Illuſt.^mæ ac R.^mæ P.T.
obſeruantiſſimus

GEORGIVS COLVENERIVS.

PRÆFATIO AD LECTOREM.

BENEVOLE *lector quid à nobis præstitum sit in huius auctoris editione paucis accipe.* Collatio *facta est in vniuersum ad septem exẽplaria. Tria enim inter se contulit piæ m. dñs Nicolaus Chesneau, Decanus & Canonicus S. Symphoriani in vrbe Remensi, qui hanc historiam, seu veriùs historiæ huius bonam partem in Gallicam linguam transtulit, & eadem lingua edidit Remis excusam anno* 1581. *per Ioannem Foigny. Huius Decani exemplar Latinum manuscriptum, ex quo ille vertit in Gallicum, attulit ad me Thomas Witus I. V. Licentiatus, tradente ei R. viro dño Antonio Beauchesne Remensis ecclesiæ Canonico & Succentori, qui testamenti prædicti dñi Chesneau fuerat executor. Hoc notamus littera c. Porrò collatum est ad exẽplar monasterij S. Remigij, quod littera r. designamus, ad exemplar ecclesiæ metropolitanæ B. Mariæ, & ad tertium, quod particulari nomine non designat, sed credo fuisse*

Igniacense. Ex his secundum diuersum fuit ab eo, quod ad me postea transmissum est, de quo infrà. Nam sæpe notat in margine aliter legi in exemplari B. Mariæ, quàm habetur in eo quod nos habuimus, vt exempli gratia lib. 1. c. 20. in codice Metropolit. dicit legi: secus amnem Saram, cùm in eo quod habuimus legatur Faram. Lib. 3. c. 4. notat legi Algardis abbatissa, vti & in codice S. Remigij, cùm in nostro sit Adalgardis. Ibidem c. 7. dicit legi in codice S. Mariæ, & S. Remigij: cum palmis, in alio autem exemplari cum psalmis, quomodo etiam habebat nostrum B. Mariæ. Hoc igitur exemplar domini Chesneau curaui meis sumptibus describi, & postea exactè relegi. Verùm deprehendens quibusdam locis nonnulla deesse, quærere cœpi alia exemplaria ex quibus impleri possent istæ lacunæ: Tum mihi opportunè, opera dicti dñi Witt, duo alia exemplaria integra Remis transmissa sunt, vnum ex archiuis Ecclesiæ Metropolitanæ B. Mariæ in membrana antiqua manu exaratum, quod signamus littera m. Alterum recenti, anno videlicet 1596. descriptum in charta, ex eodem veteri exemplari per dñm Georgium Montgerard Priorem cœnobij S. Martini Sparnacensis, partim correctis, partim mutatis hic & ibi verbis quibusdam. Signamus

littera

littera s. & vtrumque ferè semper iunctis notis ms. quandoquidem & pro vno exemplari habenda sint hæc duo, eò quòd posterius ex priori sit desumptum. Duo tamen numeramus, quia multis locis correctio aut mutatio facta est. His acceptis integris exemplaribus, deprehēdi in exemplari dicti Dñi Chesneau facilè deesse quartā partem operis. Quapropter descriptis locis singulis quæ deerant, nouo labore totum exemplar meum ita suppletum contuli, & integrè relegi cum prædictis duobus integris exemplaribus, & postmodum quàm fieri potuit accuratissimè dispunxi. Adhac pro maiori luce etiam ad exemplar Gallicum omnia recensui, & ex eo plerumque patria lingua obscuriora nomina propria in margine adnotaui, lectori gratum id fore non dubitans. Ex omnibus autem correctius visum est exemplar monasterij S. Remigij, ex quo exemplar Metropolitanæ ecclesiæ, alioqui satis correctum, multis locis suppleri debuit, non tantùm in verbis, sed etiam integris sententijs, quæ omissæ fuerāt. Sciebā Parisijs & alibi plura exstare calamo descripta exēplaria. Cōmemorat enim Papirius Massonus lib. 2. suorū annalium, se aliquot eius exemplaria vidisse Lutetiæ. Sed quia puriores ex ipso fonte hauriri solent aquæ, idcirco ex archiuis Remensibus ea potiùs petenda esse iudicaui, pro quibus magnas ago

gratias

gratias Thesaurarijs, & archiuorum dictæ Metropolitanæ ecclesiæ magistris, qui ea duorum annorum spacio mihi vtenda communicarunt. Prædictis exantlatis laboribus, prodijt hoc opus sine vllis tamẽ notis aut scholijs Parisijs anno 1611. cura & studio R. P. *Iacobi Sirmondi Soc. Iesu presbyteri. Quod exemplar nactus denuo, à capite ad calcem, omnia cum eo relegi: & sicut illius ope non paucas mendas sustuli, sic ibi complures esse derelictas deprehendi, & nonnunquam integras lineas deesse. Hoc exemplar notamus littera j.*

Ceterum nihil est à nobis immutatum, vel in textu positum, quod non erat in exemplaribus, vel in originalibus in ijs quæ aliunde citantur, nisi idipsum expressè in margine, vel in scholijs significauerimus, vel vbi exploratum erat mendum esse, & lapsum scriptoris, vnam litteram pro alia scribentis. Vbi diuersa erat lectio, nec certò constabat quæ vera esset, probabiliorẽ in textu retinuimus, alteram plerumque ad oram relegauimus.

In orthographia nihil etiam mutauimus, nisi eas, quæ insolentes & deprauatæ censentur, vt dompnus, dampnatio, sompnus, contempnet, solempnitas, ebdomas, parrochus, parrochia, carta, summittere, Nicholaus, Nichasius, subiciens, adiciens, exenium, & similes. In alijs placuit scripturam illo tempore vsi-

re vsitatam relinqui in gratiam antiquitatis, vt Karolus, Karlomannus, Pippinus, Theodulfus, Rodulfus, cotidianus, inlicita inreligiosus. Placuit & seruari scribendi varietatem, qua vna eademq́; dictio, nunc hoc, nunc illo modo scribitur, vt pro inlicitū, aliquando illicitum. Nunc inregularis vel irrationalis, aliàs irregularis, vel inrationalis. Nam ex hac varietate constat, quòd vtroque modo proferebant & scribebant, vti & hodie.

Omnia scripturæ loca, quæ citantur, plerumque etiam ea ad quæ respicitur, margini adiecimus. Similiter & ea quæ ex aliis citantur auctoribus, quæ omnia ad originalia contulimus, & sæpius ex iis emendauimus. Quædam tamen reperiri non potuerunt. Qua ratione nonnulla sunt emendata, quæ alioqui vix emendari potuissent, cùm exemplaria auctoris multis locis fuerint deprauata, & præ vetustate, legentium oculos fugientia.

Quæ tertio libro habentur (qui totus est de gestis & scriptis Hincmari) contuli ad opuscula & epist. eiusdem Hincmari, tam à R. P. Ioanne Busæo, quàm à Ioanne Cordesio ecclesiæ Lemouicensis Canonico edita.

Adhæc collatio facta est ad tomos Conciliorum, & epistolas Romanorum pontificum, vbi de Conciliis agitur. Item cum

annalibus

annalibus Ecclesiasticis Cæsaris Baronij, & præcipuis Galliæ ac Belgij historiographis, Gregorio Turonensi, Aimoino, Sigeberto, Christiano Massæo, Iacobo Meyero, Papirio Massono, & alijs. Ex quibus auctoribus plerumque certa temporis cuiusque rei gestæ nota est adiecta in margine, vel in scholijs post calcem operis adpositis.

Hæc enim scholia omnino necessaria esse iudicauimus: tum quòd auctoris dictio eo hoc frequenter obscura sit, quòd longas texat periodos, quæ implicantur varietate & multitudine eorum quæ congerit & interserit: tum etiam quòd interdum vtatur vocabulis illo quidem æuo tritissimis, sed quæ iam abierunt in desuetudinem. Hæc indice separato recensuimus. Denique per hoc multam auctori lucem attulisse credimus, quod in his scholijs quæcumque possent in dubium verti explicuerimus: pleraque etiam auctoris dicta aliorum testimonio firmauerimus, & vnde plura in eam rem, de qua agitur, peti possint, indicauerimus.

Postremò Catalogum omnium Remensium Archiepiscoporum adiecimus, non sola nomina recensentes, sed & tempus sessionis eorum & decessus, quàm potuimus

certa fide, & principalia eorum gesta. Si tamen in tempore, in tanta vetustate, scriptorum raritate, & opinionum diuersitate, scopum vbique non attigimus, veniam dabit æquus lector, & candidè emendabit. In hoc catalogo plurimùm adiuti sumus ijs, quæ nobis communicare dignatus est Claudius Despretz Atrebas, dominus de Queant, I. V. L. consultissimus, depromptis ex varijs antiquitatibus locorum Galliæ, partim mss. partim excusis. Qui etiam nobis suppeditauit Statuta Synodalia per dominum Sonnacium, epistolam Adelagi ad Flodoardum, & nonnulla alia de eodem testimonia. Iuuit præterea catalogus ad calcem exemplaris ecclesiæ Metropolitanæ B. Mariæ Remensis diuersa manu adscriptus. Qui etsi vsque ad 54. Archiepiscopum non habeat nisi nuda nomina, in sequentibus est copiosior.

VITA AVCTORIS EX HIS LIBRIS, ET ALIVNDE CONSCRIPTA PER GEORGIVM COLVENERIVM.

VT à nomine ordiamur, integrũ auctoris nomen fuit, vt arbitramur, Flodohardus, seu Flodoardus, ex quo per syncopen factum est Flohardus, & Floardus. Quod posterius in nostris ferè exemplaribus reperitur, quomodo item legit Ioannes Sauaro in notis suis ad Sidonium Apollinarem. Sigebertus Flauualdum, Trithemius Flaualdum nominat. Petrus Pithœus in xij. auctoribus simul editis, Papirius Massonus, eosque secutus illustrissimus Cardinalis Cæsar Baronius Frodoardum appellant. Sed pro littera l, non r, in prima syllaba facit, quòd lib. 2. huius historiæ cap. 3. meminerit Flauuardi, siue vt habet aliud exemplar Flauardi auunculi matris suæ, & in chronico suo anno 963. nepotis sui Flodoardi, vt ibi legit correctius exemplar Diuionense. Vnde & prædictus Pithœus in Glossario Capitularium Karoli Magni & Ludouici Pij, quod

quod auctum posteriùs in lucem emisit, perpetuò Flodoardum nominat, vti & Iosias Simlerus in præfatione seu epistola dedicatoria Cosmographiæ Æthici, quod & nos sequemur. Patria ei fuit Sparnacum oppidum non procul Remis dissitũ. Vixit sub Archiepiscopis Remensibus Heriueo, Seulfo, Artoldo, & Odalrico. Sub Artoldo eum hoc opus conscripsisse patet ex lib. 3. c. 6. Vixit sub regibus Francorum Carolo Simplice, Ludouico Transmarino, & Lothario eiusdem Ludouici filio, quem in regem Francorum consecrauit Artoldus anno 954. Fuisse presbyterum & Canonicum ecclesiæ Remensis testantur codices Remensis & Igniacensis, qui illum his titulis ornant, immo omnia nostra exemplaria manu exarata, in quorum calce legitur: Explicit Floardus vel Flohardus presbyter & Remensis Canonicus. Similiter dictus Iosias presbyterũ vocat, & Ioannes Filesacus Parisiensis Theologus in veteris ecclesiæ Gallicanæ querela Canonicum Remensem, vti & Iohãnes Molanus in Nat. SS. Belgij die quinta Augusti. Fuisse etiam aliquando rectorem seu pastorem Colmisciaci vicj testatur ipse lib. 4. cap. 28. At postmodum vitæ genus mutasse, & relicto Canonicatu monasticæ regulæ

sese

ſeſe ſubdidiſſe, & deinde abbatem factum eſſe, certa ſunt documenta ex epiſtola Adelagi Bremenſis Archiepiſcopi, quam habes infrà. Item ex eo quod de ſe ſcribit in chronico anno 963. his verbis: *Ego verò fractus ætate, & attritus infirmitate, miniſterio me abdicaui prælaturæ coram eodem præſule* (ſcilicet Odalrico, Artoldi ſucceſſore) *quiq; me hoc abſoluens iugo, impoſuit illud per electionem fratrũ meorũ, nepoti meo Flodoardo, ſeptuageſimo ætatis meæ anno.* Sic ibi. Idem confirmant verſus Gallici in codice perantiquo ms. reperti à nobis in frontiſpicio poſiti, quorum hæc eſt interpretatio: Si vis ſcire Remenſes Epiſcopos, lege chronicon Flodoardi docti. Is mortuus eſt tempore Odalrici Epiſcopi, oriundus ex Sparnaco. Vixit caſtus clericus, bonus monachus, melior Abbas, ab Agapito Papa fuit factus ſacerdos. Ex eius hiſtoria multa noua ſcies, & in illa totam antiquitatem hauries. Idẽ deniq; probatur ex teſtimonio Dominici Grimani Cardinalis, quod infrà poſuimus. Fuit autem monachus & abbas ordinis S. Benedicti Remis in monaſterio S. Remigij. Quare non fallitur, nec iniuſtè illũ ſuo ordini vendicat Tritthemius, Sigebertũ ſecutus, lib. 2. de viris illuſtribus ordinis S. Benedicti c. 68. & in catalogo ſcriptorũ

ecclesiasticorum, cùm dicit eum fuisse monachum Remensem ordinis S. Benedicti. Quos item sequitur Conradus Gesnerus in sua bibliotheca, & Arnoldus Wiō lib. 2. ligni vitæ c. 67. sed hic in ætate eius fallitur centum propè annis, scribēs eum floruisse an. 870. Fallitur quoque Antonius Posseuinus in apparatu sacro, in eo quòd Flaualdum à Flodoardo & Frodoardo distinguat, tanquam diuersos auctores: Frodoardo solummodo tribuens chronicon, de quo infrà, Flodoardo autem hāc Remensium Episcoporum historiam. Sed quæ in appendice nonnihil corrigit. Similiter dictus Wion in adiūctis ad lignum vitæ pag. 909. Flodoardum à Flaualdo non rectè distinguit. Præterea fallitur Papirius Massonus in catalogo auctorum, quibus vsus est in suis Annalibus, dum vocat eum Remensem Pontificem. Quod secutus est Baronius anno 933. nisi in Baronio mendum sit, & pro Rhemensi Archiepiscopo, legendum sit, Rhemensis Archiepiscopus, vt ad Artaldum referatur. Nam anno 948. vocat eum Rhemensis ecclesiæ presbyterum, sicut & ipse Papirius lib. 2. in Carolo Simplice, vt per inaduertentiam pontificem vocasse videatur.

Illud interim verum est, mortuo Rodolfo,

dolfo, ab vtroque Capitulo Nouiomensi & Tornacensi die 20. Iulij anno 950. electum fuisse in Episcopum Nouiomēsem & Tornacensem. Non fuit tamen confirmatus, quia Ludouicus Transmarinus rex Francorum subdolè, clam, & via extraordinaria in sedem vtriusque ecclesiæ intrusit & introduxit impurum monachum & Simoniacum clericum Fulcherum, sui archimagiri Kentij filium nothum. Quod resciens Adelagus, vel vt vocat Albertus Krantzius in sua metropoli, Adaldagus Bremensis Archiepiscopus, Apostolicæ sedis legatus, in hæc verba prorupit: *Cognoscetur Dominus iudicia faciens.* Deinde consolatoriam epistolam eidem transmisit, cuius exemplar infrà posuimus. Hæc ex mss. Quibus habent consona de Fulchero Iacobus Meyerus & Antonius Demochares in tabulis Episcoporum Tornacensium his verbis: 44. *Fulcharus siue Fulcherus monachus Suessionensis sancti Medardi, sepultus in templo S. Eligij extra muros ciuitatis Nouiomensis, de quo scribit Meyerus an.* 955. *Fulcherus homo spurius, filius existimatus principis coquorum Ludouici regis Nouiomagensem malis artibus adeptus Episcopatum, omnia fecit deteriora, administrauitq́ menses omnino* 18. *morbo absumptus pediculari &*

 phthiria-

phthiriasi, magnum exemplũ puniti ambitus, & Simoniæ, si nos posteri timeremus Deum.

Fuit porrò Flodoardus vir litteris & moribus egregiè exornatus, vt declarant testimonia, quæ infrà subiungemus, & quod in historico præcipuum est, variæ lectionis, magnæ diligẽtiæ, & indefessi laboris. Hinc ait in præfatione huius historiæ, opus hoc vndecumque collectum esse; videlicet ex scriptoribus sacris & prophanis, gestis martyrum & vitis aliorum Sanctorũ, actis Cõciliorũ, & epistolis põtificũ, præsertim Remẽsiũ, quas ex archiuis ecclesiæ suæ deprompsit. Sanè à prædictis eũ cõmendãt nostri seculi doctissimi Analiũ scriptores Baronius & Papirius Massonus, qui suos Annales ex ipsius scriptis plurimũ exornauerũt. Meminit ipsius frequẽtissimè Baronius to. 10. ab an. 845. vsque ad an. 962. Sed quod dolendũ, ea allegãs, quæ ex Gallico exẽplari mutilo & imperfecto curauit in Latinũ trãsferri, vt ipse fatetur dicto an. 845. recẽsens ibidẽ diploma Caroli Calui, quo edicit vt Hincmaro restituãtur omnia bona episcopatus Remẽsis, quod habetur lib. 3. c. 4. De quo non sine ratione ait Pithœus in dicto Glossario verbo Beneficiario iure: Nollim virũ multæ lectionis ex interpretatione Gallica, alienis à sensu verbis, hoc idẽ diploma retulisse

taliſſe. Verùm ab anno 865. incipit ipſa verba Latina Flodoardi allegare, ſed ex vnico exemplari, eoq́; ſæpe incorrecto & deprauato, vt eodem anno, item 871. 877. 892. 893. & alibi videre eſt. Ceterùm non ſine laude ipſius meminit, vt anno 933. vocans accuratum illius temporis ſcriptorem, cui tantam fidem tribuit, vt anno 954. ex eo alios omnes mendacij redarguat. Quantæ verò auctoritatis fuerit, ex eo diſcimus, quòd ad legationes & publica negocia interdum adhibitus ſit. Vnde libro 1. c. 20. ſe ſcribit ab Artaldo Epiſcopo miſſum propter res quaſdam Remenſis eccleſiæ ad Otthonem regem & Conradum ducem.

Vt verò ad ſcripta eius veniamus. Quatuor huius operis libros eſſe demonſtrat auctoris prologus, in quo vocat quadrifidum laboris ſui opus. Quapropter malè Tritthemius, & qui eũ ſequũtur tres ſolũmodo numerãt. Præter hos quatuor libros hiſtoriæ Remẽſis eccleſiæ, ſiue vt alij vocãt, de Geſtis Remẽſiũ Põtificũ, in quibus multa alia de sãctis & monaſterijs eiuſdẽ ciuitatis & diœceſis interſerit. Scripſit etiã chronicõ ætatis ſuæ exactiſſimũ ab anno Dñi 919. vſq; ad 966. quod in lucẽ protulit Petrus Pithœus inter 12. ſcriptores coætaneos Annaliũ & hiſtoriæ Francorũ.

 Excuſum

Excusũ est opus in octauo Parisijs 1588. & Francofurti 1594. Tametsi in præfatione dubitet idem Pithœus, sitne eiusdẽ auctoris. Sic enim ait. *Iam de Frodoardi chronico (siue is Flaualdus vel Floardus sit Remensis ecclesiæ presbyter, qui Archiepiscoporum suorum vitas à B. Remigio ad Artaldum, diuerso planè stilo descripsit) & hoc monere visum est, ea quæ ad Virdunenses Episcopos pertinent, sed & alia quædam virgulis inclusa, ex tribus vnius esse quod Diuionense appellauimus, quãquam Viriduni potiùs descriptum videatur. Quisquis ille fuit scriptor, multas profectò nobis sui seculi historia tenebras discutiet &c.* De hac re Pithœũ nõ abs re dubitasse ait in præfatione Sirmondus, adhibito etiam hoc argumento, quòd in vetere Kalendario S. Mariæ Remensis adnotatus sit obitus his verbis: *xvj. Kalendas Iunias Flodoardus presbyter & Canonicus.* cùm auctorem chronici Flodoardum V. Kalendas Apriles vita functum esse Chronici appendix doceat. Verùm scire oportet non ijsdem diebus, quibus aliquis ex hac vita discedit, anniuersariam cõmemorationem obitus ipsius celebrari in ecclesijs, vt passim testatur vsus, idque ob varia impedimẽta & potissimùm circa tempus paschale, quo iste migrauit è vita. Quapropter eumdem esse

esse vtriusque operis auctorem, nō solùm fatetur Papirius lib. 2. Annalium Francorum in Carolo Simplice, sed etiam apertissimè convincitur ex ijs, quæ habentur in eodem chronico anno 940. collatis cum ijs quæ habentur lib. 4. historiæ Remensis cap. 28. Vtroque enim loco eamdem rem gestam narrat auctor de seipso, videlicet de sua detentione in custodia ab Heriberto Comite, & ablatione ecclesiæ, quam regebat in Colmisciaco. Neque sanè id Pithœus vnquàm scripsisset, si hanc pariter historiam legisset, quæ non à B. Remigio, qui fuit decimusquintus Remensis sedis Archiepiscopus, sed à B. Sixto, primo eiusdem sedis Episcopo, primisque fidei patribus & fundatoribus exorditur: Tantumque abest, vt stilus sit diuersus, quòd etiam vbi res eadem refertur, ijsdem penè verbis vtatur. Conferantur cum hoc chronico ea quæ habentur lib. 4. c. 15. vsque ad 35. Vtrum verò prius ab eo scriptum sit non certò constat. Chronicon ex eo videtur posterius, quia hæc historia desinit in actis Artoldi, pertingens ad annum vsque 948. Chronicō vlteriùs progreditur vsque ad 966. Quod ait Tritthemius, præter gesta Remensium Pontificum, eum vitas quoque multorum Sanctorum libro vno scripsisse, cùm eius

operis nusquam meminerit, fortè non aliud, sed hoc ipsum est, vt Sigebertus insinuat, in quo agit de vita & miraculis multorum Sanctorum. Porrò non prosa tantùm, sed & carmine valuit Flodoardus. Scripsit enim versibus miracula suo tempore facta in ecclesia B. Mariæ ab ab Hincmaro ædificata, vt ipse testis est lib. 3. cap. 6. Plura eum scripsisse de vitis Sanctorum metricè testis est Ioannes Bunderius Gandauensis ord. Prædicatorum, qui viuebat an. 1550. in indice mss. codicum in Belgio exstantium his verbis: *Flodoardus presbyter scripsit de triumphis Italicis Martyrum & confessorum metricè lib. xv. mss. Treueris in summo templo. De triumphis Christi & Sanctorum Palestinæ metricè lib. 3. mss. ibidem. Tertiò de triumphis Christi, & Antiochiæ gestis, metricè libros duos mss. ibidem.* Quæ scripta si adhuc exstent, vtinam Treuerenses publico ecclesiæ bono euulgent. De ceteris ipsius operibus compertum nihil habeo. Obijt autem plenus dierum, ætatis videlicet suæ anno 73. incarnationis Dominicæ 966. quinto Calendas Aprilis, hoc est 28. die Martij, non quinta die Aprilis, vt inaduertenter adnotauit Nicolaus Chesneau & Posseuinus. Sic enim in supplemento chronici ipsius legimus:

Ipso

Ipso anno (videlicet 966.) vir vitæ venerabilis, & Remensis ecclesiæ presbyter, nomine Frodoardus, honore sanctitatis venerandus, castitatis splendore angelicus, fulgore sapientiæ * cælitus f. * cælicus ceterarumque virtutum insignibus habundanter oppletus, præcedentis libelli, aliorumque librorum dictator egregius, quinta Kalendas Apriles terrenæ peregrinationis relinquens exilia, ciuica, vt credimus, adeptus est iura.

ALIO-

ALIORVM DE HOC auctore testimonia & elogia.

EPISTOLA ADALDAGI SIVE Adelagi Bremensis Archiepiscopi consolatoria ad Flodoardum.

ADELAGVS MISERATIONE diuina Bremensis ecclesiæ seruus Frodoardo patri Remen. verbum pacis.

QVI dudum deposuisti beneficium, vt tecum mundanæ gloriæ contemptorem animum in solitudinē & monasterij latebram deferres, ex voto non ante vitæ finem discessurus, quid iam doles tibi inde non licere egredi ad Episcopium ascendendo, quod surripuit Fulcherus? Stas, & non stas? Deo promisisti de stabilitate, vt si aliquando aliter feceris, ab eo te damnandum scires, quem irriseris; & iam tamen vacillas? Esto firmus in via Dei & à matutina vsque ad noctem, quæ sunt honoris & dignitatis obliuiscere. Orasti: Suscipe
Psal. 118. *me dn̄e secundum eloquium tuum, & viuam.*
Luc. 14. *Eloquium Dei est: Omnis ex vobis qui non renunciat*

renunciat omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus. Saluabuntur qui fugerint ab eis, & erunt in montibus sicut columbæ conuallium. Vidit Deus boni operis in te affectum, exercendi præstitit facultatem, exaudiuit preces, ne dubita, consummandi afferet auxilium. Sed dicis: Negotiari volenti commodat Deus talẽtum, lucrantes beat. An nescis quantò quis altiùs erectus est, tantò propiùs esse ne cadat? Ignoras honoris gradum superbiæ esse irritamentum, esse inanis gloriæ materiam? Caue, ne tibi blandiaris, ne iustitiam tuam facere desideres coram hominibus, vt videaris ab eis. Fac te aptum regno Dei, negotiare, lucrare, super destinato brauio tuæ vocationis in Christo Iesu. Qui te aptum dicunt dignitate maiori, ipsi te, frater, decipiunt, & viam gressuum tuorum, consultore diabolo, conantur dissipare. Fateor eum qui prodesse non præesse, qui contradictiones non honores, qui labores non delicias, qui opus, non opes episcopatus desiderat, bonum opus desiderare: sed in omnibus interiorem discute animum, & disce Christum non semetipsum clarificasse vt pontifex fieret. Officium quidem episcopale suscepimus, sed opus officij non implemus: in affectata præeminentia latet periculum. Horreo notare quod dixit sanctus, audiuit sanctus, rescripsit

Ezech. 7.

Math. 25.

Math. 6.

Isa. 3.

1. ad Timot. 3.

Ad Heb. 5.

rescripsit sanctus: Nunc essem de numero dãnatorum, si fuissem de numero Episcoporum.
Psalm. 54. *Hæc accipe ab eo qui tuus est, & iacta in Do-*
Psalm. 9. *mino cogitatum, patientia tua non peribit in*
Psal. 27. *finem. Fient in desolationem, subitò deficient, peribunt propter iniquitates suas qui te ode-*
Psalm. 9. *runt: cognoscetur Dominus iudicia faciens, & in operibus manuum suarum comprehendetur peccator: Ora pro me. Scriptum pridie Kalend. Octob. anno ix.^c lj.*

SIGEBERTVS GEMBLACENSIS in libro de illustribus Ecclesiæ scriptoribus cap. 132.

Flauualdus monachus Remensis scripsit gesta Pontificum Remensium, orditus narrationem suam à conditione ipsius ciuitatis, quæ à qualitate ciuium, qui in bello erant duri cordis, primò aucupata est sibi nomen Cordurus. Postea milites Remi, à Romulo fratre suo, à facie Romuli fugientes ad eam profugerunt, eamq; à nomine principis sui Remi, Remum denominauerunt. Hic scriptor dignè scriptoribus ideo connumeratur, quia digressus ab opere suo, memoriam faciens Sanctorum martyrum, vel Confessorum quiescentium in ecclesijs Remensi Ecclesia adiacentibus, vel subiacentibus, vitas vel passiones eorum legentibus notificauit.

IOHAN-

IOHANNES TRITTHEMIVS
de Scriptoribus Ecclesiasticis.

Flaualdus monachus Remensis, ordinis S. Benedicti, in scripturis diuinis eruditus, & in secularibus literis egregiè doctus, ingenio subtilis, & disertus eloquio, scripsit non contemnenda lectionis opuscula, quorum studio nomen suum cum gloria transmisit ad posteros. E quibus fertur opus insigne, à conditione Remensis ciuitatis, quā milites Remi à fratre Romulo necati fugatos, ob memoriam domini sui construxisse, & sic appellasse commemorant, vsque ad sua tempora: in quo multa de sanctis martyribus & alijs rebus ac gestis interserens, volumini hūc titulū dare voluit, Gesta Remensiū pontificū lib.3. Vitas quoque multorum Sanctorum lib.1. Alia insuper multa scripsisse dicitur, quæ ad notitiam meam non venerunt.

Eadem scribit de eo lib. 2. de viris illustribus ordinis S. Benedicti c. 68.

DOMINICVS GRIMANVS CARDInalis S. Marci in Diario ad Des. Erasmum can. ordin. S. Augustini, quod excusum est Basileæ anno 1508. apud Michaëlē Furterium, & Ioannem Scotū. fol. 32. nota 13.

Dū Remis agerē, obtulit mihi D. Robertus Briconetus Archiepis. clariss. Galliæ Cancellarius registrum ms. continens quatuor libros histori-

historiæ Remēsis ecclesiæ, authore & collectore Flodoardo, illius quondam Canonico, exinde monacho. Mutatio status, & ex canonico factum fuisse monachum, indicat pietatem viri. Doctè scripsit & diligenter. Plurima enim illius registri ijs contuli quæ hîc in Vaticana asseruantur, eaq́; fideliter exscripta inueni: abest ab eo veteratorum rubigo, & nouorum auctorum asperitas. Et si nostri temporis ærumnosa miseria non præferret studio historiæ lucrum vitæ, nec magis consuleret auaritiæ, quàm antiquitatis notitiæ, dignus esset prælo auctor.

GVILIELMVS EYSENGREIN in catalogo testium veritatis orthodoxæ matris ecclesiæ.

Flaualdus, Remensis Benedictinæ professionis monachus, vir tam diuinis quàm profanis scripturis eruditus, Historicus perfectus, Theologus verò profundus, gesta Remensium pontificum, ab vrbe Remis condita, quam milites Remi à fratre Romulo necati fugatos, ob memoriam domini sui construxisse commemorant, vsque ad sua tempora tribus voluminibus, quibus complures S. *Martyrum historias recitat, deduxit.*

PAPIRIVS MASSONVS lib. 2. Annalium Francorū in Carolo Magno.

Frodoardus Carolo Simplice & Ludouico floruit,

floruit, vitasque pontificum Rhemensium diligentissimè scriptas, ad posteros transmisit, cuius operis exemplaria aliquot Lutetiæ vidimus.

IDEM IN CAROLO Simplice.

Sequenti anno (hoc est 920.) magni motus in Gallia sunt exorti, de quibus & alijs publicis negotijs dicemus ex chronicis eiusdem Fredoardi (quem alij Flodoardum vocant) Rhemensis ecclesiæ presbyteri. Is enim autor præter vitas Pontificum Rhemensium scripsit chronica ab anno nongentesimo decimonono vsque ad annum nongentesimum sexagesimum sextum, quo excessit è vita quinto Calendas Aprilis septuagesimo sexto ætatis anno: nosque illum scriptorem deinceps in Carolo, Roberto, Rodulpho, Ludouico, & Lotario sequemur, præteritis Vitichindo, & alijs minoris diligentiæ ac fidei scriptoribus. Dicendum tertio.

Aliorum testimonia, vt Conradi Gesneri, Arnoldi Wion, Antonij Posseuini, & Israelis Spachij prætermittimus, eò quòd nihil habeant à præcedentibus diuersum.

CATA-

CATALOGVS AVCTORVM QVI A FLODOARDO in hoc opere allegantur, præter epist. summorum pontificũ & varia Concil.

AEMILIVS poëta.
Æthicus.
Annales regum Franciæ.
Augustinus.
Biblia sacra.
Eutropius.
Fortunatus.
Fulco.
Gregorius Turonensis.
Hieronymus.
Hincmarus.
Isidorus.
Iulius Cæsar.
Lucanus.
Nicolaus Papa j.
Orosius.
Remigius.
Salustius.
Sidonius.
Titus Liuius.
Virgilius.
Vitæ & gesta Sanctorum.
Zacharias Papa.

PROLO-

PROLOGUS AD R. EPISCOPUM

Domino venerabili, & in Christi caritate admodum diligibili, præclaro præsuli R. Flodoardus, tantæ benignitatis famulus, omne sanctarum virtutum in Christo gaudium.

CREBERRIMIS admonitionum vestrarum stimulis instigatus, discusso tandem desidię pigritantis torpore, abiectisque diuersarum curarum occupationibus, relego feruentis studij vestri sollertiæ quadrifidum nostri laboris opus vndecumq; collectum, & capitulatim, prout iubere dignati estis, dispositū, nostræ scilicet ecclesiæ Remensis historiarum librum. Haud mirari velcumque petens sanctitatem culminis vestri super hac remoratione obsequij nostri, vtpote diuersis occupationibus præpediti, hiemali quoq; glacialis gelu rigoris obstricti, charaxa-

torum insuper indigentia coarctati. Neque mirum, me minimum in correctione meorum terere moras opusculorum, cùm veterũ nonnulli scriptorum magis in retractatione suorum, quàm meditatione demorati ferantur librorum. Sed nec adhuc omnes ad perfectum me puto eliminasse mendas: & si qua reperiētur scriptoris fortè vicia, industriæ vestræ poterunt expurgari sagacia. Non enim me ita perfectum reor ad vnguem fore perscrutatorem, vt ferre nolim, si quem diligentiorem in elimandis vicijs invenero correctoré. Igitur quia sanctitatis vestræ circa tantitatem nostram profusa videtur exuberasse dilectio, hunc studij nostri fructum, vestri dignum duxi tutaminis delegare patrocinio, vt quę à nostra sunt dicta in tenebris humilitate, ab industriæ vestræ sublimitate dicantur in lumine.

INCI-

INCIPIVNT CAPITVLA LIBRI PRIMI HISTORIÆ Remensis ecclesiæ.

Capitula libri secundi.

10 De

Capitula libri tertij.

29 De

Capitula libri quarti.

29 De

INCIPIT

INCIPIT LIBER PRIMVS HISTORIÆ REMENSIS ECCLESIÆ AVCTORE FLODOARDO PRESBYTERO ET CANONICO EIVSDEM ECCLESIÆ.

De conditione vrbis Remensis.

CAPITVLVM I.

FIDEI nostræ fundamina proditurus, ac nostræ patres Ecclesiæ memoraturus, mœnium nostrorum locatores, vel instructores exquisisse, non ad rem adeo pertinere videbitur, cùm ipsi salutis æternæ nil nobis contulisse, quinimmo erroris sui vestigia lapidibus insculpta reliquisse doceantur. De vrbis namque nostræ fundatore, seu nominis inditore, non omnimodis à nobis

approbanda vulgata censetur opinio, quæ Remum Romuli fratrem, ciuitatis huius institutorem, ac nominis tradit auctorem; cùm vrbe Roma, geminis auctoribus Romulo Remoque fundata, fratris militibus Remum, certis accipiamus scriptoribus, interfectum: nec illum prius à fratre recessisse, dum vno partu editi, & inter pastores educati, latrocinijsque dediti, vrbem constituisse reperiantur: ortaque simultate, ac Remo fratre interfecto, ciuitati Romulus ex nomine suo nomen dedisse legatur. Nam vt Titi Liuij verbis vtamur: *Numitori Albana re permissa, Romulum Remumque cupido cepit, in his locis, vbi expositi, vbique educati erant, vrbis condendæ; & superat multitudo Albanorum, Latinorumque: ad id pastores quoque accesserant, qui omnes facilè spem facerent, paruam Albam, paruum Lauinium, præ ea vrbe quæ conderetur, fore. Interuenit deinde his cogitationibus auitum malum, regni cupido: atque inde fœdum certamen coortum à satis miti principio. Quoniam gemini essent, nec ætatis verecundia discrimen facere posset, vt Dij quorum tutelæ ea loca essent, augurijs legerent qui nomen nouæ vrbi daret, qui conditam imperio regeret, Palatinum Romulus, Remus Auentinum ad inaugurandum templa*

T. Liu. decad. 1. lib. 1.

Illa capiunt. Priori Remo augurium venisse fertur sex vultures: iamq́ue nunciato augurio, cùm duplex numerus Romulo se ostendisset, vtrumque regem sua multitudo consalutauerat tempore illi praecepto: at hi numero auium regnum trahebant. Inde cùm altercatione congressi, à certamine irarum ad caedem vertuntur. Ibi in turba ictus Remus cecidit. Vulgatior autem fama est, ludibrio fratris Remum nouos transsiluisse muros. Inde ab irato Romulo (cùm verbis quoque increpitans adiecisset: Sic deinde, quicumque alius transsiliet mea mœnia) interfectum. Ita solus potitus imperio Romulus, condita vrbs, conditoris nomine appellata. Ita Liuius. Probabilius ergo videtur, quòd à militibus Remi patria profugis vrbs nostra condita, vel Remorum gens instituta putatur: cùm & mœnia Romanis auspicijs insignita, & editior porta Martis (Romanae stirpis, veterum opinione, propagatoris) ex nomine vocitata, priscum ad haec quoque nostra cognomen reseruauerit tẽpora. Cuius etiam fornicem prodeuntibus dexterum, lupae, Remo Romuloq́ue paruis vbera praebentis, fabula cernimus innotatum. Medius autem, duodecim mensium, iuxta Romanorum dispositionem, panditur ordinatione desculptus. Tertius qui *Porta Martis.*

& ſiniſter cygnorum vel anſerum figuratus auſpicio. Nautæ ſiquidem, cygnum bonam prognoſim prodere ferunt: vt ait AEmilius.

Cygnus in auſpicijs ſemper lætiſsimus ales,
Hũc optant nautæ, quia ſe nõmergit in vndas.

Anſeres quoque nocturnas excubias celebrant, quas cantus aſsiduitate teſtantur. Denique Romana etiam capitolia Gallo ſeruaſſe traduntur ab hoſte.

Nec mirum tamen, vrbis noſtræ conditionem vel originem non in propatulo dari, cùm de ipſius gentium, vel orbis dominæ Romæ conditione, Iſidoro teſte, oriatur plerumque diſſenſio: vt eius diligenter agnoſci non poſſit origo. Nam Salluſtius: *Vrbem*, (inquit) *Romam ſicuti ego accepi, condidere atque habitauere initio Troiani, qui Ænea duce ſedibus incertis vagabantur.* Alij dicunt ab Euandro ſecundum quod Virgilius:

Iſidor. lib. 15 originum. ca. 1.

Salluſt. in catilin.

Virg. 8. Æneid.

Tunc Rex Euandrus Romanæ conditor arcis.

Eutrop. li. 1. hiſt. Rom.

Eutropius quoq; in libro hiſtoriarum ſic loquitur, dicens: *Romulus cùm inter paſtores latrocinaretur. xviij annis natus, vrbẽ exiguã in Palatino monte conſtituit, conditam ciuitatẽ ex nomine ſuo Romam vocauit. Poſt hunc Tullus Hoſtilius eam, adiecto Cælio monte, ampliauit. Indeq; ceteri diuerſis diuerſi temporibus*

poribus principes, eius editores vel amplificatores extitere. Vrbis autem nostræ nomen Durocortorum quondam dictum, Cæsaris astruitur historia, in qua libro sexto sic legitur: *Vastatis regionibus, exercitum Cæsar Durocortorum Remorum reducit, concilioq; in eum locum Galliæ indicto, de coniuratione Senonum & Carnutum quæstionem habere instituit.* Æthicus etiam in Cosmographia sic memorat. *A Mediolano per alpes Cottias Viennam* M. pm. *cccc. ix. Inde Durocortorum,* M. pm. *ccc. xxxiij. quæ fiunt leugæ cc. xxj. Item à Durocortoro Diuodorum vsque,* M. pm. *lxij. Item alio itinere à Durocortoro Diuidorum vsq;* M. pm. *lxxxviij. Item à Durocortoro Treueros vsque leugæ xcviij. Item à Bagaco Neruiorum Durocortorum Remorum vsque,* M. pm. *liij.* *Iul. Cæs. lib. 6. de bello. Gall. in fine.*

De amicitia Romanorum atque Remorum.

CAP. II.

CONSTAT itaque Remorum populum populo Romanorum tenacissima priscis olim temporibus, amicitia iunctum, prælibatæ Iulij Cæsaris historiæ libris hoc ipsum adstipulantibus, vbi legitur. *Eò,* scilicet ad fines Belgarum, *ipso Cæ-* *Iul. Cæsar de bello Gallico lib. 2. initio.*

sare de improuiso, celeriusq; omnium opinione, perueniente, Remos (qui proximi Galliae ex Belgis sunt) ad eum legatos Iccium, & Andebrogium primos ciuitatis suae, misisse, & se suáque omnia offerentes in fidem atque amicitiam populi Romani omnino coniurasse, paratosq; esse & obsides dare, & imperata facere, & oppidis recipere, & frumento, caeterisq; rebus iuuare. Reliquos omnes Belgas in armis esse, Germanosq; qui ripas Reni incolunt sese cùm his coniunxisse, tantumq; esse eorum omnium furorem, vt ne Suessones quidem, fratres, consanguineosq; suos, qui eodem iure, eisdem legibus vtantur, vnumq; magistratum cum illis habeant, deterrere potuerint, quin cum his consentirent. Item. *Caesar* Ibidem. *postquam omnes Belgarum copias in vnum locum coactas ad se venire vidit, neque iam longè abesse, ab his quos miserat exploratoribus, & ab Remis cognouit, flumen Axonam,* Gal. Aysne. *quod est in extremis Remorum finibus, exercitum traducere maturauit, atque ibi castra posuit. Quae res & latus vnum castrorum ripis fluminis munitum & post eum quae erant, tuta ab hostibus reddebat, & commeatus ab Remis, reliquisq; ciuitatibus, vt sine periculo ad eum portari possent, efficiebat. In eo flumine pons erat. Ibi praesidium ponit, & in altera parte fluminis Titurium Sabinum*

Lega-

Legatum cum sex cohortibus reliquit. Castra in altitudinem pedum xij fossamq; pedũ xviij. munire iubet. Ab ipsis castris oppidum Remorum, nomine Bibrax, quod aberat milia passuum * xviij. ex itinere, magno impetu Belgæ oppugnare cœperunt. Ægrè eo die sustentata est Gallorum atque Belgarum oppugnatio hac. Vbi circumiecta multitudine hominũ totis mœnibus, vndique in murum lapides iaci cœpti sunt, murusq; defensoribus nudatus est, testudine facta, portis succedunt, murumq; subruunt, quod * tum facilè fiebat. Namque tanta multitudo lapides ac tela conijciebant, vt in muro consistendi potestas esset nulli. Cum finem oppugnandi nox fecisset, Iccius Remus, summa nobilitate & gratia inter suos qui tum oppido præfuerat, vnus ex his, qui Legati de pace ad Cæsarem venerant, nuntiũ ad eum mittit, nisi subsidium sibi mittatur, sese diutius sustinere non posse. Eò de media nocte Cæsar, ijsdem ducibus vsus, qui nuncij ab Iccio venerant, Numidas & Cretas sagittarios, & funditores Baleares subsidio oppidanis mittit. Quorum aduentu, & Remis cùm spe defensionis studium propugnandi accessit, & hostibus eadem de causa spes potiundi oppidi discessit. Itaque paulisper apud oppidum morati, agrosq; Remorum depopulati, omnibus vicis, ædificijsq; quò adire poterant, incensis, ad

* orig. octo.

* ms. aditu.

ad castra Cæsaris omnibus copijs contenderũt, & à milibus passuum minus duobus castra posuerunt. Et post pauca. *Hostes protinus ex eo loco ad flumen Axonam contenderunt, quod esse etiam post nostra castra demonstratum est. Ibi vadis repertis, partem copiarum suarum transducere conati sunt, eo consilio, vt, si possent, castellum, cui praerat Quintus Titurius legatus expugnarent, pontemq́ intercíderent.* (Orig. interscinderent.) *Si minus potuissent agros Remorum popularentur, qui magno nobis vsui ad bellum gerendum erant, commeatusq́ nostros sustinebant. Cæsar certior factus à Titurio, omnem equitatum & leuis armaturæ Numidas, funditores, sagittariosq́ pontem traducit, atque ad eos contendit. Acriter in eo loco pugnatum est. Hostes impeditos nostri in flumine aggressi, magnum eorum numerum occiderunt. Per eorum corpora reliquos audacissimè transire conantes, multitudine telorum & audacia repulerunt: primos qui transierant, equitatu circumuentos interfecerũt.* Item in eadem Historia libro tertio. *Cæsar* (Cæsar li. 3.) *Labiennum legatum in Treuiros, qui proximi Reno sunt, cum equitatu mittit. Huic mandat Remos reliquosq́ Belgas adeat, atque in officio contineat.* (Lib. 5. in fine.) Item in V. *Tantam omnium voluntatis commutationem*, Cæsar scilicet, *attulit, vt præter Heduos & Remos,*

mos (quos præcipuo semper honore Cæsar habuit: alteros pro vetere ac perpetua erga populum Romanum fide: alteros pro recentibus belli Gallici officijs) nulla ferè ciuitas fuerit non suspecta nobis. Item in VI. *Carnutes legatos, obsidesq́; mittunt, vsi deprecatoribus Remis, in quorum erant clientela. Eadem ferunt responsa,* quæ videlicet Senones, *obsidibus imperatis.* Principatum quoque Remos antiquitus inter sibi finitimos tenuisse constat. Sed & apud Romanos id ipsum obtinuisse, auctumq́ue sibi legitur in præmissa, tam ius, quam decus, historia, vt in eodem libro VI. *Sequani principatum dimiserant: in eorum locum Remi successerant.* Semper enim, & in omnibus bellis Remi fidem Romanis seruauerant. Et in VII. etiam quando totius penè Galliæ populi aduersus Romanos cõspirasse, conciliumq́ue Bibracte habuisse leguntur, illi nullatenus adesse voluere, quòd amicitiam Romanorum sequebantur. In necessitatibus autem copias eos Romanorum sustentasse proditur, vt in quinto huius historiæ lib. *Quo anno frumentum propter siccitates angustius prouenerat, coactus est.* Cæsar scilicet, *aliter ac superioribus annis, exercitum in hibernis collocare, legionesq́; in plures ciuitates distribuere. Ex his vnam in Morinos ducen-*

Lib. 6. initio.

Lib. 7. post med.

Lib. 5. ante med.

ducendam, C. Fabio Legato dedit : alteram in Neruios Q. Ciceroni : tertiam in Essuos m. P. **L. Roscio : quartam in Remis cum T. Labieno* Lib 7. in fine. *in confinio Treuirorum hiemare iussit.* Item in VII. *C. Fabium & L. Minutium cum legionibus duabus in Remis collocat.* Insuper & vsque ad internecionem penè Remos pro salute Romanorum certasse, Orosius etiam libro vj. astipulatur, eo prælio quod Paulus Oros. l. 6. hist. c. 11. Bellouaci, post cæterorum Gallorum, qui arma contra Romanos tulerant, deuictum exercitum, instaurauerant, magnam Remorum manum, quæ auxilio Romanis erat, asserens trucidatam. Remos denique prælijs fortes, optimosque fuisse iaculatores : sed & ad bella ciuilia quibus Pompeio superato, monarchiam totius, vt fertur, orbis obtinuit, Cæsare inuitante profectos, Lucan lib. 1. de bello ciuili. Lucanus libro primo testatur his versibus.

Rura Nemetis
Qui tenet, & ripas Satyri, quà littore curuo
Molliter admissum claudit Tarbellicus æquor,
Signa mouet, gaudetq; amoto Santonus hoste.
m. j. Bituris. *Et * Biturix, longisq; leues Axones in armis,*
Optimus excusso Leucus, Remusq; lacerto.
Optima gens flexis in gyrum Sequana frenis,
Et docilis rector rostrati Belga couini.

De

De primis huius vrbis Episcopis.

CAP. III.

NEc solùm apud Ethnicos tunc temporis tanti habitum Remorum populum, quin & apud primos Ecclesiæ Dei propagatores, atque per Euangelium in Christo patres, primæ huius prouinciæ nostræ sedis Pontifices constat semper honore decoratos: adeo vt ipse beatissimus Ecclesiæ Christi princeps, Petrus Apostolus, vrbi nostræ Beatum Sixtum à se Archiepiscopum ordinatum, cùm suffraganeorum auxilio censuerit delegandum, idoneos ei, ac necessarios in eadem prouincia destinans socios S. Sinicium videlicet, Suessonicæ sedis primò, nostrum postea Præsulem, ac beatum Memmium Catalaunicæ vrbis rectorem. S. verò Sixtus Remorum primus Episcopus, etiam Suessonicam fundasse fertur Ecclesiam, & B. Sinicium collaboratorem & cooperatorem suum inibi constituisse: quique post eiusdem S. Sixti decessum, nepote suo, vt ferunt, Sancto Diuitiano Suessoni à se Pōtifice ordinato, quoniam nouiter instituta Remensis Ecclesia, lacte adhuc, tenera fortè fouebat pignera, necdum ad onus Pon-

S. Sixtus. S. Sinicius.

S. Memmius.

Pontificale perferendum robusta, Remis Archiepiscopalem (ea cogente necessitate) subijt cathedram. Vbi pro animarum salute fideliter elaborans, bonumque certamen decertans, cum decessore, vt in cælis, ita etiam meruit in terris habere consortium, vnius eiusdemque templi tumbæque sortitus cum Beato Sixto sepulchrum. Quorum postmodum meritis Basilicæ domus ipsorum claris illustrata miraculis, nonnullis dotata ditatur muneribus: agris quoque domibusque ac vineis locupletata, clericorum pariter enituit ministerijs decorata. Quorum nonnunquam duodecim, nonnunquam decem, vt domni Sonnatij Præsulis tempore, ibidem reperitur congregationem fuisse, donec moderno tempore, abundante iniquitate, & refrigescente caritate, deficere Deo inibi militantium chorus, & vnius ipsum cœpit esse templũ * presbyteri titulus. Quocirca etiam ipsorum nuper abinde ossa translata, in Ecclesia Beati Remigij post altare Sancti Petri, eorundem præceptoris, seruantur recondita. Nec eos Ecclesiam nostram tantummodo ab vrbe Roma constat habuisse patres vel fundatores, quæ Martyribus etiam redimita, eorumque sacrata sanguine atque triumphis, sub ipso Neronianæ

Basilica SS. Sixti & Sinicij.

Al. presbyterij.

nianæ persecutionis articulo, decorata probatur.

De primis eiusdem Martyribus vrbis.

CAP. IIII.

BEatus siquidem Timotheus, ab Orientis partibus ad hanc Remensem vrbem perueniens, Iesu Christi Domini publicè non veritus est prædicare veritatem. Vnde & à præside Lampadio, qui tunc præerat huic populo, tentus, & quod nouæ legis propositum hominibus suaderet, conuentus: hinc minis principum, legumque seueritate vexatus, opum quoque pollicitatione tentatus, responsum quod olim ab Ecclesiæ principe didicerat, improbo incussũ supernæ nũdinatori gratiæ, rependere non timuit: Diuitiæ (inquiens) tuæ tecum sint in perditionem, & ibis cum ipsis in ignem æternum. Dominus enim meus Iesus Christus filius Dei, ipse te iudicaturus est. Tunc Præses ira repletus, iussit eum torqueri. Et dum Christum cõstanter inter ipsa cruciatuum confiteretur tormenta, inferens inter cætera, quòd illi, quos Præses pro Christi nomine se putabat occidere, ipsi pœnaliter eum iudicaturi essent: & Præses diceret: Ergo tu iudex eris

S. Timotheus.

Act. 8.

eris mei? Ego te occidam, & quis erit qui te eripiat de manibus meis? Sanctus Timotheus respondit: Dominus meus cui credo, potest liberare me, in te autem debita tormenta immittet. Iterum dum per supplicia multa cruciari iussus fuisset, ait ad iudicem: Quantò tu mihi ampliora tormenta intuleris, tantò amplius refrigerium præstabit Dominus cui credo. Et cùm cæderetur à ministris, exclamauit voce magna, dicens: Aspice Domine, & vide quæ infert diabolus seruo tuo, ne me derelinquas, ne dicant homines, vbi est Deus eius? Præses denique iussit calce viua & aceto aspergi plagas ipsius. Sanctus verò Timotheus dixit: Ago tibi gratias, Domine Iesu Christe, qui mihi das tolerantiam vt hæc possim sufferre. Ita istud factum est in corpore meo, tanquam oleo perunctus sim. Vnus autem de ipsis cædentibus, nomine Apollinaris, vidit duos Angelos stantes ad latus eius, & dicentes illi: Confortare Timothee: missi autem sumus ad te, vt ostendamus tibi Dominum Iesum Christum, pro cuius nomine sustines pœnas, vt videas quæ aguntur in cœlis: Erige caput tuum, & vide. Aspiciens autem S. Timotheus vidit cælos apertos, & Iesum ad dexteram Patris, coronam tenentem ex lapi-
dibus

dibus pretiosis, ac dicentem sibi: Timothee, hæc quam vides, tibi parata est. Accipies illam tertia die imminente de manibus meis. Et Angeli dixerunt ei: Confortare Timothee; & abierũt in cælos. Apollinaris verò cùm hæc vidisset, procidens ad pedes eius, dixit ei. Domine Timothee ora pro me: Ego enim libentissimè torquebor pro nomine Christi, quia vidi tecum loquentes viros splendidissimos, dum tecum loquerentur magnalia Dei illius qui regnat in cælo. Tunc præses, vt vidit se esse confusum, dixit: Sistatur Apollinaris: afferte autem mihi plumbum bulliens, & effundite in os ipsius, vt non talia verba loquatur. Cumque allatum fuisset plumbum bulliens, & missum in ore eius, factũ est frigidum tanquam glacies. Viso autem hoc miraculo, multitudo magna credidit in Dominum Iesum Christum. Tunc præses iracundia plenus & confusione, dixit: Ducite illos in carcerem, vsque dum ego pertractem quo supplicio interficiantur. Cùm autem ducerentur, plurima turba sequebatur eos flens, & dicens: O iniustum iudicium quod incidit in ciuitatem istam! Perducti sunt verò in carcerem: & multi erant circa eos, desiderantes consolari à Sancto Timotheo. Ipsa autem nocte adueniens

Conuersio. S. Apollinaris.

niens quidam Presbyter, nomine Maurus, multitudinem hominum baptizauit in nomine Domini nostri Iesu Christi. Apollinaris verò cùm baptizaretur, vidit cœlos apertos, & audiuit Angelum dicentem sibi, Beatus es Apollinaris qui credidisti, beati omnes qui tincti sunt in aqua, in qua tu purificatus es. Quicunque hac nocte hîc baptizatus fuerit, crastina die in paradiso suscipietur. Hoc autem dictum omnes qui ibidem aderant audierunt, & genua flectentes, dixerunt: Parce nobis Domine Deus noster, & præsta misericordiam tuam his qui diligunt nomen tuum. Altera autem die iussit Præses adduci eos ante tribunal suum. Astantibus autem illis Præses dixit: Stulti homines, quæ res vos circumuenit, vt credatis in hominem crucifixum, qui sub Pontio Pilato multa perpessus est, nouissimè autē crucifixus asseritur. Tunc illi responderunt, dicentes: Vidimus in hac nocte Angelum Dei loquētem cum Sanctis quos tu tenes in carcere: & ipsi Angeli dixerunt nobis, hodie ituros esse in paradisum, & accepturos coronas quas tui oculi videre non merebuntur. Præses verò iracundia plenus, iussit *cunctos decollari. Cumque ducerentur Sancti extra ciuitatem, signauerunt se signacu-

MS.).singulos.

gnacu-

gnaculo Christi, & sic martyrizati sunt, confitentes Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum. Fuerunt autem omnes qui decollati sunt quinquaginta viri sub die vndecimo Calendas Septembris.

Vsus signi Crucis.

Quinquaginta martyr. 22. Augusti.

Altera autem die procedens Præses, sedit pro tribunali, Sanctum verò Timotheum & Apollinarem adduci præcepit. Astantibus autem illis, ait ad eos Præses: Infœlicissimi hominum consentite præceptis Imperatorum, & adorate eos quos illi adorant. Timotheus & Apollinaris dixerunt: Nos dæmones non adoramus, sed solum Dominum Iesum Christum, qui est Deus viuus & verus, ipsum oportet cõfiteri nos. Tu ergo ne putes nos artibus tuis separari à caritate, & à regno Dei. Hoc autem tibi notum sit, quia qua hora nos putas mortificari, tunc viuificamur, sicut illi qui à te hesterna die interfecti sunt, & viuunt in cœlis. Te ergo verè percutiet Iesus Christus vlcere pessimo. Iratusque Præses, dixit: Istos si non mortificauero, alij multi ad nouam sectam venturi sunt. Sic dedit aduersus eos sententiam, vt gladio interficerentur. Illi autem cum magna fiducia perducti sunt extra ciuitatem, in via quæ appellatur Cæsarea, in locum qui Buxitus dicitur, ibique martyrizauit eos,

S. Timothei & Apollinaris martyr. 23 Augusti.

sub die decimo Calendas Septembris, & coronati sunt ab Angelis, & vox audita est, dicens: Venite Timothee & Apollinaris dilectissimi mei, & ostendam vobis quanta mirabilia meruistis pro animabus vestris, quas obtulistis pro nomine meo: & scitote quæ facturus sum Lampadio Præsidi. Statimque iaculum igneum descẽdit de cœlo multis videntibus, & ingressũ est humerum eius dextrum, & à dæmonio arreptus vitam finiuit. Corpora verò sanctorum sepulta sunt à Christianis die nono Calendas Septembris. Eusebius quidam vir spectabilis, qui & ipse per verbũ ipsorum credidit, fabricauit illis basilicam, in qua multa signa & remedia ostenderunt. Cæcis visum, claudis gressum reddiderũt, & qui à dæmonibus vexabantur curati sunt in nomine Domini nostri Iesu Christi. Eorum verò corpora domnus Tilpinus Archiepiscopus veteri promouẽs tumulo, sepulchrum ipsorum decenter argento decorauit & auro. Altare denique quod ante tumbam eorumdem stat medium, Sancti Mauri fertur reliquijs & honore dicatum, qui eodem, quo præfati, tempore, pro Christo cæsus capite, ipsorum meruit consortio renitere. Cuius ossa in Ecclesia Beati Celsini seruantur deposita. Caput autem infra

Horrenda mors præsidis.

Basilica SS. Timoth. & Apoll.

infra ciuitatem intra beatæ Dei genitricis Mariæ basilicam in arca secus altare veneratur reconditum. Ipsa etiam præmissorũ Ecclesia Martyrum pigneribus complurium traditur insignita Sanctorum. In cuius dextera parte Sãctorum Siluani & * Silniani: in sinistra verò sancti Tonantij & Sancti Iouini feruntur reseruari corpora. Hic etiam in eadem Sanctorum basilica Beatus Remigius tumulum sibi parari præcepisse reperitur, vt post conditam testamenti sui continẽtiam subintulit, addens: *Post conditum testamentum, immò signatum, occurrit sensibus meis, vt basilicæ domnorum martyrum Timothei & Apollinaris missorium argenteum sex librarum ibi deputem, vt ex eo sedes futura meorum oßium componatur.* Sed & in ipso testamento suo, duodecim solidos ad ipsius basilicæ cameram struendam iusserat dari. Diuersi quoque diuersis idem locupletauere dotibus templũ: vbi domnus Gondebertus, vir clarissimus, cum vxore sua Bertha, villam in pago Vontinse sitam, Perthas nomine, dedit. Reperitur autem congregationem ibidem nonnunquam viginti, nonnunquam duodecim fuisse clericorũ, vt in tempore Theoderici Regis, quando ad eandem basilicã prædiorum donatia plura leguntur tradita. Et

* Siluiniani.

vsque ad recentia nuper tempora (quibus, religione deficiente, ad vnius est redacta Presbyteri titulum) Deo seruientium cœtu, dignoscitur insignita virorum. Nõnullis etiam alijs templa locis, eorum splẽdent honore decorata: quoniam signis pluribus eis olim coruscantibus, amatores Christi memorijs ipsorum suas excolere studuerunt atque munire possessiones. Quorum quidam, ceu Gregorius Turonensis Episcopus in libro miraculorũ refert, eorum reliquias, ædificata horum honore basilica, deuotus expetijt. Quas põtifice loci per Presbyterũ honorificè dirigẽte, dum iter idem Presbyter ageret, ab obuia quadam muliere salutatus, obnixè, importuneque ab ea rogatus est, vt horum sibi quiddam pignerum condonaret. Qui diu nutatim differens, mulieris improbitate tandem deuictus, sacrorum cinerum particulam tradit roganti. Ascensoque caballo, iniunctum sibi moliens iter expedire, nullatenus eum percussis admodum lateribus, valet itineri promouere. Insuper ipse quoque sic interim prægrauatus opprimitur, vt vix valeret adtollere caput. Ita demum animaduertens virtute se detineri Martyrum, motus pœnitentia, recepit oportunè, quod largiri præsumpsit incongruè,

Hodie 12. sunt canonici in eccles. S. Timothei.

Gregor. Turon. lib. 1. Miracul. seu de gloria martyr. c. 55.

gruè, redibitáque sacrorum quam dempserat portione, liber ad iussa relaxatur abire. Apud Duodeciacum quoque vicum horum constructa decore sanctorum basilica Martyrum, magnorum prædicatur radiare nitore magnalium, optabilique refulgere gratia sanitatum.

Beati deniq; Timothei ossa, Rex Otho, cōcedente Artaldo Archiepiscopo, transferri fecit in Saxoniam, & monasterium monachorum in eius instituit honore. In qua translatione multa mira feruntur ostēsa. Nam vt Anno tūc Abbas, nunc Episcopus, mihi retulit, à quo eadem sacra pignera translata sunt, præter alia plura remedia, duodecim inter claudos & cæcos fuere curati. Beatus quoque Apollinaris ossibus suis in Orbacense monasterium translatis, nonnullis inibi florere spectatur gratiarum insignibus.

Otho. 1. qui & magnus.

Orbay ou Orbé.

De successoribus præmissorum Præsulum.

CAP. V.

FREQVENTIBVS igitur persecutionum procellis intonantibus, Ecclesiæ puppis nostræ iactata, diuersisque oppressa fluctibus, quoniam caput vix attollere poterat, quanto sedes ipsa tempore rectore

vacua digno resederit, haud facilè panditur: adeò vt post præmissos nostræ fidei patres, beatum Sixtum atque Sinicium, *S. Amansius.* vnum duntaxat præsulem inueniamus Amansium ad imperium vsque Constãtini, *Betausius.* sub quo Betausius reperitur, qui cum Primogenito diacone suo, primus ex hac Belgica prouincia legitur Arelatensi primæ *1. Synod. Arelat. an. 314.* interfuisse Synodo, relatæ per Marinum Episcopum beatissimo Papæ Siluestro, Volusiano & Aniano consulibus. Post quem *Aper.* Aper, inde Maternianus, *S. Maternianus.* cuius reliquias ossium domnus Hincmarus Archiepiscopus Ludouico Regi Transrenensi, se direxisse commemorat in epistola pro eiusdem, aliorumque Sanctorum pigneribus ad eundem regem transmissa. *S. Donatianus.* Hinc Donatianus extitit Episcopus, cuius etiam pignera maritimas in partes Episcopij Nouiomagensis vel Tornacensis perlata, vario signorum memorantur splendore decorata. *S. Viuentius.* Quem beatus Viuentius tam celsus illustris vitæ meritis, quàm claro pontificalis sequitur ordine culminis. Cuius etiam sacra mẽbra domno Ebone Antistite nostro deferente, super fluuium Mosam translata, *Braux.* Braquis instructa Ecclesia, dispositaque famulariorum caterua Clericorum, debito deponuntur honore seruãda.

da. Vbi etiam pluribus olim renituisse prædicatur insignibus, claudis gressum, cæcis quoque reformans aspectum, cui successit Seuerus. *Seuerus.*

De Sancto Nicasio.

CAP. VI.

POST præmissos Præsules beatus Nicasius cultu sequitur Pontificatus, magnæ vir caritatis, magnæque constantiæ, sub Wandalica in Gallijs persecutione, sanctæ sibi commissæ validissimus rector Ecclesiæ, in pace quidem nobilitator ac decorator: in periculis verò moderator & tutor, pijs populum doctrinis & exemplis instituens, decoréq; cœlibis sponsæ Christi Ecclesiæ, fabricis & ornatibus attollens. Is namque sedis huius sanctæ basilicã in honore perpetuæ virginis Dei genitricis Mariæ, diuina traditur admonitus reuelatione fundasse, quam proprio quoque consecrauit sanguine. Cathedra siquidem Pontificalis antiquitus in Ecclesia, quæ ad Apostolos dicitur, extitisse fertur. Hic beatus Antistes angelica præmonitione instructus, futuram longè antè præscisse docetur internecionem, perniciosamque prosperitatis redarguendo securitatem, immi-

S. Nicasius.

Transfert sedem Episcopalem ad Eccles. B. Mariæ.

nentem diuini prædixisse verberis vltionem. Portabat autem caritatis humeri anxius peccatorum crediti sibi gregis pondus, mori paratus pro omnibus, vt iram indignationis Dei à populo auerteret, aut in ipsa certè vindicta, cælestem clementiam humilitatis spiritu & animo contrito placaret, ne vsque ad animam, licet temporalis, at non æternalis perueniret gladius. Sed quia verbi Dei semen in spinis diuitiarum suffocatur consitum, prosperantesque, & in vanitate sæculi gloriantes monita salutis, aure cordis ad fructificandum non admittunt: immò perituris impliciti occupationibus, nec vera vitæ, quin lætifera peccati, mortisque stipendia sequentes, quoniam perfectè mala non oderant, vera sectari bona dignè non valebant. Piam insuper religionem negligere, diuinitatis præcepta postponere, vanitatibus inseruire, concupiscentiæ vitijs inhærere, schismatica scandala suscitare, Deumque (prò dolor) in his omnibus haud metuebant offendere. Et ecce subito eisdem prosperitatis temporibus, animositas dirissimarum gentium cōmota, Dei offensionis irā in diuersas vindicatura prouincias, intentione truculenta, Wandalorum multitudo properanter accele-

accelerat, ſubuerſis multarum munitionibus vrbium, gladioque interemptis vtriuſque ſexus progenitoribus cum filijs, non aliam dignitatis gloriam, non aliud aliquid in temporalibus lucris tam deſideranter concupiſcere cernebatur, quàm humanum haurire ac fundere ſanguinem, & Chriſtianorum duntaxat ſitire internecionem. Sub huius verò tempeſtatis turbine, glorioſi renitebant in Gallijs inter Epiſcopos viri, ſanctiſſimus Remorum præſul Nicaſius, & beatiſſimus Aurelianẽſium pontifex Anianus, Sanctus quoque Lupus Trecaſſinus, & Beatus Seruatius Tungrenſis Antiſtes, alijque nonnulli virtutibus inſignes, qui hanc indignationis Dei, ſuis meritis ac precibus, iram diu differre certauerunt, vt omnibus hæreſibus & prauitatibus populi reſtinctis, ad Catholicam religionem & verum Dei cultum per pœnitentiam reuocarent; ac tantæ perſecutionis, & diuinæ animaduerſionis gladium ab Eccleſiæ ceruicibus auocarẽt. Sed (prò nefas!) *Impius*, vt ſcriptũ eſt, *cùm in profundum peccatorum venerit, cõtemnit.* Pro. 18.
Salutaribus eorũ præceptis nullatenus obtemperabant. At vir beatiſſimus Nicaſius præſul, inſtantibus ſtudijs, continuiſque doctrinis ac precibus, populum Dei ad pœni-

pœnitentiam seu patientiam, & triumphũ martyrij prouocabat, vt quos incauta prosperitas ad offensionis impulerat foueam, aduersitatis deuota tolerantia, non iudiciũ damnationis, sed gratiam purgationis, causamque salutis efficeret. Interea castrametantur agmina Wandalorum circa vrbem Remorum, vniuersaque regione depopulata, neces tantùm inibi habitantium feruentissimè pertractantes Christianorũ. Hos veluti Deorum suorum inimicos, & moribus paganorum contrarios, interimere, penitusque de terra delere ambiebant. Beatus itaque Nicasius animam suam pro fratribus, Christi sequens exemplum, ponere paratus, elegit, obnixeque proposuit, sibi commissum nullatenus omittere gregem: prorsus instituit, aut cum eis pariter viuere, aut pariter, quod eos paterfamilias perpeti vellet, sufferre: ne fugiẽdo, Christi videretur (sine quo non possunt homines vel viuere vel fieri Christiani) deserere ministeriũ. Vnde & iuxta Beati Augustini sententiã, maiorẽ charitatis reperit fructũ quàm qui non propter fratres, sed propter seipsum fugiens, atque comprehensus nõ negauit Christum, suscepitque martyriũ. Metuebat enim potius Antistes sanctissimus, ne se deserente, lapides viui extin-

August. epist. 180.

gue-

guerentur, quàm ne lapides & ligna terrenorum ædificiorum, se præsente, incenderentur: magis timens, ne destituta Christi corporis membra spiritali victu, necarentur, quàm ne membra corporis sui hostili oppressa impetu torquerentur. Paratus ad vtrumque, vt si non posset hic calix transire, fieret volũtas eius, qui mali aliquid nõ potest velle. *Matth. 26.* Nec requirebat quæ sua sunt: sed imitans eum qui dixit: non quæro quod mihi vtile est, sed quod multis, vt salui fiant. *1. Cor. 10.* Et ne magis fugiendo obesset exemplo, quàm viuendo prodesset officio, nulla ratione consensit esse fugiendum. Neque temporalem mortem (quæ quandoque ventura est, etiamsi caueatur) sed æternam (quæ potest si non caueatur venire, & potest si caueatur etiam non venire) formidans; non sibi placens, nec personam suã in tantis periculis fuga digniorem, vt pote gratia excellentem, iudicans: ne ministerium in his maximè periculis necessarium, ac debitum, subtraheretur Ecclesiæ. Non, vt mercenarius videns lupum venientem, dimissis ouibus fugit: sed vt pastor bonus, pro grege sibi credito animam paratissimus obtulit. *Ioan. 10.* Et quod melius agendum inuenire potuit, sedulas ad Dominum pro se suisque fundere preces elegit. Fatigatis igitur

tur

tur tandẽ præliatoribus impugnatione cõtinua, excubijs & inedia, furentibusq́ue circumquaque hostibus, ac fortiter bello concutientibus vrbem, nimio terroris tædio ciuitas vniuersa perculsa, ad sanctissimum Nicasiũ in orationibus prostratum decurrunt, futuram paganorum victoriam pertimescentes, & auxilium consolationis ab eo (velut à patre filij) requirentes, Interrogant, quid vtilius consilij faciendum decernat, aut seruituti gentium sese tradere, aut ad mortem vsque pro salute vrbis dimicare. Beatus autem Nicasius cœlitus diuina præsciens reuelatione, Remorum subuertendam ciuitatem, consolans eos, infatigabiliter Domini supplicabat clemẽtiæ, quatinus hæc tribulatio mortis tẽporariæ, non ad iudicium, sed ad indulgentiam, persistentibus in vera fidei confessione proficeret: pro animæ pugnare salute, non armis visibilibus, sed probis docens moribus, non corporalium fiducia virium, sed spiritalium exercitatione virtutum. Hanc supernam iusto Dei iudicio, peccantium sceleribus excitatam demonstrans indignationem. Certũ salutis id prædicans esse consilium, si ad diuina compuncti flagella conuerterent animum; suscipientes hæc non inuiti aut despe-

desperantes, vt iniquitatis filij: quin patientes ac mansueti, ceu filij pietatis, promissa regni cœlestis præmia percepturi. Exhortans eos, spe salutis æternæ præsentẽ deuotissimè sufferre tribulationem; vltroque seipsos ad hanc offerre momentaneam necem: quò debitam reatibus perpetuæ dãnationis euadere mererentur vltionem, quatinus eis mors præsens, non suppliciũ, sed animarum fieret perenne remedium. Pro inimicis eos etiam admonens exorare, vt tandem aliquando resipiscerent ab iniquitatibus suis, & qui ministri tũc videbantur impietatis, possent cultores nonnũquam pietatis, sectatoresque fieri veritatis. Seipsum paratum esse depromens (vt bonum decet pastorem) pro ouibus animã ponere, præsentemque vitam contemnere, quatinus ipsi peccatorum veniam & salutem secum mererentur æternam accipere. Aderat etiam germana sua Beata Eutropia, virgo Christi sacratissima, quæ ob castitatis munitionem, sanctissimum semper imitando & adhærendo sequebatur Episcopũ, vt & ab spiritalibus aliena nequitijs à Domino seruaretur puritas mẽtis, & à carnalium corruptione delectationum tegeretur immunis integritas corporis. Ambo itaque plebem Dei pro viribus Ioan. 10.

ad

ad coronam martyrij pijs exhortationibus animabant; & agonem victoriæ suæ Domino precibus commendabant. Dei tandem decreto iudicio irruptionis die, dum paganorum furibundum beatus Præsul Nicasius irruere comperit impetum, Sācti Spiritus virtute roboratus, alma comitante sorore, cum hymnis & canticis spiritalibus ad ostium basilicæ Sanctæ Dei genitricis Mariæ (quam ab eodem in huius vrbis arce fundatam memorauimus) traditur occurrisse, dumque diuinæ deditus psalmodiæ, versum Domino Dauiticum pia
Psal. 118. voce decantat inquiens: *Adhæsit pauimēto anima mea*, mox insequente gladio ceruicem, cæsi verbum pietatis ab ore non defecit: capite in terram cadente, immortalitatis (vt traditur) sententiam prosecu-
MS. 1. addit Domine. to: *Viuifica me * secundum verbum tuum*, inferendo.

S. Eutropia. Sancta verò Eutropia videns impietatem circa se quasi mitigatam, & pulchritudinem suam ceu paganorum litibus reseruatam, super eundem sacerdotis interfectorem insiliens, magnoque clamore increpitans, & ad martyrij sui bellum prouocās, sacrilegi alapa faciem percussi, oculos, diuini virtute numinis euulsos, in terrā proditur effudisse. Quæ mox insaniētiū ferro

ferro iugulata, sacro fuso sanguine, palmā victoriæ cū germano suo pōtifice Christi, cæterisque triumphatoribus sanctis, adipisci promeruit. Fuere siquidem nonnulli, tam ex clero, quàm ex laïcali cœtu, cōstantiæ huius consectatores ac comites, qui per præsentis tolerantiæ participationem, æternæ beatitudinis cum hoc beatissimo patre suo consequi certauere communicationem. Inter quos Florentius diaconus, & beatus Iocundus extitisse clarissimi referuntur: quorum capita Remis post altare Sanctæ Dei genitricis Mariæ tumulata seruantur. Barbaros igitur de constantia virginis, & profani spiculatoris subitanea mulctatione stupefactos, expleta cæde, sacro inundante cruore, terribilis omnes horror inuasit, quasi cælestes acies dimicantes, tanti sceleris vindices, aspicientes, ipsa quoque horrendo reboante basilica sonitu. Relictis ergo passim spolijs, territa Wandalorum agmina, dum diuinam metuunt vltionem, irreuocabiliter per diuersa fugientes, inuasam trepidi deserunt ciuitatem. Qua diu sic manēte solitaria, Christianis qui ad munitiones montium fugeram, incursiones paganorum trepidantibus, paganis verò cœlestes quos ibi pertulerant horrores pertimescentibus, sub diuina

S. Florentius.
S. Iocundus.

uina

uina duntaxat Angelicaque custodia, Sanctorum seruabantur inibi martyrum corpora; ita vt in noctibus à longè cœlestia cernerentur lumina, & suauissimi sidereis supernarum soni virtutum choreis dulciter reboantibus, audirentur à nonnullis carmina. Vnde & cœlestis victoriæ reuelatione confortati tandem conciues, qui ad sepelienda Sanctorum corpora, diuina remanserant prouidentia, cum precum votis ad vrbem regredientes, inæstimabilem suauitatis odorem, vbi sanctorum decorabantur funera, hauriunt, gaudioque permiscentes gemitum, lacrymosis Dominum laudibus magnificant, & ad tumulandum sacra se præparantes pignera, cõgruis ea circa ciuitatem locis veneranter recondunt. Beatissimi verò Nicasij Præsulis ac sororis eius, sacratissima solemniter in cœmiterio Sancti Agricolæ, tẽplo quondam à Iouino, Christianissimo Romanæ militiæ magistro, longè scilicet antè fundato, magnificeque decorato, collocant mẽbra: vt appareat, instinctu diuinæ procurationis, ad celebritatis istorũ dignitatem magis, quàm ad primæ præparatam fuisse conditionis auctoritatem. Hanc autẽ basilicam præfatus vir Iouinus, his versibus, aureo prætitulauit decore.

Hæc hodie est ecclesf. S. Nicasij, quomodo infra vocatur c. 12.

Felix

Felix militiæ sumpsit deuota Iouinus
Cingula, virtutũ culmen prouectus in altũ:
Bisq; datus meritis equitũ, peditũq; Magister.
Extulit æternum sæclorum in sæcula nomen.
Sed pietate graui tanta hæc præconia vicit,
Insignesq; triumphos relligione dicauit,
Vt quem fama dabat rebus superaret honorẽ,
Et vitam factis posset sperare perennem.
Conscius hic sancto manantis fonte salutis,
Sedem viuacem moribũdis ponere membris,
Corporis hospitium lætus metator adornat,
Reddendos vitæ saluari prouidet artus.
Omnipotens Christus iudex venerabilis, atq;
Terribilis, pie, longanimis, spes fida precantũ,
Nobilis eximios famulis non imputat actus.
Plus insto fidei ac pietatis præmia vincant.

Vbi posteaquam sunt horum deposita Sanctorum Martyrum corpora, innumerabilibus eadem Ecclesia constat miraculorum signis redimita: vt & eorum meritis ac precibus, multitudo languentium recuperationis inibi percipiat alacritatem, & exemplis ipsorum plebs ad cœlestem * discat properare sublimitatem. *C. deuota.* Meminit huius barbaricæ persecutionis beatus Hieronymus scribens ad quandam adolescentulã viduam Aggerunchiam nobilem, & exhortans eam de perseuerantia viduitatis; ita memorando inter

cetera. *Innumerabiles & ferocißimæ nationes vniuersas Gallias occuparunt. Quicquid inter Alpes & Pyreneum, quod Oceano & Reno includitur, Quadus, VVandalus, Sarmata, Alani, Gipedes, Heruli, Saxones, Burgundiones, Alamanni, & ô lugenda respublica! Hostes Pannonij vastauerunt. Etenim Assur venit cum illis. Magontiacus, nobilis quondam ciuitas, capta atque subuersa est, & in Ecclesia multa milia hominum trucidata. VVangiones longa obsidione deleti. Remorum vrbs præpotens, Ambiani, Atrabates, extremiq́ hominum Morini, Tornacus, Nemetes, Argentoracus translatæ in Germaniam. Aquitania, Nouemq́ populorum Lugdunensis, & Narbonensis Prouinciæ, præter paucas vrbes, cuncta populata sunt, quas & ipsas foris gladius, intus vastat fames.* &c.

Hieron. ep. 11.

Psal. 82.

Virgil. 8. Æneid.

In præfata denique basilica B. Remigius morandi traditur habuisse consuetudinē, quatinus sanctorum martyrum meritis, vt erat spiritu semper, ita proximus redderetur & corpore. Monstratur adhuc ædicula secus altare vbi secretè Domino vacare, & inspectori summo, beatissimæ speculationis hostias, turbis remotus popularibus, deuotissimè consueuerat immolare. Istuc enim intentus his degebat officijs, quando comperto vrbis incendio,

cum

cum diuinitatis inuocatione deproperans, Sanctorum fultus suffragio, lapidibus Ecclesiæ graduum deinceps expressa reliquit vestigia.

De miraculis ipsius Ecclesiæ.

CAP. VII.

DIVERSIS etiam multimoda clarificatione fertur hæc illustrata temporibus ædes. Sed nos vnum tantùm, quod nostris ferè diebus actum, referentibus nostris qui interfuere patribus, agnouimus, propalandum putauimus. Solemnitas hiemali tempore præfatorũ agebatur Martyrum, quæ solitò XIX. Kal. Ianuarias celebrari consueuit. Ad cuius celebritatis vigilias fratres temperius exurgentes, custodes ipsius Ecclesiæ dormientes, ostia quoque diligenter obserata reperiunt. Quæque diutius obterendo pulsantes, dum neminem responsa dantem deintus accipiunt, domum presbyteri petunt, portamq́ue crebris incutientes ictibus, & tecta lapidibus verberantes, vbi nullum sibi qui pandat excitare præualent, templi ianuam repetunt, quam sponte patentem reperientes, accensa luminaria cuncta vident; sed auctorem facti neminem intus aspiciunt. *Festum S. Nicasij & sociorum 14. Decembris.*

Sicque post orationem Christo gratias agentes, nocturnas ineunt laudes. Quibus iam magna parte decursis, ad horum voces Presbyter excitatur, rem cum suis admiratus, hymnos dicturus cum cæteris stupefactus approperat. Nullumque demum accensionis huius, vel reserationis reperire queunt administratorem, nisi summum diuini duntaxat muneris largitorem, qui Sanctorum suorum iugi mirorum splendore, propagare non desistit honorem. Huius autem beati Pontificis & Martyris pignera quædam Nouiomagensium Episcopus quidam obtenta, suam pertulit ad ciuitatem. Quæ tam apud Nouiomum, quàm & apud Tornacum castrum (vbi nunc quoque seruari perhibentur) claris, multisque referuntur illustrata miraculis. Postea verò cætera corporis eiusdem martyris Fulco Archiepiscopus, simul cum corpore beatæ sororis eius Eutropiæ intra Remensia transuexit mœnia, retroque post altare sanctæ Dei genitricis Mariæ, vbi ea modò veneramur, iuxta beati Papæ Calixti membra, debita recondidit reuerentia.

De

De Sancto Oriculo & sororibus eius.

CAP. VIII.

SVB eadem Wandalorum, vel Hunorum persecutione, quidam Dei seruus, Oriculus nomine, Deo vacabat, cum sororibus suis * Oricola & Basilica in hoc eodē Episcopatu Remensi, in pago Dulcumēsi, vico Sinduno in Ecclesia quam cōstruxerat: vbi fertur quoque peremptus à Barbaris cum prædictis sororibus suis. Traditur etiam caput suum, postquā decollatus est, ipse in quodam fonte lauisse. De sanguine quoque suo signū crucis (quod adhuc manifestè parere dicitur, in quadam petra digito figurasse suo: & proprium manibus caput ferens, sepulcrum, quod sibi *construxerat, expetisse: ad quod multa miracula referūtur ostensa. Erat olim quidam rusticus ibi manens, cui reuelatio in somnis facta est, vt fontem de quo caput sibi sanctus Dei (ceu diximus) lauerat, tecto cooperiret. Qui postquam bis admonitus facere id distulit, in infirmitatem decidit, in qua integro anno ægrotans decubauit. Posthæc votis, vt iussa compleret, promissis, conualuit, & fontem ligneis tabulis circundans, operuit: ex quo fonte

MS. j. Oricula.

Senuc.

MS. j. Cādiderat.

potantes, à diuersis multi curātur languoribus. Presbyter eiusdem loci, nomine Betto, balneum ex ipsius puteo, quem infra Ecclesiam hic Sanctus Martyr edidisse traditur, sibi parari præcepit: quo postquā ablutus est balneo, sic elanguit, vt vsque ad anni terminum ægrotus iacuisse, nec adhuc perfectè postea reuiguisse constiterit. Quorum Sanctorum corpora vno dudum sarcophago recondita, tempore Seulfi Archiepiscopi leuantur è terra, humo prius sponte patefacta, & loculo, in quo iacebant, vltro sursum mirabiliter eleuato.

De successoribus Beati Nicasij.

CAP. IX.

Baruc. POST præmemoratam Wandalorum discessionem, beato Nicasio Baruc Episcopali sede traditur successisse, quem *MS. Baructius.* Barucius, inde Barnabas subsecuti feruntur: *Barnabas.* tum Bennadius, cuius tamen Bennagius *Bēnadius.* nomen in testamento suo, propria ipsius manu (velut inibi legitur) perscripto, reperitur caraxatum. Huius enim ipse testamenti auctoritate, rerum suarum hæredem Remēsem fecit Ecclesiam cum fratris sui filio, quem in sacro fonte, sub gratiæ sempiternæ traditione, se commemorat susce-

suscepisse. Inter cætera verò vas argenteũ, ab antecessore suo sanctæ recordationis Episcopo Barnaba, sibi (vt meminit) testamento collatum, Ecclesiæ suæ delegat heredi: quod ad ipsius ornamentum (cùm illud proprios distrahere potuisset in vsus, se asserit reseruasse. Deputat & solidos viginti ad eiusdem Ecclesiæ reparationem, cum agellis & siluis. Presbyteris ipsius Ecclesiæ solidos octo: Diaconibus solidos quatuor: ad captiuos solidos viginti: Subdiaconibus solidos duos: Lectoribus solidum vnum: Hostiarijs & Exorcistis solidum vnum, Sanctimonialibus & viduis in matricula positis solidos tres. Hæredem suam subinferendo alloquens Ecclesiam, vt in se ducat esse collatũ, quidquid presbyteris, diaconibus, ac diuersis clericorũ scholis, captiuis quoque & pauperibus, pro refrigerio sui fuisset in commemoratione deuotum.

De sancto Remigio.

CAP. X.

PRAEFATO Bennagio beatissimus succedens Remigius, imbuendis ad fidem præfulgidum surrexit lumen gentibus. Quem diuina pietas (vt Fortunatus

Fortunatus initio vitæ S. Remigij. quoque poëta noster asserit) non solù m priusquam nasceretur, sed & antequam conciperetur, elegit: in tantum, vt Montanus quidam monachus, dum leuissimo *Or. fuerit.* sopore quiesceret, tertiò * fuisset admonitione pulsatus, vt matri suæ benedictæ Ciliniæ, quòd masculũ cõceptura esset, veridica relatione prædiceret, & nomen eius vel meritum designaret. Hic itaque Montanus in reclusione solitariam vitam ducens, ieiunijs, vigilijs, & orationibus assiduè vacans, cæterarum quoque virtutum insignibus diuinitati se commendabilem reddẽs, dum supernam Christi clementiam pro pace sanctæ ipsius Ecclesiæ, quæ varijs apud Galliarũ prouincias vexabatur afflictionibus, indefessis precibus exoraret; vbi quadam nocte carnis compellente fragilitate, mẽbra permittit sopori, quiete reparanda, Angelicis subitò per diuinã gratiam choris, sanctarumque sibi videtur animarum cœtibus interesse, celeberrimum quoque haurire colloquiũ, eosque de Gallicanæ deiectione vel restitutione Ecclesiæ conferentes, & quia iam tempus esset miserendi eius, percensentes, audire. Interea vocem à superioribus atque secretioribus suauissimè intonantem excipit: *Psal. 101.* Quòd Dominus de excelso sancto suo pro-

prospexit, de cœlo in terram aspexit, vt audiret gemitus compeditorum, vt solueret filios interemptorum, vt annuncietur nomen eius in gentibus, in conueniendo populos in vnum & Reges, vt seruiant ei. Et quòd Cilinia in vtero concipiens, filium pareret, nomine Remigium, cui saluandus foret populus committendus. Vir igitur iste venerabilis tanto percepto solamine, post tertiam diuinæ super his præceptionis admonitioné, visionis æthereæ nunciat oraculum Ciliniæ. Hæc autem beata genitrix in flore dudum iuuentutis, ex vnico viro suo Æmilio pepererat Principium, Suessorum ciuitatis postea sanctum Episcopum, & patrem beati Lupi, eiusdem Principij successoris. Miratur beata Cilinia, vtpote iam prouecta, quonam pacto sit anus paritura, vel sobolem lactatura. Et quia tam vir eius, quàm ipsa diebus iam multis processerant, effœti & carne infœcundi, nec spes eis vlterius procreandi, nec appetitus inerat pigneris. Beatus verò Montanus, vt meritis accresceret patientiæ, corporalium priuatus oculorum ad tempus extiterat lumine. Qui dictis vt fidem faceret, oculos sibi lacte ipsius asserit perungendos, moxque lumen amissum

B. Cilinia mater S. Remigij.

amissum, pueri sibi fotu recipiendum. Gauisis ergo de tanta consolatione parentibus, concipitur futurus Christi Pontifex: cuius adminiculante gratia, fæliciter editus, nomen sacro sumit è fonte Remigius. In cuius lactatione promissum pridem vati gaudium, veraciter adimpletur, dum eius oculis beatæ matris illius lacte tactis, lumen olim perditum reparatur. Ortus est autem puer iste, præconijs declaratus antequam natus, in pago Laudunensi, alto parentum sanguine, iam tamen senum, diuque sterilium, resplendens, insignè mirificatus in ortu, qui magnificè disponebatur mirificandus in actu. Nomen illi dignè diuina imponitur iussione Remigius, vt pote qui Ecclesiam Dei, specialiterque Remorum, in huius fluctuantis vitæ salo remis erat doctrinæ recturus, & ad portum salutis æternæ, meritis & orationibus perducturus. Remedium tamen eum fuisse vocatum in veteribus quibusdam reperitur scriptis. Quod & merita vel acta ipsius attendentes, ritè crederemus, nisi gestis emendatioribus, oraculo illum diuino, Remigium nuncupari debere cognosceremus. In versibus etiam ab eo compositis, & eius præcepto in vase quodam per eundem Deo dicato sculptis,

ita

ita lectum asseritur.

Hauriat hinc populus vitā de sanguine sacro,
Iniecto aeternus quem fudit vulnere Christus.
Remigius reddit Domino sua vota sacerdos.

Quod vas vsque ad moderna tempora perdurauit, donec fusum, Nordmannis dudum in redemptionem datū est Christianorum. Huius beatissimi Remigij nutrix beata Balsamia fuisse traditur, quae mater extitisse Sancti Celsini memoratur: qui & ipse B. Remigij discipulus fuisse familiaris asseritur, miraculis quoque postmodum claruisse dinoscitur, & aequorum maximè votis adhuc insignis habetur: in cuius & ipsa beata genitrix eiusdem requiescit Ecclesia. Traditus à parētibus scholae Beatus Remigius litteris imbuendus, breui coaeuis, sed & natu maioribus doctrina eminentior est effectus. Cunctos superans cōdiscipulos, morum maturitate ac beniuolentiae caritate, populorum studens turbas vitare, atque solitarius in reclusione Domino deseruire: quod & obtinuit, habitaque, sanctae conuersationis studijs, adolescens pius, inclusione, Lauduni Christo militauit.

Nutrix eius S. Balsamia, mater S. Celsini.

Lauduni solitariè viuit.

De ordi-

De ordinatione ipsius ad Episcopatum Remensem.

CAP. XI.

AST vbi vigesimum secundum ætatis subijt annum, defuncto præfato venerabili Bennadio Archiepiscopo, in hac vrbe Remensi, omnium generaliter votis ad apicem pontificatus non tam electus, quàm raptus fuisse dinoscitur. Fit siquidem populi concursus, diuersi quidem sexus, conditionis, dignitatis, & ætatis, vna eademque sententia, hunc verè Deo dignum, & qui populis præfici deberet, acclamãtis. Sanctissimus igitur adolescens his depressus angustijs, quoniam nec fugæ locus ei vspiam patebat, nec populo, vt ab intentione cœpta desisteret, vllo modo satisfacere poterat, super ætatis infirmæ cœpit conqueri tempore, & quod Ecclesiastica regula hanc ætatem ad tantam non admitteret dignitatem, voce publica prædicare. Sed cùm irreuocabiliter populi adclamaret frequentia, & vir Dei magna reniteretur constantia, placuit omnipotenti Deo manifestissimis indicijs propalare, quod ipse de eo iudicium dignabatur habere. Traditur enim

enim cœlestis radij lumen super ipsius sanctum subitò descendisse verticem, & cum ipso lumine cœlitus eius infusum capiti vnguinis diuini liquorem, cuius sacri nectaris, eiusdem totum videretur caput infusione delibutum. Omni ergo posthabita dubitatione, Præsulum Remensis vnanimitate prouinciæ, Pontificali consecratur benedictione. Ad quod officium mirificè mox deuotus & aptissimus apparuit exequendum: largus in eleëmosynis, sedulus in vigilijs, attentus in orationibus, in humanitate profusus, in caritate perfectus, in doctrina præcipuus, in conuersatione sanctissimus. Mentis purissimæ sinceritatem, pij vultus præferebat alacritate: clementissimique cordis benignitatem sermonis indicabat tranquillitate. Salutis æternæ munia non minus implens opere, quàm edocens prædicatione. Reuerendus aspectu, venerandus incessu, metuendus seueritate, amplectendus benignitate, censuram districtionis permixtione temperabat mansuetudinis. Minari quidem frontis videbatur austeritas, sed cordis blandiebatur serenitas: vt erga deuotos Petrus appareret in vultu: contra delinquentes Paulus videretur in spiritu: sicque gratiarum diuersitate in vnum con-

Catalogus Virtutum eius, & in eo descriptio boni episcopi & pastoris.

conueniente, illius pietatis, huius erat imitator auctoritatis, neglector quietis, refuga voluptatis, appetitor laboris, patiens abiectionis, impatiens honoris, pauper in pecunia, diues in conſcientia, humilis ad merita, ſuperbus ad vitia. Et vt ante nos de ipſo prædicatum legitur: ſic in ſe diuerſas excoluit gratiarum virtutes, vt vix ita pauci tenerent ſingulas, quomodo ille impleuit vniuerſas. Semper in ſancti operis exercitio, ſemper in compunctionis affectu, nulla illi ex omnibus propenſior cura, niſi aut de Deo in lectione, atque ſermone: aut cum Deo in oratione loqui: ſicque attenuato continuatis ieiunijs corpore, de perſecutore certabat inimico, iugi triumphare martyrio. Inter hæc tamen omnia intendebat vir beatiſſimus, vt etiam ab alijs de ipſo iamdudum prædicatum legitur: Iactantiam virtutum fugere, in quo non poterat gratia celſa latere. Præeminebat enim ad admirationem omnium, veluti ciuitas ſupra montis verticem ſita: nec ſub modio voluit Dominus hanc occuli lucernam, quam ſupra candelabri conſtituerat eminentiam, igne diuinæ tribuens eam caritatis ardere, claraque ſplendidarum Eccleſiæ ſuæ virtutum lumina miniſtrare.

Hincmarus in lib. de vita ipſius.

Hincmar. ibid. & Fortunatus.

Mat. 5.

De

De diuersis ab eo patratis miraculis, & doctrina ipsius.

CAP. XII.

AD cuius sanctitatis innocentiam, non solùm rationabilium, sed etiam irrationabilium *cõsuerant agrestia corda mansuescere, adeo vt dum inter domesticos secretius eum contigisset habere conuiuium, & delectaretur in hilaritate carorum, passeres ad eum sine trepidatione descenderent, & mensæ reliquias ab eius manu colligerent: discederent alij saturi, accederent alij saturandi. Quod ab eodem nequaquam iactantia propalabatur meritorum: sed id Dominus agi certa disposuerat vtilitate conuiuantium, vt hoc, alijsque frequentissimis per hunc Christi famulum visis miraculis, sese dominicis feruentius studerent mancipare seruitijs.

s. consueuerant.

Hic vir beatissimus, cùm ex more, quodam tempore pastorali solertia parochias circumiret, vt si negligenter aliquid in diuinis cultibus ageretur fidelis Christi seruus agnosceret, in vicum Calmiciacum nomine, ipsius accessit studij deuotione. Vbi dum quidam cæcus ab eo misericordiæ postulasset opem, cœpit qua dudum

captus

captus extiterat infestatione dæmonis vexatione torqueri corporis. Tunc Sanctus Remigius in oratione, qua Deo semper sancta intentione vacabat, corporea se deiectione prostrauit, statimque pristinũ cæco lumen redhibens, immundi quoque pestem spiritus effugauit; triplici remedio, nimirum victu solans egenum, munerans visu cœcatum, restituens libertati captiuum.

Alio quoque tempore, dum pontificali sollicitudine parochiam peragraret, rogatus à quadam sobrina sua, nomine Celsa, Deo sacrata, villam ipsius, vocabulo Celtum, adijt. Ibi dum beatus vir, spiritalibus colloquijs vitæ propinat hospiti, de more pocula, minister præfatæ Celsæ, vini sufficientiam dominæ suæ nuntiat non adesse. Re huiuscemodi cognita, S. Remigius hanc hilari consolatur vultu, & post blanda verbi solamina, eiusdem sibi domus ostendi præcepit habitacula. Sicque de industria prius perlustrans cætera, tandem ad cellam peruenit vinariam: quam sibi faciens aperiri, rogitat si fortè remanserat in aliquo vasorum quidpiam vini. Et designato sibi vase, in quo tantillum vini, pro saluando scilicet eodem, relictum fuerat, claudi præcepit ostium, iussoque consistere

Gal. Cernay.

sistere loco cellerarium : ipse verò ad alteram accedens vasis frontem, super idem, quod erat non modicæ quantitatis Christi annotat Crucem, flectensque genua secus parietem , cælo deuotam dirigit precem. Cœpit interea (mirum dictu) vinum per foramen superius exundare, ac supra pauimentum abundanter effluere. Exclamat hoc viso Cellerarius, stupore perculsus. Sed mox à sancto viro repressus, ne id palam faciat, inhibetur. At quia tam clari lumen operis minimè valuit abscondi : vbi consobrina sua factum comperit, eandem villam ipsi, & Ecclesiæ ipsius perpetim possidendam tradidit, ac legali iure confirmauit.

Huic simile ferme miraculum ab eodem domno Remigio in olei fertur liquore patratum. Cùm ægrotus quidam familiæ non ignobilis, nec tamen baptizatus, à sancto Remigio se visitari postulasset, & iam velut in vltimo spiritu se credere fateretur, & baptizari deposceret, beatus Pontifex à presbytero loci oleum & chrisma requirens , iamque penitus in ampullis vtrumque defecisse comperiens, ipsas ampullas penè vacuas super altare posuit, ac sese in oratione prostrauit. Surgens autem

ab oratione, vaſcula plena reperit: & ſic infirmum oleo diuinitus dato perungens, Eccleſiaſtico de more baptizauit, & chriſmate cælitus collato liniuit, redditaque ſanitate, tam animæ ſalute, quàm corporis incolumitate donauit.

Humani denique generis hoſtis, oſtendere nequitiam non deſiſtens ſuæ malignitatis, vrbem Remorum, ſurgentibus flammarum ſubitò globis, immiſſione dira ſuccendit: crudeliq́ue vaſtatione, iam partem ferè tertiam concrematio peracta conſumpſerat: & quod reſiduum erat victrix flãma lambebat. Cuius rei nuncium beatus Antiſtes accipiens, ad ſolita ſeſe confert orationis præſidia, & in Beati Nicaſij martyris baſilica, vbi tunc temporis morandi conſuetudinem fecerat, Chriſti proſtratus expoſcit ſuffragia. Surgenſq́ue ab oratione, oculos ad cælum attollit, & exclamans cum gemitu ait: Deus Deus meus adeſto voci meæ. Sicq́ue curſu concito, per gradus, ante ipſam lapidibus ſtratos Eccleſiam deſcendens, ciuitatem petijt: in quibus graduum lapidibus, ac ſi ſupra molle lutum depreſſa, hodieq́ue, ad memoriam diuini miraculi, ſignata viſuntur veſtigia. Celeriq́ue feſtinatione deproperans ſe flãmis obiecit, ſtatimq́ue, vt extenſa

ſa contra ignem dextera, ſignum Crucis cum inuocatione Chriſti nominis edidit, totum illud incendium, fracta, & in ſeſe reliſa virtute, cedere, atque ante viri Dei præſentiam quaſi fugere cœpit. Quod beatus Remigius inſequens, & ſe inter ignem & ea quæ adhuc videbantur intacta, cum ſigno ſanctitatis opponens, hanc omnem flammarum immanitatem ante ſe fugientem, per patentem portam, fultus diuinæ potentiæ præſidijs, expulit, & eandem portam clauſit, vtque nunquam aperiretur ab aliquo, cum interminatione vindictæ in eum qui vetita hæc præſumpſiſſet, inhibuit. Poſt aliquot verò annos ciuis quidam, nomine Fercinctus, ſecus ipſam portam commanens, maceriem qua eadem porta fuerat obſtructa, vt ſuæ domus hinc eijceret rudera, perforauit. Sed mox vltio tanta fertur eius audaciam conſecuta, vt non pecus, nec homo, clade ſuperueniente in eadem remanſerit domo.

Quædam puella præclaris ab vrbe Toloſa natalibus orta, maligni ſpiritus ab infantia tenebatur obſidione captiua. Quam cùm tenero genitores amore diligerent, ad ſepulchrum ſancti Petri Apoſtoli cum magna deuotione duxerunt. In eiſdem namque

que partibus enitebat tunc virtute venerabilis Benedictus, plurimis effulgens virtutibus. Cuius comperta fama, puellæ parentes hanc ad eundem perducere satagunt, qui multis ieiunijs & orationibus pro ipsius emundatione laborans, cùm diri serpentis virus ab ea non valuisset eijcere, hoc tantum responsi, nominis diuini obtestatione, ab antiquo extorquere potuit hoste, quòd nunquam alterius de eodē habitaculo, nisi huius beatissimi Remigij Pontificis orationibus posset expelli. Tunc parentes eius, tam ipsius beati Benedicti, quàm etiam Gothorum Regis Alarici affatibus suffragati, eorumque litteris ad Beatum Remigium datis (vt traditur) freti, ad eundem sanctum Antistitem cum deuincta sobole peruenerūt, virtutem deprecantes eius in purgatione prolis agnoscere, quàm latronis iam præsciuerant confessione. At beatissimus Remigius, cùm diuturna reluctatione se non esse dignum affereret, & humilitate solita repugnaret, precibus est populi supplicantis euictus, vt orationem pro ipsa funderet, ac parentum lacrymis condoleret. Meritis itaque sanctitatis armatus, verbi præcepit imperio, vt iniquus prædo per quod ingressus fuerat discedens, Christi famula-

famulam relaxaret. Sicque cum nimio vomitu & obscœno fœtore, per os quo fuerat intromissus, abscessit. Sed paulò post recedente Pontifice, dum nimio labore fessa nutaret, vitæ calore priuata, spiritum vitalem amisit. Iteratis ergo precibus, turba supplicantum recurrit ad medicum. Beatus autem Remigius se potius accusat facinus perpetrasse, quàm sanitatis remedium indulsisse, homicidijque reum extitisse, non remedium contulisse. Igitur ad Sancti Ioannis Basilicam, vbi corpus iacebat exanime, populi obtentus deprecatione regreditur: ibique cum lacrymis ad pauimenta Sanctorum in oratione prosternitur, & reliquos vt ita facerent adhortatur. Hinc effuso lacrymarum imbre consurgens, suscitauit mortuam, quam prius purgarat obsessam. Quæ protinus, apprehensa manu Pontificis, cum integra incolumitate surrexit, & ad propria feliciter remeauit.

Curat dæmoniacã.

Suscitat mortuam.

Cuius verò doctrinæ, cuius sanctitatis, atq; sapientiæ beatissimus hic pater nitore radiauerit, opera testantur ipsius: quia vera procul dubio sapientia esse dinoscitur, quæ operum exhibitione (velut arbor fructibus) approbatur. Testatur gens Francica per eum ad fidem Christi conuersa,

& baptiſmi ſanctificatione conſecrata. Teſtantur diuerſa prudentiſſimè ab ipſo tam facta, quàm prædicata. Teſtantur diuerſæ ipſius, perſonæ, temporis: ex quibus Sidonij Aruernorũ Epiſcopi, viri eruditiſſimi, & tam genere, quàm religione ac ſermone clariſſimi, epiſtolam huic beatiſſimo Pontifici directam inſerere placuit.

Sidon. li. 9. epist. 7.

SIDONIVS DOMNO PAPAE REMIGIO SALVTEM. *Quidam ab Aruernis Belgicam petens (perſona mihi cognita eſt, cauſa incognita, nec refert) poſtquam Remos aduenerat, ſcribam tuum ſiue bibliopolam, precio fors fuat officióue demeritum, copioſiſſimo, velis nolis, declamationum tuarũ ſchedio emunxit. Qui redux nobis atq; oppidò gloriabũdus (quippe perceptis tot voluminibus) quæcumque detulerat, quamquam mercari paratis, quòd ciuis, nec erat iniuſtum, pro munere ingeſſit. Cura mihi è veſtigio fuit, hiſq; qui ſtudent, cùm meritò lectu-riremus, plurima tenere, cuncta tranſcribere. Omnium aſſenſu pronunciatum, paucos nunc poſſe ſimilia dictare. Etenim rarus aut nullus eſt, cui meditaturo par aſſiſtat diſpoſitio per cauſas, poſitio per literas, compoſitio per ſyllabas. Ad hoc opportunitas in exemplis, fides in teſtimonijs, proprietas in epithetis, vrbanitas in figuris, virtus in argumentis, pondus*

*dus in sensibus, flumen in verbis, fulmen in clausulis. Structura verò fortis & firma, coniunctionumq; perfacetarum nexa casuris insolubilibus. Sed nec hinc minus lubrica & * leuis, ac modis omnibus erotundata;* j. lenis. *quæq; lectoris linguam inoffensam decenter expediat, ne salebrosas passa iuncturas, per cameram palati volutata balbutiat. Tota denique liquida prorsus & ductilis, veluti cum crystallinas crustas, aut onychintinas non impacto digitus vngue perlabitur: quippe si nihil eum rimosis obicibus exceptum tenax * factura remoretur.* orig. j. fractura. *Quid plura? non extat ad præsens viui hominis oratio, quam peritia tua non sine labore transgredi queat ac superuadere. Vnde propè suspicor, Domne Papa, propter eloquium exundans atque ineffabile (venia sit dicto) te superbire. Sed licet bono fulgeas, vt conscientiæ, sic dictionis ordinatissima, nos tamen tibi minimè sumus refugiendi, qui bene scripta laudamus, etsi laudanda non scribimus. Quocirca desine in posterum nostra declinare iudicia, quæ nihil mordax, nihil quoque minantur increpatorium. Alioquin si distuleris nostram sterilitatem fecundis fœcundare colloquiis, aucupabimur nundinas inuolantum, & vltro scrinia tua, conniuentibus nobis ac subornantibus, effractorum manus arguta populabitur: inchoabisq;*

tunc frustra moueri spoliatus furto, si nunc rogatus non moueris officio.

De Conuersione Francorum.

CAP. XIII.

CVIVS autem prudentiæ, quàm sancti studij noster hic pater ac pastor almus extiterit, quàm fidelis & prudens in eroganda Domini sui pecunia viguerit, Francorum, vt prætulimus, ab idolis ad Deum verum facta per ipsum probat conuersio, qui Gallicas eo tempore transito Reno depredabātur prouincias, & Agrippinam iam Coloniam, quasdam quoque alias occupauerant Galliæ ciuitates. At postquam rex ipsorum Clodoueus Siagriū, Romanum quendam principem, qui Gallijs tunc præerat, euicit atque peremit, omni pene Galliæ dominari cœpit. Comperta beatissimi gestorum fama Remigij, quòd scilicet eniteret virtute sanctitatis ac sapientiæ, miraculorum præclarus exhitione, reuerebatur eum: & licet paganus, diligebat tamen illum. Quo quondam secus vrbem Remorum transitum faciente, à quibusdam militibus eius agminis ablata quædam Remensis Ecclesiæ vasa referuntur. Ea inter vrceus

etiam

etiã magnus argenteus, & decora pulchritudine compt us, pro quo beatus Remigius legatos ad eum direxisse traditur, vt illum saltem recipere mereretur. Ast vbi ad locũ diuisionis prædæ ventũ est, rogat Rex milites suos, vt ipsum sibi dare ne renuãt vrceũ. *Locus diuisionis fuit ciuitas Suessionũ.* Pluribus igitur annuẽtibus, quidam Francus bipenni percutiens vrceũ, nihil hinc à rege nisi sorte tollendum proclamat. Obstupefactis hac temeritate cæteris, Rex iniuriam patienter ad tempus tolerans, apprehensum, plurimis fauentibus, vasculum Ecclesiastico reddidit misso, iram sub corde tectam reseruans. Peracto denique anno cunctum sui exercitus apparatũ solitò prodire iubet in campum, vt armorum speculetur de more nitorem: quem conuentum, à Marte, Martium vocare consueuerant. Rex ergo instructas circumiens ritè phalanges, ad eum qui dudum percusserat vrceum peruenit, spretisque ipsius armis, eius tandem franciscam proiecit in terram, ad quam recipiendam inclinato militi rex in caput suam defigit bipennem, quam pridem in vase perpetrauerat, eum increpitationis acerbitate, rememorans præsumptionem. Quo sic interempto, timor ingens Regis hac super vltione, cæterorum perstringit corda Francorũ. At postquam

Clo-

Id factum an. 1(?). regni sui. Clodoueus Thoringiam sibi prouincia[m] subiugauit, & regnum vel ditionem sua[m] dilatauit, etiam Rothildim, filiam Chi[l]perici, fratris Gundobaudi Burgundion[um] Regis, in matrimonium sumpsit. Quæ cùm esset Christiana & filios ex Rege susceptos baptismate consecrari (marito quoque nolente) fecisset, etiam virum ad Christi fidem perducere conabatur; Sed animum barbari mulier ad credendum flectere non valebat. *An. 15. regni sui.* Interea bellum Francis aduersus Alemannos accidit, & Francis cæde nimia corruentibus. Rex ab Aureliano consiliario suo suadetur, vt credens in Christum, ipsumque regem regum, & cæli ac terræ Deum confitens, inuocet, qui ei victoriam pro velle possit conferre. Quod cùm fecisset, Christique suffragium iam deuotus expetisset, fidémque se Christianum vouisset, si virtutem ipsius in capiendo victoriam experiri meruisset: post huius voti pollicitationem mox in fugam vertuntur Alemanni, Regemque suum comperientes interfectum, Clodouei se subdunt ditioni. Quos ille sub iugo constituens tributario, reuertitur victor in sua, gaudium referens magnum reginæ, quòd ad inuocationem scilicet Christi nominis, victoriam meruerit obtinere. Tunc regina

beatum

beatum Remigium vocat, deprecans, vt Regi viam salutis ostendat. Quem sanctus sacerdos doctrina vitæ salutaris informãs, ad baptismi commonet venire sacramenta. Ille se populum super his exhortatum ire respondens, affari studet exercitum, vt Deos, qui eis subuenire non poterant, deserentes, ipsius cultum susciperent, qui tam præclaram largitus eis victoriam fuerat. Conclamat multitudo, diuina se præueniente gratia, mortales se Deos relinquere, atque in Christum qui sibi præsidio fuerat, credere. Nunciantur hæc sancto Remigio, qui magno repletus gaudio, Regem populumque, qualiter diabolo & operibus ac pompis ipsius abrenunciantes, Deum verum credere debeant, instruere satagit: & quia Paschalis solemnitas imminebat, indicit eis ieiunium iuxta morem fidelium.

Die verò passionis Dominicæ, pridie scilicet antequam baptismi gratiam percepturi erant, post hymnos, precesque nocturnas, Præsul regium cubile petijt, vt absoluto curis sæcularibus rege, liberius ei committere sacri valeret mysteria verbi. Quo reuerenter à cubicularijs admisso, Rex prosiliens obuius alacriter occurrit, & oratorium beatissimi Apostolorum principis

Est ecclesia vetus S. Petri.

cipis Petri, cubiculo Regis fortè contiguum, pariter ingrediuntur. Cumque dispositis sedilibus, Pontifex, Rex, atque Regina consedissent, intromissis quibusdã clericis, sed & aliquibus Regi necessarijs ac domesticis, & venerabilis pater Regem monitis imbueret salutaribus, ad corroborandam salutiferam fidelis serui sui doctrinam, Dominus etiam visibiliter dignatus
Mat. 18. est ostendere, sese fidelibus suis in nomine suo congregatis, vt promiserat, semper adesse. Repente namque lux tam copiosa totam repleuit Ecclesiam, vt solis videretur euincere claritatem. Mox cum luce vox facta est, inquiens: Pax vobis, ego
Luc. 24. sum, nolite timere. Manete in dilectione
Ioan. 15. mea. Post quæ verba lux quæ aduenerat, abcessit, sed ineffabilis odor suauitatis in eadem domo remansit. Vt euidenter valeret agnosci lucis, pacis, atq; piæ dulcedinis illuc auctorem aduenisse. Beatus etiã Præsul ex eodem lumine, non modicum visus est vultus fulgorem traxisse. Rex igitur atque Regina pedibus almi sacerdotis adstrati, cum magno pauore ipsius requirunt consolationem audire, opere adimplere parati quæ propalarentur ore patroni. Delectabantur etenim verbis quæ audierant, interius illuminati, quam viderãt
luce,

luce, licet exteriore territi luminis clarita-
te. Sanctus autem pater supernæ repletus
splendore sapiẽtiæ, de cælestis eos instruit
visionis consuetudine, quæ aduentu qui-
dem suo corda mortalium terret, sed timo-
rem præcedentem subsequenti consolatio-
ne demulcet: vt quibus apparuit patribus,
primùm quidem pauorem incusserit: at
postea per pietatis gratiam lætitiæ blandi-
menta refuderit. Irradiatus quoque vir
beatissimus Remigius, vt exterius, veteris *Exod. 34.*
exemplo legislatoris, vultus illustratione,
ita, multoque magis, interius, diuini ful-
goris illuminatione, spiritu prophetico,
quæ ipsis, vel eorum forent euentura pro-
sapiæ, traditur prædixisse. Quomodo vi-
delicet eorum posteritas Regnum nobili-
ter esset propagatura, Ecclesiam quoque
Christi sublimatura, Romanaque digni-
tate vel regno potitura, & victorias con-
tra impetus aliarum gentium perceptu-
ra, si non à bono degenerantes, salutis
viam fortè relinquerent, & quibus Deus
offenditur scelera consectati, pestiferorũ
vitiorum laqueos incurrerent, quibus re-
gna subuerti, atque de gente solent in gen- *Eccli. 10.*
tem transferri. A domo denique Regis
eundi ad baptisterium via præparatur,
vela, cortinæque appenduntur, hinc inde
plateæ

plateæ sternuntur; Ecclesia componitur, Baptisterium balsamo, cæterisque odoramentis aspergitur, tantamque Dominus populo gratiam subministrabat, vt odoribus se paradisi refoueri gauderet. Sicque præcedentibus sacrosanctis Euangelijs, & crucibus cum litanijs, hymnis, & canticis spiritalibus. S. Pontifex manum tenens Regis, subsequente Regina cum populo, ab aula pergit ad baptisterium. Et inter eundum Rex rogitasse fertur Episcopum, an id erat Dei, quod sibi promiserat regnũ. Non hoc (Præsul inquit) illud est regnum: sed initium viæ qua peruenitur ad ipsum. Vbi verò ad præparatum baptisterij peruentum est locum, clericus chrisma ferens à populo interceptus ad fontem pertingere penitus est impeditus. Sanctificato deniq; fonte, nutu diuino chrisma defuit. Sanctus autẽ Pontifex oculis ad cælum porrectis, tacitè traditur orasse cũ lacrymis. Et ecce subitò columba, ceu nix, aduolat candida, rostro deferens ampullam cælestis doni chrismate repletam. Cuius odoris mirabili respersi nectare, inæstimabili qui aderant super omnia quibus antea delectati fuerãt, replentur suauitate. Accepta itaque S. Præsul ampulla, postquam chrismate fontem conspersit, species mox columbæ disparuit.

ruit. Rex autem tantæ gratiæ conſpecto miraculo lætus, actutum diaboli pompis & operibus abnegatis, à reuerendo ſe petit Pontifice baptizari. Quō vitæ fontē perennis ingreſſo, beatus profatur Præſul ore facundo. *Mitis depone colla Sicamber. Adora quod incendiſti, incende quod adoraſti.* Sicq; poſt orthodoxæ confeſſionem fidei, trina tinctus merſione, diuino ſummæ indiuiduæq; Trinitatis, Patris, & Filij, & Spiritus ſancti ſub nomine, ſuſcipitur ab eodem ſancto Pontifice, diuoq́ue conſecratur inſignitus vnguine. Baptizantur ſorores Regis Alboſledis & Landehildis, ſimulq́ue de Francorum exercitu virorum tria milia, præter mulierū, paruulorumq́ue nomina. Quo die magnum in cælis celebratū ſanctis gaudium credere poſſumus angelis, & hominibus lætitiam non modicam in terra deuotis. Exercitus autem pars magna Francorum necdum ad fidem Chriſti conuerſa, cum quodam Raganario principe, trans Somnam fluuium, poſt aliquandiu in infidelitate verſata eſt, donec ſuperna diſponente gratia, præfato Rege Ludouico glorioſis potito victorijs, idem Raganarius flagitiorum ſectator ac turpitudinū, vinctus à Francis traditus eſt, & interemptus, omniſq́ue Francorum populus ad

Chriſti

Christi fidem, per Beatum Remigium conuertitur, ac baptizatur.

De possessionibus quas ei Rex Ludouicus & Franci contulerunt.

CAP. XIIII.

REX igitur, Francorumque potentes, plurimas beato Remigio possessiones per diuersas contulere prouincias, ex quibus ille, tam Remensem, quàm reliquas nonnullas Franciæ * dotauit Ecclesias. Non modicam necnon earundem partem rerum, Ecclesiæ Sanctæ Mariæ Lauduni clauati, Remensis parochiæ castri, vbi nutritus fuerat, tradidit: ibique Genebaudũ, carne nobilem virum, tamque sacris, quàm sæcularibus literis eruditum, qui relicta coniuge, sancti Remigij (ceu traditur) nepte religiosam subierat vitam, ordinauit Episcopum, Comitatusque Laudunensis eidem castro subiecit parochiam. Qui Genebaudus de ante acta vita nimium, gradusque sublimitate confidens, ab vxore quam reliquerat, incautè, quasi pro instruenda ea, se crebrius visitari permisit. Sed vt diuina testantur eloquia: *Lapides excauant aquæ, & alluuione terra consumitur, & * rupis trãsfertur de loco suo*: ita quoque

MS. 3. ditauit.

Iob 14. & 5. c. rupes.

que huic contigit, vt frequentes mulieris visitationes blandaque colloquia, durum validumque cõtra libidinem pectus emollirent Episcopi, & quasi rupē de loco sanctitatis ad cœnum transferrent luxuriæ. Qui suasione diabolica in libidinis flammas exagitatus erupit, veterique se miscens sodali, filium ex eadem progenuit, quē velut in latrocinio procreatum, Latronem nominari præcepit. Et quia culpa pluribus ignota (ne in suspicionem hinc fortè procederet, si à solita se Præsulis visitatione fœmina submoueret) cœpit (vt antea) domū frequentare Pōtificis. Sicque factū est, vt hominibus culpa celata, tacitusque tam viri quàm mulieris ardor, in corde, libidinis, compunctum prius contra peccatum, ad culpam tandem retraxerit Episcopum. Qui velut oblitus quod planxerat, iterauit crimen quod defleuerat. At vbi exortam de flagitio comperit filiam, nomen eidem mandat imponi Vulpeculam, vt potè fraudibus argutæ matris generatam. Domino denuò, qui Beatum Petrum respexerat, huncquoque respiciente, compunctus mēte Genebaudus, Sanctum Remigium petit nō ire Laudunū. Quo cum debita veneratione suscepto, postquam cubilis inie-re secretum, magnum prorumpens in

Lapsus Genebaudi Laudun. Episc.

Mat. 26.

.1. vt erat.

E eiula-

eiulatum, ſtolam deponere nititur reus; ſancti ſe patroni proſternens pedibus. Quo doloris tanti cauſam diligenter indagante, lacrymis, ſingultuque præpediente, vix admiſſa tranſgreſſor narrat ex ordine. Quem vir Dei contritum videns, ac penè deſperatum, blandè conſolari ſatagit, dolere ſe proteſtans, non tam de perpetrato facinore, quàm quòd ille de Domini videbatur benignitate diffidere, cui conſtat nihil quod voluerit impoſſibile: qui nullum ad ſe reuertentem peccatorem deſpicit, qui pro peccatoribus etiam ſanguinem ſuum fudit. Diuerſis itaque vir benignus & prudens erigere lapſum certat exemplis, quòd apud Deum ſcilicet facilè, reatus huius veniam valeret obtinere, ſi dignos pœnitentiæ fructus Deo ſtuderet offerre. Sic demũ dignis exhortationibus indicit animato pœnitentiam, ſtructaque manſiuncula, feneſtellis paruis illuminata, cum oratorio (quæ adhuc ſecus Eccleſiam S. Iuliani manere feruntur) in ea pœnitentem concludit Epiſcopum. Eius quoque per annos ſeptem gubernans parochiam, vnam Remis Dominicam, Lauduni celebrare conſueuerat alteram. Qua ſub reclusione, quãtæ contritionis ac continentiæ diſtrictione ſe vir præfatus coarctauerit, quàm dignos inibi

Eiuſdem pœnitẽtia.

inibi pœnitentiæ fructus exegerit, diuina postmodum propalauit clementia. Anno siquidem septimo, cùm in vigilia Cœnæ Dominicæ pœnitens pernoctaret in oratione, seipsum deflens in hoc, quoniam qui ad id vsque prouectus fuerat, vt Domino pœnitẽtes reconciliaret, hac die nec inter pœnitentes ipse (criminibus suis exigentibus) in Ecclesia merebatur consistere: Angelus Domini circa mediam noctẽ magna cum luce venit ad eum, vbi pronus iacebat in oratorio, talique decubantem compellasse fertur alloquio: *Genebaude exaudita sunt pro te orationes patris tui Remigij. Suscepit Dominus pœnitentiam tuam, & dimissum est peccatum tuum. Surge, & hinc egrediens fac ministerium Episcopalis officij, & reconcilia Domino pœnitentes de criminibus suis.* Genebaudus autem nimio terrore perculsus, respondere non poterat. Tunc Angelus Domini confortans eum, ne timeat hortatur: immo gaudeat de Domini misericordia sibi collata. Roboratus tandem respondisse fertur, non se posse hinc egredi, quia domnus & pater suus Remigius ostij clauem secum haberet, quod & sigillo suo signasset. Et Angelus ad eũ, *Vt non dubites* (inquit) *à Domino me missum, sicut patet tibi cælum, sic & ostium istud pa-*

 tebit.

tebit. Et statim saluo sigillo ac sera, ostium illud apertum est. Tunc Genebaudus in modum crucis se prosternens in limine, sic traditur asseruisse. Etiamsi Dominus ipse Iesus Christus dignatus fuerit ad me peccatorem venire, non hinc egrediar, nisi venerit ille, qui me in eius nomine sub hac reclusione constituit. Ad quæ responsa mox Angelus abscessit ab eo. Beatus autem Remigius in crypta, quæ subter Ecclesiæ sanctæ Mariæ sedem Remis habetur, in oratione pernoctabat. Quam postea cryptam Præsul Heriueus in honore consecrauit eiusdem beatissimi Remigij, vbi tunc ipse vir sanctus, vigilijs fatigatus, & quasi dormiens, in excessum raptus, videt Angelum sibi assistentem, qui hæc vt acta fuerant ita narrat eidem, iubens, vt quātocius Laudunum petat, atque Genebaudum sedi datæ restituens, ei coram se Pontificali fungi ministerio persuadeat. Ilicò vir beatus nihil hæsitans, adit magna cum celeritate Laudunum. Quò perueniens, in ostij limine, saluo sigillo seraque, reserati, Genebaudum iacentem reperit: quem protensis brachijs cum gaudij lacrymis Domini clementiam collaudans, erexit, eumque sedi & officio sacerdotali reddens, Remos cum gaudio repedauit. Genebau-

nebaudus autem in sanctitate postea cunctos vitæ suæ dies, Dei fretus gratia, peragens, palàm quæ sibi Dominus fecerat, prædicabat. Obijt igitur Genebaudus in pace sanctis Dei connumeratus, tamdiu Episcopatu perfunctus, vt ei successerit Latro filius eius, Episcopus & ipse postea sanctus.

S. Genebaudus sedi suæ restituitur.

S. Latro eidem succedit.

Rex denique Lodowicus in ciuitate Suessonica sedem suam constituens, delectabatur præsentia & colloquio S. Remigij. Sed quia vir hic sãctus in ciuitatis huius vicinia villas non habebat alias, nisi quãdam paruã quæ sancto Nicasio data fuerat, Rex (suggerente Regina, locorumque petentibus incolis, qui multiplicibus erãt aggrauati xenijs, vt quod Regi debebãt, Ecclesiæ Reměsi persoluerent) sancto proposuit Remigio, vt quantum circumiret dum ipse meridie quiesceret, illi totum donaret. Beatus igitur Remigius per fines qui vidẽtur adhuc manifesti, profectus, itineris sui signa dimisit. In qua determinatione quidam possidens molendinum repulit sanctũ virum, ne intra ipsos illũ concluderet fines. Quẽ vir Domini leniter affatus ait: Amice, non sit tibi durum, vt habeamus simul hũc molendinum. At ille vt eum reiecit, statim in contrarium rota molendini

verti cœpit. Repulsor autem clamare cœpit post sanctum Remigium: Serue Dei veni, & habeamus pariter molendinum. Cui vir sanctus: Nec mihi, nec tibi. Mox tanta profunditas in eodem loco, tellure se subducente, facta est, vt nunquam deinceps inibi molendinus haberi posset. A quibusdam quoque repulsus, ne syluulam quandam suos intra terminos comprehenderet, dixit, vt nec folium vnquam de ipsa sylua, (licet esset contigua) trās fines ipsos euolaret, neque fustis ex ea versus eosdem terminos caderet. Quod & obseruatum voluntate Dei traditur, donec ipsa sylua perdurasse dinoscitur. Abinde quoque procedens, venit ad villam, nomine Cauiniacum, quam finibus suis nitens concludere, prohibetur ab hominibus eiusdem villæ. Tunc ille miti vultu modò reiectus, modò repropinquans, signa quæ parent adhuc per suum dimisit iter. Tandem repulsus dixisse fertur ad illos: *Semper laborate, & egestatem sustinete.* Quod hodieque compleri, manentis sentētiæ virtus ostendit: Surgens autem Rex à somno meridiano, quæcunque beatus Remigius ambitu suæ circumitionis incluserat, eidem præcepto regiæ dedit auctoritatis. Quarum rerum sunt Iuliacus & Codiciacus capita, quæ

Chauignō.

Luilly & Cocy.

quæ Remensis adhuc iure quieto possidet Ecclesia.

Eulogius denique vir quidam præpotēs conuictus apud Regem Lodowicum super Regiæ maiestatis crimine, ad intercessionem beati confugit Remigij. Cui vir sanctus tam vitam, quàm rerum obtinuit possessionem. Ipse verò, quasi recompensationis beneficio, benefico patrono Sparnacum villam suam obtulit in proprietatem. Beatus autem Præsul, temporalem pro suæ intercessionis munere vitans retributionem recipere, prædictum virum, quoniam verecundiæ confusione depressus (quia contra natalium decus suorum, vita donari per indulgentiam meruisset) in habitu sæculari manere nolebat, salubriter exhortatus est, dicens: vt si perfectus esse vellet, vendens omnia sua daret pauperibus, & sequeretur Christum. Sicque taxatum, de thesauris Ecclesiasticis, pretium, quinque milia scilicet argenti libras, Eulogio fertur dedisse, ipsamque villam in Ecclesiæ possessionem comparasse. Bonũ cunctis relinquens exemplum Episcopis, cæterisque Sacerdotibus, vt dum pro his qui ad Ecclesiæ sinum, vel seruorum Dei præsidia confugium faciunt, intercedunt, aut bona quælibet agunt, hæc pro tempo-

Espernay.

Mat. 19.

rali recompensatione non expleant, nec transitoria velint recipere: sed iuxta mandatum Domini, qui gratis acceperũt, [illegible]udeant quoque gratis impendere.

Mat. 10.

De victorijs Ludowici per auxilium Sancti Remigij, & fine ipsius Regis.

CAP. XV.

an. 501. Sigeb.

REx itaque Ludowicus contra Gondebaudum & Godegisilum fratrẽ eius ducens exercitum, percepta benedictione à beato Remigio victoriam sibi prædicente, accepit in mandatis ab eo sibi datis, vt tamdiu contra hostes dimicaret, quamdiu benedictum sibi vinũ, quod ei vir Domini dederat, in vsu quotidiano sufficeret. Cõtra quem Burgundiones cum prædictis ducibus pugnaturi, venerunt super Oscaram fluuium, secus Diuionem castrum. Vbi cõfligentes atrociter Burgundiones in fugam vertũtur, & in Auinione castro se Gondebaudus concludens, à Ludowico pacẽ per Aredium consiliarium suum, multis datis thesauris, obtinuit. Ludowicus autem cum exercitu Francorum præda potitus maxima, reuertitur ad propria. Sic etiam cõstituta Parisius in honore beatorum Apostolorum Petri & Pauli basilica, &

Hodie est S. Genouefa.

& Synodo per sancti patroni sui Remigij consilium, in vrbe Aurelianési habita, pergens contra Regem Alaricum Arianum, & accipiens à B. Remigio benedictionem, redditur de victoriæ perceptione securus. Cui vir quoque sanctus, vt & pridem fecerat, vas, quod vulgò flasconem vocant, vini à se benedicti plenum dedit: hoc idem quod antea mandans, vt eo vsque ad bellũ procederet, donec sibi suísque, quibus exinde dare vellet, hoc vinum de prædicto flascone non deficeret. Bibit igitur Rex ex eo, pluresque suorum, vas tamen vini non patitur detrimentum. Bellum verò cum Gotthis conserens, eos in fugam vertit, & ipse, Beato Remigio se suffragante, victor extitit. In qua pugna dum duo Gotthi contis eum in latera feriunt, huius patroni sui se protegentibus meritis, illum lædere nequiuerunt. Multis autem ciuitatibus suæ ditioni subactis, vsque Tolosam perrexit, & Alarici thesauros accipiens, per Engolismam ciuitatem, (cuius ante conspectum ipsius muri corruerunt) interfectis Gotthis qui erant intus, ad propria cum gloriosa redit victoria, vino flasconis non deficiente, donec reuersus est in sua. *an. 509. Sigeb.*

Denique Rex Ludowicus, exhortante Sancto Remigio, regnum, hoc est coronã cum

cum gemmis pretiosis auream, donū Beato Petro Apostolo misit: & * Codicillos ab Anastasio Imperatore pro consulatu sibi missos, cum corona aurea, tunicaque blattea, sumpsit, & ab inde Consul appellatus esse memoratur. Hormisda quoque Romanæ sedis Pontifex, Sancto Remigio vices suas in regno Ludowici, litteris suis ad ipsū directis, commisit. Post hæc mortuus est Ludowicus Rex in pace, ac sepultus in Basilica Sancti Petri Apostoli, quam Parisius ædificauerat, eodemque momento quo spiritum emisit, reuelante Spiritu sancto, Beatus Remigius Remis positus, eum obisse cognouit, & assistentibus sibi manifestauit.

MS. j. Codicellas.

an. 514. Sigeb. Baron. Henrasu.

De Synodo vbi conuertit hæreticum.

CAP. XVI.

GALLIAE quondam Præsules ad Synodum fidei gratia conuenientes, beatum Remigium, vt pote virum diuinis eloquijs eruditissimū, & doctrinis Ecclesiasticis exercitatissimum, ad idem Concilium venire petierunt. Cui conuentui Arianus quidā Episcopus acerrimus disputator, & dialecticis propositionibus ac cōclusionibus cōfisus, hincque nimis elatus, inter-

intererat. Ingrediente verò Concilium Sãcto Remigio, & à multitudine fratrum, reuerenter ei cunctis assurgentibus, excepto, superbus hæreticus illi assurgere dedignatur. At mox vt beatus Remigius ante ipsum transijt, ille locutionis officium ore obstructo amisit. Expectãtibus vniuersis, vt post allocutionem Sancti Remigij loqueretur ille, ne vllum quidem verbum proferre potuit. Sicque beati viri vestigia pronus tandem petens, nutibus veniam postulauit. Cui Sanctus Remigius: *In nomine* (inquit) *Domini nostri Iesu Christi, veri filij Dei viui, si sic de eo rectè sentis, loquere, & de illo, sicut Catholica credit Ecclesia, crede & confitere.* Ad cuius vocem hæreticus antè superbus, humilis iam factus atque Catholicus, orthodoxam fidem de diuina & inseparabili Trinitate, ac de incarnatione Christi Catholicè confessus, in eadem confessionis suæ fide se permansurum repromisit. Sicque animâ per infidelitatem perdito, & corporali voce propter superbiam iustè condemnato, virtute diuina venerabilis Pontifex, & animæ reddidit & corporis sanitatem: cunctis qui aderant, vel hæc cogituri forent, sacerdotibus patenter ostendens, in hoc malè sentiente de Christo (qui proximus & frater

ter nobis per humanitatem fieri dignatus est) qualiter cōtra peccantes in ipsum, vel in Ecclesiam, atque rebelles, & erga pòst recognoscentes ac pœnitentes debeant agere.

De mitigatione ignis, & obitu eiusdem, vel sepultura ipsius.

CAP. XVII.

SENESCENTE iam S. Remigio, Deique spiritu sibi reuelante, quòd abundantiam tunc præsentem, fames secutura foret, de frugibus villarum Episcopij nonnullos iussit aceruos fieri fame laboraturæ postmodum profuturos plebi: quorum in villa (quæ Celtus vocatur) facti sunt plures. At homines ipsius villæ seditiosi & rebelles erant: qui die quadam inebriati cœperunt inter se dicere: Quid ille Iubilæus (ita virum sanctum propter ætatis prolixitatem vocitantes) facere vellet ex his quas aggregauerat metis? An ciuitatē de ipsis facere cogitaret: quia sicut turres per muros ciuitatis, ita per circuitum cortis dispositi cernebātur aceruì. Tandem suadente diabolo se mutuò cohortati, miserunt in eo ignē. Quod cùm beato Præsuli nunciatum fuisset in propinqua villa, quam Basilicas *Bazancourt.*

corten

cortem vocant, tunc fortè consistenti, ascenso protinus equo, celeriter ad tantam compescendam præsumptionem deuenit Celtum. Quò cùm peruenisset, ardentesq; fruges reperisset, ad ipsum calefacere se cœpit ignem: Semper (inquiens) est bonus focus, si non super potest. Veruntamen omnes qui hoc egerũt, & qui de ipsorum germine nati fuerint, viri ponderosi fiant, & fœminæ gutturis calamitate plectantur. Quod ita quoque constat impletum. Vsque ad tempora siquidem Caroli magni, qui huiuscemodi homines de Celto, quoniam Vicedominum Ecclesiæ Remensis in eadem villa necarunt, exterminauit, cædis auctoribus interfectis, & consentientibus per diuersas prouincias dispersis, atque perpetuo condemnatis exilio: ac de cæteris huius Episcopij villis eandem restaurari fecit. Ita viri fæminæque generationis huius multati permanserunt, vt sancti viri sententia promulgauit. Et aptè quidem vir Dei (quoniam posteros eorum rebelles ac seditiosos fore præuidit) huiusmodi vindicta non solùm præsumptores, sed etiam genus ipsorum plecti decreuit.

Post hæc igitur, aliaque multarum magnalia virtutum, quæ Dominus operari per

ri per hunc fidelem suum famulum dignatus est, gemitus illius exaudiens atque
Psal. 41. suspiria, quibus dicere consueuerat: *Quãdo veniam & parebo ante faciem Dei? Satia-*
Psal. 16. *bor dum manifestabitur gloria eius*: illi pia consolatione Dominus obitus sui diem reuelauit imminere. Qua reuelatione fretus, rerum suarum condidit testamentum, ad illam pertingere festinans hereditatem, de
Psal. 126. qua dicit Propheta: *Cùm dederit dilectis suis somnum, hæc est hereditas Domini.* Sic ergo sanctus hic vir Dei, terrenam derelinquẽs, hereditatem percepit æternam. Condito siquidem testamento, & suis omnibus ritè
Io. 15. dispositis, quia verus agricola omnem vitis veræ palmitem fructum ferentem pur-
S. Remigius fit cæcus. gat, vt fructum plus afferat, oculorũ corporalium lumine priuatus est aliquandiu, quò superna, mentis oculis, ad quæ toto anhelabat desiderio, contemplari valeret attentiùs. Ipse verò studebat in suæ probationis tentatione semper gratias agere, laudibus, hymnisque Deo diebus ac noctibus vacare, fideli mente pertractans: Quoniã qui patienter humiliterque flagella suscipiunt, post flagella sublimiter ad requiem suscipiuntur. Cuius æternæ gloriæ pignus in eo Dominus volens ostendere, priusquã
Recipit visum. decederet, ei visum restituit. Vnde, sicut

&

& de amiſſione, nomen Domini benedixit. Et non poſt longum ſpatium, ſciens adeſſe ſui tranſitus diem, per Miſſarum celebrationem, & ſacræ cõmunionis participationem, vale-faciens, & dans pacem filijs ſuis, poſtquam ſeptuaginta quatuor annos in Epiſcopatu religioſiſſime fidelis ſeruus & prudens Domino miniſtrauerat, nonageſimo ſexto ætatis ſuæ anno,* Idibus Ianuarij, curſu ſancti certaminis conſummato, fide ſeruata, cum multiplici bonorũ operum fructu, & animarum lucro, vt diu deſiderauit, anima cælos penetrans, terræ corpus reliquit: accipiens ſtolam candidam, beatitudinem ſcilicet animæ ſempiternam, percepturus in reſurrectione alteram, beatam videlicet ad gloriam reſuſcitati corporis immortalitatem: poſſeſſurus partem ſocietatemq́ue cũ præcipuis Chriſti membris in regno cæleſti, ſicut atteſtatur Apoſtolica ſibi collata gratia. Gens ſiquidem Francica per ipſum ad fidem Chriſti conuerſa, martyrij palma, longanimitas patientiæ in longæuitate ipſius vitæ, confeſſionis gloria, orthodoxæ fidei prædicatio, magnaliumq́ue tam in vita corporis, quàm poſt obitum præclara manifeſtatio. Cùm verò funus ipſius ſanctiſſimum deferretur ad ſepulturam Sanctorũ Marty-

* MS. j. idus.

Martyrum Timothei & Apollinaris in Ecclesia præparatam, ita feretrum in medio vico est aggrauatũ, vt nullo modo posset, hominibus quantũlibet annitẽtibus, amoueri. Stupefactis omnibus, deique misericordiam postulantibus, vt dignaretur ostendere, quo in loco Sancti sui vellet recondi corpus, designant ad basilicam præfatorum Martyrum, nec feretrum mouere possunt. Proponunt ad Ecclesiam Sancti Nicasij, nec capulum valet attolli. Decernunt ad ædem Sanctorum Sixti & Sinicij, nec sic potest moueri. Tãdem coacti, quoniam parua supererat Ecclesia in honore beati Christophori martyris, & nullius propalati corpus seruabatur in ea Sancti, circumiacentibus tamen atrijs, Ecclesiæ cœmiterium ferebatur ex antiquo Remensis, petierunt vt Dominus declararet, vtrũnam in eadem Ecclesiola pignus illud sacratissimum reponi decerneret. Ad quæ vota tãta facilitate loculum leuant, vt nullum portantes onus sentirent. Recondita sunt autem reuerentissimi Patris huius membra in hac Ecclesiola, diuina moderante dispositione, in loco vbi nunc habetur altare beatæ virginis Genouefæ. Vbi verò feretrum constat ipsius aggrauatum, multa feruntur ostensa miracula postmodum.

dum. Hic etiam crux extat abinde posita, columnæ monimentis his insignitæ præfixa.

Cum transisset ex hoc mundo ad cælestem patriam
Præsul magnus Beatus Remigius.
Huc à plebe sancta dignè delatus est, corpore
In ecclesia condẽdus Timothei Martyris.
Tunc hoc loco moram fecit; nec moueri potuit,
Donec quô locandus esset reuelauit Dominus:
Vbi nunc fauente Christo præpollet virtutibus,
Præstans hic Deo deuotis apta beneficia,
Cæcis visum, claudis gressum, & ægris remedium.
Igitur profusis votis exoremus Dominum,
Veniam vt delictorum pijs eius precibus
Mereamur adipisci, & cœlorum gaudia.
Sancte Remigi confessor pretiose Domini,
Adeloldi quoque tui miserere famuli.

Testamentum ab ipso editum.

CAP. XVIII.

IN NOMINE PATRIS, ET FILII, ET SPIRITVS Sancti, Gloria Deo, Amen.

EGo Remigius Episcopus ciuitatis Remorum, sacerdotij compos, testamentum meũ condidi iure prætorio, atque id codicillorum vice valere præcepi, si ei iuris aliquid videbitur defuisse. Quandoq; ego Remigius Episcopus de hac luce transiero, tu mihi heres esto Sãcta & venerabilis Ecclesia Catholica vrbis Remorum, & tu fili fratris mei, Lupe Episcope, quem præcipuo semper amore dilexi: & tu nepos meus Agricola presbyter, qui mihi obsequio tuo à pueritia placuisti, in omni substantia mea, quæ mea sorte obuenit antequam moriar: præter id quod vnicuique donauero, legauero, darive iussero, vel vnumquemque vestrum voluero habere præcipuum. Tu sancta heres mea Remensis ecclesia, colonos quos in Portensi habeo territorio, vel de paterna maternaq; substantia, vel quos cum fratre meo sancta

*sanctæ memoriæ Principio Episcopo commutaui, vel donatos habeo, possidebis; Dagaredũ, Profuturum, Prudentium, Temnaicum, Maurilionem, Baudoleifum, Prouinciolum: Nauiatenam, Lautam, Suffroniam colonas, Amorinum quoque seruum, cum omnibus quos intestatos reliquero, tuo dominio vindicabis. Necnon villas, agrosq́ quos possideo in solo Portensi, Tudiniacum scilicet, & * Balatonium, siue Plerinacum, & Vacculiacum, vel quæcunque in eodem solo Portensi qualibet auctoritate possedi, integrè cum omnibus campis, pratis, pascuis, siluis, ad te testamenti huius auctoritate reuocabis. Simili modo, sanctissima heres mea, quæcunque tibi à propinquis & amicis meis, in quocunque solo & territorio collata sũt, sicuti disposuero in ptochijs, cœnobijs, martyrijs, Diaconijs, Xenodochijs, omnibusq́ matriculis sub tua ditione degentibus, ordinationem meam futuri successores mei, ordinis sui memores, sicut ego prædecessorum meorum, ita quoque inconuulsè, & absq́ vlla refragatione seruabunt. Ex quibus Celtum, * quam per manum meam Celsa sobrina mea tibi tradidit, & Huldriciaca villa, quam Huldericus Comes, ei loco vbi ossa mea sancti fratres & Coëpiscopi diœceseos tuæ ponenda elegerint, in tegumentis deseruiant. Sitq́ locus ille successoribus meis Remorum* m.Balatonum. c & Iriss. quem Supra cap. 12.

 Episco-

*Episcopis peculiariter proprius: & in alimoniis ibidem Deo militantium, vicus ex proprio, in Portensi, & ..... villanis quoq; ex Episcopio in Remensi deseruiāt. Blādibaccius villa in Portensi, quam à coheredibus meis Benedicto & Hilario, datis pretiis emi de thesauro Ecclesia, & Albiniacus ex Episcopio, in alimoniis Clericorum Remensis Ecclesia cōmuniter deputentur. Quibus etiam Berna ex Episcopio, quæ peculiaris prædecessoribus meis esse solebat, cum duabus villis, quas Ludowicus à me sacro baptismatis fonte susceptus, amore nominis mei, Piscofesheim sua lingua * vocatis, mihi tradidit, siue cum Costo & Gleni, vel omnibus siluis, pratis, pascuis, quæcunque per diuersos ministros in Vosago infra, circum, & extra; tā vltra quàm citra Rhenum pretio dato comparaui, picem annuatim ministret, cunctisq; locis regularibus, tam à me, quàm ab antecessoribus meis ordinatis, siue in futuro ab Episcopis successoribus meis ordinandis, pro necessitate locorum ad vascula vinaria componenda annuatim distribuat. * Crusciniacum verò & Faram, siue villas quas sanctissima virgo Christi Genouefa, à Rege Christianissimo Ludowico pro compendio itineris sui, cum Remensem Ecclesiam sæpissime visitare soleret, adipisci promeruit, alimoniisq; ibidem Deo famulantium deputauit, sicut ab ea ordina-*

Deest dictio.

f. vocatas.

al. Cruciniatum.

ordinatum est, ita confirmo, vt Crusciniacus futuri Episcopi successoris mei obsequijs, & sartatectis principalis Ecclesiæ deputetur. Fa- ram verò eidem Episcopo, & sartatectis Ecclesiæ vbi iacuero, perpetualiter seruire iubeo. Sparnacus villa, quam datis quinque millia libris argenti, ab Eulogio comparaui, tua (sanctissima heres mea) non extraneorum heredum meorum esse cernitur, eò quòd cùm criminis accusatione regiæ maiestatis idem teneretur obnoxius, & se minimè purgare posset, non solùm ne occideretur, dato iam dicto pretio de thesauris tuis, sed ne pecunia eius publicaretur, vnà tecum obtinui: & ideo vt præfata Sparnacus perpetualiter tibi ad restituendum thesaurum, stipendijsque tui Pōtificis deseruiat, liberali sanctione firmaui. Duodeciacus verò, sicut à Clodouualdo nobilissimæ indolis puero confirmatum est, tibi heres mea perpetualiter famuletur. Villas quas mihi domnus illustrisq. memoriæ Ludowicus Rex, quem de sacro baptismatis fonte suscepi, cùm adhuc paganus Deum ignoraret, ad proprium tradidit, locis pauperioribus deputaui: ne fortè, cùm esset infidelis, cupidum terrenarum rerum me arbitrari posset, & non potiùs suæ salutem animæ, quàm exteriora ab ipso bona requirere. Quod & admiratus, intercedere me pro quibuscunq. necessitatem patientibus, &

m.s. Spernacus & i. Suprà c. 14.

 fidelis

fidelis, & ante fidem, benignè, liberaliterq; concessit. Et quia ex omnibus Episcopis Galliarum, pro fide & conuocatione Francorum potissimum me laborare cognouit, dedit mihi Deus tantam gratiam in conspectu eius, virtusq; diuina, quæ per Spiritum sanctum me peccatorem plurima signa ad salutem præfatæ gentis Francorum operari fecit, vt non solùm ablata omnibus Ecclesijs Regni Francorum restitueret, sed etiam de proprio, gratuita bonitate, plurimas ditaret Ecclesias. Neque prius de regno eius, quantum passus est pedis, Ecclesiæ Remorum iungere volui, donec, vt hoc omnibus Ecclesijs adimpleret, obtinui. Sed neque post eius baptismum, nisi Codiciacum & Iuliacum super quibus iam dictus puer sanctissimus & vnanimus mihi Clodouualdus, & incolæ loci illius multiplicibus xenijs grauati, obnixè deprecantes, quod Regi debebant Ecclesiæ meæ soluendum, me petere compulerunt. Quod idem pijssimus Rex & gratanter accipiens, promptissima voluntate largitus est, vsibusq; tuis, sanctissima heres mea, iuxta eiusdem pijssimi datoris præceptum, Episcopali auctoritate firmaui. Res etiam quas sæpe dictus Rex, pijssimusq; Princeps, tibi in Septimania & Aquitania concessit, & eas quas in Prouincia Benedictus quidam (cuius filiam mihi ab Alarico missam, gratia Sancti Spiritus

Suprà c. 14

*ritus per impositionem manus meæ peccatricis, non solùm à diabolicæ fraudis vinculo, sed ab inferis reuocauit) ad vsum luminis tui, & loci vbi corpus meum iacuerit, continuatim deseruire præcipio, villasq́; in Austria siue Toringa. Futuro Episcopo successori meo amphibalum album paschalem relinquo, stragula columbina duo, vela tria, quæ sunt ad ostia diebus festis triclinij, cellæ, & culinæ. Vas argenteum triginta, & aliud decem & octo librarum, inter te, heres mea, & diœcesin tuam Ecclesiam Laudunensem, factis patenis atque calicibus ad ministerium sacro-sanctũ, pro vt volui, Deo annuente distribui. Illud quoque vas aureum decem librarum, quod mihi sæpe nominatus dominus, illustrisq́; memoriæ Ludowicus rex, quem (vt prædixi) de sacro Baptismatis fonte suscepi, donare dignatus est, vt de eo facerem quod ipse voluissem, tibi hæredi meæ Ecclesiæ supra memoratæ iubeo turriculum & imaginatum caliceem fabricari, & epigrammata, quæ Lauduni in argenteo ipse dictaui, in hoc quoque conscribi volo. Quod faciam per me, si habuero spatium vitæ * si autem clausero vltimum diem, tu fili fratris mei Lupe Episcope, species ante dictas, tui ordinis memor, efficias. Compresbyteris meis & diaconibus qui sunt Remis, xxv. solidos æqualiter diui-*

Briss. Sin ante.

 dendos

dendos in cōmune dimitto. Vitis plantam super vineam meam ad suburbanum positam, simili modo communiter possidebunt cum Melanio vinitore, quem do in loco Ecclesiastici hominis Albouichi, vt Albouichus libertate plenissima perfruatur. Subdiaconibus solidos duodecim, Lectoribus, Hostiarijs, & iunioribus solidos octo iubeo dari. Pauperibus duodecim in matricula positis, ante fores Ecclesiæ expectantibus stipem, duo solidi vnde se reficiant, inferentur, quibus Corcellum villam dudum deseruire præcepi. Alijs pauperibus tribus, vbi fratres cotidie pedes lauare debent, quibus etiā Balatoforum, quod dicitur Xenodochiū, ad hoc ministerium statui, solidus vnus dabitur. Viduis quadraginta in porticu Ecclesiæ alimoniam præstolantibus, quibus de decimis villarum Calmisciaco, Tessiaco, Nouavilla stipendia ministrabantur, superaddo de villa Huldriciaca superius memorata, eis in perpetuum stipendia inferri, & tres solidos, & denarios quatuor dari iubeo. Ecclesiæ S. Victoris ad portam Suessonicam solidos duos. Ecclesiæ S. Martini ad portam Collatitiā, solidos duos. Ecclesiæ Sancti Hilarij ad portam Martis solidos duos. Ecclesiæ sanctorum Crispini & Crispiniani ad portam Treuericam, solidos duos. Ecclesiæ S. Petri infra vrbē, quæ curtis Dominica dicitur, solidos duos. Ecclesiæ quā in

Balatoforum.

bonore

honore omnium Martyrum supra Cryptam Remorum ædificaui, cùm per auxilium virtutis Dei, ab igne dæmonis penè iam totam vrbem concrematam eripui, solidos duos. Ecclesiæ, quam pro eodem signo virtutis Dei, in honore Sancti Martini & omnium confessorum infra vrbem ædificaui, solidos duos. Diaconiæ infra vrbem, quæ dicitur ad Apostolos, solidos duos. Titulo S. Mauritij in via Cæsarea, solidos duos. Ecclesiæ * Io- m. Iouinianæ
uinianæ tituli beati Agricolæ, vbi ipse vir Christianissimus Iouinus, & Sanctus Martyr Nicasius, cum plurimis societatis suæ Christi Martyribus, requiescunt, vbi etiam quinque Confessores proximi antecessores domni Nicasij, cum sanctissima virgine & Martyre Eutropia, conditi sunt, solidos tres. Eidem quoque Ecclesiæ proprium quod fuerat Iouini in solo Suessonico, cum Ecclesia beati Michaëlis, rebus prioribus superaddidi. Ecclesiæ Sanctorum Martyrum Timothei & Apollinaris, vbi etiam, Domino dante, si fratribus, ac filijs meis Episcopis Diœceseos nostræ visum fuerit, ossa mea ponere disposui, solidos quatuor. Ecclesiæ S. Iohannis, vbi virtus Christi, me orante, filiam Benedicti suscitauit, solidos duos. Ecclesiæ S. Sixti, vbi cum tribus successoribus suis requiescit, solidos tres, cui etiam de proprio meo Plebeias supra Matronam adiunxi.

Eccle-

Ecclesia S. Martini in eodem solo sanctæ Remensis Ecclesiæ posita, solidos duos. Ecclesia S. Christophori, solidos duos. Ecclesia S. Germani, quam ipse in solo Remensi ædificaui, solidos duos: Ecclesiæ SS. Martyrum Cosmæ & Damiani in præfatæ matris solo positæ, solidos duos. Matriculæ S. Mariæ, quæ dicitur Xenodochion, vbi duodecim pauperes stipem expectant, solidus dabitur. Quam deniq; matriculam loco vbicumq; fratribus meis & filijs ossa mea ponere placuerit, perseuerare
MS. j. diu. præcipio, & vt * diu noctuq; pro peccatis atq; criminibus meis Dominum deprecentur, de proprio hereditatis meæ iure, rebus quas antecessores mei in eorum stipendijs Domino dederunt, superaddo etiam villam Scladronam, & villam S. Stephani, & quidquid in villa Herimundi mihi per successionē euenit. Quod verò pretio ibidem comparaui, Ecclesiæ Sancti Quintini Martyris iam diu delegaui. De iam dicto Vacculiaco, Fruminium, Dagaleifum, Dagaredum, Ductionem, Baudowicum, Vdulfum, Vinofeifam, liberos esse præcipio. Tēnarcdus qui de ingenua nascitur matre, statu libertatis vtatur. Tu verò fili fratris mei Lupe Episcope, tuo dominio vindicabis Nifastē, & matrem suam Nuciam. Vineam quoq; quam Æneas vinitor colit. Æneam & Monulfum eius filium iuniorem iubeo libertate perfungi.

Mello-

Mellosicum porcarium & Paschasidem coniugem suam, Verniuianum cum filijs suis, excepto Vvidragasio, cui tribui libertatem, tuo iuri deputabis. Seruum meum de Cesurnico tuum esse præcipio. Agrorum partem ad te, quam frater meus Principius Episcopus tenuit, cum siluis, pratis, pascuis, reuocabis. Seruum meũ quem Mellowicus tenuit, Viteredum tibi derelinquo. Teneursolum, Capalinum, & vxorẽ suam Theodorosenam, tuo iuri dominioq; transcribo. Theodonima quoque ex mea præceptione sit libera. Edoneïfam quæ homini tuo sociata fuit, & eius cognationem retinebis. Vxorem Aregildi, & cognationem suam ingenuos esse iubeo. Partem meam de prato quod Lauduni iuxta vos habeo, ad imitatem montium posito, & quæ Iouia sunt pratella quæ tenui, ad te reuocabis. Labrinacum tibi, vbi ossa genitricis meæ posui, cum præfixis terminis deputaui. Tibi autem, nepos meus Agricola Presbyter, qui intra domesticos parietes meos exegisti pueritiam tuam, trado atque transcribo Merumvastem seruum, & vxorem suam Meratenam, & eorum filium, nomine Marcouicum. Eius fratrem Medouicum iubeo esse liberum. Amantium vxorem suam tibimet derelinquo. Eorum filiam esse præcipio liberam Dasoundam. Alaricum seruum tuæ deputo portioni, cuius vxorem, quam redemi,

mi & manumisi, cõmendo ingenuam defendẽdam. Bebrimodum & vxorem suã Moriam tuo dominio vindicabis. Eorũ filius Monacharius gratulabitur beneficio libertatis. Mellaricum & vxorem suam Placidiam ad suum dominiũ reuocabis, Medaridus eorum filius sit libertus. Vineã quam Mellaricus Lauduni fecit, tibi dono: Britobaudem seruum meum, nec non etiam Gibericũ. Vineam quam Bebrimodus facit, tibi eatenus derelinquo, vt diebus festis, & omnibus diebus Dominicis, sacris altaribus mea inde offeratur oblatio, atq; annua conuiuia Remensibus Presbyteris & Diaconibus præbeantur. Delegoq́; nepoti meo Prætextato Moderatum, Totticionem, Marconicum, Innocentium seruum, quem accepi à Profuturo originario meo, cochlearia quatuor de maioribus, acetabulũ, lacernam, quam mihi tribunus Friaredus dedit, & argenteam cabutam figuratam. Filiolo illius Parouio, acetabulum, & tria cochlearia, & casulam cuius fimbrias cõmutaui. Remigia cochlearia tria, quæ meo sunt nomine titulata, mantile ipsius quod habeo feriale, transcribo: hichinaculum quoq; dono illi, de quo Gondebodo dixi. Delegoq́; benedictæ filiæ meæ Hilariæ Diaconæ ancillam nomine Nocam, & vitium pedaturam, quæ suæ iungitur vineæ, quam Catusio facit, dono: & partem meam de Talpusciaco transcribo, pro obsequijs

quæ

quæ mihi indesinenter impendit. Aëtio nepoti meo partem de Cesurnico, quæ mihi sorte diuisionis obuenit, cum omni iure quod tenui atque possedi. Ambrosium quoque puerum ad ius illius, dominiumque transmitto. Vitalem colonum liberum esse iubeo, & familiam suam ad nepotem meum Agathimerum pertinere: cui vineam dono quam posui Vindonissæ, & meo labore constitui, sub ea conditione, vt à partibus suis, omnibus diebus festis ac Dominicis pro cōmemoratione mea sacris altaribus offeratur oblatio: & Laudunensibus presbyteris atque Diaconibus annua cōuiuia, cōcedente Domino, præbeātur. Dono Ecclesiæ Laudunensi ex villis quas mihi sanctæ recordationis præfatus Rex Ludowicus dedit, duas, Anisiacum, solidosque decem & octo, quos Presbyteri & Diaconi inter se æquali diuisione distribuāt. Partem meam de Secio ex integro ad se reuocet Ecclesia Laudunensis, & Lauscitam, quam mihi carissima filia & soror mea, virgoque (vt credo) Christi sanctissima Genouefa, in vsibus pauperum Christi tibi dandam ad integrum delegauit. Commendo sanctitati tuæ, fili fratris mei Lupe Episcope, ex præfatis villis, quos libertos esse præcipio, Catusionem, & Auliatenam coniugem suam, Nonnionem qui meam vineam facit, Sonnoueisam, quam captiuā redemi, bonis parentibus natā,

&

& eius filium Leutiberedum, Mellaridum, & Mellatenam, Vasantem, Cocum, Cæsariam, Dagarasenam, & Baudorosenam Leonis neptem, & Marcoleifum filium Totnonis: hos totos, fili fratris mei Lupe Episcope, sacerdotali auctoritate liberos defensabis. Tibi autem, heredi Ecclesiæ meæ, Flauianum & vxorem suam Sparagildem dono. Eorum filiolam paruulam Flauarasenam, liberam esse constitui. Fedamiam vxorem Melani, & eorum paruulam Remenses Presbyteri & Diaconi poßidebunt. Cispiciolum colonum liberum esse præcipio, & ad nepotem meum Aëtium eius familiam pertinere: ad vtrumque, id est ad Aëtium & Agatimerum peruenire colonicam Paßiacum. Pronepti meæ Prætextatæ dono Modorosenam. Profuturo Leudocharium puerum trado. Profuturæ dari iubeo Leudoncram. Laudunensibus Subdiaconibus, Lectoribus, Ostiarijs, & Iunioribus quatuor solidos derelinquo. Pauperibus in matricula positis solidus dabitur ad eorum refectionem. Delegoq; ex dato præfati Principis Saluonarias supra Moram, & decem solidos Ecclesiæ Suessonicæ pro commemoratione nominis mei. Nam Sablonarias supra Matronam heredibus meis deputaui. Catalaunensi Ecclesiæ ex dato sæpe dicti filij mei, Gellonos supra Matronam, & solidos decem. Ecclesiæ

Sancti

Sancti Memmij, Fascinarias ex donis præscripti Principis, & solidos octo. Mosomagensi, solidos quinque. Vongensi, agrum apud officinam molinarum, quæ ibi est constituta. Catarigensi Ecclesiæ, solidos quatuor: totidemq́; Portensi pro commemoratione mei nominis inferentur. Ecclesiæ Attrabatensi, cui, Domino annuente, Vedastum fratrem meum carissimum Episcopum consecraui, ex dono iam dicti Principis villas duas in alimonijs Clericorum deputaui, Orcos videlicet & Sabucetum: quibus etiam pro memoria nominis mei solidos viginti dari iubeo. Vrsi Archidiaconi familiaribus vsus obsequijs, dono ei domitextilis casulam subtilem, & aliam pleniorem, duo saga delicata, tapete quod habeo in lecto, & tunicam quam tempore transitus mei reliquero meliorem. Heredes mei, Lupe Episcope, & Agricola Presbyter, porcos meos inter vos æqualiter diuidetis. Friaredus, quem ne occideretur quatuordecim solidis comparaui, duos concessos habeat, duodecim det ad basilicæ dominorum Martyrum Timothei & Apollinaris cameram faciendam. Hæc ita do, ita lego, ita testor. Ceteri omnes exheredes estote, suntote.

Huic autem testamento meo dolus malus abest, aberitq́; in quo si qua litura, vel caraxatura fuerit inuenta, facta est me præsente, dum

dum à me relegitur & emendatur. Neque ei duo priora testamenta, primum quidem quod ante xiiij. & alterum quod ante septem condidi annos, obsistere, obuiare, aut vllatenus nocere poterunt: eo quod quidquid in ipsis continebatur, in præsentia fratrum meorum hic inserta, & quæ deerant adiuncta, insuper & quæ Dominus mihi largiri in postmodũ dignatus est, superaddita noscuntur. Sed inconuulsum & incontaminatum præsens hoc quod cõdidi testamentum, à fratribus meis successoribus, videlicet Remorum Episcopis, conseruandum: à regibus quoque Francorum, filiis scilicet meis carissimis, quos per baptismum, Iesu Christi dono & gratia Spiritus Sancti cooperante, Domino consecraui, vbique defensum, atque protectum contra omnia, & in omnibus, inuiolabilem perpetuamq; semper obtineat firmitatem. Et si quis, in ordine clericali, à Presbytero vsque ad tonsum contradicere, aut obuiare ei præsumpserit, & correptus à successore meo satisfacere neglexerit, conuocatis ex vicinioribus locis Remorum Diœceseos tribus Episcopis, deponatur à gradu. Si verò (quod non opto, nec cupio, sed neque spero) successor quilibet mihi in hac sede Remorum Episcopus, execrabili cupiditate ductus, res præfatas, sicut à me, auctore Domino meo Iesu Christo, ad illius honorem, &*

*MS. i. conseruatum.

Pœna violatoribus huius test. indicta.

eius

tius pauperum consolationem ordinatæ sunt, aliorsum distrahere, immutare, commutare, seu quolibet obtentu in vsus laicorũ, beneficij gratia dare, aut à quolibet datas, fauere, aut cõsentire præsumpserit, cõuocatis totius Diœceseos Remorum Episcopis, Presbyterisq; ac Diaconibus, nec non & ex filijs meis carissimis Francis religiosis quàm plurimis, reatus sui pœnã, priuatione sui Episcopatus, persoluat: & nequaquam vltra recuperationem gradus amissi, in hoc sæculo promerebitur. Quicunq; verò ex laico habitu à nobis statuta paruipendens, sibiq; fauens, quæ pauperibus Ecclesiæ attributa sunt, abuti, aut vsurpare quolibet obtentu præsumpserit, pari simul perpetuaq; damnatione, alienator, petitor, dator, acceptor, peruasor, anathematis vinculo ab Ecclesia Catholica seiungãtur, donec valeant, Deo miserante, condigna satisfactionis emẽdatione; indulgentiam promereri. Sin autem in hoc perseuerare cuiuscunq; donationis occasione quilibet delegerit, spes ei præsentis ac futuræ restitutionis à successore meo, Remorum scilicet Episcopo, omnimodis auferatur. Generi tantummodo regio, quod ad honorem sanctæ Ecclesiæ, & defensionem pauperum, vnà cum fratribus meis & Coëpiscopis omnibus Germaniæ, Galliæ, atque † Neustriæ, in regiæ maiestatis culmen perpetuò re-

† Hæc postea dicta est Nordmannia.

gnaturum statuens elegi, baptizaui, à fonte sacro suscepi, donoq; septiformis spiritus consignaui, & per eiusdem sacri chrismatis vnctionem ordinato in Regem, parcens, statuo, vt si aliquando genus illud regium per benedictionem meam totiens Domino cõsecratum, mala pro bonis reddens, Ecclesiarum Dei peruasor, destructor, depopulator, grauis, aut contrarius existere voluerit, conuocatis Remorum diœcseos Episcopis, primùm moneatur: & deinde Ecclesia Remensi præfata, adiuncta sibi sorore, Ecclesia scilicet Treuerensi, iterum* conueniatur. Tertiò verò, Archiepiscopis tantummodo Galliarum tribus aut quatuor conuocatis, Princeps ille, quicunque fuerit, moneatur: ita vt vsque ad septimam monitionem, si prius satisfacere renuerit, paternæ pietatis longanimitate differatur. Tandemq;, si postpositis omnibus præfatis † benedictionibus, incorrigibilis contumaciæ spiritum non deposuerit, & se per omnia, Deo subdi nolens, benedictionibus Ecclesiæ participare noluerit, elogium segregationis à corpore Christi, ab omnibus ei porrigatur, quod per prophetam & regem Dauid longè antè, eodem qui in Episcopis est, dictante Spiritu sancto, noscitur decantatum: Quia persecutus est (inquit) hominem inopem, & mendicum, & compunctum corde,*

f. Remensis, & conueniat.

f. monitionibus.

Psal. 108.

de, & non est recordatus facere misericordiam, & dilexit maledictionem, & veniet ei; & noluit benedictionem, & elongabitur ab eo. Totumq; ei quod in persona Iudæ traditoris Domini nostri Iesu Christi, & malignorum Episcoporum, Ecclesia decantare solet, per singulas ei decantetur Ecclesias: quia Dominus dixit: *Quamdiu fecistis vni ex minimis meis, mihi fecistis: & quamdiu his non fecistis, nec mihi fecistis.* Et ideo quod probatur in capite, in membris intelligendum esse non dubitetur. Vnum tantummodo ibi verbum per interpositionem commutetur: *Fiant dies eius pauci, & principatum eius accipiat alter.* Quod vtique si successores mei Remorum scilicet Archiepiscopi, operari, sicut à me ordinatum est, neglexerint, in se quidquid in Principibus resecandum fuerat, maledictionibus deprauati reperiant: vt fiant dies eorum pauci, Episcopatum eorum accipiat alter. Si verò Dominus meus Iesus Christus vocem orationis meæ, quam quotidie pro genere illo in conspectu diuinæ maiestatis specialiter fundo, audire dignatus fuerit, vt sicut à me accepit, ita in dispositione regni, & ordinatione sanctæ Dei Ecclesiæ perseueret, benedictionibus quas Spiritus Sanctus per manum meam peccatricem super caput eius infudit, plurima super caput illustrius

Mat. 25.
Psal. 108.

per eundem Spiritum sanctum superaddantur: & ex ipso Reges & Imperatores procedant, qui in præsenti & in futuro, iuxta voluntatem Domini, ad augmentum sanctæ suæ Ecclesiæ, virtute eiusdem in iudicio & iustitia confirmati, & corroborati, regnum obtinere atque augere quotidie valeant: & in domo Dauid, hoc est in cælesti Hierusalem, cum Domino in æternum regnaturi, sublimari mereantur. Amen. Peractum Remis, die & consule supradicto, intercedentibus & medijs signatoribus.

Ego Remigius Episcopus testamentum meum relegi, signaui, subscripsi, & in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti (Deo adiuuãte) compleui. + Vedastus Episcopus: cui pater meus Remigius maledixit, maledixi: & cui benedixit, benedixi: interfui quoque, atque subscripsi. + Genebaudus Episcopus: Cui pater meus Remigius maledixit, maledixi: & cui benedixit, benedixi: interfui quoque, atque subscripsi. + Medardus Episcopus: Cui pater meus Remigius maledixit, maledixi: & cui benedixit, benedixi: interfui quoque, atque subscripsi. + Lupus Episcopus: Cui pater meus Remigius maledixit, maledixi: & cui benedixit, benedixi: interfui quoq;, atque subscripsi. + Benedictus Episcopus: Cui pater meus Remigius maledixit,

dixit, maledixi: & cui benedixit, benedixi: interfui quoque atque ſubſcripſi. + Eulogius Epiſcopus: Cui pater meus Remigius maledixit, maledixi: & cui benedixit, benedixi: interfui quoque, atque ſubſcripſi. + Agricola Presbyter: Cui pater meus Remigius maledixit, maledixi: & cui benedixit, benedixi: interfui quoq;, atque ſubſcripſi. + Theodonius Presbyter: Cui pater meus Remigius maledixit, maledixi: & cui benedixit, benedixi: interfui quoque, atque ſubſcripſi. + Celſinus Presbyter: Cui pater meus Remigius maledixit, maledixi: & cui benedixit, benedixi: interfui quoque, atque ſubſcripſi. + V. C. Pappolus interfui, & ſubſcripſi. V. C. Eulodius interfui, & ſubſcripſi. V. C. Euſebius interfui, & ſubſcripſi. V. C. Ruſticolus interfui, & ſignaui. V. C. Eutropius interfui, & ſignaui. V. C. Dauueus interfui, & ſignaui.

Poſt conditum teſtamentum, immo ſignatum, occurrit ſenſibus meis, vt baſilicæ domnorum Martyrum Timothei & Apollinaris miſſorium argenteum ſex librarum ibi deputem, vt ex eo ſedes futura meorum oſſium componatur.

De remedio pestis inguinariæ, & cæteris per ipsum collatis.

CAP. XIX.

Gregor. Turon. de gloria confess. c. 79.

POST huius beatissimi patris obitum, *cùm lues inguinaria*, veluti Gregorius Turonensis enarrat, *populum primæ Germaniæ deuastaret, & omnes huius cladis terrerentur auditu, concurrit Remensis populus ad Sancti sepulchrum, congruum huius causæ flagitare remedium. Accensis cereis, lychnisque accensis non paucis, hymnis, Psalmisque cælestibus per totam excubat noctem. Mane autem facto quid adhuc precatui desit in tractatu rimatur. Reperiunt etenim, reuelante Deo, qualiter oratione præmissa, maiori adhuc propugnaculo vrbis propugnacula munirentur. Assumptam igitur pallam de beati sepulchro componunt in modum feretri, accensisque super cruces cereis, atque Ceroferariis, dant voces in canticis: circumeunt vrbem cum vicis, nec prætereunt vllum hospitium, quod non hac circumitione concludant. Nec post multos dies fines huius ciuitatis lues aggreditur memorata. Veruntamen vsque ad eum locū accedēs, quò Beati pignus accessit, ac si constitutū cerneret terminum, intro ingredi non est ausa: sed*

sed etiam qua in principio peruaserat, huius virtutis repulsu reliquit. Multa denique postmodum ad ipsius sepulchrum sunt diuinitus ostensa miracula, quæ per negligentiam non habentur scripta.

De translatione corporis ipsius, & quibusdam denuo patratis miraculis.

CAP. XX.

SEPVLTO igitur in præmemorata basilica, beatissimi Remigij corpore, cùm multa stupendaque in eadem per Domini gratiam fierent miracula, dilatata & exaltata est ipsa Ecclesia, factaque crypta post altare in qua transferretur pignus venerabile. Detegunt humo loculum, quo præparatum deponant in antrum, sed ipsum penitus mouere non possunt. Superueniẽte verò nocte multis accensis luminaribus, circa noctis medium sopor excubantes occupat omnes. Quibus euigilantibus, inuenitur transuectus sacro cum thesauro sarcophagus, in præparatum (non nisi manibus Angelicis) habitaculum deportatus. Tantaque cuncti replentur odoris suauitate, quantam lingua non valet humana propalare. Quæ delectationis amœnitas in eadem, per totam diem illam, Cap. 17.

ſed & in craſtina, perſeuerauit eccleſia. Hac igitur die tranſlationis eius, ſcilicet Kalendis Octobris, cum diuinis laudibus ſumptæ ſunt reliquiæ de capillis eius, & caſula, tunicaque ipſius: & integrum, licet exſiccatum, corpus eiuſdem rubeo cõſtat brandeo inuolutum.

Hic itaque pater reuerendus, & in vita corporis, & poſt obitũ, ſicut infirmis ſanitatum gratiã contulit, ſic & in peruaſores vel præſumptores ſæpiſſime vindex apparuit. De quo præfatus Epiſcopus Gregorius referre ſtuduit, quod ex ipſius hîc verbis indere placuit. *Erat enim haut procul à baſilica* † *fundus tellure fœcundus (tales incolæ Olcas vocant) & hic datus baſilicæ Sancti fuerat: quem vnus è ciuibus peruadit, deſpiciens hominem qui eum loco ſancto contulerat. Qui cùm ab Epiſcopo ac loci Abbate crebrò conuentus fuiſſet, vt quæ iniuſtè peruaſerat redderet: paruipendens verba quæ audiebat, pertinaci direpta defenſabat intentione. Deniq; cauſſa extitit, & non deuotio, vt vrbem adiens, properaret ad ſancti baſilicam. Arguitur iterum ab Abbate pro campi peruaſione. Sed nihil dignum ratione reſpondet. Explicitiſq; negotijs aſcenſo equo domum redire diſponit. Sed obſtat niſui eius ſacerdotis iniuria. Nam* * *ſauciatus à ſanguine,*

Greg. Tur. vbi ſuprà

† ſc. S. Remigij.

* m. ſatiatus.

guine, diruit in terram: obligatur lingua quæ locuta fuerat campum tolli: clauduntur oculi, qui concupierant: manus contrahuntur, quæ apprehenderant. Tunc balbutiens & vix sermonem explicare valens, ait: Deferte me ad basilicam Sancti: & quantumcunque super me auri est ad sepulchrum eius proijcite: peccaui enim auferendo res eius. Aspiciens autem dator campi hunc cum muneribus deferri, ait: Ne accipias quæso, Sancte Dei, munera eius, quæ nunquam cupidè accipere consueuisti. Ne sis deprecor adiutor eius, qui inflammante concupiscentia rerum tuarum nequam possessor extitit. Nec distulit Sanctus audire vocem pauperis sui. Nam homo ille licet dedisset munera, ostendit Sanctus Domini se illa non acceptasse, dum rediens peruasor domum amisit spiritum, & recepit Ecclesia res suas.*

* .j. apud me.

Temporibus Chilperici Francorũ Regis extitisse fertur Moderamnus, Redonensis ecclesiæ Præsul, vir nobili prosapia oriundus: qui per licentiam prædicti Regis limina Sancti Petri adire disponens, diuertit in Monasterium beati Remigij situm in suburbio Remensis vrbis. Vbi liberaliter à fratribus eiusdem loci susceptus, impetrauit à Bernehardo sacrorũ custode reliquias de stola, cilicio, atque sudario

Rennes.

Sancti

Sancti Remigij. Quibus gratāter acceptis iter incœptum lætus agens, dum permeat Italiam, in monte Bardonum quadam nocte metatum habens, memoratas in ilici ramo suspendit reliquias. Cumque diluculo surgens, iter cœptum arriperet, immemor horum (nutu, ceu creditur, diuino hæc ibidem remansere pignera. Procedente verò aliquanto longius Episcopo, vt relictarum memor fit reliquiarum, suum statim ad has recipiendas dirigit clericum nomine Vulfadum. Quo ad has perueniēte, nullo valet eas ingenio cōtingere, dum mirabili signo, vt eas attingere vellet, eleuarētur in sublime. Hoc præfatus Episcopus audito miraculo, regrediens, in eodem loco fixit tentorium: Sed relicta pignera eadem nocte minimè valuit recipere; donec facto mane, in Monasterio quod vocatur Bercetum, in honore S. Abundij Martyris inibi cōstructum, Missam celebrans, prædictorum partem munerum deuoueret ibidem se relicturum. Sicque rapta sibi recipiens, impleto venerabiliter voto, cœptū repetit iter. Cui obuius factus * Luitbrandus Italorum rex strenuus, qui hanc auditu iam compererat sacrorum virtutem, amore beati Remigij ductus, idem Monasterium, Bercetum scilicet, cum omnibus adiacen-

Luidbrandus.

adiacentijs, omniq́ue Abbatia, mansos octingentos (vt tradunt) continenti, præfato Præsuli Moderamno delegauit, eiq́ue in præsentia fidelium suorum, legali de more, vestituram ex ea, & chartam fecit. Remeans autem ab vrbe Roma memoratus Præsul, accessit ad venerandum beati Remigij sepulchrum: atque sicut illi præmissus Rex hanc terram tradidit, ita nihilominus ille S. Remigio eandem contulit. Sicq́ue prosperè in suum reuersus Episcopium, successorem sibi ordinari fecit, & valefaciens filijs suis, Bercetum monasterium repetijt, & vsque ad obitus sui diē in loco illo moderatè & honestè, vt seruus Dei, conuersatus vixit. Qui quoque nonnullis deinceps locus miraculis illustratus claruit. c. 8.

Processu denique temporis Pippinus Rex, Karoli Magni pater, Episcopij Laudunensis villam, quæ dicitur Anisiacus, accipere nisus quasi sub censu, velut alias quasdam fecerat, venit in eam. Vbi cum dormiret, apparuit ei S. Remigius, dicens: *Tu quid hic facis? Quare in hanc villam intrasti, quam mihi homo te deuotior dedit, & quam ego Ecclesiæ Dominæ meæ Dei genitricis donaui?* Et flagellauit eum satis acriter, ita vt liuores in eius postea corpore parerent

rent. At vbi disparuit beatus Remigius, surrexit Pippinus, & correptus valida febre, quantocius ab ipsa villa recessit. De qua febre non paruo tempore laborauit. Deinceps verò Regni Princeps inibi vsq; ad moderna tempora non mansit, vt nec in Codiciaco vel Iuliaco, nisi Ludouicus Rex Germaniæ, qui quando fratris sui Karoli regnum peruasit in Iuliaco mansit, & inde turpiter in crastinum fugiens ante ipsum fratrem suum, vix euasit.

Id patet ex test. ipsius. Partem quoque magnam siluæ in saltu Vosago beatus hic pater, dato comparauit pretio: villulas etiam quasdam inibi constituisse fertur, quæ Cosla & Gleni vocãtur: incolasq; de vicina Episcopij villa, nomine Berna, dudum sibi à Francis data, in eas transferens, ibidem manere disposuit, & vt picem religiosis annuatim locis ecclesiæ Remensis administrarent, instituit. Quibus & pensam tribuit, quæ hodieque ab ipsorum successoribus accipitur, cum qua suum quoque persoluunt debitum. Huius etiam suæ coëmptionis fines ita per gyrum determinauit, vt & omnibus videntibus pateat ipsa determinatio, & hactenus ipsi fines ab eo denotati nomine tenus vocitentur & assignentur. In quibus determinationibus ligni cuiusdam con-

concauo, manu sua petram coniecisse traditur: quam quicunque voluerint cõtrectare, manum in ipsam cauernam valent inferre, lapidem deuoluere, sed ab eadem concauitate nullo modo queunt educere. Post aliqua verò tempora quidam beati viri laudibus inuidens, ipsam manu petram de ligno nisus est euellere: quod explere non valens, ipsum securi foramen tentauit ampliare. Sed eleuato ferro, vt arborem percuteret, arefacta mox dextera, quã procaciter extulit, *ipsum quoque lumen oculorum amisit: & qui famam Sancti Patris huius extinguere voluit, venerationem laudis adauxit inuitus.

M.S. j. ipse

Istius partem siluæ huius almi patroni nostri studijs emptæ, duo quidam fratres custodes regij saltus inuadentes, asserebãt quòd potius ad fiscum, quàm ad ius Sancti Remigij pertineret. Accidit autem dum quondam cum incolis Ecclesiæ Remensis ditioni subditis, ob id altercarentur, vt vnus eorum veniens ad porcos suos, quos in eandem siluam pastum miserat, lupum inter eos inueniret: quem ascenso equo celeriter insecutus, eumq́ue percutere molitus, equo pauefacto caput ad quandam collisit arborem, cerebroq́ue ipsius in terram defluente, mortuus est. Frater verò

Contigit tempore Ludouici j. Imperat.

verò ipsius in alteram pergens partem, peruenit ad quandam petram, dicens: *Omnibus notum sit, quia vsque ad hanc petram est ista silua Imperatoris*: eoque sic lapidem cum dicto, bipenni quam manu gestabat, percutiente, saxi particulæ in eius oculos ab ipso prosiliunt, & cæcus efficitur. Sicq; præsumptionis vterque mercedem recepit, & mendacij sui.

Quidam vir nobilis ex territorio Niuernensi, beati Remigij reliquijs obtẽtis, oratorium in sua proprietate sub ipsius ædificauit honore: Vbi Dominus nonnulla, propter huius dilecti sui merita propalãda, dignatus est ostendere signa. Cùm denique Ludouico Imperatore defuncto, Aquitani absque Principis iugo facti, gentilitiaq; mobilitate permoti, prout quisque poterat, efferre sese, mutuoq; impugnare, ac per cõtiguos pagos debacchari cœpissent, pauperes quique res suas in ecclesijs reponere studuerũt. Vnde confisi, virtutũ quæ inibi fiebant, opinione, sua multi seruanda in eodem certatim recondunt oratorio. Audientes autẽ prædones hoc opibus oratorium pluribus refertum plurimorum, eas vi diripere nituntur. Quorum quodam obserati seram conante frangere ostij, mox vt ianuam calce percussit, eidem cohærẽte

pede

pede ipsius ostio, resupinus in terram præsumptor cecidit. Quod alij cernentes, aufugiunt. Ipse verò miser, cogente cruciatu, cum maximo suos eiulatu cœpit exprimere dolores, & amarissimis promittere cum lacrymis, quia si Deus per merita S. Remigij pedem ipsius ab hac compede solueret, vlterius nunquam, vel de illa, vel de qualibet aliquid ecclesia tolleret, aut tolli, quantum ex ipso esset, vllo modo cõsentiret. Caballum quoque suum cum sella, & alia quæ potuit ad eandem donauit ecclesiam. Sicque post confessionem, lacrymas, & votum, pes eius ab ostio, cui adhæserat, est solutus. Veruntamen eo post modum pede claudus permansit, dum crure, femoreque computrescente, morte decessit.

Quando tres fratres Lotharius, Ludouicus, & Karolus regnum sibi Francorum post patris obitum diuisere, villas Episcopij Remensis, quod tenebat Fulco Presbyter, Karolus suis distribuit militibus. Ex quibus villam Iuliacum cuidam Ricuino dedit. Cuius vxor nomine* Berta, dum in ipsius villæ cubiculo iaceret, venit ad eam S. Remigius in somnis, dicens: *Non est iste locus tuus ad iacendum. Alterius meriti & officij debet esse, qui hanc villam habere, &* c.j. Betta.

in

in hoc cubiculo debet iacere. Surge quant… cius, & hinc abscede. Quod illa paruipen… dit, putans inane se visum videre. Iteru… quoque apparuit ei sanctus Domini, dicē… *Cur hinc non abscessisti, sicut tibi præcepi? F… de ne te hîc amplius inueniam.* Quod ipsa ce… prius, etiam nunc pro nihilo duxit. Ter… tiò venit ad eandem beatissimus Præsul, & dixit: *Nonne iam semel & secundò tibi iussi vt hinc abscederes? Sed quia pergere contempsisti, aliorum deportatione discedes.* E… percussit illam virga quam tenebat in manu, quæ mox in maximum toto corpore conuersa tumorem, viro suo quod viderat, alijsque nonnullis dixit, & per aliquot dies seuerissimè cruciata, vitam finiuit. Cuius corpus vir eius in Ecclesiam Sancti Remigij deportari, & ibidem sepeliri fecit. Quod autem funus ipsius in Ecclesia sua pater hic almus receperit, non adeo mirabitur, si quis dignè perpenderit, qua Sancti vindictas in delinquentes exercere soleant intentione: videlicet, vt si pœnituerint, hîc recipiant quod merentur, ne post æternis supplicijs addicantur, vt in Regum libro de Propheta legitur, qui ori Domini inobediens extitit, & à leone percussus interijt: atque post vltionem perceptam corpus ipsius intactum à fera remansit.

3. Reg. 13.

Quod

Quod verò præmissam mulierem ter admonere curauerit, nec eã primò vel secundò visitans, percutere voluit (quam tamẽ vltione plectendam, vt pote Deo coniunctus, non ignorauit) quid aliud quàm patientiæ nobis exempla proposuit? ne scilicet ad proferendam in quemque sententiam faciles simus, qui Deo per diuersa disiungimur, cùm & eum patienter expectare probemus, quem Deo cohærere, atq; cum ipso iudicare confidimus.

Moderno tempore colonus quidam villæ Remensis Episcopij, quæ plumbea Fõtana dicitur, manens iuxta regij villam fisci, quam Rosetum vocant, neque messem, neque pratum, ceterumve peculiũ, propter fiscalinorum infestationem, habere quietè valebat, Vnde sæpe iustitiam apud ministeriales regios sibi fieri petijt, nec obtinere potuit. Inuenit autem tandem sibi salubre consilium. Nam coxit panes & carnes, & accepta cereuisia prout visum fuit, in vasculis, hæc omnia vehiculo, quod vulgò benna dicitur, imposuit, & iunctis bobus ad basilicam Sancti Remigij, candelam manu ferens properauit. Quò perueniẽs, cibarijs quæ detulit matricularios pauit, ad sepulchrum Sãcti candelam posuit, & eius auxilium contra suos

H oppres-

oppressores expetijt. Puluerem quoque de pauimento Ecclesiæ colligens, panno colligauit, & in prædicta benna ponens, linteum desuper (vt supra corpus mortui solet fieri) composuit, & ad propria remeare cœpit. Si qui verò de obuiantibus eum interrogabant, quid in illo carro duceret, respondebat se S. Remigium ducere. Mirabantur autem omnes in dictis & factis illius, amentem hunc esse ferentes. In pratum verò suum perueniens, pastores inibi de Roseto diuersi generis animalia pascentes inuenit. Ast vbi S. Remigium ferre sibi suffragia postulans, inuocauit, cœpere boues, hirci, capræque inuicem se cornibus impetere, porci cum porcis confligere, verueces cum veruecibus se collidere, pastores se fustibus & pugnis mutuo percutere. Maximoque surgente turbine pastores eiulantes, animalia quæque iuxta genus suum magno sonitu perstrependo, ita cœperunt Rosetum versus fugere, ac si multitudo persequentium flagris videretur insistere. Quod cernentes fiscalini, terrore perculsi, mortis imminere sibi pericula veriti, tandemque correpti, cessarunt ab afflictione pauperis S. Remigij. Sed quia

Serre. secus amnem Saram loco lutoso manebat, & in suis habitaculis à serpentibus mole-

stiam

ſtiam magnam ſuſtinebat, accipiens puluerem quem ſecum ab Eccleſiæ pauimento collectum detulerat, per habitacula ſua reſperſit: ac poſtea ſerpens in eiſdem locis non apparuit. Compertum quoque traditur, quòd in omnibus Eccleſiæ beati Remigij circumiacentibus atrijs, vel cœmiterijs coluber nunquam ſoleat inueniri: ſed & ſi delatus huc aliquo modo fuerit, nullatenus hîc viuere poſſit.

Tẽpore domni Hincmari Præſulis, quidã Blitgarius Eccleſiæ mãſum in villa Tenoilo, apud ipſius Eccleſiæ cuſtodem impetrauit pretio, vnde famulos Sãcti Remigij eiecit cum flagellis, conclamantibus eis S. Remigium ſibi ferre ſubſidium. Quibus idem Blitgarius cum irriſione dixit: *Modò parebit qualiter vos Sanctus Remigius adiuuabit. Videte quomodo in adiutorium veſtrum venit.* Moxque inter hæc verba, maximo clamore ingemiſcens, mirabili turgore diſtentus intumuit, & expirans crepuit medius. Qua vindicta commonemur vltionem diuinam pertimeſcere, crudeliter Eccleſiaſticam non tractare familiam, & in Deum ac Sanctos eius ſummopere cauere blaſphemiam.

Noſtris olim diebus quidam Warnerius pagi Vormacenſis Comes, res Sancti Re-

migij præmissas,in Vosago sitas,inuadens, hominibus suis distribuerat. Veniens autem beatus Remigius ad Herigarium Moguntiæ Præsulē,in somnis ei visus est, præcipiens, vt iret ad Conradum Regem, cōmonens eũ, iubere sibi subiectis, quatinus dimitterent terram suæ ditionis. Qui consurgens à somno, licet miratus de visione, Regi tamen omisit indicare. Rursus post aliquot dies apparēs ei S. Remigius redarguit eum, quare mandata non adimplesset illius, admonens iterum ne differat, quin Regi iussa denũtiet. Item,ceu prius,ille visum reputans inane, neglexit perficere iussionem. Tertiò hunc iam cum flagello sanctus adiens,ipsius increpauit contumaciam,quemque per brachium comprehendens,lecto visus est extraxisse. Sicq; flagello, quod tenebat, eum verberans, acriter cæsum dimisit, & humiliatum. Non amplius enim iã temnere iussa præsumēs, Regem mox adit,secretum petit, vestē deponit, liuidum corpus ostendit, & dicta vel acta fideliter ex ordine pandit. Accidit autem, vt eadem die legatus domni Præsulis nostri Heriuei, nomine Tendoinus, ab eodem seniore suo pro ipsis rebus repetendis ad Regem cum muneribus deueniret, atque horã qua Regi præsentari posset

extra

extra ſtans, expectaret. Cumque rem geſtam rex admiratus, requiri præcepiſſet, ſi quis illic inter ſuos fortè noſtris è partibus inueniretur, ille pro hac eadem re foris ſuſtinens reperitur adeſſe, Regi nunciatur, eo iubente coram deducitur, & ei res quæ propalata fuerat aperitur. Ille gratias agens, pro rebus ipſis ſe miſſum retegit, res, rege reddente, recipit, & eodem fauẽte præfato Pontifici Herigario tutandas ad fidelitatem S. Remigij committit. Poſteaq; domnus Præſul Heriueus dum ad vixit, ex iiſdem rebus annuatim debitum ſine contradictione cenſum recepit.

Eaſdem res domnus Artaldus Epiſcopus dudum Conrado duci commiſerat: quas ille Ragenbaldo cuidam ſuorum delegauerat. Qui Ragenbaldus earundem rerum colonos valde affligebat. Ipſi verò pro afflictione ſua ſæpe ad ſanctum Remigium clamabant, Remis venientes, & ipſius patroni ſui patrocinia requirentes. Pro qua re nuper anno præterito, cum rege Ottone & præfato Duce locuti ſumus, quando Aquis ad eundem regem miſſi fuimus. Sed vt idem Ragenbaldus ab ipſarum rerum direptione deſiſteret, impetrare nequiuimus. Vnde contigit † hornò, vt *.i. hoc an.* dum quodam ſabbato eoſdem colonos ad

opus quoddam peragendum congregatos haberet, præciperetque Presbytero, ne signa vespertinalia vsque prope noctem pulsaret, operiq; implendo insisteret; percuteretur percussore inuiso. Qui dum requireret quis eum percussisset, omnesque se vidisse negarent, furijs exagitatus, sensum amisit, grauiterque vexatus, spiritum exhalauit. Quo comperto dux Conradus nimium territus ad Sanctum Remigium venit, eique res ipsas reddidit, quas præmissus Præsul Artaldus Hincmaro Abbati, ac cæteris monachis ad supplementum victus attribuit.

In Vulfiniaco Riuo, pago Laudunensi, habetur Oratorium in honore S. Remigij dedicatum. In quo dum Rodulfus Rex Heribertum Comitem persequeretur, qui Episcopatum Remensem à Rege sibi commendatum tenebat, homines ipsius villæ res suas propter hostiles incursus recondere studuerunt. At dum Rex præfatus ad obsidendam Remensem venisset vrbem, & in Culmissiaco metatus esset, exercitus eius vicinas occupauit villas. Quidã verò illorum, qui in prænotata villa, scilicet Vulfiniaco Riuo, metatum habebãt, vinũ quod in Ecclesia timoris causa reconditum fuerat, inuadit: & quasi tabernam consti-

tuens

tuens in eadem Ecclesia, paribus suis illud vendere cœpit. Hæc dum ageret, percussus morbo, repente sensum amisit, ore sibi ad aurem vsque penè retorto: diuque cruciatus tormento, vitam finiuit. Quod cernentes cæteri, eidem loco sacro debitam deinceps exhibentes reuerentiam, ab huiusmodi sese cohibuere præsumptione.

De altera vel iterata translatione, seu relatione corporis eius ad vrbem.

CAP. XXI.

HVIVS beatissimi patris nostri venerabile pignus, dominus Hincmarus Archiepiscopus, adhuc ampliata ipsius Ecclesia, cryptaque opera maiore atque pulchriore præparata, præsentibus & annitentibus Episcopis diœceseos huius Remensis, transtulit: integrumque illud cum brandeo, quo prius repertum fuerat inuolutum, in argenteo locello transposuit. Sudarium verò quod super caput ipsius erat, cum parte prædicti brandei, scriniolo reconditum eburneo, Remis abinde reseruatur, in Ecclesia beatæ Dei genitricis Mariæ. Denique dum corpus ipsius sacratissimum de lapideo sarcophago in præmisso *an. 85?. Cal. Octobris.*

 transpo-

transſponitur loculo, Rado quidam Sueſſonicæ tunc Eccleſiæ Subdiaconus, qui cum Epiſcopo ſuo Rothado illuc aduenerat, adeo dolore dentium per integrum vexatus annum, vt, doloris nimietate perditurus metueretur ſenſum, maxillá peſte grauatam loco vbi ſanctum pignus iacuerat, appoſuit: & mox ab hac liber redditus ægritudine, dolorem deinceps huiuſcemodi meruit non ſentire. Hac eadem die duo quidam homines morbo contracti apud pagum Ribuariũ, in oratorio quodam memoriæ huius beati noſtri patroni dedicato ſanitatem nunciantur recepiſſe. In ipſius autem qua corpore quieſcit, baſilica, continua fieri non omittuntur inſignia, dum aduenientes ægroti ſanantur, periuri dæmone peruaduntur, energumeni liberantur, illuminantur cœci, eriguntur claudi: vt in cælis glorioſè cum Chriſto viuere demonſtretur, qui tot miraculorum ſignis, vbi corpus exanime ſeruatur, in terra viuere comprobatur. In loculo verò vbi tunc depoſitum corpus eius eſt, hij verſus à domno Hincmaro editi, leguntur inſculpti.

Bruieres en Lannois

Hic famulus Hincmar Domini ſacra membra locauit.
Dulcis Remigij, ductus amore pio.

Qui

Qui prius est sanctus, mundo quàm matre creatus,
Et magnus dictus cælitus ore Dei.
Bis denos, binosq́ gerens feliciter annos,
Sorte Dei sumpsit pontificale decus.
Sexaginta simul bis septem manserat annis
Istius urbis honor, Præsul, & orbis amor.
Vitam defunctis, reddens quoq; lumina cæcis:
Egerat & viuens plurima mira satis.
Nã domuit fera corda animo pi⁹, ore profusus,
Sicambræ gentis regia sceptra sacrans.
Nonaginta quidẽ sex cum compleuerat annos,
Splendida lux nostras deseruit tenebras.
Idus iam plenas cum Ianus mensis haberet,
Emeritus miles præmia digna capit.
Isdem Hincmarus primus hac sede Sacerdos
Post triginta, loco constitit & numero:
Qui sextus decimus sub hac radiante lucerna
Remigio, Remis munia cara dedit.
Annis septenis, quinis ac mensibus egit
Pastoris curam, hæc recolenda patrans.
Octingenteno quinquagenoq́; secundo
Quo Deus est anno virgine natus homo:
Tertius & Karolus regni componeret actus,
Octimber primam cùm daret atque diem,
Ac ter centenus octauus tangeret annus
Hic iustus Domini quo petit astra poli.
Ter centum fuerant, tres & deni quater anni,
Quo vita Francos gurgite lauit ouans.

Ipsius

Ipsius is precibus cælesti in sede locetur,
Quem terris coluit verus amator. Amen.

Accidit autem postea, peccatorum meritis exigentibus, vt Dominicæ incarnationis anno D.CCC.LXXXII. sub Rege Karlomanno, prædicto domno Hincmaro Archiepiscopo satagente, transfertur venerabile pignus corporis huius sacratissimi patris & domni nostri Remigij (propter infestationem paganorum) ad villam ipsius iam suprà taxatam, nomine Sparnacum: quia ciuitas Remorum tunc temporis non habebat in ambitu sui murum. Cuius obtentu totius tunc pagi ad quem delatum munus hoc habetur amantissimum, prouisa probatur salus à peruasione Barbarorum, vel incursu prædonum. Post Hincmari denique Pōtificis obitum, desiderabilis hic sacrorum thesaurus membrorum, ad Orbacense perducitur monasterium. Hic quoque beatissimi huius patroni nostri suffragijs omnis commoditas aëris circumquaque degentibus attribuitur incolis, cum insolita fertilitate telluris.

Obijt dicio an. 881. vt est in fine lib. 3.

Post decessum verò sæpedicti Præsulis Hincmari, cùm Pontificatus subijsset honorem Fulco, sui primo præsulatus anno referre decreuit alma beatissimi huius nostri

anno 883.

stri

ſtri patris oſſa. Quod vbi aggreditur, perueniente iam eo, cum cœpiſcopis & cleri plurimis ad locum vbi pignus ſeruabatur pretioſum, cùm eſſet magna cœli ſerenitas, ſed feruens admodum ſiccitas, ſubitò ſe tantus effudit imber, vt totius huius ſuperficiem terræ videretur vbertim irrigaſſe. In craſtinum verò dum ſacra referre promouent munera, cuncta clara, cuncta iocunda, cuncta mundanæ ſpeciei redduntur amœna: proſperoque progreſſu confluentibus vndique populis, ad vicum deueniunt Calmiciacum, in quo nonnulla pater hic eximius adhuc carne ſeptus, virtutum dinoſcitur exhibuiſſe magnalia. Hîc membra veneranda in Eccleſia deponentes eius nomine dedicata, noctis quiete feſſa leuant corpora. Poſt requiei ſubſidium, iam terras ſolis illuſtrante iubare, voces vndique Deum benedicentium concrepant, atque laudantium, quòd eis paſtorem, patronum, ac protectorem redderet corporaliter proprium, quem ſemper apud diuinam clementiam interceſſorem, & aſſiduum ſe habere confidant aduocatum. Præfatus interea Præſul, cœleſtium ſacramentis myſteriorum ritè celebratis, imminentis iuga cum laudibus ſcandit montis, comitantibus vndique ſecus populo-

pulo-

pulorum stipatus cateruis. Hîc vbi pro populi delictis, & iræ mitigatione cælestis ad Dominum fudisset orationem, paululumque processissent, adhuc clarificare Christus, mirificare, atque glorificare disponens hũc beatissimum Patrem nostrum in terris, quem magnificare cum Angelis elegerat in cælis, quanti sit apud se meriti concurrenti propalare decernit multitudini.

De remedijs subinde pluribus impensis.

CAP. XXII.

ACCEDIT itaque mulier cœca, nomine Doda, manu sibi gressus regẽtis innixa, quæ mox vt cominus approperat, visum sibi restitui coram omnibus impetrat. Quod Præsul audiens, hymnum laudis Dei cum populo, magno repletus concelebrat gaudio. Necdum finierant odas exultatione cælum replentes, & ecce frustratus quidam multis gressu diebus cum integra procedit incolumitate lætabundus.

Transiere cum laudibus inde paulisper: & mulier quædam manuum potita sanitate succedit. Duplicant ergo, triplicantque comitãtia gratiarum actiones agmina.

Tremefacti proximi quique mirabilium magnitudine, tantisper à tantæ deliberant secedere sanctitatis sublimitate. Nec vox reciproca laudātium defecerat ab ore, dum quidam puer, Grimoldus nomine, diu lumine priuatus, os quoque miserabiliter à rectitudinis loco distortus, inuisaq; deformitate turpatus, à parentibus obuiam delatus, pristinum quem dudum amiserat, est visum consequutus, & in propriam sanctissimi patris huius opitulatione mirabiliter est effigiem restitutus. Interiecto velut vnius horæ spatio, puer alius à contractione corporis eiusdem patroni suffragijs feliciter est erectus. Cohors igitur deuota, melodijs Dauidica nequaquam sufficiens reboare carmina, maximo cordis affectu permota, inter laudum voces, eliciente gaudio lacrymis ora rigare profusis, & suspiria, singultusque formare pro canticis. Concurrentium quoque nimia stipatio plebium, sacri muneris gerulum deosculari cupientiū loculum, importunitate valida vehentium cœpit figere gressum. Mirorum siquidem quæ gerebantur, percrebrescebat opinio; certatimque tam sani, quàm diuersis calamitatibus attriti, properare studebant, cupientes intueri magnalia quæ Dominus omnipotēs,

in

in Sancti sui clarificatione, multiplicare proposuerat. Pro magno nãque sibi damno quisque reputabat, immo delictum deputabat, non modo, si non procederet, verùm si postremus accederet. Approperantes autem ciues obuiam, dum grata deferri cernunt munera, terræ se prosternentes, soli deosculantur terga: suspicientesque, vbi contemplantur loculum, pretiosæ diuini diadematis gemmæ baiulum, multas inter eximia gaudia lacrymas fundunt: obsecrantes ne amplius eiusdem patris affici censeantur absentia, quin perpetua mereantur gratulari præsentia. Pater interea beatissimus filiorum deuotioni præclaris fauens nutibus, addit adhuc diuinis plebẽ suam multipliciter exhilarare mirabilibus. Etenim dum Clerus cum sacerdotibus, psalmis, hymnis, & canticis intonant spiritalibus, populus etiam iubilationis immensæ reboat vocibus, vt mirabilem Deũ in Sanctis suis, iocundioribus adhuc præconarentur animis, pristinam multitudo languentium sospitatem manifestè conspicitur recuperare, leuatis pluribus varia peste corporibus: adeoque per singula pænè momenta, cælestia pandebantur miracula, vt ad hæc locorum vel temporum vix enumeranda censeri valerent inter-

interstitia.

Tunc igitur Osanna quædam mulier, cum admiratione gaudentium, celeri meruit prosperitate recipere visum. Et post pusillum claudus quidam felici munere consequitur gressum. Deodata quædam patefactis aurium ianuis, adipiscitur auditum. Quidam, nomine Teuto, desiderabili potitur illuminationis dono. Itẽ quædam mulier eodem gauisa lætatur beneficio. Similiter Ausoldus quoque lumine, quod nimio flagrabat assequi desiderio, fido ceu credidit animo, patris huius pijssimo perfruitur suffragio. Quidam Gerbertus, paralysis est à dissolutione sanatus. Quidam quoque alius eiusdem muneris exultat hic largitate perfunctus. i. *Ansol.*

Cumq́ue certatim quique, studio piæ deuotionis obuiam studerent occurrere, ac non modo benigni cordis intentionem, quin etiam rerum temporalium exhibitionem, prout cuique facultas suppetebat, afferrent: mulier quædam paupercula, de ciuitate properans in occursum, manu cereum ferebat, qui accensus nunquam fuerat. Mirabile dictu, subitò cælitus nutu diuino cereus in manu gerentis est illuminatus: ipsumq́ue dum per totam defert illa viam, Dei confitendo miraculum, nequaquam

quam superni luminis amittit ille beneficium, donec mirifici pignera patris in stationis propriæ perferrētur domum, hîcque à Pontifice solemnia celebrarētur missarū. Tunc femina cereum lumine flagrantem mirabili, basilicæ tradit custodi: qui ob supernæ gratiæ quod contigerat gaudium, luminaria quæcunque per ecclesiam videbantur ardere, mandat extingui, lumineq; diuinitus hoc dato rursus accendi: huius verò partem cerei cælo dati miraculi decernit in testimonium reseruari.

ms. Totgardis. Rotgardis quædam femina de pago Castricio, gradiendi carens officio, pristinæ gaudet cum incolumitatis dono: vt quæ plaustro deuehēte fuerat adducta, proprijs postmodum pedibus remeare valeret ad sua. Præterea mulier quædā secum paruulā sex annorum ferè defert filiam, nomine Vulflidem: quæ dum quadam die cum coæuis luderet, ab aliqua transeunte fortè muliere percussa fuerat in capite. Quo ictu læsa, ita vt eius retro reflexum inhærere ceruici videretur occipitium, nec in aliam caput reclinare partem valeret: cibi verò nullam, nisi liquidam sumere posset sustētationem, quæ integrum sub tali ferme labore duxerat anni curriculum. Quam mater affectu diligens tenero, deque salutis

ipsius

ipsius sollicita recuperatione, studuit obuiã deducere. Dumque cominus ob densitatem multitudinis non valet accedere, procurat aliquantulùm vulgus antecedere. Mox in via per quam iter erat agendum, sese prosternens, simul cum sobole, fulta valida fide, preces ad Dominum deuota dirigit mente. Necdum ab oratione cessarat, & ecce ipsius cœpit vociferari filia. Quam genitrix, vt maternis consoletur blanditijs, surgens, intuita, caput eius ab inflexione videt ad propriam rectitudinis lineam remeasse. Tunc nimia hilaritate repleta, sed & de prolis sanitate confisa, perlustrans vulneris locum, cernit sanguine madidum, neruosque diu contractos, ac si funes extendi, productos. Sic accepta misericordiæ quam quæsierat benedictione, domum læta cum gratiarum reuertitur actione.

Hac igitur dignitate clarificationis, & rerum gestarum admiratione cohors stipata, votoque gratulationis, arreptum toto feruoris iter annisu, cum canticis hymnisque percurrere satagebat. Præcesserat equidem Præsul, sed reuersus cleri comitantibus choris, pretiosissimum proprijs thesaurum sumit humeris: & sic ad ipsius propriam beatissimi domum patris,

cum magna perfert gloria iubilationis. Aſt vbi peruenitur in Eccleſiam, quæ compe-tere viſa ſunt ritè diſpoſitis, inchoata iam victimæ ſpiritalis immolatione, mulier quædam de pago Trecaſſino membrorum omnium agitatione mulctata, veniens coram altari ruit in pauimento: ibique miſerabiliter diu vexata, huius pijſſimi conſolatoris miſeratione ſurgit incolumis effecta. Quæ ſuper euentu tantæ conſulta calamitatis, necem ſe propriæ confitetur perpetraſſe matris. Miſſarum deniq; ſolemnibus ex more peractis, ſua quique repetunt, reuerſuri maturè in craſtinum, ad hoc tutelæ ſuæ præſidium in ciuitatem perferendum. Mane iam facto, dum ad condictum ſtudioſè contenditur, Erluidis quædam mulier, haud procul ab vrbe degens, ad tãtæ proceſſionis ſpectaculum diſponebat exire: quatinus optatæ ſoſpitatis vti mereretur munere. Quæ quia iam per quinquennium languore preſſa, partem corporis dextram præmortuam, peneque geſtabat inutilem, niſu quo poterat accedere, & ad viſendum ſacri huius muneris loculum, ſeſe molitur promouere. Cumque tali conamine iam ferè medium peragraſſet itineris huius ſpatium, non valens vltra procedere, graui corruit confecta labore.

Medi-

Meditatur domum redire, ſed nequit hoc vllatenus adimplere. Quæ poſtquam hac aliquamdiu nutans iacuit hæſitatione; demum reſumpto moliminis auſu, tentat an valeat adhuc aliquantulum propinquare. Moxq́; diuina miſerante clementia, vigor ægris additur niſibus: viribuſq́ue cum ſalubritate receptis, libera feſtinans celeritate, nimiaq́ue tripudians hilaritate, quò decreuerat ægrota ſe trahere, agili cœpit inceſſu gaudens approperare. Infirmitatis etiam ſuæ ſolamen manu ferens baculum, iter peragit deſtinatũ, non vt eius amplius egeret auxilio, ſed vt id in huius datæ ſibi ſanitatis oſtenderet teſtimonio. Perueniẽsq́ue quò deſiderauerat, laudabunda deuotas interuentori ſuo rependit gratias: hîcq́ue perlatum dimittens bacillum, priſcæ calamitatis ſuæ ſolatium, alacris iam, nec opis huius indiga, repetit iter emenſum, referens læta quæſitum diuinæ conſolationis ſuffragiũ.

Aduenıens Pontifex, cleri, magnatumq́ue ſtipatus agmine, victima ſalutis oblata, veſtibus albis indutus, cum choris pſallentium gratiſſimum deducit ad mænia ciuitatis theſaurum. Illis autem feliciter eò progredientibus, & gratanter ad deſtinatum locum tendentibus, omnipotẽs Deus

in huius carissimi sui glorificatione fontem suæ benignitatis ac largitatis abundè est dignatus effundere: vt vix lingua quælibet effari valeat, quæ hoc tunc itinere per ipsa penè momentanea gesta probantur horarum interstitia. Nam tantam Dominus hîc operatus est hac die miraculorum magnitudinē, vt viri quatuor, fæminæ verò nouem, visum: viri quoque duo gressum recipere mererentur. Cum huius itaque præclaræ gratulationis admiratione, in ciuitatem ad Ecclesiam Dei genitricis, prosperrima peruenitur exultatione. Sicq́ue lucerna hæc lucens & ardens æternaliter, in altaris sistitur crepidine. Dum Præsul igitur ad sacrandum viuifici munus accedit mysterij, quis tam ferreum pectus, tam lapideum cor gessit, qui non gemitus ederet, pectus tunderet, lacrymas funderet, dum tam stupenda diuinorum dona charismatum conspiceret? Quis etenim queat enumerare mirorum copiam, cælitus hîc ea die profusam? Nemo reuera, qui præualeat expedire sermone, quot ægrotantes sanati, quot titubantes erecti, quot ipsa die diuersis hîc sunt cladibus absoluti.

Post expleta mysticorum discedentes sacra, maturabant quique repetere sua. Sed inter abscedendum minax oriri territatio,

tio, nubes teterrimæ, terribilesque consurgere, truculenta polum caligine claudere, micare fulgura, concrepare tonitrua, grandoque solum verberare cœpit non minima. Quo terrore perculsi rediere plurimi, clementiam deprecantes altissimi, quatinus huius intercessione patris beatissimi mererentur ab his imminētibus periculis erui. Mirum in modum perturbatio, quæ terrorem incusserat, immutari, nubiū * rarescere tenebrositas, cessare fulgura, mitigari tonitrua, cunctaque sedari cœpit ac dissipari tempestas, & ex truci conuersa in exoptabilem pluuiam grandine, telluris vbertim superficies, quæ nimio solis exusta feruebat ardore, perfusa fecundo salubriter refouetur humore. Sicque manifestè dignosci datur indignationis ad horam concitata permotio, salutis immutata subsidio. Denique benignissimi patris huius solatio, totius diræ pestis nostris videtur finibus eliminata corruptio. Salubris aër, pluuia data congruens; timor etiam qui regnum peruaserat hostilis, in spem paulatim securitatis tranquillitate vertitur pacis.

s. j. Clarescere.

Hac eadem præfata scilicet illationis sacri corporis in vrbem die, tingui feruida iam solis Oceano rota petente, quidam,

Niuolus nomine, de villa quæ vocatur Dominica, Remorum montis in latere sita, surdus & mutus, manibus quoq; per annos nouem debilis ac pedibus, qualicunque valuit per totam diem conamine, ab ipsius surgentis auroræ lumine, per quinque ferme passuum repens millia, vix ad ipsius ædis sepulchri limina, quasi decima tandē peruenit hora. Qui dum veniens, sacrum corpus ibidem non adesse comperisset, tēplique fores seris diligenter obfirmatis clausas perspiceret, cadens in faciem super terram, quadam præsumptionis importunitate, sanctitatis aures clandestino cœpit clamore pulsare, tam magno se conquerens labore fatigatum, nec sibi fore permissum videre saltem loculum sacri pigneris baiulum, qui tamen eius sibi posse subuenire cellum nequaquam diffideret præsidium. Talia denique dum tacita secum volutat mente, salutis vigor ipsius per membra quæque sensim cœpit irrepere, priscasque simul stupet omnium se vires sensuum recuperare. Cumque rumor huiuscemodi operationis, quibusdam nunciantibus, aures percelleret plurimorum, certatim quique procurrunt, admiranda Dei magnalia lætantes aspiciunt: ouanter hominem ad locum venerandi sepulchri

per-

perducunt, campanas pulsant, lætabundis Deo laudes vocibus intonant. Huius miraculi permoti fama quàm plurimi, domũ petunt Ecclesiæ, videre cupientes magnalia Dei. Videntes vt audierant, diuinarum signa virtutum, manibus gratanter in cælum porrectis, benedicunt Dominũ. Quod diuinæ benignitatis miraculum valdè tunc profuisse dinoscitur ad eorum solatiũ, qui se corporaliter deseri tanto querebantur patrono. Quibus tamen spiritaliter se non deesse, tali patratæ pietatis declarauit indicio.

In Ecclesia quoque Beatæ Dei genitricis, vbi venerabile patris huius seruabatur pignus, nonnulli diuersis ægroti sunt interim curati languoribus. Nam quidam nomine Natalis de Burdenaco, mulier etiam quædam dicta Teutberga, item mulier altera nomine Gonthildis, huius patrocinio patris visum recipere meruerunt. Alia quædam quoque mulier vnius oculi visum in eadẽ domo recuperauit amissum. Quædam præterea puella, cognomine Flotgildis ex villa quæ vocatur Caucella secus Libram riuulum sita, quatuor circiter ætatis annos gerens, lubricando prolapsa, vtrumque sibi genu debilitauerat: ita clauda facta, vt omnino nec gressum figere,

nec pedibus valeret insistere. Quam parentes eius, quamuis pauperes, de sospitate tamen ipsius solliciti, per diuersas deferre Sanctorum curauerũt Ecclesias. Ast vbi iam per duodenum ferè annorum spatium tali vexaretur languoris acerbitate, nec remedium posset doloris inuenire; comperiens de relatione sacri corporis, operumque miraculis, quo valuit nisu, repere cœpit, nec se carpento permittit imponi, sed tractu (prout valet) illud agere gestit iter. Ad templũ verò perueniẽs, quo pretiosum salutis audierat munus inesse, fusis Domini clementiã votis pro sui flagitat liberatione. Sed & proprijs fertur pauimenta lacrymis humectasse. Quæ postquã per tres ita dies egisset, dũ denuo precibus incumberet, diuina sibi gratia superueniẽte, vim medicinæ vix valens ferre, magnis cœpit vocibus strepere, & eiulatus acerbos edere. Sicque nodis neruorum resolutis, omnique poplitum contractione relaxata, vnius horæ ferme spatio, viribus exhausta, iacuit quasi mortua. Sed qui contulit absolutionis opem, roboris addidit quoque vigorem. Moxque, ceu de graui euigilans somno, vbi supernum sibi sentit obuenisse beneficium, pigneris almi petit loculum, cuius gratia sibi contigisse non hæsi-

hæsitabat remedium. Dehinc gratias hîc agens, ibidemque degere gratifica decernens, & precibus crebris insistens, debitas medicatori suo celebrat excubias, ac salutaris quotidie libaminis offert oblationes.

Fuit autem Remis in præfata Dei genitricis Ecclesia corpus illud sacratissimum beatissimi patroni nostri Remigij, dum præmemoratus Antistes domnus Fulco præsulatus fungitur officio, scilicet vsque ad Episcopatum venerabilis Heriuei Archiepiscopi, qui cessante Nordmannorum persecutione, per solam Dei clementiam pace recuperata, munus idem supernum propria sepulturæ ipsius referre decreuit intra mœnia. Quod dum conuocatis quibusdam regni proceribus agere maturaret, accumulare Dominus eius non distulit clarificationem, suorum repetentis ossium sedem. Contigit enim, dum magna populi confluentis stiparetur caterua, postquam sunt vrbem egressi, quidam claudus & ariditate neruorum poplitumque contractus, Abraham nomine, qui scabellulis hærens, per terram se tantummodo trahebat, vt poterat, vbi secus vrbem veniens, iter ad Sancti basilicam inchoasset intendere, diuina tactus potentia, compagum duritia

an. 901.

compagum duritia resoluta, cœpit ad salutis extendi remedia. Quem sospitate recepta pluribus vidimus annis incolumem, erectum gradientem, collataque sibi prosperitate gaudentem. In eo verò loco vbi hoc salutis accidit donum, posita deinceps extat columna cruce præfixa, glorificationis huius continens monimenta. Sed & tā prius creberrimè, quàm postea, clarissimis sæpe multiplicibusque miraculis eius sepulchri decoratur Ecclesia, quæ nequaquam litteris habentur comprehensa: sunt namque multimoda.

De discipulis eiusdem beati Remigij.

CAP. XXIII.

FVERVNT huius denique beatissimi patris nostri temporibus, in hac vrbe viri clarissimi, Deoque virtutibus accepti, tam ex clero, quàm ex ordine laïcali, vtpote qui tali, tam venerando, tamque sanctissimo famulabantur patri. Quorum videtur eximius, Agricola nepos ipsius, Presbyter venerandus, & eidem obsequijs, vt ipse testatur, à pueritia placitus, quàm domesticos eius exegit intra parietes: quem etiam cum Ecclesia Remensi, beatoque Lupo Episcopo fratris sui filio, in omni sub-

ſubſtantia ſua, præter id quod ſpecialiter vnicuique donauerat, darive iuſſerat, heredem conſtituit. Ei quoque mancipia nõnulla cum vineis peculiariter deputans, tradidit, hoc illi fidenter iniungens, vt diebus feſtis & omnibus Dominicis, ſacris altaribus eius offerretur oblatio, annuaq́ue conuiuia Remenſibus presbyteris & diaconibus præberentur. Erat & alius nepos eius, Etius nomine, cui partem de Ceſurnico, quæ ſibi ſorte diuiſionis obuenerat, cum omni iure quod ibi tenuerat atq; poſſederat. Ambroſium quoque puerum, cum familijs quibuſdam deſignans, ad ius illius dominiumq́ue tranſmittit. Aderat & Agathimerus, æquè nepos ipſius, cui familias quaſdam delegans, vineam quoque, quam pater idem beatiſſimus Vindoniſſæ poſuerat, & ſuo labore conſtituerat, ſub ea conditione donauit, vt omnibus diebus feſtis ac Dominicis pro commemoratione ſua, ſacris altaribus offerretur oblatio, & Laudunenſibus presbyteris atque diaconibus annua conuiuia pararentur. Archidiaconi ſui Vrſi ſe familiaribus aſſerens obſequijs vſum, donat ei caſulam quandam ſubtilem, & aliam pleniorem, duo ſaga delicata, tapete quoque quod habebat in lecto, & tunicam quam tempore tranſitus ſui relinqueret

queret meliorem. Erant & alij probati viri tunc Remis ex clero, tam presbyteri quàm diaconi, quos munere ſuo dignos oſtendit, quibuſque dona largitus, & vineam delegat communiter poſſidendam cum vinitore, addens eis alia quædam quoque mancipia. Aderat Hilaria diacona, quam benedicens idem pater ſanctiſſimus, filiam vocat: cui ancillam quandam deputat, & vitium pedaturam, quæ ſuæ iungebatur vineæ, donat, partemque ſuam de Talpuſciaco pro obſequijs quæ ſibi indeſinenter ab ea impenſa teſtatur, ei tranſſcribit. Erat & Remigia, cui dat cochlearia tria, quæ ipſius beatiſſimi patris fuerant nomine titulata: delegans illi alia quædam quoque munuſcula. Sed & laïci clariſsimi nonnulli renitebant viri, quorum Pappolus, Eulodius, Euſebius, Ruſticolus, Eutropius, & Dauueus priuatis beati viri rebus interfuerunt, & ipſius teſtamento ſubſcribẽtes nomina propria ſubdiderunt.

Enituit etiam vir præclarus Attolus, qui, ſicut in eius epitaphio legitur, amore ſtudioque Sancti Remigij, Xenodochia xij. rebus è proprijs ſtruxit: ſepultuſque cum filio & filia poſt altare in Eccleſia beati Iuliani martyris, hunc ſepulturæ declaratur

claratur habere titulum templi pinnaculo innotatum.

Hic igitur nullum lateat, quid terra retentat,
Ne quis si cupiat discere, cassus eat.
Subtus enim tria cõsistũt monumẽta petrina,
In quibus almorum corpora condita sunt.
Hic pater est Atolus, nato, nataq; sepultus,
Expectantq; diem nunc Domini properam.
Illius certè natus memoratur Elanus,
Nata deinde sua dicitur Eufrasia.
Qui placuere Deo, dictis factisq; supremo,
Nunc pariter, quorũ membra tenẽt loculũ.
Is struxit bis sena suis Xenodochia rebus,
Iure fouens plebes, diuitijs inopes.
Sic proprium censum cælum trasuexit ad altũ,
In quo suscepit quod miserando dedit.* *m. miserendo.*
Hoc totum sub amore sacri studioq; Remigi,
Ob quod prærutilum detinet ipse polum.

Hanc esse quoque reor Ecclesiam, de qua Gregorius Turonensis refert, quòd quidã Belgicæ secũdæ prouinciæ in suburbio Remensis vrbis in honore Beati Martyris huius basilicam studiosè construxit. Cuius reliquias post perfectam fabricam, fideliter expetens ac deuotè, percepit: acceptisque, viatim psallendo regrediens, dum Remensem cum his Campaniam ingreditur, à peruasione dæmonis homo quidam, sancti sibi Martyris huius pigne- *Lib. 2 mirac. qui est de passione & mirac. S. Iuliani c. 32.*

pigneribus applicitis, liberatur.

De sancto Theoderico.

CAP. XXIIII.

EXTITIT his etiam beatissimi Remigij temporibus beatus vir Theodericus, almi magistri pius discipulus, quem non ex alto voluit adeo sanguine generari, qui sublimiter hunc in generatione iustorum decreuerat nobilitare. Ortus autem pago Remensi, villa (vt traditur) Alamannorum corte, patre latrone, veluti rosa spinarum procreatur horrore. Ad declarandam verò castitatis eius munditiam, quo infantilium eiusdem * panniculi feruntur abluti, non sordium iactu, nō alicuius immunditiæ puteus inquinamento, licet os eius ex tunc de more pateat, astruitur infici. Beatus itaque Theodericus ad annos vsque pubertatis laudabiliter educatus, iuxta morem propagationis humanæ, studio parentum coactus, sponsam cœpit habere nomine tenus vxorem, ceu non habiturus. Amore siquidem cælestium latenter imflammatus, fieri studebat Dei cultor occultus. Huius igitur Angelici cultus habuit in proximo, quo sanaretur medicum, quo iuuaretur patronum, quo doceretur magi-

ms. pannuli.

magistrum, beatissimum videlicet patrem religionis suæ Remigium. Cuius pijssimi præceptoris irradiatus exemplis, ardens desiderio virtutum, certatim crescebat in virum perfectum. Copulæ nuptialis amor amarescit, & castitatis dilectio indulcescit. desiderium desiderio restinguitur, & ardor carnis ardore spiritus superatur. Abrenūciat amator pudicitiæ mundo, fœdus init cum Deo. Bellum continentiæ indicitur hosti, singulari locus quæritur certamini. Alloquitur Beatus Theodericus sponsam, & ad sponsi cælestis hortatur amorem, perpetuumq́ue pro virginitate pollicetur honorem. Sed sponsa tabescens amore carnalis desiderij, spernit salutaria monita spōsi: & amaro animo respondet, dum se despectam videt. Cumq́ue Dei seruus cerneret, quòd eius in animo spōsæ cohortatio locū non haberet, dissentientem deserit, & vrbem Remensem properè petens, Abbatissam quandam cælibis vitæ cultricem, nomine Susannam, requirit. Sobrius adit sobriam, pudicus pudicam, virgo virginem; quæ sub tutela beati Remigij puellari præerat congregationi, femina virilis animi, virago profundi consilij, consiliatrix altioris ingenij. Ad cuius pijssimæ matris sinus mitissimos Sanctus se contulit Theoderi-

dericus, ſolo ſternitur ante pedes ſpiritalis matris, eique prodit arcana ſoli Deo cognita ſui cordis, erumpentibus lacrymis gemitu conturbatur, ſingultu concutitur, atque ſalubre conſilium ſibi cum ſubſidio precum ſubnixè ferri precatur. Ad hunc compunctionis mœrorem deuotiſsimi iuuenis commota ſunt viſcera benigniſſimæ matris, flenti compatitur, lugentem conſolatur, mœrentem lætificat, & vt eum voti compotem faciat, Dominum pietatis exorat. Communis itaque pater vtriuſque pijſsimus, ab vtroque ſimul hac de cauſa Sanctus conſulitur Remigius: cuius inſtitutione ſublimiter iam beatus profecerat Theodericus. Pro ſponſa denique mittitur, æternæ præmium retributionis in virginitate perſeuerantibus à patre ſeruari demõſtratur: & quia virginitas Angelicæ grata mundiciæ ſit amica, propalatur. Adquieſcit ſponſa demum prudentiſſimi patris; imò complectitur affamina, vitæ cæleſtis dulcedine mellita: ſeſeque pollicetur, ſi Chriſto mereatur adhærere, incorruptâ ſalua pudicitia permanere. Lætus tandem caſtitatis decore ſponſus amplexatur ſpõſam quam videt à voluntate ſeductoris, & voluptate carnis ereptam, conditoriq; iam ſub integritatis honore mancipatam.

Dirigi-

Dirigitur ad prouidendum sibi locum habitationis cũ virgine virgo, Susanna cũ Theoderico. Est siluula in mõte sita tribus à ciuitate milibus separata: in quo visum est venerabili semper in diuinis flagranti patri Remigio construi cœnobium: quo sub pij regimine ductoris, quem proficere probabat exẽplo virtutum, caterua Christo militantiũ colligeret fratrũ. Cõscenso denique siluosi montis vertice, dum circumferentes oculorum aciem, de monasterij corde volutant positione, subitò sublimi cælorum mittitur aliger index à culmine, per quem cælos scansuro locus in terris beato depromeretur Theoderico. Nam mysticus ales aquila spatiando gyrans, & gyrando circumuolans, quantum in ipso fuit, locum monasterij capacem, secans aëra designauit. Et vt expressius ostenderet, quid Dominus vellet vnius ferè horæ spatio, suprà vbi Ecclesia construi debuit, lentis volatibus stetit, & ne hoc ab incredulis casu contigisse putaretur, ipso natalis Domini die, quadriennio continuo superuolando, monasterium circumire (mirantibus plurimis) eadem Aquila cernebatur. Quæ verò virtutum opera, quanta miraculorum miles Christi Theodericus inibi gessit

insignia, non humanus sermo valet enarrare per singula.

Post successum denique temporis, vbi Presbyteralis subijt onus honoris, implere volens officium sacerdotis, prædicare cœpit omnibus præcepta salutis. Specialiter autem tangit animum pijssimæ prolis carissimi cura genitoris. Filius sapiens lætificat patrem, cæloque regenerat, terræ se generantem. De lubrico monachum, de latrone datorem largissimum, de seruo diaboli Christi facit libertum. Iam iamque viritim de eo sancta per populos diuulgabatur opinio. Et ne veluti lucerna contecta lateret sub modio, sed omnibus in Dei luceret domo, quantum sublimis erat meritis, tantum coruscis cœpit insignis effulgere miraculis. Eius namque beatissima fama peruenerat vsque ad Frácorũ Regis palatia, quorum Rex tunc erat Theodericus, Clodouei filius, cuius oculus doloris subiti nimijs cruciatibus ita fuerat oppressus, vt nullis diuersi generis medicaminibus ad sanitatem pristinam posset vllus eum reducere medicus. Vnius oculi lacrymabilis ægritudo, multorum lacrymas oculorum prouocauerat in populo. Mentem regis varij conturbant exitus cladis. Hinc metus stimulat amittendi luminis: illinc

Pro. 10.

illinc imminẽtis pudor deformitatis. Nam si Rex adforet luscus, maximum fuisset in populo dedecus. Aut enim turpiter, regnãdo, fœditatis gestaret opprobrium: aut cum luminis amissione fortè perdidisset & regnum. Vnum ergo rèstabat Regi consilium, quatinus vbi remedium cessabat humanum, diuinum requireretur auxilium. Mittit igitur ad venerabilem Theodericum, cui venienti pandit miserabilis oculi morbum. Prodit pœnam quam patitur: præuenit precibus pericula quæ veretur. At vir Dei virtutem sciens operationis esse diuinæ, nõ fragilitatis humanæ, corpus solo sternit, animũ supra cælos erigit, orationi se totum committit. Tãdem finitis, surgens, precibus, ad sidera vultu sublato, sanctæ Trinitatis nomen inuocans, olei sanctificati paululum, summitati pollicis infundit, & oculo malè habenti signum salutiferæ crucis imprimens, simul cum sospitate lumen in momento restituit. Regem Regum magnificat Rex lætus, celebri repletur lætitia populus, exultat ingenti gaudio cunctus senatus: laudatur Theodericus Dei seruus, & glorificatur ab omnibus mirabilis in sanctis suis Deus. Conuocantur à Rege primates populi, de magnitudine congratulantur miraculi,

quòd tam citò Rex senserit virtutem spiritalis medicamēti, * & nullius cicatricis vestigia, nullius caliginis, vel glaucomæ resideret in oculo saluti reddito macula. Quātis honoribus Rex sublimaret famulum Christi si vellet, ac quantis muneribus vel dignitatibus remuneraret, si contemptor ipse dignitatum permitteret. Quid enim oculo in corpore carius? Sed humanæ laudis, & mundanæ retributionis refuga, gratis dare maluit quod gratis accepit: atque vir magnæ humilitatis, sollicitus ne Regi foret vniuocus, petit vt non Theodericus de cetero, quin vocetur Theodorio. Tunc Rex admiratus purissimæ simplicitatis humilitatem, venerabiles manus deosculans, sacerdotis benedictionem deuotè postulat, & eum honorificè ad suum deduci monasterium mandat. Quantas tunc cerneres ad eum confluere debilium multitudines, quæ sine mora quæsitas recepere sanitates!

c. vi

Reperitur etiam præfati Regis filiā vita defunctam magnificus hic Domini præco vitæ reformasse spiraculo, pro qua languente Rex ad sanctum direxerat Remigium, petens vt ad se veniret, atque cum precibus ægrotanti filiæ manum imponeret. At pius Præsul molestia quadam corporis,

poris (vt fertur) detentus, beato Theoderico (quem piè casteque nutrierat, & spiritalibus doctrinis instruxerat, quemq; gratia curationum repletũ videbat) negotium quod petebatur, vt pater filio, commendat. Qui magistri iussa cupiẽs solerter explere, dũ festinus iter ad palatiũ Regis ageret, adfuturã sibi diuinam confidens clemẽtiam, nũtijs accipit obijsse puellam: & ne fatigari debeat, suadetur propriam repetere cellam. Ille verò præceptoris parere non desistens imperio, peruenit ad palatium: mœrore parentes affici, luctu palatinos inuenit* cõprimi. Quorum lacrymis & ipse sanctus Dei permotus, plures secedere præcipit, cum paucis ad funebria resedit. Cor & oculos ad cælum cum manibus extẽdit, deuotas in cubiculo mentis Deo preces compunctionis, perfusus faciem lacrymis, effudit. At vbi exauditum se spiritu sentit, ad exanime corpus accedit, oleo sancto sensuum vias cum tactu pollicis illinit: mirumq; in modum mẽbra mortua in rediuiua reparantur officia. Oculi lumẽ hauriunt, vox admoto pectoris impulsu prorumpit, & puella se beati Theoderici votis redditam pandit saluti. Accurrunt genitores cum gaudio miraculum stupentes: omnis exultat aula, tripudians lætatur

*me. j. oprimi.

 fami-

familia. Veneratur Sanctus, tam à Rege quàm à proceribus, glorificatur à Palatinis omnibus. Laudibus effertur à turmis vulgaribus. Rex itaque non solùm discipulum, sanctum scilicet Theodericum, sed & B. Remigium cupiens munificentiæ sublimare dono, villam quam dicunt Venderam, sitam super fluuium Maternam, reuerendo patri Remigio: Gaugiacum verò in pago Remensi, præcepto suæ auctoritatis, sancto contulit Theoderico. Processu denique temporis, Karolo, Ludowici Imperatoris filio, sceptra regni Francorum gubernante, Angilrannus aulicorum quidam, traditionis huius ignarus, à Rege Venderam sibi postulat dari. Quod vbi Rex annuisset, audiens domnus Hincmarus præsul, qui sedem tenebat Ecclesiæ Remensis, hanc infiscari villam, Regalis præcepti chartam in Ecclesiæ huius archiuo repertam, dationis huiusce seriem continentem Karolo mittit, & ne contra legem Canonicam res vsurpet Ecclesiæ, commonefacere satagit. In quo præcepto manifestè legitur, quomodo Rex Theodericus, pro resuscitatione fi[illegible] S. Theoderici precibus obtenta, non solùm prænotatã conferens ei villam, Dei seruum sui muneris honore prætulerit, quin & magistro, præstan-

Vendier.

præstantissimo scilicet Remigio, cui Dominus tantam gratiam contulerat, vt talem discipulum haberet, qui spiritus sancti dono, sicut & magister, mortuos resuscitaret, beneficentiæ gratia, villam Venderam obtulerit. Hæc vt ita se habere, ex ipsis chartarum monimentis Karolus animaduertit, à peruasione villæ destitit, & ecclesiæ proprijs liberè vti permisit.

Traditur huius beati viri suggestione sanctus Remigius collectionem meretricũ, quæ ad id vsque temporis prostibula fertur extra ciuitatem retinuisse, subuersis fornicibus, in viduarum quadraginta cõgregationẽ permutasse, sũptusque quotidiano victui necessarios instituisse, ipsumque numerum viduarum perpetim manere, vt adhuc quoque manet, decreuisse. Nam dum sanctus Remigius monasteriũ sancti Theoderici visitans, secus meretricium, psalmos cum eodem carissimo discipulo suo concinendo transiret, ac sancto Theoderico vox faucibus hæsisset, iterumque, in redeundo scilicet, idem in eodem (ceu memoratur) loco & versiculo contigisset: admiratus pater sanctissimus, & requirẽs cur discipulus solers in Dei laudibus contra morem titubauerit, accipit dolere beatum virũ de animarum dispendio perditarum,

& in tam sancti Patris vicinia, tam fœd. turpitudinis tanta diabolo crescere lucra. Sicque persuasum patri piissimo, discipulo suggerente castissimo, subuertere latibula diaboli, & deceptas atque decipientes animas in castimoniam transducere Christi. Multas præterea constat virtutum per hunc fidelem Dei famulum patrata operationes. Cæcis nempe visum, surdis auditum, claudis gressum restaurans, aridas contractasque manus relaxans, obsessos à dæmonibus liberans, mille nocendi Sathanæ fraudes per diuinæ medicinæ destruebat oppositiones. Et reuera felicem gregis Christi ductorem, cui datum est, tam corporibus quàm animabus conferre salutem. Perseuerauit autem in Dei famulatu vsque in finem, & quod ore docuit, exemplis euidentissimis demonstrauit. Qui post multarum virtutum opera, post miraculorum insignia, bono certamine ad victoriam perducto, felici cursu consummato, sanctis ei obuiantibus spiritibus, & gaudenter eum Angelis suscipientibus, die Kalendarum Iuliarum cum gloria migrauit ad Christum. Cuius audito transitu pretiosissimo, præfatus Rex Theodericus ad monasterium properè cum magna venit multitudine, præroga-

rogatique sibi beneficij memor, sed & debitæ seruitutis non immemor, ad tumulum beatissimi corpus Abbatis proprijs euehere studuit humeris, Nec mirum, si Rex hominum illius membra condiderit tumumulo, cuius animam cum gaudio Rex Angelorum suscepit in cælo. Ad cuius venerabile sepulchrum diuina virtus vsque in hodiernum diem multimodam dignatur operari salutem.

Desidia verò vel raritate scriptorum, plurima silentio constat neglecta mirorum. Nos tamen vnum, quod nuper comperimus actum, decreuimus inserendum. Quadam denique Sabbatorum die, iam vespera Dominici diei accedente, quædam paupercula, nomine * Gillaidis, ex familia sancti Dionysij, villæ Cortis superioris, dum molam manu verteret, manubrium molæ ipsius inhæsit dexteræ, vt diuelli posset à nemine. Tandem molæ manubrium ex vtraque parte manus abscindere cogitur, indicium nolens secum deferre miserabilis operæ. At salutis suæ sollicita, quoniam B. Dionysij tunc Remis ob infestationem paganorum seruabantur membra, veloci gressu ad eiusdem sancti Martyris Domini sui contendit accedere pignera. Perueniens ergo, cum magno timore

* l. Gislaidis.

timore ac reuerentia solo prolapsa, liberationem deprecatur à tãtæ confusionis miseria. Id cùm die peregisset ac nocte, remedium inde non desperans accipere, apparuit in somnis ei quidam clericali habitu, veste indutus candida, facie iocunda, capillo admodum albo, vultu paulisper macilento, dicens illi: *Surge hinc, & vade ad Sanctum Theodericum: quia secunda feria, quæ est post cras, ipsius erit festiuitas celebranda, & vide ne in domo eius appareas vacua: sed accipe ceram prout tibi ad præsens suppetit facultas, & sic ad ecclesiam ipsius perge, & illius quod imploras obtinebis interuentione.* Illa mox euigilans, hac de visione stupefacta, orat ex voluntate Dei sibi confirmari visa, & cum gaudio festinat peragere iussa. Venit igitur ad ecclesiam Sancti, venerandæ solennitatis die, beati scilicet Theoderici, tres hebdomadas habens, ex quo id discriminis acciderat illi. Tunc se ante sepulchrum ipsius cum lacrymis sternens, pro salute sua preces effundit: ibique tota nocte perseuerans in oratione, veniam de piaculis suis humiliter ac * fidẽter exposcit. Dumque adhuc ante tumbam iaceret beati confessoris Christi, diuina iubente gratia, per intercessionem sancti cœpit manus ipsius feminæ paulatim à ligno

ms. fideliter.

gno

modisiungi, & absque læsione cuiusslibet doloris aperiri. Sicque dein tota manus expanditur, & lignum dicto citius in pauimento prolabitur, ac si manui nunquam adhæsisse videretur. Multi verò qui aderant, hoc supernæ pietatis cernentes miraculum, glorificauerunt mirabilem in Sanctis suis Deum.

De sancto Theodulfo.

CAP. XXV.

TErtius post beatum Theodericum S. Theodulfus eiusdem monasterij rector extitit, qui cōspicua fulsisse fertur aulicorum propinquitate, & venerabilium monachorum, atque sacerdotum dignitate, quique nobilitatis pompam pro nihilo ducens, elegit in sanctificatione Deo seruire, relinquensque deuios anfractus, viam recti callis expetijt, illa secutus vestigia, per quæ turgidos mundi fluctus pertransiens, properaret ad cælestia. Ingressus itaque monasterium B. Theoderici, gloriam huius seculi tradidit obliuioni, dignitatemque natalium suorum humilitate despexit, & vltimæ seruitutis famulatui se subiugauit, humum rastro fodiens, & aratri vomere telluris terga scindens: illud psalmogra-

Psal. 127. mographi factis implere satagens: *Labores manuum tuarũ quia manducabis, beatus es, & bene tibi erit*. Hoc autem cotidiano per viginti duos annos insistens operi, cum duobus iuuencis ad hoc sibi commissis, duros & varios temporum pertulit inuictus labores. Quod verò memorabile traditur, ijdem iuuenci nec ætate, nec lassitudine deficientes, quod alij ruricolæ cum quatuor, vel sex, aut octo vix poterant perficere, hic cum duobus infatigabiliter explebat. Cumque paululum cessaret ab aratro, rursum studebat insistere rastro. Stupendum quoque valde, quòd cùm tam duro seruitio intentus esset, nec deficeret, ab agro rediens vnam sæpe noctem, frequenter duas peruigil hymnorum, psalmorumque laudibus traditur excubare solitus.

Quadam denique die, dum laboris intermittendi tempore domum rediturus ab agricultura cessasset, monasterium repetenti quodlibet opus emendandi aratri accidit, virgamque stimuli figens in terram, domum quò tendebat, immemor eiusdem fortè, immo sic diuina disposuit fieri moderatio, peruenit. Mirabile dictu, spinea virga sub nocte radices in terram dedit, & mane, cùm ad consuetum beatus

vir

vir opus rediret, atque reſumere vellet, turgentem frondibus inuenit. Quæ plurimo tempore, cumulando robur, in excelſum creuit, & factum multis enituit, donec iter agens quidam pœna plectendus, eandem abſcidit, oculorumque ſibi lumine cum abſciſione pariter adempto, iuges incurrit tenebras.

Eius poſt hæc aratrum à fidelibus in Eccleſia villæ Colubroſæ ſuſpenſum, ibi, donec eandem inimico impellente vorax flamma cremauit baſilicam, permanſit. De quo quiſquis dolorem dentium patiens haſtulam præcidiſſet, ac de loco doloris parum ſanguinis fluere feciſſet, ſtatim medelam ſalutis exoptatam, beati Theodulfi meritis percipere merebatur. Hæc beneficia non audita ſolùm, ſed à plurimis etiam viſa noſcuntur, & ſanitate recuperata, ſunt certiſſimè propalata.

Defuncto denique Abbate, qui beato Theodulfo præerat, tertius (vt præmiſſum eſt) idem vir venerabilis in loco ſanctæ recordationis domni Theoderici eſt ordinatus Abbas, Præſule annuẽte, & monachorum caterua petente. Qui adepto regiminis honore, quaſi rudis tiro nouiter addictus exercitio, nullam ferè præſtabat artubus requiem. Quin vt infatigatus in

opera

opera manuum perſtiterat, ſic exercendo ſe, nō ſibi parcens, ad diuina totum dupliciter aptabat miniſteria. Fabricauit enim baſilicam in honore S. Hilarij, quo curſum ſui duplicaret laboris. Signo ſiquidem dato, cum fratribus conueniens, horarum laudes perſoluebat hymnologiarum. Sed vt duplex eſſet corona meriti, quaſi nihil ante geſſiſſet, iterum prædicta vota reddebat in eccleſia: qui licet clam, taliter agendo, vellet habere quod meruit, opera tamen cultoris ſui non eſt paſſa diuinitas occuli.

Accidit itaque quadam die, vt ſus circa puteum, quo loci huius vicini adaquabantur, deambulans, rueret in ipſum. Circumfluentibus vndique monachis, cùm nullus eſſet qui pereuntem poſſet eripere de profundo, præſertim cùm ipſe puteus centum pedum feratur altitudinis, vir Dei ſuperuenit: factoq́; comperto, de coinquinatione aquæ, ſi animal idē ibi moreretur, anxiari cœpit, oculiſq́ue ad cælum porrectis, atque animo cum precibus in Domino fixo, dum Chriſti ſuffragia deuotus expoſcit, ante pedes ipſius ſubitò, lympha ſuper os putei redundante, animal inlæſum peruenit. Videntes cuncti ſtupore vehemēti repleti, gratias egerūt Deo, qui tantā beni-

benignitatis suæ gratiam fideli suo contulit seruo.

Quadam quoque die, cùm isdem vir Dei iter ageret, à monasterio ad quemdam locum properans, agricolam quemlibet arantem viam publicam, per quam transire solitus erat, inuenit. Cui & dixit: *Non est bonum (ó homo) viam aratro scindi, quæ debet à viatoribus inoffenso pede calcari.* Regrediens autem vir sanctus per eandem viam, rursus agricolam, viam vt cœperat arantē offendit. *Nonne*, inquit, *Dixi tibi, quia viam istam arare non debes?* appropiansque, manu sancta caput rustici tetigit, dicens: *Per istud caput te, homo, contestor, ne viam istam amplius ares.* Retrahente autem eo manum, tota pars capitis * hominis, quam vir Dei *c. f. illius.* tetigerat, candens apparuit, vt lana. Nec dubium, quòd non homo Dei voluit, vt capilli caderent, sed vt signa per succedentem generationem promerētur huius facti: ne quis agere simile præsumeret, quòd sanctus Dei Theodulfus imperauit ne fieret. Nam dum generatio ipsius agricolæ mansit, signum quod à sancto viro pater accepit, & ipsa simili modo pertulit.

Vir denique quidam venit ad virum Dei oculum habens virgulto percussum, & lumine priuatum, cui nulla dabatur requies

quies de cruciatione, nec ſpes erat de viſus recuperatione. Quem beatus Theodulfus ad ſacroſancta ducens altaria, docuit oſculanda. Ille ſacra velamina ore tangebat, & ſeruus Chriſti precibus incubabat. Surgit Sanctus à pauimento, & nulla doloris veſtigia remanſerunt in iuuenis oculo. Qui, vt erat dignum, viro Dei gratias referens pro medela, gaudens remeauit ad propria, collata ſibi quam quæſierat medicina.

Quidam quoque Legatus Auſtraſiorũ, nomine Offo (qui ſunt ſuperiores Franci) veniens à partibus Orientis, dum ad huius tunc regni Principem mitteretur, orationis gratia monaſterium viri Dei videtur ingreſſus. S. verò Theodulfus, corpore laboribus vigilijſque confecto, feſſus fortè quieſcebat in lecto. Legatarius animi felle commotus, quòd Abbas loci non ſibi dediſſet occurſum, rancore turbidus mentis, dabat ore proferens quæ non decebant. Cumque abiret indignans, vt ira iræ miſceretur, potentiſſimus eius equus, à puero mortuus nunciatur. Ipſe denique frendens in ſemetipſo, cumulanſque furorem furori, geminos dat cruciatus animo, de indignatione videlicet, & damno. Cumque vir ſanctus id poſt ſoporem nuntio cognouiſſet, ad hominem conſolandum non diſtulit

stulit exire: suetoque de more blando conatur alloquio efferos eius animos mitigare: inuitansque ad orationem, monet in Deo spem ponere, ac de hoc quod accidisset minimè conturbari. Pergentibus autem illis ad basilicam Christi confessoris Hilarij, dum veniunt in locum vbi signum crucis adoratur, in via prece solitò data, blandè vultum vertens in prædictum Legatarium: *Noli* (ait) *vereri, quia equum tuum inuenies ante fores monasterij sanum, qui si ita furibundus, vt cœperas, recessisses, cadauer equi mortui nobis reliquisses.* Legatario verò animum non apponente, præsertim cùm viderit eum mortuum, ac toto corpore tumidum, decurrit puer eius, affirmans ita se rem habere, vt ei sacerdos Christi Theodulfus studuerat indicare: sicque quod non credebat, miraculo virtutis probato, mentis furore deposito, gratias refert Domino, vera se testans oculorum experiri probatione, quæ de seruo Domini quorundam dudum perceperat relatione. *Non* (inquit Sanctus Dei) *hoc meis, cùm sim homo peccator, asscribas meritis, sed Deo gratias age, Sanctorumque merita non cesses venerari, qui tibi possunt in omnibus auxilium largiri.* Talibus itaque virum instruens monitis, data benedictio-

ne permisit abire. Vnde liquidò patet, eum cum virtute mirabilium spiritu quoque viguisse prophetiæ, qui animal, quod mortuum dimiserat, esse viuum prænunciabat.

Nec vllatenus omnia virtutum ipsius enumerare sufficimus insignia. Quot enim diuersis detenti languoribus per eius intercessionem, plenissimam receperunt sanitatem, solus ipse nouit, qui hæc fieri præstitit. Inter cætera quoque bona quæ Christus huic seruo suo cõcessit, illud memorabile spectabileque prædicatur, quòd cùm ad vsque nonaginta vixerit annos, canitie præclarus, aspectu iocundus, moribus temperatus, caritate plenus, eleëmosynis largus, contemptor sæculi gloriosus, nullo febrium dolore, nulla corporis lassitudine, nullo rerum variarum casu confectus, nulla mentis molestia motus, ab oratione, vel operum Dei exercitió cessauit, quousque beata eius anima corpus vegetauit. Cùm verò diuina clementia fidelem famulum senio detentum, pro laboribus suis, quietis refrigerio, meriti præmio vellet remunerare, febrium calore aliquatenus eum permisit æstuare. Ingressusque basilicam die quadam dum matutinorum solemnia celebra-

brarentur, orationibus profusè incumbens, Deo commendare ſtudebat animam, quam corporeo ergaſtulo citò prænouerat abſoluendam. Depulſis itaque noctis tenebris, aurora rutilante, comitantibus ſecum quibuſdam monachis, cellulam repetijt, hilaris de viſitatione ſibi facta Sanctorum, ac de reuelatione, qua ſui tranſitus horam ſibi gaudebat intimatam. Ad quam dum ſe perueniſſe cognouit, cum fratribus pacem faciens, oculos ad cælum cum manibus eleuauit: & animam ſanctam mundi naufragijs ereptam conditori lætus reddidit, quam Chriſtus cum curiæ cæleſtis exultatione ſuſcepit.

Horum denique beatorum monaſterium patrum, pro monachis modò clericos habet. Quorum quidam nuper, Otbertus nomine, priuſquam Gallia gladijs Hungarorum laceranda traderetur, ad extrema deductus, dum certamina dæmonum pro ſe litigantium, & eum ad interitum rapere conantium pateretur, almi patroni ſui domni Theoderici tandem ſe videt eripi meritis: dæmonas verò per inuocationem Chriſti nominis & ſanctorum eius, à ſe cum magno ſtrepitu & indignatione recedere. Vidit etiam & quẽdam

 fra-

fratrem, dictum Bertricum, qui non longè antè decesserat, se crebrò visitantem: consolando quoque monentem; ne hîc apud sæculum vltra manere cupiat: immo ad eum quantocius ire gaudeat, vt ea quæ nũquam potuit cogitare, valeat videre. Quoniam si demoraretur in seculo diutius, nequaquam tantum malum vidisset aliquando, quantum visurus esset in proximo. Cuius dicta, probatio constat veritatis insecuta. Iste siquidem leui dolore corporis tactus, ad Ecclesiam properans, exitum suũ precibus Domino commendat, fratres aduocat, Missam quoque, quam debito properantius celebrarant, illos repetere facit: quæ viderat, narrat, & eos coram se caritatis gratia potum sumere rogat. De seruitio Dei studiosius agendo, & psalmodiam cũ deuotione canendam monet, atque iam quasi securus & hilaris migrat. Post cuius obitum gens Hungarorum Galliam ingressa, cædibus, incendijs, ac rapinis penè cuncta deuastat: ipsúmque monasterium flammis exurit, & proxima quæque circumpositarum ruinis ferè villarũ proterit. Intuemurque modo iam manifestè, quàm vera fuerint quæ ille audierat ex reuelatione.

De fonte in horum Sanctorum monasterio nuper exorto.

CAP. XXVI.

IN siluula huic contigua monasterio, fons dudum nouiter exortus est. Ad quē febricitans quidam casu deueniens, vidit supra ipsum fontem inclinatum quendam senem in clericali habitu stantem, aureum baculum manu tenentem. Qui cùm sonitu aduenientis motus se videretur erexisse à fonte, tanto iste pauore concussus est, vt attonitus in terram caderet, & nihil omnino videre valeret. At post modicum rediens ad se, surrexit, & splendorem quà senior abierat monasterium versus, magnum vidit: sicque saluatus ab infirmitate sua, lætus abscessit. Cæci tunc tēporis hoc in loco illuminati nōnulli, claudi erecti, muti locuti sunt, & surdi receperunt auditum.

Nuper quoque ordinato Hugone Remis Episcopo, quædam paralytica, quæ iacebat in ciuitate ad ianuas Ecclesiæ Sāctæ Mariæ, Magenildis nomine, admonita per visum, illò se deferri perijt, atque vt aqua ipsius fontis perfusa est, incolumitatem recepit. Quædam nihilominus Adelwidis

nomine, arida brachijs, vt eadem lota est aqua, sospitate potita recessit. Cæcus quidā de castro Mosomo tunc adueniens, mox vt ecclesiam Sancti Theoderici visus est introisse, lumen recipere meruit. Quædam paupercula de ipso loco, vt oculos sibi hoc fonte diluit, lumen, quod iam ab annis vltra quàm sexdecim perdiderat, recepit. Fulbertus quidam brachium gerens aridū, & inutile sibi membrum, vt se hac aqua perfudit, sanitatem, brachijque recepit vtilitatem. Tunc etiam quidam cæcus, nomine Amalricus, ibi visum recepit, mox vbi se hoc fonte lauit: aliaque plura nunc ibi refulsisse probantur miracula, & ex diuersis ægritudinibus diuersa sunt collata remedia.

Monsom.

LIBER

LIBER SECVNDVS FLODOARDI HISTORIÆ REMENSIS ECCLESIÆ.

De successoribus beati Remigij.

CAPITVLVM I.

BEATO Remigio successisse traditur Romanus, Romano Flauius, post quos Mapinius, cui potestas regia quædam cessisse reperitur prædia, deinceps ab Ecclesia Remensi possidenda. Huius quoque temporibus Suauegotta regina Remẽsi Ecclesiæ tertiam partem villæ Virisiaci, per testamenti paginam, delegasse reperitur. Quam partem villæ ipse quoque Præsul Teudechildi præfatæ reginæ filiæ,

Romanus. *Flauius.* *Mapinius.* *Verzy.*

vsu fructuario, per precariam, saluo Ecclesiæ iure, concessit: ita duntaxat, vt post eius obitum, absque vllo præiudicio, sicut ab ea meliorata fuisset, ad ditionem Remensis reuocaretur Ecclesiæ. Quæ scilicet Teudechildis regina postmodum nonnulla, per testamenti sui auctoritatem, tempore domni Egidij, Remensi contulit Ecclesiæ prædia.

De Egidio Præsule.

CAP. II.

QVI Præsul Egidius in Episcopatu Mapinium legitur secutus, Episcopiumque inuenitur auxisse: arua scilicet & mancipia nonnulla emisse, quarum eius emptionum adhuc quædam quoque reperiuntur instrumenta, vt illud, quo campos duos ab Oboleno super fluuium * Rotumnam legitur dato pretio comparasse, quorum vnus modios mille tenere sementis, alter inscribitur quandringentos. Villarem etiam quemdam à Bertulfo quodam, cum adiacenti campo modios centum tenente. Partem quoque cuiusdam siluæ à Charibodo quodam reperitur emisse. Nec non apud regiam maiestatem immunitatis præceptum Ecclesiæ suæ obtinuit,

e. j. Rotonam. Retourne.

nuit, vt ab omni fiscali functione, vel mutilatione, prorsus haberetur ac permaneret immunis : omnia quoque data Ecclesiæ stabilem obtinerent firmitatem. Childebertus etiam rex villarem quendam situm in Vosago, prope fluuium Saroam, tam ipsi quàm Ecclesiæ suæ possidendum, instrumentis adhuc manentibus, inuenitur tradidisse. Huius Præsulis tam vitam quàm prædicationem Fortunatus Italicus (qui tunc apud Gallias in metrica insignis habebatur) his studuit commendare versibus.

Actibus egregiis venerabile culmen Egidi, Fortunat. lib. 3. Carmin. 18.
Ex cuius meritis creuit honore gradus.
Subtrahor ingenio, compellor amore parato,
Laudibus in vestris prodere pauca fauens.
Namque reus videor tantis existere causis,
Si solus taceam quicquid vbique sonat.
Sed quamuis nequeam digno sermone fateri,
Da veniam voto me voluisse loqui.
*Exiit in * mundo gestorum fama tuorum,* or. mundū.
Et propriis meritis sidus in orbe micas.
Clarior effulges quàm Lucifer ore sereno.
Ille suis radiis, tu pietate nites.
Nil lupus insidiis cauto subducit ouili,
Te pastore sacro peruigilante gregem.
Facundo eloquio cælestia dogmata fundis,
Ecclesiæ creuit te monitore domus.

Ponti-

Pontificis studio correctio plebis haberis,
Ne tenebræ noceant, semita lucis ades.
Cunctorum recreas animos dulcedine verbi,
Qui satias epulis, pascis & ore greges.
Præcepta implentur, non solo pane cibamur:
Delicias capimus, quas tua verba ferunt.
Vt gaudet corpus cui mitior esca paratur:
Sic animæ gaudent, si tua lingua sonet.
or. ita. *Hæresis* illa cadit forti te milite Christi:*
or. quæ. *Adquiris regi, * qui dedit arma tibi.*
Qui purgas spinis agros sermone colente,
Et mundata Deo surgit vbiq; seges.
Qui venit huc exul, tristis, defessus, egenus,
Hic recipit patriam te refouente suam.
Quæ doluit tollis, gemitus in gaudia vertens:
Exiliũ remouens readis amore lares. (ctũ:
Pauper habere cibũ, meruit quoq; nudus ami-
Inuenit hic semper quæ bona quisque cupit.
Consultum tribuis generaliter omnibus vnũ.
Qui populi pater es, tot pia ritè regis.
Hæc tibi vita diu, Domino tribuente supersit,
Atque futura micet lucidiore die.

Lib. 2. mirac. Sancti Martini c. 17. Ab hoc Præsule Gregorius etiam Turonensis benignè quondam se narrat fuisse susceptum, quando Siggo quidam Sigeberti Regis referendarius, virtute beati Martini, cuius idem Gregorius tunc secum habebat pignera, in sacrario domus Ecclesiæ Remensis auditũ surdæ recepit auris. Qui

tamen

tamen Gregorius in historia gentis Fran- *Lib.6.c.3.*
çorum de hoc Præsule narrat, quòd Legatus ex parte Childeberti regis Sigeberti filij, ad Chilpericum regem patruũ ipsius Childeberti, cum alijs legatis missus fuerit. In qua legatione constitutum fuisse refert, vt ablato Guntramni regis Chilperici fratris regno, in se coniungere pacem deberent. Qua pactione firmata, Legati cum magnis ad Childebertum sunt muneribus regressi. Item quòd postquam Chil- *Ibid.c.31.*
perico filius natus est, & ipse Parisius peruasit, Legatis Childeberti ad eum venientibus, primus inter eos hic Pontifex fuerit, qui data suggestione, pacem, quam Chilpericus cum præfato Childeberto fecerat, vt conseruaretur, Childebertum petere promunt: cum fratre verò ipsius Chilperici Gontramno pacem habere non posse Childebertum: quia partem Massiliæ post mortem abstulerit patris, fugacésque suos retinens, nolit ei remittere. Adiecit etiam Chilpericus, in multis eundem fratrem suum esse culpabilem, cuius colludio pater huius Childeberti fuerit interfectus. Vnde Legati quoque permoti vltionem debitam super eum velociùs inferri petunt: idque vt est iuramento firmatũ, datis & acceptis obsidibus, discesserunt. Pro quibus legationi-

tionibus rex Gontramnus huic Archiepiscopo semper erat infensus. Vnde & cùm pacem postea fecisset cum Childeberto, hortatus est eum, vt nullo modo crederet, aut haberet hunc Præsulem, conuicians eum periurij crimine. Postea denique dũ quidam reus torqueretur, qui ad percutiendum Childebertum regem à Fredegunde regina fuerat missus, confessus est hunc Episcopum socium fuisse in quorũdam consilio ad interficiendum eundem Childebertum regẽ. Nec mora, Episcopus rapitur, & ad Metensem vrbem, cùm esset valde ab ægrotatione longinqua defessus, adducitur. Ibique dum sub custodia degeret, rex Episcopos accersiri ad eius examinationem præcepit, & apud Virdunensem vrbem initio mẽsis octaui † adesse iussit. Tunc à quibusdam * clàm sacerdotibus increpatus, cur hominem ab vrbe rapi absque audientia, & in custodiam retrudi præcepisset, permisit eum ad vrbem suam redire, dirigens epistolas ad omnes regni sui Pontifices, vt medio mense nono ad eum discutiendum in vrbe supradicta deberent adesse. Denique conuenientes pertracti sunt vsque ad Metensem vrbem: ibique & Egidius Præsul adfuit. Tunc rex inimicum sibi eum, regionisque prodi-

Gregor. li. 10. c. 19.

† *.1. Augusti.*

* *Clam deest in ms. & Gregorio.*

proditorem esse pronuncians, Ennodium Ducem ad negotium dirigit prosequendũ. Cuius propositio prima hæc fuit. Dic mihi, ô Episcope, quid tibi visum fuit, vt relicto rege, in cuius vrbe Episcopatus honore fruebaris, Chilperici te regijs amicitijs subderes, qui semper inimicus domino nostro regi fuisse probatur, qui patrem eius interfecit, matrem exilio condemnauit, regnumque peruasit, & in his vrbibus, quas vt diximus, iniquo peruasionis ordine suo dominio subiugauit, tu ab eodem possessionum fiscalium prædia meruisti? Ad hæc ille respondit. Quòd fuerim amicus regis Chilperici, negare non potero, non tamen contra vtilitatem regis Childeberti hæc amicitia pullulauit. Villas verò, quas memoras, per istius regis chartas emerui. Quo proferente easdem in publico, negat se rex hæc largitum fuisse. Requisitus Otto, qui tunc referendarius fuerat, cuius ibi subscriptio meditata tenebatur, adfuit, negans se subscripsisse. Hac igitur causa primùm fallax Episcopus repertus esse dicitur. Post hæc epistolæ prolatæ sunt, in quibus multa de improperijs Brunechildis tenebantur, quæ ad Chilpericum scriptæ fuerant. Similiter & Chilperici ad Episcopum delatæ,

delatæ, in quibus inter reliqua habebatur inſertum, quia ſi radix cuiuſlibet rei * inciſa non fuerit, culmus qui terris eſt editus non areſcit. Vnde prorſus manifeſtum eſt ideo hæc ſcripta, vt ſuperata Brunechilde filius eius opprimeretur. Item alia nonnulla eidem Præſuli obijciuntur, tam de pactionibus regum, quàm de perturbatione patriæ: quorum quædam negauit, quædam negare non potuit. Et dum altercatio diutius traheretur, adfuit etiam Abbas Epiphanius baſilicæ ſancti Remigij, dicens, quòd duo millia aureorum, ſpecieſque multas pro conſeruanda Chilperici regis amicitia idem Præſul accepiſſet: & cum legatis, qui cum Epiſcopo miſſi fuerant ad memoratum regem, propalat idem Abbas, qualiter de excidio regionis ac regis Gontranni conuentum fuerat, & vt geſtum eſt ex ordine narrat. Hæc audientes Epiſcopi, & in tantis malis ſacerdotem Domini contuentes, triduani temporis ſpatium deprecantur tractandi: ſcilicet vt vllum modum reperire poſſet Epiſcopus, per quem ſe ab obiectis excuſare valeret. Sed illuceſcente die tertia, conuenientes in Eccleſiam interrogant Epiſcopũ, vt ſi aliquid excuſationis haberet, ediceret. At ille * confuſus ait: *Ad ſententiam dandam ſuper*

(marginal notes: *a.* s. exciſa. — s. confeſſus)

per culpabilem ne moramini. Nam ego noui me ob crimen maiestatis reum esse mortis, qui semper contra vtilitatem huius regis, matrisque eius egi: ac per meum consilium multa fuisse gesta certamina noui, quibus nonnulla Galliarum loca depopulata sunt. Hæc Episcopi audientes, ac lamentantes fratris opprobrium, obtenta vita, ipsum ab ordine sacerdotali, lectis Canonum sanctionibus, remouerunt. Qui statim ad Argentoratensem vrbem, quam nunc Strateburgum vocant, deductus, exilio condemnatus est. In cuius loco Romulfus filius Lupi Ducis, iam presbyteri honore præditus, Episcopus subrogatus est, Epiphanio ab abbatis officio, qui basilicæ sancti Remigij præerat, remoto. Multa enim auri, argentique in huius Episcopi regesto pondera sunt reperta. Quæ autem de illa iniquitatis militia erant, regalibus thesauris sunt inlata: quæ verò de tributis, aut reliqua ratione Ecclesiæ inuenta sunt, ibi relicta.

De sancto Basolo.

CAP. III.

HVIVS Egidij tempore sanctus Domini Basolus, ex territorio Lemouicino, regione Armoricana, nobili prosa-

pia

pia oriundus, à partibus Aquitaniæ, patrocinia beatissimi Remigij desiderabiliter appetens, Remensem deuenit ad vrbē. Cui aduenienti comes itineris apparuisse traditur Angelus Domini, quem constat habuisse præducem, dum destinatam ingreditur vrbem. Hūc dignissimè præfatus Præsul Egidius suscipiens, cognito peregrinantis desiderio, petitusque secretioris conuersationis habitaculum concedere, libentissimè cessit, sicubi sibi placitum Dei famulus infra Episcopium Remense valuisset reperire. Inuenit tandem, superna disponente gratia, locum sibi cōgruum in vico Viriziaco, ad radices montis Remorum, quem nemus inde incipiens obūbrat Rigetium. Eo loci tunc temporis erat cœnobium, numero duodecim monachorum. Hîc igitur benignè susceptus à fratribus, traditur ab Abbate literis imbuendus. Nec longum, sic doctrina emicuit, vt coætaneos & contubernales sapientiæ luce præiret. Nulla illi propensior cura, quàm aut in lectione vel sermone de Deo, aut in oratione loqui cum Deo. Transitoria despiciens, & æterna concupiscens, victus pensam pauperibus erogabat, pauxillum sibi duntaxat reseruans ad infirmitatem corporis sustentandam.

Ita

Ita virtutum crescens culmine, solitariam concupiscit vitam, fastigiumque, ad secretiùs habitandum, contigui deligit mõtis, in quo cellulam cum oratorio construit, vbi liberiùs cælesti deseruiret contemplationi. In qua inclusionis habitatione per XL. traditur annos Deo militasse, & contra serpentis antiqui tentamenta viriliter dimicasse, ieiunijs, eleëmosynis, vigilijs, orationibus, atque lectionibus indesinenter vacans, & ad se venientes doctrinæ sanctæ luce perfundens.

Dum hîc igitur almifica conuersatione decertat, placuit supernæ pietati virtutem sui militis euidentibus ostendere signis. Nam orante illo Dominus aquam ei montis in vertice produxit è silice, quæ sub Sancti sepulchro fertur exilire, ac per Ecclesiæ fundamenta quasi de vasculo sese profundere, haustu dulcis, & ad potandum salubris. De quo videlicet fonte multi sanitatum remedia, potantes, vel balneis vtentes, seu capita diluentes, consequuntur ægroti.

Quodam denique tempore, cùm puer quidam priuatus oculorum ab ætate primæua lumine, Annegiselus nomine, ante fores excubaret ipsius, duodecimo suæ cæcitatis anno, lapsa virtute cælitus,

orante viro Dei, luminis est honore donatus. Quod diuinæ claritatis miraculum cōperientes monachi, magnis gratiarum actionibus Deum glorificant in clarificatione fidelis serui sui.

Accidit etiam quodam venatore, Attila nomine, in saltu eius cellulæ contiguo aprum insequente, vt vsque ad ipsius præsentiam fera perueniret, & quasi liberandam se per ipsum credens, ad pedes eius, deposita feritate procumberet, canesque naturalis obliti sagacitatis, eam insequi parcerēt. Exinde mos, immo virtus Christi, ad honorem dilecti famuli sui, adhuc modò seruatur, vt * promota quælibet venatio, si aggestum in circuitu siluæ ipsius prominentem fuerit ingressa, nec canum vlterius insequatur auiditate, nec venatorum appetatur audacitate.

* l. permota.

Fertur & aliud non contemnendæ rei miraculum, huius beati Cōfessoris sui meritis, à Domino prærogatum: quòd suspensus laqueo quidam, nomine Ragenulfus, ab aduersarijs, cùm in supremo mortis periculo oculos ad cælum intenderet, inuocato voce lacrymabili beato Basolo, mox à morte dira rupto meruit liberari laqueo. Post multa denique pietatis insignia in vita ipsius ab eodem patrata, prænoscens per spiri-

ſpiritum ſuæ vocationis imminere ſibi tẽpus, miſit ad nepotem ſuum, nomine Balſemium, qui eum ad ſe à Lemouicina regione perduceret, ſignificans illi, quòd poſt obitum ſuum in prædicto ſuo conuerſationis habitaculo deberet vitam ducere, iuxta quod reuelatum ſibi fuerat à Domino. Cuius ſalutaribus præceptis, vt bonus filius obtemperans, & ad ſupernam hereditatem peruenire deſiderans, vſque ad exitus ſui diem in eadem permanſit habitatione. Deceſſit autem beatus pater Baſolus VI. Kal. Decemb. ſupernis aggregatus ciuibus. Ad cuius ſepulchrum multa poſtea monſtrata ſunt miraculorum inſignia, quæ tamen per negligentiam, & ob ſui frequentiam non ſunt litteris comprehenſa.

Proceſſu denique temporis, poſt obitũ ſancti viri, aduenit huc homo quidam natione nobilis, ſed ferox tumore mentis: qui poſt orationem baculum huius beati patris accipiens, & illum ſuper pedem ſuum ponens, vt erat procerus corpore, quaſi ſubſannando protulit dicens: En manifeſtat iſte baculus, quàm paruæ ſtaturæ fuerit Baſolus. Nec mora, pes idem cui ſuperpoſitus ſancti baculus fuerat, emarcuit: quoq̃ue putrefecto, diuina vir idem per-

culsus vltione, cum graui decedit labore. Cuius corpus ad tumulandum ferri disponitur ad huius Sancti Dei monasterium: sed aggrauatum nullo modo valet moueri feretrum. Proponitur ferri ad cimiterium sancti Remigij, sed nec sic potest moueri. Cogente tandem necessitate, in Catalaunicum defertur territorium, ibique demum permittitur habere sepulchrum.

Non longè quoque valde à nostra ætate, tempore scilicet domni Ebbonis Archiepiscopi, eius ordinatione quidam vir religiosus, Benedictus nomine, Abbas constituitur huius Abbatiæ. Qui cum modestia familiam sancti Basoli tractans, & in simplicitate Domino seruiens, diuersis ecclesiam donarijs ornauit, & post non modica vitæ suæ spatia, diuina præceptione vocatus, ad Dominum transijt. Cui carne frater, cognomine * Speruus, Abbas in eodem loco subrogatur. Qui moribus fratri dissimilis, & diræ facibus ardens cupidinis, dum temulentus aliquando sederet, cœpit dicere, quòd frater suus de Abbatia illa nihil boni sciuerit habere, præcipiens villarum procuratoribus, in crastinum sibi ruricolas exhibere, quos varijs faceret supplicijs torqueri, vt facultates ipsorum

* S. Speruus & infrà.

rum ab eis posset extorquere. Audientes ergo villarum incolæ, quantæ intentabantur sibi pœnæ, omnes sancti Basoli * flebiliter expetunt suffragium, ne tam crudeli lanio traderentur ad dilacerandum, lugubreiq; in gemitu pernoctantes, non cessabant sancti Basoli implorare solatium. Nec renuit audire Sanctus Domini querelas suæ plebis. Nam facto mane Speruus idem reperitur mortuus: quem lecto nitentibus extrahere suis, crepuit medius, tantusque fœtor eundem locum repleuit, vt nemo inibi remanere valuerit. Sicque familia sancti Basoli trepidatis eripitur defensa supplicijs.

e. i. suppliciter.

Auunculus matris meæ, * Flauuardus nomine, duos filios in huius sancti viri cœnobio Deo seruientes habuit: quorum iuniorem, nomine Tetbertum, caritate supra vires etiam exuberantem vidimus, qui presbyter dudum apud nos obijt. Is deniq; de patre suo quod dicturi sumus, narrare nobis solebat: cui rei testis adhuc superer at nuper * Ratoldus Presbyter, horũ tertius frater. Consueuerat siquidẽ semel in anno vir præfatus ad hoc monasteriũ venire, fratribusque de suis facultatibus ministrare. Qui cùm aliquando de more veniret, latrones eum properantem inuadunt,

ms. Flauardus.

al. Rausnoldus.

dunt, caballum cui sedebat, cum cæteris quæ sibi visa sunt, sed & pecunias, quas seruis Dei distribuendas ferebat, ornamenta quoque vxoris suæ pariter auferunt. Cumque de præda lætantes aliquantulum processissent, vxor eius, quæ simul aderat, ingemiscens pro iniuria, querulosis sanctum Basolum cœpit inclamare vocibus, dicens: Non vltrà se venturos in eius vel famulorum ipsius seruitium, si sic eos abijceret nō ferendo præsidium. Post quas lamentationis voces, equi latronum, qui cum spolijs concitè ferebantur, subitò defiguntur, nec vllo modo promoueri possunt ad gradiendum. Ipsos quoque latrones caligo quædā perfudit, vt quonam sese verterent ignorarent. Resipiscentes tandem prædones, conferunt inter se, ob innocentium factam iniuriam sibi talia contigisse: initoque consilio, ad eos, quos rebus iniustè priuatos dimiserant, reuertuntur: sua illis cuncta restituunt, & vt veniam facinoribus suis deprecentur, exposcunt. Ita consolatione, domni Basoli suffragante sibi patrocinio, recepta, rapacibus ire dimissis, deuotiores ad destinatum properant cœnobium: gratias Deo & sancto suo Confessori pro indultis sibi beneficijs referunt, & læti seruis Dei ministrare satagunt, pecunijs honorant,

rant, ac deinceps annis singulis idẽ promptiores quod cœperant, peragunt.

Quando nuper hæ Galliarum patriæ, peccatis nostris impellentibus, Hungarorum gladijs dilacerandæ sunt traditæ, quidam Barbarorum sancti Basoli monasteriũ ingressi, dum clerici iam cum patroni sui pigneribus ad ciuitatem confugissent, habitacula cœnobij hominibus penè vacua repererunt, ibique metatum suum constituentes, huc vndecumque prædatu reuerti cœperunt. Quorum quidam in ecclesiæ signorum turricula, deaurata conspiciens relucere metalla, cupidus auri pecuniæ, tectum conscendit basilicæ, nisusque dissipare turriculam, subitò delapsus ad terram corruit, membrisque confractis interijt. Alius horum super aram ipsius ecclesiæ, in honore beati Martini consecratam, conatus ascendere, dum manum supra cornu altaris apposuisset, ipsa manus eius ita inhæsit marmori, vt nullo modo ab eo postea potuisset auelli. Et quia hîc eum sui noluerunt relinquere, partem lapidis circa manum ipsius bipennibus abscindentes, eum secum particulam marmoris, quæ manui eius adhæserat, inuitè ferentem deduxerunt. Qui etiam (vt captiui qui reuersi sũt referunt) vsque ad terram suam, arente iam

Flodoard. in Chron. an. 937.

brachio, hunc lapidem ferens, & Basoli virtute factum proclamans, reuersus est.

De Romulfo Præsule.

CAP. IIII.

POST Egidium Romulfus Remense rexit Episcopium, vir carne nobilis, germanus Ioannis tunc temporis Ducis: quorum pater Lupus multas eis possessiones æqualiter inter se diuidendas reliquit. De qua diuisione pari iure gerenda præceptum obtinuerunt regale. Multis siquidem excellebat patrimonijs, maximeque trans Ligerim, & in pago Pictauensi: quorum ex parte maiore, per paginam testamenti ecclesiam Remensem fecit heredem, quædam dimittens fratribus vel nepotibus suis, quædam matriculæ quoque sancti Martialis deputauit, quædam ad basilicam sancti Remigij. Villam verò Lautiniacum super fluuium Caltaionem, contulit Monasterio puellarum Remis in honore sancti Petri constructo: quam villam dato pretio se memorat comparasse. Quædam præterea donaria testamento diuersis attribuit ecclesijs, tam Remensis Episcopij, quàm Suessonici: sed & Turonici, aliorumque quorundam.

Fami-

Familiæ ſuæ partem maximam ingenuitate donauit. Cuius adhuc teſtamenti pagina in archiuo Remẽſis Eccleſiæ reſeruatur, cũ auctoritate Childeberti regis: qua petitus idem rex à præfato Præſule per Sonnatium Diaconem, virum venerabilem, hoc teſtamentum confirmare decreuit: Scilicet, vt terras, vineas, & mancipia, quæ ad eccleſiam præcipuè Remenſem, vel ad cetera loca Sanctorum prædictus Pontifex delegauerat, ſi quis ex heredibus ipſius iniuſtè vſurpare præſumpſiſſet, omnimodis ea recipiendi ſacerdotes eorumdem locorum liberam valerent habere poteſtatem. Quaſdam quoque villas in territorio Metenſi conſtitutas, quarum caput eſt * Ortiuallis, quas domnus Egidius à Vincentio quodam traditur coëmiſſe, cum Childeberto rege commutauit, pro alijs villis in pago Remenſi ſitis, id eſt Marciliana & Arbidogilo. Res quoque, vel mancipia, in pontificatu poſitus, ad augmentũ eccleſiæ inuenitur emiſſe. Oratorium denique ſub honore beati Germani conſtruxit in atrio ſancti Remigij. Quaſdam quoque res à quibuſdam peruaſas, apud regiam maieſtatem, agente præfato Sonnatio Archidiacono, euindicaſſe reperitur, regiæ auctori-

j. Orcinallis.

f. Margilly & Ardenil

auctoritatis super his euindicationibus, adhuc manentibus instrumentis.

De Sonnatio Episcopo.

CAP. V.

ROMVLFVM sequitur in Episcopatu Sonnatius, qui Synodum celebrasse reperitur cum alijs quadraginta, vel eo amplius Galliarum Episcopis. Vbi etiam sanctus Arnulfus Metensium Præsul inuenitur interfuisse, cum Theoderico Lugdunensi, Sindulfo Viennensi, Sulpitio Bituricensi, Medegiselo Turonensi, Senoco Elosanensi, Leontio Xantonensi, Modoaldo Treuerensi, Chuneberto Coloniensi, Richerio Senonensi, Donato Vesontionensi, Auspicio Augustidunensi. Itē Modoaldo Lingonensi, Ragneberto Baiocensi, Childoaldo Abrincatensi, Bertegiselo Carnotensi, Palladio Antisiodorensi, Gōdoaldo Meldensi, Leudeberto Parisiacensi, Chaihoaldo Lauduni Clauati, Godone Virdunensi, Ansarico Suessionensi, Claudio Reiensi, Berthoaldo Camaracensi, Agomaro Siluanectensi, Cæsario Aruernensi, Vero Rutenensi, Agricola Gabalensi, Lupoaldo Magontiacensi, Willegiselo Tholosano, Constantio Albiensi, Nammatio

matio Egolesmensi, Rustico Caturcensi, Auderico Auscensi, Emmone Areletensi, Felice Cathalaunensi, * Hadoindo Cenomannensi, Magnebodo Andegauensi, Ioãne Pictauensi, * Leobardo Namnetico. In qua Synodo multa leguntur vtilia constituta.

ms. r. Chadoinao.

al. Leubardo.

De rebus scilicet Ecclesiæ, qualiter tractandæ sint: & de his quæ per precatoriam impetrantur ab ecclesia, ne diuturnitate temporis ab aliquibus in ius proprium vsurpentur, & ecclesiæ defraudentur. 1.

De clericis, si qui rebellionis ausu sacramentis se, aut scripturæ coniuratione constrinxerint, atque insidias Episcopo suo callida allegatione confecerint, vt si admoniti emendare contempserint, gradu proprio omnino priuentur. 2.

Vt capitula canonum Parisius acta in generali Synodo, in basilica sancti Petri, Lotharij regis studio cõgregata, omni firmitate custodiantur. 3.

Vt si qui hæretici adhuc esse suspicãtur in Gallijs, à Pastoribus Ecclesiarum perquirantur: & si veraciter fuerint inuenti, ad fidem catholicam reuocentur. 4.

Vt temere nullus excommunicetur: & si excommunicatus existimat se iniustè dãnatum, in proxima Synodo habeat licentiam

tiam reclamandi : & si iniustè damnatus fuerit, absoluatur : sin autem iustè, impositum pœnitentiæ tempus exsoluat.

6. Vt si quis Iudex cuiuslibet ordinis clericum publicis actionibus inclinare præsumpserit, aut pro quibuslibet causis, absq; cōscientia & permissu Episcopi distringere, aut contumelijs vel iniurijs afficere præsūpserit, communione priuetur. Episcopus tamen de reputatis conditionibus clericorum negligentias emendare non tardet.

7. Hi verò, quos publicus census spectat, sine permissu principis, vel iudicis, se ad religionem sociare non audeant.

8. Si quis fugitiuum ab Ecclesia absque sacramento, quo ei iurandum est, vt * de vita, tormento, & truncatione securus exeat, qualicunque occasione abstraxerit, communione priuetur.

c. deuitato.

9. Similiter si quis ius sacramenti præstitum violauerit, communione priuetur. Ille verò qui sanctæ Ecclesiæ beneficio liberatur à morte, non priùs egrediendi accipiat libertatem, quàm pœnitentiam se pro scelere acturum esse promittat, & quod ipsi canonicè imponetur impleturum.

10. De incestis coniunctionibus, si quis infra præscriptum canonibus gradum incestuoso

cestuoso ordine cum his personis, quibus à diuinis regulis prohibetur, se coniunxerit, nisi pœnitentiam sequestratione testentur, communione priuentur, & neque in palatio militiam, neque agendarum causarum licentiam habeant. Et quando prædicti incestuosi se coniunxerint, Episcopi seu Presbyteri, in quorum diœcesi vel pago actum fuerit, Regi vel iudicibus scelus perpetratum adnuncient, vt cum ipsis denunciatum fuerit, se ab eorum communione aut cohabitatione sequestrent, & res eorum ad proprios parentes perueniant, sub ea cõditione, vt antequam sequestrentur, per nullum ingenium, neque per parentes, neque per emptionem, neque per auctoritatem regiam, ad proprias perueniant facultates, nisi præfati sceleris separatione pœnitentiam fateantur.

Si quis homicidium sponte commiserit, & non violentiæ resistens, sed vim faciens impetu hoc fecerit, cum isto penitus non communicandum: sic tamen vt si pœnitentiam egerit, in exitu ei communionis viaticum non negetur. 11.

Clerici etiam vel sæculares, qui oblationes parentum, aut donatas, aut testamento relictas retinere præsumpserint: aut id, quod ipsi donauerint ecclesijs aut mo- 12.

nasterijs,

nasterijs, crediderint auferendum, sicut
Concil. Paris. iij. c. 1. antè Synodus sancta constituit, velut necatores pauperum, quousque reddant, ab Ecclesijs excludantur.

13. Vt Christiani Iudæis vel gentilibus non vendantur: & si quis Christianorum necessitate cogente mancipia sua Christiana elegerit venundanda, non alijs nisi tantùm Christianis expendat. Nam si paganis aut Iudæis vendiderit, communione priuetur, & emptio careat firmitate. Iudæi verò si Christiana mancipia ad Iudaismum vocare præsumpserint, aut grauibus tormentis affligerint, ipsa mancipia fisci ditionibus reuocentur. Qui tamen Iudæi ad nullas actiones publicas admittantur. Iudæorum verò conuitia in Christianos penitus refutanda sunt.

14. Item si clericus proficiscens de ciuitate ad alias ciuitates voluerit, aut prouincias pergere, Pontificis sui epistolis commendetur. Quòd si sine epistolis profectus fuerit manifestis, nullo modo recipiatur.

15. Item vt Episcopus mancipia vel res ad ius ecclesiæ pertinentes neque vendere, neque per quoscunque contractus, vnde pauperes viuunt, post mortem alienare præsumat.

16. Item de his qui auguria, vel paganorum

ritus

ritus inueniuntur imitari, vel cum paganis superstitiosos comedunt cibos, quos benigna placuit admonitione suaderi, vt ab erroribus pristinis reuocētur. Quod si neglexerint, & idololatris vel immolantibus se miscuerint, pœnitentiæ dignum tempus exsoluant.

Item vt seruiles personæ ad accusationē non admittantur: & qui personam susceperit accusantis, cùm vnum crimen non probauerit, ad alia accusandum non admittatur. 17.

Item si quis in quolibet gradu vel cingulo constitutus, aut potestate suffultus, 18. decedente Episcopo res cuiuslibet conditionis in domos vel agros Ecclesiæ positas, ante reserationem testamenti, vel audientiam ausus fuerit occupare, vel Ecclesiæ repagula effringere, & supellectilem infra domum Ecclesiæ positam contingere, vel scrutari præsumpserit, à cōmunione Christianorum penitus abdicetur.

Item si quis ingenuum aut libertum ad seruitium inclinare voluerit, aut fortasse 19. iam fecit, & commonitus ab Episcopo se de inquietudine eius reuocare neglexerit, aut emendare noluerit, tanquam calumniæ reum placuit sequestrari.

Item vt clerici cuiuslibet ordinis, neq; 20.

pro

pro proprijs, neque pro ecclesiasticis causis aliter adire debeant forum, nec causas dicere audeant, nisi quas cum permissu & consilio Episcopi agere eis fuerit omnino permissum.

21. Item vt in parochijs nullus laïcorum Archipresbyter præponatur, sed qui senior in ipsis esse debet, clericus ordinetur.

22. Item Pontifices, quibus in summo sacerdotio constitutis ab extraneis duntaxat aliquid, aut cum Ecclesia, aut sequestratim, aut dimittitur, aut donatur (quia ille qui donat, pro remedio animæ suæ, non pro commodo sacerdotis probatur offerre) non quasi suum proprium, sed quasi dimissum Ecclesiæ inter facultates Ecclesiæ cōputabunt, quia iustum est, vt sicut sacerdos habet quod Ecclesiæ dimissum est, ita & Ecclesia habeat quod * reliquerit sacerdos. Sanè quicquid per fidei commissum aut Sacerdotis nomini aut Ecclesiæ fortasse dimittitur, cuicunque alij postmodum profuturum, id inter facultates suas Ecclesia computatum retinere non poterit.

f. relinquitur sacerdoti.

23. Item si quis Episcopus res, quæ ab alia Ecclesia * præsentaliter possidentur, quocunq; ingenio aut callida cupiditate persuaserit, aut sine audiētia præsumpserit vsurpare, ac suis vel Ecclesiæ suæ ditionibus reuocare,

o. præsentialiter.

uocare, dum communione priuari non potest, vt necator pauperum, ab officio deponatur.

Item si quis Episcopus (excepto si euenerit ardua necessitas, pro redemptione captiuorum) ministeria sancta frangere pro qualicunque conditione præsumpserit, ab officio cessabit ecclesiæ. 24.

Item viduas, quæ se Domino consecrari petierunt, vel puellas Domino consecratas, nullus, neque per auctoritatem regiam, neque qualicunque potestate suffultus, aut propria temeritate rapere aut trahere audeat. Quòd si vtrique cõsenserint, communione priuentur. 25.

Iudices, qui super auctoritate & edicto dominico canonum statuta contemnunt, vel edictum illud dominicum, quod Parisius factum est, violauerint aut contempserint, placuit eos communione priuari. 26.

Item vt decedente Episcopo in locum eius non alius subrogetur, nisi loci illius indigena, quem vniuersale & totius populi elegerit votum, ac comprouincialium voluntas assenserit. Aliter qui præsumpserit, abijciatur è sede, quam inuasit potiùs quàm accepit. Ordinatores autem triennio ab officio administrationis suæ sedis cessare decernimus. 27.

Præterea res Ecclesiæ præfatus Præsul domnus Sonnatius probabiliter ordinasse legitur, augens etiam Episcopium, terris ac mancipijs dato pretio coëmptis, quarum adhuc emptionum nonnulla reperiuntur monimenta. Quasdam quoque res, quas praui quidam peruaserant, apud regiam maiestatem, tam per seipsum, quàm etiam per suos actores, Marco Presbytero quoque legato suo causas agẽte, repetitas & obtentas Ecclesiæ ritè restituit. Colonias etiam villarum quarundam Episcopij dispositis ordinauit seruitijs. Præcepta necnon regalia super ecclesiasticarum immunitate rerum, sed & traditionum quarundam obtinuit firmitate. Sed & res inuenitur quasdam cum regina Brunechilde commutasse, pro vtriusque partis opportunitate.

Testamentum quoque rerum suarum condidit, in quo plura diuersis donaria cõtulit ecclesijs. Basilicam tamen beati Remigij præcipuè sibi heredem instituit, vbi & sepulturam se habiturum delegit: ibique missorium argenteum deauratum deputauit. Cochlearia quoque duodecim, & salarium argenteum, ac portionem suam de villari quodã cum mãcipijs, vineis, pratis, cæterisque adiacentibus, & alia nonnulla, quæ

quæ se dato pretio meminit comparasse. Ad basilicam sanctorum Timothei & Apollinaris delegauit casas quasdam tam iuxta ipsam Ecclesiam, quàm infra ciuitatem. Ad basilicam sancti Martini, quem peculiarem patronum suum dicit, villam Mutationis, quam comparauit, ad integrum sicut à se possessa est, tradidit. Insuper & aurum dedit, vnde calix inibi fieret. Ad basilicam sancti Iuliani recuperãdam auri solidos v. Ad basilicam sancti Nicasij similiter solidos quinque. Ad basilicã sancti Iohannis solidos v. Ad basilicam sancti Sixti similiter in auro solidos tres. Ad basilicam sancti Mauricij solidos iij. Ad basilicam sancti Medardi solidos iij. Ad Monasterium puellarum vineam in Germaniaco *Germiny.* sitam, cum quibusdam vasis ipsi basilicæ profuturis. Ad basilicam, quæ dicitur ad Apostolos, auri solidos iij. cum alijs munusculis vnde calix fieret. Ad basilicam sancti Petri in ciuitate auri solidos iij. Ad basilicam Sancti Theoderici portionem suã de villa Germaniaco, cum mancipijs, vineis, & cæteris ad ipsã pertinẽtibus: argẽtũ quoq; ad sepulchrum domni Theodulfi fabricandum, vel exornandum. Ad basilicam sancti Viti vas quoddam argẽteum ad calicem faciendũ, & in auro solidos xv. Ad

basilicam sanctorum martyrum Rufini & Valerij in auro solidos xv. Ad basilicam sanctorum martyrum Crispini & Crispiniani auri solidos xv. Ad matriculam præterea sanctæ Remensis Ecclesiæ nonnulla contulit donaria.

Cæteris quoque matriculis vel congregationibus diuersa delegauit munera. Quibusdam heredum quoque suorum personis prædia quædam eo tenore dereliquit, vt ad loca Sanctorum à se destinata post eorum reuerterentur decessum. Mancipia nonnulla libertate donauit, additisque ditauit peculijs. Quod viri Dei testamentum regalis præcepti reperitur pagina roboratum.

De Leudegiselo Episcopo, Angleberto, & Landone.

CAP. VI.

POST hunc beatum virum Leudegiselus, Attilæ Episcopi frater, tempore Dagoberti Regis Episcopium rexit, quod etiam rebus emptis, scilicet siluis, pratis, ruribus auxit. Quædam quoque cum Abbone Tricassino Episcopo, pro vtriusque partis opportunitate, commutauit: sed & alia quædam cum alijs quibusdã personis.

Res

Res etiam quasdam Ecclesiæ ordinatis disposuit colonijs.

Hunc sequitur Anglebertus. Ipse quoque rebus emptis auxisse reperitur Episcopium. Cui successit Lando vir illustrissimus, & multorum possessor prædiorum: quorum nonnulla iunxit Ecclesiæ, quædā verò propinquis suis distribuit. Sed & ea quæ trans Ligerim Remensis habuerat Ecclesia, & Felix Abbas quidam Ecclesiæ sancti Iuliani martyris indebitè retinebat, apud maiestatem regiam legibus euindicata recepit: pro quibus iam antea prædecessor eius Anglebertus Episcopus cum Gallo Aruernensi Episcopo, coram rege cōtrouersiam habuisse reperitur. Hic Lando Præsul Ecclesiam Remensem rerū suarum per testamenti paginam ritè fecit heredem: & quæcunque alijs dedit personis vel ecclesijs, eidem Ecclesiæ vel successori suo constituit dispensanda. Diuersorum siquidem Sanctorum basilicis diuersa delegauit donaria. Basilicæ scilicet sancti Remigij, vbi sepulturam fieri sibi delegit, villas & munera. Basilicæ sancti Gaugerici & sancti Quintini argenti varia dona. Item Basilicis atque matriculis Remis: sanctorum scilicet Timothei & Apollinaris. Item sancti Martini. Item sancti

Nicasij. Item sanctæ Genouefæ. Monasterio quoq; sanctorum Theoderici & Theodulfi. Item ad basilicam sancti Germani, & matriculam ipsius. Item sancti Iuliani, Item sanctorum Cosmæ & Damiani. Item sancti Petri ad cortem. Item sancti Petri ad monasterium puellarum. Item ab basilicam S. Symphoriani, quæ vocatur ad Apostolos. Item sancti Medardi, & sanctorum Crispini & Crispiniani. Item sancti Victoris. Itẽ sancti Mauritij. Item sancti Basoli diuersa contulit donaria. Ecclesiæ quoque Laudunensi cuiusdam villæ portionem suam delegauit, & basilicæ sanctæ Genouefæ ibidem constitutæ villam Appiam, cum omni re ad se pertinente tribuit. Turrim quoque auream, quam ad votum suum fabricari fecerat, super altare posuit S. Mariæ Remensis ecclesiæ, & patenas tres, ac brachiale aureum. Fuit autem Sigiberti regis tempore.

Le village d'Eppe.

De sancto Niuardo.

CAP. VII.

POST præmissos, ad Episcopale culmen eligitur beatus Niuo, qui & Niuardus. Vtroque namque reperitur vocitatus nomine. Hic priùs in aula regis, vt pote

te vir illustrissimus, traditur conuersatus. In Episcopatu verò positus, emptis per diuersa loca tam fundis, quàm domibus, necnon mancipijs dilatasse res inuenitur Ecclesiæ. Disposuit etiam nonnullas ordinatus colonijs villas Episcopij: quasdam quoque res commutasse reperitur cum Attila Laudunensi Præsule, pro vtriusque partis opportunitate. Commutauit etiam à Bauone & Theoderamno fratribus locum quendam super fluuium Maternam de rebus Remensis Ecclesiæ, vbi construxit Monasterium, quod dicitur Altumvillare, petente Berecario Abbate, qui ab eo petierat locum sibi dari, vbi cum fratribus suis monachis, sub regula patrum sancti Benedicti & sancti Columbani viuere posset: quod & idem Præsul facere studuit, vt infrà continetur. Sed & cum alijs quibusdam personis, prout congruum visum fuit, res quasdam commutauit. Dedit quoque, sub iure priuilegij, ad monasterium sancti Basoli Ecclesiam in Viriziaco in honore sanctæ Mariæ constructam, cum omnibus ad ipsam pertinentibus, simulq; locellũ qui Wasciacus dicitur. Immunitatem quoque ipsis monachis, sub Perrone Abbate ibidem Deo seruientibus instituit, vt nullus Ecclesiasticorum iudicum eos indebitè in

Hautvilliers.

aliquo inquietare præsumeret, sed eis quieto ordine sub sancta regula viuere, ac Deo seruire liceret. Præceptum etiam immunitatis à Childeberto rege super teloneis & quibusdam tributis, ecclesiæ Remensi obtinuit. Cui Ludouicus quoque rex, sub ecclesiæ suæ nomine, res quasdam in Malliaco super fluuium Vidulam, quas quibusdam infidelibus suis eiectis receperat, auctoritatis suæ præcepto concessit. Huius etiam tempore tradidit Grimoaldus vir illustris sancto Remigio villas suas Calmiciacum & Victuriacum, pro animæ suæ remedio.

Childebertus iij.

Mally. Vesle.

Hic beatus Niuardus, dum ex communi consensu totius Concilij Præsulum Galliæ, Namnetis, Romani iussione Pontificis, exhibiti, rege fauente, restruxisset Ecclesiam monasterij super ripam Maternæ fluminis, in loco nuncupato Villari, dudum siti, sed à Barbaris diruti, & ab eo constructa hæc funditus cecidisset Ecclesia, in alio loco rursus ab ipso restructa, rursum traditur corruisse. Quadam verò die veniens de villa Sparnaco, simul comitante secum præfato Abbate Berecario, visum sibi est, transito flumine, debere paululum requiescere: sicque caput in sinum sedentis reclinans

Bere-

Berecarij, obdormiuit, & visum vidit, scilicet columbam locum siluæ circumire, & in fago quadam post hanc circumitionem resedisse: idque tertiò columbam videt eandem egisse, tumque cælos petisse. Quam visionem, sicut ipse in somnis, ita prædictus quoque Berecarius vigilans fertur aspexisse. Quo viso compunctus idem cœpit Abbas fundere lacrymas. Experrectus autem Beatus Præsul à somno, ex lacrymis eius sibi faciem reperit vdam: & interrogans quæ illi causa fletus existeret, accipit eum propter sui ruinam fleuisse operis. Inuicemque sibi visa referentibus, traditur Pontifex hæc etiam cuidam Dei seruo, nomine Bauoni, cuius erat ipsa possessio, visa narrasse. Qui oratorium in honore sanctæ crucis illic habens, ibi conuersabatur. Qui etiam postquam visionem Præsulis, & eius agnouit voluntatem, obtulit illi eandem possessionem suam, partem quoque possessionis cuiusdam fratris sui, nomine Baldini. Alterius verò fratris, Theoderamni nomine, causam retulit, quòd esset scilicet in factione contra Reolum Comitem, qui Remensis pòst extitit Episcopus, pro filijs eius, quos occiderat in vltione filiorum suorum, quos Reolus pro latrocinio, quod

Idem lacius refertur in vita S. Berchari.

quod exercebant, suspendio necauerat. Vnde domnus Niuardus eum cum Reolo, qui neptem suam filiam Childerici habebat vxorem, pacificauit, & sic ipse Theoderamnus simul cum cæteris fratribus suis eandem possessionem sancto Niuardo, cõmutatione ab eo sumpta, tradidit. Mox idem Præsul succidi siluã iubens, in honore sancti Petri, & omnium Apostolorum ibi construxit Ecclesiam, & vbi resedisse columbam viderat, altare instituit, collectisque seruis Dei Monasterium ordinauit. Vbi etiam præfatus Theoderamnus monachus efficitur. Sed & Reolus filium suū, nomine Gedeonem, de nepte sancti Niuardi susceptum, ibi monachum fieri petijt, & rerum suarum partem ad idem monasterium condonauit. Beatus autem Niuardus, constituto monasterio, quicquid possessionum ante Episcopatũ fuerat visus habere, ad ipsum locum tradidit, & exhortatus beatum Reolum, religionis ei suasit assumere habitum. Priuilegium quoque, poscente præfato Abbate Berecario, eidem contulit monasterio: vt scilicet ipse Præsul idem monasterium in sui iuris dominatione dum adviueret, conseruaret, & vt post suum decessum Remensis Episcopus ipsum cœnobium gubernet, & eosdem

mona-

monachos contra omnes aduersantes defendat: ipsi verò monachi potestatem habeant Prælatum sibi regulariter eligendi, prout in descriptione ipsius priuilegij continetur. Post hæc in Ecclesiola sanctæ Mariæ, quam in eodem monasterio construxerat, obîsse fertur, & ad ecclesiam sancti Remigij Remis deportatus, ibidem sepultus est.

De translatione sanctæ Helenæ ad ipsum Sancti Monasterium.

CAP. VIII.

AD prænotatum huius sancti viri cœnobium beatæ Helenæ reginæ constat corpus ab vrbe Roma deuectũ. Quod quidam Presbyter Remẽsis parochiæ, Tetgisus nomine, Romam profectus, noctis inopinus in ecclesia remanens tempore, furatus cautissimè secum studuit deferre. Qui dum iam secũdam mansionem haberet in silua quæ ciuitati adiacet Sutriæ, in crastinum vnus è comitibus eius pignera sancta leuare super asellum gestiens, ea minimè valuit mouere. At stupidus hæc magistro notificat: qui concitus pergens, thesaurum pauidus apprehensum iumento sine grauitate ponderis imposuit, cùm esset

esset inferior repulso viribus corporis. Cõfessus est autem idem minister, nocturno se pollutum fuisse somnio. Venientes ad rapidissimum fluuium Taram, cùm illum non auderent ingredi, propter validissimum ipsius impetum, animal, sacro tutum munere, sponte descendit in flumine. Quem sequutus alter asellus ferens Presbyterum, licet vndis pene videretur immersus, transijt tamen fluuium, cùm latera fluctibus non tinxisse probaretur almi pigneris baiulus. Item dum superant Alpium iuga, quædam comes huius itineris puella in præceps labitur acta. Quæ dum miserabiliter voluitur per deuexa, socij beatæ reginæ proclamantes expetunt patrocinia: Cùm subitò in prærupto mõtis hæsit latere delapsa: sicq; demissis fasciolis retrahitur incolumis ad superiora, nullam, ceu visum sibi est, læsionem perpessa. Quibus compertis nonnulli miraculis, deuotiùs huius oneris famulabantur obsequijs. Inter quos equo quidam desiliens, beata superimponit pignera, descensusque montis artam ingressus semitam, proprijs onus extollit humeris. At subitò lubrica pede secuto ruit in præceps, sacra tamen brachijs astricta nullatenus omittẽs munera: cùm protinus, turba sequente nomen

reginæ

reginæ precibus ingeminante, equus, qui ſacra geſſerat, ſuam nihili pendens ruinam, ruentem anterioribus hominem cruribus amplexus, tamdiu eum, Deo ſe ſuſtinente, tenuit, donec ab incolis ſubter degentibus glacies ferro criſpata, & tam homo quàm equus in callem ſunt funibus reuocati. Peruenientes autem ad pagum Lingonicum, in vicũ qui vocatur Oſiſmus, eccleſiæ beati Winebaldi almas intulerunt reliquias. Vbi quædam contracta genibus repens muliercula, mox vt horum geſtamẽ pignerum attigit, ad ſua reuocatis officia neruis, ſanitati perfectiſſimè redditur. Inde itinere vnius diei peracto, quidã omnibus iam per ſexennium diſſolutus artubus, linteum beatæ Reginæ cum gladio mittit in munere. Sed antequam coniunx eius ad eum, quæ hæc detulerat munuſcula, rediret, infirmus idem membrorum omnium recuperat munia. His auditis quædam matris ab vtero cæca puellula deducitur huc ad ſancta præſidia: moxque dum feretrum beatæ contigit dominæ, depulſa lumen recepit cæcitate. Ingreſſis villam Auergam, quædam muta, ſed & officio manuum deſtituta, progreditur obuiam, quæ ſtatim, recuperatis membrorum munijs, optatam meruit inuenire medelam.

Deinde

Deinde venerando hoc in Eccleſia villæ Faleſiæ poſito munere, quidam lunaticus eandem baſilicam eſt ingreſſus. Tum nouiſſimè vexatus, merita beatiſſimæ petentibus cunctis, pleniſſimè regreditur abſolutus, integra ſcilicet ſoſpitate donatus. In eadem villa quidam morbo attritus tria grabato exegerat luſtra, carne iam ita putrefacta, vt viginti tria è corpore ipſius cecidiſſe feratur oſſa: qui ad diuam perlatus medicatricem, virtute diuina erectus, ſtupéte populo redditur ſanus. Quædam quoque puella, nomine Baua, genibus attracta repens, vtpote vtroque poplite contracto matris ex vtero, baſibus hîc ſolidatis, recto receſſit veſtigio, quǽque poſtmodum Remis in ſancto permãſit propoſito. Accedit quoque fœmina, quæ paralyſi reſoluta, linguæ penitus amiſerat officia, laxiſq́ue neruis, dexteræ manus inutilia dependebãt vincula. Cuius allatus in munere linteolus, vt thecam ſacri contigit corporis, mulier priſtinæ munia perfectæ recepit ſalutis. Quidam ſurdus à natiuitate veruecem adduxit, Eccleſiam ingreſſus ad miſſarum ſolemnia ſtetit. Vt ad Euangelium ventum eſt recitandum, verba vitæ inſolita cœpit aure percipere: quo perlecto curatus, confeſſus eſt, Euangelium ſe nunquam priùs

audiſſe

audisse. Pater quidam lactentis aduenit pueri, quem ad exitium iam ianique vis impellebat ægritudinis. Genitor ergo, votum pro vita vouens nati, rediijt, & puerum, qui per quinque iam dies fomenta spreuerat mammæ, reperit incolumem, lacque sugentem. Paralyticus quidam Treuerorum è finibus est aduectus, qui septem dudum vicibus omnium membrorum soliditatem adeptus, toties, carnis se prementibus desiderijs, miserabiliter est recontractus. Qui postquam propria confessus est facinora, quod non egerat iam vicesimus voluebatur annus, permansura deinceps est sanitate potitus. Adlata est item mulier quædam dextro latere pestis immanitate resoluta, quæ perfectam consecuta medelam, reuersa est sana. Item adducitur mane mulier cæca, quæ hora rutilante tertia, gemina regreditur illuminata lucerna.

Denique vt perlata est ad præfatum Altumuillarense monasterium sacratissima gleba, quibusdam dubitantibus, an ipsa foret Helena Constantini Augusti genitrix, vitalisque ligni repertrix, id probabili Christus asseuerare dignatur aquæ indicio, triduano supplicatus ieiunio. Mittuntur etiam tres fratres ex eodem Monasterio Romam, ad indagandam translationis

huius

huius beatæ reginæ certitudinem: qui redeuntes & veritatis huius indaginem, & geminatum gaudium, corpus videlicet beati Polycarpi Presbyteri, collegæ sancti Sebastiani, huic attulere cœnobio.

Huius beatæ reginæ quondam natalis die imminente, piscatores monachorum noctu capturæ instabant piscium in Materna flumine, cassoque frustrati per totam ferè noctem labore, tandem conquesti, sanctam Helenam pro sua cœperunt inclamare fatigatione. Tum in Dei, & in ipsius nomine laxantes rete, gemino ditati gaudent esoce. Sed mox vnus horum repetens matrem, quodam gaudia interpolauit mœrore. Dumque rursus queruntur, iterumque dominam inclamando turbantur, piscis elapsus mirabiliter dans saltum ab imo, superiorem retis funem tenacissimo corripit morsu, & sic inhærens funi pependit, donec stupefactus eum tandem piscator gratanter excepit.

De translatione sancti Sindulfi ad idem Monasterium.

CAP. IX.

AD hoc Monasterium beati Sindulfi translata sunt ossa, quæ in villa, quæ dici-

dicitur Alsontia, fuerant posita, vbi Deo idem sanctus vir sacerdotali seruierat officio, & vbi pluribus post obitum claruerat miraculis. Cuius pignera vt perlata sunt ad villam, quæ dicitur Spida, mulier quædam cæca pristinum gauisa est lumen adepta. Cumque appropinquarent iam portæ ciuitatis Remensis, obuiam properante populi multitudine, accessit quædam muta & debilis manu puella: quæ vt se terræ prostrauit, ab vtraque sanari peste promeruit. Allata est illuc quædam muliercula manibus, genibusque contracta, quæ continuò vt est ad terram deposita, sanitati lætatur restituta. Sed vbi victa luxu gloriari cœpit, quòd eam vellet, nollet, vir suus reciperet, qui eam infirmitatis huius causa dimiserat, ad depulsam rursus est miseriam reuoluta. Item, vt posita sunt beati viri membra in Ecclesia, coram altari sanctæ Mariæ, aduenit quædam puella reptans genibus contracta, quæ virtute Dei erecta, huius sancti meritis astitit sana. Adducitur etiam quædam iam per annos septem cæca, quæ mox vt valuas templi attigit, lumen recipere meruit. Celebratis Missæ sacramentis, defertur inde corpus beati viri ad basilicam sancti Remigij. In crastinum perfertur ad monasterium Auennacum, & Aunay.

occurentibus sanctimonialibus, aduenit quidam iam duobus annis claudus: qui vbi se prostrauit in humum, surgens priscum cœpit figere gressum. Affertur etiam quædam contracta, membrisque resoluta, quæ sine mora sospitati gaudet restituta. Tum perlatum est munus hoc venerabile ad monasterium Altumuillarense, vbi quædã puellula aduecta, à primo natiuitatis anno cæca, vt ad ianuam monasterij peruenit, lucem videre cœpit. Duo germani prouectæ fratres ætatis sub vno anno luce priuati oratorium ingressi, vt se dederunt in orationem, cruor eis pro lacrymis fluere cœpit ex oculis, moxque lumine recepto, lætantur sepulchrum videre sanatoris. Quædam Deo sacrata votum habuit cum socijs, vt iret ad locum sancti pigneris: quæ de itinere medio, cæteris iter peragentibus cœptum, reuersa, vt ad suæ locum cellulæ peruenit, poplitibus, brachijsque contracta diriguit. Postea plaustro ad præfatum deuecta cœnobium, postquam aliquamdiu ibidem in hac est ægritudine remorata, exultat tandem pristina sibi sospitate redhibita.

De

De Sancto Reolo Episcopo.

Gallicè S. Rieul.

CAP. X.

POST S. Niuardum præfatus domnus Reolus Episcopium hoc est adeptus, quod tam hereditarijs, quàm emptitijs inuenitur auxisse rebus. Qui ex præcepto domni Niuardi causas apud regiam maiestatem pro rebus ecclesiasticis, vel colonorum legibus egisse ac euicisse reperitur. Ipse verò beatus Reolus in Episcopatu iam positus magnam habuit intentionem, pro rebus præmissi sancti Niuardi Episcopi, cum Gundeberto regis optimate, ipsius domni Niuardi fratre germano, dicente Gundeberto, quòd villæ germani sui Niuonis Episcopi, tam de paterna, quàm de materna hereditate, quas Niuo moriens dereliquerat, ipsi iure legitimo deberentur. At contra domnus Reolus vel agentes sui dicebant, quòd domnus Niuardus omnem rem suam, pro animæ suæ remedio, ad loca sanctorum per sua instrumenta contulisset, scilicet ad ecclesiam sanctæ Mariæ, & sancti Remigij, atque ad monasterium Altumuillare, nec non & Viriziacum, vbi domnus Basolus in corpore requiescit: quæ monasteria ipse domnus Niuo suo con-

ſtruxerat, vel reſtruxerat opere. Item Remis ad monaſterium puellarum, vbi Boba præeſſe videbatur Abbatiſſa. Item ſanctis Rufino & Valerio, vel per reliqua loca ſanctorum. Sed dum inter vtramque partem hæc intentio verteretur, mediantibus pacificis tandem perſonis, eo tenore ad pacem concordia redierunt, vt Gundebertus ea quæ vltra Ligerim fuerant Emmæ genitricis ipſorum, abſque repetitione Reoli Epiſcopi, vel agentium ſuorum, in ſua reciperet poteſtate. Reliqua verò, quæcumque bonæ memoriæ domnus Niuo ad loca Sanctorum per ſua inſtrumenta delegauit, ad integrum eadem Sanctorum loca perpetualiter abſque repetitione Gũdeberti, vel heredum ſuorum cum Dei adiutorio poſſiderent. Vnde conuentiale quoque ſcriptum digeſtum apud nos adhuc reſeruatur, vtriuſque partis aſſignatione roboratum.

Hic partem villæ Diciaci poſitus in Epiſcopatu emit. Item manſum & campos in villari * Berſiniaco. Item mãſos aliquos pluſquam quatuor infra ciuitatem Remenſem à diuerſis perſonis, & alia quædam. Item portionem de villa, quæ dicitur Mons Allonis. Item partes villarum Roſiciaci & Popiciaci, & alia nonnulla, tam prædia

ms. Herſiniaco,

quàm

quàm mancipia, eius temporibus tradidit vir illustris Waratus ad Ecclesias sanctæ Mariæ, & sancti Remigij Remis Crucinia-cum montem, Curbam villam, cum Aciniaco, in pago Tardonensi. Quædam denique hic beatus præsul Reolus ex rebus Ecclesiæ inuenitur cum quibusdam personis commutasse, partium scilicet librata opportunitate.

Cruny, Couruille & Arcini en Tardenois.

Habuit filiam Deo sacratam in monasterio, quod Ebroinus Suessionis construxit, sub sancta regula conuersantem, nomine Odilam, quam ex legitimo susceperat ante clericatum matrimonio: cui villas quasdam tam in pago Remensi, vel Bellouagensi, quàm etiam in partibus Transligeranis, eo tradidit iure, vt ad idem monasterium res ipsæ post eius decessum proficerent omni tempore.

Construxit hic venerabilis Præsul monasterium Orbacense, in loco quem promeruit dono regis Theoderici, per ipsius licentiam, suffragante quoque Ebroino Maiore domus. Impetrauitque domnus idem Reolus à monasterio Rasbacensi sex monachos, qui regimina sanctæ regulæ ibidem tenerent, & alios ea docerent. Ex quibus vnum, * Landemarum nomine, in eodem loco Abbatem constituit,

Orbacense fundat monast.

i. Landemarum, & .s. 1. abbas Orbac.

tuit, qui rexit idem monasterium donec vixit. Nam licet ab Odone quodam fuerit expulsus, à Childeberto tamen rege postea restitutus est. Post cuius obitum domnus Rigobertus Archiepiscopus ipsum recepit & rexit. Huius monasterij monachũ, nomine Hucboldum, nuper Hungari cõprehensum trucidare nisi sunt: sed nequaquam ferro incidere potuerunt. Nam vt idem refert, & nonnulli captiui qui viderant, reuersi nunc quoque testantur, dum sagittis eum nudum vndique Barbari petissent, vt ab adamante relisæ, sic ab eius corpore resiliebant sagittæ, nec signum ictus vllum apparebat in cute: sed & omni conatu gladio percussus, nihilominus mansit intemeratus. Vnde & Deum dicentes eum esse, duxerunt reueriti secum, donec redemptus à quodam Episcopo, atque dimissus reuertitur.

Hucboldus lædi nõ potuit. Idem refert auctor in chron. an. 937.

De sancto Rigoberto.

CAP. XI.

PRAEFATO domno Reolo beatus Rigobertus successit in Episcopatu, eius, vt traditur, etiam carne propinquus, in regione Ribuariorũ nobili prosapia genitus: patre siquidem ex eodẽ pago, nomine Cõstanti-

Païs de Ribemont.

stantino, matre verò ex Portensi oriunda territorio: vir pijs moribus instructus, & virtutum insignibus adornatus. Qui nonnulla in Episcopio collapsa reperiens, reparauit. Sed & Canonicam clericis religionem restituit, ac sufficientia victualia constituit, & prædia quædam illis contulit, nec non ærarium commune vsibus eorum instituit. Ad quod has villas delegauit: Gerniacam cortem, Musceium, Roceïum, Wulfiniacum Riuum, Curcellas: Ecclesiam quoque sancti Hilarij, cũ suburbio ad eam pertinente: scilicet vt in annua transitus sui die sufficiens eis inde refectio pararetur: quæ superessent, ipsis communiter diuidenda cederent. Famulos quoque, & eorum colonias ad necessaria Canonicorum seruitia deputauit, & eosdem Christi pauperes rerum suarum heredes fieri destinauit. Harum verò summa rerum in XL. vel amplius mansos colligitur. Nonnullas etiã Episcopij villas, descriptis earũ colonijs, seruitijsque, ritè disposuit. *Gernicourt.*

Res etiam quibus Episcopiũ auxit quasdam dato pretio comparauit, vt villam nomine Cartobram, in pago Tardonensi, à Gomnoaldo, pro qua dedisse traditur auri solidos quingentos: & in villa, cui nomen Turba, mansos duos, à diuersis per-

 sonis.

sonis. Item porttionem de villa, quæ dicitur Campaniaca, super fluuium Vidulam, ab * Holomo, pro qua dedisse reperitur in auro solidos CXL. Item à quadam consobrina sua, nomine Gilsinda, portionem de villa Bracaneio super fluuium Rotumnam, cum mancipijs, ædificijs, & omnibus ad ipsam possessionem pertinentibus. Item ab eadem Gilsinda partem quandam de villa Bobiliniaca supra fluuium Suippiam, cum domibus, mancipijs, pratis, campis, & cæteris ad eandem possessionem pertinentibus: pro quibus rebus in auro solidos centum inuenitur dedisse. Quasdam quoque res trās Ligerim nō modico auri dato pondere reperitur emisse. Quædam quoque cum aliquibus personis inuenitur commutasse, pro partium scilicet opportunitate. A Dagoberto denique rege præceptum immunittatis suæ obtinuit ecclesiæ, suggerens eidem regi, qualiter ipsa ecclesia sub præcedentibus Francorum regibus, à tempore domni Remigij & Clodouei regis, quem ipse baptizauit, ab omni functionum publicarum iugo liberrima semper extiterit. Qui præfatus rex hoc beneficium confirmare vel innouare disponens, cum consilio procerum suorum statuit, ad prædecessorum formam regum,

* ms. Hosonio.

Briquenay

Boul sur Suippe.

Dagobert. I.

regum, præcipiens vt omnes ipsius sanctæ Dei ecclesiæ res, tam in Campania, & infra vrbem, vel suburbanis, quàm in Austrasia, seu Neustria, vel Burgundia, seu partibus Massiliæ, in Rodonico etiam, Gaualitano, Aruernico, Turonico, Pictauico, Lemouicino, vel vbicumque infra regna eius ipsa Remensis Ecclesia, vel basilica beatissimi Remigij villas aut homines habere videbatur, sub integra immunitate omni tempore possent manere. Sic quoque vt nullus iudex publicus in ipsas terras auderet ingredi, vt mansiones intrando faceret, aut quælibet iudicia, vel xenia ibidem exigere vllatenus præsumeret: sed quodcunque à prædecessoribus suis regibus ecclesiæ Remensi vel basilicæ sancti Remigij fuerat concessum, cunctis diebus eadem Ecclesia valeret habere conseruatum. Sed & à filio ipsius super huiusce auctoritatis corroboratione, & à cæteris sui tẽporis regibus, immunitatis, ac teloneorum remissionis præcepta ecclesiæ suæ studuit obtinere. Item Theoderici regis specialiter pro villa Calmiciaco, quam Grimoaldus vir illustris Ecclesiæ Remensi contulerat. Quarum adhuc regalium monimenta præceptionum in archiuo sanctæ huius Remensis conseruantur

tur ecclesiæ.

Pipinus Herstallus, qui & Grossus.

Hic venerabilis Præsul Pippinum Maiorem domus regiæ traditur amicissimum habuisse: cui eulogias pro benedictione crebrò solebat mittere. Ad quem collocuturus, dum venisset aliquando, cœpit idem Princeps requirere, quid huic sancto patri gratum potuisset offerre. Morabatur autem tunc apud Gerniaçam cortem, quam villam eidem oblatam, vbi gratam haberi beato Pontifici comperit, offert ei, vt quantum vellet in gyro acciperet, vel quantum circumiret, dum ille meridie quiesceret. Beatus itaque Rigobertus, exemplum beatissimi Remigij secutus, per fines qui manifestissimè parent, pergens, passim itineris sui limitem poni præcepit, vt litem discerneret aruis. Cui regresso surgens Pippinus à somno, largitus est omnem quē circuitu suo concluserat locum. Ad indicium verò memorabile super hoc itineris sui vernantior omni tempore, quàm in cæteris circa locis, visitur herba virere. Est & aliud non contemnendæ rei miraculum, quod procul dubio meritis ipsius constat eisdem rebus à Domino prærogatum. Siquidem postquam eius cessere dominio, fertur eas nunquam læsisse tempestas, nec cecidisse super illas grando: & cum in locis

tis contiguis videatur cadere, fines eorum non præsumit attingere.

Denique res istas, vel cetera quæ visus est obtinuisse, nullo mundanæ cupiditatis impetrauit obtentu: sed Ecclesiæ suæ in cunctis consulens vtilitatibus, illam constituit heredem. Plures etiam rerum suarum participes fecit Ecclesias, vt varijs chartarum docemur instrumentis. Sub ipsius Episcopatu dedit Ado quidam Abbas ad ecclesiam sanctæ Mariæ Remensis res suas sitas in pago Laudunensi, in vico, qui dicitur * Rausidus, cum adiacētijs earum, domibus scilicet, colonis, campis, vineis, pratis, siluis, piscinis, aquis, aquarúmve decursibus, & omnibus appendicijs. Item ad matriculam sancti Remigij res quasdam in pago Tardonensi in villa Corneciaco constitutas. Diuersæ quoque personæ in locis diuersis res suas pro animarum remedio Ecclesiæ Remensi sub hoc patre beatissimo tradiderunt, vt * Beroaldus & Sairebertus in monte Betdini, & Taxonarijs domos, arua, mancipia, vineas, ac siluas: Gairefredus & Austreberta in pago Laudunensi, in villa Warocio, mansos cum terris adiacentibus, vineis, ac mancipijs. Abbo res suas sitas in pago Portensi, villa Augusta.

c. ȷ. Raosidus.

ms. Heroaldus.

Lau-

Landemarus in Camarciaco, in pago Remensi, mansos cum ædificijs, mancipijs, ruribus, vineis, siluis, pratis, & cæteris adiacentijs. Rodemarus res suas sitas in vico Castricensi. Item Austrebertus suas in eadem villa. Quarum adhuc exemplaria traditionum apud nos condita reseruantur.

De expulsione ipsius ab vrbe Remensi.

CAP. XII.

An. 717. Sigeb. 718. Chilperic. & Carolus Martellus.

ORTA denique simultate inter regem Chilpericum & Karolum præfati Pippini filium, Maioremque domus Ragemfridum, Karolus iste prope vrbem transiens Remorum, clamasse fertur ad beatum Rigobertum supra portam ciuitatis situm, vt ei iuberet eandem portam aperiri, quatinus ad ecclesiam sanctæ Dei genitricis oratum posset abire. Cui crebris in idipsum vocibus instanti respondisse vir Domini perhibetur, quòd non illi eam priùs aperiret, donec sciret quem finem lis cœpta perciperet: ne fortè vrbem sibi commissam ipsi diripiendam proderet, qui aliarum res nonnullas vrbium iam diripuisset. Ad hæc Karolus

Karolus comminatus asseritur furibundè, quòd si reuerteretur victor in pace, nõ vltrà idem vir Dei tutus maneret in eadem ciuitate. Supra portam siquidem, quæ dicitur Basilicaris, vel quòd basilicis in gyro sui dispositis abundauerit, vel quòd euntibus ad basilicas in vico sancti Remigij sitas peruia fuerit, hic benedictus Domini consueuisse traditur cõmorari: quòd apertis cœnaculi sui fenestris, loca sanctorũ B. Remigij cæterorumque orandi gratia solitus fuerat contemplari. *Porta basilicaris.*

Oratorium quoque super eandem portam construxerat in honore S. Michaëlis Archangeli, de quo in contiguam sancti Petri Ecclesiam descendere morem fecerat orationis amore. Quod oratorium non pauco tempore perseuerauit ibidem, donec Ludowicus Imperator idem Sancti Petri monasterium Alpaidi filiæ suæ dedit. Cuius mulieris vir, nomine Bego, præfatum dirui iussit oratorium: quia scilicet quadam die caput in superliminari eiusdẽ ostioli grauiter eliserit, eò quòd statura procerus fuerit, & erecto collo ambulauerit, nec ad introeundum seipsum humiliauerit: prætendens quòd fenestram obnuberet ecclesiæ præ sui celsitudine. Quod tamen oratoriũ vt cœpit euerti, mox ille corripi-

ripitur à dæmone, vt erat in pago Laudunensi, procul ab vrbe Remensi. Porrò per huius portæ viam puluis & venti mixtim ferebantur, vnde & tenebræ vrbi videbantur illatæ: nec per eandem viam facilè valebat quisquam incedere. Hoc autem oratorium modò reparatum, & in præmemorato beati Michaëlis veneratur honore restitutum.

Præfatus itaque Karolus vt principatū bello adeptus est, hunc virum Domini Rigobertum patronum suum, qui (vt traditur) eum de lauacro sancto susceperat, Episcopatu deturbauit, & cuidam Miloni sola tonsura clerico, * quòd secum processerat ad bellum, dedit hoc Episcopium. Hic Karolus ex ancillæ stupro natus, vt in annalibus regum de eo legitur, cæteris qui ante se fuerant audacior regibus, non solùm istum, sed etiam alios Episcopatus regni Francorum laïcis hominibus & Comitibus dedit: ita vt Episcopis nihil potestatis in rebus Ecclesiarum permitteret. Verùm quod contra hunc virum sanctum, & alias Ecclesias Christi perpetrauit malum, iusto iudicio Dominus refudit in caput eius. De quo Patrum scripta relatione traditur, quòd sanctus Eucherius, cuius in monasterio sancti Trudonis humatum est corpus,

*r.j. qui.

corpus, Aurelianensium quondam Episcopus, dum in oratione positus, mente cælestibus intenderet, ad alteram vitam raptus, inter cetera quæ Domino sibi reuelante conspexit, hunc Karolum in inferno inferiori torqueri vidit. Cui de hoc sciscitanti responsum est ab Angelo ductore suo, quòd sanctorum iudicio, qui in futuro examine cum Domino iudicabunt, quorum res abstulit, sempiternis sit pœnis deputatus. Qui beatus Eucherius ad sæculum reuersus, sancto Bonifacio, qui tunc Gallijs, ad restituenda iura Canonica, fuerat ab Apostolica sede prælatus, & Fulrado Abbati monasterij S. Dionysij, & summo Capellano regis Pippini, hæc indicare studuit, dans in assertione, vt ad sepulchrum eius accedentes, si corpus ipsius inibi non reperirent, quæ de illo referebat, vera esse scirent. Quibus ad locum, vbi corpus eiusdem Karoli sepultum fuerat, venientibus, & sepulchrum ipsius aperientibus, subitò visus est serpens egressus: & totum illud sepulchrum vacuum reperitur interiùs, sicque denigratum, ac si fuisset flammis exustum. De præfato denique Milone Zacharias Papa Romanus, prænotato sancto Bonifacio, inter cætera, quæ ad eum mandata direxit, ita scribit: *De Milone autem, & eius-*

Pipinus rex filius Car. Martelli.

Zacharias epist. 12.

eiusmodi similibus, qui Ecclesijs Dei plurimum nocent, vt à tali nefario opere recedant, iuxta Apostoli vocem opportunè, inopportunè prædica. Si acquieuerint admonitionibus tuis, saluabunt animas suas: sin verò, ipsi peribunt obuoluti in peccatis suis, tu autem, qui rectè prædicas, non perdes mercedem tuam.

2. Tim. 4.

Cæterùm sanctus Domini Rigobertus, dominicis obtemperando præceptis, quibus iubetur sub persecutione de ciuitate in ciuitatem fugere, secessit in Vasconiam. Ibi exulando, dum multorum sancto feruore memorias Sanctorum lustraret, quandam ingressus basilicā, donec insistit orationibus, campanæ pulsantur ex more, ibidemque duo pulsata signa sonitum nullum reperiuntur dedisse. Tunc sacerdos & alij circunstantes sollicitè perscrutantnr, quis sit, & vnde aduenerit. Ille se profitetur clericum, & de Francia profectum. Adijcientes illi, super nouæ rei sciscitantur euentū: cur scilicet impulsa eorum consuetè non resonent signa. At ille duo pandit sibi de quadam Ecclesia sua furtim ablata, arbitrarique se, ne fortè sint ea. Quibus sibi ostensis, vt asserit sua fuisse, experimenti gratia rogatur pulsare illa. Ad cuius impulsum his altisonè reboantibus, vera dixisse com-

Matth. 10

comprobatur. Ita cunctis super huiuscemodi facto stupentibus, suæ sibi nolæ redduntur: & ipse tam admiratione, quàm veneratione dignus habetur: quæ postmodum in Franciam relatæ, & Ecclesiæ Gerniacæ cortis sunt restitutæ.

Fertur hunc virum Dei præfatus Milo (cui Episcopium Remense datum fuerat à Karolo) functus legatione apud Vascones in hac regione reperisse, eiq; vt in Frãciam reuerteretur suasisse, suumque sibi redhibendum Episcopium spopondisse. Qui regressus petitur à Milone, vt res quas Ecclesiæ iam delegauerat, in ius proprium sibi traderet. Quod eo nullatenus assentiẽte, & Milone se de pollicitatione mutante, altare tantùm vir Dei sibi rogat concedi sanctæ Dei genitricis Mariæ, vt scilicet in eo missas sibi liceat celebrare. Quo demum obtẽto, habitauit in Gerniaca corte tempore non pauco, vitam in humilitate, parcitate, vigilijs, orationibus, & eleemosynis, cæterorumq; bonorum operum exhibitionibus agens. Morisque fuit ei, ciuitatem Remorum frequenter inuisere, & in ara beatæ Mariæ missas, vt optauerat, celebrare. Tum per Ecclesiam sancti Mauricij ad sanctum Remigium orandi gratia pergere. Inde sancti Theoderici mo-

nasterium visitare, ac per Ecclesiam sancti Cyrici de Culmisciaco ad sanctum Petrũ in Gerniacam cortem redire.

De miraculis in vita ipsius ostensis.

CAP. XIII.

CONTIGIT itaque quondam, dum ad sanctum Cyricum oratum venisset in Culmisciacum, locutum eum cum Oeconomo Remensis Eclesiæ qui aderat: rogatusque ad prandium, recusauit, vtpote missas acturus ad sanctum Petrum. Interea mulier quædam anserem attulit Vicedomino, quem ille offerens Episcopo, petit vt iubeat recipi, secumque deferri. Quem puer viri Dei suscipiens ferebat, cùm subitò de manibus eius euadẽs auolauit, spemque resumẽdi puero abstulit. At pater sanctus puerum vehementer anxiatum conspiciens, blande, ceu vir mitissimus, consolatur, docens de temporalium amissione rerum nequaquam flendum vel contristandum: quinimmo semper in Domino, qui Iac. 1. dat omnibus affluenter, sperandum. Et ecce post aliquod spacium, auis vltro reuolans, ad terram coram sancto Præsule descendit, eumque quasi prædux præiens, nusquam à tramite deuiat, donec ad

Gernia-

Gerniacam cortem quò ibant, peruenit. Quam vir Domini non passus occidi, præuiam habebat itineris. Fertur enim ante se cursitare solita, dum ciuitatem adibat, aut redibat. Huius beati Præsulis Adrianus, sedis Apostolicæ Pontifex, meminit in epistola sua Tilpino, pòst Episcopo Remensi directa, in qua & querimoniam facit super eo, scribens in hunc modum:

*Tua fraternitas nobis retulit, quia faciente discordia inter Francos, Archiepiscopus Remensis, nomine Rigobertus, à sede contra canones deiectus & expulsus fuit, sine vllo crimine, & sine vllo Episcoporum iudicio, & sine vllo Apostolicæ sedis consensu, vel interrogatione: sed solummodo quòd antea non cõsensit in * parte illius, qui postea partem illam de illo regno in sua potestate accepit, in qua parte Remensis ciuitas est: ** & donatus, atque magis vsurpatus contra Deum & eius auctoritatem fuit ille Episcopatus, simul cum alio Episcopatu, & alijs Ecclesijs, à sæcularibus potestatibus Miloni cuidam, sola tonsura clerico, nihil sapienti de ordine Ecclesiastico, & alij Episcopatus de ipsa Remensi diœcesi diuerso modo essent diuisi, & aliqui ex magna parte sine Episcopis consistentes, & ad alios metropolitanos Episcopi & clerici ordinationes aliquando accipientes erant, & refugia*

Adrian. 1. ep.

* or. partem.

** Id est in regno Austrasia.

 inde-

indebita habebant, & à suis Episcopis iudicari & distringi non sustinebant: & clerici, & sacerdotes, & monachi, & sanctimoniales sine lege Ecclesiastica pro voluntate & licentia viuebant. &c.

De obitu & sepultura ipsius.

CAP. XIIII.

HIc denique beatus Præsul Rigobertus actibus egregijs, magnisque virtutibus pollens, annos plures in hac exegit conuersatione, consummataque viriliter præsentis vitæ militia, decessit pridie Nonas Ianuarij. Humatus est autē venerabiliter à sacerdotibus in præfata villa, in qua morari solebat, in Ecclesia sancti Petri, ad Australem plagam altaris. Qui multis hîc post sanctam depositionem suam refulgens miraculis, quanti sit apud Deum meriti, patenter innotuit: quæ tamen mira ob incuriam, vel scriptorū raritatem, nō fuere descripta.

Tres siquidem claudi ab incolis eiusdem loci memorantur inibi fuisse curati. Cuius redhibitæ sanitatis indicia, bacilli videlicet ac scabella, in eadē Ecclesia diu sunt reseruata, donec exinde beata eius sunt pignera translata. Quædam quoque mulier

mulier cæca, nomine * Ansildis, ipsius lo- *j. Ansildis.*
ci habitatrix, ibi pristinum meritis huius patrocinantibus lumen recepit oculorum. Puer quidam, scholaribus apud loci presbyterum studijs deditus, lasciuè quondam ludendo supra tumulum eius subsilire cœpit, non dans honorē Deo, neque sancto ipsius ibidem sepulto. Sed vt sepulti meritum panderetur, & huiusmodi præsumptio cohiberetur, continuò pes illius indoluit: moxq́ue claudus effectus, officium pedis vnius amisit. Quo comperto, presbyter cancellos inibi circa tumbā, ne quis ignarus simile quid pateretur, fieri procurauit. In eadem basilica voces tantæ dulcedinis post eius sepulturam sæpius auditæ narrantur, vt non nisi Angelicæ comprobentur. Lux quoque tātæ claritatis medijs inibi noctibus emicuit, vt solis fulgorē vicisse videretur, quæ magno etiam quondā iubare, sacerdotis contiguam penetrauit ædiculam. Quo viso tantus timor inuasit presbyterum, vt abinde maiorem huic loco reuerentiam exhibuit, quàm antea solitus fuerit. Ad hoc viri Dei sepulchrum diuersis ab ægritudinibus multi curantur infirmi. Frigoritici quidam cum fide venientes, candelam in votis offerunt, & abrasum sepulchri puluerem sumunt,

quem aquæ mixtum bibunt, & sanitatem huius sancti meritis adipiscuntur. Dentiũ verò doloribus cruciati hunc debita cum veneratione tumulum deosculantur, & ita curari merentur.

De translatione corporis eiusdem.

CAP. XV.

ITAQVE dum in hoc loco hic inclytus Domini Confessor pluribus clarificatus signis reniteret, domnus Præsul Remẽsis Hincmarus hinc eum transtulit, & ad cœnobium sancti Theoderici detulit, ac secus ipsius beati viri tumbam posuit. Vbi dum aliquod annis veneratur, plura per eũ Dominus mira patrare dignatus est. Multi siquidem febribus vexati, vel dolore dentium fatigati, eius hîc quoque cum fide petentes auxilium, diuinũ gauisi sunt adepti remedium. Ex quibus mulier quædam, nomine Audinga, de quadam proxima monasterio villa, nomine Colmelecta, febribus attrita, hæc apud se super recuperanda sibi sanitate fecisse traditur experimenta. Tres enim candelas vnius fecit quantitatis, quarum vnam nomine sancti Theoderici, alteram sancti Theodulfi, tertiam sancti Rigoberti constituit: quas si-

mul accendens, quæ ſuperaret ardendo, probare diſpoſuit. Quo facto, dum ſuperdurat flagrando quæ beati fuerat nomine Rigoberti, mulier id reputans Deo placitum, eidem Sancto fieri votum ſuum inſtituit. Continuò aliam inſtaurans candelam, huius almi viri duntaxat venerationi dicatam, veniensque ad locum deſignatum, munuſculum obtulit: & ante quæſita ſancti Dei pignera poſt orationem dormiuit, euigilansque deſideratam ſe ſoſpitatem recepiſſe probauit.

Poſt annos nouem huius beati Præſulis oſſa Remorum perferuntur in vrbem, & in baſilica ſancti Dioniſij honore dicata locantur, vbi Canonicorum ſepultura Remenſium tunc habebatur. Erat tunc quædam mulier cæca, in villa, quã vocant Alamannorum cortem, quæ dormiens audiuit in ſomnis vocem dicentem ſibi: Quid hic facis? cur iaces? Craſtina die Pontifex Hincmarus & Canonici Remenſes ſanctum tranferent Rigobertum: Vade ad illum, & ille te adiuuabit. At illa diluculo conſurgens accelerauit, candelam ſecum deferens, aduenire. Quæ mox ad loculum beati pigneris acceſſit, lumen olim amiſſum recipere meruit. Surdus etiã quidam tranſlationis huius æquè die veniens, *2. tranſlatio.* *Aumencourt.*

 vt

vt locellum sacri corporis baiulum tetigit, auditum statim recepit, qui tali quoque modo se retulit accersitum. Noctu siquidē in diuersorio quiescentem persona quædam incognita * leuiter hunc in latere percussit & excitauit, excitatumq́ue vocauit. Sensit ille tangentem, sed non audiuit, vtpote surdus, vocantem. Audierunt tamen qui secum aderant in domo vocem ad sanctum Rigobertum ire quantociùs eum admonētem, licet viderint neminem. Qui confestim abijt, & salutem diu desideratam inuenit.

j. leniter.

3. translatio.

Huius beati Patris membra veneranda, quoniam Ecclesia prænotata necessitate muri ciuitatis, ob infestationem paganorum construendi, euertebatur, Fulco Præsul vrbi postmodum intulit, & in medio Ecclesiæ beatæ Dei genitricis Mariæ, post altare sanctæ crucis collocauit: vbi plures etiam cum fide accedentes optatam reperere medelam. His ferè diebus monachus quidam cœnobij beatissimi Remigij, nomine Sigloardus, validissima febre correptus, impos quoque mentis effici videbatur. Qui dum quadam nocte cubitum perrexisset, incœnatus tamen, & quiescere nullatenus sineretur, arctatus vndiq;, beatū Rigobertū auxiliū sibi ferre clamans, inuocat,

eat, & optatam protinus ſanitatem recuperat.

Poſt aliquantum temporis deferuntur huius ſancti viri pignera in pagum Veromandenſem ad villam Nemincum, quàm Odalricus comes Eccleſiæ Remenſi tunc temporis contulerat, & Fulco Præſul Canonicorum victui deputarat, vbi quidam commanebat in proximo presbyter, nomine Signinus, qui magno cruciabatur dētiũ dolore. Hic audiens hæc pretioſa illuc delata membra, quoniam victus ægritudine impediebatur adire, candelam illò ſtuduit trãſmittere. Ac licet abſens corpore, precibus tamen & lacrymis ſanctum Domini Rigobertum non diſtulit exorare, quatinus per ipſius interuentum medelam mereretur accipere. Qui mox vt munuſculum eius ad ſancti loculum peruenit, medicum cæleſtem ſibi adeſſe, recepta ſanitate, ſentire promeruit. Et confeſtim ad locum ſacri medicatoris profectus eſt, totumque ſe in lacrymis ante ipſius effundens memoriam, gratias retulit, & quanta ſibi per huius inuocationem patris fecerit Dominus, indicauit. Nec longùm poſt hæc vrbi Remorum ſacra membra reuocantur, & Eccesia ſancti Dionyſij extra murum ciuitatis Canonicorum Remenſium ſtu- 4. tranſlat.

dio

dio sumptibusque restructa, ibidem cum beati Theodulfi pigneribus honorificè venerantur illata.

De Abel eius successore.

CAP. XVI.

BEATVM Rigobertum secutus Abel in Episcopatus ordine reperitur, quãuis eum quidam Corepiscopum tantùm fuisse tradant. Pontificem tamen illum extitisse diuersis inuenimus assertionibus, & maximè in epistolis Zachariæ Papæ ad sanctum Bonifacium directis: in quarum vna commemorat, indicasse prædictũ beatum Bonifacium suis literis inter cetera, quòd tres Episcopos per singulas Metropolitanas vrbes ordinasset, id est Grimonem in ciuitate quæ dicitur Rodomus: secundum verò Abel, in ciuitate quæ dicitur Remorum: tertium denique Hartbertum in ciuitate quæ dicitur Senonis: *Qui & apud nos* (inquiens) *fuit, & tua nobis pariter, & Karlomanni atque Pippini detulit scripta, per quæ suggessisti, vt tria pallia ijsdem tribus prænominatis Metropolitanis dirigere deberemus, quod & largiti sumus pro adunatione & reformatione Ecclesiarum Dei.* Item in alia ipsius ad eumdem epistola: *De*

Zachar. epist. 85. to. 3. Concil.

Zachar. ep. 9. al. 4.

De Episcopis verò Metropolitanis, id est Grimone, quem nos iam compertum habemus, Abel, siue Hartberto, quos per vnamquamque Metropolum per prouincias constituisti, hos per tuum testimonium confirmamus, & pallia dirigimus ad eorum firmam stabilitatem, & Ecclesiæ Dei augmentum, vt ita meliori proficiat statu. Qualiter * *enim nos pallij* j. etiam. *sit, vel quo modo fidem suam exponere debeãt hic qui pallij vti licentiæ conceduntur, eis direximus, informantes eos, vt sciant* * *quod sit* m. j. quid. *pallij vsus, & subiectis viam prædicare salutis, vt Ecclesiastica disciplina in Ecclesijs eorum immutilatè seruetur, & maneat inconcussa: & sacerdotium, quod in eis fuerit, non pollutum, vt antea fuit, sed mundum, & acceptum Deo esse possit, quantum humana* * *conditione valet: ita vt nullus reperiri possit sacris deuiare canonibus, & sacrificium mundum eorum ab eis immoletur: ita vt Deus in eorum placetur muneribus, & populis Dei purificatis mentibus ex omni squalore sincerum exhibere valeant Christianæ religionis officium.* Sed & quædam chartæ ipsius Episcopi reperiuntur nomine titulatæ. or. ms. conditio.

De quo etiam præfatus Adrianus Papa in præmemorata epistola ad Tilpinũ Archiepiscopum, post illa quæ superius præmissa sunt, ita subinfert: *Sãctæ memoriæ Bonifacius Archie-* Adrian. I. vbi suprà c. 13.

Archiepiscopus & Legatus sanctæ Romanæ Ecclesiæ, & præfatus amabilissimus Fulradus Franciæ Archipresbyter, tempore antecessorũ nostrorum Zachariæ & Stephani successoris illius, multum laborauerunt, vt bonæ memoriæ prædecessor noster domnus Zacharias pallium Archiepiscopo Remensi, Abel nomine, per deprecationem supra scripti Bonifacij trãsmitteret, quòd ab illo constitutus fuit, sed ibi permanere permissus non fuit, sed magis contra Deum eiectus est. & Remensis Ecclesia per multa tempora, & per multos annos sine Episcopo fuit, & res Ecclesiæ de illo Episcopatu ablatæ sunt, & per laïcos diuisæ sunt, sicut & de alijs Episcopatibus, maximè autem de Remensi Metropolitana ciuitate.*

Stephan. ij.

* l. qui.

De Tilpino Episcopo.

CAP. XVII.

PRÆMISSOS in Episcopatu sequitur Tilpinus, ex Monasterio sancti Dionysij assumptus, cui magnus Karolus ab Adriano Papa impetrasse pallium reperitur, sicut eiusdem Papæ ad ipsum directa pandit epistola, quæ ita incipit:

ADRIA-

ADRIANVS EPISCOPVS SERVVS SERVORVM DEI REVERENTISSIMO ET SANCTISSIMO confratri nostro Tilpino Ecclesiæ Remensis Archiepiscopo.

Non exstat inter eius epist.

QVIA ad petitionem spiritalis filij nostri & gloriosi Regis Francorum Karoli, prabente tibi bonum testimonium de sanctitate & doctrina Fulrado amabilissimo Abbate, Frācia Archipresbytero, pallium secundū consuetudinem tibi transmisisse nos, cum priuilegio ut Metropolis Ecclesia Remensis in suo statu maneret, * & bene memoramus. & post aliquāta, quæ de sancto Rigoberto, & Abel superiùs iam præmissa sunt, cùm de rebus Ecclesiæ Remēsis ablatis loqueretur: *Et tua,* inquit, *fraternitas iam ex magna parte ipsas res apud gloriosum filium nostrum Karolū, & antè ad Carlomannum fratrem eius impetratas habes, & ordinem ex aliqua parte, & in Episcopis, & in alijs, secundum Canonicam & sancta sedis Romana auctoritatem directum habes: propterea petisti à nobis, tibi & Ecclesia tua fieri priuilegium ex auctoritate B. Petri principis Apostolorū, & S. sedis Romana, ac nostra, ut quod perfectum habes in*

ms. l. omit. &.

in antè valeat permanere, & quod adhuc perfectum non habes, per nostram auctoritatem possis, auxiliante Deo, & B. Petro Apostolo ad perfectionem perducere. Pro quo & nos ardenti animo, & diuino iuuamine Apostolica fulti auctoritate, non solùm vetera, secundum sacros Canones, & Apostolica huius sanctæ sedis decreta statuimus, sed & noua tibi pro tuo bono studio concedimus, atque auctoritate B. Petri Principis Apostolorum, cui data est à Deo & Saluatore nostro Iesu Christo ligandi, soluendiq́; potestas peccata hominum in cælo & in terra, confirmamus atq; solidamus, Remensem Ecclesiam sicut & antiquitus fuit, Metropolim permansurã, & primã suæ Diœceseos sedem esse, & te qui in eadem sede, cooperante Deo, ordinatus es, primatem ipsius Diœcesis esse, cum omnibus ciuitatibus quæ ab antiquo tempore Remensi Metropoli Ecclesiæ subiectæ fuerunt, atque etiam perpetuis tẽporibus tibi & successoribus tuis sit confirmatum. Et hoc interdicentes, vt nullus audeat iuxta sanctorum Canonum traditionem, ex alio Episcopatu ibidem translatare, aut constituere Episcopum post tuam de hoc sæculo euocationem. Neque aliquis tuas parochias, aut Ecclesias, vel ciuitates subtrahere, neq; Diœcesim Remensem vllo vnquam tempore diuidere, sed integra maneat, sicut antiquitus fuit,

Mat. 16. Io. 21.

fuit, & sacri Canones & prædecessorum nostrorum firmauit, & nostra firmat auctoritas. Et te, aut futuris temporibus Remensem Episcopum, & primatem illius Diœcesis, non præsumat, neque valeat vnquam aliquis de Episcopatu deijcere sine canonico iudicio, & neque in * illo iudicio sine consensu Romani Pontifici, si ad hanc sanctam sedem Romanam, quæ caput esse dignoscitur orbis terræ, appellauerit in ipso iudicio. Sed in sola subiectione Romani Pontificis permanens, Diœcesim & parochiam Remensem, adiuuante Domino, & nostra atque B. Petri fultus ex ista sancta sede auctoritate, secundum sanctos Canones, & huius sanctæ sedis præceptiones, tibi subiectos ita cernes & studeas gubernare, vt illam desiderabilem vocem Domini nostri Iesu Christi valeas cum electis eius audire: Euge serue bone & fidelis, quia in pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam, intra in gaudium Domini tui. Et quod ad nostram notitiam perduxisti, quia ad alios Episcopos de ipsa Diœcesi Remēsi quidam accipiebant ordinationes, & habebant indebita refugia, & hoc per omnia prohibemus, sed sicut sacra docet auctoritas, & in Synodis comprouincialibus conuocandis & faciendis, & in ordinationibus, ac diiudicationibus, Remensis Ecclesia, & Archiepiscopus, qui in ea constitutus fuerit, talem habeat aucto-

ms. j. vlto.

Mat. 25.

rita-

ritatem, sicut sacri Canones, & huius sanctæ Ecclesiæ constitutiones docent. Et nullus per ullum unquã tempus tibi, vel Remensi Ecclesiæ, de rebus ad illam debitè pertinentibus divisionem vel violentiam, sicut antea factum fuit, facere præsumat. Nam si (quod nõ credimus) quis ille fuerit, qui contra hanc nostram præceptionem temerario ausu venire tentauerit, nisi se citò, & maximè post commonitionem correxerit, sciat se æterno Dei iudicio anathematis vinculo esse innodatum: si quis verò Apostolica seruauerit præcepta, & normã recta & orthodoxa fidei fuerit assecutus, benedictionis gratiam consequatur. Hæc à nobis diffinita per huius nostræ confirmationis paginam, in tua Ecclesia perpetuis temporibus pro sui confirmatione conseruanda esse mandamus. Iniungimus etiam fraternitati tuæ, vt quia de ordinatione Episcopi nomine Lul, sanctæ Moguntinæ Ecclesiæ ad nos quædã peruenerunt, assumptis tecum Viomago & Possessore Episcopis, & missis gloriosi ac spiritalis filij nostri Karoli Francorum Regis, diligenter inquiras omnia de illius ordinatione, & fidem ac doctrinam illius atq; conuersatiõnẽ & mores ac vitã inuestiges: vt si aptus fuerit & dignus ad Episcopalẽ cathedrã gubernãdam, expositam & conscriptam, & manu sua propria subscriptã catholicam & orthodoxam fidẽ per missos

missos suos cum litteris ac testimonio tuo, seu aliorum Episcoporum, quos tecum esse mandauimus, ad nos dirigat, vt pallium illi secundum consuetudinē transmittamus, & ordinationē illius firmam iudicemus, & in eadē sancta Ecclesia Moguntina Archiepiscopum constitutum esse faciamus. Bene vale.

Qui Præsul res Ecclesiæ diuersa per loca direptas, tam per se apud regiā maiestatem, quàm per actores Ecclesiæ, diuersos apud iudices legibus obtinuit, & Ecclesiastico iuri restituit: maximeque per quendam Achabbum, qui tam in Francia, quàm etiam trans Ligerim pro rebus Ecclesiæ reuocandis operosè laborauit, & tam prædia, quàm mancipia multa legibus euindicata Ecclesiæ reformauit. Possessionibus quoq; vel mancipijs à quibusdam dato pretio coēptis, res auxisse Præsul iste reperitur Ecclesiæ: nōnullarū quoq; iura villarū dispositis ordinasse colonijs. Sed & sacrarū codicibus scripturarū, quibus adhuc aliquibus quoq; vtimur, hāc instruxit Ecclesiam. In cœnobio denique sancti Remigij monachos ordinasse, ac monastica vita eos traditur instituisse, cùm canonicos priùs idem cœnobiū à tempore Gibchardi Abbatis, qui eandem congregationem, ob amorem Dei & sancti Remigij reperitur *Monast. S. Remigij.*

Q aggre-

aggregasse, ad hoc vsque tempus habuisse feratur. Immunitatis denique præceptum à Karlomanno rege filio Pippini, primo mox regni eiusdem anno, Ecclesiæ Remensi obtinuit, ad exemplar immunitatum, quas ipsius prædecessores reges huic contulerant Ecclesiæ: quarum ostendere quoque curauit ei monimenta: vt nullus scilicet iudex publicus in huius Ecclesiæ terras auderet ingredi ad mansiones parandum, vel quælibet iudicia facere, aut penitus xenia inibi requirere. Sed quæcunque antecessores eius eidem concesserant Ecclesiæ, perpetualiter habere valeret indulta. Posteà quoque aliam eiusdem regis de omnium teloneorum remissione impetrauit præceptionem. Item aliam de ponte Baisonensi. Item de chartis concrematis, quarum tunc temporis per negligentiam acciderat exustio, vt res & facultates Ecclesiæ, quas eo tempore possidebat, ita permanerent absque diminutione cõfirmatæ ipsi Ecclesiæ per regiam eius auctoritatem. Item de militibus, qui in villa Iuuiniaco residentes erant super terram sanctæ Mariæ, & sancti Remigij, concessa, remissaque ipsis omni quam debebant exactione militiæ. Item aliud de his qui in Cruciniaco, Curba villa, vel in omni pago Tar-

Tardonensi infra terram Remensis Ecclesiæ residebant. Dedit etiam idem Karlomanus rex sub hoc Pontifice per chartarum instrumenta, pro loco sepulturæ vel remedio animæ suæ, villam Nouilliacum in pago Vrtinse sitam, cum omnibus terminis vel aspicientijs suis, omnique integritate, ad basilicam vel monasterium sancti Remigij, vbi sepulturam quoque habere dignoscitur. Cuius germanus Karolus Imperator magnus huic Præsuli Tilpino pallium per Legatos & litteras suas obtinuit ab Adriano Papa, sicut in eiusdem Papæ litteris ad ipsum regem super hac ipsius petitione directis, continetur. Immunitatis quoque præceptum ab hoc etiam rege, iuxta præcedentium exemplaria regum, Remensi Ecclesiæ idem Præsul impetrauit. Item aliud præceptũ de militibus pagi Tardonensis, iuxta cessionẽ germani sui Karlomanni regis. Item de chartis concrematis. Itẽ de confirmatione traditionis præfati germani sui regis, qua Nouilliacum & Bebriliacum villas idem rex ad basilicam sancti Remigij condonauit. Præterea multi sub huius Præsulis Episcopatu res suas ad Ecclesiam Remensem, tam sanctæ Mariæ, quàm sancto Remigio, contulerunt. Qui Præsul defunctus est anno sui Episcopa-

tus XLVII. cuius corpus ad pedes sancti Remigij tumulatum, huiusmodi cernitur haberet tulum.

Hac requiescit humo Tilpinus Præsul honoris,
Viuere cui Christus vita & obire fuit.
Hunc Remi populo martyr Dionysius almus
Pastorem vigilem misit, & esse patrem.
Quem pascens quadragenis ast amplius annis,
Veste senectutis despoliatus abit.
Quartas cùm Nonas mẽsis Septẽber haberet,
Mortua quando fuit mors, sibi vita manet.
Et quoniam locus atque gradus hos iunxerat,
Hincmar
Huic fecit tumulum, composuit titulum.

De Vulfario Episcopo.

CAP. XVIII.

TIlpinum sequitur Vulfarius, qui ab Imperatore præfato magno Karolo Missus dominicus ad recta iudicia determinanda fuerat ante Episcopatum constitutus super totam Campaniã: in his quoque pagis, Dolomense scilicet, Vongense, Castricense, Stadonense, Catalaunẽse, *al. Ormẽse.* * Otmense, Laudunẽse, Vadense, Portiano, Tardunense, Suessionense, sicut & alij quidã sapientes & Deum timentes habebãtur Abbates per omnẽ Galliam & Germaniã à præfa-

præfato Imperatore delegati, quò diligenter inquirerent, qualiter Episcopi, Abbates, Comites, & Abbatissæ per singulos pagos agerent, qualem concordiam & amicitiam adinuicem tenerent, & vt bonos & idoneos Vicedomnos & Aduocatos haberent, & vndecunq; necesse fuisset, tam regias, quàm Ecclesiarũ Dei iustitias, viduarum quoque & orphanorum, sed & ceterorum hominũ inquirerent & perficerent, & quodcunque emendandum esset, emendare studerent, in quantũ melius potuissent, & quod emendare per se nequiuissent, in præsentiam Imperatoris adduci facerent, & de his omnibus eidem principi fideliter renunciare studerent. Residens igitur præfatus vir illustris Vulfarius ad iniuncta sibi definienda iudicia, cum quibusdam Comitibus in mallis publicis, iam quoque vocatus Episcopus, adhuc etiam antequã ordinaretur, res quasdam Remensi Ecclesiæ, sed & mancipia nonnulla, vel colonos reimpetrasse, ac legibus per Ecclesiæ aduocatos euindicasse reperitur. Necnõ etiã postquã Præsul ordinatus est, plura inuenitur Ecclesiæ cõquisisse, & res & colonos, tã apud regiã maiestatẽ, quã apud Comites & iudices publicos, nec solũ per actores Ecclesiæ, sed etiã aliquãdo per sui præ-

ſentiam. Cui valde credidiſſe Karolus Imperator magnus ex eo probatur, quòd illuſtres Saxonum obſides xv. quos adduxit de Saxonia, ipſius fidei cuſtodiendos commiſit.

Hic Synodum inuenitur habuiſſe anno ab incarnatione Domini noſtri Ieſu Chriſti DCCC. XIIII. in Eccleſia Nouiomenſi, regnante Ludowico filio Karoli, congregatis ſecum coëpiſcopis ſuis Hildoardo, Ermenone, Ieſſe, Ragumberto, Grimboldo, Rothardo, Wendilmaro, Oſtroaldo, & Chorepiſcopis Waltario, Speruo, nec non & Abatibus Adalbardo, Nantario, Fulrado, Ericho, Hilderico, Remigio, Ebbone, Sigbaldo, cum cætero clero, Presbyteris & Diaconibus: conuocatis etiam Comitibus Gunthardo, Rotfrido, Giſleberto, Otnero. His omnibus reſidentibus, ſententia ventilata eſt inter Wendilmarum & Rothardum Epiſcopos de terminis parochiarum ſuarum, & requiſitum ac definitum eſt, quòd hæc loca trans fluuium Iſaram in pago Nouiomenſi pertinere deberent ad parochiam Eccleſiæ Nouiomenſis: id eſt, Varinæ, Vrbs campus, Trapiacus, Ieruſalem, Harbaudianiſua, ſiue Eccleſia ſancti Leodegarij, cum reliquis villis ad has Eccleſias cõuenientibus. Cætera

Ludouic. Pius.

Oyſe.

tera verò loca trans ſupradictum fluuium, in prædicto pago, omnia pertinere deberent ad parochiam Eccleſiæ Sueſſionicæ. Hæc diligentiſſimè inueſtigata conſenſerunt ſupra ſcripti Epiſcopi, & Chorepiſcopi, Abbates, Presbyteri, & Diaconi, & pars Eccleſiæ Nouiomenſis, clerici & laïci: & pars Eccleſiæ Sueſſionicæ, ſimiliter clerici & laïci: & vno animo vnoque conſenſu confirmare decreuerũt. Nec ſuæ tantùm Diœceſeos, quinetiam Treuericæ vrbis Archiepiſcopum Amalarium, cum Adalmaro ipſius Coëpiſcopo, & Herilando, iuſſione Imperatoris magni Karoli, ab eodem ſcilicet Vulfario Metropolitano conuocatum ad ordinationem Epiſcopalem cuiuſdam Frotharij præfatæ Treuerenſis Eccleſiæ Presbyteri, eidem paruiſſe reperimus. Hoc etiam Vulfario Præſule ordinante, congregatũ reperitur Remis ab Imperatore Karolo magno Concilium plurimorum patrum, in quo conſtituta xliij. leguntur capitula, in quibus de fidei ratione, atq; Dei Eccleſiæ honore, rectorũq; ipſius ac miniſtrorũ diſpoſitione, Regiſq; fidelitate, atque totius regni vtilitate tractatũ eſt.

Quaſdam præterea villas Eccleſiæ Remenſis, ritè diſtributis atq; deſcriptis ordinauit colonijs. Sed & res Eccleſiæ aliquas,

mancipiaque, cum personis quibusdã pro partium commutauit opportunitate. De thesauris etiam Sanctæ Mariæ, ac Sancti Remigij nonnulla cum testimonio virorum illustrium, tam clericorũ quàm laïcorum * mutauit, & ornaméta vel vasa ecclesiastica exinde, prout dignum sibi visum fuit, fabricari fecit. Eundi denique Romã causa orationis ad Sanctum Petrum licentiam ab Imperatore se accepisse in quadam sua designat epistola: sed vtrum ierit, certum non habemus. Reditus autem villarum quarundam Ecclesiæ in eleëmosyna probabiliter, pro sui corporis & animæ salute, distributi, quibusdã adhuc descriptionibus tunc factis leguntur: in quibus inueniuntur inter Termidũ, Grandẽ pratũ, Vindicum, * Furuillam, * Gramadum, Pidum, Cadeuellũ, & Cortem Magnaldi, in distributione eleemosynæ de annona modij M. DCCCC. LXXV. De animalibus inter maiora & minora capita * CLXVIIJ. Item inter villas Fagum, siue Boleticum, & alias quasdã annonæ modij M. LII. vini mod. LXIV. salis modij V. cũ diuersis animalibus, & alijs varijs rebus expensa. Ad opus quoque fratrum Orbacensis cœnobij quantum sufficeret eis. Vnde datur intelligi, in maioribus quoque locis multo tunc plura fuisse

al. mutuauit.

ms. Furnillam, Gramagum.

l. clxvij.

fuisse dispẽsata. Immunitatis quoque præceptum ab Imperatore Ludowico, secundum præceptionem Karoli Augusti patris ipsius, Ecclesiæ Remensi, monasterioque sancti Remigij obtinuit.

De Ebone Præsule.

CAP. XIX.

HVIC successit Ebo, vir industrius & liberalibus disciplinis eruditus, patria Transrhenẽsis ac Germanicus, Imperatoris, vt fertur, Ludowici collactaneus, & conscholasticus, qui multis Ecclesiam curauit instruere cõmodis, & præcipuè artificibus: quibus vndecumq; collectis sedes dedit, & beneficijs munerauit. Mancipia vel colonos quosdã Ecclesiæ desertores tã per seipsum, quàm per Radulphum Vicedominum & Ecclesiæ Aduocatum, apud iudices publicos legibus euindicatos & obtentos, Ecclesiastico iuri restituit. Quasdã quoque res Ecclesiæ, atque mancipia, cum aliquibus personis pro partium commoditate cõmutauit. Sed & imperialia super eisdem commutationibus præcepta obtinuit. Ab Imperatore quoque Ludowico litteras ad Rotbertum Comitẽ pro Ecclesiasticarũ rerum defensione, (quas quidã peruadere molie-

moliebantur) impetrauit. Colonias verò nonnullas Ecclesiæ, descriptis per strenuos viros colonis, eorumque seruitijs, ordinauit.

Archiuum Ecclesiæ tutissimis ædificijs, cum crypta in honore sancti Petri, omniũque Apostolorum, Martyrum, Confessorum, ac Virginum dedicata, vbi Deo propitio deseruire videmur, opere decenti cõstruxit: vbi multorum tam Apostolorum, quàm cæterorum Sanctorum condita pignera reseruantur. In qua nonnullæ illustrationes ostensæ noscuntur. Vidi siquidẽ nutritoris mei Gundacri, in prospectu ipsius Ecclesiæ commanentis, seruum, dum temerè prope fenestram huius cryptæ accessisset mingere, terribili quadam quasi armati cuiusdam viri visione ita deterritũ, vt putaretur amittere sensum. Sed & Rohingum quemdam, huius loci Diaconum, à simili præsumptione pari ferunt visione cohibitum. Vnde cautum deinceps ac prohibitum, ne quis talem præsumere gestiat ausum.

Huius Ecclesiæ pinnaculum talem videtur præmonstrare titulum, personis etiam vel imaginibus Stephani Papæ, ac Ludowici Imperatoris insignitum:

Ludo-

Ludouicus Cæsar factus coronante Stephano
Hac in sede, Papa magno, tūc & Ebo Pontifex
Fundamenta renouauit cuncta loci istius,
Vrbis iura sibi subdens, Præsul auxit omnia.

Matris eiusdem Ebonis huiusmodi habetur epitaphium.

Mea fortè si requiris temporis initia,
Scito Karoli fuisse regni sub primordia:
Ludowico triumphante dies fluxit vltima.
Rhenus primos lauit mores, alueus Germanicus.
Hinc nutriuit & secundos Liger amnis Gallicus.
Sequana fouit iuuentā, sordes sordens Vidula.
Præsul erat vrbis huius mihi natus vnicus,
Idem me conduxit sibi sociam laboribus,
Proximum ruinæ locum renouandi cupidus,
Decē ferme nuper annos simul hîc peregimus.
Ebo rector, ego mater Himiltrudis humilis,
Fundamenta sedis sanctæ pariter ereximus,
Deo debitum laborem dum gerebat Pontifex,
Fessa quietem quærebam: ecce sub hoc tumulo
Quinto me September mensis Kalendarum rapuit.
O viator, esto cautus semper ab excessibus.
Fateor non profuisse vt debui, dum potui:
Veniam dic pro vindicta da Deus peccantibus.

Huius Præsulis hortatu Alitgarius Camaracensis Episcopus sex libellos de remedijs

medijs peccatorum, & ordine vel iudicij poenitentiæ conscripsit. Ad quem talis eius extat epistola.

REVERENTISSIMO IN CHRISTO FRATRI AC FILIO *Halitgario Episcopo Ebo indignus Episcopus salutem.*

NON dubito tuæ id notum esse caritati, quanta nobis Ecclesiasticæ disciplinæ, quantisq; nostrorum necessitatibus subditorũ, & insuper mundialium oppressionibus, quibus cotidie agitamur, cura constringat. Idcirco, vt tecum contuli, ex patrum dictis, canonumq; sententijs ad opus consacerdotum nostrorum excerpere Pœnitentialem minimè valui, quia animus cùm diuiditur per multa, fit minor ad singula. Et hoc est quod in hac re me valde sollicitat, quoniam ita confusa sunt iudicia pænitentium in Presbyterorum nostrorum opusculis, atque diuersa, & inter se discrepantia, & nullius auctoritate suffulta, vt vix propter dissonantiam poßint discerni. Vnde fit vt cõcurrentibus ad remedium pænitentiæ, tam pro librorum confusione, quàm etiam pro ingenij tarditate, nullatenus valeãt subuenire. Quapropter, carißime frater, noli teipsum nobis negare, qui semper in diuinis ardenti

denti animo disciplinis, ac sollerti cura scripturarum meditationibus perfectissimo otio floruisti. Arripe, quaeso, sine excusationis verbo, huius sarcinae pondus à me quidem tibi impositum, sed à Domino, cuius onus leue est, leuigandum. Mat. 11.
Noli timere, neque formides huius operis magnitudinem: sed fidenter accede, quia aderit tibi qui dixit: Aperi os tuum, & ego adimplebo illud. Psal. 80.
Scis enim optimè paruus parua sufficere, nec ad mensam magnatorum pauperum turbam posse accedere. Noli tuae deuotionis nobis subtrahere scientiam: noli accensam in te sub modio ponere lucernam, sed praecelso eam superpone candelabro, vt luceat omnibus, qui in domo Dei sunt fratribus tuis, Mat. 5.
& profer nobis veluti scriba doctus quod accepisti à Domino. Mat. 13.
Aderit tibi huius laboris itinere illius gratia, qui duobus discipulis euntibus tertium se socium addidit in via, & aperuit illis sensũ, vt sanctas intelligerent scripturas. Luc. 24.
Spiritus paracletus omni veritatis doctrina & perfecta caritatis scientia tua resplendeat pectora, carissime frater. Vale.

Ad quae idem talia rescribit Alitgarius.

DOM-

DOMNO ET VENERARABILI PATRI IN CHRISTO EBONI ARCHIEPISCOPO HALITGArius minimus Christi famulus salutem.

POSTQVAM, *venerande pater, directas beatitudinis vestræ accepi litteras, quibus me hortari dignati estis, ne mentis acumen inerti, torpentiq́ue otio submitterem, sed cognitioni ac meditationi cotidie sacræ scripturæ me vigilanter traderem: & insuper ex sanctorum patrum, canonumq́ue sententijs Pœnitentialem in vno volumine aggregarem, durum quidem mihi, & valde difficile, tremendumq́ue hoc fuit imperium, vt hanc susciperem sarcinam, quam à prudentibus cognosco relictam. Multumq́ue renisus sum voluntati vestræ, non velut procaciter durus, sed propriæ infirmitatis admonitus. Hac etenim cura sollicitus, necessarium duxi, vt aliquamdiu me à scribendi temeritate suspenderem: quia sicut perpendi iniuncti operis difficultatem: ita & iniungentis auctoritati nec volui, nec debui vsquequaque resistere, certus quia imbecillitatem meam multò amplius vestra adiuuaret præcipientis dignitas, quàm grauaret mea ignorantiæ difficultas. Valete.*

Hic Ebo Præsul suprà memoratum Papam

pam Stephanum cum Ludouico rege Remis suscepit, postquam rex idem Sclauos in Oriente positos directo deuicit, & oppressit exercitu: quando præfatus Papa Stephanus, qui Leoni successerat, legatos suos ad eundem Principem destinans, intimauit ei, quòd libenter eum videre vellet in loco vbicunque ipsi placuisset. Quod audiens rex, magno repletus gaudio, iussit obuiam missos suos ire summo Pontifici, & seruitia præparare. Post quos & rex ipse perrexit: obuiaueruntque sibi in campo magno Remensium, & descendit vterque ab equo suo. Et Princeps prostrauit se in terram tertiò ante pedes tanti Pontificis: salutaueruntque se inuicem magnificè, & amplexantes se deosculati sunt pacificè, perrexeruntque ad Ecclesiam, vbi cùm diu orassent, erexit se Pontifex, & excelsa voce cum choro suo fecit regi laudes regales. Postea Pōtifex honorauit eum magnis & multis honoribus, ac reginam pariter Hirmingardim, dein & optimates atque ministros eorū. Proximaque die Dominica, in Ecclesia ante missarum solemnia, coram clero & omni populo, consecrauit & vnxit eum in Imperatorem, coronam miræ pulchritudinis auream, pretiosissimis gemmis ornatam, quam secum detulerat, impo-

Stephanus V. Ludonic. Pius Rex & imp.

Leo. iij.

imponens super caput eius. Reginam appellauit Augustam, & coronam auream posuit super caput eius. Et quamdiu mãsit ibi Apostolicus Papa, cotidie colloquium habuere de vtilitate sanctæ Dei Ecclesiæ. At postquam imperator eum maximis munerauit donis, amplioribus multò quàm suscepisset ab eo, dimisit eum cum legatis suis Romam reuerti, quibus præcepit vbique in itinere honestum ei seruitium exhibere.

Cupiens ergo præfatus Pontifex Ebo domũ Ecclesiæ sanctæ Dei genitricis Mariæ diuturna penè lapsabundam vetustate reparare, in qua etiam secundus Stephanus Papa Pippino regi dudum, & Leo tertius Karolo magno Imperatori Apostolica reperiuntur munia contulisse, vt in epistola commemoratur Imperatoris Lotharij, Leoni quarto pro causa commendationis Hincmari Archiepiscopi directa, petijt à præmisso Imperatore Ludouico ad renouandam & amplificandam eandem basilicam murum ciuitatis sibi concedi. Quod idem Princeps quietissima pace fruens, & imperij præclarissima potestate subnixus, nullas barbarorum metuens incursiones, nequaquam refutauit, sed benignissimè ob amorem Dei, & ipsius almæ genitricis hono-

Infrà lib. 3. c. 10.

honorem concessit, atque iussionis suæ monimento fieri delegauit, huiusmodi super hoc suæ dans præceptionis decreta.

IN NOMINE *Domini Dei & saluatoris nostri Iesu Christi, Ludouicus diuina ordinante prouidentia Imperator Augustus. Si locis venerabilibus ea quæ exinde à prædecessoribus nostris regibus, vel imperatoribus, ad reipublicæ vsus exigebantur, religiosa liberalitate in vtilitatibus & necessitatibus eorundem sanctorũ locorũ expendẽdis remittimus, & fideliũ nostrorum saluberrimis pro hac eadẽ re suggestionibus ac petitionibus benignum commodamus assensum, maximum & animæ nostræ, & regi ac regno prouidemus consultum: quia nihil cernitur reipublicæ imminutum, quicquid ex eadem republica pijs actibus, & locis religiosis, ac Ecclesiarum Dei vtilitatibus, seu seruorum Dei fuerit commoditati indultum. Quapropter notum esse volumus omnibus Dei fidelibus, præsentibus scilicet & futuris, præcipuè quoque successoribus nostris in potestatis culmine, in quo sumus, auctore Domino, cõstituti, ab eodem dominorum Domino deinceps constituẽdis: quia Ebo venerabilis Archiepiscopus Remensis Ecclesiæ, & reuerentissimæ sedis sancti Remigij, gloriosissimi Pontificis, & specialis patroni nostri Præsul, clementiæ nostra*

R *stra*

stræ innotuit, quia vetustatis senio contrita iam dicta Metropolis vrbis sancta mater nostra Ecclesia, in honore sanctæ, semperq; virginis ac genitricis Mariæ consecrata, existeret. In qua auctore Deo, & * cooperatore sãcto Remigio gens nostra Francorum, cum æquiuoco nostro rege eiusdem gentis, sacri fontis baptismate ablui, ac septiformis Spiritus sancti gratia illustrari promeruit. Sed & ipse rex nobilissimus ad regiam potestatem perungi Dei clementia dignus inuentus fuit. Vbi etiam & nos diuina dignatione per manus domni Stephani Romani summi Pontificis, ad nomen & potestatem imperialem coronari meruimus. Quam pro tantis beneficijs nobis ibidem à Deo collatis renouare cupientes, & ad id exequendum loci incommoditatem cernentes, concedimus ad hoc opus, & ad cætera quæque pro seruorum Dei ibidem degentium necessitatibus ædificanda, murum omnem cum portis ipsius ciuitatis, & omnem operam, cum cunctis impendijs, quæ ex rebus & facultatibus ipsius Ecclesiæ & Episcopatus Remẽsis Aquis palatio nostro regio peragi & exolui solitum fuerat, in eleëmosyna videlicet nostra, & pro remedio animæ domni ac genitoris nostri, atq; cæterorũ prædecessorũ nostrorũ, qui eundẽ Episcopatũ contra salutem suã aliquamdiu tenuerant, & in suos vsus cõtra

ms. cooperante.

tra Ecclesiasticas regulas, & res ac facultates Ecclesiæ ipsius expenderant: & ob hoc minus quàm debuerat vtilitatis sacris locis in eodem Episcopatu constitutis exinde prouenerat. Volumus etiam, vt vassalli, & quicunque fideles nostri ex rebus eiusdem Episcopatus aliquid habent, eidem operi inseruiant, sicut constitutum est à bonæ memoriæ domno & genitore nostro, & sicut decretum est à piæ recordationis domno & auo nostro Pippino: decimas & nonas eidē Ecclesiæ sanctæ ex rebus, quas exinde habent, persoluant. Vias etiam publicas omnes, quæ circa eandem Ecclesiam vadunt, & impedimento esse possunt ad claustra & seruorum Dei habitacula construenda, vt transferri atque immutari possint, concedimus. Et si aliquid ibi de fisco nostro habetur, per hoc nostræ auctoritatis præceptum perpetuò æquè concedimus, vt nullus Iudex, Comes, aut Missus, siue aliquis ex iudiciaria potestate, vllam inde eidem sanctæ Dei prædictæ Remensi Ecclesiæ inquietudinem, aut vllum calumniæ impedimentum inferre vnquam præsumat, obsecrantes successores nostros, vt memores salutis suæ, præsentis scilicet & æternæ, memores etiam beneficiorum, quæ nobis & genti nostræ ac prædecessoribus nostris in eodem sancto loco, per beatum Remigium, meritis sanctæ Mariæ collata

sunt, sicut sua bene gesta à suis successoribus conseruari voluerint, ita quæ pro amore Dei, & sanctæ eius genitricis ac beati protectoris nostri Remigij sæpe fato sancto loco contulimus, perpetuò inuiolabiliter conseruare procurent. Et vt hæc nostra concessionis auctoritas per futura tempora pleniorem in Dei nomine obtineat firmitatis vigorem, anuli nostri impressione subtersignari decreuimus.

Sed & quendam fabrum seruum suum, nomine Rumaldum, ad petitionem eiusdem, Præsulis Ecclesiæ Remensi concessit, vt hic de talento à Domino sibi collato, iuxta vires diebus vitæ suæ proficeret. Quã etiam cessionem apicum adnotatione & anuli sui sigillatione roborauit. Aliud quoque præceptum de vijs publicis transmutandis ob quasdam clausuras in locis vicinis ipsius vrbis faciendas, & multimoda Ecclesiæ compendia, eidem Pontifici dedit, quod & anulo suo insigniuit. Præterea de restituendis eidem sanctæ sedi prædijs, quæ illi quondam fuerant ablata, vnà cum filio Lothario Cæsare talem præcepti dedit auctoritatem.

IN NOMINE *Domini Dei & saluatoris nostri Iesu Christi Ludouicus & Lotharius diuina ordinante prouidentia Imperatores*

Au-

Augusti. Si liberalitatis nostra munere locis Deo dicatis quiddam conferimus beneficij, & necessitates Ecclesiasticas nostro releuamus iuuamine, id nobis & ad mortalem vitam temporaliter transigendam, & ad aeternam feliciter obtinendam profuturum liquidò credimus. Idcirco notum fieri volumus omnibus fidelibus nostris, praesentibus scilicet & futuris, quòd sanctam Remensem Ecclesiam, in qua praedecessores nostri, reges videlicet Francorum fidem & sacri baptismatis gratiam perceperunt, in qua & nos per impositionem manus domni Stephani Papae imperialia sumpsimus insignia, ob reuerentiam fidei Christianae, & ob animae nostrae salutem, ab imo construi fecimus, eamq; in honorem Domini nostri Iesu Christi saluatoris mundi, simul & in honorem eiusdem sanctae & intemeratae genitricis Mariae consecrari decreuimus. Itaque diuina inspiratione compuncti, & caelestis patriae amore succensi, quaedam praedia, quae eidem sanctae sedi quondam ablata fuerant, deuota mente restitui iussimus, id est, in suburbanis ipsius sanctae Ecclesiae titulum sancti Sixti, necnon & titulum sancti Martini, cum appendicijs eorum. Exterius etiam in eadem parochia, in castro Vonzensi titulum baptismalē, & titulū in eadē parochia S. Ioānis similiter baptismalem, suis cum appendicijs, & Bretiniacū: villā

*quoque Sparnacū cū appēdicijs suis, & in villa, quæ vocatur Lucida, nec non & in Prouiliaco in eodem pago Remensi. In pago verò Dulcomensi villam, quæ vocatur * Cauera, nec non & in villa quæ dicitur Verna in pago Vertudense. Vel si fortè deinceps de rebus prædictæ sanctæ Ecclesiæ temporibus nostris adhuc superaddendum decreuimus: statuimus per hoc nostræ auctoritatis præceptum, vt non tantùm de istis restitutis, sed etiā restituēdis, quicquid de ipsis vel in ipsis rectores & ministri præmemoratæ Ecclesiæ elegerint, ita dedebeant perpetualiter possidere, atque ordinare, vel etiam facere, proutcumque sibi propensius voluerint: vt absque vllius iniusta contradictione ordinent atque disponant, & faciant quicquid vtilitati prædictæ Ecclesiæ congruere & conuenire prospexerint. Et vt hac nostræ auctoritatis confirmatio præsentibus futurisq; temporibus firmiorem in omnibus semper obtineat vigorem, manibus proprijs subterfirmauimus, & anuli nostri impressione signari iussimus.*

Lude & Prouilly.

* l. Canera.

Obtinuit etiam idem Præsul ab eodem Imperatore Ludouico Remensi Ecclesiæ, secundum antiqua exemplaria priscorum regum immunitatis præceptum. Aliud quoque præceptum de ponte Bansionensi, & teloneis, vel exactionibus publicis. Item

Item aliud de chartis concrematis secundum auctoritatem Imperatoris Karoli Itẽ à Pippino Aquitanorum rege præceptum immunitatis de rebus Remensis Ecclesiæ in pago Aruernico sitis. De villa verò Sparnaco semotim quoque præceptum Ludouici, atque separatim postea præceptum Lotharij filij eius reperitur accepisse. Hic Præsul Ebo cum consilio Ludouici Imperatoris, & auctoritate Paschalis Romani Pontificis, prædicandi gratia ad terminos vsque Danorum accessit, ac multos ex eis ad fidem venientes baptizauit.

Orta denique simultate inter patrem & filium, Ludouicum scilicet Imperatorem, & Lotharium, partibus filij fauit, & cum cæteris Episcopis corripuit Imperatorem Ludouicum pro quibusdam erratis, quæ ei obijciebantur, quando filij sui comprehenderunt eum, & Lotharius adduxit secum patrem ad Compendium palatium, vbi eum afflixit cum Episcopis & cæteris nonnullis * optimatibus, qui iusserunt vt in monasterium iret, & esset ibi cunctis diebus vitæ suæ. Quod ille renuẽs, non consensit voluntati eorum. Tunc omnes Episcopi, qui aderãt, molesti ei fuisse narrantur, & improperantes illi peccata

Compiẽne.

ms. i. primatibus.

 sua,

ſua, abſtulerunt ei gladium à femore ſuo, induentes eum cilicio.

Dum frequenter igitur Ebo Præſul in Palatio tunc moraretur, huiuſmodi de eo in monaſterio ſancti Remigij viſio reuelata eſt. Erat ibi monachus quidam, nomine Raduinus, genere Longobardus, qui Abbas quondam extiterat monaſterij, quod in monte Bardonis in Italia beatiſſimi Remigij celebri pollet memoria, Moderamni Redonenſis Epiſcopi ſtudio dedicata. In quo monaſterio dum præfatus Raduinus monachicæ profeſſionis gereret officia, ductus amore meritorum beati Remigij, ſepulchri eiuſdem limina petijt. Qui cum fratribus eiuſdem loci vitam ducens religioſam, dignè ſeſe ad cæleſtem ſatagebat præparare militiam. Quadam verò die, ſacræ ſcilicet aſſumptionis ſanctæ Dei genitricis, poſt exactum matutinæ ſolemnitatis officium, reliquis fratribus quietem petentibus, ille precis gratia ſolus remanſit in choro, cuſtodibus Eccleſiæ quieſcentibus. At vbi pſalmorum continuatione fatigatus, irruenti cœpit ſoporari ſomno, vidit à loco ſepulchri ſancti Pontificis † procedere beatiſſimã Dei genitricem nimio lumine coruſcãtem, cuius hærebant lateribus Euangeliſta Iohannes,

† ſt. Remigij.

&

& ipſe ſacer Remigius: ſicque ſe viſi ſunt compoſitis adire gradibus. Superpoſita verò manu virgo glorioſa leniter eius capiti: Quid hic, inquit, agis frater Raduine? quo mox pedes illius oſculari procumbente, adiecit: Vbi modo degit Ebo Remenſis Archiepiſcopus? Quo reſpondente: palatina iuſſu regis exequitur negotia. Et cur (inquit) tam ſedulò palatij terit limina? prorſus hinc nequaquam maiore ditabitur sãctitatis efficacia. Veniet enim, veniet celerrimè tẽpus quando nõ proſperabitur in talibus. Quẽ nihil ad hæc audentẽ reſpõdere, tali proſequẽs affatur allocutione: Quæ veſtrorum verſatur apud homines regum diſceptatio? Tunc eo reſpondente: Domina genitrix Saluatoris mundi, tuæ melius nouit hoc ſanctitatis incorruptio, ait, quid tantæ malo cupiditatis illecti vana nunc graſſantur audacia? Illud enim tunc aderat tempus, quando filiorum ſuorum contumelijs agebatur Imperator Lodouicus. En, inquit, huic (aſtringẽs manũ ſancti Remigij) auctoritas eſt à Chriſto tradita Francorum perſeueranter imperij. Equidẽ ſicut hanc gentem ſua doctrina percepit ab infidelitate gratiam conuertendi: ſic etiam donum ſemper inuiolabile poſſidet eis regem vel imperatorem conſtituen-

ſtituendi. Quæ beatiſſima Dei genitrice dicente, frater præmemoratus euigilauit repentè.

De Ebonis depoſitione.

CAP. XX.

ITAQVE poſtquam Ludouicus ab æquiuoco filio ſuo reſtitutus eſt in regnum & honorem ſuum, Ebo propter huiuſcemodi factum depoſitus eſt ab Epiſcopatu, pro infidelitate Imperatoris. Pro qua re ipſe iam Ieſſe Ambianenſium Præſulem dudum depoſuiſſe traditur, ſed nunc eum reuocaſſe fertur in gradum priorem.

De Ebonis autem depoſitione, requirēte poſtmodum Papa Nicolao ab Epiſcopis Galliæ, maximeque Belgicæ prouinciæ, hæc inter alia in reſponſis accepit. Quòd Ebo Remorum Epiſcopus accepta à Lothario pro patris proditione Abbatia sācti Vedaſti, falſarum obiectionum incentor extiterit, & taliter criminatum eundem Imperatorem idem Ebo à ſuis complicibus à liminibus Eccleſiæ proiectum, ac publicæ pœnitentiæ mancipatum, cuſtodiri fecerit, vſque dum in anno incarnationis
an. 834. Dominicæ octingēteſimo triceſimo quarto, Lo-

to, Lotharius territus conuentu fratrũ ſuorũ, ac plurimorũ fideliũ patris Imperatoris, fuga lapſus patrem ſuum adhuc ab ingreſſu Eccleſiæ ſequeſtratũ dimiſit. Cum quo inter alios etiam quidam Epiſcopi, fautores ipſius in aduerſitate patris ſui, relictis cõtra ſacras regulas ſedibus ſuis perrexerunt, Ieſſe videlicet Ambianenſis, & Hereboldus Antiſiodorenſis, Agobardus Lugdunenſis, & Bartholomæus Narbonenſis Epiſcopus: & abſcedente illo, qui affuerunt Epiſcopi Imperatorem in Eccleſia ſancti Dionyſij reconciliauerunt, & Eccleſiaſticæ communioni reſtituerunt. Quod Ebo audiens, quibuſdam familiaribus ſuis plenitudinem ſuorum delegauit hominum, & certum eis placitum dedit, vbi & quando iterum ad eum venirent. Adijcitur etiam, quòd Ebo plurima, quæ de facultatibus Eccleſiaſticis ferre tunc in argento & auro potuit, ſecum aſſumens, cum quibuſdam Normannis, qui iter & portus maris ac fluminum mare influentiũ notos habebant, cum paucis quoque alijs domeſticis ſuis, nullo impetente vel perſequente, noctu Remis aufugit, & non ſolùm parochiam ſuam, verùm & Belgicam regionem deſeruit, & iter ad Normannos, quibus à Paſchali Papa, nec non ab Eugenio *Paſchal. ij. Eugen. ij.*

nio

nio successore ipsius, sicut epistolis eorũdem Præsulum ad ipsum pro hac re datis edocemur, fuerat prædicator destinatus, arripuit. Quod manifestantibus eis, cum quibus hoc consilium inijt, Imperatorem latere non potuit. Quapropter Imperator eum per Episcopos, Rothadum scilicet
al. Arkenr. Suessonicum, & * Erchenradum Parisiorum Episcopum, reuocari fecit, & in Monasterio sancti Bonifacij, ei, & clericis ac laïcis qui cum eo erant, necessaria ministrari, & Synodum expectare præcepit. Sed & Hildemannus Beluacẽsis Episcopus insimulatus, quòd sicut præfati Episcopi, fugam ad Lotharium moliretur, in monasterio sancti Vedasti detentus, Synodum expectauit. Ad quam anno Incarnationis
an. 835. Dominicæ octingẽtesimo tricesimo quinto venientes, omnes Episcopi qui cõuenerant singillatim libellos de restitutione Imperatoris communi consilio atque consensu ediderunt, & proprijs manibus subscripserunt. Cum quibus & Ebo (vt re vera in statu suo adhuc manens) libellũ manu sua cũ additamento Archiepiscopi scriptum edidit. In quo libello professus est, quicquid in ipsius Imperatoris dehonoratione gestũ fuerat, iniustè factũ fuisse. Item post pauca. Et post datos libellos, venientes

tes Episcopi cum Imperatore, & quamplurimis eius fidelibus ac regni primoribus, in vrbem Metensium, in basilica B. Stephani, publicè à Drogone Episcopo relecta sunt, quæ de restitutione Imperatoris omnium vnanimitate inuenta fuere. Post hanc adnunciationem, Ebo Remorum Episcopus, qui eiusdem factionis velut signifer fuerat, conscendẽs eundem locum, vbi Drogo steterat, coram omnibus professus est, eundẽ Augustum iniustè depositum, & omnia, quæ aduersus eum patrata fuerant, iniquè & contra totius auctoritatis tramitem fuisse machinata, meritò iusteque proprio imperij solio reformatum. Et sic omnibus laudes Deo canentibus, & quæ tunc ibidem fuerant agenda peractis, ad Theodonis villæ palatium regressi sunt, ibique Hildemannus in Synodo præsens, se à calumnia sibi impacta regulariter exuẽs, satisfecit Synodo, & per eam Imperatori. Ebo verò in eadẽ Synodo præsens ab Imperatore præsente accusatus est, quòd eum falsò fuerat criminatus, & eisdem falsis criminibus appetitum à regno deiecerat, armisque ab eo ablatis, nec confessum, nec conuictum, contra regulas Ecclesiasticas ab Ecclesiæ aditu ac Christianorum societate eliminauerat: sicut & idem scri-

Synod. Metensis. *Drogo Met. Episc.*

Syn. apud Theodonis villã, Gal. Thionville. Ger. Dietenhoffen.

pto ſubſcriptione ſua roborato, & verbis coram omnibus profeſſus fuerat. Et cùm eſſent alia etiam crimina, de quibus poſt hanc accuſationem accuſandus erat, & de quibus apud Imperatorem iam antea fuerat accuſatus, & non canonicè purgatus, ſicut & epiſtola Epiſcoporum ad Sergium Papam demonſtrat, & pro quibuſdam eorum extiterat à conſilio Imperatoris eiectus: quæ patefacta veritate negare non valebat, petijt receſſum, vt ſine præſentia Imperatoris liceret ei in Synodo Epiſcoporum ſuam agere cauſam. Quod obtinẽs, conuocauit ad ſe quoſdam Epiſcopos, & nullo cogente, ſed propria ſponte, ſecundum eorum conſilium ſequentium Africanum Concilium, vt parceretur ipſius verecundiæ, ac propter Eccleſiæ obprobrium & inſolentem inſultationem ſæcularium, ne dignitas ſacerdotalis pollueretur, ſi publicè de his de quibus impetitus & adhuc impetendus erat, confeſſus aut conuictus foret, libellum ſuæ depoſitionis dictauit, & ſcribi coram ſe fecit, & propria manu ſubſcripſit, ſecundum traditionem Eccleſiaſticam, eundemque libellum propriæ ac viuæ vocis confeſſione atteſtatum in abdicationem ſui, nullo ab eo quærente vel exigente, Synodo vltro porrexit. Et ſicut

ſicut videri tunc ab his, qui interfuerunt, potuit, ſacerdotio ſe ſponte ſubmouit, quærens remedium pœnitendi, ſicut in eodem profeſſionis ac ſubſcriptionis ſuæ libello continetur hoc modo:

*Ego Ebo indignus Epiſcopus recognoſcens fragilitatem meam, & pondera peccatorum meorum, teſtes confeſſores meos; Aiulfum videlicet Archiepiſcopum, & Badaradum Epiſcopum, nec non & Modoinum Epiſcopum, conſtitui mihi iudices delictorum meorum, & puram ipſis confeſſionem dedi, quærens remedium pœnitẽdi, & ſalutẽ animæ meæ, vt recederem ab officio & miniſterio Pontificali, quo me recognoſco eſſe indignum, & alienum me reddens pro reatibus meis, in quibus peccaſſe ſecretò ipſis confeſſus ſum. Eo ſcilicet modo, vt ipſi ſint teſtes * alij ſuccedendi & conſecrandi* ms. alio. *in loco meo, qui dignè præeſſe & prodeſſe poſſit Eccleſiæ, cui hactenus indignus præfui. Et vt inde vltrà nullam repetitionem aut interpellationem auctoritate canonica facere valeam, manu propria mea ſubſcribens firmaui. Ebo quondam Epiſcopus ſubſcripſi.* ✠

Et vt omnia ſecũdum leges quibus moderatur Eccleſia, in Synodo legaliter adimpleret, ſimul cum eis, quos ſecundum Africæ prouinciæ canones legerat ſibi iudices, can. 63. dicente Apoſtolo: *Aduerſus Presbyterum* 1. Timoth. 5.

accu-

ſationem noli recipere, niſi ſub duobus vel tribus teſtibus, vt in ore duorum vel trium teſtium conſtaret etiam ſuæ accuſationis, & vt alius ſe ſacerdotio defuncto ei ſuccederet, teſtificationis verbum, aſciuit & alios tres Epiſcopos, veritatis de ſua accuſatione & teſtificatione conſcios in teſtimonium ſuæ profeſſionis, Theodericum ſcilicet Epiſcopum, & Achardum Epiſcopum diœceſeos ſuæ, & Nothonem Archiepiſcopum. Et ſic ipſe profeſſus, & ſex Epiſcopis ſuæ profeſſioni atteſtātibus, vt prædiximus, libellum Synodo porrexit, cunctique Epiſcopi, qui Synodo interfuerunt,
vcz. numero. 44. † ſingilatim ac viritim dixerunt illi: Secundum tuam profeſſionem & ſubſcriptionem ceſſa à miniſterio. Et coram omnibus hanc notitiam cum præſcripto libello temporibus futuris conſeruādam, Ionas Epiſcopus Heliæ notario (qui libellum Ebonis ſcripſerat, cui idem Ebo ſubſcripſit, ſecundum lix. capitulum, & item ſecundum capitulum lxxiiij. Concilij Africani) pro omnibus dictauit: & idem Helias hæc quæ ſequuntur conſcripſit. *Acta eſt hac Ebonis profeſſio, eiuſq́; propriæ manus ſubſcriptione roborata in conuentu Synodali generaliter habito apud Theodonis villam, anno incarnationis Domini noſtri Ieſu Chriſti octingenteſimo trice-*

tricesimo quinto, anno etiam imperij gloriosi Cæsaris Ludouici xxi. Item post aliquanta: Libellum sibi ab Ebone porrectum post damnationem eius Synodus Fulconi Presbytero, qui eidem Eboni in Episcopij Remensis susceptione successerat, cum Synodali notitia dedit, quique in Remensis Ecclesiæ scrinio conseruatur, cuius exemplar sanctæ memoriæ Papæ Leoni directum didicimus, &c.

Igitur Ebo post hanc depositionem suam in Cisalpinis fertur regionibus conuersatus vsq; ad obitum Ludouici imperatoris, qui cõtigit anno Dominicæ incarnationis DCCCXL. Quo imperatore defuncto Lotharius ab Italia in Frãciam venit, cui Ebo ad Wormaciã ciuitatem occurrit, eiq; Lotharius post aliquot dies sedem & diœcesim Remensem per edictum imperiale restituit. Cuius edicti hoc habetur exemplar. *An.*

IN NOMINE *Domini nostri Iesu Christi Dei æterni, Lotharius diuina ordinante prouidentia Imperator augustus. Quia confessio delictorum non minùs in aduersis necessaria est, quàm in prosperis, & cor contritum & humiliatum Deus non despicit, gaudiũ etiam esse Angelorum, in cælo super vno peccatore pœnitentiã agente non dubitamus, nos mortales in terris eos nequaquã despicimus, pro quibus* Ps. 50. Luc. 15.

S *gau-*

gaudere Angelos in cælo diuino testimonio non ignoramus. Accusantes & reprehendentes in excessibus semetipsos diuina nos benignitas non condemnare, sed recreare docuit,
Io. 8. qui meretricē non solùm à legali damnatione
Luc. 18. eripuit: verùm etiam publicanum humiliatum & accusantem se non condemnauit, sed magis iustificando exaltauit. Qui non dixit, ōnis qui
Ibidem. se humiliat condemnabitur, sed exaltabitur. Potestatem ergo, quam pro causa nostra raptus perdidisti, repetentibus Ecclesiæ tuæ filijs, præsentibus quoque adstantibus ac decernentibus Præsulibus, sedem ac diœcesim Remensis vrbis tibi, Ebo, restituimus, vt pristino sanctæ largitatis Apostolicæ pallio indutus cōcordiam atque gratiam diuini officij nobiscum, humili satisfactione expleta, solēni nostra à largitate recipiēdo, exerceas. Drogo Episcopus assensi, Otgarius Archiepiscopus, Hecti Archiepiscopus, Amalwinus Archiepiscopus, Audax Archiepiscopus, Ioseph Episcopus, Adalulfus Episcopus, Dauid Episcopus, Rodingus Episcopus, Griselbertus Episcopus, Flotharius Episcopus, Badaradus Episcopus, Hagano Episcopus, Hartgarius Episcopus, Ado Episcopus, Samuel Episcopus, Rābertus Episcopus, Haiminus Episcopus, Ratoldus Presbyter, vocatus Episcopus, Amalricus vocatus Episcopus, cum cæteris pluris Presbyteris ac Diaconibus publicè

blicè aßiſtentibus. Actum in Engilenheim palatio publico, in menſe Iunio vij Kal. Iulij, regnante & imperante domno Lothario Caſare, anno reuerſionis eius 1. ſucceſſor factus patris in Francia, Indictione III. Cui reſtitutioni præfata, quæ Sueſſionis habita eſt, contradixit Synodus, aſſerens quòd damnatus à ſe, atque à xliij. Epiſcopis, à minori numero reſtitui non præualuit. Quod edictũ Remis Ebo ſecum detulit, & apud Epiſcopos & plures illud diuerſæ profeſſionis & ordinis * dimulgauit, & in Eccleſia Remenſi publicè recitari fecit. Et ita eo tẽpore, quo Lotharius Karolum à regno expulit, & vltra Sequanam fugauit, Ebo ſedem Remẽſem, poſt ſex annos ſuæ depoſitionis recepit; & Epiſcopale miniſterium agere cœpit: ſicque * ordinationes celebrans quoſdam clericos ordinauit, & per totum circiter annum hoc Epiſcopiũ tenuit, donec Karolus reſumptis viribus in Belgicã reuerſus eſt. Quod audiens Ebo, relicta ſede Remenſi, ad Lotharium profectus eſt, & in eius familiaribus manſit obſequijs: donec vna cum Drogone Metẽſium Præſule Romam petijt, vbi à Sergio Papa reconciliari, ac pallium ſibi tribui poſtulauit. Cui idem Papa, communione tantùm conceſſa, dare pallium renuit.

al. diuulgauit.

ms. ordinationem.

Sergius ij.

At Ebo Roma reuersus, Abbatiam sancti Columbani in Italia dono Imperatoris Lotharij possedit, donec legationem in Græciam ab eodem Imperatore sibi commissam exequi detrectauit. Quocirca rebus sibi ab Imperatore quæ datæ fuerant ablatis, ad Ludouicum regem Germaniæ demigrauit. A quo in regione Saxoniæ quoddam Episcopium promeruit: vbi & Episcopi deinceps perfunctus est ministerio.

LIBER

LIBER TERTIVS

FLODOARDI HISTORIÆ REMENSIS ECCLESIÆ.

De electione vel ordinatione Hincmari,

CAPITVLVM I.

ANNO denique Dominicæ Incarnationis DCCCXLV. Karolus Synodum Episcoporum regni sui apud Bellouagum ciuitatẽ Remẽsis prouinciæ conuocauit. *Carolus Caluus.* *Syn. Bellouacensis.* Vbi inter cætera Ecclesiæ, regniq; negotia necessaria, de Remensis Ecclesiæ desolatione, quæ Fulcone Presbytero illam diu tenente, & Nothone in ea sibi succedente, tanto vacare pastore videbatur tẽpore,

pore, cum eiſdem Epiſcopis cœpit tractare. Qui ſicuti viderant, vel audierant, depoſitionem narrantes Ebonis, & auctoritatem ſanctorum patrum ſuper huiuſmodi negotijs ad memoriam reuocantes, cogente neceſſitate, atque ſuadente auctoritate, communi decreuere conſenſu, quò tãdem poſt decẽnium depoſitionis Ebonis in Eccleſia eadem ordinaretur Epiſcopus. Igitur à clero & à plebe ipſius Metropolis, nec non ab Epiſcopis eiuſdem prouinciæ, Archiepiſcopo Sennenſis Eccleſiæ Wenilone, atque Ercamrado Pariſiorum Epiſcopo annuente, cum conſenſu Abbatis ſui & fratrum monaſterij ſancti Dionyſij, in quo degebat, fauente quoque Karolo rege, Hincmarus electus eſt. Sicq́ue decreto peracto, eligentiumq́ue manibus roborato, Eccleſiæ Remenſis ordinatur Epiſcopus. Is ſiquidem Hincmarus, à pueritia in monaſterio ſancti Dionyſij ſub Hilduino Abbate monaſteriali religione nutritus, & ſtudijs litterarum imbutus, indeq́ue pro ſui tam generis, quàm ſenſus nobilitate, in palatium Ludouici Imperatoris deductus, & familiarem ipſius notitiam adeptus fuerat: ibiq́ue prout potuit, cum Imperatore & præfato Abbate, ſub Epiſcoporum auctoritate laborauit, vt

ordo

ordo monasticus in prædicto monasterio, quorundam voluptuosa factione diu delapsus, restauraretur. Et vt opere quoque adimpleret quod sermone suadebat, etiam ipse religiosæ conuersationi cum alijs se subdidit, castigans corpus suum, & spiritali subijciens seruituti. Processu verò temporis, cùm præmemoratus Hilduinus Abbas, Imperatoris Ludouici Archicapellanus, offensam ipsius Augusti adeo cum alijs regni primoribus incurrisset, vt ablatis sibi Abbatijs, in Saxoniam fuerit exilio relegatus, iste per licentiam proprij Episcopi cũ benedictione fratrũ illũ secutus est in exiliũ. Cui pro familiaritatis *propiore notitia, tantã Dominus apud Imperatorem, proceresq; contulit gratiã, vt studere pro suo nutritore quiuerit, donec ab exilio reuocatus, duarũ fuerit Abbatiarũ prælationi restitutus. Deinde quãdo Gregorius Papa in Galliæ venit regiones, & regnũ Francorum à præfato defecit Imperatore, voluit eũ præmemoratus abbas suus in obsequiũ suum cõtra fidelitatẽ Imperatoris ducere: quod nequaquam potuit ab eo exigere. Restituto postea Imperatore, prout potuit Abbati suo prodesse studuit. Sicq; deinceps in monasterio sine querela custos sacrorũ pignerum, Ecclesiæque sanctorum marty-

*al. priore.

Greg. iiij.

rum conuersatus extiterat, donec regijs ascitus obsequijs regimē monasterij sanctæ Dei genitricis Mariæ, & sancti Germani regali & Episcopali, atque Abbatis sui Ludouici Diaconi iussione suscepit: rerum quoque ac mancipiorum possessionē quādam regia liberalitate percepit, quam consecratus iam Præsul monasterio sācti Dionysij, vbi Christo militauerat, per testamenti paginam tradidit.

De reparatione iudicij pro Ebonis depositione.

CAP. II.

EMENSO denique anno post ipsius Hincmari ordinationem, Lotharius Imperator pro contentione regni, quam erga fratrem suum Karolū habebat, cuius obsequijs idem Præsul fideliter adhærebat,
Serg. ij. contra eum commotus, epistolas à Sergio Papa exegit pro reparando iudicio de Ebonis depositione. Vnde idem Papa litteras Karolo regi mittens, præcepit vt Guntboldum Rothomagensem Episcopum cum cæteris Episcopis regni sui, quos ipse Guntboldus ad hoc sibi eligeret, Legatis eius obuiam Treueris ad hanc discutiēdam querelam dirigeret, & Hincmarum

Episco-

Episcopum ad ipsam Synodum venire faceret. Ipse quoque Guntboldo litteris mandauit, vt cùm post diem sanctæ Domini resurrectionis missos suos in seruitium Imperatoris mitteret, ipse cum Episcopis prædictum locum, hanc causam diffiniturus, adiret. Sed & ipsi Hincmaro litteras misit, vt ad idem veniret Concilium. Legatis itaque Sergij Papæ iuxta condictum non venientibus, Guntboldus, * annuente l. annitēte. rege Karolo, cum Episcopis Synodum cõdixit, ad quam Ebonem per litteras & legatos ex auctoritate prædicti Papæ conuocauit. Quò tamen Ebo neque venisse, neque vicariam pro se personam, vel litteras canonicas misisse traditur. Guntboldus tamen, & cæteri Episcopi, qui apud Parisios tunc conuenerant, Wenilo scilicet Ecclesiæ Senonicæ Metropolitanus *Syn. Paris. an. 847.* cum Diœcesanis suis, * Lantrannus Turonensis cum suffraganeis suis, & specialiter *al. Lanfrānus.* Hincmarus cum omnibus Remensis diœceseos coëpiscopis, litteras suas ad eum miserunt, ei diœcesim Remensem interdicentes, vt non haberet deinceps licentiam ex ea quempiā sollicitare, nec scripto, nec verbo, nec misso aliquo, donec secundum iussionem Sergij Papæ ipsis occurreret, & iuxta canonica & Apostolica statuta diffini-

diffinitionis sententiam ab ipsis coram generali conuẽtu perciperet. Sed ille ad nullam Synodum, vel ad sedem Apostolicam, vocem postea reclamationis, vel repetitionis de sede Remensi, aut de ordine suo emisit. Qui etiam (postquã res gestas Leoni Papæ referentibus Episcopis, & regalibus insuper epistolis, ordinatio Hincmari, quando fidei quoque suæ tenorem Romam misit, rata est cum largitione pallij comprobata) per quinque circiter annorum curricula superuixisse fertur in corpore, vsque ad annum videlicet incarnationis Dominicæ octingentesimum quinquagesimum primum.

Leo iiij.

De visione cuiusdam Bernoldi.

CAP. III.

DE quo postmodum talis ostensa est reuelatio cuidam homini Remensis parochiæ, nomine Bernoldo, qui depressus infirmitate, penè vsque ad mortem peruenit, ita vt per quatuor dies nec cibum, nec potum capere, nec loqui valeret. Quarto verò die hora nona, velut exanimis iacuit: adeo vt non posset in eo sentiri halitum remansisse, nisi per vices, dum quis manum misisset ad os eius, vel super

ſuper pectus illius, vix ſentiebat, in eo adhuc ſpiritũ eſſe. Rubor illi tamen in facie magnus videbatur, & ſic iacuit vſque ad mediam noctem. Tunc viriliter oculos aperiens, & affatus vxorem ſuam, atque circumſtantes, iuſſit vt quantocius currerent, & presbyterum ſuum velociter ad ſe venire rogarent. Accito autem presbytero, antequam intraret ille domum, dixit infirmus vt apponerent ſellam, quia presbyter iam domum intraturus eſſet. Illo verò ingreſſo, poſtquam orationem pro eo fudit, dixit ei vt ſederet iuxta eum, & attenderet quæ dicturus erat, vt ſi ipſe ſuperſtes illa non potuiſſet annunciare, ſaltem presbyter ea nuntiaret. Tunc ergo cœpit vehementer flere, & cum ſingultibus dixit: Ductus de iſto ſæculo ad aliud, veni ad quendã locũ, & inueni Epiſcopos quadraginta & vnũ, inter quos cognoui Ebonem, Pardulum, & AEneam pannoſos, & denigratos, ſqualenteſque ſicut & alios, ac ſi vſtulati fuiſſent, & per vices nimio frigore horribiliter cum fletu ac ſtridore dentiũ tremulantes: per vices autem calore nimio æſtuantes. Et Ebo Epiſcopus me vocauit ex nomine, dicens: Quia tibi dabitur licentia redeundi ad corpus, precamur te ego & iſti confratres noſtri, vt adiuues

nos,

nos. Et ego respondi: Quomodo vos possum adiuuare? qui ait: Vade ad homines nostros clericos & laïcos, quibus benefecimus, & dic illis vt pro nobis faciant eleëmosynas, & orationes, & impetrent pro nobis offerri sacras oblationes: & ego dixi, quia nescirem vbi homines illorum essent. Ille verò ait: Nos dabimus tibi ductorẽ, qui te ad illos ducat. Et dederunt mihi ductorẽ quẽdã, qui me præcessit, & duxit ad quoddam palatium magnũ, vbi multitudo erat hominum eorundem Episcoporum, qui de ipsis Episcopis inter se loquebãtur. Quibus suggessi, quod mihi fuerat iussum ex parte Episcoporum. Inde cum ductore meo reuersus, ad locum redij vbi erãt ipsi Episcopi, & quasi iam facta fuissent pro ipsis ea quæ postulauerant, inueni eos facie iocundos, ac si à nouo rasos, & balneatos, albis vestitos, & stolis amictos, atque sandalijs calciatos. Et dixit mihi præfatus Ebo Præsul: Vides quantum nos adiuuit tua legatio? Vsque modò nimis durũ custodem, & custodiam grauem habuimus sicut vidisti, modò verò habemus domnum Ambrosiũ custodem, * & leuem custodiam: & cætera, quæ visa atque relata ab eodem Hincmarus Episcopus descripsit.

Viuorum suffragia prosunt defunctis.

i. leuem.

De

De restitutione rerum Ecclesiasticarum à Karolo Rege peracta.

CAP. IIII.

ORDINATIO denique, ceu præmissum est, Hincmaro Ecclesiæ Remensis Archiepiscopo, rex Karolus res, quas ex eodem Episcopio suis palatinis vsurpare concesserat, ipsi sanctæ reddidit Ecclesiæ. Pro qua restitutione talem præcepti sui dedit auctoritatem.

IN NOMINE *sanctæ & indiuiduæ Trinitatis Karolus Dei gratia rex. Si ea quæ à prædecessoribus nostris, vel fidelium deuotione bene tradita, statuta, ac confirmata sunt, nostris oraculis roboramus: si etiam illa, quæ quacunque necessitate corrupta sunt, regia nostra auctoritate corrigimus, & in melius commutamus, saluti nostræ consulimus, & regium ministerium susceptum à Domino exercemus. Proinde nouerit omnium fidelium Dei, ac nostrorum solertia, quia res ex Episcopatu Remensi, quas magna necessitate, & per omnia inuiti, dum à Pastore sedes illa sancta vacaret, fidelibus nostris ad tempus, vnde quoddam temporale solatium in nostro haberent seruitio, commendauimus, electo & ordinato munere sancti Spiritus, per Dei & no-*

stram

*stram dispositionem, in eadem sancta sede Hincmaro Archiepiscopo, hoc nostræ auctoritatis præcepto, cum integritate quicquid exinde nos fidelibus nostris beneficiauimus, præsentaliter restituimus, tum Sparnacum & Iuliacum, vel quicquid ex eodem Episcopatu Richuinus habuit, vel quicquid exinde Odo Comes habuit: quàm & villam Culmisciacum, cum Capella quam Rabanus presbyter habuit: seu & illa, quæ Pardulus, nec non & * Adalgardis Abbatissa, siue Rotbertus, atque Amalbertus clericus, vel Altmarus, seu Ioannes medicus, siue item Rabanus, atque pusillus pumilio, * Ratboldus quoque, Goderamnus, & Herenboldus, vel Donatus, seu Gilbuinus habuerunt: siue etiã illa omnia, quæ tam clerici quàm laici, qui in nostra dominatione aliquamdiu fuerant, quosque iam dicto Episcopo commendauimus, habebant. Et vt in calce omnia concludamus, quicquid ex eodem Episcopatu, quando de manu Fulconis illum recepimus, alicui præstito beneficio concessimus, per hãc nostræ confirmationis auctoritatẽ, inspecto corã cœtu fidelium nostrorũ, tam Ecclesiastici quàm Laicalis ordinis, testamẽto sãcti Remigij, præsentialiter casæ sanctæ Mariæ & sancti Remigij, atque Hincmaro Archiepiscopo cũ omni integritate reddimus vel restituimus, vt absque vlla refragatione, cassatis qui-*

c. l. Algardis.

ms. Ratholdus.

buscun-

buſcunque alijs conſcriptionibus, eaſdem res per hanc noſtram auctoritatem recipiat: vt ſicut res Eccleſiæ diſponendæ ſunt ad vtilitatē ipſius Eccleſiæ Dei, tam ipſe, quàm ſucceſſores ipſius diſponant. Quam auctoritatem, (in qua nos vlteriùs tale quiddam erga ipſam caſam Dei non acturos ſpondemus, & vt nemo ſucceſſorum noſtrorum agere moliatur, per omnipotentem Dominum eiuſdem Virginis filium obſecramus) vt per ventura tempora certior habeatur, & contra æmulos ipſius ſanctæ Eccleſiæ ſui notitia valeat, manu noſtra ſubterfirmauimus, & anuli noſtri impreſſione roborari decreuimus. Data Kalendis Octobris anno vj. regnante KaroloININ glorioſiſſimo Rege indictione viij. Actum in pago Andegauenſi, in villa Auegio.

De cæteris quoque rebus, quæ tunc redditæ non fuerunt, huiuſmodi poſtmodum inuenitur * dediſſe præceptum. ms. edidiſſe

IN NOMINE *ſanctæ & indiuiduæ Trinitatis, Karolus gratia Dei rex. omnibus Comitibus, Abbatibus, Abbatiſſis, Miſſis, Vaſſallis, & cunctis ſanctæ Dei Eccleſiæ fidelibus ac noſtris, præſentibus ſcilicet & futuris, notū eſſe volumus, quia Hincmarus ſanctæ Eccleſiæ Remorum religioſus, nobiſq́; valde dilectus ac venerabilis Pontifex, accedens ad celſitudinis noſtræ magnitudinem, innotuit*

man-

mansuetudini nostræ, quòd ex rebus sanctæ Dei genitricis Mariæ, & sancti ac pretiosi confessoris Christi Remigij, quæ per parentum antecessorum videlicet nostrorum regum dationem, siue per rectorum eiusdem Ecclesiæ imprudentiam, vel concessionem, vel etiam quorumcunque maliuolorum machinationem ab eadem sancta Ecclesia abstractæ esse cernũtur, nonæ & decimæ, ad eandem prædictam ecclesiam minimè (sicut rectum est) persoluantur. Vnde magnificentiæ nostræ petijt dignitatem, vt nostræ auctoritatis præceptum ob Dei & sanctæ ipsius genitricis, siue pretiosi patroni nostri Remigij amorẽ ei fieri iuberemus. Cuius nobis amabilibus & necessarijs petitionibus acquiescentes, & liberè placideq́ obsequẽtes, hoc nostræ magnæ auctoritatis præceptum ei fieri iussimus. Per quod præcipientes expressè iubemus, vt quisquis fidelium Dei omnipotentis, nostrorúmque, ex eisdem sanctæ Dei genitricis Mariæ, vel sancti Confessoris Christi Remigij, Remorum Ecclesiæ rebus, siue Episcopatus religiosissimi & dilectissimi nobis Hincmari venerabilis Archiepiscopi, aliquid habere dignoscitur, siue per largitionis nostræ concessionem, siue per quorumcunque supràmemoratorum affectationem, vel machinationem, seu etiam & deprecationem, aliquid tenore aliquo ex prædictis rebus tenere

vel

vel poßidere cernitur, nonam & decimam in Missorum nostrorum præsentia, Misso Ecclesiæ sanctæ Mariæ, vel sancti Remigij Remorũ, siue Hincmari venerabilis Archiepiscopi reuadiet: & annis singulis ad eandem præfatam & memoratam Ecclesiam persoluere, absque ullius occasionis contradictione cum omni vigilantia studeat. Quicunque verò contra hãc nostræ auctoritatis præceptionem de hoc fieri præsumpserit, sciat secundum dignæ memoriæ aui, & piæ recordationis genitoris nostri capitula se emendaturum, & ipsas easdem res absque alicuius intercessionis impetratione amissurum. Et vt hæc nostræ præceptionis auctoritas inuiolabilem obtineat firmitatis vigorem, & ab omnibus fidelibus sanctæ Dei Ecclesiæ & nostris, præsentibus scilicet & futuris, veriùs, certiúsq; credatur, eàm anulo nostro subter sigillari iußimus. Data iiij. Nonas Septembris anno viij. indictione. x. regnante Karolo gloriosißimo rege. Actum in monasterio sancti Quintini. *Lib. 1. cap. 163. lib. 2. c. 21. li. 4. c. 40.*

Immunitatis etiam secundum antecessorum suorum regum exemplaria eidem sanctæ sedi suam contulit auctoritatem. Cessionem quoque genitoris sui Ludouici de exactione regia, vel operarijs ac muro ciuitatis ob restaurationem ipsius sanctæ Dei Ecclesiæ delegata, huiusmodi cõfirma- *Exstat suprà lib. 2. c. 19.*

T uit

uit auctoritate.

IN NOMINE *sanctæ & indiuiduæ Trinitatis, Karolus gratia Dei rex. Si petitionibus fidelium nostrorum, maximè Domini sacerdotum, præcipuè in his, quæ Ecclesiasticis vtilitatibus possunt præbere consultum, benignum commodamus assensum, nobis id ad æternæ remunerationis credimus prouenire augmentum. Proinde nouerit omnium fidelium Dei ac nostrorum, præsentium scilicet & futurorum industria, quia vir venerabilis Hincmarus Remensis vrbis Archiepiscopus obtulit serenitatis nostræ obtutibus præceptum piæ memoriæ domni ac genitoris nostri Ludouici Imperatoris, quod in eleëmosyna suæ augmento Ecclesiæ S. Mariæ atque sancti Remigij fieri decreuit, de opere & operarijs, atque omni exactione, quæ tempore aui nostri domni Karoli Imperatoris ex eadem casa Dei exigebantur ad palatium, quod vocatur Aquisgrani, vt in ædificatione & restauratione ipsius Ecclesiæ Dei, per futura tempora vsque ad finem sæculi, ad vtilitatem sæpe dictæ sanctæ Ecclesiæ in eleëmosyna illius proficerent, & nec ad eundem locum, vel ad alium quemlibet ipsæ redhibitiones, vel impensæ vllo vnquam tempore exigerentur, sed remissa indulgentia illius in eodem loco proficerent. Cuius bene gesta rata iudicantes, per hoc*

hoc nostrae auctoritatis praeceptum decernimus, vt quicquid de exactione, vel operarijs praedictae constitutionis suprà scriptus dominus & genitor noster, seu & de muro ciuitatis ipsius, vel vijs ad vtilitates claustri Canonicorum proficientibus in suo praecepto concessit, hoc totum perpetua nostra indulgentia vel concessione, seu auctoritate concessum, vel confirmatum maneat in perpetuum. Et vt haec nostrae confirmationis vel concessionis auctoritas per futura tempora certior cognoscatur, & permaneat inconuulsa, eam manu nostra subterfirmauimus, & de anulo nostro eam sigillari praecepimus. Data vi. Kalendas Iunias, anno x. regnante Karolo glorioso rege, Indictione xiij. Actum Vermeriae palatio regio, in Dei nomine feliciter. Amen.

De reparatione Remensis Ecclesiae ab ipso Hincmaro patrata.

CAP. V.

HVIVSMODI regiæ benignitatis functus auctoritatibus, & in Episcopali sede confirmatus præfatus Hincmarus Archiepiscopus, templum beatæ Dei genitricis Mariæ, quod à fundamentis Ebo renouare cœperat, iste pace gratiaque fruẽs regia, præclari consummauit decoris emi-

nentia. Insuper & aram sanctæ Dei genitricis auro vestiuit, ac lapidibus pretiosis ornauit. His quoque versibus titulauit.

Hanc aram Domini genitricis honore dicatam
s. suis. *Cultor vbique * suus decorauit Episcopus Hincmar*
Muneribus sacris, functus hac sede sacerdos.
Iam bene completis centenis octies annis,
an. 845. *Quadraginta simul quinto voluēre sub ipsis.*
Cùm iuuenis Karolus regeret diademata regni,
Hūc sibi Pastorem poscentibus vrbis alumnis.

Et ad imaginem Dei genitricis in ipso altari.

Virgo Maria tenet hominem, regemq́ , Deūq́;
Visceribus proprijs natum de flamine sancto.

Tecta templi plumbeis cooperuit tabulis, ipsúmque templum pictis decorauit cameris, fenestris etiam illustrauit vitreis, pauimentis quoq; strauit marmoreis. Crucē eminentiorem gemmis, auróque cooperuit. Alias etiam cruces tam auro quàm argento parauit. Calicem maiorem cum patena, sumptorióque fecit ex auro, lapidumq́ue pretiosorum illustrauit nitore. Qui calix postea pro redemptione ac salute patriæ Normannis datus est: patena adhuc reseruatur

natur ibidem. Libellum quoque de ortu sanctæ Dei genitricis Mariæ, sed & sermonem beati Hieronymi de ipsius dominæ Assumptione scribi fecit, & tabulis eburneis, auroque vestitis muniuit. Locellum etiam quendam, hoc est capsam maioremq́; quæ à duobus clericis ferri solet, fieri iussit, argentoq́; imaginato ac deaurato vestiuit: vbi ad vrbis huius totius tutamen, multorũ Sanctorum pignera recondidit. Insuper & alia altaris vasa, tam aurea, quã & argentea præparauit. Euangelium aureis argenteisque describi fecit litteris, aureisque muniuit tabulis, & gemmis distinxit pretiosis. His quoque versibus insigniuit.

Sancta Dei genitrix, & semper virgo Maria,
Hincmarus Præsul defero dona tibi.
Hæc pia quæ gessit, docuit nos Christus Iesus,
Editus ex vtero, casta puella, tuo.

Librum quoque sacramentorum, sed & Lectionarium, quos scribi fecit, ebore argentoq́; decorauit. Candelabra texit argẽto, & templum varijs ornauit lampadibus, & coronis, diuersisque tam palliorum, quàm cortinarum, atque tapetium operuit ornamentis. Sacras etiam vestes altaris procurauit ministris. Pluribus denique conuocatis Episcopis, sed & Karolo rege in hanc ciuitatem aduenientẽ,

in honore incomparabilis & perpetuæ virginis genitricis Dei Mariæ, vt & antiqua fuerat sacrata, basilicam solemniter dedicauit, & cum coëpiscoporum cooperatione sub omnipotentis inuocatione Trinitatis almificæ consecrauit.

De miraculis in eadem Ecclesia postea declaratis.

CAP. VI.

IN hac igitur Ecclesia multa diuersis temporibus Dei virtute sub ineffabilis Christi genitricis Mariæ sunt honore patrata miracula. Quorũ plurima, quæ ante nostram ætatem sunt gesta, nobis habentur incognita. Nos tamen ea, quæ coram positi vidimus, vel personis quæ viderant referentibus agnouimus, silentio hic quoque præterire incongruum rati sumus, licet ea versibus olim exarauimus. Mulier quædam ciuis huius vrbis, nomine Altrudis, vnicam paruulam nutriebat filiam, quæ adhuc sub vbere matris posita, efficitur cæca. Pro qua cùm varijs frustra æstuaret mater remedijs, nec vlla posset iuuari medela, ad summum cogitat se vertere medicum: eiusque probat non aptiùs per quempiam sanctorum poscere posse misericor-

diam,

diam, quàm per ipsius vnicam, cuius etiam erat ipsa famula, genitricem. Præparansq; candelarum munuscula, tam pro se quàm pro filia, templum hoc petit, cælitum reginæ clementiam rogatura, præfigensque cãdelabris luminaria, tum pauimentis adstrata, cor supplex effundit in vota. Nec se posse præsumens sufficere, ministros suppliciter deposcit altaris, ipsius petitionem suis precibus adiuuare. Et quia deuotè ac fideliter postulauit, votum obtinere promeruit, lumenque sobolis impetrauit. Vnde gratias agentem Deo, ipsiusque genitrici pijssimæ, cum adiutoribus sibi sacris ministris eam vidimus postea, dum sanam, clareque contuentem suam nobis exhiberet filiam.

Quidam clericus nostræ congregationis, carne nobilis, Hugo nomine, ita nimio dentium fatigabatur dolore, vt nec somnum, nec cibum præ nimietate valeret ægritudinis capere. Qui requisitus à quodam seniore, exposita suæ vexationis afflictione, hoc ab eo consilij accepit, vt coram altari Dei genitricis sese prosternens, eius corde tenus super hac anxietate sua deprecaretur clementiam. Et surgens ab oratione, osculato altari, supra nudum ipsius marmor, in qua vexabatur de-

poneret maxillam, sicque sanandum se cõfidens, domum regressus cooperiri se vestibus faceret, atque sopori permitteret. Quibus ille per ordinem patratis, somnũ inijt. Tempus autem erat solemnitatis natalis Domini, & fratres post celebratum vespertinum officium in cœnaculo, vbi calefaciendi causa consueuerant colligi, residebāt. Præfatus verò frater videt in somnis illic se præ gradibus cœnaculi adstitisse, atque beatam Dei genitricem in superioribus, ante ipsius ostium domus consistere. A sinistris in gradu infimo sub specie cuiusdam chirurgi, malignum conspexit adstare spiritum. Non dubitās autem, quæ esset illa quam aspiciebat Domina, pauore tetri hostis abiecto, ad eam vsque conscendit, & ante ipsius procidēs pedes, eiusdem susceptus est manu: ita vt mentum illius tenens, vexatam pijssima Domina contingeret maxillam. Et erigēs eum blādè consolata est, asserens ideo se non inuētam ab eo in Ecclesia, quoniam ibidem ad custodiam fratrum staret. Ille, inquiens, malignus, quem vides hîc propè astātem, cogitat huc ascendere, & vult nostros fratres conturbare. Præcepitque eum redire, & de concessa sibi salute confidere. Qui rursus ad eius se prosternens pedes, erectus

erectus est ab ea, vestem tantùm purpureã, qua ipsa erat induta, deosculans. Sicque mox excitatus, dari sibi præcepit manducare. Quod vt eiusdẽ domestici audiere, insanire illum putantes, quia tam alacriter sibi cibũ dari peteret, anxiari cœperũt. Ille verò confirmabat, se à beata Dei genitrice sanatum, nihilque vel ægritudinis se, vel insaniæ pati. Sicque celerrimè redditus sospitati, sæpe postea fidẽter adstipulabatur, non se vlterius esse passurum talia, quem tanta saluti restituisset Domina. Quod & reuera illi accidit, vt deinceps huiusmodi ægritudinem nequaquam senserit, dum pluribus postmodum vixerit annis.

Huius Hugonis clericus & diaconus, Ebrardus nomine, febris anhelæ vexabatur æstibus: qui huius ægritudinis agitatus angoribus, in crypta, quæ sub ipsius Ecclesiæ sede in honore beati Remigij consecrata est, fessus residebat, dum illic missæ celebrarentur mysteria. Cui vi febrium fatigato (vt assolet febricitantibus) sopor irruit. Et ecce videt beatam Dei genitricem sibi adstantem, impositaque manu eius capiti pertransisse, & post altare sese visa est intulisse. Mox ille patefactis oculis surgit, finitisque mysterijs iam sanus, Amen respondet, & alacer officiorum inseruit ex-

pletio-

pletioni. Cuius caput ad tactum mirabili Dominæ ita est delibutum, ac si oleo eadem fuisset hora perunctum. Quod nos quoque mirati sumus, qui eum ipsa die lætum, & comedentem nobiscum vidimus.

Tres deniq; claudos, & poplitibus contractis, nullo modo gressum figere valentes, in hac Ecclesia diuersis * conspeximus erectos temporibus. Vnum quidē sub Episcopatu domni Heriuei Præsulis, qui aliorū manibus illuc delatus, proprijs regressus est pedibus. Alium sub prælulatu Seulfi, nomine Maganerum, qui gente Britannus, vtroque genu claudus, & scabellis inhærens, inter nos piorum eleëmosynis sustentatus, transacto ferè iam demorabatur anno. Huic dū nocturnas in omniū Sanctorū solemnitate celebraremus laudes, ita subitò in medio populi iacenti genuum extensi sunt nerui, vt lora quoque, quibus crura cum coxis erant annexa, rumperentur, rupta etiam pelle ex poplitibus ei sanguis deflueret: surgensque, stupente populo, gressibus deinceps vsus est proprijs. Tertium verò sub huius domni Præsulis Artoldi Pontificatu, eoque missarum sacra celebrante, die solemni eiusdem sacratissimæ virginis, qua Gabriel Archangelus ad eam missus ab astris, partum illi mirabilem

ms. cognouimus.

Idem refert in Chron. an. 934.

sæcu-

sæculis nunciauit. Qui claudus, pauper, & miserabilis, dum per pauimenti sese marmora traheret, repentè solutus extenditur, & tellurem corpore mensus, in pedes tandem erigitur, incessuque nouo auxit lætanti gaudia populo, quique adhuc inter nos degens stipe sustentatur Præsulis.

Quartus quoque quidam ruricola, *Gerlaius nomine, ex familia huius Ecclesiæ, hanc vrbem adiens oraturus, beatæ Dei genitricis Mariæ ingressus est basilicam. Vbi dum vota profundit, subitò marcore diriguit, contractisque neruis, penè cunctis adstringitur membris, sicque coarctatus, ibidem se permansurum, & dum viueret seruiturum, si relaxaretur, promisit. Tandem post mensem his absolutus vinculis, Ecclesiasticis addicitur seruitijs. Sicque partim in eadem Ecclesia, partim in basilica sancti Dionysij extra murum ciuitatis per quinquennium incolumis deseruiuit. Post quod temporis spatium, in eadem solemnitate, Hypapanti scilicet Saluatoris, hanc ingressus Ecclesiam, dum precibus incumbit, ita rigentibus membris visus est adhæsisse pauimentis, vt nec os, nec aliquod membrum ab his releuare valeret. Erectus autem à circumstãtibus, tam cruribus, quàm ambabus cõtrahitur

* j. Garlandus.

hitur manibus. Quintadecima deinde die iterum absolutus, nec multò pòst humanis exemptus est rebus. Sed quis enarrare præualeat, quot hîc languentes penè quotidie pia dona salutis sumunt? quot febricitantes, quot saluantur energumeni? quis vel edicere pestes hîc liberatis hominibus effugatas? Sed de innumerabilibus saltem pauca commemorasse sufficiat.

De visione cuiusdam Gerhardi presbyteri.

CAP. VII.

PRESBYTER quidam de pago Porcensi, Gerhardus nomine, in quandam dudum deciderat valitudinem, ita vt veneno potatus esse crederetur. In qua valitudine Sanctorum nonnullis consolatus est visitationibus, beati scilicet Petri Apostoli, qui suam ei, quam regebat, præcepit etiam bis, vt restaurare studeret Ecclesiam, atque redarguit per visa, cur totiens medicos salutis suæ requisierit causa. Sanctum quoque Remigium postea sibi videt adsistere, suam illi pandendo personam, & ægritudinis huius remedia pollicentem. Qui mox vrbē Remensem adiens, dū perlustratis orationis gratia beatæ Dei genitricis, ac sancti Remigij basilicis, in vico noctu

noctu requiesceret, ipsius beati Remigij videt se deductum in templum quoddam splendidissimum, ad quod beatissimam contuetur virginem Mariam properantem, sancto Remigio, sanctoque Martino ab vtroque latere stipantibus eam. In ipso verò templo multitudo Leuitici ordinis atque sacerdotalis dignitatis eam expectabat, & diacones induti dalmaticis, quidam cum palmis, quidam sine ipsis adstabant: Cæterorum quoque sanctorum plurimus hic ordo videbatur. Idem verò Presbyter nullius specialiter cognoscebat vultum, præter beati Petri, qui sibi iam pridem fuerat reuelatus. At postquam beata Dei genitrix ad prædictum templum peruenit, vbi eius aduentum hic frater se præstolari videbat, requirere cœpit, quis ille esset, aut quid quæreret. Cui beatus Remigius: Famulus, inquit, meus est, Domina, quærens à tua pietate salutis remedia. Quid autem ipsa responderit, iste, vt retulit, audire non potuit. Velum verò quoddam oppansum ibidem videbatur: post quod vbi ipsa intrauit, splendidius hanc sole lumen ab oculis eius suscepit, ita vt in id, præ splendoris magnitudine, intendere minimè potuerit. Post aliquot denique dies apparuit illi beatus Martinus, missumque se à

san-

sancto Remigio ad eumdem testatus est, asserens etiam illi donatam vitam, concessamque medicinam. Restitit tamen postea huic dubietas aliqua de beatæ Dei genitricis persona, quoniam nomen ipsius in visione reuelatum non audierat. Sed precabatur assiduè, vt Dominus sibi mõstrare dignaretur, vtrum ipsa fuisset, quam viderat, Dei genitrix virgo Maria. Contigit autem illi post sex ferè menses, vt subitò, dum noctu quiesceret, graui premeretur ægritudine, adeo vt desperaret vlteriùs se posse viuere. Et dũ valde anxiaretur, appẽsis supra se beatæ Mariæ pigneribus, huiusmodi cœpit effundere preces: O beata Dei genitrix, cuius hic dependẽt pignera, si reuera (vt credimus) de te nobis hæ superappensæ habentur reliquiæ: & si verè de te visio est, quam nuper vidi: si tu es illa domina, quam ad illud mirabile tẽplum sanctus Martinus, & almus Remigius comitabantur euntem, vbi te clarissimus Sanctorum cœtus expectans, aspiciẽte me, lætanter excepit, fer opem mihi indigno famulo tuo, & tamdiu impetra mihi vitam atque virtutem, vt Missæ mysteria Domino celebrem, & munera vitæ corporis Christi sumere merear: vosque, beati Pontifices Christi, quos cum eadem comitari

mitari conſpexi, adiuuate me apud ipſam, qui me veſtro pijſſimo conſolari dignati fuiſtis alloquio. Interea inter angores preceſque vix leuis obrepſit ſomnus, cùm ſubitò ſub eodem vultu habituque, quo prius eâdem aſpexerat, beatiſſima ſe videndam præbuit regina, eiſdem columnis innixa, quibus & antea inniti fuerat viſa, luce coruſcans clariſſima. At ille tanto tremefactus ſplendore, nihilque fari auſus, luminibus in terram demiſſis videbatur ſtupefactus hærere. Quem beatus compellans Remigius: Quid, inquit, nos huc aduocaſti? Nónne vides Dominam noſtram Dei genitricem te confortare paratam? quid dubitans tardas accedere ad illam? His dictis tremor abſcedit, alleuatur animus, eleuanſque oculos vires recepit, & ante pedes beatiſſimæ Dominæ frater ille corruiſſe ſe vidit. Quem manu ipſa leuare dignata, fronti ſignum crucis imponit, & talia proſequitur: Ne timeas, neque deſperes, confide in Domino, quia percipies donum ab ipſo ſalutis: ſignumque pulſare iube, vt ſacra myſteria celebres, & gratias Deo referas, eum collaudans qui te poſt verbera ſanat. His dictis, ab eius receſſit viſibus, ſuis ſtipata comitibus. Sicque mox frater idem collata ſibi ſalute lætus exurgit, & ad explen-

explenda iussa festinans, ita sanus & alacer effectus est, vt nunquam alacrior esse potuerit. Hæc vt eodem presbytero narrante didicimus, ita describere quoque dignum rati sumus.

De alijs quibusdam miraculis.

CAP. VIII.

HÆc inclyta cæli regina, vt subuenire solet humili se corde petentibus: sic in præsumptores vel contẽptores vltionis nonnunquam pœnas exerit. Quod piè quoque fieri credimus, vt hîc in præsenti delinquentibus digna ingerantur verbera, ne in futuro grauiora eos excrucient tormenta. Quod autem modò dicturus sum, non ipse vidi, sed multorum relatu patrum narrari frequenter audiui. Quidam ex clericis nostræ cõgregationis, Bernardus nomine, custos huius erat Ecclesiæ: qui petitus à quibusdam leuibus personis (vt ipse post scripto monstrauit) quatinus ipsis quædam sanctorum dedisset pignera: dum quadam die cum quodam puero hic solus esset in templo, correpta quadam pixide, in qua sanctorum continebantur reliquiæ, ausu temerario præsumpsit aperire. Quo facto nimio pauore concutitur, &

nebula

nebula locus totus magna repletur: taliq; vallatur horrore, vt non putaret se amplius viuere. Sicq; perdita voce, tam ipse, quàm puer, qui secum erat, vltrà loqui, nec ea quæ viderant fari potuerunt.

Quidam quoq; custos huius Ecclesiæ, vt ipse nobis narrauit, dũ die aliqua post matutinales laudes in Ecclesia requiescere vellet, arripiens tẽpli tapetia, lectum sibi ex his strauit, ibiq; sese somno dedit. Et ecce matrona quædã sub habitu senili eidẽ apparuit, quæ herbas quasdam secũ videbatur deferre. Hæc primò quidẽ blandis eũ cœpit affari sermonibus. Vbi verò sacra sub eo cõtẽplatur tapetia, taliter infit, eum mutato quoq; vultu terrẽs, aggressa. Et tu Dominæ sanctæ Dei genitricis ausus es violare, ac pedibus sacra superbè cõculcare ornamẽta, nec tantam timuisti Dominam? Modò quidem parcam: nunquam tamen vltrà præsumas talia. Exẽplũq; dedit illi de quodam, qui sic sibi lectũ solebat sternere, quẽ nouimus olim ærũmnis affectũ in pauperrimo quoq; stratu obîsse. Ita deterritus surgit, propriamque culpã confessus, scamnis tapetia reddit, & Dominum super hac correptione sua, eiusque collaudat genitricẽ. Hanc autem Dominam quæ se visitauerat non agnouit, à beata Maria tamen fuisse

credimus missam. Nouimus etiã quosdam deuotos atque promissos à parentibus in hac Ecclesia fore Christo, eiusque genitrici seruituros. Quod votum dum vellent postea mutare parentes, prolis sunt coacti languore suam promissionem adimplere.

Peregrinationes sanctæ. Dudum cùm agricolæ vrbi vicini post Pascha, solito de more, hãc petissent vrbẽ, huius admirabilis Dominæ requirẽdo suffragia, suaque vota ferendo, quædam villæ consueta quærere neglexere præsidia. Quarum messes, cùm iam tempus instaret metendi, tanta tempestatis sunt attritæ grandine, vt penè omnia eorum perierint sata: vineæ quoque, adustis fractisque pampinis, vuarum amiserint fructũ. Eorũ verò fines, qui se huius pijssimæ dominatricis municre subsidijs, neq; tãgere, nedũ intrare grando præsumpsit. Sicq; deinceps tã hi, quàm cæteri quique contigui, promptiùs libentiusq; annuatim eiusdem Dominæ nostræ, sancti quoque Remigij, cæterorumq; Sanctorum hanc Remensem adeuntes vrbem, consueuerunt expetere patrocinia.

De secũda Beati Remigij corporis trãslatione.
CAP. IX.

PRæfatus denique Præsul Hincmarus cryptam præclari operis ad pedes S. Remigij

Remigij construxit, & corpus eiusdē beatissimi patroni de loco cryptæ prioris, vnà cum sepulchro ipsius in eadem, collectis Remensis Diœcesos Episcopis, vt iam superiùs dictum est, transtulit: & ante ipsius sepulchrum opus egregium auro edidit, gemmisque distinxit, fenestram inibi, vnde Sancti sepulchrum videretur, fecit, & circa ipsam fenestellam hos versiculos indidit. Lib. 1. c. 21.

Hoc tibi Remigi fabricauit magne sepulchrum
Hincmarus Præsul, ductus amore tuo.
Vt requiem Dñs tribuat mihi, Sancte, precatu
Et dignis meritis, mi venerande, tuis.

Euangelium aureis litteris insigniuit, ac parietibus aureis, gemmarumque nitore distinctis muniuit, versibus etiam auro inclytis prætitulauit. Sed & crucem maiorem cooperuit auro, gemmisque decorauit. Librum quoque sacramentorum sub eburneis tabulis, argento præsignitis: sed & Lectionarium ad missas librum, pari decore venustatum, ibidem contulit, aliosq; libros & ornamenta nonnulla eidem venerabili loco delegauit.

De corpore autem ipsius beatissimi Remigij non est ausus aliquid sumere, sicut ipse quoq; testatur in epistola ad Ludouicum regem Transrhenensem, qui id sibi

ab eo petebat muneris. Sed * hic Pontifex pro maxima præsumptione asserit se dux isse, corpus eius, quod Dominus per tanta tempora integrum conseruauerat, disrumpere.
f. id.

De pallij cotidiani vsus à Romanæ sedis Præsule perceptione, & rebus Ecclesiæ sub eo concessis.

CAP. X.

HIc denique venerabilis Præsul Hincmarus, pro suæ sanctitatis ac sapientiæ reuerentia, per interuentionem Lotharij Imperatoris pallium ad cotidianum * suscepit vsum à quarto Leone Papa, à quo iam aliud perceperat in designatis sibi solemnitatibus debitè fruendum. Quē cotidianum pallij vsum nulli vnquam Archiepiscopo se concessisse, vel deinceps concessurum esse, idem Papa in epistola tunc ad eum directa testatur. Scripsit autem præfatus Pontifex ad eundem Papam Leonem sexies, vt ipse in quadam ad eundem asserit epistola, vel septies, sua dirigens ad eum scripta. In hac verò epistola de his, quos temeritas chorepiscopalis ordinare: vel quòd Spiritum sanctum consignando tradere præsumebat, requisiuit.
a. f. recepit.

uit. Et quòd terrena potestas hac materia sæpe offederet, vt videlicet Episcopo quolibet defuncto, per Chorepiscopũ solis Põtificibus debitum ministeriũ perageretur, & res ac facultates Ecclesiæ sæculariũ vsibus expenderentur, sicut & in nostra Ecclesia iam secũdò actum fuisset. Itẽ de his, quos domnus Ebo post depositionem suã ordinauerat. In alia quoque epistola scribit de quodam Fulcrico, Imperatoris Lotharij vassallo, de quo etiam pridem ei significauerat, pro quo Ecclesiæ nonnullæ per hoc regnũ maximum patiebantur impedimentum, qui vxore sua dimissa, postquam excõmunicatus ab eo proinde fuerat, aliã insuper ducere præsumpsit vxorem. Item in eadẽ de priuilegijs huius Remensis Ecclesiæ, quæ habuit ab initio, quo priuilegia sedes habere cœperunt: & quia Remorum Episcopus primas inter primates semper, & vnus de primis Galliæ Primatibus extitit, nec alium se potiorem, præter Apostolicum Præsulem, habuit: vt scilicet ea, quæ tanto tempore ab antecessoribus ipsius huic sedi sunt concessa & cõseruata, cõseruare & augmentare dignetur. Ab imperatore quoque Lothario præceptionis imperialis auctoritatem super quibusdam rebus coniacentibus in his locis, Menra-

uallis, Termedo, Roserolis obtinuit, quæ tempore Karoli imperatoris, occasione quadam interueniente, à Remensi sunt abstractæ Ecclesia, & publicis vsibus subactæ, quas hic Lotharius imperator ad partem sanctæ Mariæ, ac sancti Remigij sua restituit auctoritate. Qui Lotharius imperator nonnullis hunc Præsulem Hincmarum apud Leonem Papam honorificè commẽdasse reperitur Episcopis atque Legatis. Sed & quando Romam petere idem Pontifex disposuerat, epistolam suam idem Imperator pro eo præmittens, suggessit præfato Papæ, vt ipsum decenter amabiliterque susciperet, & quicquid ab eo postulasset, libenter ei liberaliterque tribueret. Itẽ aliam pro synodalibus diffinitionibus, de ordinatis ab Ebone post suam depositionem, à sede Apostolica confirmandis, & quibusdam priuilegijs eidem Hincmaro, sedique Remensi concedendis: & quia illũ volentem Romam proficisci, tã ipse, quàm frater suus Karolus rex Franciæ, * quando valde necessarius eis erat ad sopiendas quæ tunc exortæ fuerant perturbationes, retinerent. In qua epistola cõmemorat, quòd in hac sede Remensi beati Sixti primi eiusdem Episcopi, & Apostolorum discipuli, prædecessores ipsius Papæ, Stephanus Pippino,

M qñ. l. quoniã.

Stephan ij.

pino, & Leo Karolo magno, Apostolica *Leo iij.*
contulerint munia. Alius quoque Stephanus Luduwicum Augustum in eadem sede *Stepha. v.*
imperiali diademate coronauerit. Ad hoc denique obtinendum, quod pro prædicto Præsule petebat, idem Lotharius Petrum Spoletinum Episcopum, mandatis super hac re per semet instructum, executorem direxerat, & alium Petrum Aretinum Episcopũ litteris exinde commonuerat, aliosque quosdam tam suos, quàm præmissi Papæ fideles ad id peragendum destinauerat. Eidem Lothario imperatori scribit præfatus Præsul Hincmarus de Fulcrico eius vassallo, quem excommunicauerat, qualiter ad pœnitentiam venire debeat. Item aliam epistolam in qua continentur culpæ ipsius Fulrici, & quomodo eũ rationabiliter excõmunicauerit, quia noluerit ad pœnitentiam venire. Item aliam, in qua valde collaudat eum, congaudens eius humilitati, quòd ipsius obaudierit monitis super præfato excommunicato, absoluitque eum id humiliter deprecantem, pro participatione quam habuerat cum ipso. Item postquam conualuerat idem Imperator de infirmitate sua. In qua epistola eũ satis episcopaliter, licet succinctè, de salute admonet animæ. Et alia nonnulla eidem scripsit.

A Karolo denique rege suo hic Præsul Hincmarus cellam in honore sancti Martini, in municipio Vongo constructam, cum omnibus ad eandem cellam iustè pertinentibus, ad partem Remensis Ecclesiæ reimpetrauit, ac per auctoritatis ipsius præceptum recepit. Ad ipsius suggestionem dedit idem Karolus rex Ecclesiæ sancti Remigij, vel monachis ibidem Deo seruientibus, res quasdam: hoc est in pago

i. Pertinse * Pertinse, in villa Baildronis curte mansa duo, & in Dodelini monte mansa duo, atque in Waldonis curte mansa duo cum mancipijs, & omnibus ad easdem res legaliter aspicientibus. Præceptum quoque ipsius Karoli de via, quæ impediebat ad claustrum Canonicorum sanctæ Remensis Ecclesiæ amplificandum (quoniam & numerum eorundem Canonicorũ augmẽtauerat) idem domnus Hincmarus obtinuit.

Hincmarus auxit numerum Canonicorum Remens.

Res præterea quasdam quæ ab hoc rege dudum fuerant Episcopio subtractæ, Ecclesiæ redintegrari laborauit: id est villam Nouiliacum, quàm Karlomannus ad Ecclesiam sancti Remigij pro animæ suæ dedit remedio, tam ipsam villam quàm res & mancipia, quæ diuersi homines dono regis retinebant, ad eandẽ pertinentia. Item res aliquas in Culmissiaco & Bairaco sitas.

Item

Item res super fluuium Rotomnam, & in alijs nonnullis locis coniacentes. Itemque à Rege Ludowico Transrhenẽsi præceptũ restitutionis accepit super quibusdam rebus sancto Remigio quondã delegatis: hoc est in pago Wormacensi * Scauenheim cũ omnibus ad se pertinentibus, Cosla & Gleni in saltu Vosago. In Thuringia quoque & Austria, in loco qui dicitur Schonerunstat, & in Helisleba, cum omnibus ibidem aspicientibus. Res quoque nonnullas, iuraque Ecclesiæ ac mancipia legibus per aduocatos euindicata recepisse reperitur. Res etiam nonnullas Episcopij, terras scilicet atque mancipia, cum diuersis personis, ad incrementum Ecclesiæ, pro partium opportunitate commutauit. Sed & præcepta regalia super pluribus earum rerum commutationibus obtinere curauit. Canonicis quoque huius Remensis Ecclesiæ hospitale constituit ad susceptionem peregrinorum, vel pauperum congruis ad id rebus deputatis, cum consensu coëpiscoporum Remensis diœceseos, atque subscriptionibus eorundem: ea conditione, vt nullo vnquam tempore quilibet Episcopus, vel quælibet persona easdem res cuiquam in beneficium dare, vel in alios vsus quocunq; modo abstrahere præsumat: neque

i. Stadenheim.

Fundauit hospitale eccle. Remensis.

neque aliquem censum vel redhibitionem exinde accipiat: sed totum quicquid ex ipsis rebus iustè adquiri potuerit, in vsus pauperum atque Canonicorum, secundum modum descriptum in priuilegio, à se & cæteris Episcopis confirmato, expendatur. Super hoc quoque constituto regiæ auctoritatis præceptum à Karolo rege fieri atque firmari obtinuit. Res præterea & villas Episcopij pænè omnes ordinatis rationabiliter colonijs describi fecit.

De Synodo comprouinciali apud Suessonicam vrbem habita.

CAP. XI.

an. 853. HIc honorabilis Præsul Hincmarus, anno sui Episcopatus septimo, synodum habuit comprouincialem apud Suessonicam vrbem, in monasterio sancti Medardi, in Ecclesia sanctæ Trinitatis honore sacrata, cum Wenilone Senonensi Archiepiscopo, Amalrico Turonensi, Theoderico Cameracensi Episcopo, Rothado Suessonico, Lupo Cathalaunensi, Immone Nouiomagensi, Erpuino Siluanectensi, Ermenfrido Beluacensi, Pardulo Laudunensi, Hilmerado Ambianensi, Huberto Meldensi, Agio Aurelianensi, Prudentio

Trecassi-

Trecassino, Hermanno Niuernensi, Iona Augustudunensi, Godelsado Cauilonensi, Dodone Andegauensi, Guntberto Ebroïcensi, Hildebranno Sagiensi, Rigboldo Remorum Chorepiscopo. Residentibus etiam Presbyteris & Abbatibus, Dodone Abbate monasterij sancti Sabini, Lupo Abbate monasterij, quod dicitur Ferrariũ, Bernardo Abbate monasterij sancti Benedicti, quod dicitur Floriacum, Odone monasterij, quod dicitur Corbeiæ, Heriaco monasterij Corbionis, Bauone monasterij Orbacensis, & quampluribus alijs sacerdotibus & Abbatibus, adstantibus Diaconibus, ac reliquorum graduum clero. Residente quoque in medio glorioso Rege Karolo. Vbi quædam necessaria Ecclesiæ Dei sunt pertractata negotia. Ad quam Synodum accedentes quidam Remensis Ecclesiæ Canonici ac monachi, videlicet Radoldus, Gisloldus, *Vulfadus, Fredebertus ex Canonicis ipsius matris Ecclesiæ: Sigismundus ex cœnobio sancti Theoderici: ex monachis autem monasterij sancti Remigij, Nortvinus, Heinradus, Mauringus, Antheus, Tetlandus, Hairohaldus, Radulfus, Wicpertus, clamauerunt suspensos se à præfato Archiepiscopo suo ab administratione ordinum Eccle-

*ms. Volfadus.

Ecclesiasticorum, ad quos ab Ebone quondam prouecti fuerant. Super qua reclamatione elegit prænotatus Pontifex Hincmarus iudices sibi Wenilonem & Almaricum suprà taxatos Archiepiscopos, Pardulum quoque Laudunensem Episcopum, qui in hoc iudicio locum Metropolitanæ suæ seruaret auctoritatis. Ipsi clamatores eosdem iudices suscipientes, addiderunt etiam Prudentium Trecassinæ ciuitatis Episcopum. Hi iudices constituti hoc iudicauerunt: quòd si Ebo Archiepiscopus in suo statu manens canonicè hos fratres ordinauerit, deberent ministrare. Si etiam iniustè deiectus, & canonicè restitutus, post suam canonicam restitutionem eosdem ordinauerit, sine vlla quæstione deberent etiam ministrare. Vnde interrogati sunt ordinatores Hincmari, vt edicerent quæ de Ebonis depositione, & de Hincmari comperissent ordinatione. Tunc surgens Theodericus Cameracensis Episcopus porrexit in conspectu principis & Synodi scriptum, continens ordinem depositionis præfati Ebonis. Tum ventilatum est qualiter exauctoratus Episcopus restitui debeat, & quia idem Ebo restitutus canonicè non fuerit, insuper & ab Apostolica sede,

Sen-

Sergio Papa confirmante deiectionem illius, damnatus extiterit, vt in * laïca tantummodò communione maneret. Tum recitata auctoritate, qualiter Metropolitanus debeat ordinari: litteris quoque canonicis Erchamradi, Episcopi Parisiorum Ecclesiæ, confirmatis sua suique Archiepiscopi & coëpiscoporum suorum manibus, quas ad petitionem Remensis Ecclesiæ cleri ac plebis Hincmaro tribuerat: decreto etiam canonico Remorum cleri nobiliumque manibus roborato, qualiter eumdem Hincmarum sibi postularunt ordinari Episcopum, ostensum est canonicè cum præsentia vel consensu omnium coëpiscoporum Remensis diœceseos eũ ordinatũ Archiepiscopũ. Post hæc surgẽs idem Hincmarus, in * cõspectum Principis & Synodi porrexit litteras Canonicas, quas ordinatũ sacri Canones ab ordinatoribus accipere iubent, diẽ præferentes & Consulẽ. Porrexit etiã epistolam Remẽsis prouinciæ, ac pænè totius Galliæ manibus Episcoporũ subscriptam, ad Apostolicam sedem pro confirmatione ipsius ordinationis datam. Ostendit etiam diploma sacrum, ipsius venerandi Principis manibus insignitũ, & sigillo subtersignatum, ex approbatione suæ ordinationis

* *ms. laïcali.*

* *ms. conspectu.*

tionis

tionis ad eandem sanctam & Apostolicam Romanam Ecclesiam. Sicque iudicatum atque confirmatum est Hincmarum Episcopum canonicè ordinatum. Deinde ventilatum est, quid decernendum foret de his, quos Ebo post suam depositionem, absque legitima restitutione, præsumpserat ordinare. Tunc surgens Immo Nouiomagensis Episcopus, porrexit *rotulum auctoritatem Canonicam & Apostolicam continentem: quoniam qui ab ipso visi fuerant ordinari in gradus Ecclesiasticos, ab eodem, quod ipse nō habuit, nemo eorū accipere potuit: & cætera. Sicque decretum est, vt quicquid in ordinationibus Ecclesiasticis Ebo post depositionem suam egerat, secundum traditionem Apostolicæ sedis, præter sacrum baptisma (quod in nomine sanctæ Trinitatis perfectum est) irritum haberetur, & ordinati ab eo gradibus Ecclesiasticis priuati existerent. Tunc vnus ex prædictis fratribus nomine Fredebertus, libellum proclamationis legit, in quo continebatur, quòd ideo se ab Ebone permisissent ordinari, quia viderant suffraganeos Remensis Ecclesiæ, Rothadum videlicet Episcopum, Lupum, Simeonem, Erpuinum in Metropolim Remensem Ecclesiam conuenisse cum litteris Lotharij impe-

al. rotulã.

imperatoris, & eundem Ebonem restituisse. Et insuper ostenderunt iidem præfati clerici litteras quasi ex nomine Theoderici Episcopi, Rothadi, Lupi, Immonis, ac cæterorum huius diœceseos Episcoporum manibus roboratas: quæ tamen ab eisdem Episcopis † recitatæ fallæque sũt comprobatæ: & quia talia Episcopis impingere præsumpserint, iussi sunt communione priuari. His ita terminatis, decreto iudicum, atque consensu Principis, Hincmarus Archiepiscopus primatus sui locum recepit. Tum de presbytero quodam & Abbate Altiuillaris cœnobij, nomine Halduino, qui ab Ebone Diaconus visus fuerat ordinatus, & à Lupo postea Catalaunensi Episcopo presbyter fuerat consecratus, mota est quæstio. Surgens itaque Lupus Episcopus, porrexit volumen, in quo continebatur, quomodo iussus est regijs litteris Karoli regis, vt quia Metropolis Remorum Ecclesia pastore carebat, in confectione chrismatis, alijsque negotijs Ecclesiasticis pro sui possibilitate consulere procuraret. Quocirca cum epistola regia, vt ipsum Halduinum presbyterum ordinaret, atque in Altiuillari monasterio abbatem sacraret, Archidiaconus Remensis Ecclesiæ, cum alijs comministris tam

† l. lectæ, f. refutatæ.

Cano-

Canonicis quàm monachis, illi obtulerit, quemque ad votum præfati principis & offerentium ordinauerit. Vnde iudicatum est à synodo, eundem Episcopum nihil damnationis de illius ordinatione attigisse. Sed qui saltu sine gradu Diaconij ad sacerdotium prosilierit, in degradationem debitã resilire deberet. Deinde requisitum est de his, qui Ebonii post depositionem suam communicauerant, & recitata auctoritate qualiter sanari deberent, repertum est ex Canonicis institutis, eos post satisfactionem, data illis indulgentia & communione sacra cum benedictione tributa, per eorum proprium Episcopum, operante Domino nostro Iesu Christo, purificari atque sanari posse. Quod & actum est per venerabilem Hincmarum Archiepiscopum. His ita peractis, benignus princeps Karolus petijt Hincmarum Archiepiscopum, reliquosque Põtifices, vt quia præfati fratres gradus Ecclesiasticos obtinere non valebant, communionem saltem recipere posset per synodi indulgentiam. Quod & pietas sacerdotalis licenter assensit, & misericorditer eisdem fratribus veniã cõcessit. Et ita hæc omnia gestis inserta, & in *conspectũ synodi recitata, & rata iudicata, prædictorũ

*al. conspectu. manibus

manibus Episcoporum, & aliorum, qui interfuere, subscriptione firmata sunt.

Quæ actio synodi sedi Apostolicæ ab Hincmaro directa, & à Benedicto Papa Leonis successore corroborata est. Qui etiã Benedictus Papa priuilegium auctoritate beati Petri, & Apostolicæ ipsius sedis huic Præsuli nostro Hincmaro contulit, sanciẽs ne quilibet huius diœceseos regulis subiectus, eo cõtempto impunè auderet, seu valeret aliena expetere, aut expectare iudicia. Sed domnus Nicolaus eiusdem Benedicti successor, petentibus sedem Apostolicam prænotatis deiectis, præmemoratæ gesta synodi retractasse atque reprehendisse reperitur: præcipuè quòd sola obedientia subditorum reputata fuisset in culpam: & qui prælati iudicio temere non restiterunt, sed humiliter colla subdiderunt, seuerissimè punirentur, & qui misericordiam petiuerant, nec iustum, vt asserit, iudicium meruerint. Intimat etiam quomodo domnus Hincmarus pro his actis Concilij Leoni Papæ non semel supplices litteras miserit, quatinus idem Concilium approbans, auctoritate Apostolica roboraret. Quod ille agere sollicitè renuerit, eò quòd per aliquos ex his Episcopis, qui synodo resederant, vt dubitatio foret radicitus

Leo iiij.

Bened. iij. epist. j.

Nicol. j. epist. 46.

euulsa, eiusdem synodi statuta destinari debuissent, præcipuè cùm ibidem Legati sedis Apostolicæ præsentes non fuerint. Et quia hi quos ille auctoritate synodi affirmabat depositos, per proprias litteras ad sedem Apostolicam appellauerint, & vellent iterum se Apostolicæ sedis audiri præsentia, præcepisse quoque eumdem Papam, vt Hincmarus Præsul ad Concilium cum illis occurreret, ad quod suum ipse Legatũ, Petrum videlicet Episcopum Spoletanum, è latere suo direxerat, ad renouandum scilicet iudiciũ vice sua. Cui audientiæ, quoniam domnus Hincmarus suam non exhibuit præsentiam, voti effectu frustrato, Leo Pontifex ab hac luce subtractus est. Benedicto autem viro Apostolico succedente, eidem subreptum fuisse, & in ipso consecrationis eius principio suasum, vt illud firmaret Concilium: non tamen ei suaderi potuisse, vt à iustæ definitionis tramite declinaret. Verùm ita per ei concessum priuilegium illius Concilij roborasse institutum, vt auctoritatis summam sedi Apostolicæ reseruarit: ita decernens manere inconuulsa quæ petebantur, si ita essent per omnia, quæ de illa synodo ab Hincmaro referebantur, & vt inde quæstio nullis aliquando temporibus oriretur. Sed quoniam

hilam nō ita per omnia, ceu ſuggeſtum eſt, fuiſſe comprobaretur, meritò aſſerit in irritum deductum, quod contra deiectos non ſimpliciter fuerat impetratum. Quocirca primùm quidem domno Hincmaro mandauit, vti commemoratos viros, Vulfadū ſcilicet, collegaſque ipſius, clementi animo ſtuderet ad ſe reuocare, & de reſtitutione ipſorum ſecum fraternè tractaret, atque miſericorditer conſummare contenderet. *Nicol. ep. 47.* Alioquin ad Concilium cum his Epiſcopis, quibus & ipſe quoque Papa pro hoc ipſo ſcripſerat; ſimul occurreret, quatinus omnes in vnum conuenientes, cauſam eorumdem clericorum examinarent, & non aliqua emergente diſceptatione, Deo præ oculis habito, diffinirent. *Nicol. epiſt. 46. 47. & in append. 13.* Si verò quælibet inter partes diſceptatio proueniret, ad ſedem Apoſtolicam ſuæ ſuſcepturæ ſpeciale iudicium perſonæ, vices tenentes vtriuſque lateris conuenirent. At Dei gratiæ iuuamine hoc peracto iudicio, intimat ſe litteras ſuſcepiſſe amplectendæ dilectionis omnium, qui interfuerunt, Epiſcoporum, maniſeſtiſſimè ſignificantes, crebrò memoratos clericos à totius conſona voce Concilij dignos graduum ſuorum receptione pronunciatos. *Alia ſynod. Sueſſ ſub Nicolao ſ. an. 866.* Vbi nulla (ſicut in litteris eo-

rundem Episcoporum reperiebatur) disceptatio prouenit, nulla, sicut putatum fuerat, varietas alia atque alia defendentium accidit, nullus accusator, nullus condemnator repertus est, sed cunctorum vna eademque sententia, atque in restitutione ipsorũ diffinitio claruerit, eisdem innoxijs à cunctorum vnanimitate modis omnibus approbatis. Reprehendit autẽ & hoc quoque Concilium præfatus Papa Nicolaus, quòd non solemniter omnia, iuxta quod ipse diffiniuerat, egerint, sedi Apostolicæ plena relatione actionis seriem referantes. Debuisse, aiens, quicquid de Ebonis deiectione, * reclamatione, horum clericorum promotione, & ipsius Ebonis iterata repulsione, ad aliamque Ecclesiam migratione, vel vndecumque ibi quod ventilatum est, ei scripto vnanimiter, pleniter, ac fideliter intimare. Sed & monimentis insertum ad pleniorem penes se notitiam & certitudinem reseruare. Præcepit ergo, vt quæcumque super hac re scripta, tam à sede Apostolica, quàm à nostratibus edita reperiatur, & quod hinc Præsul Hincmarus, & illi deiecti clerici sedi Apostolicæ suggesserint atq; retulerint, in volumen vnũ, ordine quo missa sunt, redigerentur, & Apostolicæ sedi, exemplaribus sibi reseruatis,

Nicol. ep. 46.

Nicol. relegatione.

tis,

tis, summo studio dirigerentur. Et si de cætero quid tale fortè contigerit euenire, propter quod conuentum in regionibus his fieri sacerdotum præcipiat, hoc inter cætera nulli penitus obliuioni tradant, sed post omnia id agere maiorum more studiosissimè satagant, &c.

Præmissi denique Concilij Præsules, Apostolicæ sedis obedientes præceptis, ordinem rerum gestarum de Ebonis deiectione, vel restitutione, iterataque repulsione colligentes, eidem venerabili Papæ miserunt, huiusmodi præferentes epistolam.

REVERENTISSIMO ET Sanctissimo domno Patri ac Papæ Nicolao, Episcopi qui præterito anno per gratiam Dei & decretum vestrum apud Suessonicam vrbem cum alijs qui tunc nequiuerunt adesse conuenimus. *Epist. Trecensis Synodi, de qua infrà c. 17*

SERIEM RERVM gestarum de Ebonis quondam Remorum Archiepiscopi depositione, sed & de ipsius restitutione, necnon & de fratris Vulfadi ac collegarũ eius promotione, & iam dicti Ebonis iterata repulsione, ad aliamq; Ecclesiam migratione, vnde à nobis inuestigari, & vobis remandari iussistis, quia

his nemo nostrûm in ordine Episcopali interfuit, nisi frater Rothadus (sicut ex regum & Episcoporum monimentis qui interfuerunt, & scriptis suis posteris reliquerant, breuiter collegimus) vestræ sanctissimæ paternitati & præcellentissimæ auctoritati transmittimus. Quæ antè colligere & auctoritati vestræ dirigere necessarium non putauimus, quoniam sicut vobis per Egilonem venerabilem Archiepiscopum scripto suggessimus, in quo nullam memoriam de quacumque Ebonis depositione habuimus, nec haberi tunc necessarium vidimus, nobis in eorum fratrum restitutione non quidem disceptantibus, nec alia atque alia decernentibus, sed vnum idemq́ue secundum traditionem maiorum, quàm discretioni vestræ intimare curauimus, sentiētibus, quos nō procacia obnoxios fecit, sed obediētia inculpabiles in adeptione sacrorū graduum, iuxta sincerissimum sententiæ vestræ intellectum, induxit, sine contradictione in suis ordinibus restituere maturassemus, nisi priuilegijs sanctæ Romanæ sedis, per reuerendum confratrē nostrum Hincmarum Archiepiscopum nostræ vnanimitati prolatis, quæ de ipsis viris quædam statuerūt, debita reuerentia exhiberetur. Quorū summa, perfecta, & integra firmitas, vt claruit & iustum est, in Apostolicæ sedis reseruata erat arbitrio potestatis: quorumq́ue priuilegiorum authenticas

thenticas chartas, cum saluis sigillis, & incorruptis scripturis idem confrater & cõsacerdos noster, nõ ad prædictorum fratrum nocumentũ, neq; ad ullam contradictionem, sed ad debitam reuerentiam sedi Apostolicæ, ut dignum est, exhibendam, ostendit, cum gestis Episcoporum, quorum vos acta relegisse, & qualiter præsignati clerici degradati fuerint reperisse, nobis aperire dignati estis. Quibus non subscripsit, quia & eosdem fratres suo iudicio non deiecit, sicut vobis & ipse, & nos scripsimus, & gesta ipsa demonstrant, & sicut iã sanctissimæ paternitati vestræ suggessimus, in eiusdẽ rei negotio decertantibus & quædam deflorantibus, nõ tamen terminantibus nobis, eò usque causam perduximus, ut solummodo magisteriali vestro culmini eorum assignaretur restitutio, attribueretur reformatio, adscriberetur redintegratio. Vnde postea vnanimitas nostra in quãcumque partem non declinauit, etsi quidam quacũq; necessitate exinde, nobis ignorãtibus, diuerterunt. Egimus itaq; prout potuimus, in succincta collectione de gestis regum & Episcoporum ex causa Ebonis, & ut præcepistis vestræ auctoritati transmittimus. Post harum verò rerum gestarum ordinem descriptum ita subiunxerãt. *Hæc sicut vestra iussit auctoritas, quæ de Ebonis quondã Remorũ Archiepiscopi, quæ ante triginta & tres circiter annos*

 exti-

extitit depositione, & pòst de ipsius restitutione, necnon & de fratris Vulfadi ac collegarum eius promotione, & iam dicti Ebonis iterata repulsione, ad aliamq; Ecclesiam migratione, in eorum qui iam nos ad Dominum præcesserunt scriptis, verùm & quæ illorum, qui interfuerunt, veridicis relationibus comperimus. Quæ etiam ex magna parte in gestis Episcoporum Belgicæ, Galliæ, Neustriæ, & Aquitaniæ prouinciarum Papæ Sergio dirigendis, & Leoni Papæ directis cum eorum epistola, sed & in epistolis Lotharij Imperatoris, & Karoli regis exinde directis continentur, quas in scrinio Romano credimus conseruari, vestræ auctoritati transmittimus. Scripta quoque, quæ hinc à vestra auctoritate directa, & vestræ sanctitati remissa relegimus, ordine quo missa vel remissa fuerunt, secundum vestram iussionem in volumine isto congessimus. Et si fortè alia ex hoc negotio, aut à nobis, aut ad nos missa fuerunt, nos tamen non legimus. Quæ etiã frater & consacerdos noster Hincmarus nobis vestræ auctoritati mittenda dedit, secundum quod præcepistis, dicentes inter alia: Quæcunque super hac re scripta tam à nobis priús, quàm nunc à vobis edita reperiũtur, & quid hinc coëpiscopus Hincmarus, & illi deiecti clerici sedi Apostolicæ suggesserint atque retulerint, in volumen vnum, ordine quo

Nicol. epist. 46.

quo missa sunt, rediganntur, & Apostolicæ sedi, vt competens est, vobis eorum exemplaribus seruatis, summo studio dirigantur, his subiuncta dirigimus, &c.

De vacatione Camaracensis sedis, & coniunctione Balduini cum Iudith filia Regis.

CAP. XII.

DE vacatione præterea sedis Camaracensis, sed & de coniunctione Balduini Comitis & Iudith indebita, quæ scilicet Iudith Karoli regis filia, Edilnulfo regi Anglorum, qui & Edelboldus, dudum fuerat in matrimonium copulata, & reginæ decore ac benedictione insignita. Post cuius obitum, venditis quas in Anglorum obtinuerat regno possessionibus, ad patrem reuertitur, quæ sub regali tutela sic manere decernitur: sed illa Balduinum Comitem, ipso lenocinante, & fratre suo Ludowico consentiente, secuta est. Vnde rex Karolus Episcopos ac cæteros regni sui primores consulens, post mundanæ legis iudicium, canonicam in iam dictum Balduinum & Iudith, secundum edicta beati Gregorij, ab Episcopis depromi sentētiam fecit. De Rothadi quoque Suessonicæ ciui- *Iudith filia Caroli Calui.*

tatis

tatis Episcopi deiectione, quem ab Episcopali ministerio iudicio remouerat Episcoporum. De commemoratione etiam nominis Ebonis, atque de Gothescalci cuiusdam hæretici damnatione præfatus Præsul huiusmodi scripta direxisse ad sedem reperitur Apostolicam.

DOMNO VNICE SINGVlariterque suscipiẽdo patrum patri, & summa veneratione honorando reuerentissimo Papæ Nicolao, Hincmarus nomine, non merito, Remorum Episcopus, ac plebis Dei famulus.

IN EPISTOLA vestræ sanctitatis per Odonem Episcopum Episcopis in regno Lotharij pro præiudicio Camaracensis Ecclesiæ directa, relegi vestram auctoritatem sciscitaturam, cuius neglectu eadem Ecclesia vltra decimum mensem pastore vacaret; vnde, ne vt negligens à vestro Apostolatu succensear, indico auctoritati vestræ, post directas Lothario & Episcopis regni eius atque Hilduino, qui eandem Ecclesiam inregulariter occupauit, ita vt antequam ipsas mitteretis epistolas, hactenus præiudicium permanere: méque Lotharium

Hæ sũt Nicol. epist. 63. 64. & 65.

tharium regem & legatis & litteris, prout potui, sæpè & eò vsque inde commonuisse, donec regijs suis litteris mihi respondit, Hilduinum ad vestram auctoritatem suum Legatum misisse, & nihil aliter de præfata Ecclesia, nisi vt egerat, disponere debuisse, donec à vobis inde responsum acciperet. Balduinus quoque in proximo nunc decurso mense Octobrio, quinto Kalendas Nouembris, per duos homines suos mihi litteras auctoritatis vestræ direxit, in quibus continetur, vt easdem litteras coëpiscopis prouinciæ nostræ legerem, & Iudith paternis ac maternis obtutibus præsentandam susciperemus, si tamen intelligeremus, quòd confestim præfatus excellentissimus rex noster, quæ de illa vobis scriptis & verbis per Legatos vestros Apostolatui vestro renuntianda spopondit, adimplere vellet. Quòd si eorum animos ad id protelandum esse intentos inuestigare possemus, nequaquam eam reciperemus. Alioquin, id est si aliter egissemus, gratia & communione vestra frui nequaquam valeremus. Quam vestræ auctoritatis epistolam, vt oportuit, reuerenter suscepi, & coëpiscopis nostris eam relegi, & pro præfata Iudith apud patrem & matrem illius, quantum potuimus, vt mandastis, communiter interuenimus, & paternis ac maternis obtutibus eam præsentare studuimus. Post quæ voluimus,

quia

quia sic nobis secundum sacras regulas, sicut eas intelligimus, visum fuerat (non enim sine dignis pœnitentiæ fructibus absolui posse putamus, quod anathematis vinculo à sacris regulis innodatum videmus) vt iuxta Ecclesiasticam traditionem priùs Ecclesiæ, quam læserant, satisfacerent, & sic demum quod præcipiunt iura legum mundialium exequi procurarent. Sed quoniam litteras vestras, quæ inde nihil præceperunt, immo etiam nullam protelationem in eorum coniunctione fiendam significauerunt, sibi sufficere voluerunt, & sine vestra auctoritate, ad quam clamauerant, cogi, nisi alio se modo submitterent, non
Non extat. *debuerunt. Ex altera epistola vestræ sanctitatis eis retuli, quòd non leges Ecclesiasticas dissoluistis, sed preces pro eo misistis, qui puniri secundum leges mundanas poterat, quatinus locum pœnitendi haberet, quod contra leges diuinas admiserat. Sic & Saluator noster, qui vult omnes homines saluos fieri, &*
1. Tim. 2.
neminem vult perire, in cruce apud patrem
Luc. 23. *iure sacerdotis pro suis persecutoribus intercessit: quod in eis qui post passionem eius crediderunt, & compuncti pœnitentiam egerunt, qui cum patre omnia donat, efficaciter impetrauit. Ad cuius instar, Apostolorum Vicarius, ad quorum limina confugerunt, & Catholicæ atque Apostolicæ Ecclesiæ summus*
Pon-

Pontifex, quod in hominem regem & in leges mundi peccatum est, perdonari petistis, vt quod in regem cæli & terræ, & in leges cælestis regni offensum erat, haberent inducias per pœnitentiam abolendi. E contrà carnales, & etiam quidam eorum, qui antea coniunctioni huiusmodi contradicebant, hac defensione, vt eis visum fuerat, se protegentes, (sed sicut se habet veritas) salute nudantes, ab istius nouissimæ vestræ epistolæ verbis recedere noluerunt, quam sine protelatione eorum coniunctionem debere fieri demonstrare dicebant. Dicenti verò mihi, quia pro nulla potestate terrena quod de Ecclesiasticis regulis intelligerem dimittere deberem: maximè cùm etiam mecum, immo cum Deo, domnus rex noster, filius vester, Karolus faceret, quasi consulendo mihi quidam hoc dederunt consilium, in quo non meis, sed verbis eorum vtar, quæ mansuetudo vestra, velut exemplum & doctrix disciplinæ Dei, mitis & humilis corde ac patiens æquanimiter sustinebit, dicentium: vt quia non secularis, sed Ecclesiastica potestas de hoc mihi negotio imperaret, conspirationem resistentium aliquantulum declinarem, ne quisquam æmulus noster vestræ sanctitati suggereret, quasi in contemptum sancti Apostolatus vestri, & sedis Apostolicæ hoc egissem, & vestræ mansuetudinis

dinis erga me animum commoueret, & quamcumque excommunicationem, sicut pro Rothado actum fuerat (quod tamen ad me non peruenit, nisi quantum Odo Episcopus, & postea
Al. Lanilo. * Luido detulit, antequam ad auctoritatẽ vestram gestorum seriem inde mittere valuissemus: vel quomodo res gesta fuerit per Legatos vestros resciretis) obtineret: præsertim cùm in hac epistola vestræ auctoritatis legatur: quòd si aliter egissemus quàm in ea scriptum est, gratia & communione vestra frui nequaquam valeremus. Quo contra mihi dicenti hoc in epistola vestra ob id posuisse, ne femina illa à nobis deciperetur, & non ob hoc, ne Ecclesiæ satisfaceret: Responderunt, cur aliter vellem vestram epistolam intelligere, quam vobis placuit eam componere, cùm de in præterito mihi transmissis eius sensum possem manifestè cognoscere. Quapropter memor præteritarum epistolarum mihi & Episcopis regni filij vestri domni Karoli à vobis missarum, attendens etiam quæ in epistola nuper per Luidonem mihi benignitas vestra mandauerat (hæc enim in Antisiodoro post aduentum Luidonis ventilabantur) inter metum præteritarum, & spem posterioris epistolæ mihi mitiora monstrantis, contentionem in hac causa dissimulando vitaui, & condescensionem quasi in tempus aliud differendo, dissimulaui, expe-
ctans

ctans ut in causæ huius quæ instat dispositione vestra, ex Rothado discere valeam, qualiter de reliquo in huiusmodi agere debeam. Sicq; nihil nobis de Ecclesiastico ministerio eis interdicentibus, sed tantùm quod valuimus, nostram præsentiam ab hoc negotio subducentibus, Balduinus & Iudith iura legum secularium, quæ elegerunt, exequi studuerunt. Domnus etiam noster rex, filius vester, huic desponsationi & coniunctioni interesse non voluit, sed missis publicæ rei ministris, sicut vobis promisit, secundum leges seculi eos vxoria coniunctione adinuicem copulari permisit, & honores Balduino pro vestra solummodo petitione donauit.

De causa Rothadi Suessonici Episcopi depositi.

Cap. XIII.

Denique ad epistolam vestræ auctoritatis, ad quam me misistis obedienter audiendam, generaliter omnibus Episcopis regni domni nostri Karoli regis gloriosi, pro Rothadi causa, per Odonem Episcopum transmissam, sicut litteris exiguitati meæ directis sanctitas vestra præcepit, conueni, & simul eisdem venerabilibus Episcopis, quantum ex me fuit, mox antequam synodus solueretur, vestram iussionem de eodem Rothado, Nicol. epist. 32.

ne

ne aliqua mora vestræ præceptionis implendæ, aut de superuentione paganorum, aut de alia qualibet causa interueniret, adimplere curaui; sicut & Legati domni regis ac nostri, & litteræ pleniter vestræ notum facient sanctitati. Sed quoniam causa interueniente, quam vobis ipsi Legati referent, statim vt præcepimus datis litteris, & designatis nostris vicarijs, ad vestram præsentiam cum eodem Rothado ire non potuerunt, & ob id diutiùs quã voluerimus immorati fuerunt. Interea Luido Legatus domni nostri regis à vestra rediens sanctitate, pridie Kalendas Decembris vestras Apostolicas litteras domno nostro regi, filio vestro in ciuitate Antisiodoro detulit, & quia filius eius atque æquiuocus Karolus, qui patris animum in quibusdam offenderat, & ob id ad eius præsentiã, quorumdam suggestione, aliquantulum venire distulerat, patrem Legatis suis petijt, vt meam paruitatem cum alijs quibusdam suis fidelibus pro eo ad ipsius vestigia deducendo transmitteret, quatinus nostro interuentu patrem placabiliorem inuenire valeret, exiguitatem humilitatis meæ domnus rex illuc in suum venire seruitium iusserat. Quò mox vt veni, mihi litteras vestras legendas donauit: in quibus licet pro sua dignatione sublimitas vestra humilitatem meam sine vlla meriti prærogatiua benignè tracta-

tractauerit, & à mea insipientia sapientia vestra scripta supra id quod scio atque intelligo, non tamen absque subinducto cauterio, laudare dignata fuerit: tamen in eis videor mihi videre vobis multiloquium meum increscere. Vnde dignetur sanctitas vestra dignanter suscipere, quod beatus Augustinus de suo multiloquio Domino Dominorum au-* ms. audacter.
daciter non dubitauit dicere, cùm se inde apud eum voluit excusabilem reddere, inter alia scribens: Loqui multum non est nimium, si Augustin.
tamen est necessarium.

Qua de re sanctissime domine & pater reuerentissime, æquanimiter sustinete modicum quid insipientiæ meæ, sed & supportate me, si 2. Cor. 11.
adhuc quiddam de Rothadi causa vobis iam sufficienter notissima, quasi repetens scribo, cum quo, quia vobis placet (cui cuncta bona placent) mittimus vicarios nostros, non vt accusatores ad confligendum, sed vt à Rothado, atque à vicinis nostris, qui causã pleniter ac veraciter aut nesciunt, aut scire non volunt, accusati, quòd non in contemptũ sedis Apostolicæ appellantem Rothadum secundum Sardicenses canones sedem Apostolicam: sed eum Concil. Sardic. ca. 4.
qui ad electorum iudicium de certis capitulis & 7.
prouocauit, iuxta Carthaginenses & Africanos canones, ac decreta beati Gregorij regula- Concil. Afri. ca. 63. 88. 89. &
riter indicauimus vestræ summæ auctoritati 94.

humiliter intimandum. Absit enim à nobis, ut priuilegium primæ & summæ sedis sanctæ Romanæ Ecclesiæ Pontificis pro sic paruopendamus, ut controuersias & iurgia tam superioris, quàm etiam inferioris ordinis, quæ Niceni & ceteri sacrorum Conciliorum canones, & Innocentij, atque aliorum sanctæ Romanæ sedis Pontificum decreta in synodis prouincialibus a Metropolitanis præcipiunt terminari, ad vestram summam auctoritatem fatigandã ducamus. At si fortè de Episcopis causa nata fuerit, unde certa & expressa in sacris regulis non habeamus iudicia, & ob id in prouinciali, vel in comprouinciali nequeat examine diffiniri, ad diuinum oraculum, id est ad Apostolicam sedem nobis inde est recurrendum. Si etiam de maioribus causis à prouinciali Episcopo ad electorum iudicium non fuerit prouocatum, & in aliqua causa idem Episcopus fuerit iudicatus, id est à gradu suo in comprouinciali synodo deiectus, & putat se bonam causam habere, & appellauerit qui deiectus est, & confugerit ad Episcopum Romanæ Ecclesiæ, & voluerit se audiri, si iustum putauerit ut renouetur examen, scribendum est ab his, qui causam examinarunt post iudicium Episcopale, eidem summo Pontifici, & ad illius dispositionem secundum septimum Sardicensis concilij capitulum renouabitur examen. Nam de

Concil. Nicen. ca. 5. Innocen 1. epist. 2 c. 3.

Concil. Sard. ca. 7.

de Metropolitano per sacras regulas constituto, qui ex antiqua consuetudine ab Apostolica sede pallium accipit, sicut Leo ad Anastasium, quod & Nicenum Concilium innuit, & ceteri Romanæ sedis Pontifices in decretis suis ex sacris canonibus monstrant, sedis ipsius Pontificis etiam ante iudicium est sententia præstolanda. Is enim est, qui secundum Ezechielem Prophetam moratur in gazophylacio quod respicit viam meridianam, & excubat in custodijs templi. Et nos Metropolitani ad comparationem illius sumus, qui in ministerio altaris, quod est ante faciem templi, in quo carnes incenduntur, seruimus, & controuersias carnalium in synodis prouincialibus laborantes dirimimus, & de maioribus ac maiorum causis ad examen summæ sedis Pontificis, post iudicium referre curamus. Homines enim sub illius potestate, sub nobis commilitones habemus, & dicimus huic vade, & vadit, & alio veni, & venit. Quoniam (vt Leo dicit) & inter beatissimos Apostolos in similitudine honoris fuit quædam discretio potestatis, & cùm omnium par esset electio, vni tamen datum est vt ceteris præemineret. De qua forma Episcoporum quoque est orta distinctio, & magna ordinatione prouisum, ne omnes sibi omnia vindicarent: sed essent in singulis prouincijs singuli, quorum inter fratres habere-

Leo epist. 84. c. 1. Concil. Nic. ca. 6.

Ezech. 40.

Mat. 8.

Leo ibid. cap. 11.

tur prima sententia, & per quos ad vnam beati Petri sedem uniuersalis Ecclesiæ cura confluceret, & nihil vsquam à suo capite dissideret. Qui ergo scit se quibusdam præpositum, non molestè ferre debet aliquẽ sibi esse prælatũ: sed obedientiam quam exigit, etiã ipse dependat.] Quam Rothadus à suis exigere magis, quàm sacris regulis sategit dependere (cùm etiam

Dan. 10. sancti Angeli in cælo legantur suis potioribus obedire) & ideo ad hoc peruenit vt deijci promeruerit. Quem per plures annos & beneficijs impensis, & monitis atq; obsecrationibus, per me & per coëpiscopos, ac per quoscumque familiares potui, ad obediendum sacris regulis commonere curaui. Multotiens etiam & per litteras Metropolitanas, & ex Apostolicæ sedis auctoritate minas ei inculcare curaui, & ex lectione Catholicorum, quàm grauiter offendebat, ei ostendere studui. Ad quæ respondebat, quia nihil aliud facere sciebam, nisi ei meos libellos tota die ostendere. Vnde à multis & frequentissimè redargutus fui, cur incorrigibilem, & ministerio sacro inutilem tãdiu scienter contra Dei voluntatem, & sacram auctoritatem portarem. Ego verò quamuis sæpissime & regẽ, & coëpiscopos ac vicinos suos, atque etiã me multo sæpius, quasi ex studio ad iracundiam prouocare satageret, licet non posset, sciens periculosissimum esse in sacerdote pertur-

perturbatam & præcipitem iram, præcipitemq́ proferre sententiam, & persecutionum supplere sæuitiam, dissimilitudines morum, contumacias inobedientium, & malignarum tela linguarum, diu illum, non sine timore de periculo animarum sibi commissarum, portaui, & cùm ampliùs portare non debui, ad plurimorum Episcoporum consilium, vt vel eos audiret, illum deduxi. Quorum non audire consilium, sed aduersum me postulare iudicium maluit. Ad cuius petitionem, vt ei satisfacerem, vt vel sic erubesceret, & à cœpta se stultitia reuocaret, iudicio me deuinxi, velut iam vestræ sanctitati pleniùs alijs litteris intimaui, & replicare me pro vestræ auctoritatis satisfactione cogit necessitas: vt cognoscatis quoniam nihil in eum egi animo inimico, sed zelo diuino: quantum in conscientia mea perspicere valeo. Sed & domno regi, ac Episcopis regni eius, & quā plurimis, tam Ecclesiasticis quàm sæcularibus viris, hæc sunt nota quæ dico. Post depositionem autem illius, obtinui vt vnam Abbatiā valde bonam ei domnus rex & Episcopi consentirent: & omnes nos illi sicut patri, de nostris impendijs seruiremus: quatinus qui in delicijs vitam semper duxerat, non frangeretur, tantùm vt seditiosus & molestus Ecclesiæ, cui præfuerat, esse non decertaret. Quod primùm quidem acquieuit, sed vt dicunt qui

hoc se scire testantur, quidam Episcoporum regni Lotharij zelo amaro contra nos ducti, quia illorum consilijs de Waldrada non adquieuimus, & etiam aliqui de Germania (vt quidam dicunt) ad Ludouici sui regis suasionem, quoniam cum eo non feci sicut Rothadus, in fratris sui de regno expulsione, persuaserunt eidem Rothado, vt non se à seditione mouenda concrederet: & ipsi apud vos obtinerent, vt restitueretur. Nunc autem, sicut iussistis, ad vestram præsentiam & dispositionem illum perduci, apud domnum nostrum regem filium vestrum obtinuimus, credentes quia quod Domino inde placabilius erit, cordi vestro inspirare dignabitur.

De quo, quia benignissima dignatio vestra mihi seruo vestro per Luidonem dignata est scribere, vt iuncto mihi integro collegio fratrum, secundum modum ibidem descriptum, vestra Apostolica censura fretus, studerem illũ pristino redintegrare decenter officio. Sciat reuerentissima & amantissimè colenda dulcissima vestra paternitas, hoc me agere nequiuisse, pro his quæ continentur in subditis: videlicet quia cum litteris ad vestram auctoritatem deferendis idem Rothadus iam commissus erat eis, qui ad vestram præsentiam illum deducerent, & mihi non erat possibile integrum fratrum collegium conuocare: quoniam,

vt

vt suprà scripsi, à diœcesi nostra longiùs eram remotus, in filij vestri regis nostri seruitio. Et quoniam sine illorum iudicio, qui in eius depositione fuerant, & quibus inde scripsistis, restitui regulariter non valebat, & Episcopi aliarum prouinciarum, per meam conuocationem, in multis occupati, congregari non poterant. Sed & coëpiscopi Remorum prouinciæ, ab ipsa synodo, in qua epistolam sanctitatis vestræ audiuimus, causa resistendi Normannis ad suas sedes festinare maturauerunt. Pauci etiam numero Episcopi, qui mecum in filij vestri regis nostri erant obsequio, cùm eis benignitatis vestræ commendationem de Rothado relegi, responderunt non se scire talem vitam atque intelligentiam, taleq́; studium sacri ministerij in eo fuisse, vt in hoc se miscere auderent: præsertim cùm is, qui antea aliquam reuerentiam de deiectione sua habebat, & semper inobediens & sacris regulis, & regiæ dignitati, & metropolitano priuilegio fuerat, nunc effrenatiùs ad multorum malum exemplum, & plurimorum beniuolentium scandalum desæuire, & negligentiùs atque perniciosiùs viuere, voluntatibus suis seruiēs, cum libertate deberet.

De eo autem quod benignitas animi vestri, pensans non belluinum, sed humanum hominis animum, scripsit dicens: Fortasse

cognoscet delictum suum, & sua sponte in iudicio, quo iudicatus est, perseuerare deliget. Quod si fecerit, apud regem Karolum, dilectissimum videlicet filium vestrum agendum est, vt liberalitate sua eidem congrua beneficia, quibus sufficienter cum suis sustentari, ac honorificè degere possit, benigno mentis largiatur affectu: sciat dignatio vestra, non illum esse huiusmodi temperantiæ. Nam ab eo quod cœpit nunquam potuit reuocari. Quæ etiam ego famulus vestræ dominationis, meditatus sum cum corde meo, & conferens cum fidelissimo filio vestro domno meo rege glorioso, in hac causa prouidi, vestræ sapientissimæ auctoritati scribere dignum duxi: id est, quia licet fretus vestræ auctoritatis litteris per Luidonem meæ exiguitati directis, quarum mentionem fecistis in epistola, quam filio vestro domno nostro regi misistis, quasque illi relegi, apud eum obtinere possem, vt missis suis, qui Rothadum ad vestram deducendum præsentiam susceperunt, mandaret, quatinus ab arripiendo Romam itinere expectarent, donec opportunum tempus Episcopos regionum nostrarum conuocandi adueniret: quia non erat ratio, vt alijs notificaretur, cur Rothadi transmissio tardaretur, antequam Episcopis vestræ auctoritatis epistola legeretur: poterat fieri, vt qui me diuina clementia & sua beni-

benignitate & amoris deuotione colunt, & aliquid æstimant esse, cùm nihil sim, cognoscentes meo obtentu id accidisse, in me scandalum paterentur, quasi contemni aut negligi fecerem vestram commendationem, qui intra constitutos à vobis dies in epistola per Odonem Episcopum missa, ad obediendum vestram accelerari fecerim, quantum potui, iussionem. Et si quando in vnum conuenirent Episcopi, qui sciunt, & me vnà cum eis scire norunt Rothadi negligentiam, & diutinam in sacro ministerio inutilitatem, de eius restitutione alloquerer, omnes me exsufflarent, & amentem penitus iudicarent: sic etiamsi Rothado, vt se concrederet (quod non suæ salutis intuitu faciet) beneficia nos impetraturos promitteremus: quoniam penè omnes in istis prouinciis sciunt, quia secundum Carthaginenses & Africanos canones, & decreta beati Gregorij, electorum se commisit iudicio: & ampliùs quàm quingenti interfuerunt diuersi ordinis viri, videntes quando calix aureus cum gemmis à caupone & tabernaria per missum regis de illius pignere sumptus, ac delatus fuit in synodum, & scientes coronas argēteas à Iudæo, cui illas dederat, resumptas, & facultates Ecclesiasticas ab eo suppressas, & latenter commendatas, indeq́ receptas & Ecclesiæ redditas, & vascula argentea, quæ nō pauci pon-

Cōc. Africa. ca. 63. 88. 89. & 94.

ci ponderis à longo tempore in Ecclesia pependerunt. Sed & alia quæ sui decessores, ac prædecessores, cæteriq; fideles pro remedio animæ suæ eidem Ecclesiæ obtulerunt, ab eo sine consensu Metropolitani ac coëpiscoporum, & sine œconomi, ac Presbyterorũ & Diaconorum suæ Ecclesiæ assensu pro libitu suo donata. Cùm etiam beatus Gregorius multotiens in epistolis suis ex sacris canonibus scribat: quæcumque Episcopus post ordinationem Episcopatus adquisierit, omnia esse Ecclesiæ in qua extitit ordinatus. Vnde constat, quia nec ipse sine œconomo & conscientia clericorum illa debeat dispensare. Sed & omnes vrbis incolæ ac populi, qui cum rege ac Episcopis ad synodum conuenerunt, & vt reuera ad spectaculum currentes, eum viderunt vsque ad ostium synodi venientem, & inde vt maniaticum redeuntem, quiq; sciunt quantam benignitatem regis & fratrum spernens, qualiter de certis capitulis, vnde sacri canones expressa decreuerunt iudicia, iudicatus, lacrymantibus rege & Episcopis, durior saxo recesserit, putarent nos, qui eum secundum sacros canones, sicut eos intelleximus, iudicauimus, & postea vt ipsi præcipiunt canones, per coëpiscopum nostrum, qui eidem iudicio interfuit, prius iudicium nostrum de eo referre, & nunc illum ipsum cum nostris litteris atque vicarijs, sicut iussistis, ad

Aposto-

Apostolicam sedem, quæ paternos canones seruandos confirmat, & confirmatos ac obseruandos sua obseruatione demonstrat, dirigere procurauimus, de vestræ auctoritatis iustitia & æquitatis libramine dubitare: & ideo ut se concrederet locarium ei promittere, sicq; nos ut insanos meritò denotarent, cùm etiam si fieri posset (quod ab illa prima & sancta sede ac summo Apostolatu vestro fiendum non creditur) ut talis à vobis cognitus, restitutus in ordine nominetur, nulla de cetero nobis conscientia de sibi à vobis commissis animabus esset periculum. Et cùm omnes in istis regionibus sciant, quàm negligens & contemptor sacrorum canonum, & quamdiu, quamq; patienter atque benignè fuerit toleratus, & à quàm inuitus, (quia se corrigere noluit, secundum sacras regulas, sicut eas intelleximus) fuerat iudicatus, nullam habere possemus verecundiam de restitutione illius, si foret facta à vestri summi Pontificatus potestate. Quia omnes senes cum iunioribus scimus, nostras Ecclesias subditas esse Romanæ Ecclesiæ, & nos Episcopos in primatu beati Petri subiectos esse Romano Pontifici, & ob id salua fide, quæ in illa Ecclesia semper viguit, & Domino cooperante florebit, nobis est vestræ Apostolicæ auctoritati obediendum. Nobis quippe cum alijs quibusque scriptum est: quia Iesus Luc. 2.
erat

erat subditus parentibus suis. Nobisq; item
Heb. 13. scriptum est. Obedite præpositis vestris, & sub-
Philip. 2. iacete eis. Et nihil per contentionem, neque
1. Cor. 11. per inanem gloriam. Et si quis vult contentio-
sus esse, nos talem consuetudinem non habe-
mus, neque Ecclesia Dei. Propterea locutus
cum fidelissimo filio vestro, domno meo rege
glorioso, illi replicaui, quod sæpe inculcaui,
quodq; libentissimè accepit, & adimplere cu-
Psal. 23. pit, quia sicut Domini est terra & plenitudo
eius, orbis terrarum & vniuersi qui habitant
Psal. 21. in eo: & ipsius est regnum, & cui voluerit da-
bit illud: ita ipse supra fundamentum Aposto-
Mat. 16. licæ petræ suam fundauit Ecclesiam, quam &
Ioan. 20. ante passionem, & post resurrectionem suam
speciali cura & singulari priuilegio beato
Petro, & in illo suis commisit vicarijs: cuius
sedem, suæq; sedis Pontificem qui honorat,
Ioan. 13. illum honorat qui dixit: Qui accipit si
quem misero, me accipit. Et ab ipso honorabi-
1. Reg. 2. tur dicente: Honorantes me honorificabo, &
qui contemnunt me erunt ignobiles. Idcir-
co quia multi sciunt, qualiter se Rothadi re-
clamatio habeat, & quidã inde aliter dicunt,
& omnes generaliter sciunt, quoniam vestra
auctoritas illum cum nostris vicarijs ad suum
præcepit destinari iudicium, dignum & iustum
est, vt quemcunque Episcopum Romanus
Pontifex ad se Romam venire mandauerit,

si infirmitas, vel grauior quacumque necessitas, vel impossibilitas (sicut sacri præfigunt canones) eum non detinuerit, ad illum venire studeat, multò magis etiam is, quem pro tali querela ad se quocunque modo clamantem præsentiæ suæ indicat exhibendum. Et quicunque viderit vel audierit, quòd Rex & Episcopi Apostolicæ sedis summum Pontificem promptè obaudiunt, & honorant, promptiùs & humiliùs eis subiecti sui obedient. Nam vt beatus Gregorius dicit: Sicut languente capite subiecta membra in cassum vigent: ita gloria & honore coronato, id est, honorificato ac decorato capite, subiecta membra eius honore atque decore fulgebunt. Et Rothado in nullo poterat meliùs satisfieri, quàm si ad vestram pergeret præsentiam, & ei tantorum subscriptionibus Episcoporum, qui Deo & vobis mentiri nolunt, & allegationibus tot vicariorum eorumdem Episcoporum fuerit, illum bonam causam nequaquam habere, ostensum. Quamobrem sibiipsi, & non vobis reputare debebit, quia sine bona causa se & multos alios fatigauit. Vnde illum vestra discretissima pietas, quæ compassionem proximo, & rectitudinem debere vitiis nouit, suis Apostolicis litteris sufficienter præmonuit. Quiq; inter alias* socordias tãta duritiæ esse dinoscitur, vt cùm multotiens sine vllo respectu timoris vel amoris diuini, i. socordias

diuini,

diuini, & absque vlla humana verecundia, per tot annos & in tantis causis, totiens sacris canonibus, & decretis sanctæ sedis Romanæ Pontificum, & suæ Metropolis priuilegio, ac synodalibus iudicijs resultauerit, & per tantos annos, atque à tantis pertoleratus à sua stultitia se reuocare contempserit, à rege & Episcopis multipliciter obsecratus, in hoc adduci non potuit, vt sacris canonibus & decretis sanctæ sedis Romanæ Pontificum, & secundum ea suæ Metropolis priuilegio de cetero se obediturum subscriberet (quoniam sine horum obseruatione nemo nostrûm potest esse Episcopus) & sic pace fraterna in omnibus potiretur. Postea autem suá sponte in libello suæ professionis, per quem ad electorum iudicium prouocauit, hæc se obseruasse impudenter, quia scientibus cunctis mendaciter, synodo misit, & sic ad iudicium prouocauit, quæ se seruaturum ne iudicaretur, subscribere detrectauit. Quod ideo, sicut postea nobis dixerunt qui ab ipso audierunt, subscribere noluit (quod & nos percepimus) ne vinceretur: sed si in nostra Rex & Episcopi permaneremus sententia, Romam iret antequam vinceretur, & quando illuc veniret, his per vestram iussionem, cùm à vobis foret nobis nolentibus absolutus, subscriberet. Non intelligens, immo intelligere non valens (excæcauit enim eum malitia sua) vestrã aucto-

auctoritatem sapientissimè intelligere, quare Dominus de cælo alloquens Paulum & dicenti: Quid me iubes Domine facere? non omnia Act. 9.
quæ agenda illi erant exposuit: sed ad Ananiam, à quo agenda auditurus & accepturus erat, illum direxit. Sic & Angelus Cornelium, Ibid. 10.
postquam illum exauditum esse denunciauit, ad Petri doctrinam atque obedientiam misit. Quem licet ante baptismum sancto, vt ita dicamus spiritu baptizatum, beatus Petrus illius baptismate, qui baptizat in Spiritu sancto, & in quo credentium corda fide purificantur, baptizari præcepit. Vnde facta quæstione Ibid. 11.
contra eum etiam à minoribus suis, tamen fidelibus, cur ad gentes intrauerit, isdem Apostolorum princeps summorum gratia donorum repletus, & innumerabilium miraculorum potestate suffultus, querela non ex potestate, sed ex ratione respondit, causamq; per ordinem ea mansuetudine exposuit, qua humilitate præfato Cornelio se adorare volenti dixit: Vide ne feceris. Nam & ego ipse homo sum, sicut & tu. Act. 10.
Si enim in querela fidelium, vt Gregorius dicit, aliquid de sua potestate diceret, profectò doctor mansuetudinis non fuisset. Humili ergo eos ratione placauit, atque in causa reprehensionis suæ humiliter rationem reddidit, & etiam testes adhibuit, dicens: Venerunt autem mecum & sex fratres isti. Cuius humilem Ibid. 11.

aucto-

auctoritatem, & mansuetissimam potestatem, & rectissimam prædicationem dicentis:
1. Pet. 5. *Non dominantes in clero, sed forma facti gregi, secutus beatus Gelasius in decretis suis ad*
Gelas. epist. 9. *omnes Episcopos, de institutis Ecclesiasticis dicit: Cumq; nobis contra salutarium reuerentiam regularum cupiamus temerè nihil licere: & cùm sedes Apostolica* * *super his omnibus,*
or. superior
fauente Domino, quæ paternis canonibus sunt præfixa, pio, deuotoq; studeat tenere proposito, satis indignum est, quenquam vel Pontificum, vel ordinum subsequentium, hanc obseruantiã refutare, quam beati Petri sedem, & sequi videat & docere: satisq; conueniens sit, vt *
or. addit totum.
corpus Ecclesiæ in hac sibimet obseruatione concordet, quam illic vigere conspiciet, vbi Dominus Ecclesiæ totius posuit principatum.] De Barnaba quoque & Saulo dicente
Gal. 1. *veraciter, Paulus Apostolus non ab hominibus, neque per hominem, sed per Iesum Christum & Dominum patrem. Qui postquam diutiùs fruiti sunt Apostolorum consortio, non ipsis Apostolis, sed iuxta fidem sacræ*
Act. 13. *historiæ, ministrantibus Domino Prophetis & Doctoribus, qui erant Antiochiæ, dixit Spiritus sanctus: separate mihi Barnabam & Saulũ in opus ministerij, ad quod assumpsi eos. Tunc ieiunantes & orantes, imponentesq; eis manus, dimiserunt illos. Et ipsi quidem missi à Spi-*

à Spiritu sancto abierunt vocati Apostoli, & in sequenti anno, idest xiiij. post passionem Domini, licet qui operatus est Petro in Apostolatum circumcisionis, operatus sit & Paulo inter gentes, tamen iuxta condictum Iacobi, Cephæ, & Ioannis, gentium magisterium vnà cum Barnaba Paulus accepit. Idem quoque Paulus apud Corinthios negligentibus rectoribus de incestuoso scripsit: Congregatis vobis, & meo spiritu, traditum huiusmodi in interitum carnis, Sathanæ, vt spiritus saluus sit in die Domini. Ipsi enim Corinthiorum rectores illum tradiderũt in interitum carnis Sathanæ, & Paulus cognito eius opere, sua auctoritate cum illis: & comperta eius pœnitentia, ipsi eum restituerunt, & Paulus sua auctoritate cũ illis: Cui, inquiens, aliquid donastis, & ego. Nam & ego si quid donaui propter vos in persona Christi. Hinc beatus Gregorius: A bono, inquit, vestro nõ dissentio. Meum sit quod ipsi fecistis. Cui velut si dicere præsumamus, quare ita cautè discipulis te copulas? quare vel te illorum, vel illos tuis actionibus tã solicita mẽte conformas? vt nõ circumueniamur, inquit, à Sathana: non enim ignoramus cogitationes eius: id est, ne hoc quod bene mens inchoat ipse in malitia finẽ vertat. Et Innocentius: Hæc ad Corinthios Apostolica est declarata benignitas, vt in vno spiritu ductã ac reductã sentẽ-

Gal. 2. | 1. Cor. 5. | 2. Cor. 2. | Gregor. li. 33. Moral. c. 8. al. 11. | Innocent. ep. 27. ad episc. Maced.

Leo epist. 84. c. 11. tiam boni semper indifferenter sequantur. Et
1 Cor. 10. Leo ex Apostolo: Nemo quod suum est quærat,
Rom. 15. sed quod alterius, & vnusquisque proximo
suo placeat in bono ad ædificationem. Non enim
poterit vnitatis nostræ firma esse compago, nisi
nos ad inseparabilem soliditatem vinculum
1. Cor. 12. caritatis adstrinxerit. Quoniam sicut in vno
corpore multa membra habemus, omnia autem
membra non eumdem actum habent: ita multi
vnum corpus sumus in Christo, singuli autem
alter alterius membra. Connexio totius
corporis vnam sanitatem, vnam pulchritudinem
facit. Et hæc quidem connexio totius
corporis vnanimitatem requirit: sed præcipuè
exigit concordiam sacerdotum. Quibus etsi
ordo est generalis, non tamen communis est
dignitas omnibus.] Hæc autem, seruata altiori
intelligentia, circa supra dictos sunt acta, &
à prædictis docta, vt cognoscatur, qualiter minores
potioribus debeant obedire, & potiores
minoribus prouidere, & ordo à Deo dispositus
ab omnibus, & in omnibus valeat conseruari.
1. Pet. 4. Vnde summus Ecclesiæ pastor docet: Si quis
ministrat, tanquam ex virtute quam administrat
Deus, vt in omnibus honorificetur
Matt. 25. Deus, qui seruis suis commisit negotia sua,
& vnicuique secundum propriam virtutem:
sicut & de Spiritu sancto scriptum
1. Cor. 12. est, quòd dona diuidit singulis prout vult.
Et

Et hinc iuxta Sardicense concilium summus prima & sancta sedis Romana Pontifex, pro examinis renouatione ad se reclamantis & confugientis cum sua clamatione deiecti prouincialis Episcopi, non statim singularitate priuilegij, & auctoritatis sua restituit: sed remittens eum ad prouinciam, vbi causa patrata fuerat, & in qua iuxta Carthaginenses canones, & iura legis Romana, causa potest diligenter inquiri, & quòd non sit difficile testes producere, veritas inueniri: aut finitimis Episcopis dignatur scribere: aut è latere suo mittit, qui habentes eius auctoritatem praesentes cum Episcopis iudicent, & diligenter causam inquisitam diffiniant: aut dignatur credere Episcopos sufficere, vt negotio terminum possint imponere. Et Innocentius: Si quae causae vel contentiones inter clericos tam superioris ordinis, quàm etiam inferioris fuerint exortae, congregatis secundum synodum Nicenam eiusdem prouinciae Episcopis iurgium praecipit terminari. Et Bonifacius de Maximo scribit, vt ad prouinciam venire cogatur, & illic se constituto praesentare iudicio, & quicquid de illo duxerint prouinciae Episcopi decernendum, cùm ad eum relatum foret, sua firmaretur auctoritate: quatinus, vt idem ad Hilarium scribit, Metropolitani sui vnaquaque prouincia in omnibus rebus ordina-

Cõc. Sard. ca. 7.

Conc. Carthag. seu Afric. vbi suprà.

Innocen. in epist. 2. ca. 3.

Syn. Nic. ca. 5.

Bonif. ep. 2.

Idem ep. 3.

tionem semper expectet, sicut scriptum est in
can. 6. *Niceno Concilio, ut sicut apud Alexandriã, quia & urbis Romæ Episcopo paritis mos est. Similiter & apud Antiochiam, cæterasq́ue prouincias, suis priuilegia seruentur Ecclesiis.]* Ibid. can. 5. *Vnde bene placuit annis singulis per vnãquãque prouinciam bis in anno concilia celebrari, vt communiter omnibus simul Episcopis congregatis prouinciæ, discutiantur huiusmodi quæstiones.] Et hæc dico, non (quod absit) præiudicans summæ sedis Apostolicæ, & sancti Apostolatus vestri in aliquo potestatem, cui in omnibus sum, sicut rectum est, obedire paratus. Sed quia summæ auctoritati vestræ obsequium præstare me puto, cùm ea quæ sentio, aut ad probationem, aut ad correctionem humiliter sapientiæ vestri magisterii pando, & Rothadi mores vobis intimare procuro, ne mea negligentia, qui eos noui, vos lateant, quatinus certiùs quod vobis placuerit de illo vestra auctoritas decernere valeat. Quem si nunc in depositione iudicium vestrum manere decreuerit, scimus de benignitate & modestia ac pietate filii vestri domni nostri regis Karoli, quoniam quicquid de illo præfato filio vestro præceperitis, & rationabiliter poterit adimplere, sine vlla retractatione obediet. Sed & coëpiscopi nostri de Ecclesiarum suarum stipendiis abun-*

bundantissimè illi impendent. Mea etiam exiguitas, sicut nunquam ad retributionem mali propter contemptus & contumelias ab illo mihi illatas peruenire volui: ita quicquid benignitatis potero, libentissimè abundantiùs etiam, quàm vnquam fecerim, impendere procurabo. Si verò sine vlla satisfactione tam diutini contemptus sacrorum canonum, & sedis Apostolicæ decretorum, ac suæ Metropolis priuilegij, atque synodalium iudiciorum, quibus nec obedire, nec se obediturum de cetero profiteri vel subscribere voluit: & absque professione, vel subscriptione suæ correctionis & obedientiæ, coram fratribus suis, quorum multotiens regularia spreuerat monita, cùm inde pluraliter in Leonis & Gregorij epistolis relegatur. Si etiam, vt illa prætereamus, quæ ob sacerdotij verecundiam & opprobrium secularium, sequentes Africanum concilium, nec ad nominationem in synodum deduci permisimus, paruipensis, & sine aliqua correctione dimissis eis capitulis, auctoritati vestræ sub fidei adstipulatione directis, pro quibus fuerat iudicatus ab Episcopis, ad quorum iudicium prouocauerat, secundum expressa sacrorum canonum & Apostolicæ sedis decreta, Cælestino dicente: Quæ enim à nobis res digna seruabitur, si decretalium norma constitutorum pro aliquorũ libitu licentia populis permissa, frangatur?] Cælest. ep. 3.

Mox vestræ potestati placuerit illum restituere, vt primæ sedis & matris ac magistræ omnium Ecclesiarum Pontificis, cunctorumq; Episcoporum patris atq; magistri regulare iudicium ferre cōuenit, æquo animo feram. Credo tamen diligentissimam discretionem vestrā prouisuram contemptum ac contumaciam subiectorum erga prælatos suos, & libertatem impunè delinquendi contra canones sacros, quæ hinc in nostris regionibus poterūt (vt quibusdam videtur) noxias vires accipere: præsertim cùm sapientissimæ auctoritati vestræ cōstet esse notissimum, demonstrare Sardicense concilium in septimo suo capitulo: qualiter deiecti & ad se clamantis Episcopi restitutionis, vel in depositione permansionis executio, cum indemnitate simpliciter iudicantium ab Apostolica sede debeat celebrari. Quod & Innocentius, ac Bonifacius, verùm Leo in decretis, & Gregorius euidentiùs in epistolis suis demonstrant, Carthaginensis Concilij, immo Apostolicæ sedis, quæ in suis eidem præsedit vicarijs, decreta sequentes: videlicet vt à quibuscumque iudicibus Ecclesiasticis ad alios iudices Ecclesiasticos, vbi est maior auctoritas, fuerit prouocatum, non eis obsit, quorum fuerit soluta sententia, si conuinci non potuerint, vel inimico animo iudicasse, vel aliqua cupiditate aut gratia deprauati.] Vnde

Innocent. Bonif. & Leo vbi suprà.

Cōc. Cart. 3. can. 10.

nobis

nobis & conscientia testimonium perhibet, & omnibus qui interfuerunt notum factum fuisse dinoscitur, quoniam illum seruare quàm iudicare maluimus, si pro sacrorum canonum neglectu eorum iudicio, per quos Spiritu sancto inspirante promulgati sunt, cum eo quem corrigere nequibamus, damnari pariter non timeremus. Et idcirco nullo inimico animo, nulla cupiditate aut gratia deprauati, flētes illius incorrigibilem secordiam, & inreuocabilem pertinaciam, regularia in cum iudicia executi sumus, quæ ab eo suspendere diutiùs non præsumpsimus. Vestra etiam sapiēs & summa auctoritas in decernendo attendet Apostolum docentem, quia quorumdam peccata præcedentia sunt ad iudicium, quorumdam etiam & subsequuntur. Quæ (sicut beatus exponit Ambrosius) ac si posita in bilance, in iudicio sunt examinanda, vtrum bona opera ampliùs pensando remuneranda præcedant, & malè facta minima misericorditer dimittēda demonstrēt: an malè facta ampliùs pensando præcedant, vt mereantur damnationis iudicium, & bona paucula suffocent. Quia & nos pro modulo nostro non solùm inutilitatē, verùm & noxietatem in Rothado cum factis suis pensauimus: & velut ficulneam infructuosam, terram rationalem diutiùs inutiliter occupantem, & etiam post plura tempora, pluresq́; admonitiones,

1. Tim. 5.

Ambr. lib. 1. de apol. Dauid c. 6.

nes, quasi cophinos pinguedinis sibi appositos non recipientem, sed sterilem permanentem, non sine dolore cordis succidendum prouidimus. Et cùm hæc ita se habeant, absque dubitatione confido, quia illud, quod in præfato Carthaginensis concilij capitulo sine vlla interpolatione subsequitur, decretum vestri moderaminis nequaquam præteriet: Sanè, inquit, si ex consensu partium electi fuerint iudices, etiam à pauciore numero, quàm constitutum est, non liceat prouocari. Qui numerus constitutus in xij. superiori capitulo demonstratus, & consensus partium expetitus, in dijudicatione Rothadi constat fuisse completus. Quorum & si iudicium pro quacumque causa fortè rationabiliore, & adhuc nobis incognita, vestræ summæ auctoritati, quam multa nobis occulta non transeunt, placuerit refragari, quia meum est mea vobis obediendo committere, & non iudicia vestra discutere, sustinebo, & contra vestram regularem restitutionem, si fortè in eo agenda visa fuerit (in qua vestra disponet auctoritas, qualiter idem victor, vt solet, & voti cõpos quæ sunt Episcopi de reliquo faciat) nõ recalcitrabo, ducens pro magno, si à diutinis & multis molestijs, quas ab illo & pro illo passus sum, iam tandem aliquando valeam respirare: & nunquã mihi cõtingat vlteriùs cõtra illius inquietudines inutiliter laborare. Et quòd

Conc. 3. Carth. cã. 10. & Afric. can. 89.

non

non solùm ab Ecclesiasticis personis, verùm & multò magis etiam à sæcularibus nostra iudicia contemnuntur, & pro nihilo ducuntur: dicentibus eis, & ad medium deuocantibus illa, quæ mihi vestræ auctoritati non sunt adscribenda, vt non animum dulcedinis vestræ in aliquo moueam, quod summopere cauere desidero. Si qui in prouincia nostra, quorum querela (illo restituto) ad vos valeat peruenire, de maioribus causis de cetero quadam commiserint, sicut de quibusdam rebus frequentiùs in istis, quàm retroactis temporibus cõmittuntur, ne à Deo damner silentio, eos commonere studebo, & si corrigere se voluerint congaudebo. Sin autem, ad vestrum eos iudiciũ prouocabo. Qui si ire voluerint, vestra sancta sapientia quid inde melius viderit, decernere procurabit. Si autem ire noluerint, facient quod sibi vtile iudicauerint. Me vtinam hinc à diuina damnatione sententia sancti Ambrosij liberet, qua dicit: Si, inquiens, quis potestatem non habet, quam scit reum abijcere, aut probare non valet, immunis est. Sicq́, vt puto, quia in multis occupatus, & itineris longitudine atque insoliditate obstrictus de omnibus, antequam insolentium querela ad vos perueniat, ad Apostolicam sedem referre non valeo, infirmitate grauatus, & (gratias Deo) termino iam vicinus, potero præcauere, ne à Ambros.

quo-

quocumque sanctitatis vestræ animus erga me moueatur, vt aliqua mihi excommunicatio intentetur. Et licet nouerim secundum Apostoli euangelium, redditurum Dominum vni-
2. Cor. 5. cuique secundum opera eius, testimonium red-
Rom. 2. dente illis conscientia, & inter se inuicem cogitationum accusantium, aut etiam defendentium, in die qua iudicabit occulta hominum: & vt Leo dicit: Si quid per seruitutem nostram, videlicet sacerdotalem, bono ordine & gratulando impletur affectu, non ambigamus per Spiritum sanctum nobis fuisse donatum: & quod secus fuerit, ratum esse non poterit: modis omnibus, quantum ipse donauerit, à quo est
Iac. 1. omne datum optimum, & omne donum perfectum, prouidere studebo, ne à communione sedis Apostolicæ (quod absit) quolibet modo extorrem me vltimus dies, qui mihi incertus est, & subitò venire potest, inueniat. Erit enim, quamuis tardiùs quàm necesse sit, quoniam ego grauis peccator, graui carcere corporis diu inclusus teneor, meritò in multis afflictus, prouidentißimo Domino prouidente, & tempus, & persona in Remorum Ecclesia, quando, & in qua ab Apostolica auctoritate priuilegium integratum sibi ex antiqua consuetudine collatum & conseruatum habebitur: quæ nunquam, excepto Romano Pontifice, primatem habuit, nisi quamdiu eiecto si-

ne vllo crimine ab ea suo Pontifice, violentia tyranni Milonis, tempore Karoli principis pastore vacās, Bonifacio Apostolicæ sedis legato, aliquamdiu, sicut & Ecclesia Treuerēsis, commissa fuit. Inter quas, Remensem scilicet & Treuerensem Ecclesiam (has enim duas tantum prouincias Belgica regio habet) hæc semper distinctio fuit, sicut in Ecclesiasticis monumentis inuenimus, & vetustissimam consuetudinem semper obtinuisse comperimus, vt isdem Episcopus non loci, sed dignitate ordinis prior secundum sacras regulas haberetur, qui foret in qualibet istarum Ecclesiarum Metropoli antea ordinatus. Mihi verò necesse erit, me taliter gerere, ne totiens auctoritatis vestræ epistolas excommunicationes intentantes & obiurgationes, quas rarò & magna necessitate fiendas in Apostolicorum virorum litteris legimus, ferentes de reliquo accipiam, sicut istis temporibus, peccatis meis merentibus, frequenter accepi. Quod si sanctitati vestræ placuerit, non vobis opus agere in postmodum erit, donec Apostolica vestra iussio me inobedientem in aliquo contra regulas sacras per contemptum, quod absit, inuenerit. Qui enim quare Dominus in Euangelio Centurionis fidem, dicentis: Dic verbo & sanabitur puer meus, † intelligit, quā operatoriū sit Episcopi, immo sicut in Paulo in se loquētis Christi, quā- Matt. 8. Sub. laudauerit, vel quid simile 2. Cor. 13.

tò magis Pontificis Apostolicæ sedis verbum, & quàm obedienda sit ipsius præceptio, etiam sine vlla adiurationis adiectione, cognoscit. Quod & scientibus inculcare, & nescientibus intimare, sapientibus, & insipientibus debitores debemus Episcopi. Quibus si de reliquo verba iniquorum præualuerint aduersum nos, sicut iactitant proferentes, non erit necesse de prouincialibus synodis, in quibus hactenus laborauimus, magnopere laborare: quippe quoniam erit & lex, & spes sibi quisque. Quod quidem vestra humilitati nostræ scripsit sublimitas, primò vos cõmotos esse ad Rothadi causam inquirendã, cura, qua pro vniuersis fratribus vestris constringimini, cum debita reuerentia gratanter accepi: intelligens quia in numero fratrum nos qualescumque Metropolitani computari debemus. Ea propter sicut vestræ discretioni prouidendum est, ne subiecti Episcopi à Metropolitanis irregulariter condemnentur: ita nihilominus prouidendum est, vt Metropolitani à subiectis Episcopis non irregulariter contemnantur. Deinde quod perspectissimè scripsistis secundò, quoniam sedem Apostolicam Rothadus noscitur appellasse, & ne videamini Ecclesiæ vestræ priuilegiorũ detrimenta diebus vestris æquanimiter tolerare: & hoc nihilominus à nobis, & ab omnibus est rectissimè suscipien-

piendum, & solertissimè conseruandum. Quod & ego pro modulo meo seruandum esse volui, & volo, & fauente Domino in hac deuotione manebo, sciens priuilegium Metropolitanæ sedis Remorum, (cui me diuina dignatio seruire disposuit) in summo priuilegio sanctæ sedis Romanæ manere, & priuilegium esse sedis Romanæ si sua auctoritate priuilegium sibi subiectæ sedis fecerit vigere, & studuerit confirmare. De eo verò quod tertio loco ad medium deuocastis, scribere aliud nihil præsumpsi, nisi quia causa Rothadi à causis illorum, de quibus scripsistis, est penè in cunctis dissimilis. De eo quod tandem Apostolica vestra benignitas indignitati meæ scribere est dignata, vt hæc vobiscum cogitem, & quod de Rothado decernitis approbem, & non ad mei iniuriam id vos egisse aliquantulùm autumem, quantum valeo totis medullis cordis, cum omni supplicatione & debita ac submissa humilitate immensas gratiarum actiones sancto Apostolatui vestro rependo, cum omni sinceritate animi rescribens, quia sicut mihi scribere dignati estis, ita per omnia credo. Et quia priuilegium vestri summi Pontificatus, vt condecet, & omnes desideramus, euindicatum habetis, quòd nemo nostrum contradixerat in deductione Rothadi, sicuti præcepistis ad vestram præsentiam: vt perdonare

dignati

dignati estis, videre desidero, & visurum me esse confido: quia non aliud, nisi vt suprà monstraui, quod regulæ sacræ præcipiunt, & mihi petendum, & vobis concedendum est, postulo: videlicet, vt sic Rothado ab auctoritate vestra compassio exhibeatur, vt vigor Ecclesiasticus non dissoluatur: & sic vigor Ecclesiasticus conseruetur, vt debita misericordia & necessaria sufficientia ei non denegetur: quatinus nec ipsius exemplo ad excedendum alij prouocentur: ne quibus in istis regionibus longiùs ab Apostolica sede remotis censuræ Ecclesiasticæ moderatio est commissa, hinc (quod absit) conspiciant, vnde aut negligentia, aut
Pro. 22. *dissolutione tepescant: vel terminos, quos statuerunt patres, transgrediendi materiam se sumere posse dicant: quos, sicut intelleximus, nos hactenus seruasse putamus. Vos videbitis quid inde facto melius erit, & nobis in iudicio vestro videndum est, quid Deus velit: quoniam iniusta esse non poterunt diuina iudicia, quæ à soliditate confessionis Apostolicæ petræ,*
Matth. 16. *aduersus quam inferi portæ, id est, suggestiones vel operationes prauæ nō praualebunt, dictante iustitia proferentur. Epistolam quam mihi auctoritas vestra cum obtestatione præcepit Rothado dirigere, domnus noster rex, filius vester, mox vt ad eum venit, per abbatem suum Rothado direxit.*

Rodulfus quoque, eiusdem filij vestri domni nostri regis auunculus, iij. Idus nunc elapsi mensis Decembris ab Ludouico Germaniæ rege reuertens, cùm valde vesperi à corte regis nostri ad mansiones nostras super fluuium Ligerim, secus confinium regni Aquitaniæ festinaremus, misit ad me hominem suum, nomine Rodulfum, mandans quia præfatus rex Ludouicus quemdam hominem Rothadi, cum epistolis vestræ sanctitatis, manui & fidei suæ commisit: quatinus ita ad præsentiam domni nostri regis Karoli cum eisdem Episcopis eum perduceret, vt nullum malum ei inferret. Est enim apud domnum nostrum regem idem homo accusatus, quòd furatus sit res & thesaurum Ecclesiæ, & post periurium inde commissum, fuga lapsus, ad Ludouicum regem perrexerit. Vnde idem Rodulfus petijt, vt ego illum inde apud domnum nostrum regem adiuuarem: vt quoniam prædictum hominem in sua fide acceperat, nullum malum haberet. Cui respondi, vt teneret ipsum hominem secum, ne interim vllum malum pateretur, donec ad cortem redirem, & quantum possem inde illum adiuuare curarem. Ipsum autem hominem nec tunc, nec postea vidi, nec quò abscesserit cum epistolis, audiui. Quæ idcirco sanctitati vestræ scribere studui, vt si aliquis maliuorum nostrorum

(*more*

(more suo) vobis quicquam sinistri ex hoc suggerere voluerit, quid inde verum sit cognoscatis, & erga me vestrũ animũ non moueatis.

Rationem deniq; quam reddidi coram electis iudicibus, de quibus per libellum prouocationis ad electorum iudicium fueram à Rothado impetitus, ipsi venerabiles Episcopi vestræ auctoritati transmittunt. De gestis verò à Rothado post excommunicationem suam in prouinciali synodo cõpilatis, quæ per vicinos nostros ad vos in derogationem nostrã peruenisse audiuimus, Episcopi Remorum prouinciæ per communes Legatos nostros vestræ sanctitati, quæ sciunt, intimare curarunt. Item post aliquanta de promotione ipsius domni Hincmari ad Episcopatũ, quæ iam superiùs partim prænotata non curauimus hîc iteranda. *Denique præfato Ebone defuncto, Ecclesia, sed & parochia nostra, secundum consuetudinem quã ex antiquo habuit (etiam de his, qui in Episcopatu vsq; ad obitũ in eadem Ecclesia nõ permanserunt) ipsius nomen inter sacrosancta mysteria in Episcoporum catalogo recitare pietatis gratia cœpit, & hactenus facit. Quod ego, ne scandalizarẽ deuotos, quasi inuidens saluti fraternæ, maximè autem quiescentis in Domino animæ, qui non pro exorbitatione à Catholicæ fidei sanitate anathematizatus, sed sua cõscientia stimulante, primùm à seipso, & postea à syno-*

à synodo, sed & Apostolica sede damnatus extitit, hoc prohibere sine Apostolicæ sedis auctoritate nequaquam præsumpsi, dicente beato Cælestino Papa. Quia nefas est hæc pati religiosas animas, quarum afflictione (quia membra nostra sunt) nos quoque conuenit macerari.] Nunc autẽ in epistolis sanctitatis vestræ, quas Engelwinus diaconus nobis attulit, inuenimus, vt Teotgaudium & Guntarium in catalogo Episcoporum non recipiamus. Et Antiochenum Cõcilium,† vt præmisimus, & meliùs ipsi scitis, de eo qui post damnationem, iuxta præcedentem consuetudinem, Episcopale præsumit ministerium (quod Ebonem fecisse non dubium est) rescribere mihi dignetur Apostolica vestra auctoritas, vtrùm eumdem Ebonem inter Episcopos in sacris dypticis in Ecclesia nostra nominare permittam, an, ne de cetero in Episcoporum catalogo nominetur prohibere debeam: quatinus vestra auctoritate fultus, quid in nostra Ecclesia inde sit obseruandum, sine ambiguitate, decernentibus vobis, demonstrem.

Cælest. ep. 1. cap. 2.

Concil. anti. 1 can. 4. subaudi statuit, aut præcipit.

De quodam Gothescalco schismatico.

CAP. XIIII.

CEterum Luido mihi dixit, quòd cum eo rationem de damnatione & reclusione

Gothescalci habuissetis. Vnde quoniam per alios iam audieram, ad sanctitatem vestram verba venisse, misi auctoritati vestræ quædam ex verbis & Catholicorum sensibus in rotula, qualiter contra ipsius pestiferi hominis sensum sentiam, per Odonem Episcopum, & nihil inde responsionis accipere merui. De quo nihilominus vt redderem rationem, quidam Episcopi, quorum nihil de illo intererat (quoniam nec eos, vt ipsi manifestis indiciis prodiderunt, ad hoc caritas commouebat, nec auctoritas deducebat) me ad conciliabulum nuper

an. Dom. 863.

Metis habitum, quod vocari synodum vetuistis, sicut intelligo, irregulariter quarto die antequã congregaretur, cùm ego longiùs quã lxxx. *& idem Gothescalcus plusquam centum milibus ab ipsa ciuitate disparati essemus, nihil me inde antè præmonitum per quemdam laicum hominem litteris vocauerunt. Et nunc ideo breuiter de eo sanctitati vestræ suggero, quoniam antequam ad Episcopatus ordinem peruenirem, sicut Abbas suus & Monachi, inter quos fuerat conuersatus, ei testimonium perhibent, in Metropolis Ecclesiæ Remorum monasterio, in Suessonica parochia,*

s. j. Orbacus.

*quod * Orbacis dicitur, habitu monachus, mente ferinus, quietis impatiens, & vocum nouitate delectans, ac inter suos mobilitate noxia singularis, de omnibus quæ in his regionibus*

per-

peruersè tunc temporis sensa cognouerat, quædam sibi elegit capitula, vt nouitate vocum innotesci valeret, vtque simplicium & deuotorum sensus peruertere, & magistri sibi nomen vsurpando, post se discipulos trahere, illisque 2. Tim. 4.
qui ad sua vota, auribus prurientes, magistros sibi coaceruare decertant, quærere indebitè, (quoniam legitimè non poterat) simulatione vitæ religiosæ & doctrina præesse. Quique a Remorum Chorepiscopo, qui tunc erat, contra regulas presbyter ordinatus, à monasterio irregulariter exiens, peragratis regionibus plurimis, & exitiosa semina sator pessimus seminans, tandem in Mogontina ciuitate habita synodo, Rabano Archiepiscopo libellum sui erroris porrigens, Syn. Mogūt an. 848. *damnatus ab omnibus Germaniæ Episcopis, cum litteris synodalibus ad Metropolim Remorum (cui iam auctore Domino præeram) est remissus. Postea autem à Belgicæ Remorum, ac Galliarum prouinciarum Episcopis auditus, & inuentus hæreticus, quia resipiscere à sua prauitate non voluit, ne aliis noceret, qui sibi prodesse nolebat, iudicio præfatarum prouinciarum Episcoporum, in nostra parochia (quoniam Rothadus, de cuius parochia erat, illi nesciebat resistere) & nouitates amans timebatur à nobis ne disceret praua sentire, qui noluit discere recta docere: néve idem Gothescalcus cum aliis communem vitam*

ducens, errori suo faceret esse communes, monasteriali custodia mancipatus est, docente A-
Tit. 3. *postolo: Hareticum hominem post primam & secundam correptionem deuita, sciens subuersum esse huiusmodi, & proprio iudicio condem-*
Leo ep. 13. *natum. Qui, vt Leo Papa de Eutyche dicit, cùm videret insipientia suæ sensum Catholicis auribus displicere, reuocare se à sua opinione debuerat, nec ita Ecclesiæ præsules commouere, vt damnationis sententiam mereretur excipere. Quam vtique, si in suo sensu voluerit permanere, nullus poterit relaxare. A qua damnatione si voluisset ad sensum Catholicum resipiscere, paratus semper fui & sum (quoniam sic venerabiles iudicauerunt Episcopi) eum in Catholica Ecclesiæ communionem recipere, sicut ei iubeo quæ sunt corpori necessaria ministrare. Si autem vestra Catholica sapientia vult scire, quæ contra Catholica fidem ex veteri hæresi Prædestinatiana (quæ primùm in Africa, postea in Gallijs per idem tempus, quando & Nestoriana hæresis, est exorta, & tempore Cælestini Papæ, ipsius auctoritate, & instantia sancti Prosperi est reuicta) dicere videatur, de multis pauca vobis numero, sed non pondere, capitulatim significamus.*

Dicit, quod & veteres Prædestinatiani dixerunt, quoniam sicut Deus quosdam ad vitã æternam, ita quosdam prædestinauit ad mortẽ æter-

æternam. Dicit, quod & veteres Prædestinatiani dixerunt, quoniam non vult Deus omnes homines saluos fieri, sed tantùm eos qui saluantur: omnes autem saluari quosque ipse saluare voluerit, ac per hoc quicumque non saluantur, penitus non esse voluntatis illius, vt saluentur: quoniam si non omnes saluantur, quos vult Deus saluos fieri, non omnia quæcumque voluit fecit, & si vult quod non potest, non omnipotens, sed infirmus est. Est autem omnipotens, qui fecit quæcumque voluit, dicente scriptura: Omnia quæcumque voluit Dominus fecit in cælo & in terra, in mari & in omnibus abyssis. Et itẽ: In volũtate tua Domine cũcta sunt posita, & nõ est qui possit tuæ resistere voluntati: si decreueris saluare nos, continuò liberabimur. Dicit, quod & veteres Prædestinatiani dixerunt, quòd non pro totius mundi redemptione, id est pro omnium hominum salute & redẽptione Dominus & Saluator noster Iesus Christus sit crucifixus & mortuus, sed tantùm pro his qui saluantur. Dicit quoquo modo dispari traditione, sed pari errore, quod & veteres Prædestinatiani dixerunt, exponens sententiam Apostoli Petri: Eum qui emit eos, Dominum negantes. Baptismi, inquit, sacramento eos emit, nõ tamen pro eis crucem subijt, neque mortem pertulit, neque sanguinem fudit. Quòd autem bapt. sm pe-re-

Psal. 134.

Esther. 13.

2. Pet. 2.

ptio redemptio nuncupatur, Doctor gentium manifestè fatetur: Nolite contristare, inquit, spiritum sanctum Dei, in quo signati estis in die redemptionis. At illa, quæ propria & specialis est solorum omnium electorum, quam eis tantummodo crucifixus impertiuit pius redemptor ipsorum, sicut à præteritis, ita nimirum & à præsentibus natos, & nascituros, viuos & mortuos, videlicet omnes pariter electos redemit, eruit, abluitq; peccatis. Ipsi prorsus, ipsi sunt mundus, pro quo passus est Dominus, vt ipse dixit: Panis quem ego dedero, caro mea est pro mundi vita. Et item alibi idem Gothescalcus scribit: Absit procul à me, vt vel illud solummodo velim somniare, nedū semel susurrare, vt vllum eorum perpetualiter secum periturum antiquus rapere valeat anguis, pro quibus redimendis tam pretiosus Deo patri Domini Dei nostri, filij sui, fusus est sanguis. Amen. Et item loquens ad Deum: Claret itaque satis apertè, quòd nullus tibi perit, quisquis redēptus est per sanguinē crucis tuæ.

Ephes. 4.

Ioan. 6.

Quod prædestinatiani veteres non dixerunt, iste vt audaciùs, ita & perniciosiùs dicit, deitatem sanctæ Trinitatis trinam esse. Sunt & alia, quæ ipse & alij plures in istis partibus dicunt, quæ nobis sanæ fidei aduersari videntur: quæ dum per alium quàm per vilitatem meæ personæ auctoritas vestra cognouerit,

*uerit, fortè attendet solertiùs, & quæ inde tenenda sunt docere studebit quantocius. Erit enim in proximo inde necessitas: quia etsi eorum corda in insania peruersi sensus ebulliunt, orthodoxi tamen regis nostri tempore, praua, quæ sentiunt, eloqui non præsumunt. Ita vt apertè videamus impleri, quod scriptum est: Congregans sicut in * vtre aquas maris. Aqua enim maris sicut in vtre congregata est: quia amara hæreticorum scientia quicquid hodie in isto regno filij vestri domni Karoli prauum sentit, in pectore comprimit, & apertè dicere non præsumit. Meam quoque exiguitatem & occultè canino dente corrodunt. Facilè autem, adiuuante Domino, portare valebo: quia & mihi paucum superest temporis spatium, & si inter filios Ecclesiæ, permittente Deo, in me acceperint potestatem corporaliter affligendi, diuina gratia adiuuante, exercebunt patientiam. Sed etsi tantummodo malè sentiendo aduersabuntur, exercebunt quantulamcumque scientiam: & vt etiam inimici secundum præceptum Domini diligantur, exercebunt beniuolentiam. Præfatum autē Gothescalcum, si vestra auctoritas mihi scripserit, vt eum à custodia soluam, & aut vt ad vos eundi, vt per vos eius doctrinam experiamini: aut ad quemcumque ex nomine designatum pergendi licentiam donem (quia vt meliùs ipsi scitis, sicut absolutè*

Psalm. 32. ms. vtrem.

Matth. 5.

quisque regulariter ordinari non valet: ita nisi ex ipsius cōsensu, cuius esse dinoscitur, certæ personæ commendandus, & ad certum locum monachus, vel quisque sub regula constitutus, à loco suo absolui iuxta regulas sacras non valet vestris iussionibus nullo modo resultabo. Tantùm vt auctoritatem vestram habeam, ne tantorum Episcoporum iudicium mea præsumptione parui pendere videar. Non enim illius delector, quam iustè sustinet pertinaciter contumax, quantulacumque reclusionis molestia: sed doleo à qua reuocari non potest perfidiam. Quem si cuicunque commendandū vestra auctoritas viderit, hoc in commendatione etiā prouidebit, vt cui cōmendabitur Catholicus sit, & grauitatem Ecclesiasticā, & vigorem, ac scripturarum scientiā habeat: quia non solùm scripturas ad suū sensum violēter inflexas, sed & Catholicorum dicta detruncata per totum diē sine respiratione aliqua præualet memoriter decantare. Vnde nō solùm idiotas in admirationē sui abducere, verùm & sciolos & incautos
Rom. 10. atque zelum Dei, sed non secundùm scientiā, habentes, in sententiā suā solitus erat traducere. Et non solùm doctorum suorum doctor videri appetit, sed & hoc solerter satis intendit, vt secum loquentes vel in sermone capere valeat. Et si de veritate non poterit, inuincibiliter sacramentis affirmare curabit, ea secum loquen-

loquentes dixisse, quæ fortè non dixerant: vt ipse verax, & illi qui ei cõtradicunt probentur esse mendaces, & aduersus suam doctrinam docentes.

De libris, quos idẽ Præsul Hincmarus cõposuit.

CAP. XV.

SCRIPSIT etiam præfato Papæ Nicolao fidei suæ depromendo tenorem, & suam contra prænotati Gothescalci errorem, quam fidei Catholicæ dependere satagebat, defensionẽ. Scripsit præterea multa. Librum quoq; collectum ex orthodoxorum dictis patrum ad filios Ecclesiæ suæ, quòd diuinæ Trinitatis deitas trina non sit dicenda, cùm sit ipsius summæ Trinitatis vnitas, ad refellendas præmemorati Gothescalci blasphemias. Item ad Karolum regem super hac eadem re librum vnum. Scripsit & ad eumdem Karolum regem opus quoddam egregium metricè, de gratia & prædestinatione Dei: de sacramentis quoque corporis & sanguinis Christi, & de videndo Deo, atque origine animæ, simul ac de fide sanctæ Trinitatis, quod opus appellauit Ferculum Salomonis. Item collegit atq; composuit volumen ingens plures continens libros, de-

præ-

prædestinatione Dei & libero arbitrio cõtra quosdam reprehẽsores suos Episcopos, maximeque contra Gothescalcum, atque Ratramnum monachum Corbeiensem, ad eumdem Karolum regem: cui talem præfert epistolam.

Carolus Caluus.

DOMNO GLORIOSO REGI Karolo Hincmarus, nomine, non merito, Remorum Episcopus, ac plebis Dei famulus vnà cum collegis domnis & fratribus meis venerandis Episcopis, oratoribus scilicet salutis atq; prosperitatis vestræ deuotis.

DEO GRATIAS agimus, qui cor vestrum ad amorem suum accendit, & ad cognitionem veritatis & orthodoxæ fidei scientiam & diligentiam igniuit, prudentiam quoque & intelligentiam vobis in litteris diuinitus inspiratis donauit, & in earum meditatione atque exercitatione, quantum vobis pro reipublicæ negotijs licet, studium vestræ deuotionis cotidiano augmento ad vtilitatẽ sanctæ suæ Ecclesiæ prouehit. Ceterùm capitula synodalia venerabilium consacerdotum nostrorum, trium scilicet prouinciarum, sicut ibidem continetur, & inferiùs scriptum inuenietur, vobis delata, quæ nostræ humilitati iuxta scri-

pturam præcipientem: Interroga sacerdotes legem meam; quia & legem fidei esse legimus, præcedentium regum more, ob studium cognoscendæ veritatis, legenda & ventilanda dedistis, reuoluimus. In quibus nos, licet nomina nostra sint tacita, designatione tamen effectus velut non Catholicos reprehensos, & sine fraternitatis respectu despectos reperimus. Capitula quoque, quæ ob notam vobis, & infrà innotescendam necessitatem, ex Catholicorum patrum sensibus & verbis excerpsimus, velut inutilia, immo noxia, repulsa & abominata inuenimus. Quæ capitula, sicut à nobis excerpta sunt, suis scriptis inserere noluerunt, ne ab illis legerentur, in quorum manus illorum capitula deuenirent, sed quædam de his, quæ in capitulis à nobis excerptis habētur, alio sensu, & alijs verbis tetigerunt, vt abominanda illa monstrarent: quædam autem suppreßerunt, & taliter inde memoriam habuerunt, quasi nos contra sanctorum patrū sensa in Africana, & Arausica synodo, senserimus. De quodam autem capitulo, id est, quòd omnes homines vult Deus saluos fieri, licet nō omnes saluētur, funditus tacuerunt, sicut postmodum signantiùs demonstrabimus, cùm Dominus dicat: Ecce constitui te super gentes & regna, vt euelles & destruas, & disperdas, & dißipes, & ædifices, & plantes. Priùs enim, si de conscientia

Aggæi 2.

1. Tim. 2.

Ierem. 1.

recta

recta intelligẽtia fuere confisi, ponẽtes ea quæ, destruere nitebantur, sicut illa cum integritate sua acceperant, in quibus euellenda & dissipanda erant, legentibus demonstrare, & tunc illis per auctoritatem destructis atque dispersis, sua rationabiliter & ordinabiliter plantare debuerant, ac in sublime ædificantes extollere. De quodam etiam capitulo, quasi iudaïficatio aliqua in sacris mysteriis esse possit, ita scripserunt, vt legentes hoc à nobis dictum fuisse intelligere possint, de quo nihil à nobis est memoratum: & quare nihil à nobis inde sit dictum, & in cuius scriptis à nobis, postea quàm illa capitula scripsimus, sit inuentum, suo loco dicemus. Inseruerunt etiam in eisdem suis scriptis de quibusdam sexdecim capitulis, quasi nobis debeãt imputari, de quibus nihil audiuimus, vel vidimus, antequam venerabilis Ebo Gratianopolitanus Episcopus vobis ea, quasi à bonæ memoriæ fratre vestro Lothario transmissa, apud Vermeriam palatium detulit. Quorum capitulorum auctorem nec ibi annotatum inuenimus, nec cùm multùm quæsierimus, inuenire valuimus. Vnde putauimus quia alicuius inuidia ad cuiusquam opinionem infamandam fuerint compilata, sicut sæpe legimus. Vt de multis pauca commemoremus, veluti epistola capitulorum extitit, quam venerabilis Ibas Episcopus suã esse in synodo denegauit, & sicut

sicut quidam æmuli de verbis beati Augustini adhuc in sua vita fecerunt, quæ ille argutè & Catholicè repulit, quantum ad illius notitiam exinde peruenit. Post eius etiam obitum, quidam inuidi capitulatim de eius ipsius scriptis, ex his etiã vnde nunc agitur, colligere curauerunt, vt illius doctrinam orthodoxam atque vtillimam, ob personæ illius inuidiam vilifacere præualerent, & lectores deuotos ab illius lectione ac dilectione, & necessaria credulitate auerterent. Quæ videlicet æmulorum mendacia ex delegatione sanctæ sedis Romanæ per Cælestinum Papam sanctus Prosper Catholico & prudenti stilo falsa esse, & imprudenter obiecta ostendit, & memorati ac memorandi viri doctrinam orthodoxam esse lucidissimè demonstrauit. Vnde & fieri potest, vt ista capitula, quæ vobis ex nomine confratrum nostrorum ab alijs quàm ab illis delata vel transmissa sunt, taliter in suggillatione nostra cõscripta non fuerint, sed instigante diabolo inter cetera mala, quæ nunc in hoc mũdo crebrescunt, ad immittendam inter Domini sacerdotes discordiã sint confecta, qui charitatẽ vehementer in nobis & timet & inuidet, cùm videt illam à nobis seruari hominibus terrenis in terra, quam ille seruare nolens Angelicus spiritus amisit in cælo. Quomodo enim fieri posset, vt sic fratres nostri nos succensoriè

rię

riè cum adnihilationis despectu iudicarent, qui
Matth. 18. *regulam Dominicam, qualiter cōfratrem quisque admonere debeat, continuè præ oculis & in vsu cotidie habeant? Scriptum enim esse*
Eccli. 11. *cognoscunt: Priusquam interroges, ne vituperes quēquam, & cùm interrogaueris, corripe iustè. Sanctus enim Augustinus hæreticorum & reprehensorum suorum scripta, si in eis quiddam bene dictum inuenit, benignissimè acceptauit, & plura ad rectos sensus interpretari elaborauit, nulla autem de recto sensu ad prauum inclinare tentauit. Et quomodo fratres nostri talia agerent, antequam nos secundum Euangelicam regulam, vel viua voce, vel scriptis suis inde interrogarent, vt vel volentes discere docerent: vel prauum sentientes, & ad tramitem veritatis & fidei redire contemnentes, fraternè & sæpius commonerent, &* auctoritates diuinas & sanctorum*
al. auctoritis diuina. *patrum scripta nobis proponerent, & vt in vnum conueniremus nos cum mansuetudine & lenitate inuitarent? scientes quia Episcopus ideo ad synodum consacerdotum debet venire, vt aut discat, aut doceat. Litteras namque quorumdam eorum quidam nostrûm benignas & fraternas suscepimus, nostrasq́ illis remisimus, & nihil tale de eorum parte perspeximus, audiuimus, intelleximus, sensimus, vel percipere præualuimus. Si autem talia scripserunt,*

runt, si fortè illi scripserunt, vt suam sapientiam de nostra insipientia demonstrarent, & plùs de iactantia laudis appetitum quærerent, quàm bona nostra & benè à nobis dicta, si forent, per charitatem sua facerent: si etiam secus à nobis dicta inuenerunt, plùs illa publicare, quàm nos fraternè corrigere maluerunt. Miramur de tantis & talibus viris, Archiepiscopis & Episcoporum primoribus, maximè autem de Ebone, qui religiosus est, vt audiuimus: quippe sicut ab ipsis penè cunabulis sub religione & habitu regulari nutritus in Remensis Ecclesiæ monasterio, vbi requiescit sanctus Remigius. In quo loco religioso suam exegit ætatẽ, quousque à domno Ebone auunculo suo, tunc Remorum Archiepiscopo, ibidem diaconus consecratus, & Abbas monachorum ad regularem ordinem tenendum & gubernandum constitutione Episcopali est ordinatus: quemque ita humilitatis tenore nutritum, & humilitatis locum appetere, & tenere velle dicimus, vt illi & omnibus scriptum est: Si spiritus potestatem habẽtis ascenderit super te, locum tuum ne dimiseris. Spiritus enim potestatem habentis spiritus est superbia, locus autem noster humilitas est, quam à se verè locus munitus & turris fortitudinis nos discere iubet: Discite à me, inquiens, quia mitis sum & humilis corde.

Ebo Ebonis Rem. arch. nepos.

Eccle. 10.

Matt. 11.

Quam-

Quamq; pro loco tuto, contra elationis ac iactantiæ spiritum præfatum religiosum virum obnixè tenere velle audiuimus, & pro certo credimus. & idcirco discredimus ista capitula ab eo confecta: quia prætermissis aliorum consacerdotum nominibus, solius Ebonis nomen cum Archiepiscopis est ibidem iactanter, vt quibusdam videtur, expressum. Et quòd quàm maximè in hoc ipse collaborauerit: quasi è regione sit sensum, vt etiam cum Archiepiscopis maior ceteris, & doctior in sententia fuerit. Hoc enim de sancto Augustino, qui in Concilijs Africanis scientia & labore ac vigilantia maior extitit, nequaquam inuenimus. Nam & ipse sanctus Augustinus non solùm se ceteris coëpiscopis, priuatam gloriam quærens, non prætulit, nec præferri permisit: verùm se alijs supposuit, cùm ipse plus alijs laborauerit. sicut in epistolis ad sanctum Innocentium Papam scriptis, & ad alios Apostolicæ sedis Præsules, qui legere voluerit, inuenire valebit. Nec de vllo Episcoporum in vllis concilijs taliter legimus: nisi fortè Apostolicæ litteræ propter euidentem causam aliquem coëpiscoporum ad hoc negotium cum Archiepiscopo suo ex nomine designari decreuerint, sicut de Augustidunensi Episcopo in epistolis beati Gregorij legimus. Quantò magis iste religiosus, & vir cautus in huiusmodi se efferre

Aug. ep. 90. 92. & 95.

ferre noluisset, aut praeferri despectus ac praetermissis ceteris coëpiscopis, permisisset? Huc accedit, quia fratres nostri & consacerdotes surda aure non debuissent transire Salomonis dictum commonitoris, si ex nobis, aut auditu, aut scripto quiddam sinistri secretò accepissent, ut praepropere illud in publicum quacumque mobilitate nostra moti (unde non sumus conscij) ad contentiones & iurgia propalarent. Ait enim: Quae viderunt oculi tui ne proferas in iurgio citò, ne postea emendare non possis, cùm dehonestaueris amicum tuum. Scimus tamen quia sunt nonnulli, qui dum plus sapere quàm oportet sapere student, à proximorum pace resiliunt dum eos velut hebetes stultosq́ contemnunt. Vnde per se veritas admonet, dicens: Habete in vobis sal, & pacem habete inter vos, ut quisquis habere sal sapientiae studet, curet necesse est, quatinus à pace concordia nunquam recedat. Vnde terribiliter Paulus admonet, dicens: Pacem sequimini cum omnibus, & sanctimoniā, sine qua nemo videbit Deum. Praecipuè autem nos eam seruare & persequi, id est, perfectè sequi debemus, qui Deo cotidie sacrificare debemus, & veritate contestante specialiter quasi praecipimur, ut si offeramus munus nostrum ad altare, & ibi recordati fuerimus, quia frater noster habet aliquid aduersum nos, relin-

Prou. 25.
Rom. 12.
Mat. 9.
Heb. 12.
Mat. 5.

quamus ibi munus nostrum ante altare, & eamus prius reconciliari fratri nostro, & tunc venientes offeramus munus nostrum. Ecce ductor & doctor noster à discordantibus non vult accipere sacrificium, holocaustum suscipere recusat. Hîc ergo perpendendum est, quantum sit malum discordia, propter quod & illud non admittitur, per quod culpa laxatur. Non enim nos aduersus fratres nostros habemus, si talia contra nos ante collationem scripserunt: sed credendum est, si illa scripsissent, ad nos contra quos illa scripserant, transmisissent. Nunc autem illis quomodo rescribere possumus, cùm vtrùm illa scripserint ignoremus? Verumtamen ne sine responso nostro vestra dominatio maneat, vobis de cuius manu illa accepimus, corde, ore, & stilo, non formidantes carpentium nos * derogationem, respondere curamus. Primò scilicet mittentes ea, quæ ab eisdem fratribus nostris in synodo conscripta fuisse leguntur, licet hinc antea, alia fuisse conscripta reperiantur. Sed quia hæc in suggillationem nostram, & contra excerpta à nobis capitula confecta noscuntur, ea primùm iudicauimus ponere, quæ maioris nominis, licet non auctoritatis, quia partim non veritatis, propter synodalem tamen prætitulationem dignũ duximus magnipendere. Deinde illa quæ à pluribus, & per aliorum manus de

ms. derogationi

de pluribus ex his causis accepimus, propter quam necessitatem ex Catholicorum patrum, vt diximus, sensibus & verbis capitula illa quatuor reexcerpere procurauimus, ea conditione, vt de singulorũ scriptis ex singulis sententijs, quæ in à nobis excerptis capitulis continentur, quædã, prout necesse viderimus, ponamus. Post hæc, capitula à nobis excerpta de patrum sensibus & verbis, vt illa excerpsimus, ponere procurabimus, & si diuinis & authenticis scripturis, & Catholicæ atque Apostolicæ Ecclesiæ sanctæq; Romanæ sedis fidei, & orthodoxorum patrum sensibus, qui eidem sanctæ matri Ecclesiæ præsederunt, & qui ab eadem Apostolica sede Romana nobis in canone recipiendi dati sunt, sensum nostrum in eisdem capitulis expressum concordari demonstrare potuerimus, agere veraciter, humiliter ac deuotè studebimus: quia aliorum ad stipulandum nostræ Catholicæ intelligentiæ sensum sententias recipere, nec proferre volumus, cùm constet illud esse verum atque Catholicum, quod ipsa mater omnium Ecclesiarum, & vniuersalis Ecclesia duxerit approbandum. Et si qui fuerunt appellati doctores, ad probandam fidei sinceritatem illorum sententias nõ recipimus, neque proferimus, nisi quorum sententias ipsa Catholica mater Ecclesia decreuit esse probabiles. Si autem & aliqui emerserunt,

Dist. 15. c. Sancta Romana.

qui doctrinalem cathedram tenuerunt, postquam ab eadem sancta sede canon sacrarum scripturam, atque doctorum Catholicorum, fidelibus cunctis est datus, qui aliter senserunt, quàm ipsi intellexerunt atque docuerunt, quos ipsa mater Catholica suo orthodoxo sinu recepit, amplectitur, atque fouet: qui nec debemus, nec necesse habemus, ad auctoritatem sententias illorum proferre, aut recipere volumus, quoniam in istis & per istos satis ad salutem habemus. Et si qui aliter quàm isti, maturiore & saniore documento tenendum docuerunt, dogmatizant aut dogmatizare præsumpserunt, totum ducimus fidei & saluti aduersum, quidquid ab eorum salubri doctrina constat esse diuersum. Eorum etiam sententias, qui diuina dignatione, postquam ipse canon à beato Gelasio conscriptus est, sensu & doctrina Catholica & sanctitate conuersationis in Ecclesia floruerunt, & ab ipsorum orthodoxorum patrum, qui in eodem canone adnotati sunt, fideli quia Catholica doctrina nihil dissonum, nihil diuersum scripserunt vel docuerunt, reuerentia pari amplectimur, veluti venerabilis Beda presbyteri à discipulis sancti Papæ Gregorij Catholica fide imbuti, & à sancto Theodoro Archiepiscopo, vtriusque linguæ, Græca videlicet & Latina perito, & à sancta Romana

Eccle-

Ecclesia ad Anglos post discipulos beati Gregorij ad eruditionem transmisso, non mediocriter instructi, ac venerandæ memoriæ Paulini Patriarchæ Aquileiensis parochiæ, atque Alcuini viri religiosi & docti: quorum fidem & doctrinam Apostolica sedes Romana non solùm benignissimè acceptauit, verùm & multis laudibus extulit, sicut in scriptis ipsius sanctæ sedis inuenimus, quæ Ecclesiæ nostræ ab eadem Ecclesiarum matre acceperunt, tempore diuæ memoriæ Karoli imperatoris, quando synodus pro cognita infidelitate Felicis est habita, & ad Romanam Ecclesiam velut ad apicem Ecclesiarum transmissa. Sed & eorum scripta qui legit, quàm sint laudanda & recipienda intelligit. Denique si talium, vt diximus, sententijs concordari capitula quæ excerpsimus, demonstrare non potuerimus, parati sumus doctioribus & Catholicis aurem accommodare, sensum subdere, & sine contentione nos doctrinæ illorum subijcere. Et quia libellum de scrinio bonæ memoriæ fratris vestri Lotharij, sine nomine auctoris suscepimus, in quo sigillatim per loca singula capitula à nobis excerpta sunt posita, & assensu illius, quiscumque ille fuerit, reprehensa sunt & damnata, cùm de Catholicorum patrũ dictis nostra capitula, si poterimus, confirmare curabimus: ipsius etiam reprehensiones

 pone-

ponemus, & eas, quantum Dominus dederit, confutare studebimus. Tunc demum ponemus de capitulo confratrum nostrorum quinto, vnde notam nobis quasi tacitè & è latere impegerunt, quod in Gotheſcalci ſcriptis inuenimus, poſtquam capitula quatuor ſæpè memorata excerpſimus, & quid inde ſentiamus Domino inſpirante dicemus. Et ſic tandem ſubijciemus illa decem & nouem capitula, pro quibus de Scottorum pultibus confratres noſtri, ſine culpa noſtra, in hac duntaxat cauſa nos paſcere decreuerunt: & quid de eiſdem capitulis ſentiamus, ex Catholicorum patrum ſenſibus oſtendemus.

De his quæ Karolo Regi ſcripſit.

CAP. XVI.

ITEM aliud edidit volumen inſigne ad eumdem regem, contra præfatum Gotheſcalcum, & cæteros prædeſtinatianos, de quo huiuſmodi ad ipſum ſcribit epiſtolam.

DOM-

DOMNO KAROLO REGI glorioso. Hincmarus, nomine, non merito, Remorum Episcopus, ac plebis Dei famulus, vnà cum collegis domnis & fratribus meis venerandis Episcopis, oratoribus scilicet salutis atque prosperitatis vestræ deuotis.

NVPER elapso mense Iunio, per indictionem septimam, anno incarnationis Dominicæ octingentesimo quinquagesimo nono, dedistis nobis quædã capitula, sicut nostræ dixistis humilitati, à Remigio reuerẽtissimo Lugdunẽsiũ Archiepiscopo vestræ porrecta sublimitati, iubentes vt tempore congruo de his vobis redderemus responsum, si vnanimes, vno ore, eorumdem capitulorum sensu cõcordaremus: an quia vobis à cana patrũ fide in quibusdam dissentire videbantur, noster sensus, quẽ à Catholico tramite nõ deuiare credebatis, ab eis in aliquo dissideret, sequẽtes & præcepti Dominici iussionẽ, & Christianã prædecessorum vestrorum cõsuetudinem. Est enim & diuinis legibus cautũ, & prisco anteriorum principum more suetum, vt quotienscumque in Catholica fide, vel diuina religione quiddam noui emerserit, à principali sententia Episcoporum consultui referatur, &

quod eorum iudicio, scripturarum sanctarum auctoritate, & orthodoxorum magistrorum doctrina, atque secundum auctoritatem canonicam & decreta Pontificum Romanorum Christi Dei nostri vicarij, & sanctæ eius Ecclesiæ Præsules, credendum, sequendum, & tenendum, atque prædicandum decreuerint, id ab omnibus corde credatur ad iustitiam, ore autem confiteatur ad salutem: sequatur ad vocationem, teneatur ad coronam, prædicetur ad lucrum. Quæ siquidem capitula in conuentu Episcoporum habito in territorio Tullensi, in villa quæ dicitur Saponarias, ante biduum quàm vobis porrecta fuerint, sunt recitata, proferente & deponente ea synodo domno Remigio Lugdunẽsium Archiepiscopo. Quæ sicut dixit, & in epigrammate eorumdem capitulorum cõtinetur, in hoc ipso anno in Kalendis nihilominus ibidem descriptis, & in suburbio Lingonicæ vrbis, ad instructionem Dominici populi, ipse & sibi comprouinciales Episcopi ediderunt: & in crastina alia quædam capitula, de quibus pòst locuturi sumus, relecta fuere. Super quibus, sicut quibusdam ex fratribus visum est, quorumdam sensus est motus. Nam vt verè & nos fateamur, nostra consciẽtia super pridẽ capitulis, quæ, vt diximus, Remigius Archiepiscopus synodo præsẽtauerat, recitatis, Catholicorũ ad memoriam reducẽtes

docto-

doctorum traditiones; non modicè se concusserunt. Vnde nostrorum quidam, fidei Christianæ zelo succensi, aliqua synodo voluere suggerere: sed motus nostri ab eodem venerabili Archiepiscopo Remigio Lugdunensium sunt modestè compositi, eo venerabiliter perorante, vt si quorumcumque nostrorum sensus ab eisdem prolatis capitulis, in aliquo dissentiendo se commoueret, ad proximè futuram synodum Catholicorum libros doctorum quique deferre curemus: & sicut melius secundum Catholicam & Apostolicam doctrinam in commune inuenerimus, de cetero omnes vnanimiter teneamus. In cuius deuotione coëpiscoporumq; ipsius diœceseos, quorum etiam & ante ordinationem mentem Catholicam atque doctrinam, sicut & vos non latet, cognouimus, quantum sensui pusillitatis nostræ fidem accommodare audemus, percepimus quia nõ ex ipsis, vt nõ dicamus per ipsos, synodo capitula ipsa fuere prolata. Quapropter quamuis blãdo sibilo eos quidã charaxare voluerint de eo quod sanctus Calestinus Episcopos Gallicanos redarguit, dicens: Quid illic, inquit, spei est vbi magistris tacẽtibus hi loquũtur qui, si ita est, eorum discipuli nõ fuerunt? timeo ne conniuere sit, hoc tacere. Timeo, ne magis ipsi loquãtur qui permittunt illis taliter loqui. In talibus causis suspicione nõ caret taciturnitas, Calest. ep. 1. cap. 1.

quia

quia occurreret veritas, si falsitas displiceret. Meritò namque caussa nos respicit, si silentio faueamus errori.] Nos tamen plures, qui eorum & fidem & doctrinam & prudentiam nouimus, minùs in eis ista noscentibus sententiam pro dissensione baptismi de beato Cypriano à sancto Augustino collaudatam, sæpenumero in libro secundo de baptismo positam proposuimus. *Quomodo enim, inquit, potuit*

Aug. lib. 2. de baptismo. c. 4.

ista res tantis altercationum nebulis inuoluta ad plenarij concilij luculentam illustrationem, confirmationémque perduci, nisi primò diutiùs per orbis terrarum regiones, multis hinc atque hinc disputationibus & collationibus Episcoporum pertractata constaret? Hoc autem facit sanitas pacis, vt cùm diutiùs aliqua obscuriora quærantur, & propter inueniendi difficultatem diuersas pariunt in fraterna disceptatione sententias, donec ad verum liquidum perueniatur, vinculum permaneat vnitatis, ne in parte præcisa remaneat insanabile vulnus erroris. Et ideo plerumque

Ibid. c. 5.

doctioribus minùs aliquid reuelatur, vt eorum patiens & humilis charitas, in qua fructus maior est, comprobetur: vel quomodo teneant vnitatem, cùm in rebus obscurioribus diuersa sentiunt: vel quomodo accipiant veritatem, cùm contra id quod sentiebant declaratum esse cognoscunt.] Sciebant namque ijdem venerabiles

biles, Catholici, & docti viri, quia in multis regionibus ac prouincijs hac pestifera erat recommota doctrina: & ideo silentium in suis prouincijs imponere tam facilè, sicut fortè poterant, noluerunt errori, donec ad plurimorum notitiam peruenta plurimorum iudicio quæstio sopiretur. Quia, vt dicit sanctus Cælestinus in epistola ad Nestorium directa: Cælest. epist. 6.
Omnes debent nosse quod agitur, quotiens omnium causa tractatur.] Videlicet, vt cùm omnium in vnius propositione fuerit diffinita consultatio, cunctorum valeat ad omnes emanare solutio. Hæc eadem namque capitula, sicut facilè reminisci potestis, ante triennium nobis in villa Rothomagensis episcopij, quæ Melpsa dicitur, quando in excubijs contra Normannorum infestationem degebamus, sub titulo quasi in Valentiana synodo conscripta fuerint, anno incarnationis Dominicæ octingẽtesimo quinquagesimo quinto, sub Lothario Imperatore dedistis, vt ad illa quæ nobis viderentur Catholicè ex orthodoxorum magisterio responderemus, cum alijs quorumcumque scriptis, quæ hinc ad vestram notitiam peruenere. Quorum quædam scripta recepimus, sed ea publicare noluimus, solliciti seruare vnitatem spiritus in vinculo pacis, Ephes. 4.
donec cum eis, qui vobis illa transmiserant, familiari colloqueremur sermone, &

eos,

eos, si aliquo modo valeremus, ab hac praua intentione ad Catholicæ fidei vnitatem cooperante Domino reuocaremus. Sed quia partim occupationibus præpediti, partim autem in fraternis suasionibus minùs quàm necesse fuerat, obauditi, eos quos monere disposuimus à sua intentione reuocare nequiuimus. Vnde quia sicut dicit Apostolus: *Quorundam hominum peccata manifesta sunt, & quæ aliter se habent abscondi non possunt*: adeo quorundam excreuit, dissensio vt hæc dissonantia ad vestram perueniret notitiam, & synodali decreto pro zelo fidei, & vnanimitatis amore, antequam hæc nobis perscrutanda committeretis, quatuor capitula Episcopali diffinitione vobis de Catholicorum patrum dictis colligi, & singulorum exigeretis manibus roborari. Postea verò & quorundam ex his qui eisdem capitulis subscripserant, & aliorum etiam in tantum est accumulata vecordia, vt necesse foret, & iussionis vestræ instantia, & executionis nostræ obedientia, hinc eorum quos præmisimus scriptis & propositionibus litterali officio respondere. Inter quæ & his capitulis quæ nobis nuper dedistis, pro nostri ingenioli capacitate, sub dubietate tamē, respondimus: quia nō credidimus, vt fratres & coëpiscopi nostri contra regulas Ecclesiasticas aduersum nos talia debuissent conscribere: præsertim

1. Timot. 5.

sertim cùm nō ignorarent Dominicis institutionibus & legibus sancto spiritu promulgatis præfixum esse, qualiter si in sæpefatis capitulis fidei obloqueremur, nos compellare, & tunc Matt. 18. synodali iudicio nos, nostrasq́ sententias à sua debuissent communione explodere. Nunc verò quia certi sumus, cuius compositioni debemus de sæpe nominatis quæstionibus respondere, seruatis relationum absolutionibus contra eos quibus à vestra dominatione, pro imposito nobis ministerio, iussi sumus reddere rationem, contra hæc tántùm capitula, quantum ex nobis est cum omnibus pacem Rom. 12. habentes, ex sanctarum scripturarum auctoritate, & Catholicorum patrum sententijs simpliciter respondere curabimus, vt cui fortè omnia illa legere non licuerit, vel non libuerit, hîc compendiosas pro tempore capitulorum responsiones inueniat, quas furatis horulis à diuersis occupationum distensionibus, qui cogitationum ferias non habemus; sicut de sententijs sanctorum patrum accepimus, ne torpore vel inobedientia à vestra denotaremur Christiana deuotione, committere schedulis tumultuario sermone studuimus: quoniam in præfatis relationibus, prouocati multiplicibus multiplicium illationibus, multipliciter multiplicibusq́ collationibus, non sinè (sicut scimus & confitemur) lectoris tædio,

sensu,

ſenſu, ſed tamen Catholico, in tribus libris lacinioſo ſermone reſpondere ſategimus. Sed in hoc maximè benigno lectori nos ſatisfacere autumamus, quia ſingulorum ſingulas ſemper ponentes ſententias, ſingulariter ad obiecta & reſiſtentia fidei reſpondere ſtuduimus, & vel in hoc ſolo deuotum quemq; lectorem nobis conciliari confidimus, quia cùm ex ſua mente noſtrum laborem perpenderit, nos apud ſe excuſatos habebit. Quis verò ſit iſtorum capitulorum compoſitor, cui quaſi à nouo cogimur reſpondere, ipſe ſe prodet cùm neceſſariò vrgebitur ad lucem veritatis venire: quia operarator tenebroſorum operũ (inter quæ ab Apo-
Gal. 6. *ſtolo & hæreſes deſcribuntur) odit lucem, &*
Ioan. 3. *non venit ad lucem, vt non arguantur opera eius. Omnis verò qui bona agit (inter quæ bona ab Apoſtolo & fides cõnumeratur) venit ad lucem, vt manifeſtentur opera eius, quia in Deo ſunt facta. Sed & ille quicumque eſt, ſi ad lucem venerit, & veritati ex corde conſenſerit, eſſe filius lucis poterit. Si autem & pertinaciter contradixerit veritati, ipſe in infidelitate ſua & contentionis ſuæ vecordia hæretici ſibi nomen imponet: quia non ſtatim hæreticum, quod ignoranter à fide ſentitur diuerſum, ſi non fiat pertinaci contentione hæreticum.*

De

De Synodo sex prouinciarum Galliæ apud Trecas habita.

CAP. XVII.

ANNO denique Dominicæ incarnationis octingentesimo sexagesimo septimo synodus prouinciarum Remẽsium, Rothomagensium, Turonensium, Senonum, Burdegalensium, atq; Bituricẽsiũ, apud Trecas. viij. Kalendas Nouembris conuenit. Vbi quidam Episcopi, vt assolet, gratia regis Karoli Vulfado fauentes, quædam contra veritatem, & Canonũ sacram auctoritatẽ aduersus Hincmarũ moliri cœperunt. Sed isdem Hincmarus, eorũ molitionibus ratione & auctoritate obuians, plurimorum sententia præualente, rerum gestarum ordinẽ, de quibus agebatur, communi consensu, epistola, scriptum per Actardum venerabilem Nannetensem Episcopum Papæ Nicolao Episcopi, qui conuenerant, transmiserunt. Cuius epistolæ tenor idem extitit, qui fuit in epistola Hincmari Remorum Episcopi, quam per clericos suos sub peregrinorũ habitu, propter contrariorum vitandas insidias, præcedẽte Iulio mense Romã miserat. Epistolam autem in præscripta synodo factam, & Archie-

Archiepiscoporum qui conuenerant sigillis signatam, Actardus perferendam suscipiens, cum quibusdam Episcopis ad Karolum, sicut ipse præceperat, rediit. Karolus autem immemor fidelitatis atque laborum, quos pro eius honore & regni obtentu sæpefatus Hincmarus per plures annos subierat, eamdem epistolam ab Actardo sibi dari exegit, & Archiepiscoporum sigilla confringens, gesta synodi relegit, & quia, sicut voluerat, in eadem synodo Hincmarus non extitit confutatus, epistolam suo nomine ad Nicolaum Papam dictari in contrarietatem Hincmari fecit, quam & bulla sui nominis sigillauit, & cum epistola synodali per ipsum Actardum Romam direxit. Præfati autem Hincmari clerici in mense Augusto Romam venientes, Nicolaum Papam iam valde infirmatum, & in contentione, quam contra Imperatores Græcorum Michaëlem & Basilium: sed & contra Orientales Episcopos habebat, magnopere laborantem inuenerunt. Quapropter vsque ad mensem Octobrium ibidem sunt immorati. Nicolaus verò Papa gratanter suscipiens quæ Hincmarus ei scripserat, de omnibus sibi satisfactum esse rescripsit. Sed & alteram epistolam eidem & ceteris Archiepiscopis & Episcopis in regno

Non extat hæc Nic. ep. ad Hincmar. Hæc est Nicol. ep. 70.

gno

gno Karoli constitutis transmisit, innotescens præfatos Græcorum imperatores, sed & Orientales Episcopos calumniari sanctam Romanam Ecclesiam, immo omnem Ecclesiam, quæ Latina vtitur lingua, quia ieiunamus in sabbatis, quòd Spiritum sanctum ex patre filioque procedere dicimus, quia presbyteros sortiri coniuges prohibemus, & quoniam eosdem presbyteros chrismate linire baptizatorum frontes inhibemus: dicentes ipsi Græci, quòd chrisma ex aqua fluminis Latini conficiamus: reprehendentes nos Latinos, quòd octo hebdomadibus ante Pascha à carnium, & septem hebdomadibus à casei & ouorum esu, more suo, non cessamus. Dicentes etiam, quòd in Pascha more Iudæorum super altare pariter cum Dominico corpore agnum benedicamus & offeramus: succensentes etiam nos, quia clerici apud nos barbas suas radunt: & dicentes quia Diaconus non suscepto presbyteratus officio apud nos Episcopus ordinatur. De quibus omnibus per singulas prouincias à Metropolitanis cũ eorũ coëpiscopis sibi rescribi præcepit, alloquens eumdem Hincmarum in epistolæ fine hoc modo: *Tua*, inquit, *Hincmare caritas cùm hanc epistolam legerit, mox vt etiam ad alios*

Nouem calumniæ & obiect. Græcorum.

Archiepiscopos, qui in regno filij nostri Karoli gloriosi regis consistunt, deferatur, summopere agere studeat, & vt de his singuli in diœcesibus proprijs vnà cum suffraganeis suis in cujuscumque regno sint constituti, conuenienter tractare, & nobis quæ repererint, suggerere curent, eos incitare non negligat: ita vt eorum omnium quæ præsentis epistolæ nostræ circumstantia continet, tu & strenuus executor illic existas, & apud nos verax & prudens scriptorum tuorum serie relator inueniaris. Quam epistolam Hincmarus suscipiens, in Corbanaco palatio consistenti regi Karolo cum pluribus Episcopis relegit, & per alios Archiepiscopos, sicut in mandato acceperat, dirigere studuit. Nicolaus Papa Idibus proximè præcedentis mensis Decembris obijt, cui Adrianus Papa electione clericorum, & consensu Ludowici imperatoris in Pontificatu successit: quem Actardus Romam veniens cum suprà scriptis epistolis, in Apostolica sede iam ordinatum inuenit.

Corbeny.

Adrian.ij.

Ludou.ij.

Item de præfato Rege Karolo.

CAP. XVIII.

SCripsit præmemoratus domnus Hincmarus ad eundem regem Karolum libellum,

bellum, ex ſacris ſcripturis & Catholicorum dictis collectum, ac triformi digeſtione diſtinctum, ſcilicet de perſona regis & regio miniſterio in cauſa reipublicæ, & quæ debeat eſſe diſcretio in miſericordia, & de vltione ſpecialium perſonarum, quẽ concluſit in capitulis xxxiij. Scribit etiam ad præfatum regem inſtructionem vtilliſmam, de cauendis vitijs & de exercendis virtutibus, mittens ei pariter epiſtolam beati Gregorij ad Recaredum Wiſigothorum regem. Item ſcribit ad eumdem regem collectionem quandam multarum auctoritatum de Eccleſijs & Capellis, contra diſpoſitionem Prudentij Trecaſſini Epiſcopi. Scribit etiam ad inſtructionem ipſius regis, de duodecim abuſiuis, ſanctorum in his colligens dicta patrum, & præteritorũ conſtitutiones regum. Sed & de promiſſione ſua eum admonens, quam verbo ac ſcripto, antequam rex conſecraretur, primatibus & Epiſcopis fecerat. Scripſit quoque multas ad ipſum regem epiſtolas, vt qui eiuſdẽ Archiepiſcopi de multis requirebat conſilium, & per eius prudentiæ ſuggeſtionem multa induſtriè diſponebat. Quãdo etiam filius ſuus Karlomannus clericus aduerſus eum conſurrexit, & ipſe rex ad Viennam contra Gerardum comitem,

lib. 7. ep. 126.

(qui à se desciuerat) profectus erat, huic Præsuli nostro litteras suas misit, mandans vt conuocaret Episcopos regni, ac laïcos ipsi fideles: vt Episcopi secundum ministerium suum prohiberent Karlomanno, ne aliquod damnum in hoc regno faceret, & laïci resisterent illi, ne hoc facere posset. Qua de re Engilranno, Gosslino, & Adelelmo Comitibus scripsit, quærens ab eis, immo consilium dans, quid super hac re foret illis agendum. Litteras quoque deprecatorias regi iam pro eodem Karlomãno direxerat, & pro pace inter ipsum & patrem eius laborabat: multa tamen mala, & deprædationes ab ipso, eiusque complicibus patiebatur. Accedens autem cum alijs fidelibus regis ad ipsius Karlomanni colloquium, obsides ei dedit, & accepit ab ipso, vt pax fieret in regno, & homines ipsius Karlomanni pacificè in regno consisterent. Et idem Karlomannus in villis sancti Medardi cum paucis pacificè maneret, donec missi regis venirent, & Karlomannus cum fidelibus regis ad patrem suum pergeret, & placitum cum eo faceret, vel sanus ad suos rediret. Susceptis autem missis regis, misit litteras ad Karlomannum, vt veniret eius ad colloquium, auditurus ibi quid rex mandaret: vbi etiam fideles

fideles regis conuocauit, vt ibi quod rex mãdaret de pace stabilire possent, agereq́; certarent. Quod & tunc quidem factum est. Sed rex eumdem filium suum cum suis postea excommunicari fecit ab Episcopis totius regni, pro malis quæ relinquere nolebat: insuper & comprehensum oculis priuari iussit. Domno verò Hincmaro rex idem non solùm de rebus Ecclesiasticis, sed & de populo in hostem conuocando, vt ipse hoc ageret, mãdare solebat: & ipse accepto regis mandato tam Episcopos quàm Comites conuocare solitus erat.

De hoc rege Karolo in visione Bernoldi rediuiui (de qua superiùs aliqua iam narrauimus) talia referuntur visa. Venit in quemdam locum tenebrosum, ad quem ex alia parte lux resplendebat de vicino loco satis lucidissimo, & pulcherrimè florido ac odorifero: ibique iacere vidit hunc regem Karolum in luto ex sanie ipsius putredinis, & à vermibus edi, qui carnem ipsius omnem iam penè absumpserant, & non apparebat in corpore ipsius aliud, nisi nerui & ossa. Qui vocans hunc ex nomine, dixit: Quare me non adiuuas? Cui Respondit: Domne, quomodo vos possum adiuuare? & ille, Prende, ait, illam petram, quæ iuxta te est, & pone illam

Sup. cap. 3. Visio Bern. de Carolo Caluo qui obijt 877.

ſub capite meo. Quo facto, dixit ad eumdem: Vade ad Hincmarum Epiſcopum, & dic ei, quia illius, & aliorum fidelium meorum bona conſilia non obaudiui, ideo iſta quæ vides pro culpis meis ſuſtineo: & dic illi quia ſemper in illo fiduciam habui, vt me adiuuet, quatinus de iſta pœna ſim liberatus, & per omnes qui mihi fuerunt fideles, ex mea parte poſtulet vt me adiuuent, quia ſi inde certamen habuerint, citò de iſta pœna ero liberatus. Cumque interrogaſſet eum, quis locus eſſet vnde illa lux reſplendebat, audiuit ſanctorum eſſe requiem: conatuſque propiùs accedere, vidit tantam claritatem, ſenſitque ſuauitatem, tantumque * decorē, quantum humana non poteſt edicere lingua. Viditque inibi multitudinem hominum diuerſi ordinis in albis veſtibus collætãtium, & quædam ſedilia lucida, in quibus nemo adhuc ſedebat eorũ quibus præparata erant. Et in illo itinere ingreſſus eſt Eccleſiam quamdam, in qua reperiſſe viſum ſibi eſt Hincmarum Epiſcopum, præparatum cum clericis reueſtitis vt miſſã celebraret: dixitq; illi hoc quod Karolus ei mandauerat. Statim regreſſus ad locum, vbi eundem regem iacentem viderat, inuenit eum in loco lucido ſanum corpore, & indutum regijs veſtibus;

* l. dulcorem

ſtibus, dixitque illi: Vides quomodo me adiuuit tuus miſſaticus? & cetera. Quam viſionem domnus Hincmarus ſibi relatam deſcribens, & per loca vbi neceſſe viſum eſt exponens, ad multorum notitiam peruenire fecit, & tam per ſe quàm per alios regis fideles ſibi quoq; ſubiectos, pro ipſius abſolutione animæ, & adipiſcenda requie, piè fideliterque laborauit.

Idem verò Præſul de multis regi neceſſarijs ſæpiſſimè ſuggerebat. Inter quæ ſcribit ad eum pro electione Beluacenſis Epiſcopi, poſt obitum Hildemanni Præſulis ipſius vrbis. In qua epiſtola regem ſtudet à Simoniaca hæreſi compeſcere: aſſerens ſibi multò amabiliùs eſſe iſtum Epiſcopatum ſecundũ ſæculum dimittere, quàm Epiſcopum contra canonicam inſtitutionem non tam benedicere, quàm æterna ſecum maledictione maledicere. Item pro cella vel monaſterio Flauiaco, quod idem rex ſibi, dum in ipſius ante Epiſcopatum moraretur ſeruitio, donauerat, & vt in vita ſua illud teneret, præcepto confirmauerat: quodque à quodã inuaſore deſtructum reſtruxerat, & religionem, prout valuit, in eo reſtaurauerat: quod poſtea rex idẽ conabatur iniuſtè à iure ipſius auferre. Item pro quodam refuga, qui quandam ſanctimonialẽ ſibi copula-

Alia Hincmari ſcripta ad Carol. caluum.

pulauerat, suggerens regi, vt eum comprehendi faceret, atque sua regia potestate separaret ab hoc crimine, quia ipse stuprator Episcopali iudicio renuerat obedire. Item pro causa * Rothadi Episcopi, quem rex ad causas suas vocauerat, & aduocatum dirigere præceperat, qui responderet cōtra hominem quemdam ipsius Rothadi de beneficio ipsius, vnde inter eos causa versabatur: pro qua re subtiliter ac diligenter eumdem regem reprehendit, ab hac intentione, sacris auctoritatibus interpositis, reuocare gestiens. Item de missatico suo, quod executus est apud Lotharium imperatorem & Ludouicum Transrhenensem, fratres ipsius Karoli, pro pacto pacis inter eosdem tres fratres componendo. Item aliam epistolam de eadem re: in qua eumdem Regem Karolum instruxit, qualiter agere erga fratres suos deberet, simulque de receptione vel reiectione eorum, de quibus ratio ventilabatur. Item de causa Lotharij imperatoris fratris ipsius, qualiter Romæ habebatur, & quando venturus esset in istas partes. Instruens etiam hunc regem, qualem se tam coram Deo, quàm etiam coram hominibus exhibere deberet. Vnde reginam quoque admonet, vt regem ad honestam & regi congruam studeat exhortari

* [illegible]. Rothardi.

hortari conuersationem. Item de militaris rei dispositione, pro soluenda Beluacensis vrbis obsidione, in qua designare curauit, qualiter Ecclesiam sibi commissam tractaret: Ecclesiasticas scilicet actiones per monasteriorum præpositos, & Archipresbyteros; curam villarum ac dispensationis domus, regaliumque seruitiorum & hospitum, querelasque clamantium vel interpellantium, per fidelissimos laïcos. Item de itinere ad superiorem Franciam, qualiter disponatur, & quomodo regnum istud ordinatum dimittatur. Item de synodo quã præcipiebat rex conuocari infra parochiam Remensem: ostendens quibus ex causis conuocari debeat synodus: & de alijs quibusdam vtilibus rebus. Item de causa Hilduini abbatis defuncti. Item de causa Gerardi Comitis. Item de causa Ludouici regis Germaniæ fratris eiusdem Karoli. Item de causa Lotharij regis Italiæ, nepotis ipsius Karoli. Item de opera pontis, quem rex cum ipso ac cæteris nonnullis fidelibus suis faciebat ad Pistas in Sequana. Item de causa Hincmari nepotis sui, montis Lauduni Episcopi, plures scribit epistolas: pro quo multùm apud eumdem regem laborauit. Item de infirmitate sua, & de peregrinis quibusdam mo-

nachis

nachis suscipiendis. Item de rebus sancti Remigij sitis in prouincia Viennensi, vel Aquensi. Item de ordinationibus quorundam Episcoporum, & nonnullarum Ecclesiarum. Item de itinere ipsius regis ad Italiã post mortem nepotis eius Imperatoris Ludouici: quomodo iter illud disponat, & quomodo regnum istud ordinatum dimittat. Item de quæstionibus cuiusdam Mancionis. Item de villa Nouilliaco, & rebus ad ipsam pertinentibus. Item pro litteris Ludouici Regis fratris ipsius Karoli, quas illi pro visione, qua pater suus sibi apparuit, ei miserat: quarum exemplar transmisit eidẽ regi Karolo, cum exemplari epistolæ, quã pro hac re ipsi Ludouico direxerat. Item pro caussa waltarij defuncti, viri clarissimi & de imagine Saluatoris. Item pro causa Laudunensium, & ordinando eis Pontifice post deiectionem Hincmari. Item de eadẽ re. Item de passione S. Dionysij à Methodio Constantinopolitano Græcè dictata, & ab Anastasio Romanæ sedis Bibliothecario Latinè cõscripta, & de vita vel actibus beati Sanctini, & quid in his inuenerit de cõmemoratione sancti Dionysij. Item de villis sancti Remigij in Vosago, qualiter vsq; ad id tẽporis sint habitæ. Pro diuersis quoque rebus alijs diuersas ad eumdẽ dedit epistolas.

Qua

Quæ Ludouico eiusdem Karoli filio scripsit.

CAP. XIX.

ITem ad Ludouicum regem filium huius Karoli, quem vnxerat & consecrauerat, de coniecto Normannis dando. Item de disponendis regni vtilitatibus, & ordinatione atque consilio patris Imperatoris sequendo. Item post obitum eiusdem Imperatoris, de ordinandis regni sui principijs, proponens ei exempla prædecessorum suorum, & instruens eum per capitula de iusto regni regimine, & honore sanctæ Dei Ecclesiæ, cæterisque sibi ac regno necessarijs rebus. Item de quibusdam præsumptoribus corrigendis, & temperanda censura correctionis, & alijs commoditatibus. Item ne quippiam contra Canonicas moliretur regulas, nec alicui hoc Episcoporum præciperet, ne sententiam diuinam incurreret. Item qualiter commonuerit ex præcepto regis ipsius Hugonem Lotharij regis filiũ, super malefactis quæ agebat, & de hominibus suis ad regem cum hostili apparatu dirigendis. Ad filios quoque ipsius defuncti Regis, Ludouicum & Karlomannum, pro electione canonica Ecclesiæ Tornacensi vel Nouiomensi obtinenda post obitum

Lud Balb. 8 Decemb. 877 consecratus. Hæc est I. inter eas quas edidit R.P. Ioan. Busæus.

Hugo filius nothus Lothar.

Obijt Lud. Balb. 879. die 10. April.

tum

tum Ragenelini Episcopi. Item pro ipsa electione iam facta, quam indignè tulerant ab ipso Archiepiscopo fuisse dispositam. Item pro eadem re, ostendens qualiter in electione ipsorum consenserit, quando electi sunt ad regni principatum, & quæ ab eis pro hac electione mandata perceperit: & quale sit ministerium regale, & quale Pontificale, & qualis eligendus vel ordinandus sit Episcopus, & qualis vel qualiter non debeat ordinari, & vt diuinas auctoritates addiscere curent. Item pro eadem re, sacris demonstrans auctoritatibus, quã grauiter in Deum peccarent, qui ordinationem illam tamdiu differri facerent, & de obiectis sibi à Gosleno super Ludouici regis patris eorum assensu. Quare Ansgardim vxorem abiectam eum recipere non coëgerit, & Adelaidim ab eo retineri non prohibuerit: & de litteris Ludouici regis ad eum pro filiorum suorum prouectione datis, & de mandatis istorum regum ad se indebité missis. Item ad hunc Ludouicum solum, de consilio à se petito, quale sit vtile Regi consilium, & qualiter debeat agere iudicium & iustitiam, & quid hæc boni conferant obseruata, quidve mali neglecta irrogare soleant, &c. Item ad regem Karlomannum adolescentem, & ad Episcopos, admo-

admonitionem de disponendo regali ministerio per capitula. Item aliam admonitionem ad eumdem regem, similiter per capitula.

De ijs quæ Ludouico fratri eiusdem Karoli scripsit.

CAP. XX.

LVdouico regi Germaniæ, præfati Karoli regis nostri fratri, nonnulla quoque scripsisse reperitur. Ad petitionem ipsius regis, de quibusdam quæstionibus super quibus fuerat interrogatus ab ipso pro quodam Fulcrico, reddens ei rationem dignam, cur excommunicauerit ipsum, quem sub obtentu absoluit agendæ pœnitentiæ. Item pro tuitione ac defensione rerum Remensis Ecclesiæ in Thoringia coniacentium. Item de peruasione regni fraterni, dignis & vtillimis ei hoc dissuadens admonitionibus, ne id ad suam aggrediatur damnationem. Item aliam de hac eadem re cum cæteris regni huius Episcopis ad eumdem regem scribit epistolam, Episcopali moderatione refertã. Item semel ac secundò ad ipsum per se, de his quæ mandauerat ab eo fieri in aduentu suo Remis, vt non sicut disponebat, nec tali veniret tépore: *Lud. rex Ger. frater Caroli Calui, patruus Lud. Balbi.*

pore: quia incongruum esset, & animæ suæ inoportunum. Item ad eumdem, qualiter de pace inter ipsum & fratrem eius Karolum stabilienda laborabat: referens ei gratiarum actiones pro filijs Ecclesiæ Remensis, qui in ipsius bene tractabantur regno: petens vt securè liceret illis suas, quas ibi habebant, tenere proprietates. Item de metallo quod ei transmisit ad faciendum signum: subiungensq; de pace atque caritate seruanda, & voluntate Dei sequenda, vt illi mandat, admonitionem. Item pro rebus Ecclesiæ Remensis apud Thoringiã sitis. Item de reliquijs sanctorũ Remensis Ecclesiæ, quas illi sicut petierat transmittebat, & de libro vitæ, virtutumque S. Remigij. Item de rebus S. Remigij sitis in Thoringia. Item de passionibus sanctorũ, & de rebus suorum hominum, quas in illius regno habebant, vt de his nullum præiudicium sustinerent. Item scribit cum Remigio Lugdunensi, Arduico Vesontionensi, Erardo Turonensi, Adone Viennensi, Egilone Sennensi Archiepiscopis eidem Ludouico Regi, pro Bertulfo Treuerensi Archiepiscopo, reprehensibile ac periculosum demonstrans esse quod actum ab eo compererat: de hac Metropoli scilicet, & Treuerensi Ecclesia, vt eã inuadi, discindi ac de-

De hac ep. suprà lib. 1. c. 5.

ac depopulari à peruasore permitteret quodam monacho eiusdem Ecclesiæ: ostendens, quia licet regalis potestas præsideat humano generi dignitate, rerum Præsulibus tamen diuinarum deuotè colla submittit, atque ab eis causas suæ salutis expetit: inque sumendis cælestibus sacramentis, eisque vt competit disponendis, subdi se debere cognoscit religionis ordine, potiùs quam præesse. Itaque inter hæc illorum se pendere iudicio, non illos ad suam velle redigi voluntatem. *Proinde*, inquit, *sicut non leue discrimen incumbit Pontificibus, siluisse pro diuinitatis cultu quod congruit: ita regiæ potestati (quod absit) non mediocre periculum est, si cùm debeat parere refugit, quod ei ex diuina voce à sacerdotibus nuntiatur: Domino dicente in Euãgelio: Qui est ex Deo, verba Dei audit. Si autẽ vobis aliquis minùs* Ioan. 8.
deuotus suggessit, quòd in eadem Metropoli, in contemptu vestro, vel contra fidelitatem vestram, Metropolitanum Pontificem ordinari fecimus: quin potius consensu vnanimitatis nostræ ipsi secundum sacros canones ordinauimus, quia, vt scriptum est: Sicut Deus loci angustia non continetur, ita verbum eius 2. Tim. 2.
non est alligatum: collaudante Redemptore ac Saluatore nostro, quòd Centurio in hoc sensu dixerat: Dic verbo, & sanabitur puer meus: Mat. 8.
videli-

videlicet quod hîc dixeris, illic fiet. Qui in discipulis suis, hodieq; nobis, licet indignis, loquitur: Spiritus patris vestri loquitur in vobis, qui replet orbem terrarum. Nolite credere, quæsumus, praua suadentis: quia pro certo sciatis, non in contemptu vestro, neque contra fidelitatem vestram, in eadem Metropoli sede Pontificem ordinauimus: sed perpendentes (quod & vos melius scitis) quanta & per quanta tempora ipsa Ecclesia desolata & destituta sit, & quanta contra Dei voluntatem non solùm in eadem parochia, sed & in tota prouincia ad eam pertinente, increuerint, cùm nihil canonicè sine Primate suffraganei Episcopi agere valeant, nisi quod ad proprias parochias pertinet, ibidem commoditatem regularem inuenientes, canonicè pontificem ordinauimus. Quod & secundum diuinas leges agere possent atque deberent ipsius Metropolis suffraganei, si tanti numeri forent, vt per se regulariter possent ordinare Pontificem, qui non minùs quàm à tribus præualet regulariter ordinari. Prosequitur etiam depromens auctoritates sanctorum patrum, quibus fulti hoc egerant. Et subinde. *Et quia tot in eadem prouincia suffraganei non erant Episcopi, vt Metropolitanum regulariter ordinare valerent: quoniam Ecclesiæ Remensis & Treuerensis comprouinciales atque sorores & ex au-*

Ibid. 20. Sap. 1.

ctori-

ctoritate, & ex antiqua consuetudine habentur, ea conditione vt qui prior earum fuerit Episcopus ordinatus, prior etiam habeatur in synodo, & sibi mutuo consilio & auxilio foueantur, atque fulciantur: Treuerensis prouinciæ Episcopi à Primate prouinciæ Remorum solatium suæ ordinationis, secundum sacras regulas quæsierunt, sicut sancti Sardicenses canones dicunt: scilicet vt si contigerit in vna prouincia, in qua plurimi fuerunt Episcopi, vnum fortè remanere Episcopum, & populi conuenerint, Episcopos vicinæ prouinciæ debere illum prius conueniri Episcopum, qui in eadem prouincia moratur, & ostendere quòd populi petant sibi rectorem, & hoc iustum esse, vt & ipsi veniant, & cum ipso ordinent Episcopum. Quòd si conuentus literis tacuerit, & dissimulauerit, nihilq; rescripserit, satisfaciendum esse populis, vt veniant ex vicina prouincia Episcopi, & ordinent Episcopum.] Conc. Sard. ca. 5 al. 6. *Ex quibus ritè colligitur, quia si prouincia Treuerensis non nisi vnum vel nullum haberet Episcopum, Episcopi Remensis prouinciæ, petenti clero & populo Treuerensis Ecclesiæ, deberent ordinare Episcopum. Cui Ecclesiæ omnes nos, quorum nomina præscripta in capite huius epistolæ legit gloria vestra, vnanimi voto atque consensu fratrem & con-*

 sacer-

sacerdotem nostrum Bertulfum, vt præmisimus, regulariter pontificem ordinauimus, sicut ex sacris regalis, & ordinationis eius gestis ostendere possumus, & si necesse fuerit, ostendemus. Quapropter ipsius ordinationem, & dispositionem rerum ac facultatum Ecclesiasticarum, sicut sacri præfigunt canones, ita defendimus, & perpetuò defendemus, sicut & ordinem nostrum: quia si ipse non est Episcopus, nec nos debemus nominari Episcopi. Et si quis voluerit contra ordinationem eius sinistri quippiam dicere, exeat & dicat: veruntamen memor communionis suæ, quia aut ipse non communicabit Ecclesiastico & Episcopali ordini, aut nos non communicabimus ministerio Episcopali. Vnde verbis beati Leonis
Leo ep. 24. *Theodosium Augustum quondam alloquentis, vos Christianissime & venerabilis nobisq; carissime rex, cum consacerdotibus nostris alloquimur: Implentes reuerentiam clementiæ vestræ synceri amoris officio, cupientesq; vos placere per omnia Deo, cui pro vobis à nobis, & ab Ecclesijs nobis commissis supplicatur, ne ante tribunal Domini rei de silentio iudicemur, obsecramus coram vnius Deitatis inseparabili Trinitate, quæ tali facto læditur, cùm ipsa vestri sit custos & auctor regni, & coram sanctis Angelis Christi, vt in eo statu atq; immunitate seu priuilegio*

tum suo pontifice Treuerensem Ecclesiam esse iubeatis atque conseruetis, quo vestri progenitores atque prædecessores: sed & in quo frater ac nepos vester Lotharius, pater scilicet ac filius, canonicè conseruauerunt: quatinus & vos meritum inde apud Deum, & B. Apostolorum principem Petrum, in cuius honore Ecclesia ipsa est consecrata, habeatis, & nos ampliùs debitores in orationibus & ceteris debitis obsequiis acquiratis. Quia nisi pro vestra reuerentia hoc differremus, iam in peruasorem ipsius Ecclesiæ iudicium in terris exertum haberemus, quod DCXXX. Episcopi in magna Chalcedonensi synodo de huiusmodi decreuerunt, & de cælo super eum intentant, & in iudicio diuino ad æternam damnationem exerent, nisi dignam pœnitentiam egerit. Iuxta can. 7. & 18. & cetera de auctoritatibus sacrorum canonum. Post quæ subiungitur: *Vnde vestra religiosa & nobis carissima dominatio certissimè sciat, quia quamdiu iste frater noster Bertulfus à nobis in Treuerensi Ecclesia ordinatus Episcopus in hoc mortali corpore vixerit, alter in eadem Ecclesia ordinatus Episcopus non erit: nisi fortè ipse, quod absit, sacris regulis obuians, per easdem sacras regulas deponatur. Et isdem præsumptor & Apostata monachus Walto de monasterio Treuerensis parochiæ nunquam, iam iudicio Spiri-*

tus sancti super eum prolato, in Treuerensi Ecclesia, quam exitiabiliter vsurpauit & læsit, poterit esse Episcopus. Et si, vt diximus, pro vestra reuerentia hoc non differremus, non solùm per sacros canones decerneremus, vt nunquam & nusquam ad gradus Ecclesiasticos præsumeret accedere: verùm sub anathemate eum ponentes, retrudi in ergastulo, secundum sacras regulas, decerneremus: & si in contumacia sua perstiterit, sine vlla retractatione modis omnibus decernemus. A præfatis autem intentationibus sacrorum canonum vos immunem atque exortem à Domino,
Pro. 8. *per quem reges regnant, & ex quo & per quẽ exordium sacer cœpit Episcopatus, fieri totis nisibus exoramus, illius clementiam deprecantes, vt det vobis velle & perficere pro bo-*
Philip. 2. *na voluntate quæ præcipit: quatinus mereamini percipere æterna gaudia, quæ se diligentibus repromittit.* Item respondens ad litteras, quas idem rex ei transmiserat, rogans vt tam per se quàm per quoscunque poterat, orationes ageret pro genitore ipsius regis, qui apparuerat ei in visione, obsecrans, vt pœnis eriperet eum quibus detinebatur. Vnde & satis vtilem ad eum rescribit epistolam de modo & qualitate orationis, auctoritatibus plenam. Itẽ pro rebus sancti Remigij sitis in Vosago, & alia plura.

Ad

Ad filium quoque ipsius, æquiuocum eius, scribit pro villa Deduciaco, significãs qualiter sanctus Clodoaldus eam sancto Remigio dederit, & quomodo Karolus Pippini regis filius eamdem villam apud Tilpinum Archiepiscopum obtinuerit in præstariam, ea conditione, vt capellas ad ipsam pertinentes cum nonis & decimis Episcopus Remorum retineret, & rex duodecim libras argenti in luminaribus Ecclesiæ daret, & quòd hunc censum tam ipse rex, quã successores eius persoluerint, & quòd ipse quoque à patre illius eumdem censum de præfata villa receperit. Sed & de villa Nouiliaca, quomodo à Karlomanno data fuerat sancto Remigio, & quid postea de ipsa fuerit actum. Item ad eumdem de consilio diuinarum scripturarum quærendo & obseruando, & de consiliarijs inconsideratis, cæterisque rebus qualiter istud regnum habebatur, & ne illud inuadere præsumeret. Item pro saluanda ciuitate Remensi, & parcendo sacris locis, si veniret. Item qualiter egerint Episcopi erga Ludouicum filium Karoli, quando eum regem consecrauerunt, quia iste aliter audierat. Item de duabus vxoribus ipsius Ludouici filij Karoli, qualiter actum fuerit, & cætera.

Scribit & Pippino regi Aquitanico, pro reb⁹

Ecclesiæ suæ in pagis Aruernico, Lemouico & Pictauico sitis, pro quibus etiam litteras Karoli regis ad eumdem Pippinum mitti obtinuit, quas res Frigidoloni viro illustri tutandas commisit. Karolo quoque Ludouici Transrhenensis filio, collaudans fidei benignitatem, quam conseruabat erga filios sobrini sui Ludouici Karlomannum & Ludouicum, obsecrans eum pro Ecclesiæ Dei honore ac regni huius statu & defensione, atque vt præfatis pueris regijs constitueret prudentes, iustosque pædagogos, qui eos docerent Dei famulos honorare, & mandata Dei seruare, semetipsos regere, regnique gubernacula ritè tractare. Item pro causa Sigeberti fidelis sui. Item Lothario regi, filio imperatoris Lotharij, pro villa Deduciaco, quam pater eius reddiderat Ecclesiæ Remensi, ne res ad ipsam pertinentes aliquibus personis, sicut eum facere audiebat, in proprietatem periculo suo traderet, vel colonos ipsius villæ absolueret: si quid autem tale à se factum fuisset, emendare curaret. Item pro eiusdem villæ malè tractata dispositione, & censu, quem cum periculo animæ eum retinere fatetur, intimans quòd sanctus Clodoaldus eamdem sancto Remigio dederit, admonens ne hoc

Carol. Crassus. Hæc est 2. inter editas à Busæo.

inde

inde ageret, vnde condemnationem animæ adquireret. Itē pro electione Episcopi Ecclesiæ concedenda Camaracensi. Item de vtilitate animæ, regioque ipsius honore: in qua commemorat, qualiter pater ipsius Lotharius Augustus ei seipsum, suamque commendauerat animam.

De his quæ quibusdam Archiepiscopis vel Episcopis scripsit.

CAP. XXI.

DIVERSIS etiam tam Episcopis, quàm Archiepiscopis multimoda & vtillima dedit scripta. HECTI Treuirorum Archiepiscopo scribit ordinationis suæ primordia, offerens se socium & obsecutorem in Ecclesiasticis negotijs ipsius paternitati. Item de eadem re, petens se ab eo instrui, & pro filio haberi: significās etiam de itinere suo, quo se Romam petere disponebat. Item de Gondrico, quem excommunicauerat ille, & de Fulcrico à se excommunicato, qui refugiū in Treuerensi habere videbatur Episcopatu. GVNTBALDO Archiepiscopo scribit pro quodā presbytero, de iure Ecclesiastico cōseruando. Item pro his quæ in synodo gesta Guntb. Rothomag.

fuerant. AMOLO Lugdunensi, de placito quod habuerat cum rege, regnique primoribus, & de Iudæorum in hoc regno statu. Item de synodo à tribus regibus condicta, & de Ebone præcessore ipsius, & alijs nonnullis, in qua eum carissimum & vnanimem sibi patrem se habere significat. Item de Lothario rege, & alijs quibusdam rebus, in qua se filiũ dilectionis ipsius appellat. Item de Gothescalci vita vel conuersatione, prædicatione, deprehensione, atq; condemnatione, rei veritatẽ exponẽs. HRABANO Moguntiæ Præsuli, super eiusdem Gothescalci (quem idem Pontifex à parochia sua ob hæresum semina, quæ spargebat, repulsum, ad eumdem cum quibusdam cõplicibus * suis direxerat) susceptione vel discussione. Item de hac eadem re, & quid post susceptionem ipsius de eodem egerit, qualémve inuenerit ipsius vesaniã, consilium ab eo rationabilius, quid sibi aduersus eum agendum sit, expetens. Item de doctrina & hæresi eiusdem, & quid in eum fecerit, postquam in synodo hæreticus comprobatus fuerat, nec corrigi potuit: & quid ipse contra doctrinam eius sentiat, damnationemque ipsius, quæve contra eumdem scripserit, huic discutienda direxit, quærens etiam qualiter de Trinitatis fide

l. ipsius.

fide ac prædestinatione diuersorum patrũ sint intelligendæ sententiæ: in qua epistola asserit hunc beatum HRabanum solum tunc temporis de discipulatu beati Alcuini relictum. LANDRAMNO Archiepiscopo, de consilio quod ab eo petierat pro monasterio puellarum, quod rex dari præcipiebat inconuenienti personæ, quid inde sibi foret agendum, vtiliter admonens, vt ministerij sibi commissi sollicitudinẽ feruentiùs gerat. TEVTGAVDIO Treuerensi, de primatu quem deferri ab eo debere scripserat ille sedi Treuirorum, insinuans id eidem sedi à sede Remorum nunquam fuisse delatum, &c. Item secundò ac tertiò de causa Fulcrici excommunicati. Item pro rebus Ecclesiæ Treuerensis in Aquitania sitis, pro quibus idem domnus Hincmarus satis egerat apud Arnoldum quemdam Aquitannum, qui eas tenebat, vt ipsas Ecclesiæ Treuerensi restitueret, quod & se obtinuisse significat. AMALRICO religioso Archiepiscopo, compatiens tribulationibus ipsius, & consolans patientiam, atque congaudens sanctitati eius: quem cariorem inter caros se delegisse significat, mittens ei quædam pretiosa ornamenta, casulã scilicet diaprasinam, quam habebat vnicam, & alia munuscula cum soli- *Amal. Turon.*

ſolidis centum. Item ſcribit eidem pro rebus Remenſis Eccleſiæ in Aquitania ſitis, quas ei rex reſtitui iubet, quaſque tractandas eidem Amalrico fiducialiter committit. ROTHLANDO Archiepiſcopo, pro rebus ſancti Remigij coniacentibus in Prouincia, & pro quodam presbytero in ſynodo excommunicato, & altero in loco ipſius ordinato. RODVLFO Bituricenſi, pro rebus Remenſis Eccleſiæ in pago Lemouico coniacentibus. Item pro quibuſdam excommunicatis. GVNTARIO Colonienſi, vt intercedat apud Lotharium regem, & ſatagat pro electione canonica Camaracenſis Epiſcopi poſt deceſſum Theoderici venerandi Præſulis. Item ſecundò, vel tertiò pro hac eadem re, affirmans non niſi regulariter in diebus ſuis illic Epiſcopum ordinandum * LVITBERTO Maguntino, pro rebus ſancti Remigij ſitis in Voſago, ſignificans qualiter quidam Gibero pro earum rerũ peruaſione ſenſum perdiderit, & per integrũ menſem ſine intermiſſione vexatus, cũ dolore & periculo maximo vitã finierit. Item pro tuitione rerum præſcriptarũ, & earũ familiæ defenſione, vel gubernatione ſæpe ſcribit. Item de collocutione ſua quã habuit apud Trecas cũ Iohãne Papa, & quid boni cum eo locutus

* l. Luidb.

Voſge.

tus fuerit de ipso, exhortans vt litteras & missum Papæ benignè suscipiat, & ad eum venire studeat. Item de quodam transgressore presbytero. SCRIBIT idem venerabilis Hincmarus & ad Lotharium Italiæ regem, qui se, relicta vxore propria, cuidam feminæ copulauerat: dans ei consilium, & admonens, vt eam à præsentia sua omnimodis remoueret, significans se domni Adriani Papæ litteras & mandata super hac re suscepisse: & vt idem rex in hac causa ipsius Papæ præcepta conseruet, suggerere curat. Item aliam epistolam de hominibus pacem recipere nolentibus, quid inde fieri debeat: collaudans quòd de quibusdam talibus regale iam ministerium exercuerit. SCRIPSIT & Apologeticum contra obtrectatores suos, qui calumniabantur eum diuersis detractionum appetitionibus, scilicet apud Papam Iohannem, quòd nollet autoritatem recipere decretorum pontificũ sedis Romanæ,† ad quæ & tunc in synodo Trecassina, & postea in hoc Apologetico respondit, refellens hos conuiciatores suos, & se decretalia Pontificum Romanorum à sanctis concilijs recepta & approbata recipere & sequi discretè, prout sunt sequenda, depromens. De Hincmari quoque Laudunensis Episcopi depositione vel

Est ep. 13. Adriani. ij.

Ioan. viij.

†Rest. pro atque. Syn. Trecass. an. 878.

vel restitutione, qualiter actum sit manifestans. De hoc etiam vnde calumniatus fuerat à quibusdam apud eumdem Papam, quasi diceret non ipsum maioris dignitatis esse Papam, quàm esset ipse. De ordinatione quoque Hedenulfi in locum Hincmari in Episcopatu Laudunensi, & confirmatione Papæ ipsius ordinationis. Item de Karlomanno, & alijs quibusdam rebus, de quibus eum veritas excusabilem reddidit. Quibusdam quoque calumniantibus, licet respondere posset, asserit se noluisse, ne conuitijs * conuitia videretur reddidisse, gloriosiùs esse ducens, eosdem tacendo fugere, quàm respondendo superare, ne suam gloriam quæsisse putaretur. SCRIPSIT etiam quædam ad Adrianum Papam, qui Romanus Pontifex nonnulla ei dirigere se scripta commemorat. Cui etiam mittens epistolam suam per Actardum Nánetensem Episcopum laudibus plenam, delegauit, vt eius vice in istis partibus super Lotharij causa fungeretur, quatinus quod inde Nicolaus Papa decreuerat seruaretur. RESPONDIT etiam ad capitula quædam, regni Francorum Episcopis à Iohanne Papa trãsmissa, de priuilegijs sedium per capitula VII. quoniam idem Papa nisus fuerat Ansegisum Sennensem Episcopum prima-

ms. vitia videretur addidisse.

Dict. ep. 13 Adriani.

Hæc est ep. 6. Hincmari inter 9. à Busæo editas.

primatem constituere, vt Apostolica vice per Gallias & Germanias †frueretur. Cui f. fungeretur conatui venerabilis hic Præsul Hincmarus efficaciter obstitit. SCRIPSIT denique ad diuersos Episcopos idem domnus Hincmarus plurima. REMIGIO Archipræsuli, pro rebus sancti Remigij in prouincia Cisalpina coniacentibus, quas eidem committens, petit vt easdem in sua tuitione suscipiat. Item pro ordinatione Isaac Lingonensis Episcopi. Itẽ de * constitutione synodica propter Ecclesiasticarum rerum peruasores, & alia. Item de causa præfati Lotharij regis, & de prædictis rebus eidem nonnulla scripta direxit. Item ad eumdem Remigium, & cæteros Episcopos, domni Papæ Nicolai auctoritate, in synodum apud Suessionem venire iussos, pro causa Vulfadi & collegarum eius. ADONI Viennensi Archiepiscopo scribit inter cætera, pro epistola beati Auiti ad sanctum Remigium scripta, quam quidam Rotfridus monachus ei dixerat se apud eumdem Adonem legisse. Sed & si qua præterea de sancto Remigio reperire valeret, ei super aurum & topazion pretiosa & amabilia mitteret. HERARDO Turonensium Antistiti, de quibusdam apostatis ad Ecclesiam redeuntibus, &

Rem. Lugdun.

ms. consuetudine.

alijs

aliis pœnitentibus suscipiendis. Item de aliis quibusdam rebus, vt amico carissimo, qui eidem Præsuli nostro ad ipsum veniens fraterna se dilectione commiserat, petens vt vbicumque posset regiæ dominationi pro Ecclesia illius suggereret. Obitu quoque suo propinquante litteras ad eum ipse dictauit, & ei qui domno Hincmaro de obitu illius nuntiaturus erat, easdem litteras ipsi deferendas dedit. Sed & missi Turonensis Ecclesiæ hac fiducia fulti, post obitum huius sui Archiepiscopi, ad eumdem domnum Hincmarum venerunt. Cleri quoque ac plebis petitionem ad ipsum deferentes, vt regiam celsitudinem pro eis deprecaretur, quatinus electionem canonicam rex ipsis concederet. Quod & idem pontifex promptissimè peregit. Intimans etiam regi de quodam clerico, qui se ingerebat, non recipiendo, significat quòd Episcopi eiusdem prouinciæ, clerus quoque & plebs ipsius Ecclesiæ, inuitati auctoritate Apostolicæ sedis, Actardum sibi velint donari Episcopum, qui in eadem Ecclesia baptizatus, nutritus & ordinatus fuerat, licet aliæ ciuitati datus Episcopus, sed paganorum infestatione depulsus, & pallio fuerat à sede Apostolica honoratus,

Adrian. ep. 11. & 12.

tus, vt etiam si locus de Metropoli aduenirret, ibi incardinaretur. Datque insuper regi consilium, quid clero, quid laïcis agere sit interim præcipiendum: quid de rebus quas ex beneficio regis habebat fecerit, intimans: quid ex his, quas reliquerat regi placeat, requirens. De quibusdam quoque libris sancti Augustini, quos sibi ab eodem mitti petierat, & de obiectionibus Græcorum, super quibus Nicolaus Papa eidem mandauerat, & alia quædam. BERTVLFO Treuirensi Archiepiscopo, instruens eũ de ordinanda & gubernanda diœcesi vel parochia sua, &c. A quo etiam rogatus, Willebertum Catalaunensem Episcopum misit ad ordinationẽ Arnoldi Tullensis Episcopi, quia eodem Bertulfo infirmitate detento, numerus Episcoporum à sacris canonibus præfixus in ordinatione Præsulis ei non aderat. In huius etiam Bertulfi ordinatione iam pridem iussione Karoli regis Hincmarum Episcopum Laudunensem, Hodonem Beluacensem, & Iohannem Camaracensem transmiserat, ad petitionem Aduentij & Arnulfi Episcoporum eiusdem Treuirensis diœceseos, quomodo id ritè fieri deberet, eos canonica Apostolicaque informans auctoritate, vt à sacris regulis, nulla aut negligentia, aut præsumptione,

ptione, in aliquo discederent. Scribit etiam præfato Bertulfo pro quibusdam capellis ad villam Duodeciacam pertinentibus; quas quidam ex parochia Treuirensi vsurpabat per factionem cuiusdam presbyteri, petitque sibi de his iustitiam fieri. Item pro litteris quas Ludouico regi Transrhenensi mittebat, vt eas regi atque reginæ relegi faciat, & quæ apud eos inde audierit litteris sibi remandet. Litteras etiam, quas Arnoni Episcopo transmiserat, sibi legi faciat, & regem atque reginam, sed & populum de illorum salute & pace sanctæ Dei Ecclesiæ commoneat. IOHANNI Rotomagensi, respondens ad interrogationem ipsius de quodam clerico, qui ad Ecclesiam quamdam promotus regendam, ordinari per ætatem ritè nõ poterat. ROTHSTANO Arelatensi, qui ei de suæ Ecclesiæ vexatione scripserat, & de quadam fœmina potenti, quæ res vsurpabat Ecclesiasticas, quid ei super his sit agendum rescribit. ADELOLDO Turonensi petẽti vt sibi liceret oratorium ædificare ac consecrare in villa suæ Ecclesiæ regio dono datæ, sita in Remensi parochia, quæ Turris vocatur, rescribit, petita concedens ea conditione, vt antiqua villæ ipsius Ecclesia, vel presbyter eiusdem nullum priuilegij sui propter hoc detri-

detrimentum patiatur. LEONI Episcopo, & custodi bibliothecæ Romanæ Ecclesiæ, litteras mittit pro susceptione legationis suæ, vt obtineat apud Papam Leoné, quatinus eius petitionem benignè suscipiat, & paternè rescribat eidem de his quæ in litteris ab eo missis cótinebantur. GREGORIO quoq; eiusdem Romanæ Ecclesiæ nomenclatori & Apocrisiario, petens vt inter fideles amicos suos eum tenere dignetur.Ité postulans vt domno Apostolico suggestionem suam acceptabilem fieri petat, benedictionis ei munuscula dirigés. FORMOSO sedis eiusdé religioso Episcopo, collaudás eius, quá audierat, sanctitatis & scientiæ famam: quærensque ipsius habere familiaritatem, & vt ipse pro se dignetur orare, vicem rependere spondens, & quædam ei munera mittens, vt sui memoriam in orationibus habeat. Item postquá litteras suas idem Formosus ei remiserat, in quibus de caritate erga eum significauerat, intimat quia magnam in ipso haberet fiduciam. Ité GAVDERICO Episcopo præfatæ Ecclesiæ, vt eum in suæ dilectionis suscipiat gremiú, & Dominum sanctosque Apostolos pro eo dignetur implorare. IOHANNI præfatæ sedis Episcopo eadem penè scribit, & canones Martini Papæ, Euangelium quoque

Hic postea fuit Rom. pontifex.

E e Naza-

Nazarenorum ſibi ad transſcribendũ mitti petens, quædam etiã xenia illi transmittit. VVLFADO Biturigenſi Archiepiſcopo, de his qui inconſultè vxores ſuas interficiunt, ſententiam Paulini, quam ſibi mitti petierat, ſcribens. Sed & de alijs rebus. FROTARIO Burdegalenſi, qui ſibi talem direxerat verſum:

Remus equum nobis, mulum Burdegala vobis. talem pòſt remiſit,

Remus equũ miſit, mulũ Burdegala nullũ.

Et alia quædam ad eumdem ſcripſit. Pro monaſterij quoque ſanctæ Radegundis regulari electione abbatiſſæ, &c. Item de ordinatione Fulcrici. Item WENILONI Rotomagenſi, de operarijs & opera, quam faciebat ad Piſtas in Sequana. Item de cauſa Rothadi & Odonis Epiſcoporum. DROGONI Metenſium præſuli, Imperatoris Ludouici fratri, pro familiaritate ipſius adipiſcenda. Item referens ei gratiarum actiones pro ſollicitudine quam habere videbatur Remenſis Eccleſiæ, petens etiam de quodam fratre huius Eccleſiæ miniſtro, vt ita eius frueretur obſequijs, quatinus Eccleſia iſta neceſſarijs ipſius poſſet vti ſolatijs, & alia quædam. ROTHADO Sueſſonico, quem ſæpe ad ſynodum venire differentem vel negligentem vocabat, ſcribit de

de quibusdam criminatis parochiæ Suessonicæ personis, vel purgandis, vel pœnitentiæ subigendis. Item pro ordinandis quibusdam Ecclesiarum ministris. Itē pro recipiendo & adducendo ad iudicium Gothescalco, quem domnus Rabbanus ad diœcesim Remensem remiserat: qui professus fuerat ex parochia Suessonica, scilicet Orbacensi monasterio. Item pro ordinatione monasterij sancti Medardi, & restituenda in eo regula. Item pro quibusdam monachis ex monasterio Altuillarensi fuga dilapsis. Item pro Godoldo, qui clamabat indebitè se communione priuari, pro quo etiam tertiò litteras ad eum direxit. Item pro quibusdam presbyteris, qui clamauerant in synodo iniustè se ab eo Ecclesiæ rebus priuatos: & quia irrationabiliter synodi mandata tractauerat, nisi se corrigeret, canonicæ vltionis delegat interminationem. Item pro ordinatione Hincmari, post obitum Parduli Laudunēsis Episcopi. Item pro Adeloldo presbytero iuxta sententiam synodi restituendo: pro quo litteras ei miserat, quas ille penitus cōtemnebat. Item pro mandatis regis Ludonici, & firmitate ab eo quæsita, quæ sacerdotio non congruebat. Item pro clerico quem mitteret ordinandum ad regendum

Ecclesiam in villa Turre sitam. Item pro parochia, de qua contentio agebatur inter eum & Erpuinum Silnanectẽsem Episcopum. Item idem cum alijs Remensis diœceseos Episcopis, de Græcorum adinuẽtionibus, quas contra canonicas statuere conabantur regulas. Pro quibus tã ad ipsum; quàm ad ceteros huius regni Archiepiscopos domnus Adrianus Papa litteras dederat. Insuper & alia sæpenumero pro diuersis negotijs ad eum scripta direxit. IMMONI Nouiomagensi Episcopo, pro synodo comprouinciali à rege* Parisijs cõdicta, & pro ordinatione Irminfridi post decessum Hildemanni Beluacensis Episcopi. Item pro ordinatione Parduli post obitum Simeonis Laudunensis. Item pro consilio & auxilio dando Theoderico Cameracensi præsuli; super quodam inobediente, qui Deum non timebat, & Ecclesiasticum ministerium non reuerebatur. Item pro quodam presbytero, cui legem canonicam concedi monet. Item pro quadã femina, quam indebitè queritur excõmunicasse. Item pro colloquio Episcopali habendo. ERPVINO Silnanectensi, pro quodam homine quem irrationabiliter ab eo excommunicatum, vt cõpererat, intimat, mandans vt obuiã sibi veniat, & quid inde rectiùs sit agendũ, secum pertra-

* l. Parisius.

pertractet. Item pro quodam presbytero rebus Ecclesiasticis indebitè frustrato. Item pro quodam clerico, qui se præiudicium ab eo pati clamauerat. Item pro mandatis Adriani Papæ de prænotato presbytero. Item pro mandato regis regulariter exequendo. LVPO Catalaunensi, pro synodo celebranda. Item pro quodam, qui dolo deceptus fuerat, vt infantem proprium ad catechizandum teneret. Item quid de hac re synodus decreuerit. Cui etiam testimonium bonæ vitæ perhibet in epistola, quam scripsit post obitum ipsius ad regem Karolum pro impetranda electione regulari Ecclesiæ Catalaunensi. PRVDENTIO Trecassino scribens, queritur quare sibi præsentiam suam subtrahat, significans se ab eo consilium quærere velle de statu & compressione Gothescalci, intimans quod de ipso actum vel iudicatum fuerat in synodo, quo eum reclusum tenebat iudicio, & quia multis modis eum conuerti tentauerit, & de moribus ac superbia ipsius: & si in cœna Domini, vel in Pascha debeat illum admittere ad audiendum sacrum officium, vel accipiendam communionem, & quid sibi videatur de sententia Ezechielis Prophetæ qua dicitur: *In quacumque die ceciderit iustus, omnes iustitiæ* *Ezech. 18.*

 eius

eius in obliuione tradentur: & quacumque die peccator conuersus fuerit, omnes iniquitates eius tradentur obliuioni. Sed & de consuetudine cœnæ Domini celebrandæ. Item pro Ecclesijs sedis Remensis in ipsius diœcesi sitis, quas ille aliter tractabat, quàm Episcopali conueniret æquitati: vt de his & aliis, quæ de ipso audiebat simul loquerentur, exhortans vt alterutrum se instruerent, & Domino mutuò commendarent. Pro qua re librum quoque scripsisse reperitur. PARDVLO Laudunensi Episcopo scribit pro transitu domni Ebonis antecessoris sui, vt illi sacerdotalis benignitas plenis caritate votis debeat exhiberi. Item de reconciliatione Luidonis inconuenienti, quòd non potuerit ad eam peragendam adulationibus, vel exprobrationibus hominum insipientium deflecti: corroborans eum ad rectitudinem Episcopalem diuinarum testimonijs scripturarum, vt per auctoritatis gradiatur viam, & quid ei de præfato sit agendum Luidone significãs. Item pro eadem re. Item de recognitione, humiliatione, & absolutione Fulcrici. Item de absolutione cuiusdam, requirens ipsius cõsilium. Item de ieiunio à regina mandato. Item de infirmitate & humiliatione Rothadi Suessonici, & de consilio quod ei dederat,

derat, vt illud in eo corroboret, & ad obsequendum prudentes exhortetur. Item pro auro, quod ei mittebat, per eum reginæ offerendo, ad componendum quoddam Dei genitricis ornamentum. Item de opusculo Ferculi Salomonis à se composito, quod ei legerat, rogitans quid sibi videatur de illo. *De hoc suprà c. 15.* Item pro Ecclesia Morini vacante pastore, vt inde cum rege loquatur, qualiter ipsa electio ritè peragatur, & pro libris S. Ambrosij de fide sibi mittendis. IRMINFRIDO Beluacensi, pro electione pastoris Ecclesiæ Ambianensis, canonicè consecrandi, post obitum Ragenarij præsulis. Itē pro gubernanda prudenter Ecclesiæ naui, quæ in hoc naufragoso sæculi mari inter intestina cōcutiebatur bella. EBONI Episcopo Ecclesiæ Remensis alumno, pro quodam fratre ab hac Ecclesia fuga lapso, & apud ipsum commorante, vt quantocius illum diligenti cura remittere studeat. Item pro ordinatione Isaac in Episcopatu Lingonensi, vt exhortetur Remigium Archiepiscopum ad eamdem ordinationem peragēdam. THEODERICO Cameracensi, pro quodam Hectone Lotharij regis vassallo, cui cōmuni consensu pœnitentiam iniunxerant: qui se absolutum à præfato Theoderico fuisse fatebatur: & pro quodam presbytero, quē

idem Theodericus excommunicauerat, pro quo Papa Romanus domno Hincmaro litteras miserat, quas ipse eidem Theoderico mittebat. Item pro præfati* Hectonis absolutione. Item pro rebus Remensis Ecclesiæ, quas sibi per præstariam Theodericus Episcopus delegari petebat. Item pro ordinatione Hunfridi in Episcopatu Morini. Item pro ordinatione Ercamrai post decessum Lupi Catalaunensis Episcopi. Item de aduentu Ludouici Transrhenensis, quia Remis venerit, & quid egerit, quidve sibi præceperit. Item pro Balduino, qui viduam Iudith filiam regis Karoli furatus fuerat, vt sciat eum à se sub anathemate positum, & id per suam denunciet parochiam. Item pro quodam, qui quandam fœminam in concubinatu accipere persuasus fuerat à patre ipsius puellæ. FOLCVINO Morinensi, pro quodam presbytero ipsius ordinato, qui clamabat iniuriam se pati ab Immone præsule, petitque simul reliquias sanctorum in Morinensi parochia quiescentium sibi mitti, quia in consecratione Ecclesiæ Dei genitricis altare ab ipso Folcuino consecrandum, & ex ipsius parochiæ reliquijs honorandum præparabat. RAINNERO Episcopo pro quodam presbytero, quem Notho Archiepiscopus Arelatensis,

*ms. Hettonis.

tensis ei litteris indicauerat abiectũ canonicè, & excommunicatum à synodo, altero presbytero in eius loco cõstituto. AGIO Episcopo pro rebus Ecclesiæ Remensis in Aquitania coniacentibus. ABBONI Antisiodorensi, pro Heriboldo præsule defuncto, qui cuidam fratri apparens, admonuit de eleemosyna & orationibus atque oblationibus pro se offerendis. ÆNEAE Parisiorum, pro Rothado Suessonico, de quo quædam inconuenientia apud Regem vẽtilata fuerant, & rex eumdem Æneam cum Immone Nouiomagensi ad hæc discutienda dirigebat. ALMARICO Cumensis Ecclesiæ præsuli, pro Egilberto diacono monasterij sancti Remigij monacho, quem eidem Episcopo id petẽti ad ordinandum & regendum committit.

Agio Aurel.

ſ. Amalrico

Quæ instrumenta vitæ vel redargutiones Hincmaro nepoti suo scripserit.

CAP. XXII.

HINCMARO nepoti suo Laudunẽsi Episcopo, in ordinationis ipsius initio, instruẽs & edocens eum, qualiter iuxta canonicam auctoritatem commissam sibi tractare deberet Ecclesiã. Itẽ admonens, vt prouideat ne cõspirationes inter sibi subiectos adolerẽt: sed & si exortæ fuissent, mox

rationis

rationis moderatione ſucciderentur, aut ſibi ſi neceſſe foret hæc intimare curaret, & quando ſynodum debeat celebrare. Pro quo valde laborauit, multaque illi ſcribit, reprehendens eum, & caſtigans de leuitate morum & actuum ſuorum, admonenſque vt ad cor ſuum redeat, & Deum tota intẽtione precari ſtudeat, vt eum reſpiciat, & intelligere ſibi atque corrigere peruerſitatẽ ſuam donet, quia videlicet nimis ſibi ſapiens eſſe videbatur, & pertinax in contentionibns, & quia leges Eccleſiaſticas ad ſuæ voluntatis intentionem flectere nitebatur, & meliùs eas ſe putabat intelligere, quàm ſeniores natu. Pro quo in tantum laborauit, vt etiam ſenioris ſui regis offenſionem incurriſſe ſe dicat: illum verò impudenti fronte, erectaque ceruice, trementibus labijs, & inflammatis verbis petitionem & humilitatem ſuam reſpuentem coram multis ſuſtinuerit. Corripitque eum, quia nunquam ſe recognoſcere de aliqua culpa, ſed ſemper ſe defendere parabat: de habitu quoque, inceſſu, riſu, iuramentis, impatienti locutione, ira præcipiti, & alijs multis. Item quia contra ſanctarum ſcripturarum tramitẽ cauſa ſuæ iniuriæ in parochiæ ſuæ gubernatione exceſſerat, vt hæc corrigere ſtudeat, admonens eum qualem

ſe

se debeat exhibere verbis Apostoli ad Timotheum. Item' de quodam sacrilego, & à se pro sceleribus excommunicato, quòd illi res Ecclesiasticas ad turpis lucri præmium dederit. Item pro Hadulfo quodam ipsius clerico petens, quem idem Hincmarus excommunicauerat. Item de epistola Papæ Adriani ad quosdam Episcopos per eum dirigenda. Item pro dispositione quarumdam parochiæ suæ Ecclesiasticarũ rerum, vt inde vel ad prouincialem expectaret synodum. Item pro excommunicatione Karlomanni, vnde obedire ipsi nolebat, eum sæpe commonens, vt contumaciã suæ mentis deponeret, & ad obaudiendum sibi, ceu iam coram multis testibus professus fuerat in synodo atque subscripserat, se inclinaret. Item pro * Berthario diacono, quem * Metropolitanæ atque comprouincialis synodi iudicium appellantem indebitè sub custodia detinebat. Vnde promens ei quòd ita in eum agere nõ debuisset, præcepit illi auctoritate sacrorum canonum & sua, vt eumdem diaconum, vel si qui fuissent alij clericorum iudicium regulare proclamantes ab ipso detenti, ad suum ac cæterorum Episcoporum iudicium liberè venire permitteret, & ipse eidem se iudicio præsentaret. Item conuocans eum ad syno-

l. Berthario.
ms. Metropolitani.

synodum, vbi Adriani Papæ mandata tractanda erant. Scribit ad eum præterea multa. Nouissimè voluminis seriem, rememorans in eo, & ad mentis eius oculos reuocans, qualiter illum orphanum dulci dilectione sub religione nutrierit, litteris erudierit, per singulos gradus Ecclesiasticos vsque ad Episcopatus apicem prouexerit: *Nunc*, inquit, *retribuentem mihi mala*

Psal. 34. *pro bonis, & odio me habentem gratis, quo-*

Ioan. 15. *niam non faueo tuis infructuosis operibus, quandiu te patiar, multis à te afflictus iniurijs? Etenim ab ipsa die ordinationis tuæ, tam verbis quàm scriptis, & inordinatis actibus ac motibus tuis frequentibus adeo sum grauatus, lacerationibus atque contusionibus, vt tædeat me vita mea: quia sic pro loci mei officio tua insolentia sum connexus, vt non solùm post primam & secundam correptio-*

Tit. 3. *nem, iuxta Apostolum, verùm nec post plurimas priuatim, & coram communibus familiaribus nostris, sed & coram rege, & Episcopis, ac plurimis alijs, verbis & scriptis commonitiones, te valeam deuitare. Et licet exo-*

Psal. 54. *ptem, vt darentur mihi penna sicut columba, & auolarem ac requiescerem à te elongatus in aliquam solitudinem, non possum quoquam effugere, vt aut tua pertinacia contumacis præsentia, aut missorum tuorum duriloquijs,*

aut

aut scripturarum tuarum derogationibus & inutilibus nenijs, quin potius tragœdijs, aut talibus quæ non conueniunt Episcopo, de te auditionibus non affligar: & iam tandem putaui te pigere talia exequi, cùm ecce nunc Idibus Nouembris quarta Indictionis prolixissimam rotulam, mendacijs & inrationabilitatibus ac improperijs contra veritatem & auctoritatem repletam mihi misisti. Et miror cur sic exfrons factus, vt de Iudæa Dominus queritur, nescis erubescere, & tibi non est nausea talia & tanta scribere, nisi quoniam vtilibus non es intentus, neque in necessarijs occupatus: & vt de alijs taceam, quæ si ex ordine voluero replicare, antea deficiet lux diurna, quàm legenda exinde deficiat pagina, replicabo tibi aliqua, quæ non valeo nec debeo silentio præterire. Videlicet quia statim vt à paterna nido educationis factus Episcopus euolasti, & me & eos qui te nutrierunt deseruisti, & sæculares amicitias atque familiaritates quæsisti, & adquisisti, & sic subinde alios & alios deserens & adquirens, non solùm de comparibus, sed etiam & de tibi commissis, ad hoc emersisti, vt contra sacras Antiochenas regulas, præcipientes, vt præter me agere nihil debeas, secundum antiquam patribus nostris regulam constitutam, nisi ea tantùm quæ ad tuam parochiam pertinent, possessionesq́;

Ier. 6. & 8.

Conc. Antioc. 1. can. 9.

sionesq́ subiectas, sine mea vel coëpiscoporum nostrorum conscientia administrationem in palatio domni regis obtinueris, quam administrationem tibi coram eodem domno rege, & alijs qui affuerunt ex sacris regulis interdixi, & aliquãdiu ab eadem administratione cessasti. Postea autem per exteras, id est seculares potestates, Conc. Sard. can. 15. *contra Sardicenses canones eamdem administrationem cum Abbatia in tertia prouincia vltra Remensem prouinciam, sine mea conscientia obtinuisti. Ad quam Abbatiam sine mea licentia, quotiens tibi placuit, perrexisti, & quamdiu tibi placuit ibidem fuisti immoratus,* Hilar. epist. 8. *contra Hilarij Papæ decreta dicentis: Illud non potuimus præterire, quod sollicitudine diligentiore curandum est, ne præter Metropolitanorum suorum litteras aliqui Episcopi ad quamlibet prouinciam audeãt proficisci, quod etiam in omni genere officij clericalis per singulas debet Ecclesias custodiri.]* Zosim. ep. 5. & 9. *Et sic antea Zosimus, & postea sanctus Gregorius* Gregor. li. 4. ep. 51. *decreuerũt. Propterea quoque semel ac secundò litteris canonicis euocatus ad ordinationem Episcopi in Ecclesia Cameracensi prouinciæ nostræ, pastore destituta, vnde Apostolica sedes me suggerente non modicè laborauit, nec ipse venisti, nec pro te vicariam personam, vel litteras tui consensus, vt regula sacra præcipiũt, ad me direxisti.* Sym. epist. *Vnde Symmachus Papa ad E-*

oniun

onium ex sacris regulis promulgauit: ut si qui- 11. ad Cæ-
libet Episcopus Metropolitano pontifici iuxta sarium.
canonicam diffinitionem vocatus obtemperare noluerit, nouerit succidendum se (quod non optamus) Ecclesiastica disciplina. Sed & hinc à me conuentus, nullam satisfactionem, nec etiam humile responsum mihi ac coëpiscopis nostris exhibuisti. Post hac more tua instabilitatis ac inconstantiæ contra domnum regem in tantum te sine ratione contumaciter erexisti: vt & administrationem palatinam, & ipsam Abbatiam tibi auferret, & à te exaggeratus duriora ingerenda tibi proponeret. Vnde & scriptis & verbis pro te satagens illum tibi reconciliaui. Indeq́ue, sicut sciunt plurimi, contra illum te iterum erexisti, & mandata sua, vt ad eum venires, contemnens, adeo illum ad iracundiam prouocasti, sicut omnes in istis regionibus sciunt, vt coactus te per fideles suos sicut infidelem appeteret. Tu autem antè inauditam excommunicationem in meos, & multorum Archiepiscoporum & Episcoporum parochianos, sed & in ipsum regem sine mea conscientia, contra sacras regulas iaculasti. Vnde multos scandalizasti, & maximum scandalum non solùm Ecclesiæ, sed & regi ac regno intulisti, cùm lex prohibeat, vt per alienam messem
transiens falcem non mittas, sed manu spicas Deut. 23.
conteras & manduces. Falcem, inquit beatus

Grego-

Gregor. ad interrogat. August. resp. 9.

Gregorius, iudicij mittere non potes in ea segete, quæ alteri videtur esse commissa: sed per effectum boni operis frumenta Dominica vitiorum suorum paleis exspolia, & in Ecclesiæ corpus monendo & persuadendo, quasi mandendo, conuerte.] Post quam præsumptionem, adhibitis mecum confratribus nostris, te & cũ eo pacificaui, & Episcopis, quorum parochianos excommunicasti, vt in te synodali sententia non inueherent, persuasi: sed & eosdem à te excommunicatos, licet non sine labore, adminiculante tamen domno rege, aduersum te conquiescere feci. Sed tu addens peiora prioribus, sic domnum regem, sicut mihi longum est enarrare, & multi sciunt, iterum exaggerasti, vt causa tuæ castigationis, te, sine mea voluntate, sineq; meo consensu, aliquantulùm detineri iuberet. Tu verò causa tuæ iniuriæ, me inconsulto, & sine consensu coëpiscoporum Remensis prouinciæ, sicut petitio à clericis Laudunensis Ecclesiæ mihi porrecta demonstrat, presbyteros & comministros Ecclesiæ ac parochiæ tibi commissæ excommunicasti, vt nemo in eadem parochia missarum officia celebraret: neminem paruulorum, etiam in mortis vrgentis periculo constitutum, baptizaret: nullum ad pœnitentiam quisquam susciperet: nec etiã obeunti communione viatica muneris subueniret: nulli defuncto in sepeliendo humanitatis obse-

quium exhiberet: donec aut tu ipse ad eos venires, aut à sede Apostolica inde relationem reciperent. Quod audiens, fateor, vehementer exhorrui, & proinde ad te, Metropolitana sollicitudine, litteras misi, monens & hortans te, vt tam exitiabilem excommunicationem & impietatis colligationem in tuum & multorum periculum intentatam, quantocius solueres. Sed & ad ministros Laudunensis Ecclesiæ, timēs immane multorum exitium, certissimas & irrefragabiles diffinitiones Euangelicæ veritatis, & Apostolicæ auctoritatis, atque sacrorum canonum & Apostolicæ sedis direxi, quatinus secundum easdem diffinitiones, quæ in nullo conuelli possunt, ex eadem periculosa & irregulari excommunicatione agerent & ipsi satis. Sed quia meæ admonitioni obedire non voluisti, misi ad te iterum exinde litteras, sed & ad clericos Laudunensis parochiæ, & nec sic te ad obediendum inuitare praualui. Post hac, quærens adinuentiones, vt te à Metropolitana subiectione posses exuere, libellum de antiquorum patrum scriptis ante sacros Nicænæ synodi, & aliorum sanctorum canones editis collegisti: in quibus sententias inter se dissonas, & contra Euangelicam & Apostolicam atque canonicam, & Apostolicæ sedis auctoritatem immiscuisti, & eidem

libello sine Metropolitani & coëpiscoporum Remensis prouinciæ conscientia ac consensu subscripsisti, & à clericis Ecclesiæ tuæ, nec non & à parochianis presbyteris subscribi fecisti, volens te à subiectione tua Metropolis exutum ostentare, & priuilegium Metropolitanæ sedis adnullare: quasi non possem impietatis tuæ colligationes canonica auctoritate, sine tuo cõsensu, ac sine synodali conuentu in parochia tua dissoluere, cum de certis & manifestis causis, quæ in nullo nobis sunt dubia vel obscura, & de quibus finitiuas sententias, quæ nulla possunt ratione conuelli, à sanctis patribus promulgatas habemus, synodale consultum vel coëpiscoporum nostræ prouinciæ consilium, vel consensum non debeam expectare, & à regulis
Leo ep. 84. cap. 2. *præstitutis, vt sanctus Leo dicit, nulla aut negligentia aut præsumptione discedere: nec etiam sedem Apostolicam inde inquietare, sicut ipsius sanctæ sedis beati Pontifices Inno-*
Leo ibidem. *centius, Zosimus, Cælestinus, Leo, Hilarius, Gelasius, Gregorius, & alij plures eiusdem sanctæ sedis rectores in decretis suis ostendunt.* & reliqua. Item datis auctoritatibus Gelasij Papæ: *Post præfati denique,* inquit, *monstruosi libelli à te monstruosè collecti, tuam tuorumq́; subscriptionem, litteris quarum exemplar habeo, denuò te commonui, vt ea quæ in parochia tua contra rationem & auctorita-*

tem

tem egeras, studeres corrigere: sed admonitioni meæ non paruisti. Deinde ex præfatis epistolis Romanæ sedis Pōtificum ante Nicænam synodum scriptis libellum à te collectū, & versiculis in nomine domni regis Karoli titulatum, per venerabilem quondam Archiepiscopum Wanilonem in Gundulfi villa coram Episcopis qui affuerunt, mihi direxisti: de quo tibi scripto respondi, cuius exemplar habeo, monens te, vt sacris canonibus & Apostolicæ sedis decretis ex eisdem sacris canonibus & Apostolicæ sedis promulgatis, fidem accommodares, & debitam obedientiam illis dependeres. Inde in Attiniaco Remensis parochiæ tibi coram Episcopis dedi libellum in LV. capitulis auctoritates Ecclesiasticas continentem, contra illa quæ in præfatis tuis duobus libellis collegeras, monens, vt à talibus & huiusmodi reprehensionibus te cohiberes, & te sacris regulis subdens, pacem & sanctimoniam, secundum Apostolum sequi studeres. Tu autem nullam inde meæ admonitioni satisfactionem exhibuisti, quin potiùs rotulam prolixissimam contra veritatem & auctoritatem, ac rationem contextam in eadem synodo obtulisti, & præfatum tuum monstruosum libellum, à te & à tuis subscriptum in eadem synodo protulisti, quem ibidem accipiens hactenus seruo. Et cùm me vidi post tot admonitiones nihil apud te

Syn. in Attiniaco an. 870.

Heb. 12.

pesse proficere, schedulā porrexi in synodo Episcoporū decem prouinciarū, ab eisdem venerandis Episcopis quærens cōsiliū, quid contra tuā pertinacem contumaciā agere possem, & illa, quæ tibi ac parochiæ tuæ contra colligationes tuæ impietatis direxeram, coram illis relegi feci. Vnde & ab eisdē Episcopis prædictis sacri cōuentus auctoritatibus, quoniam iniustè ac irregulariter tantas & tales excommunicationes agere præsumpsisti, & à domno rege impetitus, quoniam iuramenta illi à te super sacra præstita nō obseruasti: sed & quia res suæ proprietatis cōtra leges diuinas & humanas inuasisti, & à Normāno in synodo accusatus, quoniā eum de rebus tua concessione atque consensione à domno Karolo sibi beneficiatis, sine auctoritate regia, armata militari manu, & turba vulgi collecta, cum gladijs & fustibus, primum quidē vxorem suam, quæ ibi sine vllo erat, & postea illum ipsum contra leges & regulas expulisti, & omnia sua, quæ ibi habuit, abstulisti: sed & à tuis hominibus accusatus, quia contra leges diuinas & mūdanas eis sua beneficia abstulisti, vt synodalem censurā euaderes, dedisti regi & mihi in eadem synodo professionis tuæ libellum de regulari obedientia tua, quem habeo, & tu negare non potes, quoniam ipsius exemplar de manu mea in eadem synodo accepisti, sicut in processu monstrabo. Sed vt vir duplex

Syn. Duziacensis an. 871.

Extat apud Aimoinum lib. 5. c. 24.

duplex animo, & inconstans in omnibus vijs tuis, statim in crastina misisti mihi per Harduicũ venerabilem Vesontionẽsem Episcopum, ad profitendũ & subscribendũ tibi breuiculũ ita se habentẽ: Et ego Hincmarus Remorũ Archiepiscopus tibi Hincmaro Laudunensis Ecclesiæ coëpiscopo tuũ debitũ, sacris præcipientibus canonibus, priuilegium conseruabo, & in quibuscunq; Ecclesiasticis negotijs indigueris, secundum sacras regulas debitum tibi iure adiutoriũ Archiepiscopali auctoritate adhibebo.] Quæ causa non solùm non de humili, verùm nec de sano sensu processit. Iniustum quippe ac inrationabile videtur, vt Archiepiscopus à sacris canonibus non exorbitans, excedenti Episcopo suffraganeo à se ordinato, professionis ac subscriptionis libello, sicut postulaueras, satisfaceret. Sicut enim secundum scripturam minor à maiore benedicitur, ita prorsus minor à maiore, & non maior à minore iudicatur, ligatur, vel soluitur, sicut & in decretis Gelasij demonstratur. Iustè igitur & rationabiliter tibi hinc respondetur ex Iacobo: Petisti & non accepisti, eò quòd malè petisti. Sed & in eo quod tibi à me subscribi poposcisti, vt tuum debitũ, sacris præcipientibus canonibus, priuilegiũ cõseruarẽ, petisti quod voluisti, sed nescisti quod dixisti: quoniã vt sanctus Hieronymus dicit, priuilegia singulorũ communem legem facere

Iac. 1.

Heb. 7.

Gelas. ep. 4. & 13.

Iac. 4.

Hieron. in cap. 1. Ionæ.

non possunt. Et sacri canones prouincialibus Episcopis, & eorum Ecclesijs vel sedibus, priuilegia, scilicet priuatas leges, vel iura priuata generaliter non dederunt, quia quod omnes generaliter habent, ius speciale & dignitatis lex priuata esse non valet. Sed Metropolitanis Episcopis ac Metropolitanis sedibus priuilegia tribuerunt, & cætera de sacris canonibus & decretis Papæ Leonis subnexa. Post quæ subinfert. *Quapropter quando talia mihi ad profitendum & subscribendum misisti, scire debueras, quod in istis regionibus nemo penè ignorat, quia municipium Lauduni, in quo es ordinatus Episcopus, ab exordio sui, postquam à Marcobrio pratore, vt produnt historiæ, conditum fuit, nunquam inter sedes prouinciales Remorum prouinciæ, in paganismo, vel in Christianismo, nomen vel locum habuit, donec sanctus Remigius XV. Remorum Archiepiscopus, certis quibusdam accidentibus causis, primus ibidem ordinauit Episcopum, & eidem municipio, de rebus Remensis Metropolis satis superq; ditato, ipsum Comitatum, in quo consistit, partem scilicet ex Remensi parochia delegauit: sed semper fuit Remensis prouinciæ municipium, sicut hodieq; & alia municipia in Remensi parochia, quæ in subiectionis loco ac nomine permanent. Non igitur priuilegium, sed municipatum tibi debere*

bere seruari conuenerat petere, quia sicut patres nostri ac magistri Ecclesiæ tradunt, Paulus Apostolus non se ciuem, sed municipem appellat, dicens: Ego homo sum quidem Iudæus à Tharso Ciliciæ, non ignotæ ciuitatis municeps. Natus quidem Apostolus in oppido Galileæ Giscali fuit, quo à Romanis capto, cum parentibus suis Tharsum Ciliciæ commigrauit. A quibus ob studium legis missus Hierosolymam, à Gamaliele viro doctissimo, sicut in subsequentibus ipse memorat, eruditus est. Et ideo non se ciuem, sed municipem, à municipio, id est territorio eiusdem ciuitatis, in quo nutritus est, appellat. Dictum autem municipium, quòd tantùm munia, id est tributa debita vel munera reddat. Nam liberales & famosissimæ causæ, & quæ ex Principe proficiscuntur, ad dignitatem ciuitatum pertinent. Nec mirum, si se Tharsensem, & non Giscalitem dicat, cùm Dominus ipse in Bethleem natus, non Bethleemites, sed Nazarenus, à loco in quo nutritus erat, cognominatus est. Et tu ergo in diœcesi Remensi natus, & in Metropoli Remorum nutritus, & in municipio Lauduni ordinatus, non te ciuilem vel ciuicum, sed municipem, videlicet tributarium seu munerarium, vtinam spiritalium donorum, Episcopum, & excepto quòd à pluribus Episcopis es ordinatus, penè vicarium Episcopum, quem

Act. 22.

Act. 22.

Græci Chorepiscopum vocant, debueras recognoscere, ac per hoc non priuilegium tibi adscribi, sed municipatum: nec contra priuilegium tuæ Metropolis te oportuerat rebellare, quod non ageres, si animo Paulus, scilicet pusillus & humilis esses. Vnde timẽdum est, ne & in hoc perditionis filium imiteris, qui aduer-
2. Thess. 2. *satur & extollitur supra omne quod dicitur Deus, aut quod colitur. Cui quantum ex te fuit, tradidisti eos, quos irregulariter, vt præmisi, excommunicasti, non vt secundum A-*
1. Cor. 5. *postolum spiritus eorum salui: sed quantum furor & indignatio tua praualere potuit, perditi essent in die Domini. Quas colligationes impietatis, vt sæpe dictum est, & semper dicendum est, quoniam regulariter contra votum tuum dissolui, te aduersum me erexisti.* Item, post auctoritates super illicita excommunicatione. *De sacramentis autem à te regi præstitis non est mihi necesse aliquid scribere, quoniam penè omnes sciunt, quid de periurio*
Deut. 5. *(si fortè illud admisisti) Dominus in lege &*
Zach. 5. *Prophetis, & in Euangelio, & per Apostolos,*
Mal. 3.
Matt. 5. *ac Ecclesiæ doctores atq; magistros dicat. Et*
Iac. 5.
quia, vt in decretis Apostolicæ sedis dicitur, nolumus exaggerare quod gestum est, ne cogamur iudicare quod iustum est: quoniam quod inde tibi in synodo reputatũ est, iudicario ordine comprobatum non est, sed regia benignitate inter-

intermissum est, omisi hinc regulare iudicium ponere, vt te ad conscientiam tuam remitterem. Peruasio autem rerum proprietatis regia à te perpetratâ manifestissimè claruit, quia nunquam res ipsæ iuris Ecclesiæ Laudunensis fuisse legaliter probata sunt, nec sua, vel cuiusquam alterius donatione, vel concessione ab eadem Ecclesia possessas fuisse monstratum est. Vnde super hominem tuum Teduinum, cui easdem peruasas beneficiasti, legaliter conquisitum est. Sed & proclamatio aduersum te Nortmanni vera fuisse claruit, nec testibus indiguit, quoniam tam manifestissimè hoc, quod inde contra leges & regulas egisti, adeo omnibus in istis regionibus patuit, vt nulla tergiuersatione factum tegi, aut excusari valeret. Nam constat multis esse notissimum, & tu in scriptis tuis domno regi & mihi directis hoc confiteris, quoniam ad deprecationem Rodulfi & Conradi, easdem res, postquam domnus rex illas à longo tempore de Ecclesia Laudunensi abstractas, eidem Ecclesiæ sua potestate restituit, ipsi domno regi illas sine mea ac coëpiscoporum nostrorum & comministrorum tuorum conscientia, atque consensu beneficiasti, quatinus eidem Normanno illas beneficiaret. Item post aliquas datas auctoritates: *Et hoc à te ita inrationabiliter factum inrationabiliùs dissoluisti, qui armata militari manu,*

manu, & permixta vulgi multitudine cum armis & fustibus, & tumultu maximo, sicut dicunt qui factum illud viderunt & audierunt, eumdem Nortmannum, qui ipsas res à te regi concessas, per regis beneficium retinebat, violenter & sine regis auctoritate, ac verbo, vel litteris expulisti, & expulso illo, illas inuasisti, & in eas intrasti, ac possedisti, cùm sint leges & regulæ, sit etiam rex portans

Rom. 13. *gladium ad vindictam malefactorum, sint Episcopi & canones ad iudicanda crimina sacrilegorum: vt si ipse Nortmannus peruasor rerum Ecclesiasticarum foret, gladio, id est vindicta regia puniretur: si sacrilegus comprobatus esset, Episcopali & canonico iudicio iudicaretur. Sunt etiam iudices, & sunt leges, quorum & quarum iudicio, si quid fortè tibi, & Ecclesiæ tibi commissæ iniustè factum erat, legaliter & regulariter emendaretur.* Item post quædam, præcipuè beati Gregorij præceptionum decreta. *Denique ex eo quòd tui homines se ad regem reclamauerunt, quoniam ab eis sua beneficia, quæ apud antecessores tuos præseruierunt, iniustè & irrationabiliter abstulisses, post datum regi & mihi libellum in synodo de regulari obediẽtia tua, secundùm sacros canones, & decreta sanctæ sedis Romanæ Pontificum, ex eisdem sacris canonibus promulgata, electos iudices Episcopos apud*

me

me expetisti, & tres secundum Africanum Concilium, scilicet Actardum, Ragenelinum, atque Iohannem à me tibi designatos suscepisti: & eorum, atque aliorum Deum timentium iudicio, in domni regis, sicut postulasti, præsentia de quibusdam decretum fuit, vt beneficia sua, quæ inrationabiliter perdiderant, recuperare deberent. Quorundam autem eorum causa vsque ad alium tractatum, certis causis interuenientibus non diffinita, sed die alia diffinienda remansit, & tu ante diffinitionem contra sacros canones, & sine vlla necessitate vel ratione, fuga lapsus, regularem diffinitionem expectare contempsisti. Item, post aliqua de canonibus. *Et ab electorum iudicio, vt prædixi, incautè ac inhonestè fuga lapsus abscedens, pitaciolum inrationabiliter confectum, & manu tua subscriptum, ac præfatæ professioni tuæ vsquequaque contrarium, per Ermenoldum Diaconum tuum vi. Nonas Iulij, iij. Indictione mihi misisti, quod ita se habet: Reuerentissimo Remorum Archiepiscopo Hincmaro, sanctæ Laudunensis Ecclesiæ Hincmarus, Deo miserante, Episcop⁹, debitã in Christo deuotionem. Vos scitis, quia ab vniuersali sanctæ Romanæ Ecclesiæ Papa, patre quoque nostro & magistro Adriano bis vocatus existo, & vos ipsi in quaternionibus mihi à vobis in Attiniaco palatio, coram Archiepiscopis*

Conc. Afric. cã. 63. 88. 89. & 94.

Exstat ad finem opusc. VL. Capitul.

Adrian. ij.

&

& Episcopis, qui affuerunt, datis, quòd ad eandem sedem venire totidem vocatus detrectem; me reprehendistis: si vitio scriptoris pro detrectem, quod est dissimulem, vel differam, detractem, quod valde tractem non ab re accipi potest, intercharaxatum non fuit. Vnde vos nunc pro amore Dei omnipotentis, & reuerentia sancti Petri exposco, sicut & in eadem synodo in eodem Attiniaco à vobis conuocata, quod impetrare non valui, expostulaui, ac iam etiam per integrum efflagitaui annum; & præcipuè in synodo apud Vermeriam palatiū olim ab horno habita, obsecrando declamaui, nunc quoque & obsecro, & item declamo, vt & hactenus egi, quò vestra Archiepiscopali auctoritate apud domni nostri gloriosissimi regis Karoli clementiam obtineatis, quatinus domni & vniuersalis Papæ Adriani præceptis ac institutionibus Ecclesiasticis, mihi vt omnibus expedit, velut ei qui de omni Ecclesia fas habet iudicandi, liceat obedire: videlicet vt limina sanctorum Apostolorum, Petri scilicet & Pauli, merear, vt deuoui, & ab eodem insuper vocatus sum, penetrare: Alioquin me vobis ab hinc, vt Archiepiscopo coëpiscopus obtemperare debet, canonicè sciatis obsequi non posse: quia vt decernit beatus Papa Gelasius, nesciunt quid loquuntur, qui decretis sanctæ Romanæ Ecclesiæ sedis Præsulum quasi

Syn. apud Vermer. an. 870.

Carol. Caluus.

Gelas. epist 4.

canones opponunt, quibus contraire contra canones est ipsos se erigere. Iste Gelasius Papa venerabilis & sanctus omnes decretales epistolas venerabiliter sanxit suscipiendas: nec eas venerabiliter suscipit, licet ad tomum caput inclinet, qui eis non obedit, sed potiùs porrò obuias manus inferens, quod sine periculo agi non potest, respuit, vt pote qui de se iudicari non prospicit. Nam velimus nolimus, aut eis parebimus, aut eorum iudicio percellemur, quorum neminem aliquiquique reprobare valemus. De Archiepiscopis autē Remigio ac Harduico, quod mihi per Teutlandum Diaconum mandastis, priuilegio sanctæ Romanæ Ecclesiæ non præiudicat, sed quod eis eadem sancta sedes de me voluit ac disposuit committere, commisit, vos verò quod vestrum est agite. In Domino Iesu Christo bene valete. Ego Hincmarus sanctæ Laudunensis Ecclesiæ Episcopus sponte subscripsi.] De quo pitatio tibi distuli respondere, putans te retractare, & à tua contumacia resipiscere: tu autem non quieuisti, sicut causa breuitatis omitto. Et post hac per Clericū tuū Berthariū domno regi tuas litteras direxisti, excusans te, quoniā ad illum, sicut tibi mādauerat, venire non posses, quia febricitās, vt te sol tāgeret sufferre nequibas: sed tibi Romā eundi licentiam daret, secundum votum tuū quod vouisti, quādo altera vice febrē habuisti,

vt

vt ad sanctorum Apostolorum limina, sicut voueras veniens, ibidem ab eadem febre liberareris. Is autē domnus rex coram Episcopis & alijs fidelibus suis, qui affuerunt, tibi per eumdem clericum tuum remandauit, mirum & non verum esse quod diceres, quoniam ad illum venire non posses, & Romam adire valeres. Venires autem ad illum, & si ipse pro causa rationabili te illuc ire velle cognoscere posset, tibi licentiam non denegaret. Tu verò ad illum venire noluisti, donec circa Kalendas Septembris tertiæ Indictionis, ad Siluacum de collocutione fratris sui Ludouici redijt, quò obuiam illi veniens, nihil cum eo, sed nec mecum, per te vel missos tuos, aut litteras tuas de licentia tua Romam eundi dixisti. Sed & quando missi domni Apostolici Remis fuerunt, cotidie per septem dies, cum rege & mecum locutus fuisti, & inde nihil dixisti. Quod dicis te in synodo apud Vermeriam, indeq́ apud Attiniacum licentiam eundi Romam petisse, & impetrare non potuisse, omnes Episcopi, qui in eisdem synodis fuerunt, liquidò sciunt, quoniam cùm de tuis insolentijs increpabaris, timens regulare iudicium, vel regis castigationem, licentiam eundi Romam petebas. Cùm verò videbas, quia & rex & Episcopi erant tibi placabiles, de ipsa licentia nihil dicebas, sicut nec modò facis, donec aliquam nouitatem,

vt

ut soles, quam semper timendo expecto, iterum facias, de qua compellatus solitam cantionem de licentia tua recantes. Petitio autem tua apud domnum regem talis fuit, quando ad eum venisti, quia sicut plures & penè omnes in istis prouincijs scire dicuntur, & patet, addens grauibus grauiora, velut ipsa sacrorum canonum demonstrant iudicia, nescio quibus machinationibus exquisitis à te iussio est principalis elicita, ut de his de quibus electos iudices secundum sacros canones expetisti, non solùm eorum querela, quorum causa usque ad alium tractatum diffinienda remansit: verùm & quæ, ut dixi, in domni regis præsentia electorum iudicum sententia diffinita fuerunt, sine Metropolitani conscientia, sineq; canonico & Episcopali iudicio, per iudices seculares, Helmigarium scilicet mercati palatini Telonearium, & Flotharium ac Vrsionem villarum regiarum maiores refricarentur, contra canones, qui ab Ecclesiasticis ad maioris auctoritatis Ecclesiasticos iudices, & non à maioribus ad minores, nec ab Ecclesiasticis ad seculares, neque à consensu partium electis prouocari permittunt. A quibus iudicibus sæcularibus à te petitis quædam ex diffinitis refricata & immutata, quædam verò ex diffiniendis sunt diffinita, ad inuẽtitia reputatione, sicut ab ipsis, qui in eodem placito

fue-

fuerunt, dicitur, de non necessarijs & inconuenientibus iuramentis reperta, & à te coram prædictis iudicibus ipsis tuis accusatoribus, quos cõtra electos iudices sicut expetieras, suscepisti, proposita: quatinus & is de quo legaliter ac regulariter diffinitum fuerat, vt beneficium suum haberet, quod contra rationem & æquitatem perdiderat, eadem adinuentione dimitteret, & illi quibus iudicatum fuerat, vt quoniam tu post expetitum electorum iudicium, idem iudicium subterfugisti, beneficia sua vsq; ad legalem diffinitionem tenerent, beneficia ipsa desererent, & tu quod incepisti euindicares: cùm sicut tibi non licet de accusatione, siue criminalis causa, siue ciuilis, relicto Ecclesiastico, publico purgari iudicio: ita etiam non licet tibi postposito vel cõtempto Ecclesiastico iudicio, ad secularia iudicia conuolare, vel quemcumq; nec etiam laicam personã pertrahere, neque ad forum suum sequi, si ipsa persona laica consenserit Ecclesiasticum subire iudicium, sicut lex Valentiniani, quam probat Ecclesia, demonstrat. Item post ostensas auctoritates. *Et non pertranseat etiam tuam considerationem, cur domnus rex tuæ petitioni annuerit, vt vnde in præsentia illius electos iudices Episcopos secundum sacros canones accepisti, sine conscientia Metropolitani, sineq; Ecclesiastico iudicio consenserit, vt secula-*

res

res iudices ad retractāda ea quæ diffinita fuerūt, vel ad diffiniendą, de quibus iudices acceperas, demum acciperes. Scio enim & certus sum hinc illum canonicum scire iudicium, & miror ac doleo cur tu hoc videre non voluisti, aut Deo iudice arrogantia cæcatus non potuisti. Inunge igitur, secundum consilium Apocalypsis Iohannis, collyrio oculos tuos, vt videas & albuginem arrogantiæ de oculo mentis, id est, intellectu tuo abijcere valeas, & pēsa, ne fortè domnus rex, quē totiens exacerbasti, sciens diuina iudicia atque eloquia hinc in annuēdo votis tuis cogitauerit cōtra te sentētias diuinas, de his qui duræ ceruicis & indomabiles corde sunt: Qui nocet noceat adhuc, & qui in sordib⁹ est sordescat adhuc, vt impleās peccata sua sēper: &, dimisi eos secūdū desideria cordis eorū, ibunt in adinuētionibus suis: &, Nōne hæc cōdita sunt apud me, & signata in thesauris meis? mea est vltio, & ego retribuā eis in tēpore, vt labatur pes eorū: iuxtà est dies perditionis, & adesse festināt tēpora. Et cū tantarū transgressionū inueniaris obnoxius, nō cessas me prouocare, vt de promisso pitacio tuæ professionis atq; suscriptionis, de quo tibi, vt prædixi, respondere hactenus distuli, sed & de alijs tuis professionibus atque subscriptionibus vel lacessitus rescribā, quatinus professionum & subscriptionum tuarum historias plures

Apoc. 3.
Ezech. 2.
Apoc. 22.
1 Thes. 4.
Psalm. 80.
Deut. 32.

legentes, si fortè sunt qui adhuc eas ignorent, earum diligentiam, cautelam quoque & vtilitatem cognoscant. Et primùm quidem respondebo tibi de præfato à te subscripto pitacio, in quo scribis in adminiculo tuo te à me reprehensum, & esse me ostendis reprehensibilem. Sed ego spreta reprehensione tua, qua me quasi sub quodam excusationis velamine, de scriptoris vitio more tuo euidenter reprehendere satagis, qui aut differentiam verbi * detrectem, quod in meis scriptis tibi datis posui, nesciam, aut scriptoris vitium in eis corrigere non sapuerim, vel emendare neglexerim, & ex mea reprehensione tuam ostentare scientiam, Cham Noë filius voluisti, non solùm in verbi illius differentia, sed & in alio verbo, quod ad ostentationem tui in tuis adinuentionibus iteratum inueni: & cùm hinc meam insipientiam voluisti ostendere, tuam studuisti apud scholasticos stultitiã propalare. Pro me nihil curo dicere: Mihi enim pro minimo est, vt à te iudicer, aut sine dilectione à tua scientia reprehẽdar. Sed ne apud illos, qui tecum rumusculos captant, glorieris quasi me mutum effeceris & elinguem, qui solus nostris temporibus thesauros sapientiæ & scientiæ penetrans introisti, hîc causa compendij prætermittens, cùm mihi vacauerit, ostendam quid regularum Grammaticæ artis auctores, quid orthographiæ doctores

Marginal notes: Rest. pro detractem. — Gen. 9. — 1. Cor. 4.

ctores, quid sanctæ scripturæ tractatores inde sentiant atq; dicant. Item post nonnulla. *Sed & alia sũt hinc ex sacris canonibus & Apostolicæ sedis decretis, quæ mihi hîc ponere longum fuit, & in opusculo LV. capitulorum, quod ad tuam commonitionem, & correctionem atque instructionem tibi dedi, potes relegere, præter epistolas præmissas quas tibi direxi ad redarguendam tuam temeritatem contra Euangelicam veritatem, & Apostolicam atq; canonicam auctoritatẽ, contraq; sedis Apostolicæ decreta, in tuam & perniciem multorum præsumptam, sicut in synodo plurimorum Episcoporum est comprobatum. Sed & præter alias epistolas, ac alia scripta, quæ tibi direxi, vel dedi ad comprimendam tuam insolentiam, & cõmonendam ac instruendam tuam dilectionem, vt ageres iuxta Domini dictum: Quid quærit Dominus Deus tuus à te, nisi vt timeas Dominũ Deum tuum, & facias voluntatẽ eius, obediasq; ipsius imperio.* Deut. 26. *Quæ frater sollicita cordis intentione reuolue, & recogita quid sit quod dixisti: Quia ex tunc quãdo mihi litteras illas misisti, vt Archiepiscopo coëpiscopus obtemperare debet canonicè, scirẽ obsequi mihi te non posse: & reuoca ante oculos tuos, quod coram Episcopis decem prouinciarum professus es, & manu propria subscripsisti: scilicet quia priuilegio Metropolitani prouinciæ Remorum*

morum Ecclesiæ, secundum sacros canones & decreta sedis Apostolicæ ex sacris canonibus promulgata proscire & posse te obediturũ profitereris, & subscripsisti. Dic frater, quando, & vbi, vel in quibus à te requisiui vel extorquere volui, vt mihi contra hæc in aliquo obedires? qui nunquam tua, sed iuxta Apostolum te quæsiui, & qui meas iniurias, scilicet meæ personæ, facilè (Deo gratias) possum dimittere, sicut & cotidie pro te omnipotentiã Domini deuotè exorans facio: iniurias ordinationis diuinæ, quæ à tua insolentia exquiruntur, vt Metropolitano priuilegio canonicè non subdaris, in eum redundantes, qui Spiritu sancto suo, à quo promulgati leguntur & creduntur canones, instituit, patienter ferre non possum, nec debeo, quin tantum inde non satagã quantum potero. Nam sicut sollicitudo & primatus totius Ecclesiæ Catholicæ sanctæ sedis Romanæ Pontifici diuinitus est collata: ita & vnicuique Metropolitano ac Primati prouinciæ sollicitudo sibi delegatæ prouinciæ, per sacros canones spiritu Dei conditos, & totius mundi reuerẽtia consecratos noscitur esse commissa. & cetera. Sequuntur denique plura de professionibus & subscriptionibus eiusdem Hincmari, & correptionibus eius, vsque ad finem operis. Item aliud opus incipiens ita:

2. Cor. 12.

HINC.

HINCMARVS REMORVM Episcopus Hincmaro Laudunensi Episcopo.

VIR DIVERSIS flagellis à diuersis attritus dicit: Qui me comedunt non dormiunt. Iob 30.
ac si diceret, non quiescunt. Et tu, frater, me tua lingua flagellis atterere, & venenosis scriptis tuis ad iracundiam prouocando inficere non quiescis. Sed qui illum seruum suum custodiuit à murmurationibus, me peccatorem, & fragilem in se confidentem potest custodire à rancore & malitia contra tuas falsas criminationes. Post alia multa super dolorem vulnerum meorum addens, dicis, sicut in scriptis tuis peruersis inuenio, quia Apostolicæ sedis potestati derogo: vnde nemo sanum sapiens tibi vnquam credidit, vel credet. quoniam & ipsa scripta quæ ad Apostolicam sedem sæpissimè misi, & illa quæ tibi resultanti sæpe transmisi, te reuincent, & in isto seculo, & in futuro iudicio. Non enim de me verum esse valebis vnquam, vel vsquam probare quod dicis: Ab his, inquiens, à quibus pro Apostolicæ sedis priuilegijs, quæ Christi sũt vsque ad mortẽ fas erat decertari, prædicatur & docetur, in his quæ eadẽ sedes statuit, velut respuẽdũ probari. Sed tu probaris eius priuilegio resultare, qui secundum sacros sanctorum

Conciliorum canones suprà positos, ab ipsa prima sede, atque ab omni Ecclesia Catholica cõprobatos, vt re vera spiritu Dei conditos, & totius mundi reuerentia consecratos, & iuxta decreta ipsius sanctæ sedis, ex eisdem sacris canonibus promulgata, Metropolitano priuilegio, semel & secundò ac tertiò commonitus,
Isa. 58. obedire detrectasti, vt colligationes impietatis, quas contra Euangelicam veritatem, & Apostolicam atque propheticam auctoritatem, contraq; sanctorum canonum, & decreta ipsius venerandæ sedis exitiabiliter, in tuum, & multorum periculum colligasti, dissolueres. Insuper contra sacras regulas aduersus Metropolitanum priuilegium libello perniciosè subscripsisti, & subscribi fecisti. Vnde in Synodo conuentus ab Episcopis decem prouinciarum libellum professionis de futura tua obedientia, subscriptum manu propria, quem habeo, porrexisti. Contra quem iterum resubscripsisti. Nam ego decretales epistolas sedis Apostolicæ diuersis temporibus, pro diuersorum patrum consolatione, vel consultatione, ab eiusdem sedis pontificibus datas, & venerabiliter suscipio, & venerabiliter suscipiendas dico & scribo, & sacros sanctorũ conciliorũ canones cum decretis Apostolicæ sedis, ex eisdem sacris canonibus promulgatis, & recipiendos & custodiendos, & seruandos, sicut suprà ostendi, profi-

Syn. Duziacensis.

profiteor. Et quod dicis, te audire obloqui de iudicio domni Papæ Nicolai: si de me dicis, mendacium dicis. Nam quod ille de Rothado, siue de Vulfado iudicauit, non contradixi: sed sicut ipse præcepit obedire curaui. De eo quod dicis de Rothado, quia in eius depositione non consensisti: subscriptiones tuæ manus propriæ te reuincunt. Nihil enim inde egi, quod mecum non egeris: nihil iudicaui, quod non iudicaueris: nihil subscripsi, quod non subscripseris. Habeo enim illas ipsas manus tuæ subscriptiones. Et circa huius operis finem. *De alijs verò, quæ in scripto apud Attiniacum dato mihi improperando mendaciter dicis, tibi respondere non curo. Sed scias quia non sum oblitus quod scriptum est in Isaia propheta quoniam sanctus Ezechias* Isa. 37. *artatus angustia, blasphemas epistolas sibi directas in templo coram Domino expandit, & ad eum clamauit, & exauditus est. Expandam autem manus meas ad Dominum cum blasphemis & superbissimis scriptis tuis mihi à te directis, orans, vt quando scit, & quando vult, & sicut scit, & sicut vult, te conuertat ad veræ pacis & dilectionis atque debitæ obedientiæ † dilectionem, & me liberet à labijs iniquis, & à lingua dolosa.* For. directionem. Psal. 119. *Et domina mea beata & gloriosa Dei genitricis Mariæ meritis, ac precibus sancti Re-*
 migij,

migij, cuius priuilegio derogas, exaudiet me
Psalm. 9. *adiutor in opportunitatibus in tribulatione.*
Et quia beatus Hieronymus de his, quorum
aduersum me gratis suscepisti officium, dicit:
Hier. præfat. in Iob. *Audiant canes mei, Tu qui de filio in fratrem, indeque creuisti in coëpiscopum, & post adeo profecisti, vt in canem meum excreueris, accipe hanc peruersi contumaciæ tuæ, pitacioli exigente causa, prolixam responsionem. Cùm autem mihi vacauerit, succinctiùs de alijs peruersis, & incompositis scriptis tuis, in quibus quædam mendaciter, quædam reprehensibiliter me reprehendendo, quædam ficte humiliter, & verè superbè scripsisti, rescribam, & in illo scripto, quia lego dixisse Dominum,*
Ezech. 16. *Iam non irascar tibi ampliùs, quantum mihi adhuc paret de huiusmodi altercationibus tibi scribendi finem imponam. De hoc quod dicis, quia dicunt de me homines: Qualis est ille auunculus, qui talia suo nepoti scribit? dicant & de te ipsi homines: Qualis est ille nepos ab auunculo suo talis vt tunc erat assumptus, & talis, sicut nunc est in spiritali ac temporali honore effectus, qui talia sibi exigit ab inuito auunculo, ne talis ab alijs, sicut à nepote suo depingitur, æstimatus, per eum blasphemetur*
Rom. 2. *nomen Domini, & vituperetur ministerium eius, secutus Apostolum scribentem ad Co-*
2 Cor. 6. *rinthios contra se blasphemantes, & vilipendi*

di ab aliis laborantes. Egit quippe doctor egregius, vt dum ipse qualis esset agnoscitur, & vita & lingua malè prædicantium eius prædicatione vilesceret. Illos videlicet commendaret, si se absconderet. Cumq́; se non ostenderet, errori locum dedisset. Dicunt etiam & ipsi homines de te: Qualis est ille nepos, qui talia contra suum auunculum, & nutritorem, atque ordinatorem machinatur, & quantum potest mali agit, & plusquam potest agere cupit, sicut tu in die magni iudicij manifestè videbis, si te antea inde non recognoueris, & dignis pœnitentiæ fructibus non emendaueris. Multùm me fatigas, & meritò, non tibi imputetur: sed fatigationem meam consolatur, quod sicut tibi scripsi, beatus dicit Gregorius: Etsi Æthiops niger in balneum intrat, & niger de balneo exit: tamen balneator denarium balnei sui non perdit. Timeo de te meo Alexandro, quod de suo dicebat Paulus: Alexander ærarius multa mala mihi ostendit, reddet illi Dominus. 2. Tim. 4.

Qua

Quæ Altfrido Transrhenensi Episcopo, & ceteris quibusdam Episcopis scripserit.

CAP. XXIII.

ALTFRIDO Transrhenensi Episcopo scripsit quædã pro rebus sancti Remigij sitis in Thoringia, quas eidem commiserat, vt reditus ipsarum ipsi tempore opportuno dirigeret: interdicens iuxta dispositionem beati Remigij, vt nemo colonos ipsarum in suo præsumeret opprimere seruitio. Item quòd easdem res cuidam suo in beneficium dederit homini, rogans vt eidem homini solatium in quibuscumque indiguerit, ferre studeat. ADVENTIO Mettensium præsuli, super quadam fidei quæstione, de qua fuerat interrogatus ab ipso. Item de itinere quod idem Aduentius Romam petiturus debebat incipere. Item de aduẽtu suo ad denunciatam à rege synodum, pro memorata quæstione tractanda. Item pro filio neptis suæ, quem eidem committebat. Item pro his quæ idem Aduentius ei mandauerat de Hincmaro Laudunensi Episcopo, breuiter intimans quæ bona erga ipsum gesserit, & quæ praua ille contrà gerebat. Item petenti consilium quid agere deberet, Karolo in regnum Ludouici

douici fratris sui senioris ipsius veniente, significans quid egerit ipse, quando Ludouicus regnum Karoli peruaserat, & quid eidem tunc agendum foret. Item pro accelerandа ordinatione Berardi Ecclesiæ Virdunensis electi, & vocati Episcopi. Item pro excommunicatione Karlomanni, quã mittebat ei, significãs qualiter eamdem tractare deberet. Item pro missis ipsius Aduentij, quos Romam direxerat pro causa Bertulphi Treuerensis Archiepiscopi, mirans cur sibi non significasset, quid ei renuntiauissent. Item pro litteris Ludouici regis, quas idem Aduentius ei direxerat, & vt litteras, quas ipse domnus Hincmarus Ludouico mittebat, ipse præfatus Præsul ei aut mitteret, aut donaret. Item pro litteris ipsius Aduentij, quas ei miserat, intimans de aduentu Legatorum suorum pallium à sede Apostolica Bertulpho Archiepiscopo deferentium, exhortans etiam, vt de regum concordia laboraret: vnde quia semper laborauerit, & laborare decertet, innotescit: & de mulo, quem sibi mitti petierat, quia hoc animal ipse domnus Hincmarus non haberet, nec sedere soleret, & alia quædam. Item pro excommunicationis discretione, quia excommunicatos significauerat à se quosdam malefactores

Metten-

Metensis Ecclesiæ, homines scilicet walterij Comitis, & Lamberti: deposcens vt Apostolicam regulam & Episcopalem seruet in huiusmodi negotio patientiam. Item quo debeant ordine consecrari Metropolitanus atque Diœcesanus Episcopi. ERCAMRAO Cathalaunensi Episcopo, de quibusdam reprehendens quæ non libenter audiebat de illo: admonens & instruens, qualiter se agere debeat, & vt monitis Apostolicis diligenter attendat. Item pro cuiusdam villæ incolis, quos inrationabiliter ab omni consolatione diuini ministerij, propter quoddam homicidium, non ab ipsis patratum, remouerat, intimans quomodo nec caritatem, nec discretionis moderationem in hoc facto custodierit. Item pro absolutione cuiusdam ab ipso excommunicati, pro quo Guntarius Coloniensis Episcopus eidem litteras deprecatorias miserat, quas ille suscipere noluerat: ostendens qualem se erga delinquentes, & qualem erga recognoscentes Episcopus exhibere debeat. HILMERADO Ambianensi, pro quodam monacho, qui presbyterum & monachum in monasterio sancti Richarij occidit, pro quo domnus Papa Nicolaus litteras eidem domno Hincmaro direxerat, pœnitentiæ tenorem continentes. Item pro

Hæ epist. Nicol. I. & Adriatij ad Hinc. non extant.

pro litteris Adriani Papæ, quas ei pro quodam presbytero miserat, monetque vt Apostolicis obediat iussionibus. Item pro quodam presbytero, qui ad eum clamauerat, quia pro eo quòd arma de cuiusdam ebrij manibus, qui eum occidere volebat, extorquens, proiecit & fugit, idem Episcopus ab eo & Ecclesiam suam & facultates eius tulisset. Vnde redarguit eum, quòd contra auctoritatem sacrorum canonum erga præfatum egerit presbyterum: mandans quid fiendum, & quid iuxta canonicam sit auctoritatem de hoc obseruandum. Item redarguens eum quare in torpore negligentiæ requiescens, prauorum consilijs vteretur, cùm & ætate & corporis infirmitate ad finem vitæ vrgeri videretur: ostendens ei ex sanctarum monitis scripturarum, quibus transgressionibus inueniretur obnoxius. Item pro quodam presbytero, mandans & interdicens auctoritate Metropolitana, vt nullũ præiudicium ei faciat, sed ad synodũ cõuocatam die denominata sibi occurrere studeat. Itẽ pro hac eadem re, intimans, quia si non occurrerit ad synodum secundum præceptum Papæ, quod synodus de eo iudicauerit in ipsum sit exequendum. ISAAC Lingonẽsi, pro quodam regio milite ab ipso excommuni-

municato, suadens vt mitiùs erga eum ageret, propter instantem de infestatione paganorum necessitatem: notificansque qualiter ipse agere soleret in talibus excõmunicatorum causis, & quia illud anathema non duret ampliùs, nisi quamdiu homo in peccato perseuerat. Item pro nepotibus ipsius, qui apud eumdem domnum Hincmarum nutriti fuerant, & alia quædã. HVNGARIO Episcopo, pro excommunicatione Balduini qui Iudith viduam regis filiam sibi furatus fuerat in vxorẽ, vnde & ab Episcopis huius regni fuerat excommunicatus. Hortatur autẽ eumdem Hungarium, vt admoneat Roricum Normannum, nuper ad fidem Christi conuersum; ne recipiat eumdem Balduinum, neq; præsidium ferat: sed & * quòd centum Nortmanni per eius consilium, vt audierat, post conuersionem ipsius istud regnum deprædati fuissent, hoc digna pœnitentia emendare studeret. FVLCRICO Trecassino Episcopo, Ecclesiæ Remensis alumno, gratias referens pro epistolis quibusdam Augustini ab eo sibi missis, & de libro Didymi, quem sibi Fulcricus mitti petebat, ac de Ecclesijs monasterij Orbacensis, admonens eum, ne contra matrem suam, Ecclesiam scilicet Remensem, & patronum suum

* l. Si ceteri.

suum sanctum Remigium aliquid peruersè agere præsumeret. ODONI Beluacensi, quem filium carissimum sæpe vocat, multa * fidenter scripsit. Pro epistola siquidem ms. fideliter
Adriani Papæ, quam sibi miserat super appellatione cuiusdam presbyteri ex Ambianensi parochia, vt assumat idem Odo pro hac laborem, quatinus Hilmeradus Episcopus Papæ iussis obediat, & qualiter scripta, quæ presbyter idem Roma detulerat, prudenter tractare debeat. Item pro quibusdam regis hominibus inter se discordantibus, vt commoneat eos ad pacem venire, indicetque ipsis, quòd nisi hoc egerint, ab eodem domno Hincmaro excommunicandi sint. Item pro synodo, quam rex præceperat habendam non in tempore congruo, petens consilium quid inde agere debeat: rogans etiam sibi remandari, quid rex responderit de illis hominibus, quos se excommunicaturum significauerat: & de alijs necessarijs causis. De quibusdam quoque scriptis, & Græcorum quæstionibus, & homilijs beati Petri, cæterisque rebus. Item de responsionibus ad obiecta Græcorum, quas idem Odo colligens descripserat, & domno Hincmaro miserat. Vnde Deo gratias refert, quia se ipsumque vno spiritu potatos inuenit: & quid de his sibi videatur simul

simul conferendum esse significat: sed & apud regem semper eum excusatum fieri rogat, qui tunc in eius seruitium, diuersis infirmitatibus detentus, abire non potuerit: rememorans etiam de discordantibus, vnde iam mandauerat; vt eos ad pacem redire moneret: laudans eum quòd de his quæ in litteris suis ei significauerat, vt Deũ & fratrem diligens, studiosè ac episcopaliter egerit, & vt regem commoneat, & inde ministerium suum facere rogat, sibi quoque rescribi, de quibusdam, quæ inter se & regem versabantur. Quædam etiam intimans, quæ secretò Iohanni Episcopo notificaret de synodo tunc; vt rex iusserat, nõ agenda, & quare tunc conuocari non deberet: addens de quibusdam quoque scriptis, quæ illi remittebat, vel quæ sibi mitti poscebat. Item de ordinatione Willeberti, cui rex Episcopium Cathalaunense dederat, ne in ipsius ordinatione ab ordine debito declinaret, intimans quòd inrationabiliter Cathalaunenses, post obitum sui Episcopi, de sua ipsa necessitate fecerint, & quòd ad regem litteras suas pro electione præfati willeberti miserint, decretum verò suum ad Archiepiscopum, sicut mittere debuerant, vt inde quæ agenda essent canonicè ageret, non miserint: insinuans

qua-

qualiter inde ritè facere debuissent: sed quia non fecerant, quid exinde cautiùs agendum sibi videatur, edisserit, & prudenter attendendum mandat, vt regularis electio fiat, & postremò, sicut ipsius prudentiæ meliùs inde videretur, hanc ita disponeret. Item de causa parochiæ ipsius Odonis, quæ inter ipsum & Rothadum Suessonensem Episcopum ventilabatur: simulque de presbytero, qui epistolam Papæ Roma detulerat, vt regem admoneat, modificans eius animum, ne contra Dominum aliquid faciat in Ecclesia Dei, vel Episcopali ordine: non pro Hincmaro nepote suo se tantum id dicere asserens, quantum pro ipso seniore suo rege, nè ipse taliter peccaret, vnde æternaliter periret. Item de correctione epistolæ suæ, quam illi pridem miserat, ab imperito scriptore corruptam, & de his quæ obijciebantur Hincmaro scandalizatori suo. Item de litteris, quas pro eodem Hincmaro regi mittebat, vt ipse Odo eas illi porrigeret, & qualiter eas receperit, vel his annuerit: sed & de alijs sibi sciendis petit litteris sibi remandari. Item de causa Erpuini Episcopi, qui ad condictam synodum venire non valebat, vt causam ipsius Odo inter eius personam & accusatores eius exe-

exequi ſtuderet, & ſi ad integrum id agere non poſſet, eumdem Erpuinum & accuſatores eius ad ſynodum apud Piſtas agendam abire commoneat. Item de litteris ſibi ab Odone miſſis, in quibus compererat inſurgere quoſdam monachos contra ſacram auctoritatem, & de priuilegijs Corbeienſis monaſterij. Item pro itinere ſuo ad regem. Item gratias referens Deo, pro ſatisfactionis & correctionis dulcedine, qua in litteris ipſius Odonis multam recognitionis eius de his vnde redarguerat eum reperit benignitatem. Item pro electione Sueſſorum Epiſcopi poſt obitum Rothadi. Item pro conuentu ſynodali ſuper reſponſione ad epiſtolam Adriani Papæ. Item pro litteris regis, quibus præceperat Epiſcopos regni à domno Hincmaro conuocari, vt prohiberent filium ipſius regis Karlomannum à præſumptione ceſſare, quam criminabatur contra patrem exercere. Item pro ordinatione Anſegiſi Remenſis diœceſeos monachi in Epiſcopatu Senonico. Item pro libello hiſtoriæ de ortu S. Mariæ, & homilia B. Hieronymi de aſſumptione ipſius Dei genitricis, quæ quidam monachus Corbeienſis monaſterij non eſſe recipienda contendebat. Ad quæ reſpondet idem domnus Hincmarus,

Syn. apud Piſtas.

rus, præfatam historiam nos habere ad lectionem, non ad proferendum auctoritatem: homiliam verò eandem à sancto Hieronymo asserit Catholicè dictatam, sicut & stilus, & cautela sensus, & intellectus, & alia certa indicia monstrant, & certæ personæ, per quas de partibus Orientalibus tempore certo delata ad regiones nostras peruenit, fidem faciunt. Subiungit quoque de libello ipsius Odonis contra obiectiones Græcorum, quædam se in eo commemorans adnotasse, quæ retractanda & corrigenda forent. Item pro ordinatione Hedenulfi secundum iussionem Iohannis Papæ ad Episcopatum Laudunensem diu pastore vacantem. Item pro ratione Lunæ paschalis, & lectione quam Adalardus abbas inde composuit. Item pro eadem re, gratias agens Deo pro sollicitudine ipsius Odonis, qua studuit inuestigare mysticam paschalis solemnitatis obseruationem, & cætera. Item pro itinere suo ad Cōcilium Papæ Iohannis, vt ad id ipse quoque venire festinet. Item de inquisitione ab ipso Odone & præfato Hedenulfo tractati iudicij Auriniaci monasterij, pro regimine Ricoaræ abbatissæ, quæ contra leges idem vsurpauerat monasterium: monetque vt suggerat regi, ne ageret inde qualiter *Adalardus abbas.*

 alie-

alienis pecccatis implicaretur. Idem de itinere suo non ad regum terrenorum præsentiam, sed ad regis æterni iudicium, ad quod iam se festinare per continuas indicat ægrotationes. Item pro ordinatione Heidilonis, quem plebs Nouiomagensis Episcopum sibi elegerat ordinandum: aliaque nonnulla eidem sæpe direxisse reperitur scripta. HILDEGARIO Meldensi Episcopo, pro parochianis ipsius quibusdam, qui homicidia in Remēsi perpetrauere parochia scribit, exhortās vt eos saluare quocunque valeat cōsilio & auxilio procuret, adiuturum se spondens, vt ad pacem venire queant. Scribit quoque ad eumdem quemdam de iudicio aquæ frigidæ libellum. IOHANNI Camaracensi petēti cōmendatitias dari sibi Romam proficiscenti litteras, ex nomine domni Hincmari Adriano Papæ offerendas, rescribit, quòd si redditurus obsequium Cæsari, Romam velit ita pergere, vt obsequio Deo debito Cæsaris contrariū non esset obsequium, canonicas libēter ei litteras tribueret: sin autem pro causa Lotharij regis, quæ inter eum & ipsius vxorem diu vētilata fuerat, quoniam commendatitias in hac re dare litteras non valebat, reprehēsibiles dare non audeat, quia nec debeat: præsertim cùm nuper domnus Adria-

Hincmari lib. de iud. aqua frigida.

Adrianus litteras ei suæ auctoritatis per Actardum Namnetensem Episcopum miserit, in quibus significauerit se certamina, quæ sedes Apostolica per antecessores suos Benedictum & Nicolaum in hac causa certauerat, sequi: monens eum, vt quod super hoc negotio gestum est, nullatenus eneruari consentiat, intimansque qualiter excommunicata fuerit Waldrada. Addit etiam, quòd sine consilio coëpiscoporum litteras ei dimissorias, maximè pro re incerta, dare nequiret. Item de obitu Lotharij regis, exhortans vt sine dilatione ad Karolum regem veniat. Item pro quodam presbytero Camaracensis parochiæ, qui seipsum castrauerat, frequenti monitus id agere visitatione, nesciens quid inde sacri decernerent canones, consiliumque dat, monens, vt diligenter inuestigetur, quibus sit modis admissum, & interim per indulgentiam presbyter idem maneat in ordine suo, donec in prouinciali synodo quid exinde tenendum sit inueniatur, quod nec præceptis Euangelicis contrarium, nec decretis sanctorum reperiatur aduersum. Item gratiarum referens actiones pro beneficijs sæpe sibi ab eo impensis: petens vt requirat sermonem sancti Augustini de lapsu monachi & vi-

Adrian. ij. epist. 13.

Carolus Caluus.

duæ, ac ſibi ad tranſſcribendum mittat, vel tranſſcribi faciat, & ad proximam ſynodũ ſibi afferat. Expoſitionem quoque Bedæ in Prouerbijs Salomonis ad eamdẽ ſynodum ſibi deferri petens. Intimat etiam, quòd Papa Romanus Karolo regi, & Epiſcopis ipſius regni quædam mandata direxit, de quibus in ſynodo ſit neceſſe tractari: vnde & rex Metropolitanis regni ſui litteras miſerit, præcipiens, vt coëpiſcopos ſuos ad eamdem conuocarent ſynodum. Item pro parte decimæ, quam ſibi ſignificatum fuerat, ab antiqua regia capella tuliſſe, & alteri, quam nouiter ſacrauerat, addidiſſe: quod quia contra regulas eſſet, emendare, ſi ſit actum, ſuadet. Item pro quodam presbytero, qui ad ſedem Remenſem proclamauerat, præiudicium ſe pati queſtus ab eodem Præſule ſuo, interdicto ſibi cum rebus ſuis officio quoque ſacerdotali, nec ſponte confeſſo, nec regulariter conuicto, pro tumultu & homicidio perpetrato, vbi interfuerat, & inuitus arma defendendo ſe ſumpſerat, hominẽq; vulnerauerat, non tamen eum qui occiſus fuerat. In quibus litteris oſtendit ex auctoritate ſacra, quid diſcretionis ſit in huiuſmodi cauſa tenendum, & quæ ſacrorum canonum ſint adhibenda capitula. Scribit ad eumdem & alia quædam.

RAGE-

RAGENOLINO Nouiomagensi, pro quodam presbytero qui ei litteras ab Adriano Papa detulerat, præcipientes vt si Episcopus idem quod iniustè fuerat actum circa eumdem presbyterum corrigere differret, post primam & secundam admonitionem domnus Hincmarus hunc Ragenelinum canonica vsque ad satisfactionem percelleret auctoritate. Vnde & litteris eũ monet, vt iussis obtemperet Papæ, & quare vel ipsi, vel alijs quibusdam Episcopis talia venire solerent ab Apostolica sede mandata, declarat: quia scilicet in iudicandis subditis regularem non sequantur tramitem discretionis, & quoniam ad auctoritatem Metropolitanam interrogando atq; obediendo recurrere negligant. Item pro visitatione Morinensis Ecclesiæ post obitum Hunfridi Episcopi, iuxta dispositionem regis. Item pro Rothado quodam ipsius Episcopi amico, qui sua, quæ illius commiserat fidei, se fraude perdidisse querebatur: consilium dans quid inde faceret, ne ad synodalem sententiam perueniret. *Hæc Adriani ep. non extat.*

* VVILLEBERTO Cathalaunensi rescribit ad ipsius consulta, pro Gangulfo Comite, vt de his quæ contra eum se fecisse vel negabat quædam, vel confitebatur aliqua, iuxta præceptum Apostolicum *ms. Guilleberto.* *Gal. 6.*

leniter ageret, quatinus in hoc legẽ Chri-
ſti, caritatem ſcilicet, adimpleret, & ad ſa-
tisfactionem dilectionemque ſui vtcumq;
poſſet, & induſtria eumdem Comitem
prouocans, illi ſuam clareſcere benignita-
tem permitteret. Decens enim eſſe, vt pri-
mordia ſui ſacerdotij deuotione atque di-
lectione commendaret. Item pro quodam
presbytero trãgreſſore, vt ſecundum beati
Gregorij monita, de ipſius abſolutione fa-
ciat, iuxta propheticam de confeſſione pœ-
nitentis, & Apoſtolicam de iudicio & mi-
ſericordia ſententiã: præmiſſum verò Co-
mitem, quem ſignificauerat iam de culpa
ſua ex integro ſe recognoſcere, patris illius,
Luc. 15. qui filium prodigum lætus recepit, beni-
gnitatem ſequens, benignè ſuſcipiat, & Vi-
cecomitem pacis inter eos procuratorem
tantò benigniùs admitteret, quantò Dei
eſſe filium pro Euangelij veritate recogno-
ſceret. Item pro duobus vaſis ſalarijs quæ
rex ſancto Stephano mittebat, & aurea
cruce cum ſanctorum reliquijs, quam re-
gina delegabat altari eiuſdem ſancti. Item
pro inquirenda cauſa, iuxta regis manda-
tum, quæ verſabatur inter Epiſcopos Odo-
nem & Rothadum. Item pro ordinatione
Arnoldi Tullenſis Epiſcopi, vt eat obuiam
pro hoc Aduentio & Berardo idem petẽti-
bus,

bus, ad eandem ſcilicet ordinationem celebrandam in pago Metenſi, ſecundum regis iuſsionem. Item cum Odone, vt loquãtur ſimul apud regem, pro ſynodo prouinciali conuocanda. Item cõſulenti ſi de monacho, neceſſitate cogẽte, valeat archidiaconum conſtituere. Item pro quodam homine ſuo ab ipſo excommunicato, quem quia inrationabiliter audierat ligatũ, monet diligenter abſolui. Item pro ſynodo Iohannis Papæ domno Hincmaro ab imperatore Karolo miſſa, quam idem Vuillebertus tranſſcripſerat. Iubetque vt ad vicinos ſibi Epiſcopos Berardum & Arnoldũ eamdem tranſmittat. &c. Sed & alia quædam ſcribit eidem. HILDEBALDO Sueſſonenſi, pro quadam Eccleſia, de qua contentio agitabatur inter ipſum & Odonem Beluacenſem Epiſcopum, quam rex deſtrui præcipiebat. Item pro miniſtris Orbacenſis monaſterij ordinandis, & de quibuſdam fratribus, qui ab eodem monaſterio inrationabiliter exierant, reuerſique poſtea recepti fuerant. Item pro quibuſdam presbyteris ex monaſterio ſancti Criſpini, de quibus domnus Iohannes Papa eidem domno Hincmaro ſcripſerat, & de quibus diffinitum fuerat, vt extra clauſtra monaſterij non pergerent, vt eadem cenſu- *Ioan. viij.*

ra eis

ra eis paternè temperetur. Item pro ordinatione Hadeberti ad Episcopatum Siluanectensis Ecclesiæ. Item pro litteris Iohannis Papæ à quodam criminato presbytero delatis, quas à sacris canonibus & sanctorum decretis patrum manifestè discordare commemorat, vnde & qualiter agendum sit, vtile dat consilium. Item vt secum simul ad præsentiam Iohannis Papæ pergeret, qui Trecas pro quibusdam caussis diffiniendis aduenerat. Item pro constitutione regum, filiorum Ludowici, vnde mandauerant ei Episcopi, Abbates, & Comites, qui cum ipsis erant, vt ad eos litteras & missum suum dirigeret: quod & fecit, mandans huic Episcopo, vt ad eos proficiscens, quæ Deo inspirante inuenerint, votis & orationibus prosequatur. Item cum Waltero, Gisleberto & Angelino Episcopis, vt conuenirent secum ad peragendam iussionem præfati Papæ Iohannis inter Hedenulfum & Hincmarum Laudunenses Episcopos, cum sacrorum obseruatione canonum. Item exhortatoriam ad eumdem Hildebaldum corporea infirmitate detentum, in qua iuxta petitionem litterarum confessionis illius, absoluit eum reconciliando, licet per absentiam corporalē: & alia nōnulla scribit ad ipsum.

ATVL-

* ATVLFO Trecassino, de reliquijs sanctorum, quas ille significauerat, ostensis mirabilibus, se reperisse, qualiter easdem disponat, & de Ecclesia sancti Petri, quam restruere tractabat, qualiter ageret: ac de infirmitate, vel euasione sua, & cetera. Item de villis Boletico & Fago, quæ debitas presbyteris decimas recusabant dare, quid esset agendum. Item pro mandatis Papæ Iohannis de Hincmaro Laudunensi ad eumdem Atulfum ab ipso Papa directo, quid illi sit obseruandum. WALONI Mettensium præsuli, ad litteras, quas illi direxerat pro documentis vitæ pastoralis, & confœderatione fraternæ vnanimitatis, atque de repentina ipsius prouectione, vt confortabilia sibi verba remandaret expetenti. Item pro quodam presbytero, cui domnus Hincmarus quasdam res Remensis Ecclesiæ coniacentes in Vosago commiserat, qui eas malè tractauerat, & nonnulla contracta fuerant ex eisdem rebus in potestatem Metensis Ecclesiæ. Item pro consilio, quod ab eo petierat, de contentione quarumdam rerum, quæ versabatur inter Metensem & Treuirensem Ecclesiã, & de pallio à sede Romana sibi obtento, vnde Archiepiscopus ipsius litteras Papæ suscipere noluit. Item pro ordinatione Vir-

*) Ottulfo & infrà.

Virdunensis Episcopi, quem post obitum Berardi contra regulas prouehi compererat, hanc epistolam suam sacris institutionibus instruens, & qualiter ordinandus, vel non ordinandus sit Episcopus, diuinis auctoritatibus ostendens, & alia præterea quædam. HEDENVLFO, quem post Hincmarum Lauduni ordinauerat Episcopum, pro quibusdam diaconis, quos ei dirigebat ad sacerdotium prouehendos. Item pro quodam orphano, cui suam afferebat idem Episcopus hereditatem, & alia quædam. ARNOLDO Episcopo, pro quibusdam qui homicidium perpetrauerant in Remensi parochia, & pacem obtinere non valebant, sed pœnitentiam facere quærebant, quam in hac parochia non poterant agere, quid de ipsis obseruandum foret. Item pro consilio quod petierat sibi dari super aduentu Ludouici Transrhenensis, & quid ipse domnus Hincmarus eidem regi eum ad se venire iubenti remandasset. FRANCONI Episcopo, pro litteris commonitorijs, quas iussione regis mittebat Hugoni imperatoris Lotharij nepoti, rogans vt & idem Franco missum suũ talem cum misso ipsius mitteret, qui eum saluũ ducere & reducere posset. Item pro Eurardo, quem communem suũ & ipsius filium vocat, & vt pro eo apud

apud Ludouicũ regem Transrhenensem & reginam intercedat,. obsecrat, & cætera. BERNONI Cathalaunensi, pro Nouiomagensis Ecclesiæ missis, qui ad se post obitum Rainelini Episcopi sui venerant, vt eos idem Berno ad præsentiam regum perducat, & eisdẽ regibus litteras huius dõni Hincmari relegat, & intelligere faciat, & pro hac causa tam apud reges, quàm apud palatinos, secundum ministerium suũ intercedere satagat. Item pro electione pastoris præmissæ Nouiomagensis vel Tornacensis Ecclesiæ: & quia formã visitationis, vel electionis Adalberno Episcopo, & eidem Ecclesiæ transmiserit: monens vt petat reges, & Hugonem abbatem, vt quantocius sibi litteræ à regibus super hac causa mittantur: quia ipsa Ecclesia sine detrimento diu vacare pastore non poterat. Itẽ pro eadem re, & aliis quibusdam. ADALBERNO, pro visitatione præfatæ Tornacensis Ecclesiæ, vt eidem suam visitationem sollerter impendat, & frequenter electionis formam clero plebique relegat, & inculcet, ne per ignorãtiam ab eadem forma in aliquo deuient. Item pro electione pastoris ipsius Ecclesiæ, & quia multi laborarent, vt non per ostium intrarent, *Ioan. 10.* non timentes neque verecundantes fures

res fieri & latrones, & quia mandandus sit ad præsentiam regum, quò cùm perrexerit loquatur secum, vt qualiter hinc de cetero sibi sit agendũ simul consideret, & cetera. Item pro querimonia & proclamatione cuiusdam presbyteri eius parochiæ, ostendens qualiter Episcopi rusticanarum parochiarum Ecclesias disponere debeant & gubernare: monens, vt legat sæpius homiliam beati Gregorij ex Euangelio: Designauit Iesus & alios lxxij.* Regula quoque pastoralis eiusdem beati Gregorij, cum sacris canonibus frequentiùs * relegatur, & quæ ibi sequenda leguntur viriliter exequantur: & quæ cauenda inueniuntur, sollicitè caueantur. HETILONI Nouiomagensi, vt in adiutorium & fidelitatem regum & orationibus & auxilio quo potuerit satagat, significans in magna se tribulatione vallatum à barbaris esse, & quòd ceteris omnibus deprædatis tanta quærebatur pro ciuitate redemptio, quantam explere non valeret. Item quia Ludouicus rex Germaniæ mandauerat illi, vt iret ei obuiam, quod tamen non esset acturus in cippo infirmitatis detentus: mandans huic Episcopo, vt & per se & per sibi commissos precibus insistat, pro pace & defensione Ecclesiæ, & si aliquid vtilitatis contra paga-

Greg. hom. 17. in Euangel.

j. Regulas &c. relegat, vt quæ.

al. Hedil.

paganos facere potuerit, agat cum primoribus regni quantum valuerit. De incensis quoq; monasterijs, quod ille mandauerat, se dolere, & de his quæ necdum erant incensa satis formidare. SIGEMVNDO Episcopo, de reconciliatione pœnitentiũ, & alijs ad sacrum ministerium pertinentibus, de quibus Hildegarium Episcopum se significat instruxisse. Item pro benignè tuendis ac tractandis subditis, commemorans eum de corporali medico spiritalem à Deo factum. Item ad interrogationẽ eius, quid ipse scientiæ requireret à presbyteris suæ parochiæ. EPISCOPIS ad synodum Suessionis ex iussione regis Ludouici Transrhenensis conuenientibus, legatum suum sacerdotem quemdam dirigens, & pro infirmitatis impossibilitate semet excusans, quidquid fauente Domino secundum canonicam institutionem, & Episcopale ministerium iustè & rationabiliter, æquitate dictante, decreuerint, eorum decretis se annuere profitens: quidquid verò sacris canonibus poterit obuiare, & à recta fide ac æquitate & iustitiæ tramite valuerit deuiare, se in nullo assensum præbere, nec vt idem vicarius eius assensum præbeat vel coactus, annuere. EPISCOPIS Diœceseos Ecclesiæ Senonicæ scribit pro ele-

Hæc synod. deest in to. Concil.

ctione

ctione Ansegisi Remensis diœceseos monachi ad Episcopatum Senonicum, consensum suum in ipsius adhibens ordinatione. EPISCOPIS quoque totius regni primoribus, commonens & exhortans eos intemeratam fidem regi suo Karolo cõseruare, quando idem rex Romam perrexit. ITEM EPISCOPIS, Abbatibus, Comitibus, & cæteris Dei fidelibus ad quoddam collegium conuenientibus, quò ipse corporis infirmitate præpeditus abire non valuerat, gratias agens Deo pro quibusdam primoribus regni, qui ab Episcopis aliquantulùm dissenserant, at tunc, gratia Dei largiẽte, beneplacitæ sint vnanimitati cõiuncti. Significãs per has literas, & missum Ecclesiæ suæ cõministrũ, se de bonis eorum studiis ac dispositionibus cõgaudere, suadẽsq; vt secundũ sapientiã eis à Deo datam, diuinis obediẽtes præceptis, remotis priuatis studiis, & indebitis cupiditatibus, ac noxiis cõtẽtionibus, primùm quæ ad generalitatis salutẽ, pacẽ & vtilitatẽ pertineant, inquirant & exequi procurent: adnectẽs sacras auctoritates de veste Christi, quæ est Ecclesia Dei, hortansque vt seipsos tota virtute armantes iustitiæ zelo erigant, & iugum oneris matris eorum

Isa. 9. & 52. Ecclesiæ, ac virgam exactoris eius con-

fringant;

eius confringant, & vincula colli filiorum eius dissoluant: si qui sint oppressi manũ alleuationis porrigant: si qui fortè deprauati cupiditate vel gratia, ad vnanimitatẽ gregis Dominici reducere studeant. Amplectantur consilium beati Gregorij, cæterorumque sanctorum patrum: & ipse quoq; quod illi ad pacem populi Dei & iustitiam procurãdã decreuerint, votis & obsequijs, quãtum Dominus donauerit, prosequetur. Subiungit quoq; sacras auctoritates de canonicè promouẽdo vel eligendo Episcopo.

Quæ Abbatibus quibusdam scripta direxerit.

CAP. XXIV.

ALIIS quoque diuersis personis, tam clericis quàm laïcis, honestis etiam feminis, diuersa pro vtilitate cuiusque reperitur scripta direxisse, nemini adulando parcens, sed commoda cuiq; pro rei opportunitate suggerere satagens. LVDOVICO abbati suo litteras misit pro repetendo corpore sancti Deodati, quod quidã Giso, cupiditate rerũ ipsius sancti ductus, ex diœcesi Remẽsi furtim trãsferri fecerat in Parisiacẽsẽ parochiã, incõsulto Episcopo in cuius iacebat Episcopio. Asserit autẽ in his litteris se nemini, neq; sibi vel proprio suo sãguini,

contra diuina parcere iura. Sed & indignantem pro his Abbatem iterum litteris monere non destitit, hortans & admonens, vt Ecclesiasticis regulis satisfacere procuraret. Item pro quodam nepote suo, quem commiserat ei, & pro rebus à rege per dispositionem ipsius domni Hincmari monachis sancti Dionysij traditis. HILDVINO abbati pro epistola regis Karoli, & misso suo cum litteris ad imperatorem Lotharium perducendis. In quibus se quædam de salute ipsius imperatoris suggerere manifestat, vt emendet, quæ ipsi notificat emendanda, & de censu soluendo ex villa Dudeciaco.

Habita est an. 856. sub Bened. iij.

ITEM SIMVL cum synodo Episcoporum apud Carisiacũ habita, scribit Hilduino Karoli regis Archicapellano, & pro Ecclesia Lingonica, quam Vulfadus Ecclesiæ Remensis alumnus contra canonica occupauerat decreta. Vnde suggesserat eadem synodus regi, vt alterum ad regendam præfatam constitueret Ecclesiam, & rex iusserat vt Episcopi quærerent talem, qui posset in Episcopali ministerio eidem Ecclesiæ proficere, eorumque vota in Isaac ipsius Hilduini discipulũ conuenerant, obsecrantes huius in hoc Hilduini cõsensum, & deprecationem ipsius pro eo apud regem.

BRVNVARDO abbati, pro rebus sancti

Remi-

gij vel colonis Remensis Ecclesiæ in Thoringia constitutis. ADALARDO abbati, de amicitia inter ipsos, & qualiter debet esse verus amicus. GRVNOLDO abbati, pro Sigeberto fideli suo, vt res eius quæ coniacebant in regno Ludowici, in sua dominatione & tutela commendatas susciperet: & vt regi Ludowico suadeat, ne peruersorum credens consilijs, in talia se vlteriùs immittat, qualia contra fratrem suum Karolum tunc egerat: vnde tale dedecus ipsi acciderat, quale non accidisset, si exhortationibus huius domni Hincmari adquiescere voluisset.

* TRASVLFO Corbeiensi cum fratribus sibi subiectis; pro quodam fratre, qui præsumptiuè abscesserat à monasterio: quem à rege receptum in gratia præceperat idem pontifex ad monasterium festinè reuerti; pro quo rex rogauerat, vt mandaret, quatinus in monasterio pacificè susciperetur, donec cōuersationis eius modus à rege, & eodem Archiepiscopo tempore opportuno disponeretur. Item ad eosdem, gratiarū referens actiones pro impensa sibi ab eis benignitate, memorans se plurimum in eorum orationibus cōfidere, & eis deuotum existere, commonitoriaque salutis eis dirigens hortamenta, vt quiq; in i. Transulfo.

ipsis nauē dominicæ gubernationis suscéperant regendam, contra insurgentium tempestatū impetus impigra sollicitudine dirigere studeant, & vt persecutione imminenti paganorum, quacumq; recedendum sit, à bono proposito non recedant: &c.

ITEM Hilduino, vt certare procuret apud regem pro electione canonica Ecclesiæ Morinensi concedenda, quia & ipse hoc agere satageret quantum posset.

ADALGARIO abbati, gratias referens de orationibus ab ipso & fratribus sibi cō-missis Deo pro se oblatis, & de benedictione donorum ipsius Abbatis, commemorans etiam de rebus Ecclesiæ Remensis in Thoringia sitis, quas cuidā Amalrico commiserat, sed ipse malè abusus eis, diuinum proinde iudicium susceperit, quasque idem Abbas sub censu sibi dari petebat. Sed idem domnus Hincmarus id agere sine clericorum suorum consilio renuens, mandat vt easdem ad custodiendum interim suscipiat, & descriptionem earumdem sibi mittere studeat, & postea quod cum Ecclesiasticorum consilio ministrorum rationabiliùs considerauerit, ei remandaturus sit. Item pro eadem re post missam sibi descriptionem, significans insuper Ludouico regi se pro hisdem rebus litteras misisse, ad

se, ad petitionem ipsius abbatis, notificando ipsas res eidem abbati se commisisse, petendo quoque, vt ei solatium ferret, quatinus ipsas ordinare quietè valeret. Sed & Popponi cuidam, compescendo eum ab harum inquietatione rerum. Familiæ quoque in eisdem rebus consistenti litteris mandans, quòd eidem Abbati obedientes in cunctis existerent. ANASTASIO venerabili abbati ac bibliothecario sanctæ Romanæ Ecclesiæ, gratiarũ referens actiones pro benedictionibus sanctissimis ab eo sibi per Actardum Episcopũ directis: suas eidem quoque Abbati mittens munerum benedictiones. Quædam etiam opuscula suo labore confecta ipsi delegans. Item pro beneficijs sibi ab eo collatis, & vt suggestionem suam domno Papæ acceptabilem faciat, & de memoria benedictionis, quam dirigebat ei. GREGORIO eiusdem Romanæ Ecclesiæ nomenclatori, & apocrisiario, asserens quòd præfatus Anastasius multa bonitatis insignia sibi de ipso suis litteris intimauerit, & quòd magnam fiduciam in ipsius habere posset amicitia sinceriter mãdauerit: vnde & petit, vt eisdẽ Gregorius se inter fideles amicos suos tenere dignetur. GVNTARIO abbati, pro quodã irreligioso monacho, quem de monaste-

De hoc supra c. 21.

rio irreuerenter proprio libitu recedere ſi-
uerat: vnde valde reprehendit eum, oſtē-
dens ex auctoritate regulæ, quòd ita nō de-
buiſſet eum dimittere: monetque vt cum
miſſo regis perquiratur, & comprehen-
datur, atque in monaſterium reducatur,
& in arctiſſima cuſtodia retrudatur, eiuſq;
culpæ deſcribantur, ſibique deſcriptio ipſa
cum proprij Epiſcopi litteris dirigatur, vt
ſecundum ſacras regulas cum conſilio co-
ëpiſcorum de ipſo decernat. GOZLINO,
pro Bernardo nepote ipſius, qui ſeditionē
contra regem moliri ferebatur, hortans vt
ab hac intantione ſtudeat eum reuocare,
& vt ipſe Gozlinus pro nullo carnali affe-
ctu à recta via declinēt: fratrem quoq; ſuū
Gozfridum commoneat, vt ambo memo-
res parentum ſuorum à fidei ſincerirate nō
degenerēt. Item, quærendo cur ad ſe miſ-
ſum vel litteras non dirigeret, vt facere ſo-
litus fuerat, exhortans vt id frequenter pro
mutua dilectione atque cōſolatione facere
ſtudeat. Itē ſignificans quomodo de dile-
cto filio ei Gozlinus idem factus ſit inimi-
cus, & adhuc carum filium eumdem no-
minat, & iniurias ſibi ab eo illatas non
ſolùm patienter, ſed & libenter ſe fer-
re depromit, ac petit, vt reminiſcatur,
quia Remenſis Eccleſia eum regenerauerit

git in Christo, tonsumque in clericum sub religione nutriuerit & docuerit, de captione paganorum redemerit, ad gradus Ecclesiasticos vsque ad diaconatum prouexerit, plurimorum monasteriorum per concessionem regum Abbatem constituerit. Contra quæ ille potentia eleuatus, seditionem quæ in hac Ecclesia, vel in isto regno malè grassabatur excitauerit, quibusq; similia gesserit, & quantis malis obnoxius sit, prosequendo manifestat: obsecrans vt horum reminiscatur, & vocẽ Domini se reuocantis audiat, animæq; suæ misereatur, vt salutem consequi mereatur. *Eccl.* 30. Itẽ pro correctione ipsius Deo gratias agens, & orans, vt cõfirmet Deus quod operatus est in eo, & det illi & velle & perficere quæ sibi sunt placita pro bona voluntate, & cætera quædam. *Psalm.* 67. *Philip.* 2. * GRVNHARIO abbati, pro rebus sanctæ Mariæ, & sancti Remigij in Aruernico pago sitis, quas interdixerat Bernardo Comiti, mandans huic abbati, vt eas describeret, & earum descriptionem sibi deferret. *ms. Grimhario.* ADALGARIO vocato Episcopo, pro rebus Remensis Ecclesiæ in Aquitanis partibus coniacentibus, quas Bernardus Tolosanus Comes occupauerat, & quia pretio eas obtinere non potuit, deprædatione pessumdedit, donec

Deus inde suum iudicium exercuit: quasi que idem domnus Hincmarus Agilmaro Episcopo commiserat: quando etiam de incestis, & vsurpatoribus rerũ Ecclesiasticarum libellum, iubente rege, ipsi Episcopo dederat. Mandata quoque pro eisdem rebus ad eũdem Episcopum data huic dirigit: & vt cum eodem iste quoque, participato consilio, pro ipsis rebus satagat, hortatur, quosdam designans pagos, in quibus eædem res coniacerent: Aruernicũ videlicet, Nigrummontẽsem, Lemouicum, & Pictauũ. In aliis quoque pagis, quorũ non meminit, sed ab hoc requiri atque describi, sibique ipsam descriptionem mitti petit. LAMBERTO quoque, quem vnicè dilectum ac visceralem filium suum memorat, admonens & exhortans qualiter agere debeat erga illos, inter quos conuersabatur, & qui eum electuri esse videbantur ad Episcopatum Mettensem: præcipuè monẽs pestem Simoniacæ hæreseos in omnibus præcauere: Quia proficere, inquit, in Ecclesiastico gradu non poterit, qui ad hoc vt hæreticus fiat, promouetur. Suadet etiam, vt regulam pastoralem sancti Gregorij festinanter legat, ac mente recondat, & secundum eamdem regulam se interiùs & exteriùs in viã, qua ad Episcopatum

tam peruenitur, dirigat, & per quã in Episcopatu ad vitam æternam tenditur, corrigat: significans se amicis suis, tam Episcopis quã Comitib' regni Lotharij pro eo litteras dirigere, fidem facere, quia de cõsiliis & salubribus ipsius exhortationibus non deuiabit, petitque ne mẽdacem super his apud amicos eum faciat. HVGONI Abbati, pro electione Nouiomensis Episcopi post decessum Ragenelini, petẽs vt hortetur reges Ludouicum & Karlomãnum, quatinus voluntatẽ Dei, & antecessorum suorum consuetudinem in in hac causa cõseruent. Notificat etiam illi obitum Hincmari nepotis sui Laudunensis Episcopi, rogans vt pro eius animæ remedio per subiectos ac familiares suos Domini misericordiam deprecari * satagat. Item vt præfatis regib' necessarios cõstituat nutricios, quia nimis iuuenẽ habebant consiliarium, & de his quæ sibi iidẽ reges * pro custodia Tornacẽsis parochiæ mãdauerant, & quid ipse super his egerat, quidve illi postea remãdauerint, vel quid ipse rescripserit eis nolẽtibus assẽsũ præbere super electione canonica præfatæ Nouiomẽsis Ecclesiæ: & quia ipse nihil inde aliud egerat, nisi quod per triginta & quinque annos in huiusmodi negotio solitus erat. Et quid sibi mandatum postea

Hi erãt filij Ludouici Balbi, ac nepotes Caroli Calui.

ms. satagẽs

j. pro custodienda Tornacẽsi parochia.

postea ex parte regum, vel ipsius Hugonis in hac causa per Warinum clericum fuerit, quasq; litteras deinde præfati reges eidem miserint. Adiungens sacrorum canonum promulgatas super electione canonica auctoritates, & ostendens, quòd nō Episcopi de palatio præcipiātur eligi, sed de propria qualibet Ecclesia: & quòd de ordinando Episcopo, non regis vel palatinorum debet esse commendatio, sed cleri & plebis electio, & Metropolitani in electione dijudicatio, deinde terreni principis consensio, & sic fieri Episcoporum manus impositio: asserens pro certo quòd ipse in neminem specialiter intenderet, nisi vt quisque sit, secundum sacram auctoritatem ad hoc accederet officium, & quod spiritale ministerium postulat, sciret ac faceret, &c. Item mittens ei exemplar epistolæ, quam regi Karolo, Ludouici Transrhenensis filio direxerat, pro regibus adhuc pueris Ludouico & Karlomanno: hortansque vt si potuerit obtineat, quatinus idem Karolus (quia filium non habebat) vnum ex his regulis sibi adoptet in filium, & sub manu boni ac strenui baiuli ad hoc eum nutriri faciat, vt sibi heredem aut in totum, aut in partem statuat: & vt secretè Hugo apud Karolū obtineat, quò & horum puerorū, &

regni

regni huius causam super se totã suscipiat, & quæque disponenda regio sunt in ministerio, ipse disponat. Præmittens etiam, vt scripta sua, quæ Karolo mittebat, ipse Hugo, si haberentur vtilia & rationabilia, suo sapiẽti cõsilio & prudenti prosequatur studio: sin secus quàm inibi deberet inueniretur, sapienter illud oommutare, vel si foret necesse quid addere vel obtinere satageret. Item pro mãdatis Ludouici Germaniæ regis, ac suasionibus: primò scilicet vt Episcopos Remẽsis diœceseos eidem regi apud Attiniacum obuios ire præcipiat. Secundò vt ei consilium remandet, qualiter istud regnũ disponat, quid videlicet ad hæc missis eiusdem regis respondeat, & si Ludouicus ipse aduenerit, & rogauerit vt eum in regem consecret, quid & qualiter inde sit illi agendum, &c. Præterea & alia quædam Abbati scribit eidem.

Quæ sacerdotibus vel monasterijs quibusdam scripsit.

CAP. XXV.

GAVTSVINO sacerdoti & ceteris fratribus Deo & sancto Dionysio seruiẽtibus scribit pro quadam domo sibi quondam ad ipsis cõcessa, & ex parte ab eodem

coëmpta

coëmpta, quam quidam eorũ sibi subripiẽs, vsurpauerat. Vnde miratur, si hoc fratres ita fieri cohibuerint de eo, qui in nullo, quãtum meminit, inutilis eis fuit, sed sicut illis tunc visum fuerat, in multis vtilis & necessarius apud eos mãsit, & non modica eis obtinuit, & reobtinuit. Nõ hæc ideo dicẽs, vt sibi pretiosa sit illa domus ad tenendũ, vel corticula, sine caritate, inquit, vestra. & cætera. ITEM WILIGISO cum cæteris eiusdẽ monasterij monachis, de eo quod audierat eos à quodam presbytero pretium quærere pro decima: vnde maximam se verecundiam dicit habere propter alios homines, qui hoc audituri erant. Quod quantum periculũ sit, eis ex diuina ostendit auctoritate, & canonum promulgatione, ac deinde: *Absit*, inquit, *fratres vt alij Ecclesiastici & religiosi viri hoc audiant, quia monachi de monasterio sancti Dionysij decimam vendere quærunt, vt de ipso pretio infernũ cõparent. Multò magis autẽ absit, vt hoc laici audiant, quod nemo etiã peccatis publicis implicatus in mea parochia facere audet. Si enim aliquis de alio monasterio quã de nostro hoc tentare, quãtò magis facere præsumeret, ab õni cõmunione illũ de parochia mea excõmunicarem. & cætera.* Item eisdẽ monachis, pro visitatione diuinæ miserationis,

qua

qua admonitus dies suos sicut vmbram declinasse dicit, & se sicut fenũ aruisse: mittens eorum obsequiis tantulam benedictionem, ducentos scilicet solidos de meris denariis: petensque vt apud cõmunẽ patronum beatissimum Dionysium in sacris orationibus sui memoriam iugiter haberẽt: poscens etiam pro Haimone fideli suo penè in extremis posito, quẽ dilectum filiũ suum nominat. * FVLCRAMNO præposito, & fratribus monasterij Corbeiensis, scribens pro electione Abbatis eis à rege concessa, proque litteris regiis super eadem re, & aduentu ipsius domni Hincmari ad eos. Vnde illũ consuluerant, instruit ipsos, qualiter in hac electione eis sit agendum secundum doctrinam beati Patris Benedicti, vt in omnibus magistrã sequantur regulã, nec temerè ab ea declinetur à quoquam, vtpote rationem reddituri pro omnibus ante tribunal Domini nostri Iesu Christi. MAGENARDO præposito, & fratribus in monasterio S. Richarij degentibus, pro litteris, quas Apostolicus Papa regi Karolo, sibique miserat, pro quodam, qui monachum atque presbyterum interfecerat: in quibus litteris tenorem iniunctæ pœnitentiæ exposuerat, admonens vt diuinis monitis in his quæ ipsæ litteræ præcipiunt

Psal. 101.

j. Fulcramno.

De hoc supra ca. 23.

obedire

obedire procurent. MONACHIS cœnobij sancti Medardi pro Hainoardo monacho, qui veniã pro excessibus suis apud regẽ postulauerat: de quo ex verbo regis mãdat, vt eum vel ad habitandũ regulariter inter ipsos recipiant, vel iuxta petitionem illius litteras dimissorias illi ad certum locũ faciant, & absolutũ abire cum pace permittant. SIGEBODO sacerdoti & præposito monasterij sanctimonialium Laudunensis Ecclesiæ, super interrogatione qua requisierat ab eo, qualiter oporteret eũ agere de inquisitione sibi cõmissa in Oriniaco monacharum monasterio super Abbatissa & præposito ipsius monasterij, vnde interrogãti respõderat, quia non verbis de talibus, sed scriptis respondere deberet. Quocirca rescribens quoque ostendit quæ in legibus, quas Catholica probat Ecclesia, & in regulis Ecclesiasticis de his scripta sint: præcipiẽs etiam, vt priuilegiũ ipsius monasterij sibi afferatur, & notificẽtur ei per certas personas de certis rebus accusationes ipsius Abbatissæ atq; præpositi, vt secundũ sacras regulas cum consilio coëpiscoporum & visitatoris Laudunensis Episcopij, quia tũc Episcopus ibi nõ habebatur, inde Domino inspirante * decernat. QVIBVSDAM decanis parochiæ Suessonicæ, pro quodam pres-

* decernatur.

presbytero, qui præiudiciũ passus iustitiã & iudiciũ apud Episcopum suum Rothadũ nõ valebat obtinere, vnde & ipse domnus Hincmarus eũdem Præsulem monuerat, vt si propter infirmitatem non valeret ipse ad synodum venire, vel missos suos, comministros videlicet Ecclesiæ sibi commissæ, mitteret, vt res canonicè diffiniri valeret: admonetq; per has litteras eosdẽ decanos, & Metropolitana præcipit auctoritate, vt presbyteros decaniæ suæ ad denunciatum placitũ venire cõmoneant, & cum eis ipsi veniant. Quod si non fecerint, synodalem sententiam apud proximè futuram synodũ se nouerint accepturos. SIGEBERTO cuidam sacerdoti, pro Heidilone Episcopo ipsius, de quo talia se audisse dolebat, qualia de bono laico dici non conueniret, & quia culpabatur, quòd talem Episcopũ ordinauerit: asserens se de illo, quem ante nõ cognouerat, fidei & testimonio ipsius Sigeberti credidisse, præcepitque ipsi Sigeberto ad se venire, vt ore proprio ei dicere possit, quæ de episcopo audiuit, & si vera forent, simul considerarent, qualiter illa corrigeret: si vera non essẽt, qualiter mẽdacia esse docerentur.

Quæ viris quibusdam illustribus.

CAP. XXVI.

VIRO illustrissimo EBERARDO, ex principibus imperatoris Lotharij, litteras dirigens pro adipiscenda familiaritatis apud eum gratia quondam sibi ab ipso gratis oblata, congaudet bonis quæ de ipso per certas audiebat personas, *maximeque per Amolum præsulem, quem sincerissimum & carissimum vocat patrem suum, mittens ad ipsum cum litteris etiam fidelissimum quendam missum suum. Itẽ laudãs sinceritatis ipsius deuotionem erga Deum, & sacræ auctoritatis cultum, principumque vnanimitatem, & Ecclesiasticæ pacis studium, debitumque religionis: monens quoque pro caritatis officio, vt sicut cœpit meliùs ac meliùs proficiat: quia natura humana, testante Iob, nunquam in eodem statu permanet, & quia in isto sæculo quacumque præditus quis potestate contra fluminis tractum nauigat: qua de re aut viriliter nauigans superiora petet, aut remissis manibus habet ad ima relabi. Studeat autem præcipuè, vt Deo super omnia placeat: deinde vt Ecclesiæ pacem prouideat; tũ vt principibus bona nõ solùm

f. maximè quæ.

Iob 14.

solùm suggerat, sed etiam ingerat. Viris Ecclesiasticis & locis sãctis debita priuilegia adquirere insistat, populo Christiano pacem & vnanimitatem procuret, bene agentibus congaudeat, malè agentibus resistat, seipsum, sobriè, iustè, & piè viuẽdo, solerter custodiat, & cætera exhortationũ valde necessaria. Post quæ suggerit etiã de quibusdam necessitatibus, tam ex monasterijs, quàm & alijs, pro quibus & Imperatori litteras direxerat, quæ in parochia sua ab illius erant auctoritate corrigenda, & reliqua de vtilitate animæ, & consilio spiritali conseruando. FVLCRICO cuidam, præmissi imperatoris magnati, qui vxorem legitimam inlegitimè dimiserat, alteramq́ue insuper duxerat, vocãs ad synodum, excommunicationis iam in eum datæ, atque in comprouinciali synodo confirmandæ pandit modum. Item postquam pœnitentiam pro hoc admisso visus est suscepisse, iteranti vias suas, & reuerso ad vomitum suum manifestam dat excommunicationis sententiam, cunctisq́ue id notificare satagit fidelium Christi personis, quibuscumque audire contigisset, maximeq́ue Episcopis, in quorum videbatur parochijs conuersari vel frequentare.

Tit. 2.

De eodem supra c. 20.

VVLFINGO cuidam ministeriali eiusdem

imperatoris Lotharij, commemorans familiaritatem, quam quondam ab eo popoſcerat, & dilectionem quam ei ſpoponderat, rogans vt innoteſcat Imperatori ſuper epiſtola, quam frater ipſius Karolus rex eidem dirigebat, quatinus eam ſuſcipiens, familiariter diſtinguat, & ſecretò legat. Cenſum quoque de villa Dudeciaco anni præteriti cum cēſu præſentis anni ſibi trāſmitti iubeat: vnde in illius memoria aliquid ornamenti in ſepulchro ſancti Remigij facere poſſet, quod ornare, & corpus ipſius ſancti in crypta diſponebat à nouo præparata transferre. Item pro repetitione præmiſſi cenſus de villa Dudeciaco ſex librarum: ne fortè ſuggeratur Imperatori, quòd cupiditate inlectus hunc cenſum repetat, quem in ſuos vſus nunquam redegerat: ſed cupiens euadere periculum, ne ſilentio ſuo in diebus ſuis cenſus ipſe depereat, & ipſa villa in alodem vertatur, & Eccleſiaſtica mancipia in ſeruos & ancillas diſpertiantur, ſicut & de multis, tam rebus, quàm mancipijs huius Eccleſiæ, ſed & de ipſa iam villa fiebat. Enitens eiam, vt ſenior ſuus inde periculum non incurreret, vel ipſe cum ipſius periculo partem nō haberet. Aſſerens quòd ſi cupiditas in hoc eum vexaret, duodecim libras repeteret, quas

Carolus Caluus.

quas auus & pater huius regis inde soluerunt, &c. Subinfert etiam quædam de præfato Fulcrico, qui Roma veniens iactabat epistolas Papæ pro absolutione sua tam regibus se, quàm huic Archiepiscopo deferre. De quo monet hunc Vulfingum, vt suggerat regi, ne seducatur in hac causa: sed omne cum ratione cauens periculum, faciat vt veniant ipsæ epistolæ coram illo & Episcopis, & quidquid melius inuentum fuerit inde sequantur, & quia interim quod rationabiliter & canonicè factum fuit, non debeat contemni. NANTARIO amico suo fideli, pro rebus sancti Remigij disponendis in Wormacensi pago, inferens quòd quidam homines eum petierint, vt præstaret illis colonos earum rerum ad diuersas operas, & quidam vt venatores illorum in ipsis rebus per aliquod tempus manere concederet: quod neutrum se concessisse, vel concessurum esse fatetur, quoniam sui antecessores hoc facere non sunt ausi: quia sanctus Remigius cum grandi maledictione vel interminatione hoc fieri vetuerit, &c. IMMONI Comiti, pro rebus huius Ecclesiæ in regno Aquitanico coniacentibus, vt auxilium ferret earum prouisori, cui committebantur. GERARDO Comiti nobilissimo, pro Isaac Lingonicæ

S. Remig. in suo testamento.

 sedis

sedis electo, vt per eius hortamen ordinaretur Episcopus, quia Vulfadus, qui ipsam occupauerat Ecclesiam, canonicè nō potuit ordinari. Itē pro his quæ sibi litteris idem Gerardus significauerat: scilicet quòd Karolus Franciæ rex senioris ipsius Karoli Cisalpinæ Galliæ regis regnum sibi vellet subripere, quod ipse domnus Hincmarus nequaquam fieri asserit. De rebus quoque sancti Remigij in Prouincia sitis, pro quibus audierat domnum Hincmarū ad regem proclamasse, quod se penitus negat egisse, nec quotienscunque necesse fuit, pro *ipsius rebus ad alium, quàm ad ipsum Gerardum, & ad suos fideles inde suggestionem, direxisse. De hoc etiam quod scripserat hic Comes se audisse, quòd rex iste Karolus monasteria vellet vsurpare, quæ beato Petro Apostolo idem Gerardus tradiderat: & quia si res ipsius, quæ in hoc regno coniacerent, ab eo forent ablatæ, ipse licet inuitus res huius regni, quæ in illo habebantur regno præsumeret: respondet domnus Præsul, quia sua voluntate nemo res Ecclesiæ in suum periculum vsurparet: timere se asserens, ne coram Deo dignus habeatur, vt hoc in tempore sacerdotij sui commissa sibi patiatur Ecclesia. Veruntamen si quis præsumpserit, plus

*j. ipsis.

plus illi dolere quàm ſibi, periculum præſũptoris ex diuinis pandens auctoritatibus. Adiiciens quoque de eo quod ſe monuerat, vt ſacri cauſa miniſterij regem à talibus reuocaret exceſſibus, quia priùs in illius diſpoſitione talia non perceperat, & de vanis ſuſpicionibus ſuum non erat ſeniorem corripere, ideo nec inde monuerat. Nunc autem certam & cauſam habens, & perſonam, debita deuotione ac fidelitate ſtudebit dominationẽ ipſius monere. Itẽ pro præfatis rebus ſancti Remigij, de quibus idem Gerardus huic Archiepiſcopo litteris ſignificauerat ſe condolere, quia deuaſtabantur à multis, & plures earumdẽ vaſtatores dicerent, quòd per conceſſionem regis Karoli, & huius domni Hincmari eaſdem res occuparent. Vnde notificat eidem Gerardo, quia ex quo eaſdẽ res eidem cõmiſerit, nullius alterius eas prouiſioni delegauerit, niſi tantùm Hildoardo cuidam nutrito ſuo iniunxerat, vt maiori villæ in his quæ neceſſaria fuiſſent, auxiliũ ferret, ſub defenſione tamen & tutela præfati Gerardi Comitis, addens de cæteris earumdem rerum vſurpatoribus quid agẽdum ſibi videretur. Ipſas autem res nulli homini ſuo vel alterius in beneficium dare auderet, quia ſanctus Remigius hoc

in ſuo teſtamento terribiliter contradixit. Ipſe verò Comes, qui pro amore ſanctæ Dei genitricis & ſancti Remigij, res ipſas in ſua tuitione ſuſceperat, ſicut bene cœpit, ita viriliter de cætero agere procuret, quoniam in Remenſi Eccleſia per decem monaſteria tam canonicorum, quàm monachorum, atque ſanctimonialium, ampliùs quàm quingenti pro ipſius præſenti & perpetua ſalute, in pſalmis & canticis ſpiritalibus, atque ſacris oblationibus continui oratores exiſtant. &c. Item pro eiſdem rebus penè ſimilia. Item mittens ad eaſdem res ordinandas per ipſius Comimitis * auxilium, atque diſponendas, monachum atque presbyterum de monaſterio ſancti Remigij nomine Rotfridum. RODVLFO illuſtri Comiti, pro infirmitate coniugis ipſius, & pro eo quòd ferebatur idem Comes inter regem & quoſdam ſubiectos ipſius quædam contraria ſeminare: aſſerens ſibi quoque domnus Hincmarus, qui ab huiuſmodi re valde ſe immunem putabat, hoc ipſum reputari: & quia de his qui erant cum rege talia mandata venirent, quæ non conueniſſent. Vnde nihil eidem Comiti ſcribere poſſet, neque per alium mandare, donec ſimul loquerentur, & de talibus, quæ vidiſſent meliùs

* *ſ. Conſilium.*

meliùs ad vtilitatem & honestatem senioris sui pertinere, mutuò conferrent: quantocius autem potuisset ad regem pergeret, & cum illo degens, quantumcunque valeret, certaret vt se coram Deo corde & opere custodiret, orique suo, ab ipsis etiam qui putabantur amici, custodiam imponeret, & de conuocatione fidelium regis, & directione ipsius animi, atque discissione huius regni: sed & interfectione Britonum Herispogij, Salomonis, & Almarchi, atque de itinere reginæ ad regem, prout ipse mandauerat, & quia multùm de rege timebat. Item de eo quòd in litteris ipsius Comitis inter ipsum Comitem & regem commotionem cognouerat esse indebitam, vnde satis tristis effectus erat. Et quia de his quæ sibi litteris significauerat, apud regem, prout potuisset, satageret, & quidquid inueniret, si ad eum remitteret, ipsi remandare curaret. Adiiciens quid sibi de hominibus suis acciderit, quos secum super Ligerim habuit: monens & confortans in Domino, ne commoueatur leuiter pro talibus, quibus illi qui Deum timere nesciunt, commouentur: sed suum bonum nomen, sicut bene cœpit, vsque ad finem perducere studeat. Et quia regis animum iam bene

Psal. 140.

cognoſceret, qui licet aliqua ſit perturbatione commotus, ſtatim vt cum eo locutus fuerit & ei ſuam deuotionem manifeſtauerit, ſicut decet, & ſicut rectũ eſt, eũ habebit. Admonens, vt iuxta Apoſtolum omnis indignatio auferatur ab eo cum omni malitia. Quod ſi fieret, pro eo quòd rex nepos ipſius eſſet, plùs pium animũ erga eũ haberet, pro hoc quòd ſenior ipſius eſſet, plùs humilem haberet animũ circa ipſum. &c. WELFO cuidam nobili viro, multas gratiarum referens actiones, quòd talem erga ſe conſeruaſſet amicitiam, vt hominẽ ipſius ſine conſenſu eiuſdẽ recipere noluiſſet, & quòd idem homo ſe ſine cauſa dimiſerit, & ſine licẽtia ſua irreuerenter abſceſſerit, quod nemo ſuorum adhuc alius fecerat: intimãs qualiter eum ſuſceperit, & quã benignè nutrierit, multaque illi bona fecerit, qualiterque iſte inter ſeniorem ſuum & regem miſſus ad ipſum, inconuenienter egerit. Petit autem, vt nullatenus eum recipiat, antequam ſecum loquatur, & ſciat ſi rectam contra ſe idem homo rationem habeat: adiiciens non id ſe de illo ideò replicare, vt aliquod odiũ illius teneat: ſed ne ille contra iuſtitiam recipiens hunc, in Deum peccet, & in ſe amicum ipſius offendat: præſertim cùm ſalua amicitia,

Epheſ. 4.

per

per eius licentiam illum habere poterit. FOLCONI Comiti palatij regis, pro quodam presbytero parochiæ Suessonicæ, qui relicto Ecclesiastico ad ciuile iudiciũ proclamauerat super accusatore suo, qui probaturum se promiserat esse quod aduersus eumdem presbyterum proferebat. Mandat autem huic Comiti, ne in hac se causa cõmisceat, antequã ab eo tractetur, an id rationabiliter fieri debeat, quia de presbyteri & Ecclesiæ causa ad Episcopos & ad synodũ diffinitio pertineat, non ad malli vel ciuilium iudicũ dispositionẽ. &c. MAIONI illustri Comiti, gratiarum referẽs actiones pro benignitate & sollicitudine, quã domno Theoderico Camaracensi præsuli, viro sancto, & Ecclesiæ ipsius exhibere curabat, petitque vt si in eorum diebus idem Dei seruus ad communem Dominum transiret, pro electione concedenda clero & plebi Ecclesiæ ipsius apud Lotharium imperatorem satageret. De pace quoque procuranda inter reges, vnde sibi scripserat, rescribit, quia semper eam desiderauerit, & vt inuiolata inter eos maneret, prout potuit, commonere curauerit, & quantum Deo cooperante valuerit, inde laborare curabit. RORICO Normanno ad fidem Christi conuerso, vt in

Dei

Dei voluntate, & mandatorum illius obseruatione proficiat, ſicut & eum velle ac facere per multos audiebat, & vt nemo ei perſuadere valeat, quò contra Chriſtianos paganis aut conſilium, aut adiutorium præſtet: quia nihil ei proderit baptiſmum Chriſtianitatis accepiſſe, ſi contra Chriſtianos vel per ſe, aut per alios quoſcumque peruerſa, vel aduerſa fuerit machinatus. & cætera, quæ proſequitur, Epiſcopaliter intimans, quantum in tali ſit machinatione periculum. Monens etiam, vt Balduinũ à Dei Spiritu, quo canones ſancti ſunt conditi, per Epiſcopalem auctoritatem propter filiam regis, quam in vxorem furatus fuerat, anathematizatum, nullo modo reciperet, neque ſolatium vel refugium aliquod apud ſe habere permitteret: ne illius peccatis & excommunicatione inuoluantur tam ipſe, quàm ſui, atque damnentur: ſed talem ſe exhibere procuret, quatinus ei orationes ſanctorum proficere valeant. LVITARDO illaſtri viro, pro his quæ de ipſo audiebat ad animæ illius periculum pertinentia: præcipuè de quodam presbytero, quem contra leges de Eccleſia eiecerat, & alterum ibi conſtituerat, efficaciter & Epiſcopaliter monens, vt à talibus ſe præ-

ſumptio-

sumptionibus compescat: quia si non fecerit, ipse quod sacræ leges præcipiunt facturus sit in eum, & per omnia regna Episcopis vsque ad Papam Romanum, eum esse mandabit excommunicatum. Presbyterum verò aduenam, quem miserat in eadem Ecclesia, ab omni Remensi parochia excommunicatum esse designat. Item vocans eum dilectum filium, & ideo sic eum vocare se dicens, vt talem se faciat, quatinus in eius dilectione rectè manere possit, velut idem Præsul exoptat. Sed audiens eum non talem se exhibere, qualem * deberet erga Remensem Ecclesiam, de qua multa bona habebat, vt famulos ipsius Ecclesiæ inquietans cum pace non sineret degere, mandat illi ex auctoritate Dei & sanctæ Mariæ, & sancti Remigij, & sua Episcopali, nec non ex banno regis, cuius missus ipse pontifex erat, vt nullum impedimentum, vel ipse, vel homines sui hominibus Remensis Ecclesiæ faciant, nec per aliquod ingenium vel per consensum suum: sed si quid rationabile quærere vult contra potestatem Remensis Ecclesiæ, per legem quærat. Quia si aliter fecerit, tā per Episcopalem auctoritatem, quàm per missaticum regis, quod inde rectum fuerit sustinebit. j. decrevit.

Excom-

excommunicat etiam quemdam Diaconum ipsius, qui aduersabatur famulis sancti Remigij. & cætera. * THEODVLFO Comiti, pro præsũptione Ecclesiastici ministerij, qua defuncto quodam presbytero abstulerat quæ idem presbyter in eleemosyna pro se dari præceperat, & insuper vsurpauerat quæ ad ipsam Ecclesiam ritè relicta fuerant. Ostendit ergo manifestè, quã maximum crimen sacrilegij commissum sit ab eo: sed & quomodo contra humanas egerit leges, & quid inde fieri debeat, & qualiter Ecclesiæ in potestate & ordinatione sunt Episcopi secundum sacros canones, & imperialia capitula. Vnde mandat ei, vt iuxta sacras auctoritates, & regũ præcepta, quidquid de facultatibus ipsius Ecclesiæ acceperat præsentialiter Ecclesiæ reddat, & presbyteris, quibus res commendatæ fuerant, restituat, deinde ad se veniat, vt inde medicinam accipiat, quatinus sanus fiat, dans illi spatium septem dierum postquam litteras ipsas acceperit, vt octaua die ad se veniat, quò vel si non est ita, debitam rationem reddat, vel si est ita, congruam satisfactionem agat: quod si non fecerit, exemplar istarum litterarum ipse regi transmittet, vt ille suum inde ministerium faciat, & postea idem

* Teudulfo.

Præ-

Præsul suum exinde perficiet. Et quoniam audierat quòd ipsam Ecclesiam idem Comes denominato pretio vendere pararet, adiecit: *Propterea scias* inquiens, *quia si vel vnum denarium tibi aliquis clericus pro ipsa Ecclesia, vel pro alia aliqua in mea parochia, per se, aut per immissam personam dederit, per me ordinatus in ea non erit. Si autem vis ibi habere presbyterum, adduc mihi talem clericum, qui aptus sit sacro ministerio, & ego illũ inquiram, & illi Ecclesiam dabo, & tunc illũ ordinabo, si mihi talis clericus satisfactionem fecerit, quòd nullum pretium inde donauerit. Et si tu ita facere non volueris, ego ordinabo, qualiter populus ibi officiũ habeat, vsq; dũ ibi ordinem presbyterum. Cui si aliquod impedimentũ cõtra diuinas & humanas leges feceris, & manifestũ fuerit, presbyter ibi permanebit, & tu & omnes qui tibi consenserint, ab omni Christianitate vsque ad satisfactionem eritis separati. Hac, care fili, ideo mando tibi & taliter commoneo, quia saluum & honoratũ te cupio, & inter filios Ecclesiæ te in loco filij habere volo. Et si me coëgeris, vt sicut Dominus dicit in Euangelio, sis velut Ethnicus & publicanus, nõ mihi, sed tibi reputare debebis.* Mat. 18. *Postquam istas litteras dictaui, dictũ est mihi quòd matricularios à ministro meo constitutos de illa matricula eiecisti, & ibi* * *Bouariũ* ¦. Bouariũ. *misisti,*

misisti, & pro illa matricula in pretio vnum asinum accepisti. Quod si ita est, non solùm criminaliter fecisti, quia contra omnes leges Ecclesiasticum ministerium homo laïcus vsurpasti, & eleemosynam, id est misericordiam pauperum, ac per hoc Deum, qui misericordia miserorum est, sicut Iudas proditor, vendidisti. Sed etiam turpiter in hoc nimis fecisti, vt de mendicitate, de qua mendici viuere debent, Comes & honoratus regis consiliarius in pretio asinum accepisti, & omnes qui hæc audiũt, pensare possunt qualiter de alijs causis pro amore & timore Dei, & reuerentia tui ministerij iustè & rectè facis, qui de tali miseria sine vlla verecundia turpe lucrum requiris.

ANSELMO illustri viro, pro quodam presbytero, quem apud se accusauerat, sed ad denominatum placitum non venerat: significans purificasse hunc presbyterum canonicè seipsum à crimine coram missis ipsius Anselmi, in conspectu plurimorum tam clericorum quàm laïcorum, non tamẽ misisse, quia nec debuerit, in sacramentum plures sacerdotes ipsius testes. Hortatur autem & monet, vt omnem rancorem, quẽ contra præfatum presbyterum habebat, à corde suo expelleret, ostendens quantum malum sit odium retinere in corde. Interdicit etiam auctoritate Dei & sanctorum eius,

eius, vt eidem presbytero nullum præiudicium vel machinationem inferat, quia si fecerit, ipse inde suum ministerium faciet. Precatur etiam vt iustitiam Deo, sibique faciat de hominibus suis, qui presbyteris quibusdã testibus præmissi presbyteri ausi sunt iniurias intulisse: quia si non fecerit, & de ipsis quoque suum facturus sit ministerium. BERNARDO Comiti Tolosano propinquo suo, pro rebus Remensis Ecclesiæ in Aquitania coniacentibus, quas ille in præstariam sibi concedi petebat: quod idem Præsul se facturũ negat, quia non audeat, propter testamentum sancti Remigij, quod id omnino fieri prohibuerit. Vnde alteri quoque BERNARDO Comiti * Rodomensi scribit, vt loquatur cum hoc Bernardo, ne res easdem suis hominibus in beneficium donet, vt eum fecisse audierat, & de inquisitione harum rerum, si rex iuberet, per ipsum agenda. Item præfato Bernardo Tolosano pro eisdem rebus, adiurãs illum per Deum omnipotentem Dominũ Iesum Christum, & per eius genitricem, sanctumque Remigium, vt nihil inde præsumat, nec vllum impedimentum mancipijs in ijsdem consistentibus faciat: neque Bernardo Comiti Aruernico, cui easdem commiserat ad defendendum, inde mole-

* j. Redonensi.

stiam

ſtiam ingerat: quia ſi fecerit, eum à liminibus ſanctæ Eccleſiæ, & à communione fidelium cum plenitudine Epiſcoporum, tam Aquitaniæ, quàm aliorum regnorum ſegregabit. Item admonens eum pro eadem re, vt conciliet ſibi amicitiam ſanctæ Mariæ & ſancti Remigij de præfatis rebus, oſtendens ex ſacris auctoritatibus, quantum periculum ſit res ſacras iniuſtè retinere, caueatq; ne Eccleſiaſticum iudicium proinde mereatur in hoc ſæculo, & æternã perditionem in futuro. Itẽ quia præiudicium & non modicum damnum Remenſi faciebat Eccleſiæ, oſtendit eum prædamnatum à ſacris canonibus ſanctorum iudicio, & à ſe cæteriſque Præſulibus, quorum res Eccleſiaſticas vſurpabat: legationem pro hoc præiudicio directam, & tunc iterum cum imperatore ad Papam Romanum dirigendam, quatinus eius auctoritate congregata ſynodus, eum, cæteroſque rerum Eccleſiaſticarum peruaſores damnationis ſententia percellat. Ideo ſecundum Euangelicam auctoritatem priùs eum Epiſcopali auctoritate commonet, atque per crucem Chriſti & ſanguinem ipſius interdicit, ne de rebus Eccleſiæ Remenſis ſibi præſumat, neque à quocunque, niſi ad ipſarum, rerum contra peruaſores defenſionem, præ-

Matt. 18.

ſumi

ſumi conſentiat. ENGELRAMNO, Goſlino, & Adalelmo Comitibus ſcribit, mittens eis cum literis ſuis litterarũ regis exẽplar, in quibus continebatur, vt Epiſcopos conuocaret & laicos fideles regis, ad prohibẽdũ vel reſiſtẽdum Karlomãno Diacono regis filio, qui inſurrexerat contra patrem ſuum: in quibus litteris, quærens quid eis ſuper hoc regis ſit agendum præcepto, deſignat non eſſe Karlomnannum ſuæ prouinciæ, vtpote qui ſit ordinatus ab Hildegario Meldenſi Epiſcopo, & ſecundum canones non poſſit aliquid diſponere de illo, Epiſcopos quoque de alia prouincia conuocandi poteſtatem non habeat, ſed neque ſuffraganeos ſuæ ſedis tunc tempus habeatur conuocandi, cùm dies inſtet Natalis Domini: & licet Epiſcopi cõueniant, & Karlomanno ſuas parochias interdicant, non ſibi videtur vt pro eo quod cæpit dimittat, ſi alia poteſtas illi non contradicat. Conſiderandum verò monet rationabiliter, quid iuxta mandatum regis ſuper hac re ſit agendum, ne malum maius accreſcat. Significans qualiter conueniendum, & alios eis ſit conuocandum, danſque conſilium vt idem Karlomannus aduerſum ſe non prouocet Deum & patrem ſuum, Epiſcopos quoque regni huius, Suprà c. 18.

& populum ad iracundiam contra se, ne & in animo, & in corpore, tam ipse, quàm illi qui eũ secuti fuerint, pereāt. Ipse verò Præsul & hi Comites mittāt ad regẽ, vt eum faciant, prout meliùs potuerint, illi placabilem: sin autem aliter eis videtur, sibi remandent, & cætera. Item eisdem pro hac ipsa re, designans bonum sibi videri fuisse consiliũ, quia non commouerint populum antequam simul loquerentur, considerantes si quid boni possent inuenire cum Karlomanno, credens quia suum & ipsorum debeat obaudire consilium, & cæt. ITEM KARLOMANNO, Goslino, & Conrado, pro iussione regis qua mandauerat, vt ipse Præsul cum cæteris fidelibus regis conueniret ad mandatum regis audiendum, & Karlomanno denuntiandum: designans vbi & qua die vel hora simul conuenire debeant, & vt Karlomannus Goslinum & Conradum ad ipsos mittat, vel ipse Karlomannus, si placuerit ei, ad eosdem veniat, vt missaticum regis simul cum ipsis audiat, & ibi pariter considerarent, qualiter ei ad saluationem & honorem suum de cetero sit agendum. HARDVINO Comiti, pro causis supradictis de Karlomanno, quomodo tunc res se haberet; & quia obsides

des inter se dederant, & cum Karlomanno locuti fuerant, eiq́ue suaserant, vt pacificè in hoc regno degeret, ac veniente patre cum ipsis ei obuiam pergeret. Sed quia regẽ citiùs quàm sperabatur audierat aduenire, quid idem Karlomannus tũc facturus esset se nescire fatetur. Monet tamẽ vt præparatus sit hic Comes ad mandata regis, si qua iusserit, exequenda. Item pro quibusdã malefactoribus hominibus cuiusdam Wiperti, qui rapinas, incendia, & homicidia, & alia mala faciebant, cõmonens eumdem Harduinum, vt cum fratre suo Hadeboldo decertet, quatinus hæc mala legibus emendentur, & cessent, ne ipsi, qui missi regis erant in hoc regno, pro talibus offensam illius incurrant: quod ipse quoque certaret agere, nisi corporali detineretur infirmitate. Insuper & cum * Gaulfo regis fideli loquatur, qui hos malefactores recipere ferebatur, & ostenderet illi quantum periculum suum in eos recipiendo faceret, admonens vt à talibus deinceps se custodiret. Item de his quibus significauerat se accusatum apud regem, & quia * non expressè litteris eãdem intimauerat accusationem, mandat vt ad se missum fidelem & rationalem dirigat, per quem rei veritatem diligentiùs

i. Grimalfo.

i. omit. non.

L l 2 agno-

agnoscere possit, & ei verum consilium dare, & ipsum inde in rebus pro viribus adiuuare. * MAINGANDO cuidam amico suo, pro rebus sancti Remigij in Vosago coniacentibus, de quibus quidā homines quoddam mansionile conabātur auferre. Vnde iam missi regis Ludowici requisierant, & inuenerant quòd Remēsis Ecclesia iustè illud teneret, & manifestū esse, quia infra fines illarum rerum, quas ibi sanctus Remigius comparauit, nulla potestas aliquid haberet, nisi Remensis Ecclesia. Vnde precatur istum, vt si res ipsas euindicare quietè potuerit ad partem huius Ecclesiæ, faciat: sin autem, vel detineat ne reddantur aut addicantur aliæ potestati; donec ipse & Luitbertus Archiepiscopus simul veniant, & secundum legem per Ecclesiæ aduocatum res ritè diffiniatur. & cætera. Item pro eadem re, exhortans & petens, vt de ipsis rebus maiorem curam adhibeat. &c. ERLVINO amico etiam suo, pro præfatis rebus, & mansionili quo suprà. Item gratiarum referens actiones pro auxilio quod impendebat præmissis rebus & mancipiis, precans vt quòd bene cœpit perficiat, & vt monasteria seruorum Dei picem de præfatis rebus habere possint, adiutorium præbeat, & vt quædam mansa,

*j. manigaudo.

māsa, quæ ab ipsa potestate iniustè auferebātur, iustè reuocarētur, solatiū adhibeat: mittens ei dona in auro & argento, & obsequium dignum tam spiritale quàm temporale promittēs. Itē significans quòd audierat, pro eisdē rebus petens vt regi Ludouico suggerat, quatinus pro redēptione animæ suæ res quæ abstractæ sunt, Ecclesiæ Remensi restitui faciat, & eas ipsi Erluino commendet, ipsumque missum faciat ad inquirendam & peragendam de rebus ipsis iustitiam, mittens eidem Erluino quoq; vasorum argenteorum munera. Item significans quod audierat quendam Lantfridum se iactantē, quia impetrauerit res præfatas apud imperatorem Karolum, vt haberet ipsas, eodem domno Hincmaro consentiente, in beneficium, quod per omnia dicit esse mendacium, nec obtinere posse apud se omnes reges qui sub cælo sunt, vt illas res vnquā ab aliquo teneri consentiat, propter alligationes, quas sanctus Remigius in testamento suo disposuit. ODALRICO illustri Comiti & amico suo, pro causa suorum hominum, quorum res Ludouicus rex Transrhenensis domnus huius Odalrici malè tractabat, iniustè agens contra ipsos: monetque vt inde iudicium Dei regum regis timeat, & quod iniustè

egit emendare procuret. Et quod audierat idem rex suasisse domnum Hincmarum regi suo, vt proprietates auferret, quas fideles Ludouici in regno ipsius possidebant, & ideo abstulisse ab huius fidelibus proprietates ipsorum, dicit non decuisse regem de Catholico & fideli suo Episcopo talia credere, antequam veritatem inde cognosceret, & quia contradixerit etiã consiliariis regis, qui seniorem suum id hortati sunt agere. Ostenditque qualiter Karlomannus rex frater Karoli magni, villam Nouiliacum sancto Remigio tradiderat, & qualiter deinceps vsque ad id tẽporis eadem villa tractata fuerit: & quia de honoris & animæ periculo ei res agebatur, si fraudem rerum Ecclesiæ sibi commissæ consentiret, & periculum senioris sui regis illi celaret, qui nec etiam pro toto mundo suum gradum & suam animam perdere vellet. & cætera. Item gratias agens de his quæ pro petitione ipsius erga fideles eiusdem decenter executus fuerat, & quia in eius dilectione manebat, petens vt deinceps idem agere non desinat. BERTRANNO illustri comiti Tardunẽsis pagi propinquo suo, pro sacramẽto regi agendo, qualiter regi fideditatẽ iurare deberet, qui in ipsius comitatu cõsistebãt.
Item

Item pro loco vacante sine presbytero, vbi sancta Patricia requiescit, monens vt quãtocius ministris Ecclesiasticis clericũ sacro ministerio aptum ostendat, qui valeat ibi ordinari, sciens pro certo, quia post ordinationem, quæ fieri debebat in proximo, ipsum locũ sine presbytero nõ dimitteret: quia nec cum mercenario, nec sine pastore proprio ipsos homines audebat dimittere: & si ipse non præsentauerit eum, qui dignus possit inueniri, ille ordinaturus esset qualem meliorem potuisset inuenire. Item pro Haimone fideli suo, quem idem Comes ad placitum suum per bannum vocari iusserat, qui rege iubente in ipsius seruitium prouectus erat. BOSONI illustri Comiti, de agenda electione Siluanectensis Episcopi, ostendens quòd non sit sui ministerij quamcumque specialem designare personam, & cæt. Item BOSONI viro inclyto, gratiarum referens actiones pro rebus Ecclesiæ Remensis in Prouincia sitis, quas vt sibi promiserat, tutabatur, monens vt se talem præparet, qualiter orationes ipsius & Ecclesiæ sibi commissæ illi proficiant: idque quod de ipso periculosum audierat, non tacens, videlicet quod res diuersarum Ecclesiarum suis hominibus dedisset: vnde satis timen-

dum esse denuntiat, ne orationes fidelium Dei pro ipso impediantur à clamoribus sanctorum in cœlis cum Deo regnantium, & cæt. * COIRANNO Comiti, propter quemdā hominē ipsius, qui grauia quædā cōmisisse ferebatur crimina, & quia non audebat ea dōnus præsul indiscussa dimittere, precatur hunc propter dilectionē, vt eū ad se venire iubeat discutiendū ab ipso: quia si non fecerit distringetur grauiùs ab illo tam de ministerio Episcopali, quàm de missatico regis. ISEMBERTO illustri viro amico suo, precans pro Hincmaro nepote suo, quem miserum appellat, vtpote qui pro excessibus suis tam grauia sustinebat, petensque vt illum in suis necessitatibus adiuuet. RAINOLDO Comiti, pro rebus Remensis Ecclesiæ, quas receptas se habere significauerat, & de manibus diripientium ereptas. THEVDERICO illustri Comiti, mittens ei nomina suorum in expeditionem, regisque seruitium properantium. Item pro muneribus argenti, quod regi moranti ad Dei seruitium in terra per paganos deserta mittebat. Itē pro sollicitudine quam tēpore Ludouici regis nuper defuncti susceperat idē Theudericus de filijs ipsius regis, ne molestè acciperet, si eum commoneret causa dile-

* Goirāno.

dilectionis, vigilem esse debere apud filios eiusdem regis. Ostendens quia non solũ grandis præsumptio, sed etiam magnum periculum est, vni soli generalem regni dispositionem tractare, sine consultu & consensu plurimorum. Notificans quoque de his quæ sibi mandauerat, qualiter quondã inter reges Ludouicũ, Lothariũ, & & Karlomannũ fuerit actum, & qualiter tunc sit agendum: subiungens capitula quædam, quæ à tribus regibus, Ludouico, Karolo, & Lothario simul conuenientibus constituta & confirmata fuerunt. Item pro quodam Episcopo religioso, petens vt det ei locum loquendi secum, vt per ipsius interuentionem peruenire valeat ad regis præsentiam, & ea quæ rationabiliter postulauerit obtinere, & alia quædam scribit etiam eidem. HVGONI etiam filio Lotharij regis, significans se amicos & familiares habuisse patrem & auum ipsius Lotharium imperatorem: & quia salutem ipsius optabat, idcirco quod audierat de periculo eius, causa dilectionis ei notum faciebat: multos scilicet prædones conspirasse & conspirare secum, ipsoque principe atque auctore innumeras & horrendas fieri deprædationes, aliaque multa scelera perpetrari, quæ omnia in caput ipsius redundarent: osten-

ostendens quàm horrendum sit pro tantis sceleribus perpetuas pœnas mereri: demõstrans hæc eadem peruenisse ad synodum
Syn. in Neustria an. 877. Episcoporum in Neustria gestã. Insuper etiam quòd regni moliretur peruasionem: sibique mandatum de præfato conuentu, vt ad eum mitteret atque moneret (iuxta quod leges præcipiunt) à tantis malis resipiscere, ipsosque malefactores à se disiungere, & à seditione ac regni peruasione se cohibere. Si verò ipsius commonitionem & mandata synodi obaudire non vellet, tam suæ diœceseos, quàm de vicinis prouincijs Episcoporum synodum conuocaret, & synodali Episcoporum sententia
ms. factores. eum, suosque complices atque * fautores excommunicaret. Postea verò omnes hi Episcopi eamdem excommunicationem Romano Pontifici, & omnibus Episcopis ac principibus per circumiacentia regna notã facerent. Vnde monet eum tanquam filiũ, vt recogitet in quanto periculo sit, proponens ei diuinarum sentẽtias auctoritatum, vt periculum suum recognoscere possit, hortansque ac monens, vt nulli adulatori credat ad peruasionem regni aggrediendam: inferens vt attendat, quid profuerit patruis eius, vt contrà legem Dei regni peruasionem inceperint, & quòd pater eius pro

pro labore, quo contra Dei voluntatem laborauerat, & vitam perdiderit & regnũ. Adjiciens quid leges de peruasoribus regni præcipiant. Subiungens etiam, quòd rex eidem promiserit, & ex parte ostenderit, eum se velle honoribus ampliare, & honoratum habere, si culpa ipsius nõ fuerit. Admonens etiam, vt non auscultet hominum prauorum hortamenta, neque imitetur malignantes, qui florent ad tempus, & citò sicut fenum arescẽt, sed obaudiat scripturam sanctam veridicè dicentem: Expecta Dominum, & custodi viam eius, &c. Subnectens quoque, vt sibi de his certam & veram responsionem remandet. ENGILGARIO cuidam illustri litteras direxit huiusmodi: *Psal. 36.*

HINCMARVS EPISCOPVS Engilgario salutem.

PERVENIT ad nos, quia hominem tuum Rathrannum irrationabiliter & inconuenienter periculosum sacramentum iurare fecisses, qui licet tibi seruitium debeat, tamen sub nostra cura & tu & ille de salute vestra esse debetis. Propterea mando tibi, quia valde miror te non intellexisse, grauius esse periculum, cùm hominem aut suadendo, aut terrendo in periurium mittas, quàm si te solus per-

periurares: quoniam in te vnum periurium, immo pro periurio homicidium perpetrares: cùm autem alium periurare facis, & te & illũ perdis. Et ideo mandamus, vt si ita causa habetur, sicut ad nos peruenit, ab Ecclesia & altario te abstineas, donec ad nos venias, & de tali incautela aut dignã excusationem facias, aut dignam pœnitentiam accipias.

LEVDOWINO amico suo, pro rebus & mancipijs Remẽsis Ecclesiæ in Prouincia consistentibus, sæpe litteras direxit. Item LETVARDO & HILDVARDO alijsque in eodem pago degentibus, tam pro ipsis rebus, quàm pro animarũ salute scripta direxit. ACHADEO Comiti, pro rapinis quas audiebat ab eius hominibus fieri in ipsius comitatu, & pro villa Spantia, qua ille annonam Ecclesiæ Remensis auferre disponebat: notificans ei, quòd si aliquid inde raperet, tam ipsum quàm suos excõmunicaret, & alienos ab omni Christianitate faceret, atq; per suum missaticũ, quod de illo Comite fieri debet, qui in suo comitatu iniustitiam faciat, exequi procuraret. AMALBERTO illustri Comiti, pro iniustitia quã audierat eũ in suo perpetrasse iudicio, exigẽdo res cuiusdã interfecti ab eo, qui secundũ cõmendationem ipsius eas in illius eleemosynam distribuerat: per-

hor-

horrescens quòd Christianus & moriturus admittere talia nō expauerat, timens Dei futurum iudicium. Et ostendit per diuinā auctoritatem, quàm graue perpetrauerit flagitium, reducens ad mentis oculos, ne fortè mercenarius, non pastor, haberetur: iniustitiam videndo & tacendo, & quia missus Imperatoris erat, & capitula ipsius pro defensandis aduenis & necestuosis habebat. Vnde tam eidem Comiti, quàm omnibus exactoribus atq; iudicibus, qui in hoc resederant iudicio, verbo Dei omnipotentis & banno Imperatoris, Episcopali auctoritate præcipit, vt eumdem hominē nullus pro hac re condemnet, aut inquietet, vel contradictionem faciat donec ipse Præsul per seipsum, vel per missos suos hanc causam diligenter inquirat, & secundum leges Ecclesiasticas & humanas hoc iustè & rationabiliter diffiniat. Denuntians quòd quisque hoc contra Dei præceptum præsumpserit agere, primò secundum capitula legalia hoc eum emendare faciat: deinde secundum leges Ecclesiasticas illū à communione Christianorum vsque ad satisfactionem repellet. Denuntiat etiam, quia quoscumque ad placitum suum venire mandauerit, vt hanc causam diligenter inquirat, & legaliter atque regulariter diffiniat,

diffiniat, si venire neglexerint, post tertiam commonitionem ab omni Christianorum consortio vsque ad satisfactionem repellet, nisi rationabilem ostenderint excusationẽ. Adjiciens de flagellis quæ * patiebantur multi, & ostendens quòd ideo hæc tam duriter ex Dei verbo annũciet, vt intelligant quanta sit offensa, in hac causa contra Dei præceptum, & sacras præsumere scripturas, admonens ne de peccatis alienis peccata sua accumulẽt. SIGEBERTO, pro præsumptione & præiudicio quod egerat pro quadam Ecclesia cuidam presbytero: mandatque vt hoc præsentialiter emendet, & à talibus leuitatibus vel præsumptionibus se caueat: quia si non fecerit, suum de eo ministerium facturus sit, & ceteris Episcopis, vt idem faciant, notificabit.

j. patiebantur multis.

Quæ aliquibus reginis scripta miserit.

CAP. XXVII.

IRMINGARDI Augustæ scribẽs, cõgratulatur audito religionis ipsius feruore, asserens se in precibus assidua pro ea dependere munia. Item respondens ad litteras quas ipsa sibi direxerat, significãtes intimasse illi quosdã homines, quia per eiusdẽ Episcopi iussionem multa mala fierent

erga res Auennaci monasterij, Berthæ ipsius imperatricis filiæ: asseuerãs quòd diabolus per eorum sit ora locutus mendaciũ, velut est pater mendacij. Si quid verò homines ipsius iniustè fecerint in rebus ipsius monasterij, nõ denegat: tamẽ quia & ignorauerit, & non consenserit, nec voluerit, indicat. De quodam præterea manso, quod illa significauerat iniustè abstractũ à præfato monasterio, asserit quòd nulli homini, quantum sibi conscientia testimonium perhibebat, iniustè vnquam mansum abstulerit, sed apud regem pro eo petierit, & obtinuerit, vt missos suos dirigeret, qui diligentissimè hoc inter Ecclesiæ Remensis & Auennaci monasterij possessiones æqua lance indagantes, decernerent. Nam ipse qui sua pro Christo dimiserat, nec vellet, nec indigeret vt aliena raperet: ea tamẽ quæ sibi cõmissa erant, sine ratione & lege negligenter dimittere non audebat. Adiiciens esse multa de ipso monasterio, vnde ipsius, filiæque suæ indigebat auxilio: petitque vt mittat missum suum strenuum & fidelem cum misso filiæ suæ, qui vnà secum quæ corrigenda sunt ibidem corrigat, & videat quam intentionem & voluntatem ipse in talibus habeat, ne ipsis & sibi periculum, quod absit, exinde maneat:

Auenay.

Ioan. 8.

pe-

petitque vt animus ipsius sit semper sollicitus, ne alienæ linguæ facilè credat, maximè de sacerdotibus Christi: quoniã diabolus, si non potest in alio, in hoc velit intentionem ipsius fuscare, vt eam faciat in opinione indebita sacerdotũ errare. Deniq; quod adiecerat ipsa, se pro eo suggessisse animo imperatoris Lotharij, contra ipsum fecisse illam testatur, non vt magnam & Deo deuotam decet facere coniugem. *Ego*, inquit, *scio quia ei multa de me dicta fuerunt contraria: sed si vult poterit cognoscere non esse vera: tamen eum non audeo reprehendere, quia Dominus est, nec in eius persona dico, sicut, legitur in scripturis: Qui libenter audit verba mendacij, ministros quoque habebit impios. Videlicet qui de pijs erga eum voluntariè loquentur impia. Qui illi ea dixit ex mea parte, quæ mihi mandastis, aliter quàm verũ sit dixit, malè autem interpretatus est bene dicta. Si voluisset cognoscere verum, & aliquis missus mihi de sua parte veniret, vt vera ex me cognosceret, sicut venit, & me qualẽcũq; Christi Domini sacerdotem suggillauit, libentissimè suo animo satisfacerẽ. De meo autẽ misso, sicut dominatio benignissima vestra mandauit, vt ad eũ dirigã qui ei hoc affirmet, quòd de eius infidelitate nihil velim tractare, scitis quãta mendacia nunc per istud vadunt seculũ,* Pro. 29.

&

& quanta sinceritas debeat esse in sacerdote, & quantam meritò domno meo velim seruare fidelitatem. Et idcirco ne mali interpretes malè bonam interpretentur, hoc adhuc facere non possum. Tamen si vult credere domnus meus Lotharius, potest veraciter cognoscere, quia non tantùm illi, sed nulli homini in mundo sum infidelis, & si vult credere, credat: sin autem, cùm ille inter principes, & ego inter Episcopos ante regem regum & Episcopum Episcoporum venerimus, tunc quid inde verum sit, plenißimè sine alicuius indicatione cognoscet: &c. BERTHAE abbatissæ Auennaci monasterij, pro impedimentis, quæ fratres ac seruientes monasterij Altuillaris, aliarumque villarum Remensis Ecclesiæ patiebantur ab hominibus ipsius, postquam in hoc regnum illa deuenerat. Vnde petit vt diligentiam, studiumque adhiberi iubeat, ne tanta & sic insolita præiudicia hæc patiatur Ecclesia de ipsius vicinitate, de qua solamen & gaudium pro ipsius bona vita & sobria conuersatione habere debebat. Quod si egisset, Deũ proinde placabilem sibi faceret, & sanctam Mariam, sanctumque Remigium sibi conciliaret, ab ipso quoque obsequium Episcopale haberet. Si verò suos corrigere paruipenderet, ipse licet inuitus aures re-

gis inde pulsaret: vt si necesse foret, vt in tantum causa excresceret, ministerium Ecclesiasticum, secũdum regulas canonicas, in eam, suosq; exerceret. IRMINTRVDI reginæ, pro Beluacensis Ecclesiæ dispositione in pastoris electione: petens vt suggerat regi, ne à quocumque in quamcumque partem animus illius indebitè possit inflecti de huius Ecclesiæ dispositione, donec ipse in eius seruitium veniens, quæ ipsi necessaria fuerint notificans, ipsius auribus pandat: & sic quæ Deo sint placita, & illis vtilia, Domino annuẽte, disponere procuret. ROTRVDI Deo sacratæ, & ceteris sororibus monasterij sanctæ crucis, & sanctæ Radegundis, pro electione Abbatissæ ipsius monasterij, pro qua rex præceperat Frotario Archiepiscopo, & Erardo, atque Angenoldo, ad præfatum monasterium pergere, & electionem regularem ibi facere: & si cuncta concors congregatio, vel pars quamuis minor, tamen melior, Rotrudem elegisset, constitueretur in ordine Abbatissæ. Si autem omnis congregatio concors illam abiecisset, & aliam eligeret, illa quam concorditer elegisset, in ordine Abbatissæ maneret, donec regi renunciaretur, & quæcumque ibi fuisset electa, onus Abbatissæ susciperet, & Odila ad suum

ſuum monaſterium reuerteretur. Primores autem clerici & vaſalli ad reginam venirent, ſub cuius defenſione, poſt Dei & ſanctorum eius, conſiſtere deberent. *Propterea*, inquit, *diligite ſorores ante omnia: & in priuatis collocutionibus, & in publico veſtro conuentu, remittite & abijcite funditus à cordibus veſtris omnes iniurias, & ſcandalorum fomites, quæ hactenus inter vos ortæ fuerunt: vt nulla de ſorore ſua vindictam, aut pro ſermone, aut pro facto, vel pro aliquo deſpectu quærat, aut à Deo, aut in ſæculo. Quia ſicut Dominus proteſtatur, ſine concordia quidquid ei obtuleritis non illi placebit: ſiue enim oraueritis, ſiue ſacrificium obtuleritis, ſiue vos afflixeritis, ſine hac caritatis concordia nihil Deo placabile erit. Quia ſicut dicit Apoſtolus: Etiamſi tradidero corpus meum vt ardeat, caritatem autem non habeam, nihil ſum. Et ſcitis, quia regula quam profeſſæ eſtis, propter ſcandalorum ſpinas, quæ oriri in monaſterio ſolent, orationem Dominicam in matutinis & veſpertinis officijs, ita vt omnes illam audiant, à priore orari præcipit, vt timentes conuenientiam quâ dicimus: Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris, omnem rancorem de corde noſtro pellamus. Quæ dũ priùs egeritis, ne per veſtrã diſ-*

Matt. 5.

1. Cor. 13.

Regula S. Bened. c. 13.

cordiam, quod absit, regularis electio de vestro monasterio pereat, adunate vos ad Dei voluntatem, & regularis deuotionis vnanimitatem, vestramq; ipsam salutem, præsentem scilicet atque æternam, cum caritatis concordia, quæ est omnium virtutum mater, & cum humilitate, quæ est custos ipsarum virtutum, atque cum vera obedientia, quæ scala est qua ad cælum pertingitur, & in vobis salubri electione concordate, & vosmetipsas ad regularem normam reducite, & constringite ac conseruate: quia aliter, sicut meliùs ipsæ scitis, saluæ esse nequaquam valetis. Et sicut animos ab inquietis motibus, ita & linguas à prouocatiuis iracundiæ, vobisq; nociuis sermonibus custodite, contestante
Ephes. 4. Apostolo: Omnis clamor & indignatio auferatur à vobis cum omni malitia, & omnis sermo malus ex ore vestro non procedat. Ne sicut solent homines priùs dolore commoti, & postea aliquo gaudio, quasi victoriosi, obtinentes quæ desiderauerant, exhilarati, de quocumque homine, quæ non conueniunt aliqua vestrum dicat: ne & patientiæ meritum inutilibus sermonibus coram Deo perdatis, & si aliquis fuerit, qui aliqua prouocatione quamcumque vestrûm ad hoc instigare voluerit, vt quæcumque indebita de quocumque proferat, qualiter illam comprehendere possit,

*vt rationabiliter damnare praualeat, locum nec diabolus, nec astutus homo exinde aliquo modo habeat: sed tales vos exhibete, vt interius, exteriusq́ decenter ornatæ dignas atque exaudibiles orationes, & pro vobis, & pro seniore ac domina * vestra, proq́ nō solū amicis vestris, verùm etiam & pro inimicis, ad aures Dei mittere valeatis.* * m. nostra.

TEVTBERGAE abbatissæ pro ordinatione Auennaci monasterij, quā ipse quōdam cū Irmintrude regina disposuerat, de numero clericorum & nonnarū, atque de rebus villarum ipsius monasterij, videlicet mille centum quinquaginta mansis: significans se disposuisse xx. clericos, & xl. nonnas ibidem cōsistere posse, victumq́; eis prouidisse, & res necessarias ac ministeriales instituisse, præter luminaria, & cetera monasterij necessaria, ostēdens quòd Niuardus Remorum Archiepiscopus de rebus Remēsis Ecclesiæ monasteriū Altuillarense cōstruxerit, & frater eius de suis proprietatibus, & quæ alij boni homines ad eumdem locū dederunt, Auennacum exstruxerit monasteriū, quòdq́; ad Ecclesiā Remēsem tradiderit, vnde & chartæ habebantur id apertè pandētes: sed per regium donū, sicut & aliæ res huius Ecclesiæ, ab externis à lōgo retro tenebatur tēpore. &c. RICHILDI reginæ, Richild. vi-

significans quòd quando Laudunẽsis parochia Episcopo vacans in sua specialiter erat prouidentia, malefactumque sit de eleemosyna Irmintrudis reginæ per quemdam præpositum Oriniaci monasterij, postea verò huic Richildi per Winifridum presbyterum contra sacras leges malè sit obeditum, vt regularis abbatissa de ipso eijceretur monasterio. Ostendit autem ex auctoritate sacra, quantum inde regina periculum habeat, & quia miserit ad eam qui moneret illam hoc euadere malum: illa verò non solum non emendauerat, sed malo peius superaddiderat, contra diuinã auctoritatem, neophytam scilicet in religione nouellam prouehendo ad regimen propter res terrenas acceptas ab illa. Adnectẽs, qualiter Hedenulfo Episcopo in Laudunensi Ecclesia ordinato, monuerit illũ, vt suggereret regi Karolo tam perniciosum factum dissoluere, & se atque reginam à tanto discrimine liberare. Sed quia quod monuerat perduci ad effectum non viderat, ipse præfatum regem inde commonuerit: sed ille, ne reginam contristaret, quod malè factum sciebat, non correxerit. Reducit etiã ad memoriã, qualiter præfatus rex, petẽte Irmintrude regina, de rebus tunc suis per consilium Parduli Laudunen-

dua Car. Calui. ms. quẽdã.

1. Tim. 3.

dunensis Episcopi, priuilegium ad idem Oriniacum monasterium à se dictari, & à ceteris Episcopis firmari rogauerit, & ipse rex confirmauerit. Hic autē Præsul iussioni regis obediens, non suis verbis illud priuilegium composuerit: sed sicut beatus Gregorius Papa de quodam monasterio à quadam regina ædificato, ipsa petente, dictauerat, & ipse quoque dictauerit, vel transtulerit, repetens maledictionis intētatio- *Gregor. lib. 11. ep. 10.*
nem, quam domnus idem Gregorius contra præsumptorem illius monasterij iaculatus sit: adijciensque, quòd illa, quamdiu in hac præsumptione & malefacto permanserit, quotienscunque corpus & sanguinem *1. Cor. 11.*
Domini accipere præsumeret, iudicium, id est damnationem sibi accipiet: obsecratque monēs illā, vt nō sensus ipsius, aut alicuius suggestio eam decipiat, sed de remedio regis animæ, ac de redēptione sua cogitet, & quod malè actū est corrigere festinet. Illud etiā quod audierat illā perpetrasse, scilicet quia præfatum priuilegium, & præceptum regale de ipso monasterio abstulerat, quātum malum fecerit pandit, & hoc ideo, vt se corrigat, ne dānationē incurrat. Et quia si res, vt audierat, & mancipia de præmissa muliere neophyta acceperat, pro committendo regimine monasterij, Simoniacam

 hæresim

hæresim incurrerit: & quòd quamdiu eidē hæresi quisque fauerit, in corpore vnitatis Ecclesiæ Catholicæ coram oculis Domini esse nequibit: monens vt legat capitula regulæ sancti Benedicti de ordinatione abbatis vel abbatissæ, & inueniet, quàm grauiter pro hac ordinatione in Spiritum sanctum, quo ipsa regula est promulgata, peccauerit: ex diuinis institutionibus propalans, quantum periculosum malū, tam ipsa regina, quā emptrix illa subierint: petens, vt quæ ille ex debito ministerij sui cum gemitu scribit, pro salute ipsius & remedio animæ regis, benignè suscipiat, & quia magna ex fidelitate hæc scribere curauerit, agnoscat. LEVTGARDI Ludouici Trāsrhenēsis coniugi, pro suis missis, quos ad eumdem Ludouicum regem mittebat, vt per eius interuentionem ad illius præsentiam peruenirent, & eius intercessione ac dispositione rex idem strenuos missos ad Remensem dirigeret vrbem, qui eam & monasteria sibi subiecta saluare possent ab impetu superuenientis exercitus Transrhenensis. IRMINGARDI coniugi Bosonis inclyti viri, pro rebus Ecclesiarum Dei, quam audierat sufficienter litteris sacris imbutam ab Anastasio quodam didascalo. Vnde petit vt qui eam dedit scire, det bonum velle,

Reg. S. Benedic. c. 2. 64. & 65.

&

& posse, atque perficere. Monens vt hortetur virũ suum, timere Deum, & eius custodire mandata. De rebus etiam Ecclesiasticis, quas sicut audierat ab Ecclesiis abstractas suis hominibus diuiserat, vt ostendat illi ex scripturis sanctis quàm graue iudicium proinde sit à Deo prolatum, & cætera. Item BERTHAE vxori Gerardi Comitis pro rebus Ecclesiæ sibi commissæ in Prouincia sitis, quas eidem Gerardo tuendas atque ordinandas commiserat: petens vt ipsa strenua sit interuentrix apud coniugem suum pro rebus eisdem. IRMINSINDAE cuidam matronæ, pro quodam Diacono, quem illa cõprehendi iusserat, & in seruitiũ suum redigi, reddens rationẽ qualiter idem Diaconus liber legitimè factus fuerat, & quomodo eius recipiens libertatem Diaconum licenter ordinauerat: ostendens quòd si seruus ipsius fuisset, neque libertatem habuisset, & tanto tempore post ordinationẽ suam sine illius repetitione mansisset, secundum sacras leges iam in seruitium repeti non posset: quantò minus ille qui colonus Ecclesiasticus, & non alicuius seruus fuerat, & legaliter liber factus, canonicè ordinatus, & Ecclesiæ atque ordinatori suo proprius erat effectus, monetque vt talem præsumptio-

nem

nem vlteriùs de ipsa non audiat, quia si hoc illa præsumeret, ipse hoc legaliter atque regulariter vindicare studeret: adiiciens eã se taliter commonere, quia caram familiariter ipsam habebat.

Quæ sibi subiectis monita salutis ediderit.

CAP. XXVIII.

SIBI quoque subiectis nonnulla scribens, vt pater filios, de multis sollerter instruit necessariis, tam spiritalibus quã temporalibus. RICHALDO Chorepiscopo, & Rodoaldo Archipresbytero, pro Synodo comprouinciali apud Carisiacum palatium regium habenda: mandans vt notum faciant omnibus per omnem parochiam Remensem, vt qui se læsos existimant, ad ipsum synodum conuenire procurent, quosdam verò cum auctoritate inuitent, & venire commoneant. Sed & Milonem cum filia sua, qua Fulcricus abusus fuerat, & omnes qui consentanei fuerunt in illa indebita coniunctione presbyteri, & in quorum parochiis consistebant, ex verbo Dei, & suo, atque ex banno regis ad eamdem synodum conuenire iubeant. ANSOLDO, Gerolo, & Hadrico, pro inquisitione cuiusdam fratris Ra-

De hac syn. suprà c. 24.

gam

gamfredi ministerialis sui, & vt, si necessè esset, libera saluaque custodia detineretur, ne aufugeret, sibique adduceretur. Mandans etiam eidem Ragamfredo, ex auctoritate Dei ac sua præcipiendo, vt cum ipsis in eadem permaneat inquisitione. Cui etiam postquam recesserat, in alienis parochiis immoranti litteras mittit, reuocans eum auctoritate canonica, vt ad Metropolim suam redeat, & eius se humilitati repræsentet: vel si de ipsius iudicio queritur, synodo regulari adesse festinet. Gisloldo Canonicorum Præposito, pro facultatibus sibi commissis, & indebitè vsurpatis, qui pro hac re inregulariter ab ipso discesserat, monetque auctoritate canonica vt redeat, & de his, quæ illi opponebantur, satisfacere studeat. Theodacro quoque Præposito, pro eodem Gissoldo, pro quo Irmintrudis regina precabatur, vt partem collaborationis suæ, quæ rationabiliter ei competebat, dari iuberet: siqua verò illi debebantur in hoc Episcopio, eidem redderentur: quod & idem Episcopus fieri iubet, & quia dixerat se missaticũ habere ex parte reginæ ad Canonicos, mandat vt si venerit ad eos, sicut missus reginæ venerabiliter suscipiatur. Gerardo Decano, pro quodam Ra-

dulfo

dulfo excommunicato, qui ad se venerat petens pœnitentiam. Cui præcipit vt Remis eamdem accepturus, veniret cum fœmina sanctimoniali, quam sibi coniunxerat. Iubet autem huic presbytero, vt commendet aliis presbyteris, quatinus magnam sollicitudinē de illis accipiant, quatinus scilicet, si quilibet eorum infirmitate præuentus fuerit, de qua se putet euadere non posse, si promiserit quia de peccato suo ex corde pœniteat, & per dignos pœnitentiæ fructus illud se coram testibus emendare, ac Episcopi iussioni obedire profiteatur, absolutus existat. SIGLOARDO Archipresbytero, Ansoldo quoque & cæteris quibusdam, quos inquisitionem facere de quodam presbytero iusserat: quibus hunc ordinem in eadem inquisitione tenere præcipit, vt quoniam audierat eumdem presbyterum suis quibusdam facultatibus contra leges exspoliatum, suis omnibus reuestiretur, antequam suis accusatoribus respondere cogeretur: ne contra legem fieret, & ipse Præsul à presbytero legem tollendo, eamdem quoque sibi auferret: præcipiēs etiam, vt si Comes ipse presbyterum rebus exspoliari iusserat, hoc illi emendare per vadium faciat, disponens qualiter inde fiat. Si verò ipse Comes hoc

hoc fieri * negauit, ipsi qui ab eo res suas abstulerunt, eidem presbytero legibus emendent, de pœnitentia illorum ipse Præsul dispositurus secundum illorum recognitionem. Quòd si Comes ita facere noluerit, renuntient illi, vt ipse hoc indicet regi. Postquam hæc acta fuerint, ita rationem huius aggrediantur iudicij, vt prouideant ne per ignorantiam accusatores ipsius presbyteri rem talem alicuius impulsu præsumant, vnde damnari possint, sicut prouideri debet, ne presbyter iniustè damnetur. Post hæc adiurent accusatores vel testes eorum in illorum baptisma, & aliis diuersis adiurationibus, ne odio, vel inuidia, aut timore alicuius, vel hortamento de ipso presbytero mendacium proferant, nec pro gratia, vel amore, aut præmio inde veritatem reticeant. Notificetur etiam eisdem accusatoribus & testibus, quales personas ad accusationem presbyteri, vel ad testimonium super eum sacri canones recipi non permittunt, & qualiter discuti debeant & accusatores & testes. Omnia verò quæ accusatores vel testes de singulis causis testificati fuerint, describantur, & coram omnibus relegantur, vt ita fuisse dicta comprobentur. Describantur quoque omnes

* j. non negauit.

omnes qui in ipso placito fuerint, tam de presbyteris quàm de laïcis, prout necessitas esse visa fuerit. Et vt accusatores suã præsentiam, testes verò iuramentum iure polliceantur se daturos in proximo placito, quod canones presbytero donent ad licentiam se defendendi vel respondendi. Quod placitum eidem presbytero denuntietur ad triginta dies, vt ita præparatus veniat, quò se vel canonicè purificet, vel concredat. Quod si non fecerit, canonicam se susceptururum sententiã sciat. Mittant quoque bannum, Dei & sacrorum canonum auctoritate, regisque ac præsulis interdictione, vt nemo ipsi presbytero vllas insidias præparet, aut aliquam violentiam faciat: sed nec eius accusatoribus vel testibus, donec ista causa legalem diffinitionem accipiat, præcipiens etiam quid fieri deberet de illis hominibus qui altera vice, quando ipse presbyter fuerit accusatus, iurauerunt, & suum sacramentum iudicio approbauerunt, tunc autem se periurasse dicebant. De terra quoque Ecclesiæ pertinenti, vnde contentio ventilabatur inter Comitem & presbyterum, quid fieri deberet, & vt his quæ mandabat Comes, obediret: aut si nollet, proinde ad placitum coram rege
&

& fidelibus ipsius, tam Episcopis, quàm laïcis veniret. Quod si presbyter aliis obedientibus obedire nollet, ad synodum comprouincialem canonicè prouocaretur. Item SIGLOARDO & Ansoldo, pro eadem inquisitione, succensens eos, quòd negligenter illam sint executi. & cætera. Item pro quodam presbytero, qui ea quæ de suo ministerio quondam didicerat, post ordinationem suam per incuriam fuerat oblitus, vnde iusserat eum aliquamdiu sub custodia reclusum seruari, vt saltē per hoc amaritudo aliqua mentem illius tangeret, & à peccato purgaret, & cætera. Item pro ieiunio triduano, quod rex cum Episcopis & ceteris fidelibus suis disposuerat fieri pro pace sanctæ Dei Ecclesiæ, qualiter fieri deberet. Itē pro quodam presbytero Auennaci monasterij, qui denotabatur super thesauro ipsius Ecclesiæ dudum perdito. Item SIGLOARDO & Rodoldo, pro quodam presbytero, cui consēserat, suadente Sigloardo, vt libello suæ professionis à regimine plebis sibi cōmissæ redderet se alienum, & alium in suo loco expeteret ordinandum: sed colludium quod habebat factum sibi celauerat, videlicet vt alumnus eius, sine cōsensu senioris sui, in loco ipsius ordinaretur, & quia xe-

nium

nium reuadiare dolosè fecerit, eumdem suum alumnum, contra Episcopale interdictum, & cætera quid inde fieri deberet exequentia. Item SIGLOARDO, pro presbytero Ecclesiæ sancti Iuliani, qui furatus fuerat lampadem sancti Remigij, vnde valde redarguit istum, quia id factum compererat, & sibi tacuerat: cùm idem Præsul vices suas eidem Sigloardo, teste Domino, commendauerit, qui eumdem presbyterum in arctissima custodia debuerat retrudere, non per fideiussores dimittere: quod quia priùs non fecerat, vel nunc faciat. Carcer quoque firmiter à Vicedomino restauretur, & custodes, si necesse fuerit, adhibeantur. Item RODOLDO, succensens eum pro eo quòd incautè soluerit quod ipse Præsul canonicè alligauerat, & aliis presbyteris missam celebrare permiserit in quadam capella Basilicæ cortis Ecclesiæ subiecta, præcipitque quid inde fieri debeat. * ANSELMO cuidam Monacho, præcipiens vt describat omnia, quæ in monasterio, vt videtur, Altuillarensi, ante ipsius Præsulis ordinationem facta vel collata fuerunt, & quæque postea: numerum quoque fratrum ac famulorũ eis seruientiũ, & siqua exinde suo tẽpore dispensata fuerunt, & in quos vsus, vel

*al. Anselmo.

vel per quas personas, & ita veraciter ōnia describantur, vt missi dominici nihil ibi falsum possint inuenire. RATRAMNO præposito monasterij Orbacensis similiter. Itē Ratrāno pro quadam præstaria, quam Amalraus canonicus habuit, & post ipsius obitum collaborationem eius idem Præpositus diripi iusserat. Quapropter excōmunicat eum, in pane & aqua constituens tam ipsum, quàm complices eius in hoc facto, donec restituantur hæc quæ iniustè abstulerāt. * ALTHARIO cuidam sacerdoti vel decano, pro presbytero de Ecclesia Vindonissæ, quem Leutardus senior ipsius villæ contra legem & omnem auctoritatē de ipsa expulerat Ecclesia, & alteri presbytero ex alio Episcopatu eamdem Ecclesiā commiserat. Quem presbyterum superinductum excommunicat, ne in omni Remensi parochia missam celebrare præsumat, neque cōmunionem Ecclesiasticā accipiat, nisi fortè munus viaticum, grauis ægritudinis causa, & hoc ita, vt mox si cōualuerit, de parochia ista recedat. parochianis autē ecclesiæ prædictæ auctoritate Dei præcipi iubet, vt nullius presbyteri missā in eadem Ecclesia audiant, nisi illius iniustè expulsi presbyteri, donec ipsius causā diffiniatur, nisi fortè idem presbyter pro

* ms. Alchario.

infirmitate eis missam celebrare non potuerit, & cætera. ALTMANNO monacho atque presbytero, quem procul obedientiæ causa direxerat, pro his quæ inuenerat in quibusdam litteris sibi per hominem quemdam Harduici Archiepiscopi datis: scilicet reputari eidem Altmanno, aspirare velle ad beneficia, & negotia sæcularia, quæ non conuenirent eius professioni & saluti. Vnde præcipit, vt quantocius ad monasterium suum redeat, vbi lectioni & orationi, deflendo delicta suæ iuuentutis, vacare procuret. & cæt. LANTARDO cuidam sacerdoti, qui de parochia Remensi Ebonis Episcopi causa discesserat, quem petit vt si qua, prout audierat, de vita & actibus B. Remigij apud eũdem habebantur conscripta, præter illa quæ ex antiquo in Ecclesia Reméſi legebãtur, ea quantocius aut ipse sibi afferat, aut sub sigillo transmittat, offerens se postea eidem in quibuscumque indiguerit promptum, & prodesse paratum. Si verò ad locum suum redire voluerit, eum libenter atque benignè recipere, & mox vt venerit, canonicam præbendam & ordinem pristinum inter fratres concedere, & secundum quod sibi commodum, & illi opportunum fuerit, solatium, vt eum apud se

se manere delectet, impendere: pandens rationem, vnde ille metuere ferebatur, quare scilicet ipse ordinatos ab Ebone post suam depositionem, à gradibus acceptis remouerit, & qualiter postmodum sententiam suam temperauerit. RODOARDO Præposito, & cæteris fratribus Canonicis Ecclesiæ Remẽsis, pro receptione Odalhardi & Waltarij nepotum Isaac Episcopi Lingonensis, qui ab ipsa congregatione inregulariter discesserant, præcipitque quo modo recipi, & qualiter haberi vel conuersari debeant: quibus etiam pro reuersione ipsorum commonitorias direxerat litteras. Pro receptione quoque * Adalgaudi diaconi tam Canonicis, quã monachis scribit, ostendens eum qui se recognouerat per suam negligentiam ipsius offendisse animum, se in gremio suæ dilectionis & paternitatis recepisse, quemque benignè ac familiariter fratrem & filium suscipi, & benignitatis ei beneficia iubet impendi. Pro quo rex etiam Ludouicus precatorias ei per eumdem direxerat litteras. ROTFRIDO Præposito, pro * correctione Odelcalci monachi, quem audierat inobedientem existere, & duris moribus, suæque voluntatis esse pertinacem, dans exempla sacræ auctoritatis, quæ illi

j. Odolardi, & infrà.

ms. aldagaudi.

j. correptione.

illi legerentur vt se corrigeret. GONTARIO & Odelhardo Archipresbyteris, commonitorium ministerio ipsorũ aptum describit in capitulis tredecim. * GONTRAMNO Præposito, pro famulis monasterij sibi cõmissi, qui suas terrulas & debita sibi stipẽdia querebãtur auferri ab eo, quod emendari secundum quod iustum fuerit, iubet. GOTHESCALCO monacho, qui erat prolapsus in hæresim, de quibusdam sententijs auctorum, quas ille non bene intelligebat vel exponebat, maximè Prosperi, quarum sensum per sententias præcipuè beati Augustini exponit, & ceteros idoneos proponit testes Apostolicæ fidei doctores: quorum sequendam in omnibus admonet esse doctrinam, ostenditque testimonijs manifestis, Deum & bona præscire & mala, sed mala tantùm præscire, bona verò & præscire, & prædestinare. Vnde præscientia esse potest sine prædestinatione: prædestinatio autem non potest esse sine præsciẽtia: & quia bonos præsciuit & prædestinauit ad regnũ: malos autẽ præsciuit tantùm, non prædestinauit, nec vt perirẽt sua præscientia compulit. Cui diffinitioni subscribere idem Gothescalcus pertinacissimè recusauit. SCRIPSIT quoque idem domnus Hincmarus ad monachos Altuillarensis cœno-

*al. Guntranno.

cœnobij, pro eodem Gothescalco, vt si se recognosceret, antequam anima illius egrederetur de corpore, & spiritalem & corporalem humanitatem exhiberent illi, ostendens auctoritatem Ecclesiasticam ex verbis orthodoxorum super huiusmodi excommunicatis. AMALGISO & Ragberto fidelibus suis, pro rebus Ecclesiæ suæ in Aquitania sitis, pro quibus Regimundo litteras miserat, deprecans vt eisdem missis suis adiutorium pro rebus ipsis euindicandis impenderet, præcipitque istis, vt easdem res ex integro recipiant, & habeant in sua prouidentia. PETRO fideli suo, pro rebus in Prouincia consistentibus, mittens ad eum quosdã fratres, qui cum ipsius consilio de fidelitate sua & vtilitate rerum tractarent, & res ipsas ac reditus atque facultates ipsarum disponerent. Et quia audierat, quòd quædam sine consilio ipsius Petri exinde facta fuissent, quasi ex eius auctoritate, excusat se non id iussisse, nec voluisse: mandãs ei per capitula, qualiter easdem res disponi volebat, & quæ personæ ab ipsis rebus, & de quibus villis ad se venire deberent. EVRARDO sororis suæ Hildegundis filio vel genero, instruit scripto qualiter erga Ludouicum

regem Tranſrhenenſem ſe gerere deberet, ne ſuum alodem, quem in Alemannia habebat, ab eo auferret, pro eo quod ipſius dominium idem Eurardus dimiſerat. Pro quo etiam præfatæ ſorori ſuæ ſcribit, petens vt illius domnum prudenter ordinet atque diſponat. PLEBEIIS quoque quibuſdam perſonis, villarum ſcilicet miniſteralibus, pro rebus miniſteriorum ſuorum nonnunquam ſcribens, prudenter atque rationabiliter diſponebat qualiter res ſibi commiſſas tractare deberent. Generaliter etiam omnes ſibi commiſſos tam verbis, quàm litteris inſtruens, edocebat qualiter iuſtè, piè, & caſtè viuerent, quàm reuerenter atque deuotè ieiunia cõſtituta tractarent: pro his qui obiiſſent, tam Epiſcopis, quàm aliis quibuſcumque perſonis, qualiter Domini clementiam exorarent, & vt perſonæ Deo placitæ in vacãtibus eligerentur Epiſcopiis, tam ieiuniis quàm orationibus Dominũ poſtularent. In diuerſis quoq; ſynodis capitula nõnulla, & valde vtilia edidit, ſuiſque ſeruãda dedit. Diuerſis necnon Eccleſiis ſuæ diœceſeos, maximè ſi contigiſſet paſtoribus viduari, cõſolatoria dirigens ſcripta, qualiter à Deo primum huiuſmodi ſolamen requirerent, inſtruebat: qualiter etiam à terrenis

prin-

principibus liberam sibi concedi quæreret electionẽ, & vt impetrarent tam per seipsũ, quàm per litteras & legatos suos elaborare studebat. Impetrata verò qualiter exercerent, & quomodo immunes ab omni peruersitatis fraude seipsos in exequẽdo custodirent, data forma electionis edocere curabat, ad nullam specialiter intendens personam: sed quæ cõcorditer ab omnibus, vel vtiliter à pluribus ac melioribus eligeretur, attendens.

De libro edito à se qualiter Domini vel Sanctorum sint imagines venerandæ. &c.

CAP. XXIX.

SCRIPSIT etiam librum flagitantibus coëpiscopis fratribus suis, qualiter imagines Saluatoris nostri vel sanctorum ipsius venerandæ sint, cum epilogo quodam metricè digesto. Respondet quoq; ad interrogationes cuiusdam: cur Apostatæ baptizati, & impositione manus Episcopalis consignati, extra ordinem diaconij vel presbyterij, ad agendam pœnitentiam manus impositionem accipiunt. Scribit & cuidam Archiepiscopo de præcipuis tractans sacramentis humanæ salutis. Item cuidam Episcopo, ad interrogata

ipsius respondens de ordinationibus Episcoporum, vel trãslationibus de ciuitate ad ciuitatem; & de Actardo Namnetensi Episcopo, qui expulsus à quodam Britonum duce, in vacante Morinensi Ecclesia aliquamdiu demoratus, petente clero ac plebe prouinciæ Turonensis, & conueniẽtibus Episcopis, in eadem Metropoli fuit incardinatus. Item cuidam fratri, de homine, qui cum quadam femina concubuit, & postea sororem ipsius in coniugiũ duxit. Scribit etiam Apologiam pro se, cunctis eam legere volentibus contra eos qui calumniati sunt illum apud Iohannem Papam, qui synodũ habuit * Trecas, à quo & benignè idem Præsul suscipiebatur, quibus & in synodo tunc respondit pro tempore, postmodum verò excusare se litteris non neglexit, asserens se decretales epistolas Pontificum Romanorum venerabiliter suscipere atque tenere, cùm calumniarentur inimici, has eum nolle ad auctoritatem recipere. Item de Nicæna synodo, & de abiectione vel restitutione Hincmari Laudunensis Episcopi. De hoc quoque quòd calumniabantur eum dicere, non maioris dignitatis esse Papam Romanũ, quàm existeret ipse. Sed & de Karlomanno, & aliis conuiciis sibi

De his supra c. 21.

* *al.* Trecis.

per calumniam illatis, de quibus eum veritas excusabilem reddidit. Scripsit præterea plura, ad quæ nos enumeranda sufficere non putamus.

De translatione corporis sancti Remigij à monasterio ipsius, & obitu Hincmari Episcopi.

CAP. XXX.

EXcrescentibus tandem flagitijs, contra quæ veluti murus inexpugnabilis semper obstiterat, gens Normannorum per omne Francorum diffunditur regnum. Et quoniam ciuitas hæc tunc absque muro habitabatur, accipiens ille quod sibi carius in thesauris habebat, corpus videlicet beati Remigij, sylvestria loca trans fluuium Matronam expetijt, & apud villam Sparnacum idem sacrum corpus aliquamdiu custodiuit. Denique dum ibidem moraretur, apud eamdem villam diem clausit vltimum: cuius corpus ad monasterium S. Remigij relatum, & post ipsius sancti tumulum in sepulchro, quod ipse sibi præparauerat, est sepultum. Cuius Epitaphium ab eo dictatum habetur huiusmodi: *Aimoinus lib. 5. c. 41.*

Nomi-

Nomine, nō merito, præsul Hincmar⁹, ab antro
Te, lector, tituli quæso memento mei.
Quem grege pastorem proprio Dionysius olim
Remorum populis, vt petiere, dedit.
Quiq; humilis magna Remēsis regmina plebis
Rexi pro modulo, hîc modo verme voror.
Ergo animæ requiē nūc, & cum carne resūpta,
Gaudia plena mihi hac quoque posce simul.
Christe tui clemens famuli miserere fidelis:
Sis pia cultori sancta Maria tuo.
Dulcis Remigij sibimet deuotio prosit,
Qua te dilexit pectore, & ore, manu.
Quare hîc subpetijt supplex sua mēbra locari,
Vt bene complacuit, denique sic obijt.
Anno Dominicæ incarnationis Dccc. lxxxij.
Episcopatus autem sui xxxvij. mense vij. & die quarta.

LIBER QVARTVS

FLODOARDI

HISTORIÆ REMENSIS ECCLESIÆ.

De Episcopatu Fulconis, & quæ scripta quibusdam Romanis Pontificibus direxit.

CAPITVLVM I.

PRAEMISSO viro Dei ad patres suos apposito, successit in Episcopatu Remensi Fulco vir valde nobilis, & palatinis assuetus officijs: qui fidei suæ tenorem MARINO Papæ delegans, pallium ab eo, antecessorum suorum de more, suscepit. Cui etiam litteras misit pro concedendo debito Remensis Ecclesiæ priuilegio, atque pro commendatione regis Karlomanni, *Marinus Papa.*

lomanni, in quibus se significat ab eodem
Ioan. viij. Papa dudum fuisse cognitum tempore Iohannis Papæ, quando cum Karolo imperatore idem Fulco fuerat Romæ. Item pro quodam monasterio, quod frater ipsius, nomine Rampo, ab eo construi testamento delegauerat ex rebus suæ proprietatis, quas postea Erminfridus quidam peruaserat, qui vxorem ipsius Ramponis viduam sibi copulauerat. Pro quo idem Papa Eurardo Senonensi Archiepiscopo, in cuius parochia idem constructum fuerat monasterium, litteras direxit. Sed & Iohanni Archiepiscopo Rotomagensi, in cuius idẽ Erminfridus diœcesi degebat, præcipiens vt eum admoneret ab hac sacrarum rerum peruasione cessare, quod si facere nollet,
Adrian. iij. an. 884. canonicam subiret vltionem. ADRIANVM quoque Papam ipsius Marini successorem litteris initio Pontificatus eiusdem visitare studuit, congaudens ipsius honori, & se Romam velle petere significat, si Deo pacem tribuente, valuerit. Exemplaria quo-
Leo iiij. Bened. iij. Nicol. I. que priuilegiorum à Leone, Benedicto, & Nicolao Pontificibus Romanis Remensi sedi concessorum huic petit recitanda, & ab eo sibi conseruanda, & roboranda, atque augmẽtãda De præfato quoq; monasterio, cuius res prædictus Erminfridus inuaserat,

ſuggerit, vt præmiſsis etiam Archiepiſcopis Eurardo & Iohanni ſuæ auctoritatis præceptionem dirigat, iubẽs quid in eum fieri debeat, &c. Item pro commendatione præmemorati regis Karlomanni, atque pro defenſione Frotharij Bituricenſis Archiepiſcopi, qui ferebatur accuſatus apud eumdem Papam per quemdam ſuæ diœceſeos monachum: quòd ſcilicet poſt ſuæ ciuitatis deiectionem à paganis factam, in alterius ſedis inuaſionẽ temerè inſiluerit. Oſtenditq; quòd ab Epiſcopis ipſius diœceſeos, omniq́ue clero & populo eiuſdem ciuitatis ſit petitus & electus, & quòd prædeceſſor ipſius Marinus, ad eorũ petitionem, pium in hoc præbuerit aſſenſum, inſuper & pallio eum donauerit, & ipſius in Bituricenſi Eccleſia promotionem ſcriptis roborauerit, &c. STEPHANO quoque huius Adriani ſucceſſori litteras mittens, gratiarum actiones referre curauit, quòd eum & Eccleſiã ipſius litteris Apoſtolatus ſui viſitare, & inter varias mundi preſſuras conſolari dignatus fuerit, & quia fratris eũ & amici vocabulo voluerit honorare, quod ipſe tamen nolit appetere, ſed magis ſeruus & ſubiectus exiſtere. Significatq́ue ſe ad ipſum Papam videndum properaſſe, niſi paganorum vallaretur obſidione: hoſtq; de- *Steph. vj.*

no

no tantùm miliario à sua ciuitate abesse, ciuitatemq; quoque Parisiorum ab ipsis tunc obsideri. Hanc infestationem huic regno ab octo annis iam præteritis inferri, vt nemini extra castella prôcul liber aditus patere videretur. Addit denique, audisse se de insidijs quorumdam pestilentium, quas ipsi Papæ moliebantur, & satis egrè tulisse, opemq; ferre, si licuisset, optare, vnũ quod quibat agere, precibus videlicet pro eo insistere. Pro Widone quoque affine suo, quem idem Papa in filium adoptauerat, memorat tam se quàm ceteros consanguineos suos, quibus id notificauerat, debitam exhibituros eidem Papæ reuerentiam. De eo etiam quod illi scripserat, roborare se promptum fore quæcumque necessaria Dei Ecclesiæ significarentur, eius suggestionem se multùm per omnem modum effecisse ipsius fidelitati obnoxium, seque cum suffraganeis coëpiscopis in cultu debito sanctæ sedis Romanæ perseueraturum, & si quid contrarium sanæ fidei contra ipsam emerserit, omnimodis cõfutare, Deo auxiliante, paratum existere. Sedem verò Remensem notum habeat ab antecessoribus suis † potiùs Gallicanis omnibus Ecclesijs, semper fuisse honoratam: vtpote cùm primus Apostolorum beatus Petrus primum

VVido ex Duce Spoletano factus Imp. an. 892.

id est, præ.

primum destinauerit huic vrbi sanctum Sixtum Episcopum, & totius Gallicanæ regionis dederit ei primatum. Hormisda quoque Papa sancto Remigio vices suas in Galliarum partibus commiserit. Hoc ideo se commemorare, ne sedes Remensis suis in diebus sineretur dehonestari: annectens etiam de priuilegijs sibi in cunctis quæ petijt ab huius prædecessoribus Marino & Adriano concessis. Itemque de iam dictis rebus Ramponis, & earum peruasore, quē præmissi Pontifices iusserant ab Archiepiscopis Senonicæ ac Rotomagensis vrbis excommunicari: quibus eamdem excommunicationem differentibus, idem peruasor adhuc rapta possidebat. Vnde petit, vt Apostolica ab ipso feriatur sententia, præcipiatq; hic Papa præfatis Archiepiscopis, ne vllam in eumdem excommunicãdo afferant ampliùs dilationem. De quibusdam præterea rebus Remensis Ecclesiæ, quas quidã abstulerant inuasores, poscit, vt ipse Papa suggerat imperatori Karolo, qui iam magnam ex his partem restituerat, vt bonum quod cœpit eius precatu perficiat, & de his quæ egit ipse gratias ei agere dignetur, & cetera. Ad quæ ille respondens asserit oppidò se fuisse lætatum, quòd eum circa sedis Apostolicæ reuerentiam cognouerit

Carol. iij. cognomēto Crassus.

Non extāt hæ Stephani epist.

nouerit

nouerit anhelare, hortans vt in hac dilectione semper ardentiùs accendatur. Memoriam quoque Widonis ducis gratissimè se suscepisse, quem vnici loco filij se tenere fatetur. De Nordmannorum infestatione, quam regnum nostrum patiebatur, dolere vti propria: Deumque deprecari pro huius populi defensione per Apostolorum principum interuentionem, & vt incolumis hic Præsul perducatur ad Apostolorum limina: quatinus etiam corporeis eum valeat vlnis amplecti, & conferre de priuilegijs, de quibus sibi scripserat. Ad Archiepiscopos etiam quas petierat litteras se direxisse: nec non ad Imperatorem pro Remensis Ecclesiæ iustitia deprecatorias, & pro collata benignitate grates illi referentes. Itē litteras idem Præsul ad eumdem Papam dirigens, ac de prosperitate ipsius lætificari se inter multas tribulationum quas à paganis patiebantur angustias, petens, præfati quoque Widonis satagit commendare fauorem. De prænominato nec non Erminfrido querimoniam repetens, qui admonitus à præmemoratis Archiepiscopis inobediēs extiterat, flagitat, vt iterū cōmoneātur ab auctoritate Papæ Archiepiscopi hunc asperiùs increpare, & si peruasa non reddiderit, Ecclesiastico feriatur iudicio.

In-

Interrogat præterea, sibiq; remandari poscit, si ritè valeat Episcoporum fieri ordinatio in qualibet sanctorum festiuitate, nisi tantùm Dominica die, &c. Ad hæc etiam rescribens idē Papa, gratias agit pro ipsius erga sedem Apostolicam caritate & sollicitudine, condolens de ipsius afflictione, ac pro ipsius preces se Domino fundere pollicetur alleuatione, & confortans, monet in Domini confidere consolatione. Item scribit eidem Præsuli, pro quodam Dominico à filijs & cognatis proprijs oppresso vel expulso, hortans vt id diligenter inquirat, & eius inde adiutor existat. Item pro quorumdam susceptione Anglorum. Item eidem cum Aureliano Lugdunensi, Adelgario, * Geilone, Emmennone, & reliquis per Galliam constitutis, pro querimonia Bituricensis Ecclesiæ super inuasione Frotharij Burdegalensis Episcopi, qui etiam Pictauensem aliquamdiu tenuerat sedem, cui postea Bituricensis fuerat ad tempus à Iohanne Papa propter infestationem barbaricam tali tenore concessa, vt hac remota necessitate, id etiā remoueretur, quod necessitas imperarat. Vnde præcipit hic Papa Stephanus præfatis Archiepiscopis, vt ad propriam sedem illum remeare compellant. Quòd si Apostolicis

* j. Gerlone.

Oo moni-

monitis obedire contempserit, nouerint eum sancti Spiritus iudicio perpetuis anathematis vinculis innodatum. Item pro Theutboldo Lingonensi episcopo, significans ad se huius Lingonésis Ecclesiæ querimoniam peruenisse, quòd obeunte Isaac Episcopo, inconsulto clero & populo, Egilonem quemdam monachum nuper de sæculo venientem in Episcopum Aurelianus Lugdunensis ordinauerit, eisque illata vi, præposuerit noletibus. Quo diuina vocatione hominem excedente, ne in idipsum incurrerent, concordi voto clerus & populus Teuthboldum ipsius Ecclesiæ Diaconem eligentes, ab ipso Papa sibimet in Episcopum consecrari petierint. Sed ille vniuscuiusque Ecclesiæ priuilegium incõcussum seruare volens, id agere distulerit, eumque præfato Aureliano direxerit, scribens ad eum, vt si cleri populique vota in eum concordarent, & sacri canones illi non obuiarent, manus huic imponere nequaquam differret. Quod fieri si ratio prohiberet, & idipsum sibi rescriberet: interim tamen alterum inibi ordinare nullo modo, se incõsulto, præsumeret: simulq; & Oirannũ Senogalliensem Episcopum à suo latere direxit executorẽ. Quem deludens Aurelianus ad Lingonésem præmiserit vrbem,

bem, pollicitus se citissimè subsecuturum. Quod cùm diu expectaretur, nec ipse aduenerit, nec moræ suæ causam innotescere, vel Papæ remãdare † præuiderit. Quocirca iteratò clerus & populus cum decreto manu omnium roborato, præfatum electum Romam remiserunt, obnixè sibimet illum consecrari petentes. Sed nec tunc id agere adquieuerit, volens Lugdunensi Ecclesiæ collatum priuilegium immutilatum consistere: ideoque iam dicto Aureliano iteratò rescribens mandauerit, vt quia concordi voto clerus & populus iam dictum Diaconem expetebat, aut ipsum consecraret, aut quid in eo reprehensibile iudicaret, rescribere maturaret. Sed is priori inobedientiæ contumaciam adijciens, non solùm oblatum consecrare, seu quid in eo reprehensibile iudicaret sibi rescribere contempserit, verùm etiam contra interdicta, & sacrorum canonum statuta quemdam extraneum, & eidem Ecclesiæ ignotum, in angulo ordinatũ, illis ingerere niti præsumpserit. At hi potiùs laborem subire, quàm subijci ignoto eligentes, ad se redierint, implorantes ne pateretur Ecclesiastica iura violari. *Nos autem*, inquit, *qui omnium Ecclesiarum in B. Petro Apostolorum principe curam suscepimus, scientes inter*

† *pro prouiderit.*

Episcopos non haberi eum, qui neque à clero electus, neque à populo est expetitus, sæpe dictum Teuthboldum venerabilē diaconum, ipsorum lamentabilibus precibus inclinati, Lingonensi Ecclesiæ Episcopum consecrauimus, condigna sententia præuaricatoribus illata, licet & alijs præuaricationibus fuerint impediti. Quapropter tuæ iniungimus sanctimoniæ, vt his nostris Apostolicis litteris perceptis, postposita dilatione ad Lingonensem accedas Ecclesiam, & eumdem Teuthboldum à nobis solemniter consecratum Episcopum, exinde reuestias, omnibusq; Archiepiscopis & Episcopis innotescas, pro tantæ contumaciæ vltione nos eiusdem Ecclesiæ specialem sollicitudinem suscepisse, pro tanti laboris maceratione, & oppressionis illatæ releuatione. Quidquid autem idem venerabilis Episcopus Teuthboldus vobis ex nostra parte retulerit credite, & effectui mancipare nullo modo ambigite: vtpote tuam reuerentiam circa nos deuotam consistere credimus. Ad hæc idem præsul Fulco rescribens, gratias agit pro consolatione litterarum ipsius, asserens se paratum fuisse, & esse quæcumque sibi ab ipsius Papæ celsitudine iniuncta fuerint adimplere: præfatam verò præceptionem de Theutboldo Episcopo explere sine mora voluisse: sed Odonis regis sui consultu interim intermis-

missum, dum rex idem suos legatos ad eumdem Papam dirigeret, ac per eos iussionem ipsius certissimè cognosceret. Super his autem quæ litteræ ipsius Papæ prosecutæ sunt, velle scilicet se omnibus Ecclesijs sua instituta & priuilegia inconfuso ordine intemerata seruare, valde gauisos vniuersos Episcopos, in quorum præsentia hæc recitari fecerat. Consulit autem eius auctoritatem, deposcens, vt sibi rescriptis remandet, si liceat coëpiscopis suffraganeis suis, qui in eius diœcesi consistunt, ordinationem vel regis, vel alicuius alterius personæ sine sua licentia & *conniuentia *ms.c. cohibentia.* seu permissione agere, vel aliud aliquid, inconsulto suo Metropolitano, aut contra interdicta sui primatis præsumere. Priuilegium denique à sede Romana quæsitum idem Papa huic cōcessit, scriptumq́ue trāsmisit Præsuli super rebus Ecclesiasticis huic Remensi Ecclesiæ collatis, vel conferendis: vt nemo eas inuadere, vel detinere præsumeret, & vt post eius decessum nullo modo aliquis hunc Episcopatum, vel Episcopij res occupare illicitè auderet, cum interminatione hæc inhibens Apostolicæ sedis censuræ. Item scribit eidem, pro altercatione quæ versabatur inter Herimannum Coloniensem Archiepiscopum,

scopum, & Adelgarium Amburgurensem & * Brenemensem Episcopum, pro quâ Herimannus eidem Papæ suam direxerat querimoniam: Adelgarius autem & suam direxerat, & postmodum per semetipsum accesserat, proclamans ab Herimanno Ecclesiæ suæ priuilegia violari: ideoque in suam præsentiam commonuerat vtrumque venire. Sed quoniam Adelgario veniente Hermannus defuit, tantæ liti finem imponere Papa distulit, ne quippiam præproperè iudicare videretur, vnde rediuiua contentio futuris temporibus oriretur. Quocirca iniungit huic Præsuli nostro, sua ipsius Papæ vice synodum conuocare apud Wangionem ciuitatem, cum vicinis suffraganeis limitaneisque Episcopis, ad quã Herimannum Agrippinæ Coloniæ, & Sõderoldum Moguntinum cum suis suffraganeis, nec non & eumdem Adelgarium occurrere iusserat, quatinus quid cuique debeatur diligẽs examinatio declararet. Monet etiam fraternitatem ipsius domni Fulconis, ne sibi suam specialem præsentiam, si omnimodis fieri possit, exhibere cum eis quoquomodo differat: quoniam & hæc, & alia quæ imminebant Ecclesiastica negotia cum ipso tractanda, eiusque terminãda cõsultu prouiderat: de quo scilicet ipsius

* 1. Bremẽsem.

aduen-

aduentu satis gratularetur, volens ad Ecclesiastica deliberanda negotia eius habere præsentiam. Alioquin monet, vt assertione veridica per strenuum Episcopalis ordinis virum vnà cum ipsis abeuntem notificet, qualiter se super hoc veritas habeat. Quibus si veniendi facultas defuerit, suos cum eo dirigant legatos, qui eorum vicaricatione perfuncti, disceptandi & deliberandi libertatem possideant: vt nullo vlteriùs tempore, percepta finitiua sententia, de hac re necessarium sit vertere quæstionem. Super his quoque successori huius Formoso domnus Fulco litteras mittens, qualiter hæc à præfato Stephano Papa sibi sint iniuncta, significauit, & vt sibi auctoritatis suæ in his exequendis scripta dirigeret, expetijt. Vnde & iterum scribens, vehementer admirari se dicit, si litteræ suæ ad eius præsentiam peruenerint, quid causæ fuerit, cur hinc responsum huius Papæ non meruerit recipere. Grates inter hæc referens, quòd sui memoriam dignatus sit habere, & per abbatissam Bertham verba sanctæ consolationis sibi mandare: eumque se videre velle, & collato sermone mutuo verba conferre. Quā rē fatetur immensum sibi peperisse gaudium, vt magis desideret eius videre præsentiam: adijciens sibi ab eo *Formoso Papa.*

tempus, quo ad eum veniat, remandari, locumque, & eius sataget præceptis obtemperare. Præterea postulat, vt priuilegium Ecclesiæ Remensi sui nominis auctoritate fieri iubeat, sicut etiam prædecessores suos fecisse constat: & res huic Ecclesiæ per suam humilitatem adquisitas perpetua firmitate contra omnes aduersarios muniat. Adnotat etiam, qualiter Eurardus Marchio sancti Calixti Papæ & Martyris venerabile corpus à Romana sede impetrauerit, atque in eius honore monasterium in prædio suo constituerit. Quod prædium post eius obitum ad filium ipsius Rodulfum abbatem hæreditario iure deuenerit: qui res ipsas simul cum memorati Martyris gleba vitæ suæ diebus absque vlla contradictione tenuerit, & de sæculo migraturus easdem res cum monasterio & corpore sacro Remensi sanctæ Dei genitricis Ecclesiæ delegauerit, eamdemque rerum suarum heredem instituerit. Tunc verò Hucboldus quidam sororis huius Rodulfi maritus munus eiusdem abbatis calumniabatur, & ab Ecclesiæ Dei genitricis iure conabatur auferre. Proinde precatur, vt quid sibi sit in talibus agēdum, suis eum sacris instruat litteris, & harum collationem rerum æterna stabilitate corroboret, atque contradicen-

Cisonium monast. in Belgio inter Tornacum & Insulas.

dicentes digna excomunicationis vltione percellat. Scrupulum denique sibi dicit ac singultum mouere, quòd audierat à quibusdam, sanctam Romanam Ecclesiã turbari, paratumque se totis viribus pro ipsius honore omnimodis decertare, & eidem Papæ veluti domno & magistro in cunctis obsecundare. Subnectit etiam de quibusdã Episcopis Galliarum, qui sibi pallium indebitè à Romana poscebant sede, Metropolitanos suos tali spernentes tenore: asserens quòd res eadem, nisi prudenti præcauta foret sollicitudine, confusionẽ non mediocrem generaret Ecclesiæ, magnumque caritati dispendium valeret inferre. Vnde tam se, quàm omnem precari dicit Ecclesiã, ne citò alicuius irrationabili petitioni, sine generali assensu & litteris, consentiat: ne per hoc Ecclesiasticæ dignitatis honor vilescere incipiat, si res indebita, quæ temerè affectatur, inconsultè tradatur.

Quæ Formosus Papa Fulconi, vel Karolo Regi, atque Odoni scripsit.

CAP. II.

CVI rescribens idem Papa Formosus, monet eum compati debere Romanæ Ecclesiæ, atque imminenti eius subuenire

uenire ruinæ, nec ei suã præsentiã denegare: adiũgẽs hæreses vndiq; ac schismata pullulare, nec qui ad resistẽdũ occurreret, esse. Dicitq; lõgo retroacto tẽpore perniciosas hæreses Oriẽtẽ cõfũdere, & Cõstãtinopolitanã Ecclesiã nociua schismata perturbare: simul etiam regionis Africanæ legatos insistere, responsa petentes pro dudum exorto inter Episcopos ipsarum prouinciarum schismate. Diuersarum quoque partium legationes diuersa responsa petentes instare. Cuius rei gratia generalem synodum die Kalendarum Martiarum, indictionis vndecimæ se inchoare disposuisse, ad quam eumdem, remota omni dilatione, admonet festinare, vt colloquendo, largiùs de his valeant pertractare, & affluentiùs ad consulta singula respondere. Normannicæ gentis procellas, quibus asserebat se perturbari, plurimùm dolere, & vt eos excelsi dextera reprimat, Apostolorum principum suffragiis interuenientibus, implorare. Litteras verò quas significauerat ad eum per quasdam personas primùm se direxisse, ad ipsum minimè peruenisse. Miserat alias etiam, pro hac eadem synodo celebranda, pridem huic quoque Præsuli nostro litteras, quam decreuisse se asserit incipere mediante Maio mense,

Concil. Rõ. an. 893.

Indi-

Indictionis decimæ. In quibus litteris fatetur Italiam tunc semel & secundò horrida bella perpessam, & penè consumptam. Orientalium verò partium se deflere vesanam hæresim in Christum Iesum blasphemiam * continentem. Mittit ei præterea petitum super quibusdam præstariis priuilegium, commemorans beatum Remigium genti Francorum, Romanæ sedis auctoritate, cum gratia Dei Apostolũ constitutum. Bernam quoque villam, quæ iniquè dudum subtracta fuerat, Remensi Ecclesiæ restitutam, Duodeciacum quoque, sed & ea quæ domnus idem Fulco per precarias obtinuerat, Rodemiam videlicet & Margolium, Lestemnã, & Guigleium, atque Virtudem, necnon Abbatiã quæ dicitur Campellis, Atteias etiam & Maniacum, aliasque res, quæ dudum ablatæ, tunc redditæ fuerant Ecclesiæ Remensi, restitutas auctoritate confirmat Apostolica: vt eas, vel cæteras eiusdem Ecclesiæ, possessiones nemo præsumat auferre vel inuadere. Sanciens insuper auctoritate beati Petri, vt nemo regum, nullus Antisticum, nemo quilibet Christianus, decedente Remorum Episcopo, ipsum Episcopatum, vel res ipsius Ecclesiæ suis compendiis applicet, neque sub suo dominio teneat,

* c.l. conjicitum.

teneat, præter ipsius ciuitatis Episcopum. Sed & eamdem Metropolim non vltra cõstitutionem canonicam, sine regulis Ecclesiasticis cõueniẽte pastore manere cogat: neque aliter ibidem Episcopum, nisi vt sacri canones iubent, constitui faciat. Promulgans etiam ac statuens, vt ea quæ idẽ venerabilis præsul Fulco de villis huius Ecclesiæ ac facultatibus earum, vsibus Ecclesiasticorum ornamentorum, vel luminarium, seu sub stipendiis Canonicorum, ac monachorum, atque sanctimonialium, seu matriculariorum, & hospitum, vel pauperum constituerat, perpetuò inconuulsa permaneant, hanc auctoritatem sui decreti sub anathematis vinculo violatoribus innodatis corroborans. Imperatorẽ quoq; Widonem coronatum eodem anno significans, indictione decima. Item ad ipsius domni Fulconis petitionem misit aliud eidem priuilegium, pro monasterio Auennaco, atque pro eo monasterio, quod Rodulfus abbas in honore sancti Calixti martyris & papæ ex hereditario proprietatis suæ iure constructum huic Remẽsi cõcesserat Ecclesiæ, tam eadem cœnobia, quã omnes possessiones liberalitate regali, vel aliorum Christicolarum munificẽtia Remensi collatas Ecclesiæ, siue quas idem

Præ-

Præsul adquisierat, aut deinceps adquisiturus erat, eidem Ecclesiæ Apostolica corroborans & stabiliens potestate. Hic quoque Lantbertum filium Widonis anno secundo imperij patris ipsius nouũ imperatorem factum fuisse designat. Itẽ pro diœcesaneis prouinciæ Remensis Episcopis, quòd audierat eorum quosdam huius Archiepiscopi sui audiẽtiã contẽnere, scribẽs eidem, vt suos conueniat coëpiscopos, ceterorum quoque quos ipsi visum fuerit Episcoporum collegium conuenire denunciet, vt de tanto neglectu synodali simul actione perquirant, & quidquid oportuerit canonica atque Apostolica muniti auctoritate decernant: subiiciens, vt nemo à tã Deo digno se subtrahat opere, qui Apostolicæ ipsius particeps voluerit communionis existere. Item pro euectione Karoli ad regimen regni, quem domnus idem Fulco ad regium culmen adhuc puerũ prouexerat, & de criminibus Odonis regis, vel correptione ipsius, qualiter esset agenda: pro quibus rebus idem Archiepiscopus huic Papæ scripta sua, consilium & auxiliũ ab eo petendo, direxerat. Vnde & ad eumdem regem Odonem litteras suas idem Papa delegauit, vt ab illicitis recederet, nec eumdem regem Karolum, vel quæque ipsius

Lambert. Imp.

Carolus Simplex cõsecrat⁹ an. 892. ætat. 12. vel 14. iuxta alios.

ipsius essent infestaret, induciasque belli differendo daret, donec idem præsul Fulco scilicet, Apostolicam sedem adire studeret.

Quæ Francia quibusdam Præsulibus scripta legauerit.

CAP. III.

ITEM ad Archiepiscopos & ceteros Episcopos Galliarum, monens vt conueniant atque commoneant eumdem regem Odonem, ne illicita perpetrentur, & ne aliena vsurpentur: sed bellum sedetur, & omnis hostilis commotio sopiatur, vel induciæ belli, donec Fulco Româ, ceu dictum est, adeat, edicantur; ipsique studeant interim cuncta differre, & pacem ac vnanimitatis concordiam recreare. Item huic quoque regi Karolo, congruam dirigens admonitionem, eiusque congratulans eminentiæ atque deuotioni, quam rex idem se significauerat erga sedem Apostolicam gerere, qualiter ei sit in regno agendum succinctè, lucidéque demonstrat: quem petierat, ei panem benedictum pro pignere mittens, & de itinere præfati Præsulis nostri ad sedem Apostolicam monens. Eidem quoque domno Fulconi litteras

petas suas dirigens, hæc supradicta ad præmissas personas se destinasse scripta commemorat, ipsius videlicet suggestione, de pace vel induciis belli inter Odoně & Karolum differendi. Item scribit ipsi pro discordia sedanda, quam audierat insurrexisse pro Manigauldi ab Alberico perpetrata interemptione. Item petens eumdem pro cuiusdam Grimlaici dilecti sibi sacerdotis ad Episcopatũ, vbi se locus obtulisset, promotione. Idem quoq; præsul Fulco nõnulla præfato Papæ præter præmissa reperitur direxisse scripta, tam pro sua vocatione, qua vocabatur ab ipso ad sedem Apostolicam, quàm pro contentione quæ versabatur inter reges Odonem & Karolum, nec non pro oppressione, quam Remensis patiebatur Ecclesia: petens vt Papa, regibus scribendo, pacem imperaret. Arnulfo quoque Transrhenensi auctoritate Apostolica præciperet, ne Karoli regnum inquietaret, quin potiùs ei auxilio esset, vt propinquum propinquo deceret. Odoni verò mandaret, ne regnum istud inuadere aut deprædari præsumeret: quòd si auderet, Apostolicæ sedis sententiam reformidaret. Item quia post admonitionem ipsius Papæ nec Arnulfus orbitati Karoli subuenire voluit, nec Odo à peruasione regni,

rapi-

rapinis, ac depopulatione cessauit. Sed & Arnulfus res Ecclesiæ Remensis tam eas, quas aliquamdiu iniustè sublatas ipse restituerat, quàm eas etiam, quæ nunquam priùs subtractæ fuerant, abstulit, ob id tantummodo, quia temerariam eius * inuasionem hic præsul recipere noluerit. Et quod Odo ciuitatem Remensem obsederit, immuneras etiam cædes & deprædationes exercuerit, & res Ecclesiæ Remensis suis satellitibus dederit, huius Ecclesiæ insistens rapinis, donec Karolus cum valido exercitus apparatu adueniens eum ab obsessa ciuitate depelleret. Significans etiam quòd Robertus homo Arnulfi ex parochia Herimanni Coloniensis Episcopi, res huius Ecclesiæ inuaserit ac diripuerit, donec eum vi ac si canem rabidum ab earum deuastatione repulerit. De quo petit, vt nisi admonitus resipuerit, auctoritatis Apostolicæ sententia feriatur. His se perturbationibus regni obsessum, impossibile fore significans ad eius Apostolicam se properare præsentiam, dum semper expectetur bellum, nec aliter posse res regni componi * credātur: sed ipse semper bellum distulerit, non quòd inferiores vel impares fuerint, aut de iniusta causa dubitauerint, sed ne vires regni

Papir. inssionem.

o.i. credatur.

regni bellis attritæ, paganorum prodetentur inuasionibus. Vnde dato placitò inter se dextras securitatis inuicem vsque ad tempus præfinitum dederint. & cætera. Item prò eodem rege Karolo & Imperatore Lantberto, gratiarum referens actiones, quòd notificauerit sibi de ipso Lantberto, patris se curam habere, filiique carissimi loco eum diligere, atque inuiolabilem cum eo concordiam se velle seruare: asserens, quòd non illum tantùm diligeret pro consanguinitatis necessitudine, qua illi deuinctus habebatur: verùm multò magis, quia huius Papæ venerator & amator existeret. Precatur autem, vt idē Karolus rex cum prædicto Lantbertò in amicitia iungeretur, & Odoni vel proceribus regni, prò causa pacis Papa rescribat, quò Karolus ad regnum hereditario sibi iure debitum proficiat. Et quãuis * nūc totum non posset suscipere regnum, saltem partem aliquam honori suo condignam, concorditer & iustè regnum diuidendo, illi conseruent. Subiungens acturum se quod sibi Apostolicus idem Pontifex præceperat super transgressoribus & sacrorum violatoribus Richardo, Manasse, atque Rampone, mox vt coëpiscopos suos in vnum potuerit congregare.

Fulco consanguineus Lamberti Imp.

ms. j. tunc

re. Id tantùm Papa remandet, quoniam æterno illos anathematis vinculo innodauerat, si liceat eis ad pœnitentiam conuersis aliquid impendi misericordiæ, vel eos ad pœnitẽtiam suscipi, seu quis modus ipsius esse debeat pœnitentiæ. De Rãpone verò asseuerat, quia in solũ Teuthboldũ Episcopũ reus existeret, nihil culpæ in Walterũ Senonẽsẽ admiserat, ad quẽ cõprehẽdẽdũ nec præsens fuerat, nec adiutoriũ vel cõsensum ad id agẽdum præbuerat. Itẽ pro Herilando Tarwanẽsi Episcopo, cuius Episcopio à Normãnis depopulato, eum necessitate cõgẽte ad se venientẽ, sicut oportebat, susceperat, queq; visitatorẽ cuidã viduatæ Ecclesiæ constituerat, vt visitãdo sustentationem interim, dum Episcopus ibi ordinaretur, ex illa caperet. At quia homines præfatæ Tarwanensis parochiæ barbaricæ videbantur esse feritatis & linguæ, supplicat vt responso Papæ mereatur certificari, si hunc viduatæ debeat præponere plebi, & alterum ei liceret in prænemorata ipsius Ecclesia subrogare, qui acceptior propter parentelam & linguam, in eodem loco posset existere. Idem verò Papa rescribens ei, laudibus attollit eũdẽ, congratulans eius dilectioni atque sollicitudini, quam gerebat erga Lantbertũ Impera-

pera-

peratorem, de cuius fidelitate & stabilitate monet eum semper fieri sollicitum, veluti consanguinitatis propinquum: asserens se cum ipso tantam pacis & dilectionis habere concordiam, vt nequeant aliqua iam ab inuicem prauitate seiungi. Notificat quoque Richardum, Manassem, atque Ramponem excommunicatos à se, atque perpetuo ligatos anathemate, pro eo quòd tam nefandissima perpetrauerint, vt * Teuthboldo Lingonēsi Episcopo oculos eruerint, Walcarium Senonensem, propria depulsum sede custodiæ mancipauerint: mandans vt secum de his sentiat, & conuocatis omnibus suffraganeis suis Episcopis, canonicum super eis quod exercuerat iudicium pari modo determinet. Item scribit eidem Archiepiscopo pro Berthario quodam presbytero, quem clerus & plebs Ecclesiæ Catalaunensis cōsensu regis Odonis ad Episcopatū dicebatur elegisse, succensens, quòd hunc vocatum canonicè noluerit consecrare, sed in transitu defuncti Episcopi Ecclesiam ipsam Herilando Tarwanensi Episcopo beneficiali more ferebatur contulisse. Postea quemdam Mancionem nonnullis criminibus irretitum in eadem Ecclesia, quasi Episcopum ordinauerit, cùmque

* ms. Theobaldo.

que prænominatus Berthairus Apostolicā præsentiam vellet adire, comprehensus fit à quodam Conradò huius domni Fulconis vassallo, de Ecclesia tractus, & in exilium per vnum mensem delegatus. Vnde & euocans hunc nostrum Præsulem, mandat expressè, sed fraternè, vt suam denominato tempore non differat ei exhibere præsentiam, habens secum præfatum Mancionem, & iam dictum Conradum, cum quibusdam denominatis coëpiscopis suis. & cetera.

Quæ Stephanus Papa Fulconi, & quæ Fulco eidem Papæ rescripserit.

CAP. IV.

Steph. vij. STephano quoque huius Formosi successori scribens idem domnus Fulco, deuotionem quam erga Romanam sedem gerebat conabatur ostendere, & quòd limina creberrimè cupiuerit Apostolorum adire, sed diuersis obstantibus discriminum causis, hæc vota nequiuerit adimplere: vbi significat Odonem & Karolum reges in pacis tandem concordia, se studente, connexos. Cui remittens hic Papa litteras, suas à se suscepisse fatetur,

tur, ipsius non admittens, immo reprehendens excusationem, eò quòd alij homines eamdem sedem adirent, & ipse fateretur fas sibi adeundi non fuisse concessum. Denuntiat ergo synodum se per mensem Septembrem imminentis indictionis quintædecimæ certissimè celebrare statuisse: ad quam censendo vocans hunc Archiepiscopum, monet expressè, quatinus omni mora repulsa, omnique excusatione amota, eodem tempore suam specialem præsentiam eidem, synodoque omnino exhibere maturet, quod si prætermiserit, canonicam in eum ferre sententiam minimè retractabit. Rescribens autem hic venerabilis Præsul eidem, quam semper habuerit deuotionem circa gloriosam principis Apostolorum sedem, eiusque sanctos Præsules, pandere nititur: asserens se tunc variis oppressionibus aggrauatum, ac diuersis adstrictum perturbationibus, præsentia corporali eamdem adire sedem non valuisse: dilectos autem filios huius Ecclesiæ illuc destinasse, ad itineris sui enarrandas incommoditates viua voce. Quemdam quoque consacerdotem suum ad id exequendum se direxisse. Plura se scribere non præsumpsisse, quia senserit in epistola

 sibi

sibi ab ipso directa dura se satis inuectione mulctatum: & hoc sibi non modicum incussisse miraculum, quòd ita tunc primæ ipsius litteræ grauiter eum perculerint, cùm eatenus ab ipsa sede nihil aliud nisi mellitum ac dulce, prædecessoribus suis sibi scribentibus, venire consueuerit. Quod peccatis tamen suis imputans, vt de malo suo se meritò contristari, sic de correptione ipsius se fatetur lætificari: reuoluens fieri potuisse, ceu quodam designat ad se perlatum rumore, vt à quibusdam minùs caritate repletis aliter de se audisset, quàm veritas se haberet. Vnde petit, ne facilè huiuscemodi personis aurem accommodet, donec (vt scriptum est)
Iob.29. rem quam nescit diligentissimè inuestiget. Adnectens simpliciter, vti ab ipsis penè cunabulis educatus canonicis fuerit disciplinis, donec à glorioso rege Karolo Imperatoris Ludouici filio, in palatinis ac domesticis eius sit assumptus obsequiis. Sicque in aula palatij perseuerans vsque ad tēpora Karlomanni Regis, Ludouici iunioris filij, nepotis eiusdem Karoli, quando à sanctis prouinciæ Remensis Episcopis, nec non à clero & plebe huius vrbis electus sit, & Episcopus ordinatus. Vbi qualiter hanc Ecclesiam

paga-

paganorum infestatione laborantem reppererit, & vt pro pace ipsius ad posse desudauerit, legati sui, vel aliorum hæc sciẽtium petit explorari narratione. Asseuerans præmissa se non arrogantia explicare, sed vt nouerit, coniiciens quia qui sic enutritus, & taliter fuerit ante Episcopatum conuersatus, hoc sibi potiùs onus quàm honorem, non elationis instrumentum, sed humilitatis esse seruitium. Subnectit autem, quòd si aliqua regno quies concessa fuerit, & ab Odone rege licentiam impetrare valuerit, ad ipsius beatitudinis vestigia tandem aliquando properare studebit, dum sibi viæ patuerint, quæ tunc ab Zendeboldo Arnulfi regis filio erant obstructæ: qui Ecclesiam quoque Remensem multis affligebat iniurijs, res eiusdem suis impertiens subditis. Cuius tyrannidem Apostolica petit auctoritate reprimi, dicens, quia in tam periculoso & necessitudinibus pleno tempore se suam Ecclesiam noxium esset deserere.

Quæ regibus quibusdam Fulco scripta direxerit.

CAP. V.

TOTIVS itaque regni curam agens idem domnus Archiepiscopus Fulco, litteras dirigit Imperatori KAROLO, regis Ludouici Transrhenensis filio, pro tutela & defensione regni Francorum, quod in his partibus à Normannis multipliciter opprimebatur: asserens illud, auxiliante Deo, hactenus fuisse protectum, quamdiu patrui & æquiuoci eius, ac filiorum ipsius regebatur dominatione. Tūc verò illis feliciter humana excedentibus, postquam se proceres regni eius Imperiali commiserant tuitioni, eos vndique secus multi superaggrauent casus. Memoratque ciuitatem Parisiorum, quam caput asserit, & introitum regnorum Neustriæ atque Burgundiæ, Barbarica cingi obsidione, citoque capiendam, nisi Dei subuentum fuerit clementia. Quæ si capta fuerit, totius dispendium regni se perpessuros: tamque periculosè hæc iam mala grassari, vt à prædicta vrbe Remos vsque nihil tutum remanserit: nulla nisi peruersorum Christianorum barba-

Carolus Crassus, de quo suprà.

barbarisque consentientium secura sit habitatio, quorum multi, Christianam deserentes religionem, paganorum se societati coniunxerant, ac tuitioni subdiderant. Scripsit & ad eumdem Imperatorem pro percipiendo à sede Romana pallio, roborandisque datis olim à Romanis Pontificibus Ecclesiæ Remensi priuilegijs.

ARNVLFO regi Transrhenensi litteras mittens, pro causa regis Karoli, quem paruulum adhuc vnxerat in regē, reddit causas eius prouectionis, eò quòd audierat motum fuisse animum ipsius Arnulfi contra se pro hac perpetratione; commemorans quòd decedente Karolo imperatore, huius Arnulfi auunculo, in ipsius Arnulfi seruitium fuerit profectus, cupiens eius suscipere dominium & gubernationem: sed ipse rex eum sine vllo consilio vel consolatione dimiserit. Vnde cùm nec in eo sibi spes vlla remansisset, coactus sit eius hominis, videlicet Odonis, dominatum suscipere, qui ab stirpe regia existens alienus, regali tyrannicè abusus fuerit potestate, cuius & inuitus hactenus dominium sustinuerit. Et quoniam huius Arnulfi dominatum desiderauerit, idcirco in ipsius seruitium profectus fuerit. At postquam nullum consilium in ipso reperire valuit, hoc solùm

quod

quod restabat egerit, eligens eum regem habere, quem solum post ipsum de regia ipsius habebant progenie, & cuius prædecessores ac fratres extiterant reges. De hoc etiã, quod idem rex in culpa trahebat, quare non id antè fecissent, reddit rationem, quòd quando Karolus imperator decessit, & idem Arnulfus regimen huius regni suscipere noluit, hic Karolus adhuc admodũ corpore simul & scientia paruulus existebat, nec regni gubernaculis idoneus erat, & instante immanissima Normannorum persecutione, periculosum erat tunc eum eligere. Vt verò ad eam viderunt perductum ætatem, in qua salubre sibi consilium dantibus assensum præbere nouerat, susceperint eum secundum Dei honorem, vt regno consuleret, volentes eum ita instituere, quatinus huic regno, & ipsi Arnulfo proficuus valeret existere. De eo quoque quòd sine ipsius Arnulfi consilio præsumpserint hoc agere, morem Francorum gentis asserit secutos se fuisse: quorum mos semper fuerit, vt rege decedente alium de regia stirpe, vel successione, sine respectu vel interrogatione cuiusquam maioris aut potentioris regis eligerent. Hoc more hunc regem factum ipsius fidelitati & consilio committere voluerint, vt ipsius adiutorio
&

& consilio vteretur in omnibus, & eius subderetur tam rex, quàm vniuersum regnum præceptis & ordinationibus. Præterea quòd audierat huic regi suggestũ, quia contra fidelitatem ipsius, & propter priuatum hoc egerit commodum, infert quòd Aschericus ipse, qui hæc iactitasse videbatur, antequam de re huiuscemodi aliquid idem Archiepiscopus agere conaretur, venerit ad se, præsentibus Heriberto & * Ecfrido Comitibus, & consilium simulque auxilium quæsierit, quid agere deberet de iussionibus Odonis, qui res importabiles ei præcipiebat. Ex parte quoque filiorũ Godfridi consilium petierit de malo, quod eis Odo facere conabatur: rogaueruntque vt tale caput communi consilio statueretur, per quod securi possent esse subditi, intendentes vel in widonem, vel in hunc regiæ prosapiæ Karolum, & simul considerantes qui affuerant, ad quem meliùs attendere deberent, visum illis est, propter acquirendam regni vtilitatem, & ipsius Arnulfi cauendam contrarietatem, propterque rectum, congruumque regij generis principatum, vt ad hunc Karolum se conuerterent, credentes quòd Arnulfus hoc de propinquo suo gratum haberet, ipsique & regno præsidium ferret. Quòd autem iacti-

ms. Exfrido
i. Erfrido.

iactitatum audierat, causa Widonis hoc eum fecisse, vt hac arte illum subintroduceret in regnum, & dimisso puero Karolo, se verteret ad Widonem: asserit liuore inuidiæ, contra se scienter hæc falsò fuisse iactata: aut etiam quòd qualis erat ipse qui talia diffamabat, talem eumdem posse fieri sentiebat: ipse verò nec se talem fore, nec talibus ortũ natalibus recognoscebat. Prædecessores quoque ipsius regis nequaquam talia ingenia in progenitoribus suis experti fuerant, quos in omni fidelitate ac regni vtilitate probatos habuerint: ideoque illos honorificè sublimauerint. Quapropter erubescendum eidem regi fuisset, vt hoc de se crederet, vel infamia se tali notaret. Deniq; quòd audierat ipsi Arnulfo dictũ fuisse, quòd hic Karolus filius Ludowici non fuerit, asseuerat neminem se posse credere fore, qui eum si viderit, & parentum ipsius effigiem cognouerit, non recognoscat illũ de regia processisse progenie: quædã quoque patris sui Ludowici signa gestare, quibus agnoscatur filius ipsius fuisse. Poscit ergo Arnulfi regiam maiestatem, vt hæc * vera dignanter accipiat, nullusque animum ipsius cõtra hunc regem innocentẽ, propinquum suum commouere valeat. Sed vtrùm hæc quæ asserit ita se habeant, in sua

* l. verba.

præ-

præsentia, fideliumque suorum examinari faciat, & ad debitum finem perducat: cogitans qualiter antecessores sui regni statum gubernauerint, & quomodo regalis culminis successio semper hucusque viguerit. Tunc verò ille tantùm princeps, & hic paruus propinquus eius Karolus, de tota regali stirpe remanserint: perpendatque quid contingere possit, si eum debitus cunctis casus repoposcerit, cùm tot iam de aliena stirpe reges existant, & adhuc sint plures, qui sibi regium nomen affectent, quis post ipsius decessum adiuuabit eius filium, vt ad debitam sibi regni conscendat hereditatem, si contigerit hunc sibi propinquũ cadere Karolum. Adnectit etiam, quòd in omnibus penè gentibus notum fuerit, gentem Francorum reges ex successione habere consueuisse, proferens super hoc testimonium beati Gregorij Papæ. Subijcit etiã ex libris Teutonicis de rege quodam, Hermenrico nomine, qui omnem progeniem suam morti destinauerit impijs consilijs cuiusdam consiliarij sui, supplicatque ne sceleratis hic rex adquiescat consilijs, sed misereatur gentis huius, & regio generi subueniat decidenti: satagens vt in diebus suis dignitas successionis suæ roboretur, & hi qui ex alieno genere reges extabant, vel existere

Gregor. hom. 10. in Euang.

existere

existere cupiebant, non præualerent contra eos, quibus ex genere honor regius debebatur. Asseritque se misisse * Aledrannum ad eumdem Arnulfum, suggerendo vt quoscunque sibi placeret, ex his qui Karolum regem constituerant, in suum pergere seruitium præciperet, qui coram sublimitate ipsius hæc ita esse rationabiliter ostenderent. Flagitans etiam orat, vt hæc præmissa benigno rex tractet animo, & hanc sciat ipsius esse deuotionem vel intẽtionem erga ipsius fidelitatem, vt hic Karolus ad ipsius consilium in omnibus, quæ acturus est, respiciat, & ipsius pietate tutus consistat, & vt nemo huius regis animum ab auxilio istius regni, vel eiusdem Karoli deflectere valeat. Item ad eumdem regem, significans ei de fidelitate & deuotione, quam erga ipsum habebat, & quia in eius seruitium ad ipsius iussionem properare desiderabat. Promissionem quoque, quam rex suus Karolus eidem Arnulfo, qui regnum sibi contradiderat, promisisset, manere inconuulsam, tam in ipso rege, quàm in subditis sibi. Et quia proponeret idem Karolus Odonem inimicum sibi regem, & insidias sibi magnopere parãtẽ armis aggredi. WIDONEM Imperatorem legatione suarum visitans litterarum, admodum se de ipsius

* ms. Papir. Aleranuũ.

ipsius gaudere fatetur gloria & exaltatione: mirari verò atque turbari, quia nullis nuncijs iam longo tempore transacto sibi aliquid de statu & prosperitate sua notificauerit. Exorat autem, vt regi suo Karolo suffragium impendat, & talis erga ipsum existat, qualem eum erga propinquum existere decet, & vt celeriùs illum scire faciat, qualem voluntatem circa ipsum habeat. De Arnulfo quoque rege significat, quòd non velit eidem Widoni pacem seruare. Karolum denique sedi Apostolicæ suam epistolam dirigere, orationibus se commendando Papæ, atque ipsius petens roborari benedictione, & vt idem Papa huius Widonis eum coniungat amicitiæ. Poscit etiam, vt eidem regi de amicitia sua per suum missum, aut per sua scripta Wido remandet. Sed & suis, vel Ecclesiæ sibi commissæ compatiatur iniurijs, quas fidelitatis ipsius causa tolerabat. Notificat etiam abbatiam sancti Martini à rege sibi * concessam, rogans vt res eius, quæ in regno ipsius erant, in sua tutela Wido recipiat.

* ms. cõmissam.

ODONI regi litteras dirigens, rogat pro concedenda Ecclesiæ Laudunensi post decessum Didonis Episcopi, electione libera: ostendens non oportere violenter eos ad eum, quem nolint, suscipiẽdum compelli.

Preca-

Precatur etiam, vt eamdem Ecclesiã absq; inquietudine degere iubeat, neque res ipsius à peruasorib⁹ deprædari sinat, ne particeps diripiētiũ fiat, si talia fieri permittat. KAROLO regi suo scribens, indignatur valde sibi perlatum, quòd prauis quorumdam consilijs vellet idem rex se sociare Normannis, vt illorum auxilio ad regni decus obtinendum iuuari posset. *Quis enim*, inquit, *qui vobis sicut oportet fidelis est, non expauescat, vos inimicorum Dei amicitiam velle, & in cladem ac ruinam nominis Christiani pagana arma & fœdera detestanda suscipere? Nihil enim distat, vtrùm quis se paganis societ, an abnegato Deo idola adoret.*
1. Cor. 15. *Nam si (vt ait Apostolus) mores bonos colloquia praua corrumpunt, quantò magis corrumpitur castitas animæ Christianæ Ethnicorum consilijs & societate? Neque enim poterit non imitari quod assiduè viderit: quin potiùs assuescet paulatim, & quasi vinculo malæ consuetudinis trahetur ad facinus. Certè progenitores vestri reges, deposito gentilitio errore, diuino cultui se sublimiter subdiderunt, & à Deo semper auxilium expetiuerunt, propter quod & feliciter regnauerunt, & regni hereditatem ad suos posteros transmiserunt. Vos è contra nunc Deum relinquitis. Dicam certè, licet nolens,*

quia

quia Deum relinquitis, cùm vos eius hostibus sociatis. Vnde & meritò prophetica illa vox ad vos dirigitur, quæ quondam ad regem † Israël similia facientem directa est: Impio præbes auxilium, & his qui oderunt Deum amicitia iungeris. Et certè cùm deberetis malis præteritis terminum ponere, & rapinis & deprædationibus pauperum renunciare, ac pro his omnibus pœnitentiam agere, nunc ad maiorem iram Dei prouocandam, his qui Deum ignorant, & in sua feritate confidunt, vos coniungitis. Credite mihi, quia nunquam sic agendo ad regnum peruenietis, immo velociter disperdet vos Deus, quem irritatis. Hactenus quidem de vobis meliora sperabam: nunc video vos cum omnibus * consanguineis vestris periturum, si tamen hoc verè vultis agere, & talibus consilijs adquiescere. Re vera qui tale vobis dant consilium, non fideles, sed per omnia infideles esse comprobantur, quos si audire volueritis, terrenum simul & cæleste regnum amittetis. Deprecor itaque vos per Deum, vt tale deseratis consilium, neque velitis vos in æternum præcipitare interitum, & mihi ceterisqúe, qui secundum Deum vobis fideles sunt, æterni doloris afferre dispendium. Melius enim fuerat vos non nasci, quàm diaboli patrocinio velle regnare, & illos iuuare, quos

† Sunt verba Iehu ad Iosaphat regem Iuda 2. par. 19.

* ms. I. Pa pir. consentaneis.

re, quos deberetis per omnia impugnare. Sciatis enim, quia si hoc feceritis, & talibus consiliis adquieueritis, nunquam me fidelem habebitis, sed & quoscumque potuero à vestra fidelitate reuocabo, & cum omnibus coëpiscopis meis vos & omnes vestros excommunicans, æterno anathemate condemnabo. Pro fidelitate quam vobis seruo, hac gemebundus scribo, quoniam cupio vos secundum Deum & seculum semper esse honoratum, & non Sathanæ, sed Christi adiutorio, ad debitum vobis conscendere regni fastigium. Regnum enim quod Deus dat, firmum habet fundamentum: quod verò per iniustitiam & rapinas adquiritur, caducum est, & citò decidiuum, nec poterit diu permanere.

LAMBERTO imperatori congratulationis apices dirigens, notificat quid sibi de ipso domnus Papa Formosus suis litteris intimauerit: quòd scilicet eumdem Imperatorem multùm diligeret, & in omnibus ei consulere, loco carissimi filij, atque indissociabilem vellet ad eum seruare concordiam. Hortatur ergo hunc principē, & admonendo flagitat, vt tantæ benignitati eiusdem Papæ gratus existat, illum vt patrem pijssimum diligat, omnemque illi fidelitatem & obedientiam seruet, eiusque monitis, vt verus filius, obtemperet, &

sedem

sedem Romanam digna veneratione honoret. *Ita enim vestrum*, inquit, *perenni soliditate stabilietur imperium, & contra omnes inimicos & hostes vestros diuinum vobis auxilium suffragabitur, fiétque vt omnibus aduersarijs, diuino adiutorio, semper superior & fortior sitis. Recordamini quaeso auunculi vestri & aequiuoci Lamberti illustrissimi, qualis erga sanctam Romanam sedem fuerit, qualémque exitum consecutus sit, & cauete ne in idem exemplum deueniatis, si aliquid simile agere volueritis. Domnum etiam Apostolicum deprecamini, vt eum dignetur absoluere, & pro illo apud Deum interuenire. Pro me quoque attentiùs postulo, vt eius mihi beneuolentiam concilietis, quatenus tam de me, quàm etiam de sede Remensi mercedem dignetur habere, & sua illi priuilegia inuiolabiter custodire, sicut omnes sancti praedecessores ipsius semper fecisse noscuntur: & si aliquis * vnquam aures clementiae ipsius* (*al.* nequam.) *inquietare, & de nobis sinistri aliquid dicere praesumpserit, non priùs obloquentibus credere, donec per me, aut certè per suum, vel meum missum, quod verum sit, possit agnoscere. De cetero cognoscat imperialis dignitas vestra, Ramponem propinquum vestrum & meum, ab eodem domno Apostolico excommunicatum, sicut ex eius lit-*

ms. magnitudinem. *teris agnouimus. Pro quo obsecro * mansuetudinem vestram, vt eum deprecemini, quatinus illi locum pœnitendi, & quod admisit emendandi non deneget, nec eum perpetuo anathemate innodatum inrecuperabiliter perire sinat: sed quam illi placet, pœnitentiam & satisfactionis mensuram illi iniungat. Nobis etiam & vniuersis Italiæ vel Galliæ Episcopis, quibus de eius damnatione scripsit, vicissim de sua misericordia quid illum agere, & qualiter esse conueniat, rescribi iubeat.*

Albradus rex Angliæ. ALBRADO regi Transmarino amicabiles litteras mittens, grates refert, quia tam bonum virum & deuotum Ecclesiasticisq; regulis congruentem destinauerit Episcopum in ciuitate Cantaburg nomine. Audierat enim, quòd * peruersissimam sectam ms. peruertissimam. paganicis erroribus exortam, & in illa géte tunc vsque relictam, verbi mucrone satageret amputare. Quæ secta suggerere videbatur: Episcopis & presbyteris subintroductas habere mulieres: ad propinquas quoq; generis sui, quisque vellet, accedere: insuper & sacratas Deo feminas incestare, & vxorem habens concubinam simul habere. Quæ omnia, quàm sanæ fidei sint aduersa documẽtis manifestat euidentissimis, ex sãctorũ patrũ * probatis auctoritatibus. ms. j. prolatis.

RICHI-

RICHILDIM reginam vel imperatricem litteris commonens atque redarguēs, dolore multo se fatetur esse correptum, pro fama non bona, quæ ad ipsum de vita vel actibus eiusdem reginæ peruenerat: quòd scilicet esset diabolus, vbi fuisset illa, magis quàm Deus, cùm forent circa illam quæ contra salutem militant animæ, id est, iræ, rixæ, dissensiones, incendia, homicidia, luxuriæ, rapinæ quoque pauperum, peruasiones Ecclesiarum. De quibus omnibus debita sollicitudine & pastorali diligentia commonet eã, vt transferat se de tãtis malis ad fructum æternæ salutis: proponens ei quadriuium vel quadrigam virtutum, quã assumens & ascendere nitens, apprehendat ea quæ sunt sapientiæ atque sanctimoniæ, ac felicitatis æternæ. Velamẽ quoque Christi, quod assumpserat viduitatis, incorruptum seruare studeret, vt illud inuiolatum Deo repræsentare posset: nec properare velit ad inferos, vt inueniat inæstimabile malum multarũ, quas ei propalare nititur, miseriarum. Perpendat, si est amica Dei vel soror. Quòd si nõ est sine intermissione det operam, vt esse possit, etsi nõ candore virginitatis, studio tamen continentiæ salutaris, rectè credendo, Deum ac proximum diligẽdo, pietatis opera faciendo, sobriè & iustè

Richildis vidua Caroli Calui de qua lib. 3. c. 27.

Tit. 2.

iuſtè & pie viuẽdo: attendat vt vitã corrigat donec hodie cognominatur, ne incidat
Heb. 3. in laqueum confuſionis æternæ, dum non recogitat quã velociter præſens hodie trãſeat. Parcat animæ ſuæ, & attendat vt Deo
ms habeat columba ſimplicitatem. proxima fiat, & * habeatur columba per ſimplicitatem & innocentiam, vt audire mereatur à Chriſto cùm exierit è corpore:
Cant. 2. Hiems trãſijt, & receſſit, columba mea veni, mecumque requieſce, ſedens in dextera patris mei. Multumque, ſe ideo loqui aſſerit, quòd de ipſius ſalute plurimùm ſollicitus ſit, optans vt verè fiat regina, ornando virtutibus viduitatem ſuam, præ oculis habens diem mortis vel reſurrectionis ſuæ, audiatque Apoſtolum dicentem:
1. Cor. 15. Euigilate iuſti, & nolite peccare. Det tandem Deo ſuo gloriam, & operetur ſalutem
Pſalm. 36. propriã, diuertat à malo, & faciat bonum. Oratque exoptans vt correptio ſua & emendatio neceſſaria ſalubriſque compunctio tangat cor eius, vt tandem aliquando
2. Tim. 2. reſipiſcat à diaboli laqueis: gratia quoque Dei reſuſcitet eam de ſepulchris vitiorum. & cætera. Febricitantem quoque in malis, faciat eam firmam & ſtabilem Deus, fixamque in bonis, vt hîc & in æterna vita poſſit gaudere cum ſanctis. *Quòd ſi conſilium noſtrum*, inquit, *audieritis, tales*

les vobis erimus, quales esse debemus, in omni fidelitate & reuerentia, atque debito seruitio, & quod his omnibus maius est, erit vobis Deus propitius sicut optamus, & oramus. Alioquin volumus vt sciatis reuera quòd pro vobis nolumus incurrere offensionem Dei, sed secundum ministerium nostrum, faciemus de vobis, quod canonica nobis iubet auctoritas. Quod quàm inuitus faciemus, Deus testis est, non enim possumus discedere ab Apostolo, qui dicit: Quamdiu Apostolus sum gentiũ, Rom. 11.
ministerium meum honorificabo, &, Dei ad- 1. Cor. 3.
iutores sumus, &, Deus est, qui operatur in Philip. 2.
nobis. &, An experimẽtum quaeritis eius qui 2. Cor. 13.
in me loquitur Christus? Vnde precor Deum in conscientia mea, vt adhaereant cordi vestro verba mea, & ipse qui per me loquitur, haec in auribus vestris per seipsum loquatur in corde vestro. Deus omnipotens ad vota nostra mittat manum suam de alto, & liberet vos de cœnulento huius seculi profundo.

Quae diuersis scripserit Episcopis.

CAP. VI.

DIVERSIS etiam Praesulibus diuersa reperitur direxisse scripta, pio sale respersa, & diuinis auctoritatibus referta.

FROTHERO Archiepiſcopo pro rebus Remẽſis Eccleſiæ in ſua coniacentibus diœceſi, quæ ab inuaſoribus non modicum patiebantur diſpendium: monens & rogãs, vt memor miniſterij ſibi à Deo collati, & Apoſtolicorum præceptorum, quorũ plura ſubiungit exempla, his peruaſoribus auctoritate canonica interdicat, ne de rebus huius Eccleſiæ ampliùs præſumere audeãt,
Rectiùs ſi. * ſicut offenſam Domini ſanctorũq; ipſius incurrere nolint. ROSTAGNO Arelatenſiũ præſuli, grates referens quòd eum de rebus Eccleſiæ Remenſis ſollicitum eſſe comperterat, quas ſub ipſius prouidentia & tutela conſtituerat: ſed audiebat eas à quibuſdam prauis inuaſoribus infeſtari vel vſurpari. Vnde hortatur, vt eoſdem peruaſores, niſi reſipiſcant, diſtricta percellat excommunicatione, ſi non iudicet rem huiuſmodi ad Apoſtolicam ſedem deferri. HERIMANNO Agrippinenſiũ Archiepiſcopo, ſignificans ſe deſiderare cum ipſo, ceteriſque diœceſeos ipſius Epiſcopis loqui, & de neceſſarijs Eccleſiarum cauſis, vt ab eodem ſibi ſuggeſtum fuerat, pertractare: id tamen inſurgentibus Nordmannicæ perſecutionis turbinibus impediri. Vt autem oportunitas ſe temporis aperuerit, maturata facilitate adimplere conari.

Intimat præterea res quasdam Remensis Ecclesiæ in ipsius parochia peruerso iure à quibusdam peruasoribus possideri. Qua de causa expetierat Arnulfum regem apud Warmaciam, vt ipse willeberto præsuli huius prædecessori præciperet, quatinus ipse super hoc negotio secundũ edicta canonum ageret. A quo scilicet rege idem etiam Herimannus super hoc ipso legatus ad præmissum Episcopum fuerat destinatus. Sed quia idem Willebertus præceptum regis in hoc adimplere non potuit, hunc monens rogat, vt eosdem peruasores, vel qui res ipsas inquietare conantur, animaduersione canonica feriat, nisi à cœpta præsumptione resipiscant. Decretum quoque Symmachi Papæ eidem Herimanno dirigit, vbi quid de talibus sit agendum manifestissima possit assertione cognoscere. Item eidẽ, pro quibusdã rebus huius Ecclesiæ super Rhenũ sitis, in loco qui dicitur * Bothert, quas * Maingaudio cõmẽdauerat: quo defuncto petit, vt idẽ præsul Herimãnus eas tutãdas suscipiat. Quẽdã etiã Wibertũ, qui res alias Remensis Ecclesiæ tenere videbatur, admoneat, vt eas cum amicitia sibi restituat. De rebus quoque cuiusdam abbatiæ sibi à rege concessæ, quæ in partibus ipsius Heri-

j. Bobert. j. Manigaudo.

Herimanni coniacebant, rogat vt eas ab extraneorum peruasione defendat. & cæt. WALTERO Senonensis Ecclesiæ Archiepiscopo, pro causa Hildegardis Abbatissæ, de qua placita quædam constituerat, sed ad nullum idem VValterus, partim occupatione, partim infirmitate pressus, attenderat. Vnde præscribit eidem, qua res ipsa finem legitimum sit habitura: precansque monet vt nullatenus omittat, quin ad id placitum veniat. Si verò non venerit, ipse tamen, salua caritate, quod agendũ est, auctore Deo, inde perficere conabitur: & quòd hactenus id distulerat, non quasi auctoritatem aut priuilegium hoc agendi non haberet, egerat: sed potiùs causa dilectionis ipsius, quàm per omnia inuiolatam seruare cupiebat. Petit etiam vt præfatam abbatissam idem Walterus, vtpote diœcesaneam suam, præmoneri faciat, quò ne velut ignaram se à conuentu ipsius subtrahere, sed potiùs die prænominata præsentem studeat exhibere. Itẽ consolatorias eidem dirigens super ipsius ægrotatione litteras, & de absolutione, quam sibi petierat idem VValterus, tam ab eo, quàm à fratribus ipsius fieri: simulque de ipsorum prouidendo ab eodem domno Fulcone, quando fieri posset, colloquio. PLEONICO

Archie-

Archiepiscopo Transmarino, congratulãs bonis eius studiis, quibus eũ laborare cõpererat, pro abscindendis & extirpandis incestuosis luxuriæ fomentis, suprà in his litteris, quæ Albrado regi scripserat, commemoratis, quæ in ea gente videbantur inoleuisse: sacris eum instruens & armãs auctoritatibus † cẽsuræ canonicæ, particeps nimirum piis ipsius laboribus cupiens existere. IOHANNI cuidam Romano præsuli, commemorans affectionem dilectionis, quam habebat erga eum, ita vt diceret, nullum se inuenisse recordari, cum quo sic concorditer mutuo coniungeretur caritatis affectu: rememorans magna se quondã beniuolentia susceptum ab eo fuisse, liberalissimaque humanitate tractatum, magnisque beneficiorum impendiis accumulatum. Asseritque se quantocius, pace reddita, dignis seruitiis ostensurum, tam erga eum, quàm erga domnum Papam Stephanum gratam animi deuotionem: precaturque vt eum suo fauore tueatur apud ipsius excellentiam Papæ, & in quibuscumque necessarium viderit, ei sicut optimè in ipso confidit, assistat. DODILONI Camaracẽsiũ præsuli, pro placitis sibi ab eo datis, ad quæ minimè attenderat: monens & rogans, vt satagat venire ad proximum placitum vbicumque

Cap. 5.

† for. scriptura.

cumque rex Odo fuerit cum Episcopis, quãdo rem de qua tunc agebatur de Hildegarde & Hermingarde terminare deberent. Accusatores quoque ipsius Hirminmardis, eosq; qui presbyterum luminibus priuari, ac suspẽdi iusserunt, cum omnibus qui eidem nefandæ iussioni paruerunt, vel fautores huius sceleris extiterũt, cõmoneri faciat, & canonicè cõuocari, vt huic cõuẽtui se studeant præsentare. Item pro eadẽ causa, gratias referens quia deuotè ipsius commonitionem susceperit, & ad constitutam diem paratissimus occurrerit. Illud verò succensere videtur, cur cùm de negotiis Ecclesiasticis ageretur causa, non per clericum, sed per laïcalis ordinis hominem sibi mandare voluisset. Ipse verò domnus Fulco, partim senioris seruitio detentus, partim corporeæ incommoditatis molestia præpeditus, iuxta condictũ venire nequiuerat. Admonet etiam, eum meminisse debere, qualis ipse erga eum quondam extiterit, qualiter sine rege, sine vllo ipsius parti consulente modis omnibus institerit, vt ad hunc Episcopalem perueniret honorẽ, cùm adhuc sibi perfectè notus non esset. Ita tamẽ pro eo egerit, veluti pro fratre carissimo, quia crediderat & credebat in eo simplicem prudentiam,

tiam, fidem non fictam, firmam & indemutabilem stabilitatem: sperauerat etiam in omnibus sibi cooperatorem & adiutorem fore. Per illam ergo sinceram dilectionem, quam in ipso credebat, eum se dicit monere: mandans vt posthabita omni dilatione vel occupatione, ad condictum conuentum Episcoporum præsens adesse studeat, nulla causâ excepta, nisi tātùm infirmitate corporea. Personas etiam præmissas, quas per alterā significauerat epistolam, commoneri canonicè faciat, vt præparatæ ad solennem cœtum Episcoporum die præfixa se satagant præsentare. Item cum ceteris coëpiscopis, Didone scilicet Laudunensi, Hetilone Nouiomensi, Riculfo Suessorum, *Herinando Morinensi scribēs, huic Præsuli Dodiloni significat, hos præmissos in vrbem Remensem conuenisse Præsules, ad tractandum de peruasione Balduini, de quo scripserat eidem *Dodilo, admonere illum, vt resipisceret à prauo temeritatis suæ fastu. Sed quoniam idem Præsul rescripserat, occurrere eisdem Præsulibus se nequiuisse, quia suum iter Nordmannorum præripuit gladius, ceu de communi compatitur exitio. Ceterùm quòd petierat de Balduino, in hoc adquiescit

Suprà c. 3. Herilando.

Bald. Caluus fland. Comes.

) Dodiloni.

ſcit ei, vt admonendo, exhortando, & increpando, ſedulò eum corripiat, vt à ſuâ corrigatur prauitate; diuinas ei proponens ſanctorum ſententias patrum: litteras etiam eidem Balduino ab ipſorum Epiſcoporum parte dirigi ſignificat. De quibus hortatur, vt ſi fuerit præſens, ei recitentur: ſi abſens fuerit, per ſuũ archidiaconum ipſi tranſmittat, qui etiam illas eũ intelligere faciat. Quòd ſi & eum ille nequiuerit adire, litteras ipſas publicè corã ſe legi faciat in loco, vbi Balduinus religionem peruaſit, & deinceps, niſi reſipuerit, non ei vel monachus, vel canonicus, vel quilibet ritè Chriſtianus adiungatur, ſi non anathematis vinculo implicari voluerit. Si Hetilo quoque ad ciuitatem Atrabatenſem venerit, Dodilo illi occurrat, vt de hac re quod agẽdũ eſt, canonicè peragere poſsint, & quidquid inde fecerint, litteris ſibi ſignificet. HETILONI præſuli litteris mandat, vt proficiſcatur cum fidelibus regis ad Attrabatem, agens pro poſſe quod in alio ſcripto agendum ſibi repererit ſignificatum. Item pro his quæ à Dodilone Cameracenſi patiebatur Epiſcopo, aſſerens quomodo pro benefactis, ab eo ſibi contumelioſa retribuãtur: adſciſcensq; hunc ſibi teſtem, qualiter eumdem Dodilonem

lonem paterno simplicique benignitatis affectu ad potiora prouexerit. Sed & quomodo Rodulfus vir deuotus abbatiã quãdam in huius Hetilonis parochia sitam, Remensi delegauerit Ecclesiæ, committẽs simul eidem corpus beati Calixti Papæ & martyris, quod impetratum à Romana detulerat vrbe. Intimat ergo qualiter precatus sit amicabiliter præfatum Dodilonem, ad Atrabatense castellum venire, & inde pignera præfati martyris honorificè leuare, atque vsque ad cœnobium sancti Quintini deducere. Hunc etiam Hetilonem expetierat, vt ad ipsum cœnobium occurreret, & tamdiu cum sacro comitaretur corpore, donec ipse domnus Fulco veniret, & illud decenter excipere, & vsque ad hanc Remensem valeret vrbem deducere: vbi tamdiu seruaretur, quousque, pace reddita, loco proprio ipsius Hetilonis parochia sito restitui posset. At dodilo cũ debuisset agere quod petebatur, è contra, filiationis ac fraternitatis posthabita reuerentia, in medio occurrens viæ, & de manibus gestantium sanctum pignus abripiens, apud se reposuit, dicens: non illud cuiquam se redditurum, nisi eidem Hetiloni, in cuius dinoscebatur fuisse parochia depositum: & hoc ipsum nouæ fraudis argumen-

al. Buchaldo.

gumento gessisse, quò valeret præfatum corpus sacrũ cuidam *Hucboldo Comiti tradere. Quocirca petit hunc Hetilonẽ, vt missum suum ad eum dirigat, & paterno ac fraterno amore ipsum redarguens, corrigat, & in memoriam ei reuocet, quomodo religionis solius & fidei, quam in eo fore credebat, intuitu, illum absque regis aut principis alicuius expectatione in sede Pontificali locauerit, moneatque vt à cœpta temeritate pedem reuocet, ne aliquid hunc eumdem Archiepiscopum contra se, quod idem nolit, agere compellat. Hunc quoque precatur Hetilonem obnixè, ne illi assensum in re tali præbeat, sed iustæ parti in omnibus faueat, & thesaurum cælestem, Remensi Ecclesiæ à præmemorato viro traditum, vrbi ac basilicæ ipsius restitui non solùm consentiat, sed etiam totis viribus adiuuet. DIDONI Laudunensi Episcopo, pro reconciliatione animæ cuiusdam Walcheri, qui reus maiestatis inuentus, supplicium mortis incurrit. De quo audierat, quòd in articulo mortis pœnitentiam per confessionem & sacræ communionis viaticum ab ipso expetierat, nec impetrare valuerat. Insuper & sepulturæ beneficium fuerat ei denegatum, & orari pro eo prohibitum.

Suc-

Succenset ergo eumdem Præsulem, horrens cur sic voluerit agere, cùm sciret optimè, quòd auctoritas sacra de nō neganda in vltimis statuerit pœnitentia: adhibetque nonnulla sanctorum patrum super hac re testimonia, monens vt considerato communi periculo, imitetur communis Domini pietatem, & huic peccatori remediū pœnitentiæ in vltimis deprecato, impendat misericordiam, vt & orari pro eo faciat, & per seipsum reconciliationem, animæque commendationem more Christiano persoluat: eumque de loco peruio, in quo non sepultus, sed proiectus erat, ad cœmiteriū fideliū transferat. Item pro hac eadē causa, postulās & adhibens exēplū beati Gregorij de quodā monacho, quem iusserat nec sepulturæ communi tradi, nec orationibus iuuari; at post * legitimū spatiū recōciliationē eidem præcepit impēdi: adsciscens etiā illud Euangelicū: quia filius hominis venit quærere, & saluum facere quod perierat. Sed & Nicæni Concilij testimonium, quo generaliter cuilibet in exitu posito, & poscenti gratiam communionis, tribui præcipitur. PETRO cuidam Romano scribit Episcopo, pro his de quibus Formosū Papam consuluerat super Herinando Mori-

Gre. lib. 4. dial. c. 55.

* ms. c. longum.

Luc. 19.

Con. Nic. c. 13. al. 12

 nensi

nensi Episcopo, quē Catalaunicæ præficere decernebat viduatæ Ecclesiæ, petitq́ue vt suggerat Papæ pro hoc suo consultu, quatinus optatum super eo citiùs adipisci mereatur responsum : cōmemorans quod gestum reminiscatur super Actardo Nammeticæ vrbis Episcopo, quòd eum Nicolaus Papa Morinensi Ecclesiæ postea censuerit præficiendum, ac demum in Archiepiscopatu sedis Turonicæ decreuerit incardinandum. Precatur etiam vt idoneam super hoc exquirat auctoritatem, repertamq́ue sibi destinet exequendam. HONORATO Beluacensium Præsuli scribens, asserit se mirari vehementissimè, quomodo id potuerit contingere, vt animus ipsius tam contrarius & aduersus sibi existeret, cùm sciret qualis erga eum fuerit, & qualiter eum loco fratris ac filij semper habuerit, qualiq́ue affectu, vt ad eumdem honorem perueniret, decertauerit. Nec tamen ideo desperare debeat, sed quantocius ad pacem & concordiam secum tenendam redeat. Monet igitur eum tanquam filium carissimum, redire ad semetipsum, & cogitare cuius sit ordinis, cuiusq́ue professionis, perpendatq́ue quòd in nullo ab ipso læsus existat, & si possibile sit, ad se veniat, quatinus de his collato

sermone

sermone meliùs conferant. Si verò id fieri nequit, quemdam familiarem sibi dirigat, per quem quæ fert animus eidem remandare valeat. Notificat etiam se audisse quædam de ipso, quæ non facilè credere potuerit, scilicet quòd rapinis insisteret, alienas possessiones inuaderet, & pecunias diriperet: nominatimque designat Rotbertum quemdam apud se fuisse conquestum, quòd vniuersa mobilia sua ei abstulerit. *Ego autem*, inquit, *non hoc de vobis credere possum, sed puto esse aliquem, qui vestra gratia & auctoritate fretus, hac agere præsumpserit, & idcirco vobis adscribitur quod ab alio gestũ est. Si ergo à quocũq; vestro id factum est, obsecro vt auctorem huius mali dignè coerceatis, & damnum omne emendare iubeatis. Si autem verum est, quòd vos ipsi hoc egeritis, precor vt à tali intẽtione desinatis, & ei qui damnum passus est, sua ex integro restitui faciatis*. Item redarguens eum de nonnullis, quæ ad se non simplici professione scripsisse videbatur, quasi domnus Fulco pacem & concordiam perturbasset. Significauerat etiam à prauis quibusdam suam vexari Ecclesiam, & super hac re nullum ad hoc Archiepiscopo petentem se suscepisse responsum. Vnde reuocat ad memoriam, quia precatu, quàm

præcepto apud ipsum maluerit obtinere, illis hominibus inducias interim dari, quousq; simul quiuisset ipsi Præsules loqui. De quodã quoq; Aledramno, quem tunc excommunicare minabatur, & Archiepiscopo suam exequi censuram præcipere videbatur: asseritque se nunquam destinasse communibus & collatis coëpiscoporum præceptionibus ac suggestionibus non parere: Beluacensi tamen Ecclesiæ singulariter Ecclesia Remensis parere nesciret. Et quia in hac excommunicatione non Ecclesiastica vigere censura, sed præceps præualere cernebatur animositas. Cuius rei erat initium desertio regis Odonis, & institutio Caroli. Annectitq; post aliquãta, de viduatione Ecclesiarũ, Siluanectẽsis videlicet atq; Catalaunensis, quarũ Siluanectẽsis tũc elegerat Otfredum, quẽque ad Remensẽ Præsulẽ perduxerant, sibique petierant ordinandum Pontificem. Ad quam petit hunc ordinationem venire, remota, vt canonica iubet auctoritas, omni excusatione. Subiungit quoque monens, ne intendat eius animus hæc ita dicta, tanquam eumdẽ non liceat Episcopum vltrà in ipsius sperare amicitiam, quam sibi mutuò coniunxerant, quamque inconuulsam omni tempore

pore Archiepiſcopus tenere cupiebat, & ad honorem ſuæ ſedis, ſedem ipſius honorare ac ſublimare deſiderabat. Sed quia ſe mordaci reprehenſione viderat eius latenter corrodi litteris, à tanta ſubreptione ſe voluerit excuſabilem reddere, ne videretur in hoc ei ſilendo aſſentire. Item pro ordinatione Mācionis Catalaunenſis Epiſcopi, ad quam eumdem Honoratum venire mandauerat: ſed ille non veniens, etiam ipſam ordinationē reprehenſionis elogio notarat: quam tamen reprehenſionem Archiepiſcopus caritatis ſtudio patienter ferebat, mandans & poſcens vt ad ordinationem præmiſſi Otfridi occurrere ſtudeat, &c. Item pro litteris ab eo ſibi directis, in quibus hortatus fuerat, vt ſtatui, & religioni ſanctæ Eccleſiæ labentis ſuccurrere deberet. Vnde gratiarum vota Deo ſe perſoluere Archipræſul aſſerit, qui ad hoc ſuadendum eius excitauerit animum, cùm priores ipſius Epiſcopi epiſtolæ tumidum viderentur præferre rancorem: hæc verò tota fraternum teſtaretur amorem. Si verò quod verba reſonabant, Honoratus corde teneret, paratū ſe dicit eius caritati reſpondere, eáq; inuiolabiliter conſeruare. Sed quia tunc opportunū tempus, quo ſi-

ſimul conuenire valerent, non videbatur, cùm, Domino iuuante, tempus arriſiſſet, id competenter tam ipſi, quàm ceteris ſuffraganeis prænunciare curaret. Item pro iuſſione Stephani Papæ, qua mandauerat domno Fulconi, data eidem licentia interim, vt petierat, remorãdi, quatinus hũc Honoratum Epiſcopum, atque Rodulfũ Laudunenſem Rauennam mitteret ad ſynodum ibidem celebrandam. Vnde monet, vt ſicut Papa iubet, eius præceptioni obtemperet. TEVTHBALDO Lingonenſi Epiſcopo amicabiles & caritatis vtrimq; * cõiunctrices dirigit literas, ſignificans de priuatis inter ſe rebus, quas ei Teuthbaldus per ſuũ ſignificauerat miſſũ, & de cõmuni colloquio ſecũ, de regia quoq; & ipſius Teuthbaldi cõſãguinitate, atque amicitia ipſius Epiſcopi Regi Karolo grata. Rogat etiam ſibi remandari de Richardo Burgundionum principe, & de Aquitanis, quod eum contigerit ſcire. & cetera. RODVLFO iam dicti Didonis Epiſcopi ſucceſſori, gratulando de honore ipſius, & profectu in Domino. Item pro quodam ipſius Rodulfi ſubiecto, ſed ab eodem abiecto, monens cauendum ne lædatur in hoc Epiſcopalis opinio, dum quod agitur zelo rectitudinis, feratur fieri

* Ms. cõuinctrices.

fieri zelo exercendæ vltionis: inferens Ecclesiam Remensem hoc ex antiquo priuilegium habuisse, vt quicumque diœcelaneorum proprios Episcopos quolibet offendisse se modo sensissent, ad hanc ceterarum matrem confugerent Ecclesiarũ, auxiliũ sibi veniæ flagitantes ab ipsa. *Ast ego*, inquit, *nulla in hoc negotio vti volui auctoritate: sed sicut amicus ab amico, immo sicut à specialiter dilecto filio postulare: eò quòd me apud vos, non dicã aliquid, sed bene posse confidebam.* Subiungens quoque post aliqua, quia miseratio non est præuaricatio: cùm Deus quotidie, post minas districtæ vltionis, ad se conuersis paternæ consueuerit impẽdere viscera pietatis: & quia nemo sic vnquam cadit, vt ei resurgendi copia debeat denegari. & cæt.

Quæ Abbatibus, vel illustribus viris quibusdam.

CAP. VII.

STEPHANO cuidam abbati ac nobilissimo viro, qui ad Episcopatũ electus videbatur, tunc autem fortè reiectus vel reprobatus, consolatorias dirigit litteras, amicitiam, quam ei promiserat, asserens se

perpetuò seruaturum. Dolens verò & ingemiscens, quòd eum, quem præelectum regimini gaudebat Ecclesiæ, hoc videbat tunc effectu frustratum: hortatur tamen, vt licet elisus sit fortiter, validiùs resurgat: cupiens eidem omnes propinquos & amicos suos, vel quoscumque alios posset ad pacem & concordiam reuocare. & cætera. BALDVINO Comiti Flandrensi, pro admissis ipsius, de quibus cum coëpiscopis diœceseos suæ, quæ forét agenda tractauerat. Qui Balduinus inter alia quælibet praua, etiam presbyterum flagellauerat. Quod factum quanti sit sceleris, ex diuinis ostendit auctoritatibus. Basilicas etiam quasdam abstulerat à presbyteris inibi ordinatis, & aliis dederat, inconsulto ipsorum Episcopo. Possessionem quoque quamdam, quam rex Ecclesiæ Nouiomensi tradiderat, idem Balduinus inuadens, per violentiam retinebat. Adnectit ergo canonica & legalia super huiusmodi facinoribus capitula. Redarguit etiam eumdem pro eo quod monasterium monachorum sibi vsurpauerat, & insurrexerat contra regem cum infidelitate & periurio. Super quibus rebus iamdudum data sibi dilatione, & adhibita Episcopali admonitione, hanc

S. Vedasti Attrebat.

de

de loco ad locum sese conuertendo, videbatur subterfugere. Vnde & his eum litteris paterna vocans admonitione, hortatur emendationem profiteri. Quòd si non faceret, extorrem se sciret esse* à Christiana communione. & cetera. Item ad eumdem cũ coëpiscopis suis scribens ex synodo Remis habita Dominicæ incarnationis anno DCCC. xcij. arguit eũ quòd Ecclesiastica simul & legalia iura contẽneret, res Ecclesiasticas, & honores sibi non concessos inuaderet, Dei timorem à se proijciẽs, & fidem quam in baptismate Deo promiserat, operibus abdicans, locum sacri monastici ordinis peruadens, & abbatis sibi nomen vsurpans. Vnde communi decreto Episcoporum iudicatum fuerat, eum auctoritatis canonicæ anathemate feriendũ. Sed quoniam & Ecclesiæ, & publicis regni vtilitatibus videbatur accommodus, censura suspenditur adhuc animaduersionis Ecclesiasticæ, recogitandique sibi & emendandi spatium reseruatur, & obsecratur per misericordiam Dei, vt ab hac præsumptione animum reuocet, nec amplius iram Dei contra se prouocet,* nec illi quodammodo gladium præbeat, & cætera. Diuinarũque sequuntur auctoritatũ testimonia ad correptionẽ ipsius quoque pro-

*ms. desst &.

*ms. j. m.

prolata. Quibus si adquiescere nollet, ab omni se nosset Ecclesiæ consortio sequestrandum, perpetuoque anathemate feriendum. Ipsius quoque propalat excommunicationis sententiam in eumdem, si se corrigere noluerit, quãtocius iaculandam. CLERO & plebi Siluanectensis Ecclesiæ, pro pastoris sibi præferendi scribit electione, succensens cur ad se venire distulerint, vel apicibus alloqui se, quã viua voce maluerint: mandans vt electas è collegio suo personas, tam ætate, quàm sapientia maturas & idoneas, ad se mittere maturent, qui nec gratia, nec odio, aut vllius auaritiæ obtentu, à tramite recto exorbitare vllatenus

j. appetãt. *appareant. MINISTRIS quoq; Laudunénsis Ecclesiæ, pro eo quod audierat inter eos contentiones esse, & cõuenticula seorsum facere. Quapropter monet eos vt filios, quòd si hæc ita fuerint, omnimodis amputentur: conuentus autẽ ipsorũ fiat moderatus atq; iocundus, in quo secundũ ætatem, vel datam sibi à Deo probitatem, omni deposito supercilio, quisque loquatur, &c. De concordia & caritate vera cõstituenda atque seruanda, mittens eis exemplar epistolæ ad Odonem regem pro obtinenda ipsis canonica electione à se missæ, & exhortans, vt vnanimes cũ sancti Spiritus ad-

iutorio

iutorio congregati, magnopere satagant, & Dei clementiá attentissimè implorét, vt eorum pastorali dignetur adesse electioni. FRATRES Corbeiacensis cœnobij litteris suæ visitans admonitionis, redarguit & vehementer increpat super abiectione sui abbatis, quem graui correptum infirmitate, crudeli abdicauerant temeritate, nec eum ad ipsos venientem, saltem vt peregrinum susceperant, aut ei vllam humanitatem impenderant: sed eum de communi habitatione perturbantes, in vilissimo extra claustra monasterij loco retruserant, & communi statuto firmauerant, vt ad eumdem visitandum vel consolandum venire nullus auderet: sed neque moriens cōmuni sepultura dignus haberetur. Vnde admirans talem sensibus eorum obrepere potuisse improbitatem, & Apostolicas atque regulares, super obedientia præpositis exhibenda, proponens præceptiones, ostendit nō eis licuisse abbatem regulariter electum, & Archiepiscopi ordinatione rationabiliter institutum, ita contra fas omne dehonorare, & diuina humanaque in eo iura vel instituta conuellere atque confundere: cùm non sit in eorum arbitrio vel potestate, cùm voluerint, abbatem deponere, & alium ad libitudiné suæ volunta-

tis

tis instituere. Proponit etiam maledictionem Cham, qui pudenda patris irrisit, & eiusdem complices eos ostendit esse maledictionis: ac proinde interposito ordinis ipsorum periculo, monet, auctoritate & ministerio sibi à Deo iniuncto præcipiens, vt ab hac pertinacia resipiscant, eumdemque sui loci patrem, sicut abbatem honorent ac diligant, donec si conualuerit, & ipse tale onus ferre non potuerit, ipse ad regem excusaturus accedat, vt eius præceptione, & Archiepiscopali auctoritate ipsius in loco alius substituatur abbas.

Gen. 9.

De rebus quibus Episcopium auxit, & ceteris bonis, quæ in episcopatu egit.

CAP. VIII.

MVLTA denique bona in hac sede Remensi Præsul hic operatus est. Nam & Episcopium, rebus impetratis pluribus, tam monasterio Auennaco, quàm nonnullis alijs, à regibus, ac diuersis personis obtentis possessionibus, amplificauit, atque diuersis muneribus & ornamentis hanc Remensem Ecclesiam decorauit. Vrbem quoque (cuius murum, ob ædificationem basilicæ Dei genitricis Ebo destruxerat) iste nouo circumdedit muro. Quæ-

dam etiam castella à nouo instituit, Altimontem scilicet, & aliud apud opidum Sparnacum, quod Odo rex, quia descinerat ab eo propter euectioné Karoli, subuertit. Venerabile quoque beatissimi Remigij corpus ab Orbacensi monasterio Remensem reuocauit ad vrbem. In qua relatione multa & magna sunt ostensa miracula superiùs à nobis partim declarata. Eo tempore Nordmannis Francorum terras infestantibus, & diuersa loca depopulantibus, hic Pontifex plures, tam sacerdotes, quàm ceteros clericos & monachos, ad se vndecumque confluentes benignè suscepit, & paternè fouit. Inter quos etiam monachos S. Dionysij cum ipsius martyris pretioso corpore, aliorumq; sanctorum pigneribus recepit, & aluit. Corpus etiam beati Calixti, concessa sibi vel Ecclesiæ Remensi abbatia eiusdé sancti, Remos deduci fecit, & post altare sanctæ Mariæ venerabiliter collocauit, iuxtaque illud pignera beati Nicasij, & sanctæ sororis eius Eutropiæ, ab Ecclesia tituli sancti Agricolæ honorificè delata, constituit.

Omont. Lib. 1, c. 24.

De sancto Gibriano & fratribus eius.

CAP. IX.

DELATA sunt etiam tunc temporis ad Ecclesiam beati Remigij membra S. Gibriani à pago Catalaunensi, vbi peregrinatus fuisse noscitur & humatus. Aduenerant siquidem in hanc prouinciam septem fratres ab Hibernia, peregrinationis ob amorem Christi gratia: hi scilicet, Gibrianus, Helanus, Tresanus, Germanus, Veranus, Abranus, Petranus, cum tribus sororibus suis Francla, Promptia, Possenna eligentes sibi super fluuium, nomine Maternam, opportuna degēdi loca. Quorum hic Gibrianus sanctus sacerdos quemdam vicum elegit ad habitādum Cosla vocatum, vbi plurimis annorum curriculis sobriè, instè, & piè viuens, vsque ad exitum vitæ bonū studuit certamen certare. Cuius corpus primò iuxta publicum fertur aggerem sepultum fuisse, vbi postea supra tumbā ipsius est oratorij ædicula constructa, ob insignia scilicet quædam miraculorum ibidem manifestata. Ad quam confluere populi solita fuerat frequētia, maximè cùm depositionis eiusdem celebrarentur festa. Multa nāque inibi sanitatū tribuebātur remedia, ex quibus

bus quædam habentur deſcripta, ſed pluri-
ma celantur ignota. Tres tamen mulieres
nominibus adſcriptis ibidem notantur il-
luminatæ. Cuidam præterea * Grimoaræ
manus cum integra eſt ſanitate reſtituta.
Tempore denique Regis Odonis, graſſan-
te Nordmannorum crudelitate, terraſque
Francorum vaſtante, huius ſancti Eccle-
ſiola igne cremata eſt cum alijs multis
eiuſdem pagi. Poſt cuius combuſtionem
ſæpius auditæ feruntur voces inibi pſallen-
tium perſonarum non apparentium: lumi-
naria tamen quædam noctibus inibi vide-
bantur ardentia. Cùmque fama huiuſce-
modi virtutum circumquaque percrebuiſ-
ſet, ſuperno ductus amore, ſanctique vene-
ratione * Hadericus religioſus Comes, ac-
ceſſit ad Rodoardum Epiſcopum Eccleſiæ
Catalaunicæ obnixè flagitans, vt quia lo-
cus ille, vbi hoc ſacrum corpus ſub dio ia-
cebat, funditus erat deſtructus, daret ei
licentiam illud transferendi, vbi deuotiùs
& venerabiliùs ſeruari valuiſſet. Qui dum
diu perſiſtens in precibus tandem ſuæ peti-
tionis obtinuiſſet effectum, vocato nauta
fertur ei naulum dediſſe, eo tenore, vt no-
ctu ante gallicantum ad oram fluminis
eius præſtolaretur aduentum. Cùmque
ſtatuto noctis tempore viri tres cum quo-
dam

j. nomine Grimoari.

ms. Haidoricus.

dam sacerdote adessent fluuij ripæ, missi ab hoc Comite, nauta defuit, naue vlteriori desixa fluminis oræ. His quoque viris aduentum nauigeri diu præstolantibus, & vicissim clamantibus cùm nemo eis responderet, dolore perculsi corruunt in terram proni, deuotè precantes, vt si Deo placitum foret, corpus illius sancti de loco eodem transferri, aliquibus id eis dignaretur ostẽdere signis. Moxque nauis soluta diuina virtute, nexu quo tenebatur affixa, ripæ qua expectabatur mirabiliter accedit appulsa. Quod admirando perspicientes, & maximas Deo gratias referentes, ascendunt nauem, de voluntate Dei securiores effecti. Accedentesq; ad locum sepulchri, & aperto saxeo in quo sacra membra iacebant sarcophago, reuerenter eleuant, transponentes hæc in præparato ad id opus nouiter scriniolo: sicque cum ingenti gaudio remeantes ad nauem, transeunt celeriter flumen, hoc pignus cum laudibus deferentes ad vicum Balbiacum, vbi per triennium constat venerabiliter conseruatum. Post hæc ad Ecclesiam beati Remigij honorificè est delatum, & custodi Ecclesiæ deuotè commissum, iuxtaque sepulchrum huius sanctissimi patris honorificè collocatum. Post bienniũ præfatus Comes cum vxore

Balby.

sua

ſua Heriſinde domnum Fulconem præſulem humiliter expetijt, poſtulans vt ei locum ſepulturæ concederet in dextera huius Eccleſiæ parte, iuxta oſtium cryptæ. Quo impetrato, & altari ſtatuto, atque argenteo decore cooperto, illic decenter hæc venerabilia deponũtur membra. Denique poſtquam à præfato ſepulturæ ſuæ ſublata ſunt loco, quædam mulier cæca, Erentrudis nomine, illò candelam deferens acceſſit, impetrandæ cauſa medelæ. At comperto ſacrum corpus inde ſublatum penitus eſſe, nimio angore affecta cœpit flendo cõqueri, cur ſanctus hic Domini abinde ſe permiſiſſet auferri? cur deſeruiſſet vicinos, quibus beneficia ſolitus erat præbere diuina? Subueniri ergo ſibi gemitibus expoſcens, viſum ſibi eſt proficiſci debere ad vicum Matuſgũ, vbi frater eius ſanctus quieſcebat Veranus. Ad cuius ſepulchrum candelam ponens, ſeſeque in oratione proſternens, cœpit flendo vtrumque inuocare fratrem. Dumque ſancti nomen crebrò repetit Gibriani, cœpit caligo albuginis ab oculis eius abrumpi: ſicq; diuina propitiãte pietate, priſco redonatur lumine. Præfatus denique Præſul honorabilis Fulco, ſollicitus circa Dei cultum & ordinem Eccleſiaſticum, amore quoque ſapientiæ Matoug.

 feruens,

feruens, duas ſcholas Remis, Canonicorum ſcilicet loci, atq; ruralium clericorum, iam penè delapſas reſtituit, & euocato Re-
Remig. Antiſſ. migio Antiſſiodorenſe magiſtro, liberaliū artium ſtudijs adoleſcētes clericos exerceri fecit, ipſeque cum eis lectioni ac medita-
Hucbaldus tioni ſapientiæ operam dedit. Sed & Hucbaldum ſancti Amandi monachum, virum quoque diſciplinis ſophicis nobiliter eruditum accerſiuit, & Eccleſiam Remenſem præclaris illuſtrauit doctrinis.

De interemptione Fulconis Archiepiſcopi.

CAP. X.

ACCIDIT autem vt abbatiā ſancti Vedaſti, quam Balduinus Comes tenebat cum Atrabatenſi caſtro, rex Karolus pro infidelitate Balduini ab eo auferret, atque huic Præſuli eam concederet, Altmaro quodam Comite abbatiam ſancti Medardi tenente: quam ſibi viſum eſt, oportunitatis gratia, cum eodem Comite commutare debere, quod & egit. Accepit itaque ab eodem Altmaro abbatiam ſancti Medardi, & dedit illi abbatiam S. Vedaſti, recepto per vim obſidionis à Balduino Attrabatēſi caſtro. Cuius anxietatis dolore ſuccenſus tam Balduinus, quàm omnis eius comitatus,

tis, dum quærunt qualiter vlcisci se possint, amicitiam cum eodem Præsule se fingunt resarcire: quærentes vltionis locum, explorantesque quomodo à metatu suo ad regis colloquium stipatoribus vallatus proficisci soleret: quadam die, dum paucis admodum comitatus, regis peteret alloquiũ, eum in via, duce quodã Winemaro aggredientes, intercipiunt. Et quidem primùm quasi de amicitia & recuperatione Balduini affantur, demum verò improuisum lanceis impetunt, prosternunt, ac perimunt. Quidam verò suorum sese ob nimium eius amorem super ipsum prosternentes, pariter cum eo trãsfixi & interempti sunt. Ceteri qui superfuere, his qui ad hospitalia remanserant, hæc maximi sui doloris nuntia portant. Qui rei nouitate perculsi, armisque muniti percussores Episcopi conantur vltione adoriri. Quibus minimè repertis, corpus exanime, immensis eiulantes plangoribus, leuant, & cum ingenti suorum omnium luctu Remensem ad vrbem deferunt. Ibi tandem lotum, & dignis exequijs honoratum, decenti est sepulturæ mandatum. Cuius Antistitis hoc habetur Epitaphium.

Hoc tumulo magni Fulconis membra tegũtur,
Remorum sedis Præsulis egregij.

Germine nobilium quē Francia protulit ortū.
Aulaq; de scholis sumpsit, & excoluit.
Hinc Deus aßumptū statuit virtute probatū,
Ecclesiæ speculum pontificemq; pium.
Septenos denosq; simul cui præfuit annos,
Tres menses, denos insuper atque dies.
Auxit Episcopium superaddens plurima rerū,
Vrbis & istius mœnia restituit.
Orbis honor, patriæ tutor, pietatis amator,
Pro studio pacis confoditur iaculis.
Septenum denumq; diem iam mensis agebat
apud Barō. obit. *Iunius, vt dira morte peremptus* * *abit.*
Cui matris Domini, pariter quoq; præsulis almi
Remigij pietas obtineat requiem. Amen.

Denique Winemarus eius interemptor ab Episcopis regni Francorum cum suis cōplicibus excommunicatus & anathematizatus, insuper insanabili à Deo percussus est * vulnere: ita vt computrescentibus carnibus, & exundante sanie, viuus deuoraretur à vermibus: & dum propter immanitatem fœtoris nullus ad eum accedere posset, miserrimam vitam miserabili decessu finiuit.

Barō. vlcere.

De

De præsulatu domni Heriuei.

CAP. XI.

SEQVITVR in Pontificatu Remensi domnus Heriueus, ex aula quoque regis ad Episcopatum assumptus, vir genere nobilis, nepos videlicet ex sorore Hucbaldi Comitis, qui iuuenis quidem ad hũc prouectus est honorem, exequentibus & ritè celebrantibus eius ordinationem Riculfo Suessorum Episcopo, Dodilone Camaracensi, Otgario Ambianensi, Mancione Catalaunensi, Rodulfo Laudunensi, Otfrido Siluanectensi, ceterísque diœcesaneis consensum præbentibus, & decretum huius ordinationis corroborantibus. Qui mox huic adeo gradui sese exhibere studuit habilem, bonis omnibus præbens amabilẽ, ipsis etiam senibus imitabilem: benignus amator existens pauperum, largus solator religiosorum, multùmque misericors recreator lugentium miserorum: Ecclesiasticis apprimè cantilenis eruditus, ac psalmodia præcipuus, & huius exercitatione limatus, animo vultuque iocundus, suauis atque mitissimus, omnique bonitate conspicuus, pater cleri, atque totius populi pius patronus: tardus

ad irascendum, & velox ad miserandum amator Ecclesiarum Dei, & fortissimus omnilis sibi commissi cum Dei virtute defensor. Recepit denique res diuersas & villas Ecclesiæ, quas antecessor suus per precarias siue præstarias diuersis contulerat personis. Cui sedula intentione sectanti spiritalia, affluenter exuberabant temporalia, quæ ipse honesta dispensabat prudentia, disponens competentibus Episcopium ministerialibus, ipse orationibus incessanter intẽtus. Replentur igitur Ecclesiæ diuersa bonis vberrimis tam horrea, quã prõptuaria: disponuntur cuncta tum rationabiliter, tum misericorditer prædia: sed & quædam reparantur ab eo, vel etiam instituuntur municipia.

De relatione beati Remigij ad monasteriũ suũ.

CAP. XII.

an. 901. 4. Cal. Ianuarij.

HIc præsul corpus beati Remigij, quod hactenus in ciuitate seruabatur locatũ post altare Dei genitricis maioris Ecclesiæ, ad basilicam sepulturæ ipsius sancti referre disposuit. Erat autem hyemale tempus, & ad celebrandam Dominici natalis solemnitatem, tam rex Karolus, quàm nonnulli proceres eius in hanc conuenerãt vrbem.

vrbem. Cumque his diebus, multis imminentibus imbribus, nimium per totam vrbem, & circumquaque haberetur lutum, conqueri multi cœpere, qualiter illud sanctum corpus tunc ad locum destinatum valerent efferre. Factum est autem, vt nocte post sanctorum Innocentium natale, cuius insequẽte die id operis disponebatur expleri, Borea ex improuiso media nocte insurgẽte, totius subitò cœni gelaretur immanitas, ita vt humi limique humore desiccato, per glaciei repentè datæ superficiẽ, sicco liberoque vestigio, membra * sacra valerent deferri Pontificis. At vbi extra ciuitatem ventum est ad locum, vnde monasteriũ ipsius directo iã peteretur itinere, claudus quidam, de quo iam suprà retulimus, virtute diuina erectus, & incolumitati est restitutus. Vbi cùm multus haberetur populus, turbis vndique confluentibus, principi Burgundiæ Richardo vaginæ auro exornatæ, gemmisq; decenter excultæ, agminis densitate stipato, abscinduntur à baltheo. Quas quidam negotiator emptas per diuersa detulit fora, nec alicubi venundare potuit, donec post annum ad eumdem principem * in Burgundiam retulit, quas ille cum gratiarum actione, & sancti Remigij benedictione recepit.

ms.]. *sacri.*

lib. 1. *c.* 21.

ms. in Burgundia.

De reparatione castri Mosomi, aliarumq́ munitionum quarumdam, vel Ecclesiarum.

CAP. XIII.

Mousom. HIC Pontifex castrum Mosomum reparatis munijt muris, & Ecclesiam inibi dirutam à nouo restaurauit, atque in honore sanctæ Dei genitricis, vt olim fuerat, dedicauit,* collocatis ibi sancti Victoris ossibus, quæ haud procul ab eo fuerant castello reperta. Munitionem quoque apud Codiciacum tuto loco constituit, atque firmauit. Aliam nihilominus munitionem apud Sparnacum super fluuium Maternam construxit. Ecclesias etiam nonnullas, quæ sub persecutione Nordmannorum dirutæ fuerant, restaurari fecit atque consecrauit. Sed & in Vosago infra possessionem beati Remigij Ecclesiã construxit, ac per assensum Magontiacensis Episcopi, depositis inibi pigneribus eiusdem sancti, dedicauit. Remis quoque Ecclesiam in honore sancti Dionysij extra murum ciuitatis à canonicis vrbis constructam consecrauit, vbi & membra sanctorum beati Rigoberti Episcopi, & sancti Theodulfi abbatis seruanda deposuit. Cryptam quoque sub ipsa sede maioris Ecclesiæ, quæ diu tellure mãserat

c.j.collatis. *Concj.*

serat

ſerat oppleta, vbi beatus Remigius ſecretò preces Deo fundere fertur aſſueuiſſe, mundatam & excultam in honore ipſius ſancti præſulis conſecrauit. Multis quoque donariis Remenſem Eccleſiam perornauit, coronis argenteis atque lampadibus, tam aureis, quàm argenteis, illuminauit. Alijs etiam vaſis vtriuſque huius precioſi metalli, ſed & * gemmeis locupletauit. Inſuper & altare in medio chori ſub honore ſanctæ Trinitatis edidit atque dicauit, & tabulis argento coopertis circumdedit. Crucem quoque maiorem auro cooperuit, & gemmis cum ſacroſanctis pigneribus decenter inſigniuit. Ornamentis etiam holoſericis quàm plurimis almam decorauit aulam. Mihi quoque & ceteris tam clericis canonicis, quàm monachis, & ſanctimonialibus, omnibuſque pro diuerſis eum petentibus neceſſitudinibus multa largitus eſt bona.

j. gemmis.

De Synodalibus Conciliis habitis, & Nordmannorum conuersione, vel expeditione contra Hungaros.

CAP. XIV.

CONVENTVS denique synodales sæpe cum coëpiscopis suæ diœceseos habuit: in quibus de pace & religione sanctæ Dei Ecclesiæ, statuq́ue regni Francorum salubriter competenterq́ue tractauit. De Nordmannorum quoque mitigatione, atque conuersione valde laborauit, donec tandem, post bellum, quod Robertus Comes contra eos Carnotenus gessit, fidem Christi suscipere receperunt, concessis sibi maritimis quibusdam pagis, cum Rotomagensi, quam penè deleuerant vrbe, & aliis eidem subiectis. Ad petitionem quoque Wittonis tunc Rotomagensis Episcopi, collecta ex diuersis auctoritatibus sanctorum patrum xxiii. capitula, qualiter ipsi Nordmanni tractari deberent, eidem Archiepiscopo delegauit. Insuper etiam Romanum Pontificem super huiuscemodi negotio consulere studuit. Ad cuius consulta quæ circa gentis huius conuersionem exe- quenda

Exstāt inter epistol. Hincmari à Ioā. Cordesio editas.

quenda forent, insinuare non destitit. Hungaris quoque regnum Lothariense deprædantibus, dum Karolus proceres Francorum in auxilium sibi contra gentem ipsam conuocaret, solus hic Præsul ex omnibus regni huius primatibus, cum suis tantùm in defensionem Ecclesiæ Dei, regi occurrit, habens armatos secum (ceu fertur) mille quingentos.

De Karoli Regis à suis derelicti sustentatione.

CAP. XV.

SEQVENTI verò anno, cùm penè cuncti Francorum optimates apud vrbem Suessonicam à rege suo Karolo desciscentes, propter Haganonem consiliarium suum, quem de mediocribus electum super omnes principes audiebat & honorabat, eum penitus reliquissent, hic Pontifex fidelis & pius atque robustus in periculis semper existens, regem intrepidus ab eodem loco suscipiens, ad metatum suum deduxit: indeque secum ad vrbem Remensem perduxit, & per septem ferè menses eum prosecutus atque comitatus est, donec illi comites suos, eumdemque regno restituit. *An. 920.*

De

De Erlebaldi Comitis excommunicatione, vel absolutione.

CAP. XVI.

EXCOMMVNICAVIT hic præsul Erlebaldum Comitem Castricensis pagi, propter Remensis Episcopij terram, quam peruaserat, ibique munitionem quamdam super Mosam construxerat, indeque frequentia Ecclesiasticæ familiæ mala ingerebat. Insuper & castrum Altimontem furtim irruperat. Sed cùm nec ita cessaret à malis quæ cœperat, pergit Archiepiscopus cum suis ad capiendam munitionem, quam ille construxerat, Maceriasque nominabat. Quam per quatuor penè hebdomadas obsidens, deserente tandem illam Erlebaldo, cepit, & dispositis inibi custodiis Remis rediit. At Erlebaldus profectus ad regem, qui tunc morabatur in pago Warmacensi contra Henricum principem Transrhenensem, ibidem ab hostibus regis sibi superuenientibus interemptus est. Quem tamen postmodum in synodo, quam apud Trosslegium idem domnus Archiepiscopus cum diœcesaneis suis habuit, intercedente

Masieres sur la Meuse.

dente rege & obnixè flagitante, à vinculo excommunicationis absoluit.

De obitu Herinei præsulis.

CAP. XVII.

EXCRESCENTE deniq; discordia inter regem Karolum & Rotbertum, cùm penè cuncti regni proceres ad constituendum regem Robertum apud S. Remigium congregati essent, idem Archiepiscopus, languore depressus, vita decessit, tertia die scilicet postquam Robertus rex factus fuerat, quarto verò die antequam vicesimum secundum sui Episcopatus expleret annum. Contigit autem vt ipsa die sui decessus plures qui aduenerãt Episcopi, Remensẽ ingrederẽtur vrbẽ, quique funus ipsius dignis exequiis celebrantes, cum maximo suorum, sed & exterorũ luctu, decenti tradidere sepulturæ.

Robert. rex Francor.

an. 922. 2. Iulij.

De successione Seulfi Episcopi.

CAP. XVIII.

SVCCESSIT huic præsuli Seulfus, qui tũc vrbis huius ministerio fungebatur Archi-

Archidiaconatus: vir tam Ecclesiasticis, quàm sæcularibus disciplinis sufficienter instructus: quique apud Remigium Autisiodorensem magistrum in liberalibus studium dederat artibus. Quo per consensu & iussionẽ Roberti regis ab Abbone Suessonico, ceterisque Remẽsis prouinciæ Præsulibus ordinato Episcopo, delati sũt Odo frater quondam Heriuei Archiepiscopi, & Heriueus nepos ipsius apud eumdem Præsulem, quòd fidelitatem, quam ei promiserant, minimè seruarent. Qua de re, quia noluerunt ad reddendam venire rationem coram eodem Pontifice, vel singulari certamine cum accusatoribus decernere, sublatis sibi Ecclesiæ possessionibus, quas plures ex hoc retinebant Episcopio, per Heribertum Comitem deducti sunt ad Robertum regem, & sub custodia vsque ad mortem regis Rotberti, Odo quidem penes eumdem Heribertum, Heriueus verò Parisius detenti sunt. Fertur autem tunc ab hoc Archiepiscopo, & à consiliariis suis, Heribertò Comiti depactum, de electione filij sui in hac sede pro prædictorum virorum expulsione. Hic denique Præsul Legatos huius Ecclesiæ Romam dirigens, pro consensu Papæ Iohannis in ordinatione sua, pallium ab eodem sibi

Heribert. Comes Aquitaniæ.

an. 923.

Ioan. X.

ſibi miſſum cum litteris priuilegij huius ſedis ſuſcepit.

De Synodo quam habuit, & ceteris actibus, vel fine ipſius.

CAP. XIX.

HIC etiam Synodum habuit in villa Troſleio cum Epiſcopis Remenſis diœceſeos, vbi affuere nonnulli quoque Comites: in qua & Iſaac Comes ad ſatiſfactionem venit pro his, quæ prauè perpetrauerat aduerſus Eccleſiam Camaracenſem, quoddam caſtellum Stephani præſulis eiuſdem vrbis, doloſa comprehenſum peruaſione, ſuccendens. Pro quo facinore vadatus in hac ſynodo, centum libris argenti pacatur cum præfato Stephano Epiſcopo, ſatagente Heriberto, & aliis qui aderant Franciæ Comitibus. Hic præſul monaſterium ſancti Remigij, cum adiacentibus Eccleſiis, vel domibus muro cingens, caſtellum ibidem inſtituit, domum Epiſcopalem cameris reparans, picturis excoluit. Fecit & calicem aureum maiorem cum gemmis, in honore Dei genitricis, pondo decem librarum: ſed & alia quædam Eccleſiæ præparauit ornamenta. 924. miſſo Octob.

menta. Ciboriũ quoque super altare sanctæ Mariæ argento aggressus est operire, quod opus morte præuentus explere nequiuit. Fertur autem veneno potatus à domesticis vel familiaribus Heriberti Comitis vitam finisse.

De electione Hugonis filÿ Heriberti.

CAP. XX.

An. 925. NEC mora, post obitum ipsius Heribertus Comes Remis venit, aduocans Abbonem Episcopum Suessonicum, & Bouonem Catalaunicum. Quibus sibi iunctis, tractans super electione rectoris huius Remensis Ecclesiæ, tam clericos, quàm laicos ad voluntatem suam intendere fecit. Sequentes igitur eius consiliũ, ne fortè per extraneas personas Episcopatus diuideretur, eligunt filium ipsius, nomine Hugonem, admodum paruulum, qui nec adhuc quinquennij tempus explesset. Qua re patrata ad regem properant, eius auctoritatis impetrandæ gratia. *Rodulf. rex Burgũdiæ.* Rodulfus igitur rex, hac electione comperta, præfatorum Episcoporum consilio Remensem Episcopatum committit Heriberto, æquitatis censura dis-

sponen-

ponendum atque regendum ab ipſo. Qui etiã legatos Eccleſiæ cũ Abbone præſule Romam mittere ſatagit, huius electionis decretũ ſecum ferentes, & aſſenſum Papæ ſuper expetentes. Iohannes itaque Papa, interueniẽte Abbone præſule, petitioni eorum conſenſum præbens, Epiſcopium Remenſe Abboni Epiſcopo delegat, quæ ſunt Epiſcopalis miniſterij ab ipſo in eodẽ Epiſcopio tractanda ac finiẽda decernẽs. Heribertus itaq; Comes poteſtate potitus Remenſis Epiſcopij, iniuſtè priuauit tam me, qui non interfueſã præmiſſæ electioni ſuæ, quàm nonnullos alios, & clericos, & laicos beneficijs poſſeſſionum Eccleſiaſticarum, quibus à præcedentibus Epiſcopis munerati videbamur obſecundationis gratia. Quæ pro libitu ſuæ voluntatis, quibus ſibi placuit, impertiuit. Nec lõgùm poſtea, tumultu infra clauſtrum canonicorum inter clericos exorto, ſuperuenientibus quibuſdam militibus cum armis, duo interempti ſunt ibidẽ clerici, quorum alter diaconus, alter habebatur ſubdiaconus.

De infestatione Hungarorum, & discordia inter Rodulfum Regem, & Heribertum Comitem.

CAP. XXI.

926. HVNGARIS Rhenum transgressis, & vsq; in pagum Vonzinsem depopulationibus incendiisq́; bacchātibus, corpus sancti Remigij, aliorumq́ue quorumdam sanctorum pignera Remis hoc metu
927. à suis sunt locis delata. Sequenti denique anno simultas inter Rodulfum regem, & Heribertum Comitem exoritur pro Laudunensi Comitatu, quem Heribertus Odoni filio suo dari petebat, concedente illum rege Rotgario Rotgarij Comitis filio. Acies igneæ Remis in cælo visæ quadam Dominica die in Martio mense. Cui signo pestis è vestigio successit, quasi febris & tussis: quæ prosequente quoque mortalitate, per cunctas Germaniæ Galliæque gentes desæuiit. Heribertus Comes legatos suos trans Rhenum dirigit ad Henricum, per quos ad ipsius euocatus colloquium, properat cum Hugone Rotberti filio, pactoque inter se fœdere, muneribus Henricum honorant, & ho-

Rotga. Comes Laudun.

no-

norantur ab ipso. Synodus sex Episcoporum Remensis diœceseos apud Trosleium, Heriberti Comitis iussione conuocata, rege tamen Rodulfo contradicente, patrata est. Post quam synodum Heribertus Karolum de custodia, in qua eum detinebat, eiecit, & ad sanctũ Quintinum deduxit, indeque cum eodem Karolo Nordmannorum colloquium expetiit: vbi se Willelmus, filius Rollonis principis Nordmannorum, Karolo commendauit, & amicitiam cum Heriberto confirmauit. Deinde Remis veniens cum Karolo Heribertus Comes, litteras Romam Iohanni Papæ dirigit, significans ei de restitutione & honore Karoli, vt ille sibi, etiam sub excommunicationis interminatione, mandauerat se pro viribus decertare. Reuersus autem missus, qui easdem pertulerat litteras, nunciat Iohannẽ Papam retrusum in custodia detineri à Widone regis Hugonis fratre. Heribertus Comes Lauduno potitus, exinde ad placitum Nordmannis obuiam proficiscitur, amicitiamque cum eis componit, filius tamen ipsius Odo, quem Rollo habebat obsidem, non illi redditur, donec se committit Karolo pater, cum aliis quibusdam Franciæ Comitibus & Episcopis.

Syn. Trosleiensis. an. 927.

Carol. Simplex.

928.

De introductione Odalrici Aquensis Episcopi Remis, & redactione sub custodia Karoli Regis.

CAP. XXII.

PER idem ferè tempus Odalricus Aquensis Episcopus, qui ob persecutionem Sarracenórum à sede sua recesserat, in Ecclesia Remensi recipitur ab Heriberto Comite, ad celebrandū Episcopale dumtaxat ministerium, vice Hugonis, ipsius Comitis filij, tunc adhuc paruuli, concessa eidem Præsuli abbatia sancti Timothei, cum vnius tantùm præbenda clerici. Hugo & Heribertus Comites ad colloquium proficiscuntur Henrici. Vnde reuersi pergunt obuiam Rodulfo regi, rursusque Heribertus committit se illi, redacto iterum sub custodia Karolo. At Rodulfus rex Remis veniens, vbi Karolus custodiebatur, pacem fecit cum illo, humilians se ante ipsius præsentiam, & reddens illi Attiniacum fiscum, muneribus quoque quibusdam regiis eumdem
Vitry. honorat. Heribertus Comes Victoriacum
929. castellum Bosonis fratris Rodulfi regis
Monstreuil. cepit. Deinde cum Hugone Monasteriolum

lum munitionem Erluini Comitis iuxta mare ſitam obſidet, obſidibuſque tandem acceptis, ab obſidione diſcedit.

De ſimultate inter Hugonem & Heribertum Comites, ac Rodulfum regem exorta.

CAP. XXIII.

NEC longum, ſimultas inter eoſdē Comites, Hugonē ſcilicet ac Heribertum, exoritur, recepto Erluino ab Hugone cum terra ſua, & Hilduino, nec non & Arnaldo, qui erant Hugonis, ab Heriberto: indeque diuerſi motus agitantur bellorum per Franciam inter Hugonem & Heribertum. Cuius rei gratia Rodulfus rex de Burgundia veniens, pa- 930.
cem inter eos atque Boſonem, multo labore per diuerſa placita componit, & Heribertus Boſoni Victoriacum reddit. Paucis autem diebus pace ſeruata, Heribertus Anſellum Boſonis ſubditum, qui prædictum cuſtodiebat caſtrum, cum ipſo caſtello recipit, & Codiciacum ſancti Remigij municipium illi cum alia terra concedit. Nec longùm, Boſonis fideles oppidanorum proditione Victoriacum recipiunt, & Moſomum fraude perua-

 dunt.

dunt. At Heribertus à quibusdam Mosomensibus euocatus, superuenit insperatus, transmissaque Mosa vadis inopinatis, & intrans opidum, porta latenter à ciuibus aperta, milites Bosonis, qui ad custodiam loci residebant, ibidem omnes capit. Eodem tempore ante Natalem Domini, Remis infra & circa Ecclesiam sanctæ Mariæ lumen magnum ab Aquilonari & Orientali parte paulò ante initium diei apparens, ad Australem partem pertransisse visum est. Anno post hunc Heri-
931. bertus Comes à rege Rodulfo descisicit, & milites ipsius ab vrbe Remensi profecti, quoddam Hugonis castrum super Vi-
Braine sur Vesle. dulam situm, nomine Brainã, quod idem Hugo tulerat ab Episcopo Rotomagensi, capiunt ac diruunt.

De ordinatione domni Artoldi Episcopi.

CAP. XXIV.

RODVLFVS rex litteras Remis mittit ad clerum & populum, pro electione Præsulis celebranda: ad quas illi respondent, id agere se non posse, saluo suo electo, & electione, quam fecerant, perma-
932. nente. Interea Heribertus Comes ad Hen-

Henricum profectus, ei sese committit, & exercitus regis atque Hugonis Remensem & Laudunensem deprædantur pagũ: obsessaque ciuitate Remorum, tertia tandem rex potitur obsidionis hebdomada, aperientibus sibi militibus Ecclesiæ. Cõiunctis igitur sibi nonnullis Episcopis ex Francia vel Burgundia, facit ordinari hac in sede præsulem Artoldum quemdam ex cœnobio sancti Remigij monachum. Exinde rex pergens Laudunum, obsidet inibi Heribertum, qui aliquãdiu resistens, petit demum egrediendi locum. Quo accepto, recedit à Lauduno, dimissa vxore sua in arce, quam construxerat ipse infra idem castrum, & ad quam postea capiendam maioris laboris & moræ opus regi fuit. Artoldus Episcopus post annum ordinationis suæ pallium suscipit missum 933.
sibi per legatos Ecclesiæ Remensis à Iohanne Papa, filio Mariæ, quæ & Marocia Ioan. xj.
dicebatur, vel ab Alberico patricio fratre ipsius Papæ, qui eumdem Iohannem fratrem suum in sua detinebat potestate, & prædictam matrem ipsorum in custodia clausam tenebat: Hugonem quoque regem Roma depulerat. Rodulfo rege præsidium Heriberti, quod dicitur castellum Syn. apud
Theoderici, obsidente, congregatis ad hãc Cast. Theoderici.

obsidionem nonnullis Franciæ vel Burgundiæ Præsulibus, ibidem celebrari visa est synodus, præsidente eidem Teutilone Turonensi Antistite, & Artoldo Remensi: quique tunc Hildegarium Beluacensi vrbi ordinauit Episcopum. Eodem quoque anno Fulbertum Camaracensis vrbis præsulem consecrauit.

De signis Remis visis, & morbis inde secutis.

CAP. XXV.

934. SEQVENTI anno igneæ Remis in cælo discurrere visæ sunt acies, & iacula quædam. Sed & serpens igneus per cælum celeri deferri meatu, moxque subsecuta pestis diuersis affecit humana corpora
Syn. apud S. Macram morbis. Anno post istum secuto synodus
an. 935. septem Episcoporum apud sanctam Macram, Artoldo Episcopo vocante, conuenit: in qua prædones & Ecclesiasticarum rerum peruasores ad satisfactionem venire vocantur.

De receptione Ludouici post mortem Rodulfi regis.

CAP. XXVI.

936 ANNO denique subsequente, defuncto rege Rodulfo, Hugo Comes trans mare

mare mittit pro accersiendo Ludouico Karoli filio, quem rex Alstannus auunculus ipsius nutriebat, quique accepto iureiurando à Francorum Legatis, eum in Fráciam dirigit. Cui Hugo, ceterique Francorum proceres ad eum suscipiendum profecti, mox nauem egresso in ipsis littoreis arenis apud Bononiam sese committunt, vt erat vtrimque depactum. Inde Laudunum deductus, ab ipsis regali benedictione ditatur, vngitur, atque coronatur ab Artoldo Archiepiscopo, præsētibus regni principibus, & Episcopis amplius viginti. Episcopatus etiam Laudunensis datur Rodulfo eiusdem loci presbytero concorditer à ciuibus suis electo, quem præfatus quoque ordinauit Archiepiscopus. Sed & per alias Remensis diœceseos sedes, excepta Catalaunensi & Ambianensi, diuersos ordinauit Episcopos. Heriberto denuo cum Hugone pacato, homines eiusdem Heriberti Comitis quoddam castrum Remensis Ecclesiæ, quod vocabatur Causostis, super Maternam fluuium ab Artoldo Præsule constructum, prodente quodam wicperto capiunt, & Ragenbertum Artoldi præsulis consobrinum, qui eidem præerat munitioni, comprehendunt, circumpositasque villas Ecclesiæ crebis deprædantur in festationi-

Lud. Caroli Simpl. filius.

936.

tionibus. Interea rex Ludouicus, accersitus ab Artoldo Episcopo, Laudunum venit, & arcem nouam inibi nuper ab Heriberto editam vallat obsidione, multisque tentato machinis muro, tandemque suffossione diruto, magno capit irruptum labore. Corbanacum quoque castrum, quod pater eius sancto Remigio tradiderat, quodque sibi monachi ipsius monasterij commiserant, ab Heriberti subiectis bellando recepit: & homines Heriberti, qui erant in eo, cõprehensos, rogante Artoldo præsule, saluos ad suos abire permisit.

Corbeny.

De excommunicatione Heriberti Comitis.

CAP. XXVII.

939. ARTOLDVS denique Episcopus cum quibusdam alijs Episcopis collocutus, Heribertum, qui oppida quædam villasque Remensis Ecclesiæ peruaserat ac detinebat, in præsentia quoque regis excom-
940. municat. Post hæc rex Ludouicus dedit Artoldo Episcopo, ac per eum Ecclesiæ Remensi, per præceptionis regiæ paginam, Remensis vrbis monetam iure perpetuo possidendam. Sed & omnem Comitatum Remensem eidem contulit Ecclesiæ. Artoldus Episcopus Causostem munitionẽ obsi-

Comitatus Rem. & eius moneta dãtur Rem. Ecclesiæ.

det: quam quinto tandem die, Ludouico rege illuc veniente, hij qui erant intus reddentes, deserunt. Nec longùm, subuersa funditus ab his qui recepere dissipatur. Missi Hugonis ad regem veniunt, & de pace cum eis rex inter Artoldum præsulem & Heribertum laborare studet. Deinde ad castrum quoddam, quod Heriueus nepos Heriuei quondam Archiepiscopi super fluuiũ Maternam tenebat, vnde & villas Episcopij Remensis circumquaque positas deprædabatur, proficiscitur cum Artoldo Episcopo. Nec mora, obsidibus acceptis ab ipso Heriueo, reuertitur Remis, pergensque in crastinũ ad sanctum Remigium, sese ipsius sancti committit intercessionibus, promittẽs vadibus libram argenti se daturum annis singulis. Monachis quoque eiusdem loci præceptum de eodem castello dedit immunitatis.

De expulsione domni Artoldi ab vrbe Remẽsi.

CAP. XXVIII.

HVGO princeps filius Rotberti, iunctis sibi quibusdam Episcopis, tam Franciæ, quàm Burgundiæ, cum Heriberto Comite, & Willelmo Nordmannorum principe Remensem obsidet vrbem, sextaque *Hugo dictus magnus.*

que obsidionis die, deserente omni penè militari manu Artoldum Episcopum, & ad Heribertum transeunte, idem Comes Heribertus vrbem ingreditur. Artoldus præsul ad sanctum Remigium, euocatione procerum & Episcoporum profectus, persuasus est, vel conterritus à principibus, Episcopij se procuratione vel potestate abdicare, concessaque sibi abbatia sancti Basoli, & Auennaco monasterio, ad sanctum Basolum commoraturus abscessit, post annos octo & menses * septem in Episcopatu exactos. Hugo & Heribertus locuti cum quibusdam Lothariensibus, ad obsidionem Lauduni cum Willelmo proficiscuntur, relicto Remis Hugone diacono Heriberti filio, iampridem ad Episcopatum ipsius vrbis euocato, quique tertio postquam regressus est mense, presbyter à Widone Suessonico præsule ordinatus est, expletis postquam fuerat electus annis quindecim, quos Antisiodori commorans egerat, litterarum studiis occupatus, apud widonem ipsius vrbis Antistitem, à quo & diaconus ordinatus fuerat. Nam ceteros inferiores gradus ab Abbone Suessonico præsule Remis acceperat. Ludowico rege post hæc à Burgundia regresso, Artoldus Episcopus deserens cœnobium sancti Basoli, ad eumdem

ms. sex.

dem regem proficiſcitur cum quibuſdam propinquis ſuis, à quibus Eccleſiæ beneficia, quæ tenebant, Heribertus Comes abſtulerat. Mihi quoque Eccleſiam Colmiſiaci vici abſtulit cū terra beneficij, quam tunc temporis tenebam. Ego denique diſponens, orationis gratia, ſepulchrum viſere ſancti Martini, retentus ſum ab ipſo, clam me quibuſdam perſonis inſimulantibus apud eum, quòd ſui cauſa nocumenti, vel filij ſui vellem proficiſci: & quia renutabā me huic electo noſtro committere, neſciens vtrùm Deo placeret eum præſulem noſtrū fore. Sicque plenis quinque menſibus apud fratres noſtros, ipſo Comite iubēte, ſub cuſtodia partim libera ſum detentus. Contigit autem mihi, Domina mea beata Dei genitrice intercedente, vt ipſa die conceptionis & paſſionis Domini noſtri Ieſu Chriſti abſoluerer à cuſtodia, & die tertia ſcilicet vi. Kal. Aprilis, qua Dominus à mortuis reſurrexit, egreſſus ipſe cū præfato electo noſtro ad vrbē Sueſſonicam profectus ſum. Vbi cōuenientes Epiſcopi huius diœceſeos cum principibus Hugone ac Heriberto, tractarunt quid eis eſſet agendum ſuper Epiſcopali huius Hugonis ordinatione: ſicque decreuerunt, petentibus quibuſdam filijs Eccleſiæ Remenſis, tam

Cormicy.

25. Martij.

27. Martij.

Syn. Sueſſ. an. 941.

tam clericis, quàm laïcis, eum ordinandũ, asserentibus fautoribus ipsius, quòd Artoldus nequaquam electus, sed per violentiá fuerit intromissus, seseque Episcopali abdicauerit ditione. Ibi ergo Hugo princeps
c.j.manus. tunc me per * manum accipiẽs, huic Hugoni nepoti suo ad benefaciendum commisit: quique mihi Ecclesiam sanctæ Mariæ dedit in Colrido sitam, terram quoque quam pater suus mihi abstulerat, reddidit, & aliam in prædicta villa superadiecit.

De malis quæ deinceps consecuta sunt.

CAP. XXIX.

NEC mora, ciuitatem Remensem à præfato conuentu adeuntes Episcopi, prætaxatum electum nostrum in Ecclesia sãcti Remigij dignitate sublimãt Archiepiscopali. Sub hisdẽ ferè diebus monasterium sancti Theoderici nonnullis illustratur miraculis, de quibus iam quædam
lib. 1. c. vlt. suprà retulimus, vbi commemorationem eiusdẽ beati viri fecimus. Ab Ecclesia verò S. Mariæ Remis crux maior, quã domnus Heriuẹus Archiepiscopus auro cooperuerat, & gemmis ornauerat, à furibus noctu, tenebrarũ scilicet amatoribus, aufertur. Qua diu quæsita, tandẽ post annum, pars auri gemmarum-

marumque ipsius, multatis reperitur latronibus. Ex quo postmodum auro hic Præsul, adiecta quadam sui quoque muneris quantitate, calicem sub honore Dei genitricis fabricari fecit. Hugone ac Heriberto Laudunum pariter obsidentibus, rex Ludouicus, sumptis secum quos vndecumque colligere potuit, in pagum Portensé venit. Quo audito, Hugo & Heribertus, scilicet quòd rex eis appropinquaret, obsidione relicta, properant contrà, & insperatum regis inuadentes exercitum, nonnullos sternunt, reliquos in fugam vertunt. Rex ipse cum paucis eductus à suis, & eximere se bello coactus, vix euasit, Artoldo Episcopo & Rotgario Comite comitantibus secum. Artoldus Episcopus perditis rebus, quas ibi habuerat, ad Hugonem & Heribertum accessit adductus ab amicis, redditisque sibi abbatiis sancti Basoli & Auennaco cum villa Vindenissa, & pacta pace cum Hugone Vendeura. præsule, ad sanctum Basolum, illic habitaturus deuenit. Sequenti anno proditores 942. quidam Remis reperti, & interfecti sunt: quidam rebus Ecclesiæ priuati ab vrbe depelluntur. Legati Remẽsis Ecclesiæ Roma regressi pallium deferunt Hugoni Archiepiscopo, ab Stephano Papa transmissum. Steph. in

Cum

Cum quibus pariter & legatio venit principibus regni, vt Ludowicum regem recipiant, & sic Legatos suos Romam dirigant.

De occupatione Altimontis castri, vel Mosomi, & morte Heriberti.

CAP. XXX.

943. ANNO quoque post istum Artoldus Episcopus, relicto cœnobio sancti Basoli, ad regem profectus est. At ille promittit ei se redditurum Remensem Episcopatum. Qui assumptis secum fratribus suis, & alijs quibusdam, qui abiecti fuerant ab Episcopatu Remensi, Altimontem castrum occupat. Cum quibus rex Ludouicus etiã Mosomum aggressus, repellitur à fidelibus Hugonis Episcopi, quibusdam suorum intereptis: suburbanas tamen domos quasdã ipsius castri succendit. Interea defuncto Heriberto Comite, de recipiendis filijs ipsius à rege, crebra inter ipsum regem & Hugonem principem versabatur intentio. Quorum rex primùm tunc Hugonem Archiepiscopum, mediatoribus Othone duce Lotharienſium, & Adalberone Præsule, Hugone quoque Duce præcipuè insistente, recepit eo tenore, vt abbatiæ, quas dimiserat Artoldus ad regẽ profectus, Artoldo Episco-

Episcopo restituerentur: aliud etiam Episcopium ipsi prouideretur: fratribus quoque & propinquis eius honores, quos ex Episcopatu Remensi habuerant, redderentur. Postea ceteri quoq; filij Heriberti Comitis recipiuntur à rege. Hugo denique Præsul Amblicum castrum cepit atque cōbussit, quod Robertus & Rodulfus fratres, qui fuerant Remis expulsi, detinebant: vnde & deprædationes per Episcopium Remense faciebant. Item præfatus Archiepiscopus Altimontem munitionem obsidet, quā tenebat Dodo frater Artoldi Episcopi: tandemque accepto paruulo ipsius filio obside, discedit, rege quoque mandante. Anno sequente regij milites Episcopatum Remensem deprædantur, & filij Heriberti abbatiam sancti Crispini: Ragenoldus quoque Abbatiam sancti Medardi: sicque alterutris debacchantur rapinis atque deprædationibus.

Ambly. 944.

De obsidione vrbis Remensis ab exercitu Ludouici regis.

CAP. XXXI.

ANNO post hunc, qui est huius Præsulis quintus in Epicopatu, Rex Ludouicus, collecto secum Nordmannorum 945.

exercitu, Veromandésem pagum deprædatur. Assumptoque cum ipsis Erluino cum parte militum Arnulfi, sed & Artoldo Episcopo cum his qui dudum Remis eiecti fuerant, Comite quoque Bernardo, ac Theoderico nepote ipsius, Remorum vallat vrbem, vastantur circumquaque segetes, villæque diripiuntur, & partim exuruntur, nec non Ecclesiæ plures effringuntur. Quotiés pugnatum ad portas, vel circa murum, vulnerati ex vtraque parte non pauci, quidam etiam interempti sunt. Hugo denique Dux præliatus cum Nordmannis, qui fines suos ingressi fuerant, eos non modica cæde fudit, & à terminis suis eiecit. Post hæc Remos ad regem mittit, dans obsides, vt Ragenoldus ex parte regis ad colloquium sibi occurrat. Quo abeunte, tractat cum eo, vti rex obsides ab Hugone Archiepiscopo accipiat, & ab obsidione Remensi discedat: quatinus idem Præsul, denominato placito, ad reddendam rationem de omnibus, quæ rex ab eo quæsierit, accedat. Quibus hoc sibi tenore datis, rex ab obsidione recedit, post quintam decimam, qua ciuitas obsessa fuerat, diem. Nec multò pòst idem rex à Nordmannis comprehensus est, & Rodomi detentus. Hugo Præsul Altimontem castrum obsidens,

Arnulfus Comes Fland. filius Bald. Bernard. Comes Siluanect.

dens, post septem ferme obsidionis hebdomadas recipit, reddente illud sibi Dodone domni Artoldi fratre, tali sub conditione, vt filium ipsius, & filium fratris sui suscipiens idem Præsul, concederet eis terram patrum suorum.

De restitutione regulæ in monasterio sancti Remigij, & constitutione Abbatis Hincmari.

CAP. XXXII.

ADVOCANS deniq; hic Pontifex Ercamboldũ monasterij sancti Benedicti abbatem, regulam monasticam in monasterio sancti Remigij restituere decertat, constituens ibi abbatem Hincmarum eiusdem loci monachum. Regina Gerberga nuper ad Othonem regem fratrẽ suum legationẽ 946.
direxerat, auxilium deposcens ab eo contra Hugonem principem, cui Laudunum reddiderat, vt reciperet Ludouicum regem, quem Hugo, sub custodia receptum à Normannis, retinuerat. Qui Otho maximum colligens ex omnibus regnis suis exercitũ, venit in Franciam, Conradum quoque secum habens Cisalpinæ Galliæ regem. Quibus rex Ludowicus obuiam profectus, satis amicabiliter & honorificè suscipitur ab

eis. Sicque pariter Laudunum venientes, considerataq; castri firmitate, deuerterunt ab eo, Remensem aggredientes vrbem, quam cingentes obsidione, ingenti vallarunt exercitu.

De repulsione Hugonis Episcopi.

CAP. XXXIII.

VIDENS autem Hugo Præsul obsidionem se tolerare non posse, neque tantæ resistere multitudini, locutus est cū quibusdā principibus, qui videbantur esse sibi amici, videlicet cum Arnulfo, qui eius sororem, & * widone, qui amitam ipsius habebat vxorem, sed & cum * Herimanno widonis fratre quæsiuit ab eis, quid sibi foret agendū. Qui tale consiliū dederunt ei, vt egrederetur cū suis, & relinqueret vrbē, quia id dispositum à regibus erat, vt omnimodis expelleretur, neque interuenire possent apud reges pro ipso, quin ei eruerentur oculi, si vrbem vi capi contigisset. Quo cōsilio percepto, ac suis intimato, post tertiam obsidionis diem cum penè cunctis qui secum tunc aderant militibus, egressus est. Sicque reges cum Episcopis & principibus ingredientes vrbem, domnum Artoldum præsulem, qui dudum fuerat eiectus, iterum inthro-

Arnulf. Comes Fland.

** i. Vddone, & infrà Vddonis.*

** ms. Hermāno.*

inthronizari fecerunt. Quem Rotbertus Treuerensis Archiepiscopus, & Fredericus Magontiacensis accipientes vtraque manu eidem sedi restituerunt. Deinde relinquentes Gerbergam reginam Remis, ipsi reges cum exercitibus suis terram Hugonis ingrediuntur, & grauibus atterunt deprædationibus. Terram quoque Nordmannorum peragrantes, loca quæque deuastant, & inde remeantes ad sua quique regrediuntur. Anno sequenti rex Ludouicus Mosomum 947.
castrum, quod Hugo Remis eiectus retinebat, obsedit: sed nihil pro votis efficiens, recedentibus tandem post mensem Lothariensibus qui secum erant, ipse Remos reuertitur. Quo ad Othonem regem ad celebrandum Pascha profecto, Hugo princeps à quibusdã præsumptuosè persuasus, Remensem cũ Hugone Præsule, quasi mox capturus, aggreditur vrbem: frustratoque negotio, resistentibus regis & Artaldi Episcopi militibus, octauo postquam aduenerant die, illusi recedunt. Defuncto Deraldo Ambianensium præsule Tetbaldus quidam Ecclesiæ Suessonicæ Archidiaconus ordinatur ab Hugone Ambianensis Episcopus. Conuentu placiti regum Ludowici & Othonis super Charam fluuiũ congregato, res litis inter Artaldum & Hugonem Chers.

Remensis Ecclesiæ præsules, ab Episcopis auditur: & quia synodus tunc congregata non fuerat, altercatio determinari non potuit. Synodus autem circa medium mensis Nouembris habenda denunciatur. Interim verò sedes Remensis Artoldo conceditur, Hugo Mosomi remorari permittitur. Heriueus nepos Heriuei Archiepiscopi habens munitionem quam ædificauerat citra Matronam fluuium, villas Remensis Episcopij circumquaque sitas deprædabatur, excommunicatus ab Artaldo præsule, pro rebus quas inuaserat Ecclesiæ. Contra cuius prædones egressi quadam die Ragenoldus Comes, & fratres Artaldi præsulis cum quibusdam militibus Ecclesiæ, ipsos grassatores in fugam vertunt. Quo audito, Herineus, armatis quos secum habebat militibus, egressus à sua munitione, contra nostros ad pugnam venit, & congressus cum eis interemptus est cum suorum quibusdam, reliqui omnes in fugam sunt acti, vulneratis vtrimque nonnullis. Corpus eiusdem Remos à victoribus perlatum est. Hugo Præsul assumens secum Theobaldum de Monte acuto, sororis suæ maritum, cum alijs quibusdam grassatoribus, in villas Remis contiguas vindemiæ tempore venit. Qui omne

Theobald. de monte acuto.

ne

ne penè vinum abinde colligentes, in diuersos pagos abducunt.

De Synodo Virduni habita.

CAP. XXXIV.

SYNODVS postea Virduni habetur, præsidente Rotberto Treuirensi præsule, cum Artoldo Remensi, Odalrico Aquensi, Adalberone Metensi, Gozlino Tullensi, * Hildeboldo Transrhenensi, Israhele Britone, præsente quoque Brunone abbate, regis Othonis fratre, Agenoldo etiam, & Odilone abbatibus, cum alijs nonnullis. Ad quam Hugo euocatus, missis quoque duobus ad eum deducendum Episcopis, venire noluit. Vniuersa verò synodus Artoldo Remense regendum decernit Episcopium. Indicitur itaque synodus, quæ & conuenit in Ecclesiam sancti Petri in prospectu Mosomi, ex diœcesi Treuirensi atque Remensi. Veniens autem illuc Hugo Præsul, & locutus cum Rotberto Archiepiscopo, synodum noluit ingredi. Litteras verò quasdam ex nomine Agapiti Papæ misit ad Episcopos per clericum suum, qui eas Roma detulerat, nihil auctoritatis canonicæ continentes, sed hoc tantùm præcipientes, vt Hugoni Remense reddere-

an. 947.

ms. Hildebaldo.

Alia Syn. iuxta Mosomū Idib. Ianuarij. 948.

Agapit. ij.

tur Episcopium. Quibus lectis responderunt Episcopi, non esse dignum vel congruum, vt Apostolicæ legationis mandatum, quod dudum Rotbertus Archiepiscopus, deferente Frederico Magontiacensi Præsule, coram regibus & Episcopis susceperat, intermitterent propter has litteras, quas insidiator & æmulus Artaldi Præsulis exhibebat: immo quod regulariter cœperant canonicè pertractaretur. Sicque præcipitur recitari capitulum XIX. Carthaginensis Concilij de accusato & accusatore. Quo recitato, dijudicatum est iuxta diffinitionem huius capituli, vt Artoldo communionem & parochiam Remensem retinente, Hugo qui ad duas iam synodos euocatus venire contempserat, à communione & regimine Remensis Episcopij abstineret, donec ad vniuersalem synodum sese purgaturus occurreret. Ipsumque capitulũ mox in charta describi fecerunt Episcopi coram se, subnectentes hanc etiam diffinitionem suam, & eidem Hugoni miserunt. Qui post alteram diem eamdem chartam Rotberto Pontifici remisit, hoc verbis remandans, quòd ipsorum iudicio nequaquam obediturus esset. Interea litteræ proclamationis Artoldi præsulis ad Romanã diriguntur sedem. Domnus igitur Agapitus

tus Papa vicarium suum Marinum Episcopum misit ad Othonem regem, propter euocandam & aggregandam generalẽ synodum: Litteræ quoque ipsius Papæ mittuntur ab vrbe quibusdam speciatim Episcopis, vocantes eos ad eamdem synodum. Congregata denique synodo in palatio 948.
Engulenheim, recitata sunt hæc quæ sequuntur coram regibus & Episcopis. 7. Iunij.

De synodo apud Engulenheim congregata, & excommunicatione Hugonis Episcopi. Series litis inter Artaldum & Hugonem Episcopos agitata.

CAP. XXXV.

SANCTAE *Romanæ & Apostolicæ sedis vicario domno Marino, vniuersaq́ sanctæ Synodo apud Engulenheim congregatæ, Artoldus, diuina propitiante clementia, Remorum Episcopus. Domnus Agapitus Papa litteras nobis & ceteris coëpiscopis nostræ diœceseos direxit, in quibus præcepit, vt ad hoc vestræ sanctitatis Cõciliũ conuenire studeremus, ita instructi de omnibus, vt rei veritas miseriarũ nostræ sedis, quas patimur, coram sãctitate vestra manifesta fieri posset. Quocirca propalare prudentiæ vestræ cõmodũ duximus, qualiter res exordium cœperit litis huius,*

qua

qua adhuc inter me & Hugonem miserrimè ventilatur. Defuncto siquidem Heriueo Archiepiscopo, Seulfum, qui Archidiaconatus vrbis nostræ tunc officio fungebatur, ad præsulatum eiusdem sedis elegimus. Qui Pontifex ordinatus, assumens zelum contra proximos prædecessoris sui, cùm eos per semet à loco depellere non valeret, consilio inito cum quibusdam laïcis scilicet consiliariis suis, amicitiã quæsiuit Heriberti Comitis, quam dato iureiurando per eosdem consiliarios obtinuit eo tenore, vt post obitum ipsius ad electionem Pontificis milites Ecclesiæ nullatenus aspirarẽt sine consilio ipsius Heriberti: idem verò Comes fratrem Heriuei præsulis, & nepotes ipsius à participatione rerum Remensis Episcopii separaret. Quibus patratis, insimulati sunt iidem propinqui Heriuei præsulis à consiliariis Seulfi Episcopi de infidelitate ipsius senioris sui, accersitoq; Heriberto Comite cum pluribus suis iubentur ad rationem reddendam coram ipsis venire. Et quia contra eos à quibus accusati fuerant, singulari congredi certamine noluerunt, sublatis ab eis rebus, quas ex Episcopio possidebant, comprehensi sunt atque deducti per Heribertum Comitem ad Rotbertum regem, à quo etiam sub custodia sunt detenti vsque ad mortem ipsius Rotberti. Tertio demum sui Episcopatus anno Seulfus Episcopus

Vide suprà cap. 18.

pus (vt plures asserunt) ab Heriberti familiaribus veneno potatus defungitur. Mox itaque Comes Heribertus vrbem Remensem adijt, & Ecclesiæ milites, clericorumque quoque quosdam de rectoris electione ad suum consiliũ (ceu iuratum fuerat) intendere fecit. Cum quibus ad Rodulfum regem pergens in Burgundiam, obtinuit ab eo, vt sibi committeretur idem Episcopium, eo tenore, vt tam clericis, quàm laïcis debitum honorem concederet & conseruaret, nec iniustitiam alicui faceret: sed ipsum Episcopium æquo iure gubernaret, donec talem clericum eidem regi præsentaret, qui ad Episcopale ministerium exequendum ritè ordinari valeret. Qui Comes ad eamdem vrbem regressus, res Episcopij (pront sibi placuit) fautoribus suis diuisit, ceteris abstulit, & absque vllo iudicio vel lege, quos voluit rebus expoliauit, vel ab vrbe propulit. Odalricum denique Aquensem Episcopum in eadem vrbe suscipiens, Episcopale inibi ministerium celebrare pracepit. Sicq; per annos sex, & eo amplius idem Episcopium suo dominio vendicauit, pro libitu proprio illud tractans, & in sede Præsulis residens tam ipse, quàm coniux sua, donec septimo tandem anno, ortis inter ipsum & regem Rodulfum atque Hugonem Comitem quibusdam simultatibus, Rodulfus rex cum Hugone & Bosone fratre suo, cæterisq;

risq́; pluribus tam Episcopis, quàm Comitibus Remorum obsidet vrbem, succensentibus sibi Episcopis, & conquerentibus aduersus eum, quòd tam diuturno tempore, contra diuina legis auctoritates, hanc vrbē permiserit vacare pastore. Quorum querimonijs permotus rex, admonet clerum & populum de pastoris electione, dans eis id agendi facultatem ad Dei honorem & sui fidelitatem. Sicq́; concordantibus cunctis, tam clericis, quàm laicis, qui extra obsidionem erant, pluribus etiam eorum qui clausi tenebantur in idipsum fauentibus, eligitur humilitatis nostræ persona in hoc magis onere, quàm honore subeundo. Aperientibus tandem tam militibus, quā ciuibus portas vrbis regi Rodulfo, & Episcopalem benedictionem mihi tradentibus Episcopis qui aderant decem & octo, & suscipientibus nostram humilitatem tam clero vniuerso, quàm reliquis ciuibus, inibi inthronizatus ab Episcopis nostræ diœceseos, impositum mihi, prout Deus concessit, ministerium per annos fermè nouem tractaui, ordinans per diœcesim Episcopos octo, & in Episcopio multos, prout competens videbatur, clericos: quousque nono postmodum anno, postquam Ludouicum regem, fauente Hugone cunctisq́; regni principibus, Gerbergam quoque reginam benedixeram, & sacro perfuderam chrismate, instigatus Hugo Comes iracundia,

cundia, quòd ei consentire vel coniungi noluerim ad ipsius regis infidelitatem, adhibitis secum Heriberto Comite, & VVillelmo Nordmannorum principe, Remensem obsidet vrbem. Nec longùm, sexta scilicet obsidionis die, deseror ab omni penè cœtu laïcalis militiæ. Sicq́ derelictus ab his, ad Hugonem & Heribertum compellor exire, à quibus coarctatus & conterritus, cogor memet Episcopali procuratione abdicare, & ita me propellentes, in cœnobio sancti Basoli habitare constituunt: Hugonem verò filium Heriberti, qui Antisiodori diaconus ordinatus fuerat, in vrbem introducunt, & ciuitate potiuntur. Ludouicus autem rex à Burgundia rediens, me apud sanctum Basolum reperit, & assumens secum, simul cum propinquis meis, quorum res Heribertus Comes abstulerat, Laudunum deducit, quod castrum tunc obsidebant Heribertus & Hugo: solutaq́ obsidione oppidum ingredimur, nobisq́ metatus degēdi disponitur. Interim clerici nostri loci, sed & laïci quidam pessimè ab Heriberto tractantur, & quidam clericorum in custodijs retruduntur, res eorū auferuntur atque diripiuntur, rapina per totam vrbem licitè perpetrantur. Interea conuocantur Episcopi nostræ diœceseos ab Hugone & Heriberto, satagentibus & quærentibus

Suprà c. 27

rentibus

rentibus ab eis de ordinatione Hugonis filij Heriberti. Qui Sueßionis congregati, mittunt ad me Laudunum Hildegarium Episcopũ cum alijs quibusdam legatis, mandantes vt ad eos venirem, ad consentiendum scilicet huius ordinationis peruersitati. Quibus remandaui, quòd non esset mihi competens ad eos illò proficisci, vbi aduersarij & inimici mei cum ipsis erant aggregati. Quòd si loqui mecum vellẽt, ad talem locum deuenirent, vbi sine periculo ad eos accedere poßem. Quibus aduenientibus in locum ab eisdem delectum, profectus sum ad eos, veniensq; prosternor coram ipsis, obsecrans vt propter amorem & honorem Dei, tam mihi, quàm sibi competens consilium dare studerent. Qui me de ordinatione prædicti Hugonis interpellare cœperũt, & hoc omnimodis suadere, vt eis in hac ordinatione consensum praberẽ, promittentes res nonnullas Episcopij mihi se impetraturos. At ego postquam responsum diu distuleram, videns eos cunctos in proposito quod ceperant perseuerantes, surgens interdixi palàm cunctis audientibus, excommunicans auctoritate Dei Patris omnipotentis, & Filij, & Spiritus sancti, vt nullus eorum ad eamdem ordinationem accederet, nec alicui in Episcopali honore, me viuente, manus imponeret: sed nec vllus eamdem benedictionem suscipere præsumeret. Quod si fortè fieret, ad sedem

dem Apostolicam eos prouocabam. Illis inde furentibus, vt possem exire de medio eorum, & Laudunum reuerti, temperaui responsum: dicens vt mitterent mecum, qui eis renunciaret, quid consilij reperire valerē super hac re in domina mea regina, & fidelibus eius; quia rex non aderat. Ad hoc illi mittunt Deroldum Episcopum, putantes me esse mutaturum consilium. Quo veniente, & coram domina regina & fidelibus eius inde me interpellante, iterum exurgens præfatæ modum excommunicationis in eosdem Episcopos iaculatus sum: vocationem quoque ad sedem Apostolicam iterare curaui, excommunicans ipsum hunc Deroldum, id vt eis omnino non taceret, sed cunctis manifestè proferret. His ita gestis, paruipendentes illi nostram excommunicationem, Remis accedunt, & quidam eorum ordinationi huic manus applicuerunt, quidam verò se subduxisse sciuntur. Ego verò cum rege manens, quas ille scitur angustias pertulisse, secum pertuli: & quando eum bello aggressi sunt Hugo & Heribertus, cum ipso eram, & vix mortis euasi periculum. Prolapsus itaque, auxilio & protectione Dei, de medio inimicorum, profugus & vagabundus loca inuia quæque, siluasq; perlustro, non ausus certo consistere loco. Comites autem Hugo & Heribertus affati quosdam nostros amicos sibi subditos,

sua-

suadent vt me requirentes, ad ipsos deducant, pollicentes se mihi benefacturos, & rebus quas ipsi petissent ditaturos. Requirentes ergo me amici, reperiunt per diuersa vagantem, & ita perducor à fratribus meis & amicis ad præfatos Comites. Qui postquam me in potestate sua conspiciunt, quærere cœperunt, vt eis pallium à sede Romana mihi collatum traderem, & sacerdotali me ministerio penitus abiurarē. Quod ego nullatenus me facturum, neque pro amore huius vitæ præsentis attestor. Districtus igitur & coangustiatus ab eis, Episcopij tandem rebus abrenunciare compellor: sicq; rursus ad S. Basolū, quasi vacans, habitaturus deducor. Mansi denique paucis diebus in ipso cœnobio, quoadusque comperiens per certos ex familiaribus Heriberti Comitis nuncios, quod ab eo malè de mea tractabatur perditione, iterum iterumq; nuncijs huiusmodi pauefactus & impulsus, locum deserui, & abdita lustra siluarum vagabundus repetij, horisq; silentibus, & itinere deuio Laudunum reuertor, ibiq; susceptus à Rege, secum manere constituor. Mansi verò ibidem cum ipso vel fidelibus eius, expectans & deprecans misericordiā Dei, donec ipse dignatus est in cor domni Regis Othonis mittere, vt ad subuentionem senioris mei Regis, & nostram, properaret in Franciam. Denique postquam domina nostra

Regina

Regina Laudunum, propter absolutionem Vide suprà
Domni Regis, reliquerat, egressus inde c. 32.
ad domnum Regem Othonem cum seniore meo deueni Rege, simulq́; Remos accessimus. Cingitur itaque urbs exercitibus, & Episcopi Suprà cap. 33.
qui aderant, me sedi nostræ restitui censent. Mandatur ergo Hugoni à domno Rege Othone, ut egrediatur, & peruasam deserat urbem. At ille nutans aliquamdiu & pro posse, ubi vidit ad resistendum penitus sufficere se nequaquam valere, nec amicorum sibi præsidia subuenire, decernit exeundum, quærens ut liber cum suis dimittatur abscedere. Permittitur itaque sanus exire, cum omnibus qui secum voluere comitari, & quæcunque secum voluit ferre, nullo contradicente, asportauit. Sicq́; cum Regibus introgressus urbem, præcipior loco nostro & honori restitui. Susceptus igitur à domnis Archiepiscopis Rotberto Treuirensi, & Frederico Magontiacensi comitantibus ceteris & congratulantibus, tam clericis Ecclesiæ nostræ, quàm reliquis ciuibus, ab ipsis restituor cathedræ Episcopali. Hugo verò Remis egressus Mosomum castrum cum suis occupat, & muniens contra fideles regis senioris nostri detinet. Habito denique colloquij placito inter reges, seniorem meum videlicet ac domnum Othonem,

m. Karā. super * Charam fluuium, conuenimus ad illud tam ego, quàm ipse Hugo cum ordinatoribus suis. Ibiq; res litis huius ab Episcopis auditur: protulitq; litteras ad sedem Romanam, quasi ex nostra persona datas, excusationis meæ, ac si vacationem petentes administrationis Episcopij nostri: quas me nunquam dictasse, neque vel subscribendo aliquatenus corroborasse protestatus sum, atque protestor. Et quia tunc synodus conuocata non fuerat (id opponentibus fautoribus ipsius Hugonis) altercatio nostra determinari non potuit. Synodus autem circa medium mensis Nouembris habenda Virduni vtriusque partis Episcopis annuentibus denunciatur. Interim verò sedes Remensis mihi regenda decernitur: idem verò Hugo Mosomi commorari permittitur. Nec longùm, instante scilicet vindemiæ tempore, hic noster æmulus Hugo, assumens secū Theobaldum regis inimicum, & regni nostri, cum alijs pluribus malefactoribus, in villas Remensis Episcopij contiguas vrbi deuenit, & omne penè vinum ex his colligens in diuersos pagos abduci fecit. Tum multa mala inibi perpetrata, & Ecclesiæ nostræ homines captiui abducti, & ad redemptionem varijs sunt adacti tormentis. Synodus autem circa medium mensis de- Suprà c. 34 nunciata, Virduni celebratur, præsidente Rotberto Præsule Treuirensi, præcepto domni Papæ Ro-

pæ Romani, præsente quoque domno Brunone, cum Episcopis & Abbatibus nonnullis. Ad quam præfatus Hugo euocatus, missis etiam duobus ad eum deducendum Episcopis, Adalberone & Gozlino, venire contempsit. Vniuersa verò synodus mihi Remense regendum decernit Episcopium. Indiciturq; iterum synodus habenda die Iduum mensis Ianuarij, quæ & aggregatur, vt denunciatum fuerat, in Ecclesia sancti Petri ante prospectum castri Mosomi, à domno Rotberto, conuenientibus ceteris quoque Treuirensis diæceseos Episcopis, & aliquibus Remensis. Veniens autem illuc æmulus noster Hugo, & locutus cum domno Rotberto synodum noluit ingredi: litteras verò quasi ex nomine domni Papæ direxit ad Episcopos per clericum suum, qui eas Roma detulisse ferebatur, nihil auctoritatis canonicæ continentes, sed hoc tantùm præcipientes, vt Hugoni Remense redderetur Episcopium. Quibus recitatis ineuntes Episcopi consilium cum Abbatibus & ceteris qui aderant sapientibus, responderunt non esse dignum vel congruum, vt mandatum legationis Apostolicæ, quam dudum Rotbertus Archiepiscopus, deferente Frederico Præsule Magontiacensi, coram regibus & Episcopis tam Galliæ, quàm Germaniæ susceperat, & partem iam præceptionis ipsius exegerat, propter illas litteras

*intermitteret, quas insidiator noster exhibebat: immo quod regulariter cœptum fuerat, vt canonicè pertractaretur, vnanimiter censent: præcipiturq́; recitari capitulum Carthaginensis Concilij nonum decimum De accusato & accusatore. Quo recitato, indicatum est iuxta diffinitionem ipsius capituli, vt communionem & parochiam Remensem me retinente, Hugo * qui ad duas iam synodos euocatus interesse contempserat, à communione & regimine Remensis Episcopij abstineret, donec ad vniuersalem synodum, quæ indicebatur, sese purgaturus, vel rationem redditurus præsentaret. Ipsumq́; capitulum mox in charta Episcopi coram se describi fecerunt, subnectentes hanc etiam definitionem suam, & eidem Hugoni miserunt. Qui post alteram diem chartam eamdem Rotberto præsuli remisit, hoc verbis remandans: quòd ipsorum iudicio nequaquam obediturus esset. Sicq́; absoluto Concilio, ipse Mosomum contra mandata regum & Episcoporum retinet, & ego Remos regressus reclamationis meæ querelas ad sedem Romanam per legatos domni regis Othonis destinaui, præstolans mandata ipsius sanctæ sedis, eius decretis & vniuersalis huius sancti concilij vestri iudicijs parere paratus.* Post quarum litterarũ recitationem, & earum propter reges iuxta Thudesticam linguam interpre-

ms. quia

ms. Teutonicam.
j. Theotiscã.

terpretationem, ingressus quidã Sigebaldus, præmissi Hugonis clericus, attulit litteras quas Roma detulerat, quasque iam in alia synodo Mosomi propalauerat. Asserẽs easdẽ litteras sibi Romæ ab ipso qui aderat Marino vicario datas. Qui domnus Marinus proferens litteras quas idem Sigebaldus Romam detulerat, præcepit eas coram synodo recitari, in quarum recitatione repertum est, prout ipsæ litteræ fatebantur, quod Wido Episcopus Suessonicus, Hildegarius quoque Beluacensis, Rodulfus Laudunensis, cæterique cuncti Remensis diœceseos Episcopi, easdem litteras ad sedẽ delegauerint Apostolicam, pro restauratione Hugonis in sede Remensi, & expulsione Artoldi. Post quarũ lectionẽ, exurgẽtes Artoldus præsul, & præfatus Rodulfus, qui in eisdẽ litteris nominabatur, Fulbertus quoque Camaracensis Antistes, eas litteras refutarũt, adstruẽtes quòd eas antea nunquã viderint vel audierint, neque in earũ delegatione consensum præbuerint. Quibus dũ idem clericus contraire non posset, licet in eos calumnijs obstrepnes, præcepit domnus Marinus, suggerẽs vniuersæ synodo, vt sibi consilium & rectum iudicium proferrent super huiusmodi calumniatore, & calumniarũ in Episcopos delatore. At illi,

 post-

postquam delator publicè confutatus est falsa detulisse, lectis capitulis de huiusce-modi calumniatoribus, iudicant & vnanimiter censent eum quo fruebatur honore priuari debere, ac secundum capitulorum tenorem in exilium retrudi. Diaconatus igitur quo fungebatur ministerio mulctatus, à conspectu synodi reprobatus abscessit. Artoldo verò præsuli, qui omnibus se synodis præsentem exhibuerat, non refugiens synodale iudicium, Episcopium Remense iuxta canonum instituta & sanctorum patrum decreta, omnino retinendum atque disponendum decernunt, laudant, atque corroborant. Secunda confessionis die, post recitatas diuinæ auctoritatis lectiones, & Marini vicarij allocutionem, suggessit domnus Rotbertus Treuirensis Archiepiscopus, vt quoniam iuxta sacræ legis instituta, restitutum atque restauratū fuerat Remense Artoldo præsuli Episcopium, in eiusdem sedis inuasorem synodale perageretur iudicium. Præcepit itaque Marinus Vicarius, vt canonicam super hac præsumptione synodus proferret sententiam. Iubentur ergo sanctæ legis catholica recitari capitula. Quibus recitatis, secundum sacrorum instituta canonum, & sanctorum decreta patrum, Sixti, Alexandri,

Inno-

Innocentij, Zozimi, Bonefacij, Cælestini, Leonis, Symmachi, ceterorumque sanctorum Ecclesiæ Dei doctorum, excommunicauerunt, & ab Ecclesiæ Dei gremio repulerunt prædictum Hugonem Remensis Ecclesiæ peruasorem, donec ad pœnitentiam & dignam satisfactionem venire procuraret. Ceteris quoque diebus synodi tractata sunt quædã necessaria de incestis coniugijs, & Ecclesijs, quæ presbyteris in partibus Germaniæ dabãtur, immo vẽdebãtur indebitè, & auferebãtur illicitè: prohibitumque ac statutũ, ne id omnino præsumeretur ab aliquo: sed & de alijs Ecclesiæ Dei vtilitatibus tractata sũt & definita nõnulla. Interea rex Ludowicus deprecatur regẽ Othonẽ, vt subsidium sibi ferat cõtra Hugonem, & ceteros inimicos suos. Qui petita concedens, iubet vt Conradus Dux cum exercitu Lothariensium in eius pergat auxilium. Interim verò dum congregaretur exercitus, rex Ludouicus cum ipso duce maneat, & Episcopi, scilicet Artoldus & Rodulfus, qui erant cum rege, ne quid in via pateretur aduersi, degerent cum Lothariensibus Episcopis. Mansimus itaque cum Rotberto Treuerensi, Rodulfus Laudunensis cum Adalberone Mettensi, hebdomadas ferè quatuor. Exercitu denique

collecto, Lotharienses Episcopi Mosomum petunt, ipsumque obsidentes castrum atq; oppugnantes, milites qui erāt ibi cum Hugone ad deditionem compellunt, & acceptis ab eis obsidibus pergunt obuiam Ludouico regi & Cōrado duci in partes Laudunensis pagi. Obsident igitur ibi Dux & exercitus quamdam munitionem, quam ædificauerat & tenebat Theobaldus in loco qui dicitur Mons acutus, qui & Laudunum contra regem retinebat. Hoc etiam oppidum expugnantes, tandem non sine mora capiunt, indeq; Laudunum adeunt: & in Ecclesia S. Vincētij congregati Episcopi prædictum Thetbaldum excommunicant: Hugonem verò principem vocant litteris ex parte Marini legati sedis Apostolicæ & sua, venire ad emendationem pro malis quæ contra regem & Episcopos egerat. Wido denique Suessonicæ vrbis Episcopus ad regem Ludowicum veniens, eidem sese committit, pacaturque cum Artaldo Archiepiscopo, satisfaciens illi pro ordinatione Hugonis. Conradus quoque Dux filiam Ludowici regis sacro de fonte suscepit. Sicque recepto Mosomo castro, & euerso, Lotharienses reuertuntur in sua.

De obsessione vel incensione vrbis Suessonicae ab Hugone Comite.

CAP. XXXVI.

IGITVR Hugo nullam moram faciens, collecta suorum multa, Nordmannorũque manu, Suessonicam aggreditur vrbem, & obsidens oppugnat, ceditque nonnullos. Iniectis etiam ignibus domum matris Ecclesiæ succendit, simulque claustra canonicorum, & partem ciuitatis: nec tamen ipsam capere valens vrbem reliquit, & ad quandam munitionem, quam Ragenoldus Comes Ludouici super Axonam fluuiũ, in loco qui dicitur Rauciacus, ædificabat, deuenit, ipsamque adhuc imperfectam castris vallauit. Sed nec ipsam cepit: villas tamen Remensis Ecclesiæ castris suis contiguas deuastauit. Plures quoque colonorum prædones ipsius interemerunt, violantes Ecclesias, & in tantum debacchantes, vt in Culmisciaco vico, tam infra quàm circa Ecclesiam ferè quadringentos homines interfecerint, ipsumque templum rebus penitus exspoliarint. Multis ergo flagitijs tunc perpetratis, Hugo tandem cum suis regreditur grassatoribus. Itaque milites qui hactenus cum Hugone fuerant

Roucy.

rant excommunicato, ad Artaldum præsulem reuertuntur. Qui nonnullos eorum, redditis eis rebus quas habuerant, recipit, quosdam verò reijcit. Post hæc Treueros proficiscitur ad synodum cum Episcopis Widone Suessonico, Rodulfo Laudunensi, & Winefredo Morinensi. Quò peruenientes Marinum sese præstolantem reperiunt cum Rotberto Archiepiscopo: ceterorum verò Lothariensium vel Germanorũ præsulum illic inuenere neminem. Considentibus igitur illis, sciscitari cœpit Marinus vicarius, quid egisset post præmissam synodum Hugo princeps erga ipsos, vel regem Ludouicum. At illi referunt suprà memorata quæ ipsis, & * Ecclesijs eorum intulerat mala. Requirit ergo de vocatione ipsius Principis Marinus, vtrùm perlatæ ei fuissent litteræ vocationis, quas ei perferendas delegauerat. Cui respondetur ab Artoldo Archiepiscopo, quòd quædam earum perlatæ sint, quædam verò perferri nequiuerint, earum gerulo ab ipsius grassatoribus intercepto: vocatus tamen fuerit tam litteris, quàm quibusdam internuncijs. Requiritur itaq; si adsit aliquis ex parte ipsius legatus. Vbi cùm nullus fuisset inuentus, decernitur expectandum, si fortè aduenturus esset in crastinum. Quod cùm minimè conti-

Syn. Treuirensis.

ms. † Ecclesia Suessorũ

contigisset, & omnes qui aderant; tam clerici, quàm illustres laïci, eum excommunicandum esse acclamarent, definitur ab Episcopis hanc excommunicationem adhuc differendam vsque ad diem synodi tertiam. Tractatur autem de Episcopis, qui vocati fuerant & venire distulerant, vel his qui ordinationi Hugonis participes extiterant. Et Wido quidem Episcopus Suessonicus se culpabilem, prostratus coram Marino Vicario, & Artoldo Archiepiscopo, confitetur. Intercedendibus autem pro eo apud Marinum Rotberto & Artoldo Archiepiscopis, absolui ab hac noxa meretur. Wicfredus Morinensis immunis ab eadem ordinatione reperitur. Adest Transmari Nouiomensis Episcopi legatus quidam presbyter, astruens eumdem Præsulem ita graui languore detentum, vt ad eamdem synodum venire non valuerit. Id quoque nostrates, qui aderant, attestātur Episcopi.

Transmarus 42. Nouiom. epis. in tab. Democh.

De excommunicatione Hugonis Comitis.

CAP. XXXVII.

TERTIA tandē die, insistente præcipuè Luitdulfo legato & Capellano regis Othonis, quoniam idem rex id omnino fieri præcipiebat, excommunicatur Hugo

Comes,

Comes, inimicus Ludowici regis, pro suprà memoratis malis ab ipso perpetratis; eo tamen modo donec resipiscat, & ad satisfactionem coram Marino Vicario, vel Episcopis, quibus iniuriam fecit, deueniat. Quod si facere contempserit, Romã pro sui absolutione proficiscatur. Excommunicantur & duo pseudoëpiscopi ab Hugone damnato ordinati, * Tetbaldus & Iuo: prior post expulsionem ipsius in Ambianensi vrbe, alter post damnationem eiusdem Hugonis, in Siluanectensi ab ipso constituti. Excommunicatur etiam quidam clericus Laudunensis, nomine Adelonus, quem accusauit Rodulfus Episcopus suus, eo quod Tetbaldum excommunicatum in Ecclesiam introduxerit. Vocatur Hildegarius Beluacensis Episcopus litteris præfati Marini, vt veniat coram ipso, vel eat Romam rationem redditurus coram domno Papa, pro illicita ordinatione prædictorum pseudoëpiscoporum, cui interfuerat. Vocatur & Heribertus Heriberti Comitis filius, ad satisfactionem venire pro malis, quæ contra Episcopos agebat. His ita gestis, Episcopi reuertuntur in sua. Luitdulfus autẽ capellanus Othonis Marinum Vicarium deducit ad regem suum in Saxoniam, vbi consecraturus erat Ecclesiam

* ms. Theobaldus.

clesiā Vuldensis monasterij. Post cuius cōsecrationem idem Marinus, exacta hieme Romam reuertitur. Nascitur regi Ludowico filius, quem Præsul Artoldus de sacro fonte suscepit, patris ei nomen imponens.

De quibusdam Ecclesijs vel Monasterijs vrbis Remensis.

Cap. XXXVIII.

Plvres denique apud nos quondā sanctorum fuere basilicæ, sed & monasteria infra vel circa Remēsem hanc vrbē, quæ modo non haberi probantur. Duo tamē adhuc supersunt infra vrbem puellarum monasteria: quorum vnum (quod superius à situ scilicet loci nūcupatur) S. Baldericus presbyter cū sorore sua Boua, eiusdem cœnobij post modum abbatissa, in honore sanctæ Mariæ, vel sancti Petri construxisse traditur. Qui regali genere exorti fuisse referuntur, patre scilicet Sigeberto rege, habentes neptem, nomine Dodam, castissimam puellam, quæ desponsata fuisse fertur cuidam magnati eiusdem regis Sigeberti: quamque præfata ipsius amita Boua instituens ad seruiendum Deo, seruandamque perpetuò virginitatem, ab amore terreni auertit sponsi. Qui cùm sibi aduer-

aduersaretur, sponsam innitens eamdem corripere, ascenso equo, dum id conatur quoquo modo adimplere, furente lapsus ab equo, fractis ceruicibus, traditur interijsse. Beata deniq; Doda in castitatis proposito permanens, amitæ suæ in eiusdẽ monasterij successit regimine. Quæ præceptum quoq; immunitatis, quod adhuc apud nos habetur, à principe Pippino eidem postmodum obtinuit fieri cœnobio. Quarum corpora in Ecclesia extra muros vrbis, vbi primum puellarum fuerat monasterium, tumulata diu quieuerunt, donec postmodum, reuelationibus quibusdam eleuata, & ad hanc nouam sunt Ecclesiam perlata, ibidemq́ue venerabiliter collocata, continua honorificantur inibi Deo famulantium reuerentia puellarum.

De sancto Balderico Abbate.

CAP. XXXIX.

S. Bauldry. SANCTVS autem Baldericus post huius monasterij constructionem, locum quærens, vbi suam quoque constitueret habitationem, in qua collectis secum viris religiosis religiosè conuersari, Deoq́ue deuotè ac quietè seruire valeret, tandem reperit sibi placitum, quem dicunt Mon-

Montem falconis locum. Qui locus tunc temporis inhabitabilis, densis operiebatur siluis, quas ipse succidens, proprio sibi labore condidit habitaculum. Fertur autem auem, quam nuncupamus falconem, præuiam & quasi præducem itineris, dum locum illum expeteret, habuisse, quæ loco eidem insederit, ac per triduum illo rediēs in loco, vbi nunc habetur altare in honore sancti Petri Apostoli, sine permutatione resederit. Vnde & cœnobium ab hoc euentu sic vocitatum plurimi asserunt. Vbi cùm Deo deuotiùs seruire cœpisset, nonnulli Deum timentes res suas eidem contulere: sicque collectis secum monachis, cœnobium sub regulari constituit institutione: atque idem sub honore beati Germani ædificauit monasterium. Quibus patratis, ad sororem suam reuersus Remis, vltimum sui cursus ibidem clausit diē, vbi & sepultus tempore non modico requieuit. Mōtfauct.

De miraculis post obitum ipsius ostensis.

CAP. XL.

PROCESSV denique temporis, diligentia clericorum prænotatum ipsius beati viri monasterium incolentium, eius

est

est illuc furtim corpus delatum, delusis fraude custodibus, Remis ablatum. Quos dum insequerentur quidam ciues Remenses, eo vsque sunt persecuti, donec eos visu quidam deprehenderent. Dumque turbarentur horum aduentu sacri latores pigneris, inter vtrosque densa dirimens nebula diuinitus creditur illata, qua sequentes obtenebrati, & errore in deuia rapti, vestigia præcedentium seruare nequiuerunt. Euectores autem sacri corporis in nocte splendor supernè missus irradiauit, donec ad proximam cœnobio possessionem, quæ dicitur villa * Spanulfi, infatigabiles perpenerunt. Vbi quia sancta deposuere membra, in honore ipsius postea constructa est est Ecclesia. Quibus abinde cum sacro promouentibus pignere, vbi monasterio propinquare cœperunt, Ecclesiæ signa cœnobij sponte, absque humano scilicet impulsu, sonuisse feruntur. Quod audientes fratres obuiam sunt egressi: sicque diu desiderata suscipientes munera, dum in Ecclesiam sancti Germani ea conantur inferre, tanto persentiunt ante ipsius introitum basilicæ defixa pondere, vt hæc nequaquam potuerint vlterius emouere, cùm per triduum id enitentes omni gestierint conamine perpetrare. Sic demum, tecto super

al. Spamulfi.

ſuper defixa condito membra confeſſoris, per triennium illic ita manſiſſe traduntur. Quo temporis peracto ſpatio, ad Eccleſiam ſancti Laurentij, vbi viuens ipſe ſibi ſepulchrum parauerat, celebrato per triduum ieiunio, venerabile corpus eius perlatum, & in ſuo reuerenter eſt depoſitum ſarcophago. Ibique conſtat venerabili cultu ſeruatum, vſque ad tempora Karoli regis, & Hincmari Archiepiſcopi, quãdo Nordmanni hoc cœperunt regnum depopulari. Quorum terrore compulſi canonici eiuſdẽ loci, corpus huius patroni ſui de ſepulchro leuatum ſuper altare ſancti Laurentij poſuerunt. Quod dum fieret, tres guttæ ſanguinis de capite ipſius defluxerunt, ita recentes & calidæ, ac ſi de viuente profluerent corpore. Sicque delatum eſt Virdunum. Vnde relatum in Eccleſia eſt ſancti Germani locatum. Interim dum ſuo abeſſet monaſterio, Nordmanni ad id peruenerunt: ſed Domino illud protegente, nec Eccleſias incenderunt, nec homines, niſi vnam duntaxat mulierem, occiderunt. Vt autem receſſerunt, altaria muneribus ſuis cumulata dimiſerunt. Altera vice dum Nordmanni ad eumdem locum rurſus accederent, quidam canonicus loci, nomine Ottradus, corpus ſancti accipiens,

reliquis fuga dilapsis, ipse cum sacro corpore in quamdam conscendit arborem. Quem insecuti pagani, vsque ad ipsam peruenerunt arborē, & respiciētes sursum, neminem potuerunt eamdem conscendisse deprehendere. Idem verò frater per nouē dies inibi permanens, nihilque victus, præter vnam solummodo sumens glandem, neque famem, neque sitim passus fuisse memoratur. Iterumque tunc locus idem meritis huius beati viri à cædibus & incendio paganorum liberatus est. Postea contigit, vt quidam prædones, regiæ maiestatis infideles, ad eumdem deuenirent locum, & non inuenientes ibi manum repugnantem sibi, desolatū prædari aggressi sunt locum. Quod dum peragerent, signa Ecclesiæ sancti Laurentij, nemine pulsante, sonare cœperunt, & duo cerei supero sunt igne diuinitus accensi. Prædonibus verò timore perculsis, & aufugientibus, vnus eorum prolapsus ad ipsam monasterij portam corruit, tamque ipso, quàm superbo eius equo ruina contrito, vtres quoque, in quibus vinum deferebat ablatum, disrupti sunt. Ceteri hoc videntes, donis Ecclesiam munerauerunt, metuque affecti recesserunt.

De

De villa VVaſlicia.

CAP. XLI.

HVIVS venerabilis loci canonici famis quondam neceſſitate cõpulſi, ſumptis à corpore venerandi patroni ſui reliquijs, ad ſuam quamdam villam, ſupra ripam Rheni ſitam, cognomento Waſliciam, quam quidam eorum Abbas, nomine Adelardus, eidem contulerat cœnobio, profecti ſunt. Vbi dum pagenſes, alma venerantes pignera, ſua dona deferre cœpiſſent, Abbas quidam monaſterij, quod vocatur Bunna, pergens ad willebertum Colonienſem præſulem, cœpit hanc infamare deuotionem, nec re vera ſancti alicuius pignera illuc adſtruens eſſe delata. Timentes autem Canonici qui aduenerãt, ne fortè conſtringerentur & diſcuterentur ab Epiſcopo, quoniam totum ipſius ſancti corpus ſecum haberi ferebant, mox vt hæc audiſſent, ſub duobus diebus ad ſuum per leucas ferè centum rediere monaſterium: aſſumenteſque cum integritate beati viri membra, ſub totidem diebus ad prænotatam remeant villam. Cui dum propinquare cœpiſſent, eis adhuc ab ipſa villa ſpatio leucæ ferè diſtantibus, Eccleſiæ ſigna, nul-

lo impellente, resonare cœpere. At hi qui remanserant in eodem loco clerici hoc audientes, & patronum suum aduenire intelligentes, obuiam cum crucibus pergunt, & honore digno tutorem suum suscipiunt. Quibus missarum solemnia celebrantibus, tria inibi repentè mira contigerunt. Contractus vnus erectus, cæcus quidam illuminatus, & loquelam mutus adeptus est. Iterum præfatus Abbas blasphemare Dei non cessabat miracula, quos poterat à visitatione sancti auertens. Quæ dum gereret, febre correptus ita grauiter est vexatus, vt nec manducare, nec bibere, vel incedere posset, Ardoribus autem languoris huiusce alexcoctus * coactus, tandem peccatum suum recognouit, & sella se gestatoria vsque ad Rhenum, indeque nauigio vsque ad prædictam villam, sicque ante corporis almi præsentiam perferri fecit: ibique culpam suam confessus, absolui se petijt, & quantitatem ceræ sui corporis ponderi coæquans dedit: factisque votis annuatim soluendis, per sex remoratus dies, sanitatem integerrimā recipere meruit, & sic pedibus suis ad sua sanus recessit. Demorantibus hic præfatis per anni spatium cum patrono suo clericis, nulla vt ferunt dies præterijt, quo non ibidem Dei miracula patrarentur.

In

In ipsis autem vigilijs sancti Iohannis Baptistæ, confluentibus de Saxonia pluribus, & à lõginquis etiam regionibus, decem & octo insignia probantur ostensa: vixque aliquis æger accessit, qui non sospes, alacerque recesserit. Vbi tanta rerum delata est copia, vt & ipsi clerici exinde viuerent, & ceteros qui remanserant in monasterio sustentarent, Ecclesiamque ipsius villæ amplificarent, vel decorarent. Postea contigit vt propter aquæ indigentiam, foras extra monasterium suum, idem sacrum corpus efferretur, & obuiam sancti Iouini pigneribus portaretur. Cuius dum fuisset in occursum perlatum, mox vt simul venerunt, obnubilato cælo cùm magna siccitas existeret, copiosa pluuiarum vis effusa est: & dum humectarentur imbre omnium vestimenta, pallia duntaxat, quæ supra Sanctorũ præfatorum ferebantur corpora, penitus intacta manserunt à pluuia. Ibi quidam luscus lumen amissi recepit oculi. Qui statim fugiens, nec Deum glorificans, vt erat iocularis, ingratus recessit: at vbi domum peruenit, lumen quod receperat, iterum perdidit. Dum verò peruentum est ad monasterium cum vtriusq; sancti corpore, ita sancti Balderici pignus est aggrauatum, vt nullatenus moueri posset, donec sancti

Iouini vſque ad cœnobium præcedere mébra feciſſent. Cùm autem domnus Dado Virdunenſis Epiſcopus hanc à rege † impetraſſet abbatiam, & hæc mira cœpiſſet audire, conſtituit vt omnibus annis trium monaſteriorum ſacra pignera ſimul in quédam medium deferrentur locum, nomine Gaudiacum. De ſede ſcilicet vrbis Virdunenſis S. Vitonus, & S. Agericus, ſanctus verò Baldericus de monaſterio ſuo, & ſanctus Roduicus de Waſloio. In quo conuentu innumera poſtmodum ſunt patrata miracula, vt vix præterierit huiuſmodi coitio, in qua non aliquis infirmorum fuerit ſoſpitate redintegratus: maximè tamé illi, qui patrocinia beati Balderici ſunt expetere viſi. Quodam tali conuentu quidam locutus eſt mutus, quem Virdunenſes arripientes ſecum ducere cœperunt, aſſerentes quòd ſanctorum virtus quos detulerât, hoc miraculum perpetraſſet. Sicq́ue dum ſeparati quique referrentur ad ſua, tanto ſancti Balderici pondere aggrauata ſunt oſſa, vt penitus manere viderentur immobilia. Ad quem miraculi ſtuporem recurrentibus multis, dum queruntur ſui, cur inibi vellet immorari, & quid ibidem diſponeret operari, accidit vt requireretur ille qui locutus fuerat mutus. Tandemq́ue reuocatus, vbi

† Arnulfo Transrhenensi.

vbi ad locum defixi perductus est pigneris, mox absque difficultate sublatum, & ad suum, sacrum corpus gratanter est cœnobium reportatum. Præfatus præsul Dado, postquam hanc sancti Balderici obtinuit abbatiam, res quasdam trans Rhenum sitas ab Adelardo Abbate ad idem dudũ monasterium datas, pro villa Gerlani monte, super Mosellam coniacente, mutauit. Ad quam villam, dum sanciendi sibi causa, proficisci fratres huius cõgregationis præcepisset, illi assumentes secum patroni sui, domni videlicet Balderici membra, profecti sunt exequi iussa. Qui dum ad villam, quæ ✝ Deua dicitur, peruenissent, tanto pondere sancta defixa sunt pignera, vt progredi nequaquam valerent vlteriùs ea ferentes: initoq̀ue consilio vt ad Ecclesiam deferrentur ipsius villæ, sub honore S. Martini dicatam, perferendi recipiunt possibilitatem. Quò perlatis pigneribus, vt post orationem ab Ecclesia est delatum, iterum sancti aggrauatur corpusculum: mirantibusq̀ue cunctis, & quòd aliqua inibi Deus pro sancti sui glorificatione signa vellet ostendere quibusdã ferentibus, si qui adessent fortè debiles, est requisitum. Aduenientibus autem læsis aliquibus, atque delatis quibusdam, vir quidam claudus erigitur,

j. Deua.

tur, & femina quædam brachijs ab octo retro annis contracta resoluitur, duæque feminæ cæcæ sunt illuminatæ, & infans annorum septem mutus loqui cœpit. In quo loco crux ab ipsius villæ hominibus posita est, vbi postea duæ feminæ lumen oculorũ receperunt, & candelæ diuinitus accensæ, multique diuersis sunt ab infirmitatibus liberati.

*De Ecclesia sancti Romani, & miraculis in * Gellani monte.*

*Gerlani

CAP. XLII.

ECCLESIAM sancti Romani in præfata villa Gellani monte constructam dudũ Milo præpositus Canonicorum huius loci ab eis auferebat: quam dum Bosone Comite sibi eam reddente, recepissent, & sancti Balderici membra illuc detulissent, audientes multi ad ipsius cœperunt confluere patrocinia. Inter quos duæ cæcæ nobiles feminæ deductæ sunt, & quædã perlata paupercula omnibus ferè membris cõtracta. Nocte verò vigiliarum sancti Romani, dum de more priuigiles in Ecclesia celebrarentur excubiæ, subitò tantũ cælitus est lumẽ effusum, vt omnia quæ fuerãt accensa videretur luminaria superare. Altare

Vigiliæ in ecclesijs.

tan-

tantùm, ſupra quod ſancti erant oſſa depoſita, denſa tegi videbatur nebula, ipſumque ſacri pigneris quaſi moueri cernebatur geſtamen. Cùm repente vna cæcarum primùm, moxque altera ſeſe videre proclamant. Tum media iacens contracta, vbi cœpit clamare, auxiliumque Dei & ſancti Balderici deprecari, paulatim reſoluitur, primùm brachijs, & inde poplitibus, donec erecta ſtetit in pedibus. Quæ poſtmodum ſana effecta, clericorum ſtipe hucuſque ſuſtentatur. Igitur dum præfato morarentur in loco clerici cum pignere ſacro, contigit quadam veſpera cùm ſimul reſiderent, vt cuiuſdam Milonis amici homo, ebrietate atque furore ſuccenſus, cœpiſſet ad eos dicere, quid ibi facerent, & quare in villam Milonis ingreſſi fuiſſent? Quibus reſpondentibus, quòd ſancti Balderici non Milonis eædem res eſſent, illoque contradicente: quòd non Balderici, ſed Milonis haberentur, comminantibus eum clericis receſſit, & in eminentem villæ contignam rupem cõſcẽdens ſeſe in præceps dedit, ſicque attritus iacuit, vt mortuus, vel morti videretur proximus: indeque ſublatus ante ſancti corporis præsẽtiã eſt deportatus, ibique tandẽ ſe culpabilẽ reddẽs, inſperatè ſanatus, & integræ in breui reſtitutus eſt ſoſpitati.

ſpitati. Item dum nuper ad præmemoratam villam Waſſiciam huius ſancti membra relata fuiſſent, quoniam Godefridus principis Henrici Comes palatij eamdem peruaſerat villam, quidam clericorum ſancti Balderici ad eumdem Godefridum pro hac cauſa perrexerunt: et cùm nullam dignam potuiſſent apud eum percipere reſponſionem, nec magis ſe pro eis inde quàm pro ſuo cane facturum reſpondiſſet, clericus quidam ex his intentando ſubiecit, quòd calidum proinde ſudorem ſudaturus eſſet, nec canis ſuus adiuturus eum foret. Ille furibundus ad hæc eos à ſuo præcipit eijci cōſpectu. Quibus recedentibus ipſe mox diuina plectitur vltione, validaq́ue correptus febre cœpit grauiſſimè vexari, nimijſq́ue ſuccendi ardoribus, atque feruentiſſimis effluere ſudoribus. Mittens igitur ad Epiſcopum Colonienſem Wicfridum, hunc ad ſe venire petijt, eiq́ue rem retulit, atque id ab eo conſilij percepit, vt ad præfatos clericos mitteret, eoſq́ue ad ſe venire faciens, & errata corrigens, ab eis de ſua infirmitate conſilium & pariter auxilium quæreret. Quod ille obaudiens, & ad eos mittens, ad ſe venire mandauit. At miſſus eius typho, ceu videbatur, inflatus ſuperbiæ, cœpit vt ad ſuum dominum mox clerici

rici pergerent, imperitandò præcipere. Quibus renuentibus, sed eum caritatem secum facere rogantibus, ille contempsit, eoque recedente, in ipso egressu equus eius incitatus ab ipso prosiliés ruit, & collo fracto interijt. Sic ille humiliatus ad fratres redijt, caritatem quam spreuerat egit, & ita correctus recessit. Hinc iterum, tertioque vocati, atque petiti, huius tandem viri compertis incommodis, ad eum tum demum veniunt, patientis compatiuntur cruciatibus, & confitentem peccatum suum, emendationemque promittentem precibus suis absoluere student. At ille statim se meliùs habere professus, vbi recessere fratres, conualuit, res quas inuaserat reddidit, ac deinceps ab earum se læsione continuit. Verùm tãta domus eius affecta clade fuisse perhibetur, vt vix aliqui remanserint, qui eisdem rebus vsi fuerant: ipsi etiam equi & canes interierint, & ipse peruasor, perditis cum cute capillis & vngulis, vix euaserit.

De miraculo in Rheno flumine patrato.

CAP. XLIII.

TVNC ob infestationem Hungarorũ, quæ primitus eo tempore in hoc emerserat regnum, consilio inito Canonici sancti

sancti Balderici Rhenum cum domino suo transmeant. Inde quadam vespera remeantes, in fluminis medio nauem iactis defigunt ancoris. Relictisque paucis in naui cum sacro pignere custodibus, ipsi ad prædictam scaphâ properant suæ possessionis villam. † Tres verò quidam latrones, comperto quòd pauci resedissent in naui custodes, ibique thesauros vel ornamenta sancti remansisse rati, conscensa tendunt illò cymba. Sed antequá pertingerent ad ipsam quam petebant nauem, cæcati diuinitus, perditoque sensu remigare non valentes, impetu fluminis ferri cœperunt. Sicque nauicula eorum naui, qua sancti corpus seruabatur, impacta, contritaque, medijs eos in fluctibus dereliquit. Quorum duobus fluuio mox absorptis, tertius, qui etiam famulus erat sancti Balderici, iacta manu nauem sancti arripuit, & taliter euadens mortem, clericorumque perductus in præsentiam, nihil eorum quæ passus fuerat edicere valuit, donec in crastinum refocillatus, sensuque recepto tandem quæ gesta fuerant enarrauit. Postquam verò à præfato loco huius beati viri ad suum monasterium sunt ossa relata, multa inibi feruntur ostensa miracula, quæ præ multitudine nõ habẽtur scripta. Illuc nuper quidá pau-

† *Sic. VVasliciam.*

per

per candelam deferens in circulo deuolutam, paulò ante horam vespertinam supra loculum sacrorum hanc posuit ossium. Qui dum data oratione recederet, subitò candela, supero accensa igne, cœpit ardere. Quæ donec custos Ecclesiæ ad vespertinalia pulsanda venit signa, pallio, cui superiecta iacebat, illæso, deflagrauit, nec vllam pallio læsionem, cui adhærebat, aggessit. Multa præterea sanitatum, clarificationũque ibidem creberrimè ad declaranda sancti sui merita Dominus ostendere dignatur miracula, ad honorem scilicet ac laudem nominis sui, quod est benedictum in sæcula.

De miraculis in monasterio sanctarum Boua ac Doda factis.

CAP. XLIV.

IN præmemorato denique puellarum monasterio, in quo præfatarum sanctarũ Bouæ ac Dodæ translata præfati sumus corpora, nõnulla postmodum patrata probantur miracula. Vbi frigoritici, atque diuersis ægritudinibus occupati venientes optata merẽtur sospitate donari: maxime in die solẽnitatis earumdẽ. † In qua quædã nuper puella, auditu frustrata, vi inualitudinis *Suprà c. 38* *Id est 24. Aprilis.*

sensus

sensus huius obturatis meatibus, interuentu earumdem sanctarum Christi sponsarum, perdita dudum munia recipere meruit aurium.

De visione cuiusdam puellæ.

CAP. XLV.

HABETVR in hoc monasterio quædam sanctimonialis virgo, neptis quondam Gontmari religiosi presbyteri, nomine Ricuidis, cui apparuerunt olim per visum beatus Petrus Apostolus, & beatus Remigius, significantes ei quòd iter Romæ eidem, dum reuerterentur ad ipsam, præcepturi essent: asseruerúntque se medio mense Septembri, scilicet Exaltationis sanctæ crucis die, reuersuros. Qua expectatione suspensa nihil inde alicui, prohibita scilicet ab eis, ausa est intimare. Die verò qua prædixerant redituros, iterum apparuerunt ei, iubentes vt accersiret fratrem suum Fredericum presbyterum, & exhortaretur eũ sequi, prout magis potuisset, vestigia præmissi sacerdotis Guntmari, & ex ipsorum iussione prædictum iter iniungeret illi secum exequi, tali videlicet tenore, vt ab ea die nec ille, nec ipsa carnem comederent, aut vinum biberent, donec iter ipsum arriperent,

perent, nisi tantum vini, quantum emi potuisset ex pretio, quod super altare quoddã ab ipsis ei designatum repertura esset, ipsa duntaxat perciperet. Vt ergo inde magis crederetur, quasdam sorores, tres videlicet sanctimoniales huius monasterij, ad id inquirẽdũ sibi testes asciſceret, denominatis scilicet personis, quas aduocare debuisset. Sanctus autem Remigius hoc insuper addidit, vt diceret illa fratri suo, quatinus esset memor, quòd illi quondam apparuerat, & ei locutus fuerat. Addens etiam pro signo recognitionis, quod eum in palma de cultello visus fuerat percussisse. At illa mox ad præfatum fratrẽ suum mittens, mandauit ei vt ad se festinanter veniret. Qui veniens sororem suam hora iam vespertina ieiunam adhuc, & de visione valde stupefactam inuenit. Quæ aduocans denominatas sibi sanctimoniales, pariter ante denotatum altare septem psalmos pœnitentiales decantauerunt, additis insuper litaniarum precibus, accesserunt ad altare, & exuentes operimentis, repererunt in cornu eiusdem altaris obolum paruum, quem assumentes cum gratiarum actione dederunt pro vino, quod tãtummodo hæc sanctimonialis bibit, non deinceps ampliùs vinum sumptura, donec iter iniunctum tam ipsa, quàm

quàm prædictus frater suus, inirent. Quod fideliter & fiducialiter arripientes, prosperè, Deo iuuante, & sancto Petro & sancto Remigio suffragantibus, vt ipsis promiserant, peregerunt. Ac deinceps à carnibus illa (præter Dominicam) abstinet, ac tribus diebus in hebdomada, vsque dum signum sonet ad secundam, nihil operis agit, orationibus & psalmodiæ vacans: quod sibi vsque ad septem annos commemorat adimplere præceptum. Fratri verò suo præmemorato hoc à suprà dictis Sanctis per ipsam mandatum est, vt quatuor diebus in hebdomada à carnibus, omni verò sexta feria à vino semper, dum aduixerit, debeat abstinere. Quæ & obseruare visi sunt.

De altero Remis puellarum monasterio.

CAP. XLVI.

ALTERVM denique puellare monasterium Remis habetur situm ad portá, quæ olim Collaticia, scilicet à conferendis mercibus, nunc Basilicaris vocatur, eò quòd circa se basilicis dudũ, præ ceteris portis, abũdasse feratur: seu quòd euntibus ad basilicas in vico sãcti Remigij cõsistẽtes, peruia fuerit. Supra quã domno Rigoberto habitaculũ fuisse cõmemorauim⁹.

Porte Basseille.

lib. 2. c. 12.

Quod

Quod monasterium domnus Guntbertus vir illustris in honore sancti Petri construxisse traditur, quod regale vel fiscale vocatur, eò quòd in regali potestate vsque ad moderna tempora fuerit habitum. Quod monasterium Ludowicus imperator * Alpheidi filiæ suæ, vxori Begonis Comitis, dono dedit, eidéq; sacro loco immunitatis præceptum delegauit, vt & pater ipsius Karolus imperator egerat olim. Quod cœnobium postea per precariam ipsius Alpheidis, vel filiorũ eius Letardi & Ebrardi, ad partem & possessionem Remensis deuenit Ecclesiæ. Hîc haberi asseritur dens sancti Andreæ Apostoli: cuius beneficia multi, qui eum osculari promerentur, frequenter experiuntur infirmi. Vidimus hîc, in Ecclesia scilicet huius cœnobij, cereum igne cælesti ter quoque accensum, quem cereum collata cera fecerãt quidam ciues Remenses, qui ad visitanda nuper Apostolorum limina profecti fuerant. Vidimus in hoc quoque monasterio puellam quamdam sudasse sanguinem, quæ tunc hebdomada plena iacuit immota, quasi mortua, & visiones ei sunt ostensæ nonnullæ.

* al. Alpaidi & infrà.

Zz De

De domno Guntberto, & ipsius vxore Berta.

CAP. XLVII.

PRAEMISSVS itaq; domnus Gūtbertus huius instructor cœnobij, relicta coniuge, maritima petens loca, illic etiam monasterium quoddam condidisse fertur. Vbi & à barbaris decollatus fuisse traditur. Relicta verò ipsius domna Berta cœnobiū puellare apud Auennacum, Domino sibi locum per Angelum demonstrante, construxit. Et dum inibi aquam non haberet, impetrauit à possessoribus proximæ siluæ, argenti libra data, fontem quemdam, duobus ferè milibus à suo monasterio distantem. Ex quo fonte mox riuus egressus, secutus est eam ad cœnobium remeantem. Qui adhuc largiter effluens, pro eo quòd tātumdem fuerit emptus, Libra vocitatur. Priuigni denique ipsius domnæ Bertæ insurgentes contra eam, interemerunt illam. Qui statim traditi Sathanæ in interitum carnis, ab humano sensu in beluinā feritatem mutati, * decessisse feruntur. Nepti verò domni Gontberti, nomine Montiæ, quæ sceleris huius cōsentanea fuerat, noctu vigilanti domna Berta fertur apparuisse, eiq; præcepisse, vt corpus domni Gontberti ad hunc

ms. r. defecisse.

hunc locum referre satageret, ac iuxta suum funus collocaret: sicque illi peccatum consciæ necis suæ Dominus indulgeret. Quæ signum petens, quo sibi dimissum id esse sciret, audiuit quòd mox vt iussa complesset, ex eius ore vel naribus erumperet sanguis. Quod & impletum est, dum corpus domni Gontberti iuxta pignus beatæ Bertæ reconditur. Huius domnæ Bertæ corpus post centum circiter annos inuentum est integrum, & plagæ ipsius ita tunc recẽti affluxere sanguine, ac si eadem hora viuenti fuissent ingestæ. Ad horum denique sanctorum honorem & meritum demonstrandum, multa postmodum Dominus dignatus est operari miracula, quæ causa negligentiæ non habentur asscripta. De quibuslibet autem tribulationibus ipsorum congregatio Domini misericordiam, per eorum intercessionem expetijt, misericorditer impensam sibi consolationem percipere meruit. Quædam præterea mulier ab altari huius monasterij linteum nuper furata secum ferre voluit, sed egredi Ecclesiã nullo modo potuit, donec suum confessa reatum, sublatum restituit altari velum. Hoc monasterium vel Abbatiam domnus Fulco Præsul ab Odone rege concedi Ecclesiæ Remensi per paginam præceptionis

ipsius regis obtinuit, & pro confirmando eo huic Ecclesiæ, à Formoso Papa priuilegium Apostolicæ sedis impetrauit.

De duabus Ecclesijs sancti Hilarij Remis.

CAP. XLVIII.

SVNT hic Remis Ecclesiæ duæ in honore sancti Hilarij: vna infra ciuitatẽ, in qua nuper quædam puella contracta & paralytica diuina est erecta virtute: altera, quæ est antiquior Ecclesia, ante portam Martis sita, quam sanctus Rigobertus Pontifex antecessoribus nostris clericis ad sepulturam ipsorum dedit. Quæ dudum, scilicet ante discessionem vel expulsionem domni Artaldi Episcopi, crebris illustrabatur miraculis. Vnde & tunc ab eo, ciuibus quoq; suffragia ferẽtibus, tectis ac nouis est reparata laquearibus. Nam quidam cæcus, nomine Paulus, admonitus in somnis, vt ad eamdẽ pergeret Ecclesiam, lumen ibi recepturus, aduenit, & recuperato lumine, nec mora, videns abcessit. Quidam ex Episcopi famulis cùm ad ipsam pergeret Ecclesiam, piscatorem cum piscibus ante fores Ecclesiæ obuium habuit: quos apprehendens velut empturus abstulit. At pauper ille piscator, vt inde sibi cum

sancto

sancto Hilario conueniret, deuotationum clamores lugubri mẽtę in eum ingessit. At ille despiciens huiuscemodi voces, Ecclesiam, quasi missam auditurus, intrauit. Vbi dum staret, subitò corruit, grauiterque vexatus eijcitur. De qua vexatione non paruo tempore laborauit. In huius Ecclesiæ cœmiterio quidam Scotigena Dei seruus olim sepultus est. Sed cùm iam à nostris & nomen, & memoria ipsius sepulturæ videretur abolita, apertis sese cœpit manifestare visibus. Nam dum quidam ciuium nõ de inferioribus, sed pauper rebus, olim nostris diebus obisset, amici eius ad Hildegarium huius Ecclesiæ presbyterum accedẽtes, petunt ab eo, vt locum sibi sepulturæ impertiret, vbi sarcophagum reperirent, in quo corpus ipsius recondere possent, quia de rebus ipsius vnde emerẽt non haberent. Qui dum eis petita concessisset, sepulturam serui Dei aperuerunt: sed ipsum eius sarcophagum aperire nequiuerunt. Quo audito, presbyter accessit, & coopertorium sarcophagi leuare tentans, aliquantulùm aperuit sepulchrum. De quo mox fragantia tantæ suauitatis emanauit, vt nunquã se delectabiliorem testatus sit hausisse odorem. Introspiciensque videt corpus integrum sacerdotalibus infulis redimitum:

recomponensque sepulchri pallam, nō ausus est hanc ampliùs violare sepulturam: permisit tamen vt idem corpus, depositis quibusdam, superponeretur tabulis. Ipsa nocte visus est ei auunculus suus presbyter in somnis, qui iam dudum decesserat, asserēs quòd valde offendisset Deum præterita die, maximè si sepulchrum sancti violare præsumpsisset. Idem quoque beatus vir cuidam sub ipsis diebus apparuit, & quia valde grauaretur præ pondere & indignitate superiecti sibi cadaueris intimauit, & vt indicaret presbytero iussit: quia nisi citò corpus * id fœtidum à sepultura sua repelleret, diuina quantocius vltione plectendus esset. His presbyter admonitionibus pauefactus, cadauer quod sepulturæ sancti superpositum fuerat, eijci fecit cum festinatione, & aperta alibi sepultura recondidit. Visus est idem sanctus Domini postea cuidam rustico, præcipiens ei vt iret ad Episcopum Artoldum, & indicaret ei ex verbis eius, vt corpus ipsius, quod extra iacebat, intra Ecclesiam transferret. Quod idem rusticus intimare timēs, neglexit mādatum. Nec longè pòst iterum apparens euigilanti, duriter increpauit illum, quare præceptum neglexit, & corripiens alapa eius percussit maxillam. Qui mox auditum amisit

* ms. iam

amisit ipsius auris, in qua percussus est parte, capitisque dolore per dimidium ferè vexatus est annũ. Deinde cuidã presbytero in eadem Ecclesia, sub præmisso sacerdote seruienti, apparens in visione quadam Dominica nocte, admonuit eum, vt Episcopo indicaret, quatinus corpus ipsius in prædictam Ecclesiam transferret: locum quoque vbi ponendum foret ostendere non omisit, intimans ei obitum, & causam obitus vel aduentus sui: significãs se Scotigenam fuisse, Romamque orationis gratia cum socijs petẽdi itinere occupatum, à latronibus super Axonam fluuium fuisse peremptum, indeque corpus suum à socijs huc delatum, ibique sepultum: propalans etiam nomen suum, quòd vocaretur Merolilanus, iubens vt id nomen, ne fortè memoria delaberetur, asscribere curaret, inclinansque se, partemque cretæ, quæ fortuitu iacebat, apprehendens dedit ei, præcipiens vt illud cõtinuò adnotaret in arca quæ lecto ipsius adhærebat. Quam ille cretam visus est accepisse, nomenque descripsisse. In quo dum pro L littera, R scriberet, corrigere hoc eum monuit, & ita in crastinum hoc nomen adscriptum inuẽtum est, vt testaretur idem presbyter, quòd vigilando per diem tam bene scribere nequiuisset. Quibus reuela-

S. Merolilanus.

uelationibus monitus Episcopus, Ecclesiá quidem restaurari fecit, sed corpus sanctū non transtulit. Nec diu postea sic ei contigit, vt in eadem Ecclesia coram Hugone principe se abdicaret Episcopij gubernatione.

De Ecclesijs in honore sancti Martini circumquaque per totum circiter Episcopium constructis.

CAP. XLIX.

IN honore quoque beati Martini multæ circumquaque per totum circiter Episcopium habentur Ecclesiæ, diuinis miraculis illustratæ, ad quæ neminem credimus enarranda sufficere. In vico denique sancti Remigij constat Ecclesia huius beati confessoris, quæ clericorum olim fertur habuisse congregationem, de qua tale apud nos refertur miraculum. Quidam vir illustris, cùm duxisset vxorem, non longè pòst in expeditionem præcepto regis profectus, diuque moratus, postquam domum redijsset, significatum est illi, quòd vxor eius adulterio fuisset corrupta. Quam vir vxorem diligens, tali examinatione probare voluit audita, vt super sacra Ecclesiarū, quæ in hoc vico habentur, vxor sibi iu-

raret altaria, quòd hoc crimine esset innoxia, sicq; immunis sibi postmodum foret à noxa. Quod illa non abnuens, prompta suscepit, facturaque fidem dictis, cum marito ad vicum peruenit, & dans super quarumdam Ecclesiarum altaria iusiurandum, tandem peruenit ad huius Ecclesiæ domũ, accedens ad altare, dum falsa mẽte deierat improba, repentè vtero disrupto eius labuntur humo intranea, procidensq; mortua, ostendit quàm vera essent quæ de se marito fuerant intimata. Ille nutu Dei cõpunctus ad miraculum, vouisse traditur, se vlteriùs mulierem non habiturum: familiamque vxori delegatam eidem addicens Ecclesiæ, hanc eis dedit legem, vt capitis censum ibidẽ dependerent, nullique præter id obnoxij seruitio forent. Quæ familia hac sibi lege seruata, ad duo millia vel amplius excreuisse reperitur capita, vt olim, scilicet antequam vastaretur à barbaris, duodecim libras argenti partibus præstaret Ecclesiæ.

De miraculis sancti Martini Remis ostensis.

CAP. L.

ALIIS etiã nonnullis beati patris huius vrbs nostra fertur insignita miraculis.

Greg. li. 4. miræc. S. Martini c. 26. raculis. Ex quibus ea quæ sanctus Gregorius Turonensis in suis miraculorum libris enarrat hîc indere placuit: vt si qui hæc legentes, ea fortè non legerint, hîc reperire possint. Refert enim, quòd transeunte se quondam per pagum Remensem, retulerit ei quidam Remensis, carcerẽ in quo famulus ipsius hominis inter reliquos vinctus tenebatur, beati Martini virtute patefactũ, vinctósque ab ergastulo absolutos, liberos abscessisse. Erat enim huiusmodi carcer, vt super struem tignorum axes validi superpositi pulpitarentur: ac desuper qui
orig. eosdẽ. * eumdẽ opprimerent, insignes fuerant lapides collocati. Nihilominus & ostium carceris sera ferro munita, obducto, claue pessulo, obserabatur. Sed virtus antistitis, vt ipse relator asseruit, lapides pulpitaq; disiecit, catenas confregit, trabem, quæ vinctorum coarctabat pedes, aperuit, ac nec reserato ostio, homines per aëra subleuatos foras, tecto patente, produxit, dicens: *Ego sum Martinus, miles Christi, absolutor vester abscedite cum pace, & abite securi. Sed cùm nos*, inquit Gregorius, *ad regem accedentes huius virtutis miraculum diffamaremus, affirmauit rex quosdam ex his qui absoluti fuerant ad se venisse, atque compositionem fisco debitam, quam illi fredum vocant, à se*

à se fuisse reis indultam. Refert etiam idem Gregorius se quondã hanc vrbem petisse, & in sacrario huius Remensis Ecclesiæ Sigonis aurẽ surdam referẽdarij Sigeberti regis, virtute beati Martini, cuius habebãtur apud se pignera, dũ colloqueretur secum, subitò patefactam atque sanatam fuisse. *Greg. vbi suprà li. 3. c. 17.*

De sancta Macra virgine.

CAP. LI.

PASSA est in hoc Remensi pago beata Macra virgo sub Rictiouaro Præfecto, quæ post insuperabilem Christi confessionem grauissima tormenta perpessa, post mammillarum abscissionem, & repentinã curationem per Angelicam in carcere visitationem, dum super prunas & testulas accensas nuda volutaretur, cum precibus & gratiarum actionibus, immaculatũ Deo reddens spiritũ, ac triumphans aduersariũ, inibi læta petijt cælum. Corpus eius haud procul à loco vbi passa est, tunc extitit tumulatum. Multa verò post annorum curricula cuidam bubulco per visionem locus, quo beatissima virgo condita fuerat, iuxta quamdã in honore beati Martini constructam Ecclesiam, reuelatus est. In quo visu admonetur, vt corpus sacratissimæ virginis

nis intra præfatam Ecclesiam recondere-tur honorificentiùs, quatinus incolis eiusdem loci, prout decebat, innotesceret manifestiùs. Quod & mox à viris Deo amabilibus magno constat peractum decore. In qua donec venerabile corpus eius requieuit, insignia per ipsius intercessionem sunt patrata miracula. Ibi cæci visum, claudi gressum, surdi auditũ, Domino eius obtentu largiente, promeruerunt. Procedenti verò tempore vir quidam strenuus sanctarũ fundator & cultor ædiũ, nomine * Daugulfus, eius, vbi nunc veneratur, fundauit templũ, in quo illius sacratissima transtulit membra, regnante magno Imperatore Karolo: vbi non minima quoque, Domino præstãte, sæpe * miracula peraguntur. Quã nuper Ecclesiam, tempore scilicet persecutionis Hungaricæ, ijdem barbari succendere cupientes, aceruos quosdam frugum magnos qui parieti eiusdem adhæserãt incendunt, exustisque segetibus, flamma licet Ecclesiæ tecta lambente, eamdem tamẽ accendere nequiuerunt.

J. Daugulfus. *Loco nomẽ est Fisme.*

ms. magnalia.

De sanctis Rufino & Valerio martyribus.

CAP. LII.

EODEM tempore quo hæc sacra virgo

virgo passa est, lancinator eius Rictiouarus per vrbem Remorum transiens, & quosdam Christianos ad culturam deorum compellens, vt eos superare nequiuit, trucidari præcepit. Et egressus inde reperit duos quosdam viros Rufinum & Valerium, fide Christi robustos, regalium tamen horreorum custodes. Quos comprehensos, vbi comperit Christi dilectione & confessione firmissimos, plagis afflictos diuturna carceris macerauit retrusione: vbi Angelica visitatione ac consolatione releuati, & confortari sunt. Sic inuicti tandem reperti, capitalem subiere sententiam. Cumque non post longa temporis interualla ad vrbem Remorum sacratissima deducerentur eorum membra, feretris imposita, in loco illo, vbi nunc tumulata ipsorum requiescunt ossa, ita tunc * feretra sunt aggrauata, vt nequaquam loco moueri valerent. Et ita Deo iubente factum esse probatur, vt vbi pauperibus eleemosynæ distribuerant largitatem, ibidem suorum corporum gratam preciperent requietionem. Sed dum nuper gens barbara Nordmannorum sæuitura se Gallijs infudisset, ob vitandam huius persecutionis procellam, eorum pignera ad vrbem sunt Remensem delata, positaque in beati Pe-

* c. j. firmantur.

ti Petri Ecclesia, & per dies plurimos ibidem sub honore seruata. At cùm iam demum, barbaris recedentibus, in nos bacchata diu tẽpestas * desedisset, redissetque tandem, Deo iubente, tranquillitas, presbyter, qui sanctis deseruiebat, & ad propria iamdudum redire cupiebat, accelerauit sanctorum martyrum glebas tollere, & ad dicatum sibi locum referre. Postque celebrata missarum solemnia leuantur à sacerdotibus sacrata Christo corpora, atque cum magna populorum referunt comitante caterua. Contigit autem diem illam, quæ Dominica scilicet habebatur, ventorum flatu fuisse nimbosam, ita vt omnes candelæ, quæ ad obsequium sanctorum ferebantur, vi turbinis extinguerentur. Cumque carpentes iter partem fluminis fuissent ingressi, cereus qui ante sanctorum pignera ferebatur extinctus, repentè cælitus accensus, omnibus mirum exhibuit spectaculũ. Sicque inter commixtos grandine nimbos, & ventorum flatus ad quatuor ferè milia durauit ex miraculo flamma. Disposuit denique postea presbyter cereum ipsum in meliorem formam de eadem reficere cera. Cumq; id à sacerdotibus sibi subiectis efficeretur, mirum dictu, inter manus eorum mollis cœpit crescere cera, & in magnam

gran-

* i. desæuisset.

grandeſcere quantitatem.

De miraculis eorumdem ſanctorum.

CAP. LIII.

CVMQVE illi ſtupentes, admiranteſque perſtreperent, ingreſſus preſbyter, & videns auctam ſic fuiſſe ceram, credidit eos aliã ceram illi, quod non præceperat, adieciſſe. Sed cognito tandem à ſacerdotibus, quod acciderat, miraculo, Deo gratias egit, & ceram in Eccleſia ad memoriam tantæ rei repoſuit. De qua cera Riculfus Sueſſionum venerabilis Epiſcopus reliquias ſibi deferri iuſſit. Sed & vicinarum Eccleſiarũ religioſi presbyteri exinde ob deuotionem expetitas particulas in Eccclesijs venerabiliter condiderunt. Alia autem vice, cùm de Sueſſonica ciuitate, in qua ob ſimilem perſecutionem delati fuerant, ad locum proprium referrentur, claudus quidam cum ceteris, qui ſanctorum corpora deuoto comitabantur obſequio, reptabundus, adniſu quo poterat, incedebat. Non quidem hunc natura claudum produxerat, ſed ex tempore illi acceſſerat greſſuum dolenda debilitas. Cumque ad villam, quæ Vaſneia dicitur, veniſſent, mox natiuæ rectitudini reſtitutus, proie-

ctis

ctis adminiculis suis cœpit vadere plantis, & Deum in sanctis suis mirabilem ore collaudare gratanti. Præterea in eos qui sacrum locum violare, & res sanctis martyribus delegatas peruadere nituntur, quàm citò diuina vltio exeratur, vno exemplo sufficiat demonstrare. Tempore quo inter reges Odonem & Karolum graues agebãtur Francorum in regno discordiæ, per hanc occcasionem licitò rapinæ & deprædationes fiebant, confusum erat fasque nefasque: nusquam Dei aut humanarum timor legum, sed vi & potentia vniuersa constabant: aliquando ad villam, quæ Basilica dicitur, prædones affuerunt, cœperuntq; omnes pauperum substantiolas auferre. Tunc quædam muliercula cum supellectili sua fugiens ad Ecclesiam sanctorum martyrũ, cursu rapidissimo tendebat. Quam quidam ex his qui ad prædandum venerant, ita vt sedebat equo velocissimè insequi cœpit, volens eam capere, & seria sua illi auferre. Sed cùm quidam de adstantibus diceret: Noli miser, noli illam in atrium sanctorum insequi martyrum, ne tibi mali aliquid contingat. Ille nihil veritus, admisso equo rapidissimè fugientem insequebatur mulierculam. At vbi primis atrio pedibus equus institit, subitò cernua-

tus

ctus cecidit. Sessor autem eius tam graui allisione vexatus est, vt à summo genu vsque pedem disrupta tibia, caro, velut ferro incisa, dehisceret, osque ipsum, carnis * tegimine nudatum, pareret, & qui superbus eques venerat, iam humiliatus, nec suis pedibus incedere valens, manibus alienis de atrio Ecclesiæ proiectus est. Tūc equo & quæ habere potuit sanctis martyribus pro eo datis, morti quidem subtractus est: sed quod superuixit temporis inutilis & nulli operi aptus fuit, testimonium diuinæ virtutis in sua debilitate circumferens, & alijs quibusque salubrem timorem, exemplo patratæ in se vltionis, incutiens, ne talia agentes similia patiantur. Illud quoque notissimum, & omnibus habetur peruulgatum, ad sanctorum martyrum sepulchra oleum aliquando creuisse. Siquidem presbyter vas quoddā fictile iuxta altare posuerat, ad seruandum oleum, quod ibidem ad fomitem luminis, ardere debebat. In quo vase parum quidem olei remanserat, maiore eius parte in lychnorum lumine consumpta, cùm repente cœpit crescere, & nullo inspiciente in maius augeri, donec os vasis crescens oleum exæquaret. Quod cùm per dies aliquot fieret, nec iam se intra vasis angustias liquor

ms. j. tegmine.

diuinitus auctus caperet, ac guttatim in terram flueret, clericus Ecclesiæ ipsius custos hoc solus animaduertit, & subiecto vase altero, intra paucos dies ad vnum sextarium collegit, furtimque abscondit, putans infelix diuinum miraculum cupiditatis suæ fore compendium, & vnde prouidebatur omnibus patrocinium, inde clandestinum se posse credidit perficere furtum. Sed Christus, qui sanctos suos mirificare apud omnes decreuerat, non diu permisit latere vel illius pudendum facinus, vel quod ad suorum martyrum gloriam contulerat munus. Nam quadam die domum, quæ basilicæ adhæret, in qua etiam Suessonicus Episcopus, cùm illuc accedit, manere consueuit, presbyter nescio quid causæ fuerit, ingressus, vidit vas illud oleo superfluere, & miratur vnde illa esset olei copia, cùm illic perrarò huiusmodi inueniri possit liquor, cœpit percunctari clericum tanti criminis conscium, cuius esset oleum, aut quis illud ibi deposuisset. Sed cùm ille diceret, nescire se vnde esset, pueri qui ad discendos psalmos ibidem residebant, & rem omnem nouerant, indicauerunt presbytero & factum miraculum, & custodis furtum. Ille hoc audito, citò ad vas quod iuxta altare stabat recucurrit, &

pani-

pauimentum adhuc olei exundatione madens inuenit. Cumque immensum in sanctis suis glorificaret Deum, alius quidam de custodibus aduenit, & confessus est se magnam partem olei ipsius, nullo teste, tulisse, & vbi voluit, & sicut voluit, expendisse.

FLODOARDI HISTORIÆ REMENSIS ECCLESIAE

FINIS.

IN QVATVOR LIBROS FLODOARDI HISTORIAE REMENSIS ECCLESIAE

SCHOLIA SEV NOTÆ,

QVIBVS OBSCVRA QVÆQVE ILLVSTRANTVR, DVbia & inuoluta explicantur, mutila ac deprauata supplentur & emendantur.

Auctore GEORGIO COLVENERIO *S. Theol. Doctore, & Regio ac ordinario in Academia Duacensi Professore, collegiatæ ecclesiæ S. Petri Præposito, & Academiæ Cancellario.*

IN PROLOGO.

PRAECLARO Præsuli R. Flodoardus.) Sic cum R. P. Iacobo Sirmondo extédimus, cùm in ms. sic R. F. L. Vbi, vt idem Sirmondus ait, per litteram R. nonnulli putant Rodulphum Episcopum Laudunensem intelligi, quem scribit in chronico suo hic auctor noster obijsse anno 948. neq; hæc historia vlterius progreditur.

LIBRI I. CAP. I.

FRatris militibus &c. interfectum.) Sic omnia exemplaria, atque ita frequenter loquitur, ſubaudita præpoſitione, pro à fratris militibus, quam adiecit j. Sic infrà c. 6. turbis remotus popularibus.

Cuius etiã fornicem prodeuntibus dexterum.) Hoc eſt eum qui à dexteris eſt ijs qui ciuitatem egrediuntur.

Nautæ ſiquidem cygnum bonam prognoſin prodere ferunt, vt ait Æmilius.) Hæc verba cũ diſticho ſequente ſumpta ſunt ex Iſidoro lib. 12. Originum ſiue etymologiarum cap. 7. ex quo adieci voculam (ait) Iſidorus ea deſumpſit ex Seruio in j. Æneid. ad verſum: *Aſpice lætantes bis ſenos agmine cygnos.* Habet autem diſtichõ hoc Æmilius Macer in Ornithogonia, quem librum citat Seruius: item Nonius Marcellus verbo, proſecta. Vbi tamen pro Æmilius, malè legitur Licinius, vt docti adnotarunt. Seruius vbi ſuprà ad verſum: Ignauum fucos. nominat Marcum Æmilium. Quod verò de anſeribus hîc ſubiungitur, ſumptum eſt ex eodem Iſidori loco, vbi de Capitolio per anſeres ſeruato citat Liuium, Plutarchũ, & Florum. Quibus addi poteſt Plinius lib. 10. Hiſt. Nat. c. 22. & lib. 29. c. 3. & ipſe Virgilius lib. 8. Æneidos ſub finem.

Vrbis autem noſtræ nomen Durocortorum quondam dictum.) Ita hoc loco & infrà

infrà semper legunt exemplaria c m. & j. pro quo s. vbique substituit Durocortum: quod legitur quidem vulgariter in textu Iulij Cæsaris loco hîc allegato. Verùm Fuluius Vrsinus in suis emendationibus testatur in libro suo à sexcentis penè annis conscripto, & alio codice Vaticano legi Durocortorum, quomodo & Ptolomæus legit Δουροκόρτορον. Eadem lectio probatur ex Æthico, & commentario Hieronymi Suritæ ad Itinerarium Antonini, & ex Hincmaro epist. 6. inter eas quæ à R. P. Ioanne Busæo editæ sunt c. 18. Petrus Diuæus, & Abrahamus Ortelius in suo thesauro Geographico Durocottorum scribunt, mutata littera r. in t.

Vastatis regionibus, exercitum Cæsar.) Sic orig. & c. pro quo ms. j. malè legunt factis legionibus, vt declarant ea quæ in Cæsare præcedunt.

Æthicus etiã in Cosmographia sic memorat.) Verba quæ citat legũtur in Itinerario prouinciarũ, quod Antonio Augusto, aliàs Antonino Imp. adscribitur, & in editione Basileẽsi 1575. Æthici Cosmographiæ subiungitur, estque verisimile Æthicum vtriusque auctorem esse. Videatur præfatio dictę editionis. Cosmographiæ Æthici philosophi meminit S. Euerardus Cisoniensis in suo testamento.

M.P.M.) Ita vbique exemplar nostrum m. Quod lege, millia plus minus, vel potiùs, millia passuũ, vt vult Hieronymus Surita initio sui commentarij in iam dictum Itinerarium, refutans aliam interpretationem: Quòd liquidò, inquit, confirmare possimus, vias eas certis &

constantibus lapidum dimensionibus fuisse demetatas. Pro quo & illud facit, quòd in ipso itinerario non legantur nisi duæ litteræ M.P. j. distinctis punctis posuit M. P. M. omissa virgula superiacente.

Item à Durocortoro Diuodorum. & paulò post. *Diuidorum.*) Frequentius in dicto Itinerario scribitur Diuodurum, & interdum Diuiodurum & Diuodorum, quomodo verisimile est secundo quoque loco legendum esse, vti legit j. Hæc hodie ciuitas Metensis, aut Theonis villa esse creditur.

Item à Bagaco Neruiorum.) Restitui pro ab Agracco ex dicto itinerario, in quo tamen quædam exemplaria legunt Baiacum. Videtur autem intelligi opidum Hannoniæ, quod nunc Bauacum dicitur.

CAP. II.

CAstra in altitudinem pedum xij. fossamq́; pedum xviij. munire iubet.) Clariùs orig. Castra in altitudinem pedum xij. vallo, fossaque duodeuiginti pedum munire iubet.

Cùm finem oppugnandi nox fecisset.) Sic restitui ex orig. pro, non fecissent. Et paulò post. *Eò de media nocte*, pro, Eo die media nocte.

Et docilis rector rostrati Belga couini.) Ita in s. correctum ex orig. quomodo & j. legit

j. legit, cùm m. legat monstrati Belgaco vinci. In corpore Poëtarum edito Lugduni 1603. legitur quoque monstrati, & in primo versu *Aturi* pro *Satyri*, cùm vera lectio, vt in thesauro suo docet Ortelius, sit Atyri. Est autem Atyrus Tarbellorum in Gallia Aquitanica fluuius erũpens in Oceanum. Porrò couinus est rhedæ seu vehiculi falcati genus, quo Britanni & Galli in prælijs vtebantur.

CAP. III.

S. Sinicium videlicet Suessonicæ sedis primò, nostrum postea Præsulem. Et infrà. Suessonicam, & Suessoni.) Hæc est quasi perpetua lectio antiquioris exemplaris m. quàm s. vbique mutauit addita littera j. scripsitq́; Suessionicę & Suessioni &c. Sed antiquã retinere placuit, eò quòd probationem suam habeat ex Ptolomæo, Æthico, & alijs, atque etiam ex Gallica voce *Soissons*, tametsi posterioribus seculis alia sit vsitatior, quæ & in Iulio Cæsare interdum reperitur. Nec refert vtrùm hoc, an illo modo efferatur. Ceterùm veritas historię hîc narratæ ex eo confirmatur, quòd S. Sixtus, & S. Sinicius (de quibus Martyrologia calendis Septembris) ponantur primi in catalogo Episcoporum Suessonensiũ, sicut & Remensiũ, vt videre est in tabulis Antonij Democharis, vbi referũtur martyriũ passi sub Nerone, sicut & Amansius horum successor. Atque ob eam causam, teste eodem Demochare, Episco-

pus Suessionensis primum locum obtinet inter suffraganeos Episcopos prouinciæ Remensis, & inter eos Decanus appellatur, primáque vocem obtinet in deliberationibus &c. Quia videlicet ijdem fuerunt primi Episcopi Suessionenses & Remenses. Nomina verò Episcoporũ, qui olim subesse solent Archiepiscopo Remẽsi hæc sunt: Suessionensis, Cathalaunensis, Laudunensis, Bellouacensis, Ambianensis, Nouiodunensis, Siluanectensis, Cameracensis, Atrebatensis, Tornacensis, & Morinensis. Deletis autem Morinis à Carolo V. Imp. anno 1553. sedes Episcopalis ex parte translata est Bononiam, maneique Bononiensis Episcopus eidem Remensi metropolitano subiectus. Sed anno 1559 in erectione nouorum in Belgio Episcopatuum per bullam Pauli iiij. subtractæ sunt à metropoli Remensi Cameracensis, Atrebatensis, & Tornacensis, & sedes Cameracensis erecta est in metropolitanam, cui subiectæ sunt Atrebatensis, & Tornacensis, & aliæ duæ recenter erectæ, videlicet Audomarensis, & Namurcensis.

Ac Beatũ Memmium Catalaunicæ vrbis rectorẽ.) Hic primus ponitur in catalogo Cathalaunensium pontificum. De eo Romanum martyrologium, Vsuardus, & alij 5. Augusti.

Nepote suo, vt ferunt, Sancto Diuitiano Suessoni à se pontifice ordinato.) In c. deest Sancto, neque titulus sanctitatis apponitur in tabulis Democharis, in quibus tertium locum obtinet. Et cùm omnia exemplaria nostra legant Suessoni in datiuo singulari, j. habet

Suesso-

Sueſſonis.

Fouebat pignera.) Sic ferè vbique omnia exemplaria, etſi ms.j. hoc loco pignora,& s. ferè vbique. Illud tamen antiquitati conſonat. Hinc Aldus Manutius in epitome orthographiæ ſuæ: Pignus pigneris dicebant veteres, pignoris poſteriores.

Clericorum pariter enituit miniſterijs decorata.) Qui nunc Canonici, olim ſimpliciter Clerici nominabantur, vt conſtat ex antiquorum ſcriptis, & ex Ioanne Molano lib. 1. de Canonicis c. 2.

CAP. IIII.

QVæ narrantur hoc c. de primis martyribus vrbis Remenſis, Timotheo, Apollinari, & alijs, deſumpta ſunt ex actis, quæ manuſcripta ſe habere teſtatur Baronius in notis ad Rom. Martyrologium die 23. Auguſti, quorum hoc eſt exordium: Sub Nerone Imperatore, Lampadio Præſide &c. Eo enim die, conformiter Flodoardo, dies natalitius eorum aſſignatur, & die præcedenti S. Mauri & ſociorum martyrum. Tempus etiam addit Petrus de Natalibus lib. 7. c. 95. videlicet circa annum Domini 57. De ijſdem, & præcipuè B. Mauro, latè agit Ioannes Molanus in natalibus SS. Belgij die 22. Auguſti. Nam corpus eiuſdem B. Mauri, quod hoc c. ſcribit Flodoardus reſeruari in eccleſia B. Celſini, poſt ætatem ipſius Flodoardi, ſub Arnulpho Remẽſi Archiepiſcopo, reſeruato capite, circa annum Domini 1012. tranſlatum eſt in Belgium, ad locum dictum

Florinas, diœcesis Leodiensis, vt patet ex litteris ipsius Arnulphi ad Baldricum Leodiensem Episcopum, quas videre est in Molano.

Vbi domnus Gondebertus, vir clarissimus, cum vxore sua Bertha.) De his latè infrà lib. 4. c. 46. & 47.

CAP. V.

SVB quo Betausius reperitur, qui cum Primogenito Diacone suo, primus ex hac Belgica prouincia legitur Arelatensi primæ interfuisse Synodo, relatæ per Marinum Episcopum beatissimo Papæ Siluestro, Volusiano & Aniano Consulibus.) Betausius legit m. & j. in elencho Archiepisc. Remensium, quomodo etiã legitur ad marginẽ to. 1. Conciliorum in subscriptione. In epistola verò à Synodo scripta ad Siluestrum Ambitausus, & in marg. Bethausus, vt Baronius anno 314. corrigit. c. s. & j. hoc loco Betansius, ex tabulis, vt apparet, Democharis scripserunt, qui testatur eum in concilio Arelatensi secundo Bethanium dici, quod notat habitum esse anno 316. Verùm ex Baronio & dictis consulibus ostenditur celebratum fuisse anno 314. qui est Siluestri Pontificis primus, & Constantini Imp. nonus. Porrò ex pręsenti Flodoardi loco confirmatur sententia Cæsaris Baronij qua ait Episcopos illos, qui in tomis Conciliorum subscripti sunt secundæ Synodo Arelatensi, subscribendos esse primæ, quod secutus est in noui-

nouissima Conciliorum editione Coloniensi anno 1606. vir doctissimus Seuerinus Binius. Poterit & hinc textus subscriptionis emendari. Cùm enim ibi legatur: Ex prouincia Galliarum, ciuitate Remorum, Ibethanius episcopus, Prigenius Diacon, & in margine Betausius, Prigemus, rectè reponatur in textu, Betausius, & Primogenitus. Sequitur.

Post quem Aper, inde Maternianus.) De hoc additio Molani ad Martyrologium Vsuardi 30. Aprilis. Eodem die Natalis sancti Maderniani Remensis Archiepiscopi, qui sextus rexit eandem ecclesiam.]

Inter Aprum & Maternianum Demochares adijcit Discolium, quem sextum facit huius sedis Episcopum, qui subscriptus legitur in Concilio Agrippinensi sub Iulio Papa primo contra Euphratem celebrato, circa annum Domini 346. Sed fortè fuerit tantùm Chorepiscopus, vel titulo tenus Remorum Episcopus, vt de Abel quidam respondent. Nam Discolium illum non esse addendum probatur in primis ex testamento B. Remigij infrà cap. 18. Ecclesiæ inquit S. Sixti, vbi cum tribus successoribns suis requiescit. Et suprà. Ecclesiæ Iouinianæ &c. vbi etiam quinque conféssores, proximi antecessores domni Nicasij &c. conditi sunt. Non sunt igitur plures quàm nouem qui præcedunt S. Nicasium. Secundò ex epistola Ebonis ad Balduinum Ferreum Flandriæ Marchionem, quæ exstat apud Molanum in Natal. SS. Belgij 14. Octobris, in qua disertè scribit

B.Do-

B. Donatianũ ſeptimum fuiſſe ſedis Remenſis Epiſcopum. Tertiò ex Hincmari epiſtola quæ infrà exſtat lib. 3. cap. 22. vbi S. Remigium vocat decimum quintum Remorum Archiepiſcopum. Cur autem de his epiſcopis & alijs huius prouinciæ Sanctis pauca ſcribantur, cauſam adfert Ebo in citata epiſtola: Eius, inquit, (Donatiani) ſanctique Remigij, ac innumerabilium Sanctorum vitæ ſcripta, Wandalorum vaſtatione ſcias eſſe deleta.]

Hinc Donatianus extitit Epiſcopus, cuius etiam pignera maritimas in partes Epiſcopij Nouiomagenſis vel Tornacencenſis perlata.) Sic & infrà loquitur auctor, nominatim lib. 3. c. 23. quia eccleſia Nouiomagenſis & Tornacenſis ſexcentis annis vnitæ fuerunt, videlicet à tempore S. Medardi, qui obijt anno Domini 556. vſque ad ætatem S. Bernardi Clareuallenſis abbatis. Nouiomagenſis alio nomine Nouiomenſis, & Nouiodunenſis, *Gal. Noyon* dicitur. Tranſlatus eſt autem hic beatus pontifex ad inſignem Flãdriæ maritimæ ciuitatem, Brugas dictam, quæ antè ſubiecta fuit eccleſiæ Tornacenſi, ſed nuper, videlicet anno 1559. ipſa S. Donatiani eccleſia erecta eſt in cathedralem. Fuit eò tranſlatus tempore dicti Ebonis Archiepiſcopi Remenſis, & Caroli Calui, anno, vt Iacobus Meyerus ſcribit in ſuis Annalibus Flandriæ, 863. *Illud* tamen non poteſt cum veritate ſubſiſtere, quod non aſſerit quidem, ſed ſe inueniſſe ſcribit idem Meyerus, videlicet eũ ab Dionyſio vrbis Romæ Epiſcopo ſacris ablutum fontibus, creatumque

ab

ab eodem Remorum Pontificem circiter salutis annum 270. Nam vt ex prædictis constat Betausius fuit Remensis Episcopus anno 314. Successerunt ei Aper, & Maternianus, deinde Donatianus. Vt verò nihil omittamus, in tabulis Democharis vocatur L. Donatianus Romanus, Cornelij & Lucinæ filius. Quæ de vita ipsius exstant, adnotat Molanus ad Vsuardum 14. Octobris, & de ipsius translatione ad eumdem diem Laurentius Surius.

Quem beatus Viuentius.) Huius meminit Molanus in additione ad Vsuardum die 7. Septembris.

CAP. VI.

ANtiquitus in ecclesia, quæ ad Apostolos dicitur, extitisse fertur.) Ita m. et c. Sed in m. recentiori manu superscriptum est. S. Simphoriani. Quod s. retulit in textum, sicut & alia quædam ad explicationem pertinentia, hoc modo: Quæ ad Apostolos olim, nunc S. Simphoriani dicitur, quomodo etiã legit j. Eamdem adnotationem habet in Gallico suo exemplari Nicolaus Chesneau, Decanus & Canonicus eiusdem ecclesiæ S. Simphoriani. Sed non probo, quòd adnotationes marginales in textum referantur. Idem tamen in textu habent omnia exemplaria lib. 2. c. 6.

Quæ autem hoc c. de martyrio S. Nicasij, Eutropię, & sociorũ narrat auctor, ea desumpsit pro maiore parte ex gestis ipsorum martyrum, quæ ex manuscripto codice accepta, habentur apud Surium to. 7. apud Vincentium in speculo hist.

lo hist. lib. 21. c. 37. & 38. Petrum de natalibus lib. 1. c. 69. & S. Antoninum part. 2. hist. tit. 11. cap. 8. Sed pleniùs & perfectiùs inter vitas Sanctorum Coloniæ excusas in folio, in ipsa adhuc quasi typographiæ infantia anno 1483. Item in Breuiarijs proprijs cathedralium ecclesiarum, Remensis, Ambianensis, Atrebatensis, & Brugensis. Vbi ante omnia constituendum est de tempore quo hęc acciderunt. Qua in re magnam nobis pręferunt lucem ea quæ in fine huius cap. citantur ex epistola B. Hieronymi 11. ad Ageruchiam siue ad Gerontiam, quam scriptam docet Baronius in Annal. anno 407. Quare eodem anno verisimile est ea contigisse. Nam Wandali & Alani pridie Kalendas Ianuarij anni 406. transito Rheno, Gallias sunt ingressi, vt habet B. Prosper in Chronico, videlicet Arcadio sextùm, & Anicio Probo Consulibus, quos ad annum hunc refert Christianus Massæus & Baronius, etsi Prosper ad annum 408. Alia enim chronica chronologiam Baronij duobus annis superant. Hoc idem referunt ijsdem coss. Cassiodorus in chronico, & Zosimus lib. 6. Eodem pertinere quæ de hac calamitosa irruptione scribit Hieron. epistola iam dicta, circa eumdem annum asserit Arnaldus Pōtacus in suis notis ad Chrō. Prosperi. Atque inprimis hæc sententia probatur Baronio, dum anno 407. post citata eadem Hieronymi verba, ita subiungit: Quòd autem inter alias Galliarum vrbium clades Rhemos à Wandalis referat deuastatos; in eam sententiam me magis trahit, vt existimem S. Nicasium eius

ciui-

ciuitatis Episcopum, vnâ cum sorore Eutropia & socijs esse martyrio coronatos, licet aliqui ad Hunnorum id referant tempora, quorum acta passionis æquè sub Wandalis ipsos esse passos habent, sed planè corrigenda in eo, dum Wandalos Paganos fuisse tradunt, quos liquet fuisse Christianos. Sic ille. Verùm quod ad posterius attinet, verisimile est, non omnes Wandalos fuisse Christianos, sed multos Paganos Wandalis Arianis fuisse permixtos. Quòd verò prędicto tempore contigerit hoc martyrium (non autem, vt Sigebertus notat in chronico, ex vulgaribus, vt verisimile est Francorum Annalibus, sub Hunnis anno 453. aut, vt Demochares, 454.) ex Flodoardo nostro probatur, quia inter S. Nicasium, & S. Remigium intercedunt quatuor alij Episcopi, qui infrà recensentur cap. 9. Porrò S. Remigius obijt anno Domini 544: Episcopatus sui 74. ætatis 96. vt patet ex ipsius epitaphio infrà hoc eodem lib. c. 21. Ex quo sequitur, eum factum esse Episcopum anno 470. Atque ita pro quatuor istis Episcopis, intermedijs non relinquerentur nisi anni 16. aut 17. Adde quòd S. Hieronymus iuxta chronologiam Baronij obijt anno 420. iuxta aliorum 421. aut 422. Quare omnino ante hoc saltem tempus contigisse oportet. Denique pro hac sententia facit, quòd inter coætaneos B. Nicasij nominetur B. Seruatius, qui nequaquam vixisse potest vsque ad annum 453. Fuisset enim plusquam centum annis Episcopus.

In-

Interfuit enim Cōcilijs Sardicēsi & Agrippinēsi celebratis respectiuè anno 343. & 346. Quod autem legitur trecentis annis vixisse neutiquā probabile est. Quod tamen ad dictam B. Hieronymi epistolam attinet, salua auctoritate Baronij, magis credo eam scriptam esse anno 408. Nam cùm excidium vrbis Remorum cōtigerit in fine anni 407. videlicet 14. Decembris, non potuit eodem anno eius rei notitia ad B. Hieronymum in Bethlehem commorantem peruenisse. Altera difficultas hîc est: An à Wandalis, an verò ab Hunnis passi sint: sed quæ iam manifesta relinquitur ex solutione prioris. Nam Hunnorum persecutio, & Galliarum per eos vastatio sub rege Attila posterior est, videlicet circa annum 450. Quo sanè tempore vixit B. Anianus Aurelianensis Episcopus, & B. Lupus Trecensis, qui præproperè ab auctore hîc nominantur, quique suas ciuitates precibus suis & meritis liberauerūt à vastatione Attilæ Hunnorum regis. Sed de S. Lupo facilis videri posset conciliatio, quia annis 52. fuit Episcopus. At obstat, quòd demum anno 427. ad episcopale solium euectus sit, iuxta calculum Baronij, qui eum defunctum recenset an. 479. Sed excusandus Flodoardus, qui in hac re sequitur Hincmarum epist. 5. c. 17. inter eas quas R. P. Ioan. Busęus edidit. Quot annis sederit S. Anianus non inuenio in historijs, sed obijsse scribitur anno 453. Verùm & hunc diu in episcopatu vixisse, & vtramque persecutionem videre potuisse ex eo potest colligi, quia Vincentius Bellouacensis de ipso agit vbi de morte B. Hieronymi & Wandalorum persecutione, tanquā ab

ab eo tempore fuisset Episcopus, nempe lib. 26. c. 11. 12. & 13. secutus, vt ipse ait, Hugonem Floriacensem. Certè omnia eorum gesta, tam in Breuiarijs, quàm seorsim edita, meminerunt Wandalicæ persecutionis, non autem Hunnorum, quos de suo, motus fortè auctoritate Sigeberti, Franciscus Haræus Wandalis coniungit in compendio de vitis Sanctorum, cùm integra acta non habeant. Postremò Wandalorum, non Hunnorum, meminerunt Hieronymus & Ebo locis antè citatis. Item martyrol. Vsuardi à Ioanne Molano auctum, & Martyrologium proprium ecclesiæ Cameracensis. Sigebertum tamē secutus est Ottho Frisingensis in Chron. lib. 4. c. 28. Ioannes Tilius in Chronico Francorum, & Vitæ SS. Gallicę à Parisiensibus Doctoribus editæ. Post hæc omnia à me digesta, inuenio Massæum nō indiligentem historicum lib. 11. Chronicorum mundi anno 406. mecum idem sensisse, ijsdem ferè nixum rationibus, dum ait: Eodem consulatu, (videlicet Arcadij sextùm & Anicij Probi) teste Prospero, pridie Kal. Ianuarij, traiecto Reno, Wādali, Alani, & aliæ barbaræ nationes in Gallias irruerunt, & infinitas cædes perpetrauerunt; inter quas sanctus Nicasius Remis occubuit. Testatur idipsum propria ipsius historia, nullā Hunorum, sed Wandalorum tantùm faciens mentionē. Hoc & S. Hieronymus ad Geruntiā apertissimè contestatur, qui diu ante aduentum Hunorum in Galliam defunctus est. Quare meritò detestamur eorum negligentiam qui plusquam 40. annis posteriùs sanctum Nicasium passum scribunt, vt nullum ferme inter ipsum

&

& Remigium tempus fuerit. Hactenus ille. Idem aduertit Nicolaus Camuzat in fine sui promptuarij sacrarum antiquitatum Tricassinæ diœcesis, docens non rectè Attilæ tribui cædē S. Nicasij à Sigeberto, Floardum, inquit, auctorem paulò antiquiorem fortè sequuto, qui sanctissimos præsules Seruatium Tungrensem, Nicasium, & Lupum æquæuos & contemporaneos facit, cùm tamen perspicuè palam sit, D. Lupum non nisi 20. annis post obitum ipsorum antistitum, ad Episcopalem apicem euectum. Sic ille. Quòd verò quidam ratiocinantur, quia legitur hîc Eutropia timuisse castitati suæ, propter pulchritudinem, idcirco potiùs ab Hunnis id factum, quàm à Wandalis, quòd gens Hunnorum prę ceteris in Venerem fuerit prona, & impudica, vt testis est Saluianus lib. 4. de recto iudicio & prouidentia, id nimis leue argumentum est. Nam in quauis hostili irruptione talia meritò timeri debent.

Alijque nonnulli virtutibus insignes.) Vt Nicasio coæuus S. Exuperius Tolosanus Episcopus, cuius meminit, vbi suprà, Hieronymus, & S. Germanus Antisiodorensis æqualis Lupo Trecensi, sed S. Nicasio posterior.

Vnde & iuxta beati Augustini sententiam, maiorē caritatis reperit fructū.) &c. Locus est epistola 180. ex cuius ferè verbis appositè suæ narrationis filum contexuit auctor ab eo loco: Beatus itaque Nicasius animam suam pro fratribus. vsque ad illud. Non vt mercenarius videns lupum venientem.

Hæc

Hæc verò ſententia Auguſtini integrè ſic habet. Nam qui clades hoſtiles ideo non fugit, cùm poſſit effugere, ne deſerat miniſterium Chriſti, ſine quo non poſſunt homines vel fieri, vel viuere Chriſtiani: maiorem charitatis inuenit fructum, quàm qui non propter fratres, ſed propter ſeipſum fugiens, atque comprehenſus non negat Chriſtum, ſuſcipitque martyrium.

Viduā Aggerunchiam.) Ita m. accedit j. Ageruchiam, c. Geruntiā, ſimiliter s. Gerontiā, quam lectionem in operibus Hieronymi prętulit Eraſmus, Marianus eā quæ legit Ageruchia. Vide notas noſtras ad Chron. Camer. lib. 1. c. 5.

Nemetes, Argentoracus tranſlatæ in Germaniam.) In Hieronymo nunc legitur, Nemetæ, Argentoratus, tranſlati in Germaniam, quomodo mutauit s. Verùm rectè legitur trāſlatæ, vt ad vrbes referatur.

Iſtuc enim intentus his degebat officijs.) m. Iſto. Vera lectio iſtuc, vel iſtic, quomodo legitur in vita B. Remigij per Hincmarum, vbi paulò latiùs declaratur, quod hîc dicitur de incēdio vrbis Remorū, & veſtigijs pedū eius lapidibus impreſſis, ſicut & infrà ab auctore cap. 12.

CAP. VII.

QVæcumque hoc cap. referuntur (excepta tranſlatione per Fulconem facta) ijſdem penè verbis habentur in actis horum martyrum Coloniæ excuſis 1483. de quibus ſuprà.

Quàm & apud Tornacum caſtrum (vbi nunc quoque ſeruari perhibentur.) Fuerunt olim Tornaci in eccleſia B. Mariæ notabiles reliquię S. Nicaſij, ſed centum annis poſt tēpora

Flodoardi Remos sunt relatæ, tempore Geruasij Archiepiscopi, qui antea Cenomanẽsis fuerat Episcopus. Vnde & Remensis Ecclesia festum translationis S. Nicasij celebrat die 23. Iulij. Quo die in Breuiario eiusdem ecclesiæ sic legitur. Quidam è clericis Tornacensibus audiens Geruasium, præfatum sacrarium (S. Nicasij Remis) instaurare cœpisse: vt partem corporis B. Nicasij, quæ in Tornacensi Ecclesia seruabatur, suæ restituat ecclesiæ omnibus modis elaborat, tempusque & locum perficiendo desiderio quærit. Cumque id per se præstare nõ posset, quadam nocte Tornacensis ardet ecclesia: quod incendium vniuersæ ciuitati minatur ruinam. Prædictus verò clericus opportunam nactus occasionem, intrepidè ardentem ecclesiam ingreditur, gloriosumque thesaurum deferens, Rhemos peruenit, Geruasioque vt res se habebat, ordine exponit. Qui exceptam hanc beati corporis partem, alteri (quæ in arca recondita erat) apponens, æqualia omnia inuenit. Postmodum verò integrum corpus in ædem diuæ virgini sacram, vbi nunc religiosè colitur, translatum est. Hæc ibi.

CAP. VIII.

DE S. Oricolo & socijs agit Molanus in additione ad martyrologium Vsuardi 18. Nouembris, his verbis: Ipso die, beati Oricoli martyris, sociorumque eius, qui sub Wandalica persecutione passi sunt. Et Romanum Martyrol. Eodem die sanctorum Oriculi & sociorum, qui in persecutione Wandalica pro fide catholica

lica passi sunt. In notis ibidem Baronius hoc tantùm adnotauit. De eo, videlicet Oriculo, cetera manuscripta, ex quibus Molanus apud Vsuardum. Eosdem lego in additione Coloniensi, quæ facta est ad Vsuardum anno 1521.

Quod adhuc manifestè parere dicitur.) Ita m. c. sed in m. recenti manu syllaba ap adiecta est. Vnde s. & j. legunt apparere. Cùm parere pro apparere vsitatissimum sit, vt Mat. 24. Tunc parebit signum filij hominis.

Presbyter eiusdem loci, nomine Betto.) ms. Becco, c. Beto. Per presbyterum autem huius aut illius loci passim in hac historia, & antiquorum scriptis intelligitur is, qui nunc pastor, parochus, aut Gallica voce Curatus dicitur. Sic in vita S. Bauonis Domlinus presbyter ex Thurolto venisse dicitur, qui eiusdem loci pastor erat.

CAP. IX.

TVm Bennadius, cuius tamen Bennagius nómen in testamento suo.) In tabulis Democharis, & in Annalibus Baronij malè legitur Gennadius: vbi & obijsse scribitur anno 471. cùm potiùs vno anno ante obierit. Nam vt constat ex adnotatis ad cap. 6. & infrà ad cap. 13. Remigius Episcopatum suscepit anno 470.

CAP. X.

QVæ de natiuitate & vita S. Remigij hoc cap. & sequentibus differit, ea ferè deli-

bata sunt ex vita ipsius per Fortunatũ & Hincmarum descripta. Illa exstat apud Surium di. 1. Octobris, hæc 13. Ianuarij, quas accuratè cum his quæ Flodoardus habet contuli. Et in Hincmaro quidem omnia vberiùs, interdum etiã clariùs, recensentur. Nonnulla tamen addidit Flodoardus aliunde accepta. Natus est autem S. Remigius teste Sigeberto, Christiano Massæo, & alijs anno 449. Vide infrà notas ad cap. 13.

Principium, Suessorum ciuitatis postea sanctum Episcopum, & patrẽ beati Lupi, eiusdem Principij successoris.) Hic S. Principius in catalogo Suessionensium Episcoporũ apud Democharem est 12. beatus verò Lupus 13. De Principio Romanũ martyrol. 25. Septẽbris, & eodem die additio Molani ad Vsuardum. De vtriusq; verò, id est Principij & Lupi eleuatione Calẽdis Iunij. Ceterũ etsi hęc verba accipi possent vt significent B. Ciliniã matrem S. Remigij nõ duos habuisse filios in iuuentute, sed ipsum Principium fuisse patrem B. Lupi, vt expressè in Gallica trãslatione dicitur: in vita tamẽ S. Remigij per Hincmarũ disertè significatur duos habuisse. Sic enim ibi legitur. Quæ in flore iuuentutis pepererat de vnico viro suo Æmilio Principiũ, Suessionũ ciuitatis postea sanctũ Episcopum, & fratrẽ eius, patrẽ beati Lupi Episcopi, eiusdẽ Principij successoris.] Idẽ dicere voluisse Flodoardũ, qui Hincmarum abbreuiat, non est dubiũ. Quare non rectè Baronius in Annalibus anno 463. & 507. dicit S. Lupum Suessionensem, fuisse filium S. Principij Episcopi Suessionensis. Sed illud verum est, fuisse successorem Principij & nepotem S. Remigij, vt patet ex

actis,

actis, & ex testamento eiusdem. Sanè Ioannes Sauaro in notis ad epistolam Sidonij 14. lib. 8. & 8. libri 9. dicit Principium fuisse patruum Lupi Suessionis Episcopi, suique successoris, non patrem. De hac difficultate consultus à me Dominus Guillelmus le Begue, S. Theol. doctor, & Archimagister collegij Remensis, respondit conformiter his quæ habent Hincmarus & Sauaro, addens testimonium anonymi cuiusdam scriptoris monasterij S. Remigij, quem vixisse scribit circa annum Domini 1400. quod sic habet. Cilinia in flore iuuentutis, peperit de vnico viro suo Æmilio duos filios, videlicet Principium, & alium cuius nomen nobis est incognitum, qui duxerat vxorem, ex qua filium procreauit, nomine Lupũ, qui quidem post S. Principium auunculum suum (vult dicere patruũ) Episcopatum Suessionensem suscipit.]

In cuius lactatione.) Sic omnia exẽplaria, sed ex Hincmaro videtur legendũ ablactatione.

Iam tamen senum.) Ita c. j. In m. legitur dum tamen, quod s. in vnam dictionem coniungens, exponit, vt idem sit quod verumtamen.

Et æquorũ maximè votis adhuc insignis habetur.) Æquorum, id est bonorum & piorum virorum, vt opponatur iniquis.

In cuius & ipsa beata genitrix eiusdem requiescit ecclesia.) Loquitur de B. Balsamia, vel vt c. Balsemia, nutrice S. Remigij, quæ requiescit in ecclesia S. Celsini filij sui, quæ hodie vocatur ecclesia sanctæ nutricis. Celsini autem meminit Molanus in additione ad Vsuardum die 25. Octobris, his verbis: Remis

sancti Celsini confessoris & presbyteri, discipuli beati Remigij.]

CAP. XI.

QVòd ecclesiastica regula hanc ætatem ad tantam non admitteret dignitatem.) Iuxta antiquos canones, vt patet ex decretis Fabiani papæ, & Concilio Neocæsariensi can. 11. prohibetur ne quis presbyter ordinetur ante annum ætatis trigesimum, etiamsi valde dignus sit, qui canones habentur quoque apud Grat. dist. 78. Quare multò minùs poterat Episcopus ordinari.

Paulus videretur in spiritu.) Sic omnia exemplaria præter c. quod legit inspectu. Sed legendum in spiritu patet, tum ex Hincmaro, tum ex initio vitæ S. Rigoberti apud Surium 4. Ianuarij, vbi eadem sententia repetitur.

CAP. XII.

IN vicum Calmiciacum nomine, ipsius accessit studij deuotione.) Ita ms. j. & infrà c. 21. & lib. 2. c. 7. & 11. omnia exemplaria. Similiter in Fortunato, ex quo hoc miraculum est desumptum: In vicum, cui vocabulum est Calmaciacus, ipsius deuotionis studio accessit. Hoc loco c. legit Culmiciacum. Infrà interdum Calmisciacum, vt c. 18. in testamento S Remigij, aliquando Colmisciacum, aliquando Colmisiacum, Culmisciacum, & Culmissiacum, vt c. 20. in fine. Eius loci pastor fuit ipse Flodoardus, vt patet ex lib. 4. c. 28. In Gallico vertitur

Cor-

Cormicy, & in margine ponit aliàs *Chaumusy*, quomodo vertit cap. 20. huius libri, & lib. 2. c. 7. *Chaumuci*. cap. autem 12. iterum *Cormicy*, & ita consequenter.

Pro saluando scilicet eodem.) subaudi vase: hoc est ne vas corrumperetur, si planè esset vacuum.

Per portam Patentem.) Hincmarus rationem nominis adfert, adiecta hac parenthesi: *Sic enim tunc temporis vocabatur, quia portis alijs clausis ob ciuitatis custodiam, pro exeuntium & introëuntium commoditate, in die patebat.* Locus, ait, Remis est, vbi nunc est ecclesia templi: quæ, vt reor, à Templarijs nomen habet.

Eorumque litteris ad beatum Remigium datis, (vt traditur) freti.) Litteræ S. Benedicti ad B. Remigium adhuc hodie exstant in fine chronici Casinensis, & in Breuiario Benedictinorum calendis Octobris, & alibi aliquoties, teste Arnoldo Wion lib. 1. ligni vitæ c. 1. Exstant eædem to. 6. annalium Baronij anno 507. vbi eas vocat in suspicionem imposturæ, tum ex inscriptione, quæ videtur ei insolentior, tum ex eo quòd in testamento S. Remigij ille cuius filiam curauit à dæmone, & à morte suscitauit Benedictus vocetur, & errore factum existimat, ab Hincmaro (ex quo accepit Flodoardus) vt pro Benedicto isto patre puellæ homine prædiuite in Prouincia, positus sit Sanctus Benedictus hoc tempore monasticam vitam in Italia excolens. Verùm hæc epistola, & narratio Hincmari de S. Benedicto neutiquam pugnat cum testamento S. Remigij. Nam vt

habet historia vitæ S. Remigij, iste Benedictus filiã suã primò ad limina Apostolorũ, & ad S. Benedictum deduxit, deinde S. Benedictus cũ hac epistola ipsos parentes in Gallias remisit. Quam epistolã nõ esse illius Benedicti cuius vult esse Baronius, ex eo deducitur, quòd ipse in persona, nõ per litteras ad S. Remigiũ venerit. Adde nec titulum, nec verba epistolæ vllo modo quadrare posse in Benedictũ huius puellæ patrem. Neq; verò quempiã moueat, quòd Flodoardus ait (vt traditur) quomodo loqui solemus dum res non est planè comperta, quia id non est in Hincmaro, sed à Flodoardo adiectum, tum hoc loco, tum aliàs sæpe, vbi nulla subest dubitatio, ac nominatim infrà cap. 17. Hincmarus autem planè assertiuè id refert, de litteris tam ipsius viri Dei Benedicti (sic enim eum vocat) quàm Alarici regis Gothorum. Vtrarumque pariter meminit lõgè ante Hincmarum Fortunatus presbyter in vita S. Remigij, & ab antiquitate non est leuiter recedendum. Sed nec inusitatum prorsus videri debet, considerata presertim priscorum monachorũ verè candida & Christiana simplicitate, quòd inferior ætate & dignitate scribens ad maiorem, se fratrem & conseruum in Christo Iesu nominet, & eternæ benedictionis munus, non dico auctoritatiuè superiori impertiatur, sed humiliter exoptet: quomodo passim cuiuis scribentes, salutem, vitam æternam, vel aliud bonũ exoptamus. Vt autẽ de hac re quisq; suum ferat iudicium, litteras illas, quæ breues sunt ex dicto chronico hoc loco inserendas censui, & quidem aliquantò correctiùs, quã Gallicè suæ versioni inseruit Nicolaus Chesneau ex manu-

manuſcriptis chartis VV. Religioſorũ Monaſterij S. Remigij Remenſis. Sic igitur ſe habent: Dominico ſacerdoti Remigio, frater & conſeruus in Chriſto Ieſu, cœnobialis vitæ humilis cultor Benedictus, ęternę benedictionis munus.

Sanctiſſimo tuo congratulans profectui, ſacerdos regis ſummi, quia ſummi capitis membra ſumus, quod mihi ſentio deeſſe in me, totũ, laus Deo, poſſidere me credo in te. Ecce quod mea peccata fieri prohibuerunt, tuæ authoritatis ſacerdotalia habent merita: & deſinant ammodo circa me rumores hominum, cùm apud te conſtet omnium eſſe perfectionem virtutum. Hanc captiuam, & ab antiquo hoſte obſeſſam tuæ delego celſitudini: quatenus pro eius liberatione ſacram hoſtiam offerre Deo debeas, & meam paruitatem victoria ipſa non minimũ lætifices. Vale ſacerdotum Chriſti limpidiſſime calcule.

Cum deuincta ſobole peruenerũt.) Deuincta id eſt ligata, vinculis conſtricta. Nã in Hincmaro eſt, illam ſecum vinctam adducentes.

Sidonius domno Papæ Remigio ſalutẽ.) Nomẽ Papæ tribui ſolere omnibus epiſcopis patet innumeris exemplis in Cypriano, Hieronymo, Auguſtino, Sidonio, Fortunato, Eulogio Cordubenſi, & aliorum Patrum ſcriptis. Floruit autẽ hic Eulogius anno 850. ad quod vſq; tẽpus hoc nomen commune fuit omnibus Epiſcopis, licet paulatim frequentiùs ac peculiariùs tribui conſueuiſſet Romano Pontifici, vt facilè obſeruari poteſt ex ſcriptis Caſſiodori. Cùm igitur futuris temporibus obtinuiſſet communis vſus, vt Papæ nomẽ tantummodo Romano tribueretur Pontifici, & ſchiſmatici quidam Epiſcopi illud

ſibi

sibi in odium eiusdem Romani Præsulis fastu superbo vindicarent, aliaque non concessa præsumerent, tandem sub Gregorio septimo anno Domini 1073. habita Romæ synodo, inter alia statutum est aduersus prædictos schismaticos, vt papæ nomen vnicum esset in vniuerso orbe Christiano, nec liceret alicui seipsum, vel alium eo nomine appellare. Exstat ea synodus in registro epistolarum Gregorij vij. in bibliotheca Vaticana. Hæc ex notis Baronij ad Romanum martyrol. 10. Ianuarij. Vtinam verò in lucem aliquando proferantur, si ab æui dentibus absumpta non sint, ea B. Remigij scripta, quorum meminit Sidonius in hac epistola. Nam B. Remigium multa scripsisse testatur quoque Romanum Breuiarium Calendis Octobris, dicens eum multos interpretatum esse diuinæ scripturæ libros. Hincmarus eum vocat vndecumque doctissimum, & in scripturis sanctis eruditissimum. Gregorius Turonensis lib. 2. hist. Francorum. c. 31. recitat principium epistolę consolatoriæ B. Remigij ad Clodoueum regem super morte sororis suæ Albofledis. Aimoinus li. 1. de gestis Francorum c. vlt. recitat Epitaphiũ eiusdem regis Clodouei, ab eodem, vt creditur, S. Remigio compositum. Guilielmus Eysengrein in catalogo testium veritatis dicit eum, editis libris, adulterinas de Christi fide Arianorum opiniones prodidisse, & alia plurima litterarum monimenta reliquisse. Prodierunt nuper Mogũtię excusæ in folio anno 1614. eius in epistolas Pauli explanationes opera R. P. Ioannis Baptistæ Villalpandi Societatis Iesu Theologi, qui in præfatione ad lectorem probabi-

babiliter oſtendit eſſe huius Remigij, nõ autem Remigij Antiſiodorenſis, diſſolués quæ contra obijciuntur. Certè non ſolùm Bellarminus, ſed ante eum Cuthebertus Tonſtallus Dunelmenſis Epiſcopus lib. primo de veritate corporis & ſanguinis Domini in euchariſtia, & poſt eum Ioannes Garetius de eodẽ argumento centenario ſexto, citant ex Remigio Remenſi Archiepiſcopo præclarum locum, qui exſtat in his explanationibus. Addit Cuthebertus: Huius Remigij librum vnum atque alterum vetuſta ſcriptos manu, atque illius inſcriptos nomine, nos aliquando vidimus. Villalpandus autem in dicta præfatione teſtatur in varijs libris Monaſterij Caſſinẽſis varias aſſeruari homilias, quæ Remigij Epiſcopi nomen atque inſcriptionem retinent. Res tamẽ hæc mihi necdum certa eſt. Eſt opus in folio Hanouiæ excuſum anno 1613. cui titulus: Corpus Francicæ Hiſtoriæ veteris & ſincerę. In eo eſt tractatus multas continens regum & Epiſcoporum epiſtolas, & inter ceteras quatuor ſunt S. Remigij, duæ videlicet ad Clodoueum, quarum prima eſt cõſolatoria, de qua ſuprà, tertia Heraclio, Leoni, & Theodoſio Epiſcopis, quarta Fulconi Epiſcopo dirigitur.

Quacumq; detulerat, quanquam mercari paratis, quòd ciuis, nec erat iniuſtum, pro munere ingeſsit.) Ex operibus Sidonij caſtigatis ſtudio Ioannis Sauaronis reſtitui voculam paratis, pro, paratus, & ciuis pro cuius, & infrà tria alia verba: viciſſim ex noſtro auctore, in eadem Sidonij epiſtola poterunt nouem aut decem loca reſtitui. Sic autem ibidem legitur hęc ſenten-

ſententia. Quicquid detulerat, quanquam mercari paratis, quòd tamen vt ciuis, nec erat iniuſtum, pro munere ingeſſit. Eodem modo legit editio cum notis Ioannis de Wouweren & Petri Coluij, niſi quod in medio ita legat & diſtinguat, facta parentheſi (quod tamen cuius nec erat, iniuſtum) ſicut & alias in eadem epiſtola mendas habet, vt editio Sauaronis meritò ſit præferenda, ſi ex vngue leonem iudicare fas eſt.

CAP. XIII.

Siagrium, Romanum quemdam principem.) Is erat Ægidij filius, dux Romanorum, qui Sueſſione reſidebat. Gregor. Turonẽſis lib. 2. hiſt. Francorum c. 27. Sigeb. in Chronico anno 489. quo eum occubuiſſe ſcribit.

Quo quondam ſecus vrbem Remorum trãſitũ faciẽte.) Scilicet per viá quæ vſq; hodie, inquit Hincmarus, propter Barbarorũ per eam iter, Barbarica nuncupatur, Gallicè *Rue de Barbatre*, & in ea vicus *Barbaſtre*, vt in manuſcripto ſuo exẽplari adnotauit Nicolaus Cheſneau. De his autẽ quæ deſcribuntur hoc cap. agit vbi ſuprà Gregor. Turo c. 27. 28. 29. 30. & 31.

Quo vitæ fontem perennis ingreſſo.) Nota olim baptizandos ingredi ſolere, ſaltem pube tenus, fontem baptiſmalem, non autem, vt nunc fit, caput tantùm aqua perfundi. Probant id antiquæ picturæ & hiſtoriæ. Vnde de Rabbodo Friſonum duce legitur in vita S. Vulfranni Epiſcopi, ſcripta per Ionam Fontanellenſem monachum, apud Surium to. 2. die 20. Martij, quòd poſtquam ad fontem proceſſerat, à fonte pedem retraxerit, dicens: Non ſe

carere

carere posse consortio prædecessorum suorum Frisonum principum, & cum paruo pauperum numero residere in regno cælesti. Interrogauerat enim Episcopũ, vbi esset maior pars principum seu nobiliũ gentis Frisonicæ, in illa videlicet cælesti, an in ea quam dicebat Episcopus Tartarea regione. Idem refert Sigebertus in Chron anno 718. his verbis: Rabbodus dux Frisonum prædicatione Vulfranni Episcopi ad hoc inductus, vt baptizari deberet, cùm vnum pedem in lauacro intinxisset, alterum pedem retrahens, interrogauit vbinam plures suorum maiorum essent, in inferno, an in paradiso? &c.

Mitis depone colla Sicamber.) Ex hoc videri potest Clodoueus ortu aut origine Geldrus fuisse. Nam Geldros Belgiæ nostræ populos olim dictos Sicambros, multi cõstanter asserunt, & inter eos Hermannus à Nuenare in narratione de origine & sedibus priscorum Francorum, & in commentariolo de Gallia Belgica. De hac re videatur Molanus in Natal. SS. Belgij die 13. Ianuarij.

Porrò in quem Domini annum inciderit baptismus Clodouei nõ omnes consentiunt. Post finem exemplaris m. eadem manu, qua scriptũ est illud exemplar, hæc sunt adiecta, & quidem integris dictionibus, non notis numerorum, in quibus facilis est lapsus. Ab incarnatione Domini ad transitum S. Martini anni quadringenti quadraginta tres. Ab incarnatione Domini ad baptismum Francorũ anni quingẽti quadraginta duo. Ab incarnatione Domini vsque ad trãsitũ Clodouei anni quingẽti quinquaginta sex.

Ab

Ab incarnatione Domini vſque ad tranſitum S.Remigij anni quingenti ſeptuaginta quinque computantur. Sic ibi. Sed hæc multis modis à vero deficiunt. Nicolaus Cheſneau in tranſlatione ſua Gallica hoc loco margini adiecit, Clodoueum eſſe baptizatum in vigilia paſchę anno 487. regni ſui 25. quamuis idem in præfatione ad clerum & populum Remenſem, baptizatum dixerit anno 542. vt eſt in fine dicti exemplaris. Margarinus de la Bigne in indice chronologico Bibliothecæ Patrum ſecundæ & tertiæ editionis, ſeculo quinto, in Claudiano Mamerto dicit Clodoueum baptizatum anno 452. hoc eſt centum ferè annis citiùs. At iuxta Sigeberti, Sebaſtiani Munſteri, Ioannis Tielij, & Baronij Chronologiam baptizatus eſt anno 499. Ab his non longè recedit Aimoïnus in fine libri primi de geſtis Francorum, ſcribens Clodoueum regnaſſe annis 30. & obijſſe anno Dominicæ incarnationis 514. Cōſentiunt enim pleriq; eū eſſe baptizatum anno regni ſui 15. vt Ioannes Trithemius, Franciſcus Belforeſtus in Annalibus Frācorum, & alij. Ab ijſdem quoque parum, aut nihil diſſentiunt, qui docent eum fonte baptiſmatis lotum fuiſſe anno 500. vt Maſſæus, Belforeſtus, Genebrardus, & alij recentiores. Cùm enim conſtet eum baptizatum fuiſſe in vigilia paſchæ, & ſtilo Gallicano, ad noſtra vſque tempora etiam in Belgio vſitato, annus Domini inchoari ſoleat à feſto paſchæ, ſecundum illos baptizatus fuit vltimo die anni 499. ſecundum hos primo die anni 500. Quibus ex antiquitate accedit Hincmarus in epitaphio B. Remigij, quod refertur infrà c. 21. in quo exactiſſimè tem-

pus

pus ætatis, ordinationis, ſedis ipſius, & baptiſmi Francorum exprimitur. Nam conſtat ex illo epitaphio B. Remigium creatum fuiſſe Remorũ Epiſcopum anno ętatis ſuę 22. prę fuiſſe annis 74. obijſſe anno Domini 544. ætatis ſuæ 96. & gentem Francorũ baptizatam anno 500. Quare oportuit eum creatũ fuiſſe epiſcopum an. 470. Nec ab his quo ad obitum diſſentit Sigebertus, qui eum ponit natum fuiſſe anno 449. creatum Epiſcopum 471. & obijſſe 545. ſicut & Iacobus Meyerus in Annalibus Flandriæ. Nam cùm obierit 13. Ianuarij, vnus idemq́ue annus incipiendo à Ianuario eſt 545. à paſchate (vt Galli hactenus vſque ad tempora Caroli IX. computauerunt) eſt 544. His tamen non conſentit, quòd Flauius, qui poſt Romanum B. Remigio ſucceſſit, legatur ſubſcripſiſſe Concilio Aruernenſi celebrato anno 541. iuxta Baronium. Sed ab Hincmaro non cenſeo recedendum, qui exactiſſimè ſingula deſcribit, ſed magis in eo falli Baronium, (vti mecum ſentit præfatus Guillielmus le Begue) quòd ponat illud Concilium Aruernenſe dicto anno celebratum, cùm potiùs 15. aut 16. annis poſtea habitum ſit.

Cum quodam Raganario principe trans Somnam fluuium.) &c. id eſt Cameraci, vt exponit hæc verba Baldericus auctor Chronici Cameracenſis lib. 1. c. 4. vbi plura de iſto Raganario, ſiue vt ipſe ſcribit, Ragnachario. ms. Somnam & codex monaſterij S. Remigij, vt notat Nicolaus Cheſneau, qui tamen in textu habet Somenam, & Gallicè vertit *Somme*. Similiter Somenam habet j. & Sigebertus anno 445.

Præ-

Præfato rege Ludouico.) Ita m. c. cùm m. infrà ferè semper scribere soleat Ludowico: quomodo, vt notauit idem Nicolaus Chesneau, hîc etiam legit dictus codex S. Remigij. Quod nomē multis etiam alijs modis scriptum reperitur, vt notaui ad Chron. Cameracēse lib. 1. c. 37. Obseruant autē quidā Clodoueū post baptismū vocari Ludouicū, quòd eo nomine in baptismo dictus sit, vt notauit Laurentius Surius die 13. Ianuarij. Quare, obnitentibus præsertim omnibus exemplaribus, non est hîc mutandum nomē Ludouici in Clodouei, vt in s. factum est & j. etsi idem nomen esse non sit negandum.

CAP. XIIII.

NON modicam nec non earumdem partem rerum, ecclesiæ S. Mariæ Lauduni Clauati, Remensis parochiæ castri, vbi nutritus fuerat, tradidit.) Scilicet S. Remigius. Cùm enim castrum Lauduni clauati, & Comitatus Laudunensis pertinerent ad parochiam seu diœcesim Remensem, ipse B. Remigius nouum Episcopatum Lauduni erexit, vt tum ex hoc cap. tū ex Sigeberto patet in chronico. Sic enim ait ad annum Domini 500. Collatis à Clodoueo rege multis prædijs ecclesiæ Remensi, Remigius, multa eorum parte data ecclesiæ Laudunensi, sedē Episcopatus ibi esse constituit: primumque illic Episcopum Genebaudum constituit, & eumdem in fornicationē cum sua quondam vxore prolapsum, sed septennali pœnitentia purgatum, & de reclusione diuino iussu eductum, sedi suæ restituit. Hæc Sigebertus Sequitur in Flodoardo.

Ibi-

Ibique Genebaudum, carne nobilem virum.) Nicolaus Chesneau in margine Gallicæ suæ translationis vocat eum Comitem. Porrò nostra exẽplaria perpetuò legũt Genebaudũ. In Hincmaro apud Suriũ vocatur Genebaldus, vti & in tabulis Democharis, qui addit à quibusdã Geraldũ, ab alijs Genebaudũ dici, quomodo etiã legit Hincmarus manuscriptus in Monte S. Eligij. Diuersitas ex eo nata videtur, quia ex voce Gallica Genebauld, alij u abijciunt; alij l.

Tacitusque tam viri, quàm mulieris ardor, in corde libidinis.) ms. pro tacitusq; malè legit totiusque. In Hincmaro integra sententia ita habet: Sicq; factum est, vt tecta hominibus culpa, & in cordibus, tam Episcopi, quàm feminę, tectus luxurię ardor, quoniam, vt notum est, quò magis tegitur, tectus magis æstuat ignis: contra culpam compunctus Episcopus &c. tacitum ergo dixit tectum & secretum. Patet autem ex hac S. Genebaudi historia, quã sit à veritate aliena Sectariorum nostri temporis doctrina, qui illud Apostoli: Vnius vxoris virum intelligi volunt de vxore quã habeat, cùm tanta pœnitudine elui oportuerit congressum cum vxore quam à se thoro separauerat: & verissimum esse, quod ait Hieronymus lib. 1. aduersus Iouinianum: Certè confiteris non posse esse Episcopum qui in Episcopatu filios faciat. Alioqui si deprehensus fuerit, non quasi vir tenebitur, sed quasi adulter damnabitur.]

S. Remigiũ petit ire Laudunũ) Hoc est vt iret, seu veniret. Clariùs Hincmarus: Ad sanctũ, inquit, Remigiũ misit, petẽs vt Laudunũ veniret.

Obijt igitur Genebaudus in pace, sanctis Dei connumeratus.) Agunt de eo additio Coloniensis ad Vsuardum, & Molanus quinto Septẽbris, de quo (inquit additio Coloniensis) in gestis S. Remigij legitur. Quæcũq; enim hîc de eo sũt cõmemorata fusiùs explicat Hincmarus in vita S. Remigij. Petrus verò Equilinus de eodem, & filio eius S. Latrone agit lib. 1. c. 41.

Quarum rerum sunt Iuliacus & Codiciacus capita.) Ita constanter omnia nostra legunt exemplaria, tum hoc loco, tum multis infrà, & Hincmarus manu scriptus. Quapropter quod apud Surium in Hincmaro typis excuso legitur, Iudiacus & Ociliacus ex hoc auctore nostro corrigendum est.

CAP. XV.

GOndebaudum & Godegiselum.) Ita codex Remig. conformiter Gregorio Turonensi lib. 2. hist. Francorum c. 32 & sequentibus, & Aimoïno lib. 1. de gestis Francorum c. 19. quibus locis eadem historia describitur, & legitur Godegisilus, quomodo hic legit j. Cui accedit quod in Hincmaro apud Suriũ legitur Godeglissum. Alia nostra exemplaria Godigeselum legebant. Erat autem Gondebaudus iste, vel vt in Hincmaro & Aimoïno Gundebaldus, in Gregorio Gundobaldus, rex Burgundionum, qui teste eodem Gregorio hæresi Ariana infecti erant. Massæus initio libri 12. Chron. scribit Gundebaldum & Gundegisilum.

Venerunt super Oscaram fluuium, secus Diuionem castrum, &c. & in Auinione castro se Gondebaudus concludẽs.)

In

In Hincmaro Oscharam quomodo scribit s. Omnia autem exemplaria præter j. Auionem habebant, sed Auinionem scripsimus ex Hincmaro, & Gregorio, qui eum Auenionem vrbẽ ingressum esse dicit. Similiter & Massæus Auinionem nominat. Nicolaus Chesneau vertit *Auignon*.

Et synodo, per sancti patroni sui Remigij consiliũ, in vrbe Aurelianensi habita.) Hæc est prima Synodus Aurelianensis: exstat to.2. Conciliorum. Eam vult Baronius habitam anno 507. Sigebertus, Massæus, Onuphrius, & alij anno 512. Inter ceteros subscripti leguntur S. Gildaldus Rothomagensis Episcopus, & S. Lupus Suessionensis.

Tunicaque Blattea.) Sic m. j. & Hincmarus manusc. & excusus apud Surium, qui in margine quoque adnotauit: Blattam pro purpura ponit Sidonius. Sic & Sigebertus ex mss. codicibus à viro doctiss. Autberto Miræo editus, etsi Gallica exemplaria legant blacteam, Germanica Bracteam, c. baltea, s. blattrea. Verùm à prima lectione non est recedendum. Nam & blatteum pro purpureo vsurpant Eutropius, Cassiodorus, & alij. Adde quòd tunicam blatteã legit Gregor. Turon. lib. 2. hist. Francor. c 38. Quod autem hîc dicitur ijsdem penè verbis habet Sigebertus ad annum 510. ita scribens: *Clodoueus rex ab Anastasio Imperatore codicillos de consulatu, & coronam auream cum gemmis, & tunicam blatteam accepit, & ex ea die Consul & Augustus est appellatus. Ipse verò rex misit Romam sancto Petro coronam auream cum*

gemmis, quæ regnũ appellari solet.] Pertinet ad eiusdem rei clariorem intelligentiã quod ait Papirius Massonus lib. 1. Annalium Francorum, his verbis: Anastasius Cæsar Clodouei nomen resque gestas miratus, legatos ad eum in Celticã misit ex Græcia, honoraturos regem Francorũ Patricij dignitate à Consulatu longè diuersa, illa enim perpetua, hæc annalis. Sic ille.

Litteris suis ad ipsum directis.) Litteræ Hormisdę Papæ, quibus vices suas B. Remigio in regno Ludouici commisit, exstant to. 2. Concil. & apud Surium to. 1. in vita ipsius B. Remigij per Hincmarum conscripta.

CAP. XVI.

NOmen synodi in qua S. Remigius conuertit hæreticum, nusquam inuenio, Baronius to. 6. anno 514. ait fuisse synodum Remis coactam ab ipso S. Remigio post acceptas litteras ab Hormisda Papa, quibus ei suas vices commisit, quem, vt in ceteris omnibus, sequitur Seuerinus Binius to. 2. Conciliorum, ponens illud celebratum anno iam dicto, sub Hormisda, in causa ecclesiasticę disciplinæ in Gallia reformandæ. Verùm his aduersatur quod initio huius capitis dicitur: Præsules Galliæ petiisse vt B. Remigius ad illud cõcilium veniret. Quod idẽ habet Hincmarus, & vterq; dicit in causa fidei celebratum esse, non tantùm ab Episcopis Galliæ, sed & Belgicæ prouinciarum, vt disertè asserit Hincmarus. Neque hanc Synodum, vt ad me scripsit suprà citatus Guillelmus le Begue, Remenses agnoscunt. Quare existimat id factũ in prędicta synodo Aurelianensi. Verùm id manifestè aduersatur Hincmaro & Flodoardo, qui

duas

duas synodos, & hanc à priore diuersã recẽsent.

CAP. XVII.

SEmper (inquiens) est bonus focus, si non super potest.) Ita omnia exemplaria, & Hincmarus. Sensus esse videtur: si nihil amplius haberi potest. Quò facit quod in Hincmaro præcedit, B. Remigium hæc tranquillo corde & ore dixisse. In Gallico vertitur: Si non excedit, & non nimis potens est.

Viri ponderosi fiant, & fœminæ gutturis calamitate plectantur.) Hîc ponderositas vitium est genitalium, quod quale sit explicat S. Gregorius prima parte curæ pastoralis cap. vlt.

Quoniam Vicedominum ecclesiæ Remensis in eadem villa necarunt.) Quodnã fuerit olim hoc officiũ, videantur canones apud Grat. dist. 89. cap. Volum⁹, & sequẽtibus. Ex quo loco, & infrà ex Flodoardo lib. 2. c. 13. constat eadẽ fuisse, Vicedominum & Oeconomũ ecclesiæ. Eodem modo exponit Onuphrius in interpretatione vocum Ecclesiasticarum. Gallicè vertitur *Vidame de Reims*. Nã Gallicè *Dame* olim vsurpabatur genere masculino pro Domino, vt probat Sebastianus Roulliard in sua Parthemia Carnotensi cap. 17. vbi latè agit de vicedominis ecclesiæ Carnotensis, declarãs quodnam, & quale fuerit eorum officium.

Cùm dederit dilectis suis somnum, hæc est hereditas Domini.) Ita Psalt. Romanum legit. Nostrum vulgatę editionis, quod consentit cum Gallicano, paulò aliter.

Et nullius propalati corpus seruabatur in ea Sancti, circumiacentibus tamẽ atriis, ecclesiæ cœmiterium ferebatur ex antiquo Remẽsis.)

s. j. Remense, & tota sententia clarior est in Hincmaro, ad hunc modum: Sed nullum corpus nominati Sancti in ea iacebat, & in qua eique circumiacentibus atrijs, ex antiquo erat cœmeterium Remensis ecclesiæ. Vt enim ad marginem adnotauit in Gallica versione Nicolaus Chesneau, antiquum cœmiterium Remense extra vrbem fuit.

Adeloldi quoque tui miserere famuli.) Hic videtur vel auctor monimenti ibi positi, vel potiùs horum rythmorum, quos per modũ versuum excudi curauimus, quia facti sunt instar prosarum siue sequentiarum, quæ olim frequentes recitabãtur ad sacrum Missæ officium.

CAP. XVIII.

BEati Remigij testamentum Barnabas Brissonius lib. 7. de Formulis & sollemnibus populi Romani verbis integrè transscripsit ex hoc nostro auctore, & aliunde, de quo sic præfatur. Exstat D. Remigij Remensis Archiepiscopi, qui laudum suarum præconem egregium Sidonium Apollinarem æqualem suum epistola 7. lib. 9. habet, elegans testamentum, à me pridem ex Hincmari & Flodoardi scrinijs, & ipsius Remensis Ecclesiæ archijs descriptum, versione & nuper à Nicolao Querculo in Gallica Flodoardi, editum &c. Habet eodem loco Brissonius testamentum Hadoindi Cenomanensis Episcopi, (Huius meminit Flodoard. lib. 2. c. 5.) eiusdem ferè seculi & stili, quod sic incipit: In nomine Domini nostri Iesu Christi, & spiritus sancti, viij. id. Februarij in anno v. regnante gloriosissimo Clodoueo rege. Ego Hadoindus,

doindus, ac si indignus tametsi peccator, Episcopus sanctæ Dei Ecclesiæ Cenomannis ciuitatis, sanus, Deo propitio, mente & corpore, sanoque consilio, metuens casum humanæ fragilitatis, testamentum condidi, idque Cadulto Diacono scribendum dictaui. Quod testamentum meum, si quo casu iure ciuili aut prætorio, vel alicuius nouæ legis interuentu valere nequiuerit, ac si ab intestato, ad vicem codicillorum valere id volo, & valeat. Itaque si quando ego Hadoindus suprascriptus Episcopus è rebus humanis excessero, & debitum venturi temporis compleuero, tunc tu sacrosancta Ecclesia venerabilis heres mea esto, heredemque meam te esse constituo: ita vt vbicumque aliquid per hoc testamentum meum dedero, legauero, daréue iussero, id vt detur, fiat, præstetur, fidei tuę heres mea committo &c. Quæ idcirco huc attuli, quia faciunt ad maiorem testamenti B. Remigij intelligentiam, quod quidem, etsi fidelissimè à Brissonio sit editum, est tamen vbi maiorem admittere potest diligentiam & emēdationem.

Si ei iuris aliquid videbitur defuisse.) Restitui, si ei, pro, fieri, ms. malè affuisse pro defuisse, nisi fortè scriptum fuerit abfuisse.

Donauero, legauero dariúe iussero.) Ita ms. j.& Brisson. c. donando legauero. Paulò pòst malè Brisson. Pontensi pro Portensi, quod fortè typographi mendum est, sicut & multò post, colonos pro colonas, & post tres dictiones omittit illa verba: *Cum omnibus quos intestatos reliquero*, quę desunt etiam in c. & alia nonnulla, quæ ex alijs exēplaribus suppleui.

Tuo Dominio vindicabis.) Sic tam hoc loco, quàm bis in medio testamēti habent omnia exēplaria, & Brisson. cùm legendum videretur vendicabis. Sed etiam hodie docti sic scribendum iudicant, & ita olim scriptum fuisse docet Aldus Manutius in sua orthographia. Vnde vindex, nō vendex, & vindiciæ. Certè vindicare inter cetera significat asserere. Videatur Ludouicus Rhodiginus lib. 17. antiquarū lectionū c. 29.

In ptochijs, cœnobijs, martyrijs, diaconijs.) Ptochium, Græcè πτωχεῖον domum mendicorū significat, Martyria dicebantur ecclesiæ, vel oratoria, in quibus martyres colebantur. Diaconiæ, à Diaconis dictæ sunt. Erant hæ publicæ pauperum hospitales domus, quæ oratoria & sacella adiuncta habebant, in quibus à patre Diaconiæ siue Diacono egenis necessaria subministrabantur. Vide Onuphrium vbi suprà. Meminit horum Zacharias papa epist. 7.

Vicus ex proprio in Portensi, & ..... Villanis quoq;.) &c. ms. hoc loco, & mox infrà Porcēsi, itē villaris legunt, & in m. vacat spaciū, vt significetur deesse aliqua dictio, vti & infrà, quod à Brissonio & alijs nō est animaduersum, ideoq; omnia cōtinēter scribūt. Similis est varietas lib. 2. c. 11. vbi initio capitis ms. j. iterū Porcēsi legūt, sed c. vertit *Postez*, & in s. littera t superponitur. In fine verò m. et c. Portēsi. Lib. 3, c. 7. omnia legūt Porcēsi, & ibidē vertit, *Potez*, sed in margine ponit *ou de Portiā* Itē lib. 4. c. 29. pagū Portēsē, c. j. Porcēsē, & Gallicè vertit *la terre de Portiā.*

Duodeciacus verò sicut à Clodowaldo.) &c. m. Ludowaldo, & similiter infrà Ludowaldus Brisson. Hlodouualdo, & similiter infrà. Lib. 3. c. 20.

c.20. in omnibus exemplarib⁹ bis legitur Sãctus Clodoaldus. Beatus Remigius paulò infrà vocat eum puerũ ſanctiſſimũ, ſibiq; vnanimem. Agunt de eo Vſuardus, Romanum martyrolog. martyrol. monaſticũ Arnoldi Wiõ, & alia die 7. Septẽbris. Quieſcit iuxta Pariſios Gal. *S. Clou.* Agit de eo Gregor. Turon. lib. 3. hiſt. Francorum c. 6. & 8. vbi ſcribitur Chlodoualdus, & Sigebertus anno 531. Filius fuit Clodomeris regis, nepos Clodouei primi.

In Auſtria ſiue Toringa.) Sic omnia exẽplaria, ſed s. Thoringa, Briſſon. & j. Toringia.

Futuro Epiſcopo ſucceſſori meo Amphibalum albũ paſchalẽ relinquo.) Sic cetera omnia præter tertiũ exẽplar, quo vſus eſt Nicolaus Cheſneau, quod legit paſtoralem, pro paſchalẽ. Amphibalus autem indumentũ aliquod deſignat, à Græco ἀμφιβάλλω, circumpono, operio, induo.

Inter te, heres mea, & diœceſim tuã eccleſiã Laudunenſem, & infrà, *Lauduni.*) Ita hîc & infrà rectè correxit s. Similiter Briſſ. & j. perpetuò legit, cùm m. & r. vbiq; Lugdunensẽ & Lugdunum haberent, ſed perperam. Quid enim eccleſiæ Remẽſi, cũ Lugdunenſi? Laudunẽſis verò cùm pars eſſet diœceſis Remenſis, ab ipſo Remigio erecta eſt in cathedralẽ Remẽſi ſubiectã, vt adnotauimus ſuprà ad cap. 14. ideoq; eccleſiã Laudunenſem hîc vocat diœceſim Remenſem. Præterea ſic legendõ patet ex c. 20. infrà, vbi diſertè Aniſiacus Laudunẽſi eccleſiæ attribuitur, & ex c. 14. ſuprà, vbi dicitur S. Remigi⁹ nõ modicã partẽ poſſeſſionũ ſibi à Clodoueo & alijs datarũ tradidiſſe eccleſiæ S. Mariæ Lauduni clauati, quomodo legẽdũ eſt in Greg. Turõ. lib. 6. c. 4. vbi

Lugdu-

Lugduni clauati legitur.

Illud quoque vas aureum decem librarum.) Sic ms. j. & c in margine. In textu verò sic habetur: Aliud argenteum vas decem librarum. Quod secutus est Brisson. Sed legendum aureũ patet ex antithesi, cùm postea dicat: *quæ Lauduni in argenteo ipse dictaui.*

Iubeo Turriculum & imaginatum calicem fabricari.) Sic m. & j. ex quo alius fecit thuribulum, quomodo c. legit in textu, & Brissonius, sed in marg. notat c. aliàs legi turriculum: pro quo, inquit, turriculã censeo reponendum. Est autem turricula quod vulgò ciborium vocant. Sic ille, & propterea s. turriculam scripsit. Non esse legendum thuribulum, primùm ex eo probatur, quòd omnino sit verisimilius ex vase aureo (quomodo legendum docuimus) eum potiùs iussisse fieri vas ad vsum venerabilis sacramenti Eucharistiæ, quàm thuribulum. Secũdò quia addit. *Et epigrammata quæ Lauduni in argenteo ipse dictaui, in hoc quoque conscribi volo.* Quæ prorsus ea videntur esse quæ suprà habentur cap 10. Imaginatum calicem dicit imaginibus & figuris sculptum. Infrà quoque lib. 2. c. 6. mentio est turris aureæ super altare B. Mariæ positæ, quam & ibidem ciborium interpretatur idem Nicolaus Chesneau, hoc est repositorium venerabilis sacramenti eucharistiæ, à figura sic nominatum. Et infrà lib. 4. c. 19. meminit Flodoardus ciborij super altare S. Mariæ. Item turris aureę ad eumdem vsum mentionem facit Venantius Fortunatus lib. 3. c. 23. in epigrammate ad Felicem Bituricensem,

qui

qui ſubſcripſit ſynodo 2. Turonenſi habitæ anno 570. Abſolutè turrem nominat Gregorius Turonenſis, lib. 1. de Gloria Martyrum cap. 86. dicens: Acceptaque turre diaconus, in qua myſterium Dominici corporis habebatur, ferre cœpit ad oſtium: ingreſſuſque templum, vt eam altari ſuperponeret, elapſa de manu eius ferebatur in aëra &c. Vt tamen à veteribus exemplaribus non recedamus, quæ turriculum conſtanter legunt. (& plerumque ea lectio verior eſt, quę eſt minùs veriſimilis) poteſt illud accipi vt ſit adiectiuum, pro turritũ, vel turriculatum. Nam turricus, a, um legitur ea ſignificatione in ſumma Ioannis Ianuenſis, quæ Catholicon dicitur. Porrò ex eo quod huic calici velit inſcribi verſus illos, quos habes ſuprà cap. 10. intelligimus hunc fuiſſe calicem miniſterialem, vt docet Onuphrius vbi ſuprà. Idcirco autem calices miniſteriales dicebantur, quòd ad miniſtrãdum ſanguinem Chriſti populo deſeruirent.

Balatoſorum.) Sic omnia exemplaria, niſi quòd in manuſcripto c. ſit Badatoforum, & videtur nomen proprium.

Alimoniam praſtolantibus.) Sic ms. j. & Briſſon. c. r. poſtulantibus.

Calmiſciaco, Teſſiaco.) Sic s. j. & Briſſon. aliàs vt in m. Colmiſciaco. Item aliàs Taſſiaco & Triſſiaco legitur.

Ad portam Sueſſonicam ſolidos duos.) Ita o. s. j. & Briſſon. tum hoc loco, tum ſequentibus quindecim articulis, videlicet vſque ad eccleſiã SS. Martyrum Coſmæ & Damiani. M. verò vbique in nominatiuo caſu ſolidi duo, ſicut & codex Remigianus. Quæ diuerſitas ex eo pro-

prouenisse videtur, quòd nō plena dictione, & per notas numerorum scriptum sit sol.ij.quomodo plerisq; locis adhuc habetur in m.quod alius litteris extendit.

Supra cryptam Remorum ædificaui.) Sic omnia exemplaria. Quare malè Brisson. suprà scriptam, nisi mendum sit typographi.

Rebus prioribus superaddidi.) Sic ms j. Briss. verò & c. reb⁹ superioribus addidi, nec Brisson. id bene iūgit sequētibus cōtra omnia exēplaria.

Plebeias supra Matronam adiunxi.) Ita Brissonius & omnia exēplaria, quomodo & infrà bis legitur in hōc testamēto.nisi quòd c.in impresso hoc loco habeat Maternā, quòd eiusdē fluuij recentius nomen est: Gallicè *Marne*. Itaq; promiscuè nunc vnum, nunc alterum in Flodoardo legitur. Nā lib.3 c.vlt.omnia exemplaria, & Aimoinus loco ibidē in marg.à me notato Matronā legūt. Infrà autē primo lib.c.24. Maternā legunt ms. & omnia exēplaria lib.2.c.7.& 8. Rursū lib. 4. c. 9.13.26.& 27.omnia nostra exēplaria præter j.Maternam legunt, & ms.c.33. Similiter Materna legitur in litteris fundationis monasterij seu prioratus S.Martini à Campis, Parisijs anno 1060. per Henricum 1. Francorum regem fundati. Matronam habet Gregor. Turon. lib. 6.hist. c.25 & lib. 8. c.10.

Et Paschasidem coniugem suam.) Ita c.s.& Brisson. sed m. Pascasidam, j. Pascasidem. c. verò notat aliâs legi Pascasiolam.

Theodonima.) Brisson. et c. in impresso, Teudonima. j. Theodoniuia.

Edoneïsā, quæ homini tuo.) Sic c.& Briss. Edouersā autē legūt ms. In codice r.legi potest Edoueisā (quomodo habet j.) & Edoueresā. *Ad*

Ad imitatem montium posito) Sic j. & Brisson. Sed ms. c. ad vnitatem.

Et qua Iouia sunt pratella.) Sic omnia exẽplaria. Legendum fortè adnotat Nicolaus Chesneau, quæ iuxtà sunt.

Et vxorem suam Moriam.) Sic ms. j. et c. in marg. sed in textu vxorem eius Moram, quomodo & Brisson.

Medaridus eorum filius.) Ita c. j. & Brisson. ms. Medarius.

Delegoq́ nepoti meo Prætextato Moderatũ.) Hæc est vera lectio ex diuersis restituta, quã habet c. & j. vt Prætextatus sit nomen propriũ. Sic infrà meminit proneptis suæ Prætextatæ. Sed c. in textu excuso, s. & Brisson. legunt Moderato, vt cohęreat cum Prætextato, veluti cognomen, m. prætaxato Moderatũ, vt sit appellatiuũ pro prædicto, quam lectionem c. notat in marg.

Totticionem.) Ita ms. Cetera Tottionem.

Lacernam.) Sic c. r. & Brisson. aliàs laternam, ms. j. lucernam. Est autem lacerna, idẽ quod penula, nimirum vestis genus tunicę superductum ad arcendam pluuiã. De qua in actis S. Cypriani, & in Sulpitio lib. 1 dialogi c. 14. Vtitur Martialis alijq; prophani scriptores. Videãtur loca in Baron. to. 2. annalium anno 261.

Et argenteam cabutam figuratam.) Sic omnia exẽplaria, Brissonius cãbutam, qui nõ rectè sequẽtia verba: *Filiolo illius Parouio.* iungit præcedentibus, cùm inde noua incipiat sententia, vt quatuor nostra declarant exemplaria. Et cui aliquid legat eum in principio nominare solet. M. j. paruulo legit, c. Parouio. s.

vtrum-

vtrumque coniungit, paruulo Parouio. Vera lectio videtur Parouio. Quid ſit Cabuta explicent alij. Hoc mihi tantùm occurit. Cùm Briſſonius cambutam legat, ſi cambuca legeretur, pedum Epiſcopale, vel potiùs baculum pedi Epiſcopalis ſignificaretur. Qua voce vtitur Petrus Comeſtor in hiſtoria Exodi c. 52. Sicut, inquit, in baculo cambucæ pontificalis eburneo fieri ſolet Hinc in Pontificali Guillelmi Duranti, quod habeo manuſcriptum, parte 2. vbi agitur de conſecratione eccleſiæ, cùm accedit pontifex ad oſtium eccleſiæ, ita legitur: Faciat crucem cum gambuca in limine ſuperiori, & inferiori. Pro quo Pontificale Romanum excuſum anno 1503. & Venetijs 1561. & alia dicunt cum baculo paſtorali. Et antea diſertè dicit idē pontificale Duranti, cum inferiori parte gambucæ, ſeu baculi paſtoralis.] Quibus verbis apertè ſignificat illa eadem eſſe.

Hichinaculum quoque dono illi.) Ita c. r. & Briſſon. ms. j. hiclinaculum.

Vitium pedaturam.) Infrà c. 23. ms. peditura, ſed malè. Videtur autem accipi pro eo quod Columella vocat pedamentũ vitis, & ſtatumē, hoc eſt pro perticis & palis qui vitē ſuſtentant.

Aëtio nepoti meo.) Sic c. in marg. & infrà in textu cum Briſſonio & j. ms. hîc Actio, ſed paulò infrà, & c. 23 m. quoq; Etio, & s. j. Aetio. Nomen Actius legitur epiſtola 56. Leonis Papæ primi.

Ita vt à partibus ſuis.) Sic j. Cetera patribus.

Quos libertos eſſe præcipio, Catuſionem & Aulia-

Auliatenam.) Ita ms c. j. At. Briss. legit percupio, Cattusionem, & Aulietenam, quomodo et c. in impresso.

Leutiberedum.) Sic ms. At c. j. & Brisson. Leuberedum.

Vasantem, Cocum.) Sic ms. c. & Brisson. sed c. notat in marg. aliàs legi Adcũm. j. Vasantem cocum, vt sit appellatiuum, non autem duo propria nomina.

Dagarasenam, & Baudorosenam. Et infrà. *Flauarasenam*) Sic c. j. & Brisson. Item s. nisi quòd legat cum m. Degaraseam. Reliqua duo m. legit per u. in vltima syllaba Baudoroseuam, Flauaraseuam.

Modorosenam.) Sic c. & Briss. m. Odoreseuam. s. j. Odorosenam.

Leudoneram.) Ita c s. & Briss. Sed m. j. Leudoueram per u.

Saluonarias supra Moram.) Ita omnia exemplaria & Brisson. Nisi quòd m. legat Saluanarias. c. hanc adnotationem margini adiecit: Fortè reponendum Salinarias supra Mosam, vel Sablonarias vt infrà.

Domitextilis casulam subtilem.) In omnibus nostris exemplaribus sunt duę dictiones, sed cum Brissonio coniunxi.

Ceteri omnes exheredes estote, suntote.) Sic omnia exemplaria, nisi quòd m. omittit posterius. Sed non rectè. Ita enim ad maiorẽ firmitatem & exaggerationem in formulis testamentorum dici solet.

In quo si qua litura, vel caraxatura fuerit

inuen-

inuenta, facta est me præsente, dum à me relegitur & emendatur.) Similis est clausula in fine testamenti S. Berthichranni apud Briss. His verbis: Si quæ lituræ, si quæ caraxaturæ, si quæ literæ adiectæ sunt, vel detractæ, ego feci, fierique iussi, dum meam mihi sæpius prælego voluntatem, & omnia per singula recognosco, vel emendo, vt lex edocet, septem virorum honestorum subscriptionibus & sigillis credidi muniendum, & pro totius rei firmitate, atque stipulatione adnecti præcepi. Actum Cenomanis in ciuitate, die & anno superiùs cōprehēso.] Vbi caraxatura seu potiùs charaxatura significat obductionem siue deletionem. Verbo caraxare & caraxari, pro insculpere & insculpi vtitur Gregor. Turon. lib. 7. hist. c. 36. & lib. 8. c. 29. Auctor noster in prologo, charaxatorum indigentia, id est scriptorum seu scribentium, lib. 1. cap. 9. caraxatum, id est, scriptum. Infrà lib 3. c. 16. idem significare videtur quod notare vel redarguere. Vide nostrum indicem vocum obscurarum in Chron. Cameracensi, vbi & locum ex Prudentio citauimus.

Peractum Remis, die & cōsule supradicto.) Hinc constat quantacumque facta sit à nobis diligentia, vt sincerè & integrè hoc testamentum ederemus, tamen aliquid adhuc initio deesse, quia ibi nec diei, nec consulis vlla fit mentio. Quod dolendum est, quia ob hoc ignoratur tempus huius testamenti conditi.

Intercedentibus & medijs signatoribus.) Ita c. j & Brisson. quò tendit m. quod legit meridicis. Ex quo s. fecit veridicis. Quæ lectio ver-

vera videri posset, nisi obstaret illud (&)

Episcopi qui testamento subsignarunt, hoc ordine recēsiti, hi sunt. S. Vedastus Attrebatēsis, S. Genebaudus Laudunēsis, S. Medardus Nouiomensis & Tornacensis vnitarum, S. Lupus Suessionensis, Benedictus, & Eulogius.

In exemplari m. post Medardum duo addendi videntur. Nam bis denuò ponuntur illa verba: *Cui pater meus Remigius* &c. addita cruce, sed omissis nominibus, & ideo ab alijs præteriti. Quare operæprecium fuerit inquirere an in archiuis ecclesiæ Remensis, vel in scriptis Hincmari nō possit reperiri correctius aliquod exēplar testamenti huius. Nam sanè verosimile est omnes illius prouinciæ Episcopos, qui tunc nouem erant, subscripsisse.

In manuscripto c. post Agricolam presbyterum sequitur iterum Eulogius Episcopus: Cui pater meus et c. deinde iterum: Agricola presbyter. Verùm hoc scriptoris mendum est. Nam etsi fieri possit, vt duo subsignarent Episcopi eiusdem nominis, tamen nunquam Episcopus post presbyterum subsignaret. Itaque hæc cum reliquis omnibus exemplaribus & Brissonio prætermisi.

Theodonius presbyter.) Sic Briss. et c. notans aliàs legi Theodonus. ms. j. Theodericus. Fortè legendum Theodorus.

V̄. C̄. Pappolus interfui, & subscripsi.) Sex aut Septem sequentibus laïcis in exemplari m. præponuntur duæ istę litteræ, quas ex eo adieci, easdemque expressit j. Quæ ab alijs fortè non intellectæ,

vel non animaduerſæ, prætermiſſæ ſunt, vti abs c. s. & Briſſonio. Legendum porrò hoc eſt, vir clarus ſiue clariſſimus, aut vir conſularis. Inter ſubſignationem Euſebij & Ruſticoli in m. hæc interponuntur: *V. C. interfui*, ideoque videtur hîc vnus præteritus, & fortè Attolus, de quo infrà c. 23. vel illa verba abundant. Certè infrà c. 23. ſex tantùm laïci nominantur ſubſcripſiſſe, quorum ſunt expreſſa nomina.

CAP. XIX.

HOc capitulum in exemplari ms. præcedit cap. de teſtamento, in alijs ſequitur, idque magis exigit ordo rerum geſtarum.

Populum primæ Germaniæ deuaſtaret.) Id eſt ſuperioris Germaniæ. Intelligit Treuiros & circumiacentes. Germania prima (inquit Papirius Maſſonus lib. 1. Annalium Francorũ in Morouco) Saluiano, Sidonio, & veteribus cis Rhennm eſt, ad quam Ammianus narrat præter alia pertinere Moguncianum, Vangiones, Nemetes, & Argentoratum. Idem Maſſonus in Clodoueo ait Agrippinam Coloniam inter ciuitates Germaniæ ſecundę primas tenere. In eadem eſt Tungrorum ciuitas. Vide infrà ad cap. 23. Contigit autem hæc peſtis anno 565. teſte Baronio.

CAP. XX.

IN monte Bardonum.) Is eſt qui alio nomine Apenninus dicitur, qui Italiã ſecundũ lon-

longitudinem diuidit. Vide Ortelij thesaurum Geographicum.

Quod vocatur Bercetum.) Aliàs Bertetũ, Bertecũ, & Berletum. Sed Bercetum esse veram lectioné, quam habent meliora exemplaria, probatur quoque ex Paulo Diacono, qui meminit huius monasterij in Bardonis alpibus à Luitprando constructi.

Quando tres fratres, Lotharius, Ludouicus & Karolus, regnum sibi Francorum post patris obitum diuisere.) ms. omittit dictionem Francorum, nec habet Hincmarus, & fortè rectiùs. Sunt autem hi tres filij Ludouici Pij Imp Lothario cessit imperium, Ludouico Germania, Karolo Caluo, Francia.

Villas Episcopij Remensis, quod tenebat Fulco presbyter.) Sic omnia exemplaria vetera & Hincmarus, vt ad Episcopium referatur, quod tenuit, Ebone deposito, vt patet ex vlt. cap. lib. 2. & cap. 1. lib. 3. quando sedes per decem annos vacauit. Quare non rectè j. (quod) mutauit in (quas) vt ad villas referatur, sicut & c in Gallico retulit.

Villam Iuliacum quidam Ricuino dedit.) Quomodo hanc donationem postea idem Carolus Caluus reuocauerit, & villam istam cum alijs omnibus bonis, quę alienata fuerant ecclesię Remensi restituerit per publicum edictũ videre est lib. 3 c. 4.

Moderno tempore colonus quidam.) Id contigit ætate Hincmari, nam ipse pro eo dicit: nostra ætate.

Pro qua re nuper anno præterito, cum rege Ottone, & præfato Duce locuti sumus, quando Aquis ad eumdem regem missi fuimus.) Sermo est de Ottone primo, de quo infrà lib. 4. c. 33. & sequētibus. Vera lectio est Aquis, Gallicè *Aix*, quomodo legunt omnia exēplaria: pro quo s. substituit Aquisgranum eiusdem ciuitatis nomen. Sed prius sæpissime apud auctores inuenitur.

CAP. XXI.

INtegrumque illud cum brandeo, quo prius repertum fuerat inuolutum.) Hincmarus in vita S. Remigij, brandeo rubeo inuolutum. Quod Nicolaus Chesneau Gallicè vertit: *Drap de samy vermeil*, vt cap. præcedenti legitur. Significat autem brandeum pannum sericum siue linteum, quo Sanctorum corpora seu reliquiæ inuoluebantur. Moris enim fuit, & alicubi in Concilijs decretum, vt huiusmodi pretiosis velis Sanctorum corpora inuoluerentur. Vtitur eadem voce S. Gregorius Papa lib. 3. epist. 30. pro serico aut velo, quod ad eum finem missum, Sanctorū corpora contigisset. Sic enim scribit ad Constantiam Augustam: Cognoscat autem tranquillissima domina, quia Romanis consuetudo non est, quando Sanctorum reliquias dant, vt quicquam tangere præsumant de corpore, sed tantummodo in pyxide brandeum mittitur, atque ad sacratissima corpora

pora Sanctorum ponitur. Quod leuatum in ecclesia, quæ est dedicanda, debita cum veneratione reconditur: & tantæ per hoc ibidem virtutes fiunt, ac si illuc spetialiter eorum corpora deferantur. Vnde contigit vt beatæ recordationis Leonis Papæ temporibus, sicut à maioribus traditur, dum quidam Græci de talibus reliquijs dubitarent, prædictus pontifex hoc ipsum brandeum, allatis forficibus, inciderit, & ex ipsa incisione sanguis effluxerit. Hæc ille. Eiusdem moris antiquissimi ponendi vela, vel alia eiusmodi supra Apostoli Petri sepulchrum, vt benedictione locupletata reciperentur, meminit Gregor Turonensis lib. 1. Miraculorum cap. 28.

Tertius & Karolus regni componeret actus.) Is est Carolus Caluus. Primus enim est Carolus Martellus, secundus Carolus magnus.

Octimber primam.] &c: Sic exemplaria, sed j. Octember, s. mutauit October, cùm primum illud antiquitatem redoleat, & exprimat vocis originem, eodemque modo legitur in metrico martyrologio Wandelberti Prumiensis.

Ter centum fuerant, tres & deni quater anni.) &c. Id est trecenti, & quater tredecim, qui sũt quinquaginta duo anni elapsi erant à baptismate Clodouei & Francorũ, quãdo hęc trãslatio corporis S. Remigij facta est, quod fuit anno 852. Ex quo sequitur baptismum Clodouei contigisse anno 500. Non autem sensus

est, vt videri posset, trecenti quadraginta tres anni. Tunc enim oporteret eum fuisse baptizatum anno 509. quod est contra communem sententiam, vt suprà ad c. 13. annotauimus.

Comitantibus vndique secus populorum stipatus cateruis.) Secus, id est prope, & sic omnia exemplaria, ne quis legendum putet secum.

CAP. XXII.

Mulier quædam de pago Trecassino membrorum omnium agitatione mulctata.) Similem punitionem ex maledicto matris prouenientem, eiusque curationem ad memoriã S. Stephani protomartyris narrat Augustinus lib. 22. de ciuit. Dei c. 8.

Ex villa quæ vocatur Caucella.) Sic r. ms. j. sed c. Caurella.

De relatione S. Remigij ad locum sepulturæ suæ, seu ad monasterium suum, per Heriueum Archiepisc. facta anno 901. de qua in fine huius capituli paulò latiùs agit auctor lib 4.c.12

In eo verò loco vbi hoc salutis accidit donum, posita deinceps extat columna, cruce præfixa, glorificationis huius continens monumenta.) In circuitu pedis columnę crucis sitæ in burgo S. Dionysij Remis, eius rei testis est hæc inscriptio. Nongento primo anno incarnati Domini, sub quarto Cal. Ianuarij, secundaque sabbati, glorioso ab hac vrbe delato corpore Domini nostri ac patroni beati Remi-

Remigij, cum honore dignitatis vtriusque ordinis concurrebat plebs deuotè Heriueo præsuli, Carolo rege subsequente, cum Richardo principe, Christo laudes vna mente iubilando consonè. Cùm fuisset huc perlatum pignus sanctissimum, cęlitus virtute lapsa illico prosilijt (miro dictu) quidam claudus directis poplitibus, nouo gressu ab hinc suum prosequens Remedium, cuius ope adiuuemur hîc & in perpetuum.

Sancte tui Sigloardi miserere monachi,
Qui ductus amore istius patrati miraculi,
Ob istius monimentum hunc erexit titulum.

CAP. XXIII.

QVidam Belgicæ secundæ prouinciæ.) Belgica secunda continet Remos, Catalaunos, Ambianos etc. Vt enim doctè scribit Iacobus Meyerus in suis Flādriæ annalibus ad annum 453. Romani diuidebant Belgicam Galliam in Germaniam primam seu superiorē, quæ Argentoratum, Magonciacum, Nemetas, Vāgiones, aliasque Rheno propinquas continebat gentes. Et in Germaniam secundam seu inferiorem, cuius caput erat Colonia Agrippina cū Tungris ac Neruiorum Morinorumq; maritimis populis, qui nunc Brabantini & Flandri vocantur. Rursus secabant eamdem Galliam in Belgicam primam, cuius caput Treueris, cum Mediomatricibus, Leucis & Virodunensibus. Et in Belgicam secundam, vbi principatum tenebant Remi habentes sub se Suessiones, Cata-

Laudunes, Camaracos, Neruios, Morinos, Atrebates, Ambianos, Bellouacos, Nouiomagenses. In qua secunda Belgica Flandria includitur.

CAP. XXIIII.

EST siluula in monte sita tribus à ciuitate milibus separata.) Nomen monti est Hor, vt est in vita huius de quo agitur Theoderici apud Surium.

Quin vocetur Theodorio.) Sic c. & r. sed s. j. Theoderio, alia Theoderico. Quomodocumque legatur, exprimere voluit nomen diminutiuũ, quæ apud Gallos desinunt in o, vt à Petrus *Pierro*.

Die Kalendarum Iuliarum.) Natalem diẽ S. Theoderici siue Theodorici hoc die habet martyrologium Vsuardi, Romanũ cum notis Baronij, item Petri Galesinij, Francisci Maurolyci, qui Theodorum vocat, & Arnoldi Wion lib. 3. ligni vitæ. Eiusdem vita exstat hoc die apud Surium, consona ijs quę hoc cap. habentur, sed hîc aliquantò vberiùs.

Quadam denique sabbatorum die, iam vespera Dominici diei accedente, quædam paupercula.) &c. Grauiter punita fuit hæc mulier, quòd vespere diei Dominicæ operaretur, quia tum celebratio Dominicæ incipiebat à tempore vesperarum, quod durauit ferè ad nostra vsque tempora. Videantur quæ scripsi in notis ad Thomam Cantipratanum lib. 2. c. 53. parte 9. Idem verò patet ex hoc auctore suprà

ſuprà c. 20. vbi Ragenbaldus quidam ob eamdem cauſam punitus eſt.

CAP. XXV.

DE S. Theodulfo, de quo hoc cap. agit Molanus in additione ad Vſuardum Calendis Maij. Eodem die Petrus Galeſinius, & Arnoldus Wion. Vtriuſque, videlicet S. Theodorici, & Theodulphi meminit Sigebertus in chronico ad annum 534. his verbis: Theodoricus abbas diſcipulus ſancti Remigij, & Theodulphus abbas diſcipulus ipſius Theoderici in Francia clarent. Inuentionem corporis S. Theodulphi apud Treuiros notat ex Trithemio dictus Arnoldus Wion die vlt. Februarij, quam latè deſcribit Thomas Cantipratanus vbi ſuprà par. 2. Sed anne ſit idem Theodulphus ille cum iſto multùm ambigo. Eumdem facit Trithem. lib. 3. de viris illuſt. ord. S. Benedicti c. 260. vbi ſic habet: Theodulphus abbas in monte Hor, vir ſanctæ conuerſationis & innocentis vitæ, multis virtutibus clarus effulſit. Huius corpus non ante multos annos repertum integrum & incorruptum, cum magno honore Treueris apud Prędicatores reconditum eſt in ſummo altari. Hæc inuentio celebratur pridie Calendas Martij. Sic ille. Verius tamen exiſtimo diuerſos eſſe.

SCHO-

SCHOLIA IN LIBRVM SECVNDVM.

Cap. I.

BEATO Remigio ſucceptiſſe traditur Romanus.) Sub annũ videlicet 545. Hic B. Romanus Cœnobium in vico cui nomen Mentuniacum, duabus ab vrbe Trecenſi leucis ſemoto, condidit, & primus in eo Abbas fuit, quod à ſexcentis annis penitus eſt dirutum: nec quicquam eius ſupereſt præter crucē in rei memoriam ibi collocatam. De eo in vita S. Leonis abbatis ex breuiario Trecenſi ſic legitur: Beato Romano Mentuniaci cœnobij abbate in Epiſcopum Remenſem electo, beatus Leo eius monaſterij factus eſt abbas. Eiuſdem S. Leonis vita alia, ſed mutila, teſtatur eumdem S. Romanum à rege Clodoueo ſeniore confirmationem donationis quorumdam prędiorum impetraſſe, quæ Merobaudus patricius eidem cœnobio liberaliſſimè impertiuerat. Sequitur.

Romano Flauius.) Hic Flauius ſubſcriptus legitur Concilio Aruernenſi. Vide ſcholia in c. 13. libri præcedentis.

Cap. II.

EX ijs quæ hoc c. ex Fortunato citātur nonnulla poſſent in ipſo reſtitui, vt in primis Egidi.

Egidi pro Igidi. v. 4. fauens pro fouens. 24. ſonet pro ſonat, & alia quædam.

Quòd legatus ex parte Childeberti regis, Sigeberti filij, ad Chilpericum regem patruum ipſius Childeberti.) & c. Sigebertus iſte rex Auſtraſiæ eſt, qui vxorem habuit peſſimam Brunechildem, fratres autem Guntramnum, qui fuit rex Burgūdiæ, Charibertum, & Chilpericum, qui omnes fuerunt filij Clotarij primi. Mortuus eſt autem Sigebertus anno 578. cui ſucceſſit filius Childebertus.

Vt ablato Guntramni regis, Chilperici fratris regno.) Nomen Guntramni vel Gontramni variè ſcribitur. Sic enim conſtanter legit m. cum litteram. in ſecunda ſyllaba, j. ſemper Guntrannus, quomodo interdum etiā c. Pro priore lectione facit, quòd Gregorius Turonenſis, locis in margine citatis, integrè nomen illud ſcribat Gunthchramnus, pro quo in tomis Conciliorum & alibi, Guntheramnus.

A Fredegunde regina fuerat miſſus.) Hæc erat vxor Chilperici, cuius perfidia ipſe Chilpericus tandem interfectus eſt. De ea Aimoïnus lib. 3 de geſtis Francorum c. 56. Erat, inquit, Fredegundis forma egregia, conſilio callida, dolis (excepta Brunechilde) parem non agnoſcens. et c. Quæ verò deinceps hoc c. ſequuntur ad verbum penè ſumpta ſunt ex Gregorio Turonenſi lib. 10. hiſtoriarum c. 19. Synodus autem hæc Metenſis, & Ægidij depoſitio facta eſt anno 594. vt to. 2. Concil. adnotauit Seuerinus Binius.

Multa

Multa enim auri argentiq́ue in huius Episcopi regesto pondera sunt reperta.) Eadem prorsus habet verba Gregorius.ms.pro regesto vitiosè legit regesta. Quæ vox regestum eodem cap. suprà legitur in Gregorio, cùm dicit: Scripta enim ista in regesto Chilperici regis in vno scriniorum pariter sunt reperta. Nicolaus Chesneau Gallicè vertit *Espargne*. Regestum Latinè dici potest, quod vulgò registrũ vocamus, inquit Budæus. Hoc loco videtur thesaurum significare, vel locum vbi thesaurus reponitur. Qua significatione accipit Gregorius iam dictus lib. 9. hist. c. 10. & 34.

CAP. III.

DE S. Basolo, Gallicè *S. Basle*, agit Molanus in additione ad Vsuardum 26. Nouembris, quo die hoc cap. obijsse legitur. Item martyrol. Romanũ ex veteribus manuscriptis, vt notat ibidem Baronius, Petrus in Catalogo lib. 9. c. 69. Arnoldus Wion in martyrologio suo monastico, siue lib. 3. ligni vitæ ad eumdem diẽ, citans Galesinium & alios, ac nominatim Vincentium in speculo lib. 21. c. 116. De eodem Trithem. de viris illust. ord. S. Benedicti lib. 3. c. 45. & Sigebertus in chronico anno Domini 567. De eiusdem translatione per Hincmarum facta agit Molanus die 15. Octobris.

Quem nemus inde incipiens obumbrat Rigetium.) Sic c. & j. sed ms. Rigen-

gentium. In breuiario Remensis ecclesiæ Rietum, Gallicè vertitur, *Forest de la Route.*

Misit ad nepotem suum nomine Balsemium, qui eum ad se, à Lemouicina regione perduceret.) Vitiosè j. Balsennum. Gallicè *S. Baussange.* Vitæ huius Balsemij martyris exstat fragmentum in Promptuario sacrarum antiquitatum Tricassinæ diœcesis, eumque adiecit Vsuardo Molanus 16. Augusti, quo die festum eius celebratur in Tricassina diœcesi.

Ibique metatum suum constituentes, hunc vndecumque prædatu reuerti cœperunt.) Sic omnia exemplaria, id est à prædatu siue prædatione. Quare non rectè s. mutauit in prædati. Prioribus verbis significatur eos ibi fixam sedē seu tentorium habuisse, Gallicè *Retraicte,* vnde Latinè dicimus castrametari. Vide infrà ad cap. 10. lib. 4.

CAP. IIII.

POST Egidium Romulfus.) m. Remulfus legit hoc loco, & c. seq. Sed in summario huius cap. & suprà c. 2. & in textu Romulfus, quomodo legunt cetera exemplaria, & Gregorius Turon. lib. 9. hist. Francorum c. 30. vbi nominatur Comes palatij Childeberti regis, & lib. 10. c. 19.

CAP.

CAP. V.

De Sonnatio Episcopo.) Hæc est communis scriptura exemplarium, tam hoc cap. quàm præcedenti. m. ferè scribit Sompnacius, & interdum Sompniacius, c. Sonnacius. Remensis verò Synodus sub eo habita, de qua hoc cap. admodum celebris fuit, & plusquā Prouincialis, vtpote cui multi etiam aliarum prouinciarum Archiepiscopi interfuerint, quæ vtinam exstaret in tomis Conciliorum.

Palladio Antisiodorensi.) ms. Altissiodorensi, j. perpetuò scribit Autisiodorensi, cui fauet vox Gallica *Auxerre*.

Ansarico Suessionensi.) c. j. Anserico.

Claudio Reiensi.) Sic omnia exemplaria Videtur esse *Rieux* in Archepiscopatu Tolosano, à quo aliàs Riuensis & Riuenensis Episcopus nominatur. Nisi quis legendum putet Regiensi siue Regensi. Nam Claudius Regiensis Episcopus subscriptus legitur Concilio 2. Cabilonensi celebrato circa hæc tempora, videlicet anno 658. vel vt alij 664. In quo etiam subscripti leguntur duo alij, qui huic Remensi interfuerunt, Donatus Visontiensis, & Palladius Antisiodorensis. Verùm in to. Concil. fortè legendum Reiensis, quod est ignotius, pro Regiensis.

Vero Rutenensi.) Sic j. cui accedit ms. Rutemensi. c. Teruensi. Est autem Ruthenensis Episcopatus, Gallicè *Rhodes* (Nam Ruthenum

num aliàs Rhodium dicitur) in Archiepiſcopatu Bituricenſi.

Agricola Gabalenſi.) Hoc eſt, vt poſterioribus ſeculis vocatur, Mimatenſi in eodem Archiepiſcopatu Bituricenſi, in quo eſt Aruernenſis & Ruthenẽſis, qui proximè præcedunt. Nam Gauali, qui & Gabali Ptol. & Fortunato, & Gabales Cæſari, Plinio, & Straboni dicuntur, Gallicè *Mande* hoc eſt Mimatũ in Aquitania regionis Gaualitanæ, quæ *Geuodan* dicitur, ciuitas primaria & caput eſt, vt docet Philippus Ferrarius in noua topographia Martyrologij Romani. Quod adnotamus, ne fortè quis putet eſſe oppidum Cabilonenſe, quod eſt ſub Archiepiſcopatu Lugdunenſi, præſertim cùm Robertus Cænalis ſentiat Gabales eſſe Cabilonenſes. Et quidem Agricola Cabilonenſis Epiſcopus ſubſcriptus legitur Concilio 4. & 5. Aurelianenſi, quorum poſterius habitũ eſt anno 552. Item Pariſienſi 2. & Lugdunenſi primo, quod habitum eſt anno 570. Præfuit autem eccleſiæ ſuę annis 48. & vixit annos 83. vt habet Gregor. Turon. lib. 5. hiſt. c. 45. & ex eo Baron. in notis ad Rom. martyrol. die 17. Martij. Sed vt ſit idem cum eo qui huic Remenſi Synodo interfuit, obſtare etiam videtur diſtantia temporis.

Auderico Auſcenſi.) Auſcij, alio nomine Auxitani, vnde Auxitanus Archiepiſcopatus. Gall. *Auchx in* Vaſconia.

Vt capitula Canonum Pariſius acta in generali ſynodo, in Baſilica S. Petri, Lotharij regis ſtudio congregata, omni firmita-

firmitate custodiantur.) Videtur intelligi Concilium iij. Parisiense cuius exstant 9. Capitula to. 2. Conciliorum per Binium editorum. Nec obstat quòd ibi dicatur celebratum sub Childeberto, quia intelligitur Childebertus primus filius Clodouei magni, qui obijt anno 559. Quo eodem tempore regnauit frater ipsius Clotarius primus, qui hîc Lotharius nominatur, & obijt anno 565. Et quidem dictus Childebertus solium regni tenuit Parisijs, Clotarius autem Suessione, sed tandem etiam toti Galliæ præfuit. Vnde verisimile est post annum 559. celebratam esse hanc synodum Parisiensem, quod diserté docet Binius.

Ad matriculam præterea sanctæ Remensis ecclesiæ.) Ante hæc verba ms. & j. adijciunt: Ad Basilicam S. Medardi solidos quindecim. Quæ omisimus alia exemplaria secuti, quia suprà de ecclesia S. Medardi dictum fuit.

CAP. VI.

POST hunc beatum virum Leudegiselus, Attilæ Episcopi frater.) Hic attila, vt ex cap. sequenti patet, fuit Episcopus Laudunensis: In tabulis Democharis sextum locum obtinet, quem vocat Attolam, vti & Hincmarus in opusc. lv. Capit. c. j. Consecrauit S. Autbertum Cameracensem episcopum anno 642. vt adnotaui ad Chron. Cameracense lib. 1. c. 19. Sequitur:

Tempore Dagoberti regis Episcopium rexit.)

rexit.) Hic est Dagobertus primus, qui post patrem suum Clotarium secundum, regnauit adhuc annos 14. & obijt 645. Successit ei filius natu maximus Sigebertus, de quo in fine capitis, qui obijt 656.

Hunc sequitur Anglebertus.) Sic omnia exemplaria præter j. quod toto hoc cap. legit Angelbertus.

CAP. VII.

PEtente Berecario Abbate.) Sic omnia exemplária, quod s mutauit vbique in Berchariun, sicut & j. Quomodo per contractionem legitur apud Sigebertum in chonico, & in Promptuario sacrarum antiquitatum Tricassinæ diœcesis Nicolai Camuzæi, in quo continetur integra vita eius & passio conscripta per Assonem Abbatem Deruensem, & apud Suriū to. 5. vbi breuem eiusdem vitam recenset ex Vincentij Speculo historiali lib. 24. die 16. Octobris.

Ecclesiam in Viriziaco.) Ita legendū patet ex cap. 1. & 3. huius libri, vbi constanter sic legitur, Gal. *Verzy*. Alioqui tum hoc loco, tum infrà cap. 10. variant exemplaria, m. Viriaco, c. Viriciaco, quomodo m. legit cap. 10. Vbi c. legit Virigiacum.

Cui Ludouicus quoque rex.) Intelligitur Clodoueus ij. qui obijt 662.

Huius etiam tempore tradidit Grimoaldus vir illustris S. Remigio.) &c. Hic videtur fuisse Maior domus seu Magister palatij Francorum, filius beati Pipini de

Landis, & frater Sanctarum Gertrudis & Begghę, qui obijt anno 658.

Concilium præsulum Galliæ Namnetis habitum iussione Romani pontificis, cuius hîc meminit, videtur deesse in tomis Conciliorum. Nisi fortè sit illud, quod 20. continens capitula, ponitur to. 3. post Concilium Triburiense habitum anno 895. De quo sic notat ibidem Binius: Incertum habemus quo tempore hoc Concilium actum sit, itaque hoc loco collocauimus.

Post hæc in ecclesiola S. Mariæ, quam in eodem monasterio construxerat, obîsse fertur.) Quàm sollemnes Niuardo exhibitæ fuerint exequiæ refertur vbi suprà, in vita & passione S. Bercharij abbatis. Obijt Calendis Septembris, ad quem diem ad Vsuardum adiecit Molanus: In Alto Villari depositio sancti Niuardi Episcopi Remensis. Quo die ponit eũdem in suo Martyrologio Petrus Galesinius. Meminit eiusdem Sigebertus in chronico anno 661. his verbis: Sanctus Niuardus Remensis Archiepiscopus, & Reolus successor eius, Bercharius quoque martyr, qui fuit abbas primus Altiuillarensium: Sancta etiam Bertha martyr. & abbatissa sanctitate clarent in Gallia.] Hunc vitiosè quidam Viuiardum vocant.

CAP. VIII.

AD prænotatum huius sancti viri (Niuardi) cœnobium (hoc est ad Altũvilla-

villare) Beatæ Helenæ reginæ constat corpus ab vrbe Roma deuectum.) Dies translationis, & aduentus ad hoc monasteriũ adnotatur septima Februarij in addit. Molani ad Vsuardum. Scripsit translationis huius historiam Almannus monachus Altuillarensis, teste Sigeberto de viris illustribus cap. 99 & vt ibidem refert, vitam quoque S. Niuardi, & S Sindulphi, de quo seq. cap Hæc autem translatio ab vrbe Roma in Gallias, teste eodem Sigeberto in chronico, facta est anno 849. vt refert post eum quoque Baronius to. 10. in fine eiusdem anni, addens: Sed de eius corpore inter Latinos & Græcos antiqua est controuersia, vbi sepultum fuerit. Veneti insuper illud ab Oriente delatum, possidere se gloriantur, quod & digno cultu prosequuntur. Hæc Baronius.

Gemino ditati gaudent esoce.) Sic m.j. 8. reliquit locum vacuum. Significari putatur piscis, qui alio nomine salmo dicitur. Sulpicius Seuerus lib. 3. dialogi de virtutib' B. Martini cap. 13. Ad primum iactum reti permodico immanẽ esocem diaconus extraxit. Ad quem locum Sur. to. 6. notauit ad marg. Ezocem id est salmonem. Scribit enim ipse per z. Hadrianus Iunius in suo Nomenclatore, recensens nomina piscium, ita scribit: Exos, quòd ossibus careat, vel vt alij legunt esox Plinio. Anglicè *à Lax*. & distinguit à salmone. Plinius nat. hist. lib. 9. c. 15. Sunt & in quibusdam amnibus haud minores, silurus in Nilo, Esox in Rheno, attilus in Pado.] Qui ibidem cap. 18. agit de salmone.

CAP. IX.

DE S. Sindulfo agit Molanus ad Vsuardum die 20. Octobris, Romanum martyrol. cum Baronio, & Petro Galesinio ad eumdem diem, sicut & Wion. Item Trithem. de viris illust. ord. S. Benedicti lib. 3. c. 46. qui scribit eum claruisse anno Domini 600. & socium fuisse beati Basoli abbatis, de quo suprà cap. 3. Vnde de ijsdem coniunctim ait in Chronico Sigebertus ad annum 567. Basolus abbas, & Sindulphus presbyter & reclusus in Francia clarent.

CAP. X.

DE *Sancto Reolo Episcopo.*) De hoc nihil inuenio in martyrologijs. Hic ante Episcopatum neptem S. Niuardi, filiam Childerici regis, vxorem habuit, vt constat ex auctore suprà cap. 7. Post eius mortem præfuit in hoc Archiepiscopatu annis 26. vt dicitur in vita S. Gumberti, fratris S. Niuardi, quæ est in vitis Sanctorum Gallicè editis per Parisienses die 29. Aprilis. Hunc alij, vt Papirius Massonus in suis annalibus, & Iacobus Sirmondus in catalogo Archiepiscoporum Remensium vocant Regulum.

Cruciniacum montem, Curbam villam, cum Aciniaco in pago Tardonensi.) Hæc ita vertit Gallicè Nicolaus Chesneau: *le mont de Cruny, Couruille, & Acini en Tardenois*. Atque ita legunt omnia ferè exemplaria, tum hoc loco, tum cap. 17. huius libri, nisi quòd ms. hoc loco & c. 11. legunt Turbam, & Tardonisse.

CAP.

CAP. XI.

GErniacam cortem.) Ita hîc & sæpius infrà omnia exemplaria, Gal. *Gernicourt*. pro quo aliquoties s. substituit Germaniacam, quod suprà cap 5. vertitur *Germiny*. Ex hoc loco corrigendus Surius, Haræus, & Lippelo, qui in vita S. Rigoberti die 4. Ianuarij legunt Gremaca. Locus est non procul Remis, vt constat ex c. sequenti. Corrigendum & illud in ijsdem auctoribus, quòd pugnam Caroli cum Chilperico & Ragemfrido ponant accidisse 12. Calendas Augusti, cùm legendum sit Aprilis. Nam accidit in quadragesima, Dominica die ante pascha, vt habent Annales Francorum à Pithoeo editi, & appendix Gregorij Turonẽsis, cuius auctor Fredegarius Scholasticus, qui res sui temporis describit.

Villam nomine Cartobram.) Sic c. r. & j. Alia Carobram, Gal. *Chartreune*.

Et in villa, cui nomen Turba,) Ita hic omnia exemplaria, Gal. *Tourbe*.

De villa Bracaneio super fluuium Rotumnam.) r. m. Bracaneco, j. Bracaneto.

A Dagoberto deniq; rege.) Intelligitur secũdus huius nominis, filius Childeberti, qui obijt anno 715. cui successit fili⁹ Theodoricus ij.

In Rodonico etiam.) Sic j. sed ms. Rodinico, c. Rodolito, aliud Rodocino.

Hic venerabilis præsul Pippinum Maiorẽ domus regiæ traditur amicissimũ habuisse: cui eulogias pro benedictione crebrò solebat mittere.) Hic est Pippinus Herstallus, filius S. Begghę, pater Caroli Martelli ex pellice.

Eulogiæ erant panes benedicti, communionis mutuæ & amicitię symbola, de quibus latè Baron. to. 3. Annalium anno 313. Concilium Namnetense cap. 6. de quo suprà, formam benedictionis exprimit.

In monte Betelini.) Sic r. & j. cui accedit ms. Berelini, c. Belini.

In pago Castricensi.) Sic & infrà c. 18. aliàs in vico Castricēsi. ms cōiunxit hîc vtrūque: In vico in pago Castricensi.

CAP. XII.

ORta denique simultate inter regem Chilpericum & Karolum præfati Pippini filium, Maioremque domus Ragemfridum.) Hic est Chilpericus ij. frater Dagoberti ij. obijtq; anno 719. vel vt alij. 726. Hæc autem gesta sunt anno 717. vt referunt Annales Francorū à Pithoeo editi. Sigebertus & Meyerus tribuunt anno 718. Quæstio erat de obtinendo principatu, siue magisterio equitū, vt est in vita S. Rigoberti. Nam Chilpericus magistrum equitum, siue Maiorem domus constituerat hunc Ragemfridum.

Quòd non illi eam priùs aperiret.) Sic c. r. & j. Quò accedit quòd in m. legebatur non nulli, sed (non) transfixum est, & relictum est nulli, quómodo legit s.

Rigobertum patronum suum, qui (vt traditur,) eum de lauacro sancto susceperat, Episcopatu deturbauit.) s. corrigi

vult

vult patrinum, Verùm obſtant omnia exemplaria. In vita ipſius dicitur S. Rigobertus hunc Carolum baptizaſſe, & de ſacro fonte ſuſcepiſſe. Sed & rectè ſuſceptores patroni dicuntur. Eius depoſitionem ab Epiſcopatu, ſicut & Eucherij Aurelianenſis, notant Sigebertus & Maſſæus anno 723.

De quo patrum ſcripta relatione traditur.) &c. Hiſtoria de viſione S. Eucherij Aurelianẽſis Epiſcopi de æterna damnatione Caroli Martelli ob inuaſas res eccleſiaſticas, ijſdẽ ferè verbis exſtat in Capitulis manuſcriptis, quę ab Epiſcopis prouinciarum Remenſis & Rothomagenſis Ludouico regi miſſa fuerunt: eſtq́; adiecta in notis ad nouum corpus Canonicum cura Gregorij xiij. recognitum 16. q. 1. Cap. Quia. Exſtat item in vita eiuſdem S. Eucherij apud Surium 20. Februarij, ſcripta à contemporaneo, & in vita ipſius S. Rigoberti 4. Ianuarij: in quibus omnibus aſſeritur dictũ Martellũ ex nũc in corpore & anima pœnis ſempiternis eſſe deputatum. Meminit eiuſdẽ Hincmarus in præfatione vitę S. Remigij, & inter recentiores Paulus Æmilius lib. 2. de rebus geſtis Francorum, & Petrus Deſpinac Archiepiſcopus Lugdunenſis in oratione habita Bloſij coram rege Franciæ Henrico iij. anno 1575. vt teſtis eſt Arnoldus Wion lib. 3. ligni vitæ die 20. Februarij. Verùm his contradicit Petrus Pithœus in gloſſario Capitulorum littera R. & Baronius to. 9. Annalium anno 741. idq́ue ex eo quòd Eucherius vt minimum decem annis obierit ante Martellum. Quin etiam addit Baron. de

salute ipsius bene sperandum esse, eò quòd pœnitentiam egerit. Quid de ea re sit examinent alij. Flodoardus fideliter narrat quæ ex scriptis patrum accepit, quæ temere conuellenda non sunt, & præcipuè Conciliorum acta.

Cuius in monasterio S. Trudonis humatum est corpus.) Locus est in Hasbania, quæ Brabantiæ pars est, intra oppidum sancti Trudonis, in quo sepultus est S. Eucherius. Hæc contrario modo Gallicè vertit Nicolaus Chesf. dicens: In monasterio S. Eucherij sepultum esse corpus S. Trudonis.

Qui regressus petitur à Milone.) &c. id est rogatur, requiritur. Est enim passiuum, eodem modo, quo suprà hoc libro c. 3. Petitusq; secretioris conuersationis habitaculum concedere. Vbi contra omnia exemplaria malè correxit s. petentisque. Sensus igitur est, quòd S. Rigobertus fuerit requisitus à Milone.

Habitauit in Gerniaca corte tempore non pauco.) annis 15. aut 17. vt in marg. adnotauit qui suprà lib. 1. Guillelmus le Begue, idemque adnotat, eum quinque aut septem annis exulasse in Vasconia.

CAP. XIII.

HVius beati præsulis Adrianus sedis Apostolicæ Pontifex meminit in epistola sua Tilpino, pòst Episcopo Remensi directa.) Exstat hoc fragmentum to. 3. Côcil. inter scripta Gregorij ij. idque factum est ex iudicio

dicio Baronij to.9.anno 717. Qui omnino aliter cēsuisset, si reliquam partem eiusdem epistolæ, quæ habetur infrà cap.16.perlegisset. Nam inde planè conuincitur verè esse Adriani, non Gregorij: quia in ea meminit Zachariæ & Stephani antecessorum suorum, qui sunt posteriores Gregorio secundo. Poterit autem compleri hęc epistola additis duabus partibus quæ infrà cap. 16. & 17. recitantur, & corrigi adnotatio Seuerini Binij qui notat mendosè irrepsisse apud Surium die 4. Ianuarij, nomen Adriani, pro Gregorio ij. sicut & Nicolaus Serrarius, qui in notis ad epist. 142. S. Bonifacij similiter citat nomine Gregorij ij.

Simul cum alio Episcopatu.) Videlicet Treuirensi, vt probatur ex epist. 6. Hincmari cap. 19. inter eas quæ prælo excusæ sunt, & ex præfatione eiusdem Hincmari in vitam S. Remigij, in qua ait, quòd Milo, de quo sermo est, Episcopia Remorum ac Treuirorum vsurpans insimul, per quadraginta circiter annos pessumdederit.

CAP. XIIII.

DEcessit (S. Rigobertus) pridie Nonas Ianuarij.) Additū est in vno exemplari in margine: Anno incarnationis Dominicæ circiter septingentesimo septuagesimo tertio. Quæ verba ms. c. j. non habent, etsi habeantur in vita apud Surium, ex qua sumpta sunt pleraque, quæ in hac historia de eo hactenus rela-

ta sunt. Additur quoque in vita, ad maiorem temporis certitudinem, indictione octaua eum obijsse. Exstat apud Surium die 4. Ianuarij. Quo die eius legitur memoria in Romano Martyrologio, tam Petri Galesinij, quàm Baronij. Eodem quoq; die à Molano additus est Vsuardo. Scribit ibidem Baronius in notis, eum peruenisse vsque ad tempora Hadriani papæ, qui, inquit, ipso defuncto, reiecto Milone, in locum eius subrogauit Turpinum, vt eius acta testantur. Quod conforme est illis quæ de anno obitus ipsius dicta sunt. Nam Hadrianus sedere cœpit anno 772. Meminit eiusdem Sigebertus in chronico anno 723. quo eum dicit ab Episcopatu depositum seu eiectum. Quæ si vera sunt, oportet eum annis 50. exulasse. Verùm Franciscus Haræus in vitis Sāctorum à se editis ponit eum obijsse circa annum 733. hac apposita adnotatione post vitam ipsius: Ponebatur obijsse anno Christi 773. Sed omnino error videtur esse in numeris. Nempe Martellus Princeps, quem ille Episcopus puerum baptismate abluit obijt quinquagenarius anno salutis 741. sicq̃ue debuisset S. Rigobertus Episcopatum gessisse integris octoginta annis. Sigebertus quoque Historicus refert eum anno 23. illius seculi à Martello Episcopatu pulsum. Adde quòd solùm memoretur vixisse sub his tribus Regibus, Childeberto, Dagoberto, & Chilperico, quorum postremus certè in viuis esse desijt anno 727. Itaque suspicor pridem pro xxxiij. substitutum lxxiij. vt anno 33. illius seculi, non 73. S. Rigobertus mortem obierit. Hæc Haræus satis probabiliter.

CAP.

CAP. XV.

IN pagum Veromandensem, ad villã Nemincum.) j. Memnicum. In hoc tractu Veromandensi insignis est ciuitas S. Quintini, non procul à Cameraço.

Hæc pretiosa illuc delata membra.) ms. j. munera, quomodo et c. vertit in Gallico, sed alia lectio melior est, quam paulò pòst habent omnia exemplaria.

Nec longum post hæc.) &c. Hæc est quarta translatio S. Rigoberti, facta ab Heriueo Archiepiscopo, de qua infrà lib. 4. c. 13.

CAP. XVI.

QVamuis eum quidam Corepiscopum tantùm fuisse tradant.) Aliâs Coëpiscopum. Sed vera lectio est Corepiscopũ, seu vt vt melius scribitur, Chorepiscopum. Dicti sunt enim Chorepiscopi à χώρα, quę vox Græcis regionem vel agrum significat, quasi çertarum regiuncularũ in qualibet diœcesi speculatores. Quod officium in eos qui Archidiaçoni, Archipresbyteri, & Decani rurales, & Decani Christianitatis hodie vocantur maximè competere videtur. Hincmarus infrà lib. 3. c. 22. vicarium Episcopum à vico idem nomen interpretatur. Vnde & Gallicè Nicolaus Chesneau interpretatur hoc loco, & infrà, *Doyen rural.* In m. scriptum fuit Corepiscopum, sed littera r. recenti manu ab aliquo imperito dele-

ta est, ad faciendum coëpiscopum. Quòd autem Abel verè fuerit Remensis Archiepiscopus sufficienter probat hoc cap. Flodoardus. Eodem facit & illud apud Surium in vita S. Rigoberti, vbi dicitur, quòd Hincmarus fuerit quintus à S. Rigoberto Remorum Archiepiscopus. *Si* enim non connumeretur hic Abel, non nisi quartus erit. Cur autem à quibusdam prętermittatur in catalogo Remensium Archiepiscoporum, rationem habemus ex ijs quę citantur ex epistola Adriani hoc cap. quia etsi ibi constitutus sit Episcopus, tamen ibi permanere permissus non fuit, ideoque redijt Lobium celebre in Belgio monasterium, vbi ad infidelium conuersionem laborasse creditur, adeo vt sanctè viuendo & prędicando pertigerit ad æternę vitæ brauium. Nomen eius sacris martyrologij tabulis Vsuardi adiecit Molanus die 5. Augusti. Quo die agit de eo idē Molanus in Natalibus SS. Belgij, asscribens ei titulum Remensis Archiepiscopi, & in suis martyrologijs Petrus Galesinius, & Arnoldus Wion. Item Trithemius lib. 3. de viris illust. ord. S. Benedicti cap. 298. & lib. 4. c. 118. Quo loco scribit festum eius agi nono calendas Octobris. Fuit natione Scotus.

Grimonem in ciuitate quæ dicitur Rodomus.) m. & aliud exemplar Rodomis, pro quo s. & j. substituerunt Rorhomagus, eiusdem ciuitatis nomen, quæ etiam Rodoma dicitur. Vide annotat. Nicolai Serrarij ad epistolam 143. S. Bonifacij. Sed non probo vt pro veteribus noua nomina, quamuis notiora, reponantur, quia hac ratione perit notitia antiquitatis

tatis. Sic & infrà lib. 4. c. 31. omnia exemplaria legunt, Rodomi, nisi quòd ibi c. vitiosè legit Rodonij, & vtrobique Gallicè vertitur *Rouen*. Vtitur ea appellatione Sigebertus anno 751. Remigius, inquit, Pipini regis frater Rodomensis Archiepiscopus in Gallia claret. Est autem hic Grimo 27. Rothomagensis Archiepiscopus in tabulis Democharis, Roberto subrogatus anno 733.

Tertium denique Hartbertum in ciuitate quæ dicitur Senonis.) Sic c. & j. At ms. Harbertum. In tomis conciliorum Artbertus, in tabulis Democh. Otbertus siue Ochibertus Cardinalis anno 762. estque numero 36. Porrò ex his quæ hîc citantur ex duabus Zacharię epistolis non pauca poterunt restitui in tomis epist. decretalium, & to. 3. Concil.

CAP. XVII.

DE *Tilpino Episcopo*.) Ita constanter omnia exemplaria. Alij auctores vocant absolutè Turpinum, aut Ioannem Turpinum. Exstat eius nomine historia de vita Caroli Magni & Rolandi, tametsi Papirius Massonus lib. 2. Annalium Francorum existimet non esse ipsius, sed hominis otiosi, qui fabulas illas post Caroli Calui imperium descripsit in gratiam iuuentutis. Idem rectè docet Antonius Posseuinus in Apparatu sacro, in Tilpino.

De ordinatione Episcopi nomine Lul, sancta Moguntina ecclesia.) Sic

omnia

omnia vetera exemplaria, pro quo s. & j. Lulli substituerunt. Sed in tomis Conciliorum sæpe Lul appellatur, ac nominatim epistola 12. Zachariæ papæ, sicuti & in epistolis S. Bonifacij. Fuit hic B. Lullus S. Bonifacij martyris successor, & ij. Archiepiscopus Moguntinus.

Nouiliacum in pago Vrtinse.) c. Vrsinte, j. Vrcinse.

CAP. XVIII.

Missus dominicus ad recta iudicia determinanda fuerat ante Episcopatū constitutus.) Missus id est legatus. Frequens est missorum mentio in capitulis Caroli magni & Ludouici Pij: quorum officium hoc c. describitur. Misso autem dominico ferè addebatur comes, vt patet ex lib. 2. Capitulorum c. 25. Quod nomen officij erat, non dignitatis aut sublimitatis vt hodie. De Missis dominicis lib. 1. capitulo 122. lib. 2. cap. 11. 16. 17. 19. 25. 26. 27. 28. lib. 3. cap. 17. 18. 33. &c. de Comitibus lib. 2. cap. 6. 9. 10. 12. 18. 23. 24. 25. 26. 28. 32. &c. De his & Petrus Pithœus in glossario Capitulorum verbo Missi dominici, Florentius Vander Haer in Castellanis Insulensibus, & Petrus Louuet in histor. Bellouacensi lib. 3. c. 9.

In his quoque pagis Dolomense scilicet, Vongense.) &c. Sic omnia hæc nomina per e legunt ms. quomodo olim frequenter loquebantur, quod seruari placuit, c. j. Dolomensi, Vongensi, &c. per i.

Vt

Vt bonos & idoneos Vicedomnos & aduocatos haberent.) Sic m. cetera Vicedominos. De his Vicedomnis & aduocatis est Capitulum II. lib. 3. Capitulorum, vbi similiter legitur vicedomnis. Nam si tunc pro dominus, domnus dicebatur, conformiter vicedomnum dicebant, & scribebant.

Hic Synodum inuenitur habuisse anno ab incarnatione Domini nostri Iesu Christi DCCCXIIII. in ecclesia Nouiomensi.) Hæc synodus deest in tomis Conciliorum. Sed tom. 3. habetur Concilium Remense primum sub eodem Vulfario & Carolo Magno celebratum anno pręcedenti 813. mense Maio, quod habet Capitula seu Canones 44. Cuius auctor noster mox infrà meminit, dicens in eo constituta fuisse capitula xliij.. sed facilè fieri potuit, vt vnum in duo diuideretur.

Congregatis secum coëpiscopis suis Hildoardo, Ermenone, Iesse, Ragumberto, Grimboldo, Rothardo, Wendilmaro, Ostroaldo.) j. scribit Hildoaldo. Erat hic Episcopus Cameracensis. Ermeno Siluanectensis, qui in tabulis Democharis vocatur Herminius. Iesse Ambianensis. Ragumbertus, vel vt c. j. Ragimbertus, Bellouacensis, cui successit S. Hildemannus, de quo infrà cap. 20. qui obijt anno 848. die 8. Decembris. Grimboldus Morinensis, qui aliàs Grimbaldus & Erembaldus. Rothardus Suessionensis, qui infrà cap. 20. & libro 3. semper Rothadus nominatur in omnibus ferè exemplaribus, quæ hîc vari-

variant. In tomis Concil. & to. 3. bibliothecæ Patrum 2. editionis ferè Rothaldus legitur. Wendilmarus erat Episcopus Nouiomensis, Ostroaldus Laudunensis.

Adalbardo.) c. j. Adalardo.

Fulrado, Ericho.) Sic c. & j. Alia Folrado, Eriono. Paulò pòst, pro Otnero, c. j. legit Othero.

Id est, Varinæ, Vrbs campus, Trapiacus, Ierusalem, Harbaudianilua, siue ecclesia S. Leodegarij.) Sic exemplaria, nisi quòd in ms. sit Varinne, & postremum in duo diuidat, legens: Haer, Haudiauisna. Quæ Nicolaus Chel. Gallicè vertit: *Varesnes, Vrcamp, Trapi, Hierusalem, Herbaudia visspa.*

De annona modij M.D.CCCCLXXV.) Sic j. sed ms. prætermittit vocem modij, vt dubium sit an illud M.D. non sit modij, vt paulò post in ms. scribitur md.j. lij°. vini. hoc est modij mille quinquaginta duo vini.

CAP. XIX.

HVius Præsulis hortatu Alitgarius Camaracensis Episcopus sex libellos de Remedijs peccatorum, & ordine vel iudicijs pœnitentiæ conscripsit.) Extant hi lib. to. 5. antiquæ lectionis, editi per Henricum Canisium, præfixis quoque his duabus, quæ hîc referuntur, epistolis. Ex hoc autem loco auctoris probatur, sextum quoque librum, quem seorsim ponit Canisius, ipsius esse Ha-

litgarij, seu vt legit Chronicon Cameracense lib. 1. c. 38. Halitcharij. Hi libri meritò recenseri debent inter primos Casuistas. Fuisse tamen & alios, qui ante ætatem Halitgarij de eodem argumento scripserunt, ex ipsa hac Ebonis constat epistola: vt est Pœnitentiale Romanum, & Theodori Archiepiscopi Cantuariensis, de quo Beda in chronicis sub Dagoberto. Item liber ipsius Bedæ de Remedijs peccatorum. Præterea Otliberti & Hartonis Episcopi Basileensis, deinde Theodulphi Aurelianensis, Rabani etc. quorum meminit Rhenanus in argumẽto libri Tertulliani de pœnitentia, & Iacobus Pamelius adnotatione j. ad eumdem librum. Patet autem ex hoc Halitgarij opere, adhuc tum temporis pœnitentias imponi solere secundum exigentiam Canonum.

Vbi cùm diu orassent.) ms. Deum orassent. Sed alia lectio, quæ ceterorum est exemplarium, meritò præferenda est, quæ congruit cum Thegano in opere de gestis Ludowici Pij cap. 16. ex quo verisimile est Flodoardum accepisse, cùm ijsdem etiam verbis vtatur. Contigit autem tam bellum contra Sclauos, quàm ipsius Ludowici in imperatorem coronatio anno 816. vt patet ex eodem Thegano, & Baronio.

Apostolica reperiuntur munia cõtulisse.) Sic omnia exemplaria. Legendum fortè quis arbitrabitur Imperialia, pro Apostolica, vt in 2. diplomate huius capitis: Imperialia sumpsimus insignia. Sed vera lectio est Apostolica munia, hoc est quæ à sede Apostolica conferri solẽt. Eius enim est Imperatorem coronare. Quæ lectio probatur ex cap. 10. lib. 3. vbi refertur,

quod hîc citatur ex Lotharij Imp. epistola.

Et Lotharius adduxit secum patrem ad Compendium palatium, vbi eum afflixit cum Episcopis.) Exstat to. 3. Concilium apud Compendium, in quo Ludouicus Imp. deponitur anno 833.

Moderamni Redonensis Episcopi.) Sic rectè s. & j. & omnia exemplaria cap. 20. lib. 1. Gallicè vertitur *de Renes*. Est autem sub Archiepiscopatu Turonensi. Cetera exemplaria, Rothomagensis Archiepiscopi, hîc legebant. Quod ex eo verisimiliter accidit, quòd pro Redonensis aliquis scripserit, Rodomensis, pro quo alius scripsit Rothomagensis. Nam Rothomagus alio nomine Rodoma & Rodomus dicitur, vt suprà ad cap. 16. probauimus. Adde quòd in catalogo Rothomagensiũ Archiepiscoporũ apud Democharem nullus inueniatur Moderamnus.

CAP. XX.

REquirente postmodum Papa Nicolao ab Episcopis Galliæ, maximeque Belgicæ prouinciæ, hæc inter alia in responsis accepit.) Non exstat saltem plenè, Episcoporum Galliæ epistolà ad Nicolaum primum, ex quo hæc omnia auctor delibauit. Nam hęc eum ex alijs recitare patet dum post multa narrata addit: Item post pauca. Rursus: Item post aliquantula.

Aiulfum videlicet Archiepiscopum, & Badaradum Episcopum.) Aiulfum legunt r. m. & j. ex quo s. fecit Anulfum c. Arnulfum. Badaradum legunt c. & j. quomodo & infrà

legitur

legitur hoc eodem capit. satis conformiter ab omnibus, nisi quòd ms. habeat Baradus. Similiter & Synodus Suessionēsis, de qua sub finem huius capitis, legit Badaradum & Aiulfum. ms. & r. hoc loco Hadaradum legebant.

Quos secundum Africæ prouinciæ Canones elegerat sibi iudices.) Concilium Africanum, quod aliquoties hoc cap. citatur, illud esse videtur quod exstat to. 1. Concil. habitum sub Pontificibus Bonifacio & Cælestino. Sunt autem Canones diuersorum conciliorum Africanę prouinciæ numero 105. Quod hîc citatur habetur cap. 63. quod nominatim citat Hincmarus in Concil. Suessionensi de quo lib. 3. cap. 11. Sed quæ infrà citantur ex cap. 59. & 74. in illo Concilio, prout nunc exstat, non leguntur.

Theodericum scilicet Episcopum.) Hic erat Episcopus Cameracensis, vt constat ex Chronico Cameracensi lib. 1. cap. 41.

Anno incarnationis Domini nostri Iesu Christi octingentesimo tricesimo quinto, anno etiam Imperij gloriosi Cæsaris Ludouici xxj.) Sic c. Sed r. ms. & j. xxiij. non rectè. Nam cùm regnare cœperit initio anni 815. annus 835. est Imperij eius 21. vt consentit Sigebertus in Chronico.

Hartgarius Episcopus.) Sic r. c. & j. at ms. & aliud exemplar Harogarius.

Rambertus Episcopus.) M. Hranbertus, s. Hrambertus.

Haiminus Episcopus.) Sic r. j. et c. in Gallico. ms. Hamnus, c. Lat. Hamius.

Cui restitutioni præfata, quæ Suessionis habita est contradixit Synodus.) r.ms. contradicit. Huius Synodi tacitè facta est mentio initio huius capitis.

A quo in regione Saxoniæ quoddam Episcopium promeruit.) &c. Factus enim est Episcopus Hildesemensis, ordine quartus, in quo 12. annis permansit, vt scribit Albertus Krantzius lib. 1. Metrop. c. 30. Quo cum satis consentit, quòd à Flodoardo lib. 3. c. 2. supervixisse scribatur vsque ad annum 851.

SCHO-

SCHOLIA IN LIBRVM TERTIVM.

Cap. I.

ANNO denique Dominicæ incarnationis DCCC.XLV. Karolus Synodum Episcoporum regni sui apud Bellouagum.) Sic omnia vetera exemplaria, quomodo etiam ter quaterue legitur in Attrebatensi Breuiario die 15. Iulij. Id s. & j. mutauerunt in nomen hoc seculo vsitatius Bellouacum. Baronius to. 10. ad dictum hunc annum ex nostro hoc Flodoardo Gallicè edito, totum hoc caput primum inseruit suis annalibus in Latinum conuersum, & ex eo Binius to. 3. Conciliorum.

Archiepiscopo Sennensis ecclesiæ Wenilone.) Sic omnia antiqua exemplaria, quod rursus s. & j. mutauerunt vbique in Senonensis, quomodo etiam hîc correxit aliquis in m. cùm prius legeretur Sennensis, quomodo & constanter legitur infrà c. 20. & 21. Idemque factum est infrà cap. 11. Nam & ibi in m. legebatur cum Wenilone Sennensi. Eodem modo legit Chronicon Cameracense lib. 1. c. 43. cum Venelone Sennẽsi. Infrà c. 20. omnia exẽplaria Egilonẽ vocãt, c. 22. Wanilonẽ. In hist. Tilpino inscripta Ganelo vocatur. Sic & manuscript. exẽplar historię Scholasticę Petri Trecẽsis, quod est in bibliotheca cathedralis ecclesię S. Audomari

legit Wilhelmo Sennensi, vbi in excusis est Senonensi. Accedit & vox Gallica *Sens*. Et in manuscripto catalogo Episcoporum totius orbis, quem penes me habeo, lego Archiepiscopatum Siennensem. Denique Zacharias Papa in epist. ad S. Bonifacium, quę est inter epist. Bonifacij 143. de hac loquẽs ait: Tertiũ deniq; Hardthbertum in ciuitate quæ dicitur Sennis. Quo loco intelligi vrbem Senonensem rectè suspicatur Serrarius, & patet ex nostro Flodoardo suprà lib. 2. c. 16. Denique Sennensis perpetuò legitur in epist. Nicolai primi ad Karolum regem & ad Egilonem, quas edidit vnà cum Hincmari epist. Ioan. Cordesius.

CAP. II.

QVæ toto hoc cap. habentur de Synodo Parisiensi in causa Ebonis habita, ea similiter ex Gallico conuersa in Latinum habet Baronius anno 847. & ex eo Binius to. 3. Cõcil.

CAP. III.

ET impetrent pro nobis offerri sacras oblationes.) Sic c. & j. aliàs imperent. m. intrent pro nobis offerre, pro quo s. instent pro nobis offerre. Sed prima lectio videtur melior. Hinc autem docemur viuorum suffragia prodesse defunctis.

CAP.

CAP. IIII.

Atque pusillus pumilio.) Incertum est an propria sint nomina, an appellatiua, quod verius videtur. Vnde Gallicè vertitur: *le petit nain*, id est paruus nanus.

Sciat secundum digna memoria aui, & pia recordationis genitoris nostri Capitula se emendaturum.) Loca Capitulorum Caroli magni & Ludouici Pij in margine notauimus. De eodem argumento Pithœus in glossario verbo Nonæ & decimæ citat Canonẽ 42. Syn. Mogunt. 46. Turonensis, & 62. Meldensis.

Possunt præbere consultum.) Sic c. & ji Quomodo omnia legunt suprà lib. 2. c. 19. in litteris Ludouici Imperatoris. Aliàs cõsilium, vt ms. hoc loco. Vtitur eadem voce Nicolaus Papa. 1. epist. 32. Audiuimus, inquit, Lotharium à sede Apostolica petitum non expectasse consultum. Sic & in Rothaldi appellatione ad sedem Apostolicam: Absque meo consensu, seu consultu. Et Chronicon Cameracense lib. 3. c. 62. Vt eum à consultu pontificis longè faceret. Quibus locis consultus significat consultationem, vel consilium. Vtitur eadem voce Fulbertus episc. Carnotensis epist. 39.

CAP. V.

HViusmodi regiæ benignitatis fun-ctus auctoritatibus.) Sic omnia exemplaria, pro quo s. substituit fretus. Sensus est cùm haberet huiusmodi auctoritates, hoc est,

edicta seu diplomata.

Librum quoque Sacramentorum, sed & Lectionarium, quos scribi fecit, ebore, argentoque decorauit.) Liber Sacramentorum veteribus, ac nominatim B. Gregorio, est quem nos librum Missalem, vel in neutro genere, Missale dicimus. Lectionarius qui lectiones cuiusque diei continebat. Similia leguntur infrà cap. 9. data ab eodem Hincmaro ecclesiæ S. Remigij.

CAP. VI.

PRæparansque cãdelarum munuscula.) Hæc vera est lectio. Sed m. candelabrorum munuscula, ex quo fecit s. & j. Candelabrum & munuscula. Ex hoc autem discimus fuisse etiam illo tempore visitatam fidelium deuotionē, quá etiamnum cernimus, vt Sanctis luminaria accenderent.

CAP. VII.

VElum verò quoddam oppansum ibidem videbatur.) Sic m. & r. Sed c. j. appensum, s. oppensum.

CAP. VIII.

SCamnis tapetia reddit.) Hoc est reponit. Sic omnia exemplaria, præter ms. quod habet: sancta tapetia reddidit. Ex ijs autem quæ hîc referuntur discimus ornamenta ecclesię non esse applicanda ad vsus prophanos.

CAP.

CAP. IX.

VErsibus etiam auro inclytis prætitulauit.) Sic ms. At j. inlitis. c. inditis.

CAP. X.

QVem cotidianum pallij vsum nulli vnquã Archiepiscopo se cõcessisse.) De auctoritate & vsu pallij est titulus 8. lib. 1. decretalium. Baronius to. 10. duobus locis, videlicet 849. & 852. scribit Nicolaum Papam negare, fuisse concessum Hincmaro pallium ad vsum quotidianum à Leone Papa, vt, inquit, suo loco dicetur. Verùm in gestis Nicolai Papæ id nusquam ostẽdit falsum fuisse, etsi de alijs Hincmarum redarguat.

Commendasse reperitur Episcopis atq; Legatis.) Sic ms. At c. j. epistolis. Prior lectio magis placet, quia de epistolis mox infrà sequitur.

CAP. XI.

DE *Synodo comprouinciali apud Suessonicam vrbem habita*.) Exstat to. 3. Conciliorum parte prima celebrata anno 853. tempore Leonis iiij. Sed vt ibi notatur (& infrà fatetur auctor noster hoc eodem cap.) reprobata à Nicolao Papa j. Ex istius Synodi actis ea quæ hîc scribit auctor desumpsit, plerumque etiã verba ipsa mutuatus. Quòd à Nicolao Papa

Papa retractata sit & reprehensa, quoad depositionem illorum clericorum, qui ab Ebone ordinati fuerant (quamuis subreptitiè eiusdem Synodi approbationem à Benedictô Papa, & ab ipso Nicolao iã antè Hincmarus obtinuerit, vt ostendit epistola Nicolai 52. & 5. inter eas quæ sunt in appendice epistolarum eius, quod fatetur etiam ipse Baronius to. 10. anno 863. vbi eamdem intexit epistolam.) quòd inquam à Nicolao Papa reprobata sit, patet ex epistola 46. & 47. eiusdem, & in appendice epist. 13. & 15. qui aliam iussit congregari Synodum in eadem ciuitate Suessionensi super eadem difficultate, quæ dictos clericos restituendos esse decreuit. Hæc habita est anno 866.

Amalrico Turonensi.) Ita c. j. tomi. Concilior. & chron. Cameracense. ms. Almarico & infrà Almaricum, & similiter bis cap. 21. Plena dictio est Amalaricus, regis Wisegothorum nomen. Item m. Turonense, Cathalaunense, Nouiomagense, & ita de ceteris omnibus per e, nisi quòd legat Sennensi, pro quo mutatum est: Senonensi, & Cameracensi. Verùm hoc loco retinuimus vsitatiorem declinationem secuti alia exemplaria, & prout legitur in tomis Conciliorum, vt pronuncietur ablatiuus per i.

Huberto Meldensi.) Ita c. j. sicut & tabulæ Démocharis. At reliqua Hucberto vt in to. Concil. quomodo etiam nomen Leodicensis Episcopi in manuscriptis codicibus Sigeberti perpetuò legitur.

Iona Augustudunensi.) m. Augustidunẽse, pro quo a. j. Augustodunẽsi, quod nũc vsitatius.

Godel-

Godelſado Cauilonenſi.) Sic omnia antiqua exemplaria. s. & j. ſubſtituerunt nomen recentius Cabillonenſi.

Hildebranno Sagienſi.) m. Sagenſe, j. Sagenſi, quomodo & in tomis Concil. hîc legitur. At in ſubſcriptione Concilij Tullenſis & 2. Sueſſionenſis Hildebrandus Sagienſis. Similiter in tabulis Democharis inter Epiſcopos Sagienſes nono loco ponitur S. Hildebrandus. Oppidum Sagium appellatur & Saium, Gal. *seez* in Nordmandia.

Rigboldo Remorum Chorepiſcopo.) Sic c. & tomi Concil. vbi vocatur Rigbaldus, pro quo non rectè Coëpiſcopo legunt ms. & j.

Lupo abbate monaſterij, quod dicitur Ferrarium.) Sic omnia exemplaria. In to. Cõcil. Lupo abbate monaſterij Bethleem, quod Ferrarias dicitur. Vtroque enim vocabatur nomine. Huius Lupi abbatis exſtat liber epiſtolarum.

Heriaco.) m. & aliud exemplar Heirico. s. j. Herico. to. Concil. Erico.

Hairohaldus.) Sic ms. al. Hairoldus, vt c. j. In to. Concil. Harouualdus.

Nomine Halduino.) Ita r. c. & to. Concil. Sed ms. Balduino, tametſi m. infrà Halduinum legit, pro quo malè correctum Balduinum. j. Harduino vtrobique.

Præmiſſi denique Concilij Præſules, Apoſtolicæ ſedis obedientes præceptis, &c. huiuſmodi præferentes epiſtolam.) Hæc epiſtola, cuius ſummaria capita tantummodo

hîc

hîc inſeruntur, eſt Synodica epiſtola Concilij Trecenſis, de quo infrà c. 17. quod celebratum eſt ab ijſdem Epiſcopis anno ſequenti, videlicet 867. à quibus celebratum erat Sueſſionenſe anno 866. vt ipſe titulus indicat, deſtinata quidem ad Nicolaum, ſed reddita eius ſucceſſori Hadriano 2. Exſtat to. 3. Concil. in fine primæ partis, vbi præcedit & alia epiſt. eorumdem Epiſcoporum ex Concilio Sueſſionenſi ſcripta anno ſuperiori, cuius paulò ſuperiùs auctor noſter meminit. Hac autem 2. epiſtola plenè ſatisfaciunt ijs quæ Nicolaus Papa epiſtola 46. ipſis iniunxerat. Inſcriptio paulò plenior eſt in tomis Conciliorum: & in opuſculis Hincmari nuper editis per Ioannem Cordeſium Lemouicenſis eccleſiæ Canonicum. Reuerentiſſimo & ſanctiſſimo domino Patri, ac vniuerſali Papæ Nicolao, Epiſcopi qui præterito anno per gratiam Dei, & decretum veſtrum apud Sueſſonicam vrbem cum alijs qui tunc nequiuerunt adeſſe, viij. Kal. Nouembris, prima indictione apud Trecas conuenimus.] Præter litteras Synodales ex Concilio 2. Sueſſionenſi dedit & priuatá epiſt. Hincmarus ad Nicolaum Papam, qua ſe excuſat, quòd non ſtatim Clericos illos reſtituerit. Exſtat apud Baronium dicto anno 866. poſt epiſtolam Synodalem. Vtraque miſſa eſt per Egilonem Archiepiſcopum Senonenſem. Vt autem epiſt. Synodica Trecenſis tota huic cap. non inſeritur, ſic ex ijs quæ habet Flodoardus poterunt aliquot locis ſuppleri ea quæ deſunt in tom. Conciliorum, & apud Cordeſium.

In suis ordinibus restituere maturassemus.) Sic quidem s. & 1. sed errore hîc positum, cùm vera lectio sit, quam habent m. & c. maturaremus. Ita enim est in to. Concil. ita in eadem epistola edita per Cordesium, & in epistola Hincmari ad Nicolaum Papam, quæ est 2. inter eas quas Cordesius edidit, & in epistola secundi Concil. Suess. ad eumdem Nicolaum.

Scripta quoque, quæ hinc à vestra auctoritate directa.) Sic c. & j. Consentit lectio quę est in to. Concil. nisi quòd pro hinc legat huc. At hinc accipi potest, non vt aduerbium loci, sed quæ hinc, id est, de hac re. ms. quæ hinc à nostra auctoritate. Sed priorem lectionem requirunt ea quæ præcedunt & sequuntur.

CAP. XII.

CAnonicam in iam dictum Balduinũ & Iudith, secundum edicta B. Gregorij, ab Episcopis depromi sententiam fecit.) id est curauit eos excommunicari. Respicitur autẽ, vt apparet, ad decretum 10. & 11. Gregorij ij. in synodo Romana cap. Si quis virginem. 36. q. 2. quo cap raptores virginum & viduarum excommunicari iubentur.

Et honores Balduino pro vestra solummodo petitione donauit.) Hic Balduinus cognomento Ferreus, primus dicitur creatus Comes Flandriæ seu Comes regni à Carolo Caluo, patre ipsius Iudith. Videatur Iacobus Meyerus in Annalibus Fland. anno 863. Inter epist. Nicolai hæ sunt de causa Balduini 20. 21. 30.32.

50. 32. & 52. quæ omnes ferè sunt ad ipsum Carolum regem vt Balduino parcat. 21. est ad Hermentrudem reginam. Eæ quæ sunt ad Hincmarum, quarum meminit hoc cap. non exstant.

CAP. XIII.

D*E causa Rothadi Suessonici Episcopi depositi.*) Depositus fuit hic Rothadus, siue (vt est plerumq; in to. Conciliorum, & bibliotheca Patrum) Rothaldus, auctore Hincmaro congregatis aliquot Episcopis in Synodo Siluanectenti anno 863. mense Iunio. Qui, illo in monasterium detruso, alium substituerunt, non obstante appellatione ad sedem Apostolicam, à qua postea sedi suæ est restitutus, cùm nulli contra eum accusatores Romæ comparerent. Nec ipse Odo Bellouacensis Episcopus, qui ab hac Synodo Romam missus fuerat, eum accusaret. De quibus omnibus latè videre est epistolam 28. Nicolai Papæ primi, & sequentes vsque ad 44. Quæ sexdecim epistolæ exstant quoque to. 3. bibliothecę Patrum 2. editionis. Et certè Hincmarus in sua epistola apologetica, quæ toto hoc capite continetur, scribit se mittere vicarios suos, non vt accusatores ad confligendum, sed vt à Rothado, atque à vicinis accusatus, ad intimandum, quòd non in contemptum sedis Apostolicæ, appellantem Rothadum secundum Sardicenses Canones sedem Apostolicam: sed eum qui ad electorum iudicium de certis capitulis prouocauit, iuxta Carthaginēses & Africanos Canones, ac decre-

ta Beati Gregorij, regulariter iudicauimus. Sic ille. Verùm id negat Rothadus in sua appellatione, quæ exstat post epist. 37. Nicolai Papæ, atque in eo videtur præcipua controuersia huius causæ consistere. Exstat totum hoc caput apud Baron. to. 10. anno 865. sed ex vnico exéplari, eoq́; vt fatetur Baronius, non sine mendis.

Quidam Episcoporum regni Lotharij, zelo amaro contra nos ducti, quia illorum consilijs de VValdrada non adquieuimus.) Lotharius rex, filius Lotharij Imp. repudiata legitima vxore Theutberga, hanc Waldradam concubinā sibi in matrimonium asſciuerat, qua de re multæ quoque exstant Nicolai papæ epistolæ, & Hincmari prolixum opusculum de diuortio Hlotharij regis & Tetbergæ reginæ.

Et ideo vt se concrederet, locarium ei promittere.) Sic c. & j. Dicitur autem locarium à loco, vbi locare, id est collocare te possis. Significat, teste Varrone, pretium quod datur in stabulo & taberna. Vnde Gallicè vertitur *Moyens de viure.* m. s. & aliud exemplar legunt jocarium, quod idem significare potest quod jocale, Gall. *Ioiaux.* sed huic loco non congruit; prior autē lectio & significatio probatur ex ijs quæ non multò antè pręcedunt.

Et itineris longitudine atque insoliditate obstrictus.) Iter insolidum vocat, non tutum, Gallicè *mal seur.* Quædam exemplaria duo verba faciunt in soliditate, sed non rectè.

Nisi quamdiu eiecto sine vllo crimine ab ea suo Pontifice.) Scilicet Rigoberto,

de

de quo suprà lib. 2. cap. 12. Quæ dictio alia ma-
nu super lineas in m. posita est. eamque s. & j.
in textum retulerunt.

Quòd furatus sit res & thesaurũ ecclesiæ.) Sic c. quæ vera videtur lectio. Reliqua fraudatus.

CAP. XIIII.

AD conciliabulum nuper Metis habitum, quod vocari Synodum vetuistis.) Exstat to. 3. Concil. in fine primę partis, habitum anno 863. mense Iunio, in causa repudij Theutpergæ reginæ à Lothario rege facti. Damnauit illud Nicolaus I in Concilio 3. Romano sub ipso habito eodem anno.

Tandem in Moguntina ciuitate habita Synodo, Rabano Archiepiscopo libellum sui erroris porrigens, damnatus ab omnibus Germaniæ Episcopis.) &c. Hæc est 2. Synodus Moguntina sub Rabano anno Domini 84[illegible] tempore Leonis Papę 4. de quo eodem anno Baronius, sed ex his Flodoardi scriptis ex Gallica lingua solùm translatis.

Postea autem à Belgicæ Remorum, ac Galliarum prouinciarum Episcopis auditus.) Videlicet in Synodo Valentina anno 855. ab Episcopis trium prouinciarum, quæ exstat to. [illegible] Concil. parte I. & in Synodo Tullensi in suburbio illius vrbis, villa Saponarias dicta, a[illegible] Episcopis 12. prouinciarum anno Domini 85[illegible] quæ ibidem non integrè exstat. Videatur Baro-

ni-

nius hoc anno in Annalibus. Vtriusque infrà meminit auctor cap. 16.

Quæ contra catholicam fidem ex veteri hæresi Prædestinatiana &c. *dicere videatur.*) Rectè dicit videatur, quia quædam ex his bene intellecta fidei non aduersantur: vt quod secundo loco adfertur, distinguendo de voluntate Dei beneplaciti & signi. Item tertio loco, quòd Christus pro omnibus sit mortuus & crucifixus sufficienter, quia pretium fuit sufficiens quod dedit: sed non pro omnibus efficienter, quia non omnibus applicatur. In quem sensum respondit olim S.Prosper ad Capitula Gallorum,& obiectiones Vincentianas. Quod primo loco adfert Hincmarus his verbis: *Dicit* (nimirum Gothescalcus) *quod & veteres Prædestinatiani dixerunt, quoniam sicut Deus quosdam ad vitam æternam, ita quosdam prædestinauit ad mortem æternam.* Hoc impiè ab ijs, & à Gothescalco dictum, quia dicebant fatali necessitate ex prædestinatione Dei eos ad peccata, deinde in mortem compelli, vt constat ex obiectione prima in Capitulis Gallorum, & can. vlt. 2. Concil. Arausicani, & cap. 3. Concil. Valentini, in quo, citato eodem Concil. Arausicano, sic dicitur: Verùm aliquos ad malum prędestinatos esse diuina potestate, videlicet vt quasi aliud esse non possent, non solùm non credimus, sed etiam si sint qui tantum mali credere velint, cum omni detestatione, sicut Arausica synodus, illis anathema dicimus. Legant autem, & apud

G se

ſe perpendant caput ſextum eiuſdem Concilij Valentini, qui huiuſmodi quæſtiones hoc ſeculo ſuſcitarunt. Ceterum de hęreſi Prædeſtinatiana apud veteres rara eſt mentio ſub illo nomine, & recentiores ſcribentes de hæreſibus ſolùm illud adferunt, quod habet Sigebertus in Chronico anno 415. his verbis: Prædeſtinatorum hæreſis hoc tempore cœpit ſerpere: qui ideo Prædeſtinati vocātur, quia de prædeſtinatione & diuina gratia diſputantes, aſſerebant, quòd nec piè viuentibus proſit bonorum operum labor, ſi à Deo ad mortem prędeſtinati fuerint: nec impijs obſit quòd improbè viuant, ſi à Deo prędeſtinati fuerint ad vitam. Quæ aſſertio & bonos à bonis auocabat, & malos ad mala prouocabat. Hæc ille.

Quod Prædeſtinatiani veteres non dixerunt, iſte vt audaciùs, ita & pernicioſiùs dicit, Deitatem ſanctæ Trinitatis trinam eſſe.] Id quidem minus rectè, & impropriè dicitur, cùm trium perſonarum in ſancta Trinitate non ſit niſi vna numero deitas. Sed eo ſenſu dici poteſt trina deitas, quia eſt in tribus perſonis. Vnde in eccleſia Romana à trecentis & quinquaginta circiter annis decantus eſt ille S. Thomæ hymnus de V. ſacramento in quo dicitur: Te trina Deitas, vnaque poſcimus. Cumque de eo mutando ageretur in poſtrema correctione Romani Breuiarij ſub Clemente VIII. vt à viris doctis accepi, propter auctoritatem tamen tanti Doctoris, nihil eſt mutatum. Sic apud Chryſoſt. to. 3 homil. de S. Ioanne Baptiſta (quæ quidem ipſius non eſt, ſed incerti auctoris) legitur, quòd in Patre, filio, & ſpiritu

ſanc

sácto est triplex & vna diuinitas. Vbi triplex pro trina ponitur, sicut & in hymno Prudentij de cereo paschali, cùm ait de Deo: Regnum continuat numine triplici. Nam Deus non rectè triplex dicitur, sed trinus, vt docent Scholastici doctores in 1. librum sententiarum dist. 19.

Et non solùm doctorum suorum doctor videri appetit.) &c. Sic omnia exemplaria, estque hæc vera lectio, ideoque in m. malè correctum, dictorum, quod secutus est s. Est autem sensus: Doctorum suorum, id est eorum qui eum docent & instruunt, doctor videri appetit, quos conuincere nititur de eo quòd contra seipsos, & propriam doctrinam doceant.

CAP. XV.

C*Eterùm capitula synodalia venerabiliū consacerdotum nostrum, trium scilicet prouinciarum, sicut ibidem continetur.*) &c. Loquitur de Concilio Valentino, vt patet ex sequentibus, cui interfuerunt in vniuersum 13. aut 14. Episcopi, & inter eos tres Metropolitani, Remigius Lugdunensis, Egilmarus Viennensis, & Rodlandus Arelatensis, quorum tantùm nomina initio exprimuntur, cum nomine Ebbonis Gratianopolitani Episcopi. In quo Concilio capite 4. illa habentur quæ contra se dicta esse hac epistola Hincmarus agnoscit, tam de quatuor, quàm de 19. capitulis à se collectis.

In Africana & Arausica synodo.) Hæc est 2. synodus Arausicana, quæ etiam hodie extat. In Africa tria de hac re Concilia celebrata sunt, duo Carthagini, vnum Mileui in Numi-

dia, vt patet ex epist. 47. S. Augustini, vbi vnum vocat plenarium totius Africæ Concilium, quod dolendum est non exstare, sed eius quędam fragmēta citat Prosper in respons. ad Capitula Gallorum cap. 8. & lib. contra Collatorem cap. 10.

Veluti epistola Capitulorum extitit, quam venerabilis Ibas Episcopus suam esse in synodo denegauit.) Hic est Ibas Edessenæ ecclesiæ Episcopus, de quo in Concilijs, seu potiùs iudicijs ecclesiasticis Tyrio & Berithensi, & in Concil. Chalcedonensi actione 10. Item Baronius anno 448. qui epistolam quidem ipsius esse ait, sed negauit Ibas se dixisse hęc aut similia verba: Non inuideo Christo facto Deo, si voluero & ipse fieri possum. Et de eo crimine, audita testificatione clericorum Edessenę ecclesię fuit absolutus.

Tempore diuæ memoriæ Karoli Imperatoris, quando synodus pro cognita infidelitate Felicis est habita.) ms. infelicitate. Loquitur de Carolo Magno, & Felice Vrgelitano Episcopo. Agunt de eodem Felice eiusque errore Annales Francorum à Pithœo editi anno 79[illegible] Sigebertus in Chron. 793. Aimoïnus lib. 4. [illegible] 83. & 85. Ionas Aurelianensis lib. 1. de cul[tu] imaginum, & Paulus Aquilegiensis, qui con[tra] errorem eius librum scripsit, qui exstat t[o.] 4. bibliothecæ Patrum secundę editionis. Dam[]nata est eius hæresis in synodo Francofordie[nsi] quæ exstat to. 3. Concil. ad annum 794.

Et sic tandem subycciemus illa decem & no[]

ue[]

uem capitula.) Sic omnia exemplaria nostra, & Concil. Valentinum. Quare j. vitiosè legit decem & sex.

CAP. XVI.

AN *quia vobis à cana patrum fide.*) Sic c. id est antiqua, vt Gallicè vertit Chesneau, & eò accedit ms. quod pro à cana, legit, archana. j. substituit sana. Ita Sidonius Apollinaris carmine 2. Ætas cana patrum, id est prisca ætas, & Isidorus in glossis manuscriptis: Cana fides, antiqua senectus. Et ante hos Virg. 1. Ænead. Cana fides, & Vesta, Remo cum fratre, Quirinus Iura dabunt.

In conventu Episcoporum habito in territorio Tullēsi, in villa quæ dicitur Saponarias.) De hoc Concilio adnotaui suprà ad cap. 14.

Et in suburbio Lingonicæ vrbis.) Hæc synodus non exstat.

Quia non ex ipsis, vt non dicamus per ipsos, Synodo Capitula ipsa fuere prolata.) Sensus est non fuisse prolata, quasi ab ipsis profecta.

Timeo ne conniuere sit, hoc tacere.) Sic restitui ex orig. ipsius Cęlestini epist. 1. pro cohibere, j. substituit committere.

In villa Rothomagensis Episcopij quæ Melpsa dicitur.) Aliàs Melpha, vel Anelpha, siue Auelpha, vt in ms. j. Nelpha.

CAP. XVII.

DE *synodo sex prouinciarum Galliæ apud Trecas habita.*) Hæc synodus exstat to. 3. Concil. parte 1. parte autem 2. exstat epistola Adriani ij. responsoria ad hanc synodum, quæ inter ipsius epistolas est 9. Suprà verò cap. 11. huius libri posita est bona pars Synodalis epistolæ eiusdem Concilij Trecensis.

Per Actardum venerabilem Nannetensem Episcopum.) Sic & in tomis Concil. ms. hoc loco, & infrà aliquoties Acardum, interdum Accardum, Arctardum, & Artardum. Sed prima lectio communior est.

Nicolaus verò Papa gratanter suscipiēs quæ Hincmarus ei scripserat, de omnibus sibi satisfactum esse rescripsit.) Hæc epistola apologetica Hincmari bene prolixa exstat apud Baronium anno 867. Sed responsio Nicolai non exstat.

Dicentes ipsi Græci, quòd chrisma ex aqua fluminis Latini conficiamus.) Hoc sic intelligo, quòd nos Latini Chrisma ex aqua fluminis conficiamus. Vnde in editione Romana epist. Decretalium legitur: Quòd tamen Chrisma nos ex aqua fluminis conficere fallaciter arbitrantur. Miror Nicolaum Chesneau sic transtulisse, quasi Latini esset genitiuus cohærens cum dictione fluminis, addita in margine hac adnotatione: Flumen Latinum est Tybris. Nam & in refutatione decem calumniarum à Græcis obiectarum, quam post eam, quæ hîc citatur

tatur, Nicolai epiſtolam apponit Baronius, illud ſolùm dicitur: Quòd vtatur eccleſia Occidentalis aqua pro Chriſmate, omnium teſtificatione eſt manifeſta calumnia.] Certè non videntur voluiſſe Græci dicere totam eccleſiam Occidentalem vti aqua Tybris pro Chriſmate, ſed fluminis cuiuſcumque.

CAP. XVIII.

IN viſione Bernoldi rediuiui.) Huic viſioni Bernoldi de loco tenebroſo & altero lucido ſimilia ſunt quæ ſcribit V. Beda lib. 5. hiſtoriæ gentis Anglorum cap. 13. & Lupoldus Babenburgius de zelo veterum principum Germaniæ cap. 14. vbi ex Vincentij ſpeculo, & ex hiſtoria Francorum agit de Ludouico Pio Imp. in pœnis detento, petente auxilium à Ludouico Germanico filio ſuo. De quo & Sigebertus in Chron. an. 875.

Quia ſi inde certamen habuerint, citò de iſta pœna ero liberatus.) Id eſt, ſi certatim hoc egerint, ſicut in præcedẽtibus dicitur: Vt ibi quod rex mãdaret de pace ſtabilire poſſent, agereque certarent.

Itẽ de paſſione S. Dionyſij à Methodio.) &c. Hæc epiſtola exſtat apud Surium de vitis Sanctorum die 9. Octobris.

CAP. XIX.

DE coniecto Normannis dando.) Coniectũ gentis erat tributi à coniacendo

dictum,vt patet ex lib. 4. Capitulorum cap.69. & ex edicto Karoli in Carisiaco anno 861. Vide Glossarium Pithœi, verbo coniectum. Papirius Massonus lib. 2. Annal. Franc. in Ludouico Balbo hæc verba Flodoardi recitans, notat in margine: Coniectus significat annonam.

Ad filios quoque ipsius defuncti regis, Ludouicum & Karlomannum.) Hi sunt filij Ludouici Balbi ex Ansgarde priori coniuge: Ex posteriori, cui nomen Adeleidis, genuit Carolum posthumum, cognomento Simplicē. De illis & infrà meminit cap. 24. recensens litteras ad Hugonem Abbatem de eodem negocio. Sigebertus in chron. an. 880. filios ex concubina nominat. Verùm eos natos esse ex legitimo matrimonio docet Papir. loco iam citato.

Post obitum Ragenelini Episcopi.) Sic & infrà constanter c. 23. & 24. legunt ms. s. hoc loco Ragelini. j. vbique ferè Ragenelmi, quomodo & Papirius Mass. lib. 2. Annal. Francor. bis legit. sed c.23. in Bernone omnia nostra Rainelini, j. Rainelmi. Is est qui in catalogo Tornacensium & Nouiomēsium Episcoporum 37. vocatur Rancelinus, aut Raymelinus, & in subscriptione Concilij Suessionensis habiti anno 866. Remelinus, cui successit Hedilo.

CAP. XX.

ARduico Vesontionensi.) Ita c. & j. & infrà sequentibus capitibus omnia exemplaria, vel cū aspiratione Harduico. ms. hoc loco habent Radvico, quomodo c. legit super lineas,

lineas, & in Gallico.

Pro villa Deduciaco.) Sic ms. etiam infrà, sed ibi facit duas dictiones, j. hoc loco Dudiciaco, infrà Dudeciaco. In testamento S. Remigij constanter ab omnibus exemplaribus legitur integrum nomen Duodeciacus, quomodo & infrà hoc libro 3. cap. seq. villam Duodeciacam, etsi omissa vna littera in ms. legatur solummodo Dudeciaca. Sic & c. 26. in ms. bis legitur Dudeciaco, vbi j. priore loco habet integrè Duodeciaco, quomodo rursus omnia legunt lib. 4 c. 2.

Sed & de villa Nouiliaca.) &c. De hac suprà lib. 2. c. 17. & latiùs in fragmento Hincmari quod post finem huius operis adiecit Iacobus Sirmondus, quod videtur partem aliquam huius epistolæ continere.

Karolo quoque Ludouici Transrhenēsis filio.) Hic est Carolus crassus, filius regis Germaniæ, fratris Caroli Calui.

CAP. XXI.

AD Lotharium Italiæ regem, qui se, relicta vxore propria, cuidam feminæ copulauerat.) Hic est Lotharius de quo suprà ad cap. 13. Et rursum c. 20. videlicet Lotharij Imperatoris filius. Verùm Baronius ad annum 855. quo obijt Lotharius Imp. dicit eum, diuiso regno, Ludouico Italiam dedisse, qui & successit ei in Imperio, Lothario autem regnum quod in Francia possidebat, prærerquā Prouinciam, quam Carolo tradidit, & passim anno 868. hunc Lotharium adulterum, vocat regem

regẽ Gallię & Frãcorũ, & Sigebertus in Chron. dicto anno 855. dicit eum Lotharingiam tenuisse, & anno 862. quo Waldradam pellicem superduxit, vocat regem Lotharingiæ. Similiter Papirius Massonus lib. 2. Annal. Franc. in Carolo Caluo. Decessit, inquit, Lotharius Imp. relictis liberis Ludouico, Lothario, & Carolo. Hic Prouinciam habuit, secundus Leucorum & Mediomatricum terras, quæ priscum nomen in Lotharingiam mutarũt. Ludouicus rex Italiæ fuit.] Itaque pro Italiæ substituendum videtur Lotharingiæ.

Scripsit etiam quædam ad Adrianum Papam.) Inter Hincmari epist. à Cordesio editas vnica est ad Adrianum ij. Eiusdem Adriani ad Hincmarum duæ exstant tom. 3. Concil. 13. & 28.

Formoso sedis eiusdem (scilicet Romanæ) religioso Episcopo.) Intellige suffraganeo, vt exponit Baronius, eadem verba citans anno 891. quo idem Formosus, longè post obitum Hincmari, creatus est summus Pontifex, cùm antè esset Episcopus Portuensis. Sic infrà lib. 4. c. 6. tempore Stephani vij. scribit Fulco Iohanni cuidam Romano Pręsuli, quem Baronius anno 897. dicit vnum fuisse ex suffraganeis sanctæ Romanæ ecclesiæ. Idẽ intellige de Gauderico & Iohanne, de quibus mox sequitur.

Euangelium quoque Nazarenorum sibi ad transcribendum mitti petens.) Huius aliquotiens meminit S. Hieronymus, qui se illud ex Hebręo in Græcum Latinumque sermonem transtulisse scribit in libro de viris illustribus

bus in Iacobo. De quo vide Sixtum Senensem lib. 2. bibliothecæ sanctæ verbo Hebræorum euangelium. Sic enim alio nomine appellatur.

Vultado Biturigensi Archiepiscopo.) Is est qui ab Ebone fuerat presbyter ordinatus, de quo toties in superioribus, vt patet ex epistola Karoli regis ad Nicolaum Papam, quæ exstat inter Hincmari epistolas à Cordesio editas.

Immoni Nouiomagensi Episcopo.) Hic aliàs vocatur Himmo, & subscriptus legitur in Conc. Tullensi anno 859. Vocatur & Emmo & Emino, quem occisum à Nordmannis in vrbis suæ direptione anno iam dicto scribit Meyerus.

Prudentio Trecassino.) Hic in catalogo Trecensium Episcoporum est 37. obijt circa annum 864. vt est in Promptuario sacrarum antiquitatum Tricassinæ diœcesis, auctore seu collectore Nicolao Camuzat. Festum peragitur 9. lectionibus 6. Aprilis. Exstat in eodem promptuario sermo eiusdem hoc titulo: Sermo B. Prudentij Episcopi Trecensis de vita & morte gloriosæ virginis Mauræ. Scripsit quoque librum, quo eruditè confutat libellum Origenianis & Pelagianis erroribus refertum, quem Ioannes Scotus concinnauerat ex Gothescalci Orbacensis monachi scriptis. Ei successit Fulchricus, deinde Atulfus, siue Octulfus, de quibus infrà c. 23.

Æneæ Parisiorum, pro Rothado Suessonico.) Dedit & alias literas ad hunc Æneã pro Bernone clerico, quæ exstant apud Baronium

nium anno 912. & responsio Æneæ ad Hincmarum.

CAP. XXII.

IN *Synodo Episcoporum decem prouinciarum.*) Hæc est synodus Duziacensis in prouincia Remẽsi. Fragmentum epistolæ huius Synodi ad Hadrianum Papam. ij. edidit Ioannes Cordesius inter Hincmari epistolas. Meminit eiusdẽ Aimoinus lib. 5. c. 24. in fine: habita est anno 871. Exstat to. 3. Concil. parte 2. Et præcedit ibidem Concilium apud Vermeriam palatium habitum viginti Episcoporum, & in villa & palatio Attiniaco, anno 870. quod ex Baronio ibidem illegitimum, & latrocinale fuisse dicitur, & in eo ipsum Hincmarum Laudunensem iniustè depositum. Fuit fortè Hincmarus Remensis, (quem patet fuisse vehementem in omnibus suis actionibus, & maximum veteris disciplinæ assertorem) aliquanto seuerior in suum nepotem Hincmarum Laudunensem, defensorem, vt ait Baronius, iurium Romanæ ecclesiæ: sed & iniquum fuisse in eum docet in annalibus ad annum 870. & 871. Vnde pro Hincmaro Laudunensi est epistola 27. Adriani ij. & tres sequentes. Eiusdem reclamatio siue appellatio ad sedem Apostolicam exstat eodem to. Concil. post epistolam 111. Ioannis viij. & tandem in Trecensi Concilio, sub eodem Ioanne

ne viij. anno 878. suo pristino gradui dicit Baronius fuisse restitutum, & probat ex Adone in fine sui chronici. Verùm Aimoinus dicto libro c. 37. potiùs contrarium significat, dum ait: Ioannem Papam dixisse, vt Hedenulfus sua auctoritate ordinatus Episcopus, sedem suam teneret, & Episcopale ministerium ageret, & Hincmarus, si vellet, Missam cantaret, & partem de rebus Episcopij Laudunensis haberet. Certè Nicolaus Papa primus, etsi in litteris ad Hincmarum Remensem datis, quæ exstant tomo 3. Concil. eum in quibusdam reprehendat, in ea tamen epistola, cuius fragmentum citat Iuo in suo decreto par 14. c. 46. & Grat. 11. q. 3. cap. 102. Excellentissimus, præclarum ei præbet testimonium, dicens: Quapropter nunc beatitudini tuæ iniungimus, vt super hoc nostra auctoritate fretus, curam de his sumere studeas: Quia DOCTA DIVINITVS sanctitas tua valde nouit, aliud esse ex necessitate, aliud ex ignorantia, atque aliud quod ex studio delinquitur &c. Eumdem fuisse virum pium, & admodum litteratum testatur Meyerus in Annalibus Flandriæ 885. Facit quoque pro Hincmaro Remensi epistola eiusdem Ioannis viij. quam, quia deest in tomis Conciliorum, hîc adscribere placuit à. R.P. Iacobo Sirmondo ex bibliotheca S. Remigij priùs exscriptam.

Ioannes Episcopus seruus seruorum Dei Hincmaro Archiepiscopo Remensi. Quamuis de sanctitatis tuæ iudicio nihil dubitassemus: quia tamen carissimus filius noster Carolus inuictissimus Imperator, à nobis diligentissimè percunctatus, circumstantiam iudicij à beatitudine

tudine tua coëpiscoporumque suorum in Hincmarum dudum Laudunensem Episcopum prolati Apostolatui nostro retulit, agnouimus iustum fuisse omnino iudicium. Neque enim tantus Princeps nisi veritate fultum quicquam poterat affirmare. Vnde nefas esse duximus eius relationi non præbere fidei incunctanter auditum. Noli ergo iam nunc Ecclesiam Laudunensem viduatam & sine regimine pastorali dimittere, sed indifferenter electum, & de Laudunẽsis ecclesię clero virum idoneum, & in quo omnium vota consentiant, eidem ecclesiæ præfice prorsus Episcopum. Cui electioni volumus etiã Missum præfati piissimi Imperatoris interesse, vt sine secularium strepitu omni latere talis eligatur, qui aptus sacris canonibus esse modis omnibus approbetur. Optamus sanctitatem tuam in Christo bene valere. Data est Romæ Theoderico iussu Papæ Ioannis, & domni Caroli noui Imper. per manus Anastasij Bibliothecarij in Secretario Ecclesiæ S. Petri. Anno incarnationis Dominicæ DCCCLXXVII. Non. Ianuarij, Indictione IX. & delata est ab eodem Theoderico in ciuitate Remis Hincmaro Remorum Archiepiscopo eodem anno, & eadem indictione V. Idus Martij.

Et à Normanno in synodo accusatus.) De hoc videatur epistola Adriani 28. & 29.

Municipium Lauduni &c. ab exordio sui, postquam à Marcobrio prætore, vt produnt historiæ, conditum fuit.) De eadem re idem Hincmarus in opusc. LV. Capitulorum Cap. XVI. sic ait: Quod (nempe Castellum

lum Laudunense) sicut Eutropius antiquus historiographus dicit, auctore Marcobrio prætore conditum, ab exordio sui in paganismo inter ciuitates, vel prouinciales sedes nomẽ & locum non habuit.

Olim ab horno habita.) Sic ms. & originale. j. orno, quomodo legit m. lib. 1 c. 20. horno autem idem est quod hoc anno. Dicitur & hornus, a, um, vt fructus horni, poma horna, id est huius anni.

Licet ad tomum caput inclinet, qui eis non obedit, sed potiùs porrò obuias manus inferens.) Sic orig. & j. Phrasis est satis obscura, ms. thomum. Exemplar quo vsus est Baronius legit Thomam, & putat restituendum Romam. Pro porrò legit, Petro. In ms. obuians legitur. Est autem tomus propriè fragmentum libri abscissum, & pro ipso libro seu volumine imperfecto accipitur.

CAP. XXIII.

SYnodum apud Pistas agendam.) Intelligitur Cõcilium Pistense in loco qui Pistis dicitur ad Sequanam fluuium celebratum anno 863. sub Nicolao primo, quod exstat to. 3. Conciliorum in fine prioris partis. Vnde & suprà cap. 21. legitur in omnibus exemplaribus: ad Pistas in Sequana: hoc loco ms. Pestas legit, sed malè. Alio nomine Pisciacum & Pistæ dicitur quasi Pisciatæ, quia solet esse piscina totius Frãciæ, vt scribit Sebastianus Roulliard in sua Parthenia siue historia ecclesię Carnotẽsis cap. 12. nu. 9.

num. 9. Gallicè *Poissy*.

Waloni Mettensium præsuli.) Sic ms. sed j. Walæ, quomodo vocat eum Aimoïnus lib. 5. cap. 41.

CAP. XXIIII.

IN Parisiacensem parochiam.) Sic c. in Gallica translatione, pro quo facit quòd scribat ad abbatem S. Dionysij iuxta Parisios. c. in Latino & j. Pariacensem, ms. Parnacensem.

CAP. XXV.

MAgenardo Præposito.) ms. Agenardo.

CAP. XXVI.

VIro illustrissimo Eberardo.) m. Ebarardo j. Ebrardo per syncopen.

Rorico Normanno ad fidem Christi conuerso.) Hic Roricus diuersus est à Rollone Nordmannorum ductore, de quo chronicó Cameracense lib. 2. c. 29. qui ad fidem est conuersus & baptizatus an. 912. vt ibidem adnotaui.

CAP. XXVII.

IRmintrudi reginæ.) Hæc est *Caroli* Calui prima vxor, quæ ab alijs scriptoribus Hermentrudis appellatur, qua defuncta Richildim duxit.

Vt timentes conuenientiam, quæ dicimus:

Dimit-

Dimitte nobis debita nostra, sicut.) &c. Conuenientiam intelligit pactum, seu concordatum, aut iuridicam conuentionem. Respicit enim ad pactum orationis Dominicę,& ad c.13. regulæ S. Benedicti, in quo dicitur : vt conuenti per ipsius orationis sponsionem, qua dicunt: Dimitte nobis, &c.

Quantum periculosum malum, tam ipsa regina, quàm emptrix illa subierint.) m.periculum, j. quantum periculi malum, tam ipsa, quàm imperatrix illa subierint.

CAP. XXVIII.

CViusdam fratris Ragamfredi.) Sic m. hoc loco, & paulò infrà. s. Ragemfredi, j. Raganifredi.

Si verò ipse Comes hoc fieri negauit.) Sic ms. At j. Si verò Comes ipse hoc fieri non rogauit. Sensus esse videtur: Si Comes neget se fecisse.

Aut timore alicuius, vel hortamento de ipso presbytero.) Sic j. verùm ms. aut timore alicuius impulsu præsumant inde damnari, vel iuramento de ipso. &c.

Malos autem præsciuit tantùm, non prædestinauit, nec vt perirent sua præscientia compulit.) Sic. j. At ms. addit duas voculas(ad regnũ)hoc modo: Nõ prædestinauit ad regnum,nec vt perirent &c. Quæ sanè lectio vitiosa est, & pro ea dicendum fuisset, ad interitum.

CAP. XXIX.

D*E libro edito à se, qualiter Domini vel Sanctorum sint imagines venerandæ.*) Quòd si liber iste exstaret, tum clarè constaret, quid de hac re senserit Hincmarus. Certè, catholicè sensisse patet ex ipsius opusc. lv. Capitulorum contra Hincmarum Laudunensem cap.xxv. Quòd verò Matthias Illyricus ex eiusdem operis cap. xx. locum allegat, quo Hincmarus septimam synodum de imaginibus, quæ est Nicęna ij. damnare videtur: sciendum textũ Hincmari corruptè allegare, pro Cõstantinopoli substituendo Nicæę. Verba quæ allegat habentur in dialogo quarto Alani Copi c.18. Item apud Baronium to. 9. anno 794. At videatur integrum opus ipsius Hincmari, quod demum anno præcedenti 1615. Parisijs editum est, vbi sine vlla lectionis varietate, Constantinopoli legitur. Videatur item Alanus loco iam dicto, & cap. seq. & latissimè de his disserens Seuerinus Binius in notis ad Concilium Francofordiense to. 3.

CAP. XXX.

ANNO *Dominicæ incarnationis* DCCC.LXXXII.) Sic omnia exemplaria, & in hac re magis credendum auctori, quàm Sigeberto & Meyero, qui obijsse scribunt Hincmarum anno 885.

SCHO-

SCHOLIA IN LIBRVM QVARTVM.

Cap. I.

FVLCO vir valde nobilis.) Aliàs Folco, quomodo vbique ferè scribit m.

Marino Papæ delegans.) Hæc est vera lectio, quomodo & infrà concorditer legitur, etsi in m. recenti manu superaddita sit littera t, vt legatur Martino, & hunc faciunt Martinum ij. Sed legendum Marinus Baronius & Binius attestantur, asserentes perperam nominari Martinum secundum.

Pro defensione Frotharij Bituricensis Archiepiscopi.) Hic fuerat Burdegalensis Archiepiscopus, vt patet suprà lib. 3. c. 21. & infrà hoc eodem cap.

Ad quæ ille respondens.) Recensentur hoc c. decem & ampliùs epistolæ Stephani VI. Papæ, quarum nulla exstat in epistolis decretalibus, vel in tomis Conciliorum. Sicuti nec vlla exstat Fulconis, quæ hoc c. enumerantur octo vel nouem, & plures cap. sequentibus.

Quo, diuina vocatione, hominem excedente.) id est mortuo. Sic infrà c. 5. Tunc illis feliciter humana excedentibus. Sic chroni-

con Cameracense lib. 3. c. 19. Baldritus Episcopus hominem exiuit, id est mortuus est. Videatur quæ ibidem adnotaui.

Sed Odonis regis sui consultu.) Hic Odo, filius Roberti Ducis, fuit tutor regis Caroli Simplicis, posthumi Ludouici Balbi. Vide scholia infrà cap. 5.

Synodum conuocare apud Wangionem ciuitatem.) ms. Vangionem. Hæc alio nomine Wormatia dicitur à Sigeberto, & alijs. Vnde Luitprandus in libello de viris pontificũ in vita Stephani sexti, dicit eum iussisse synodum conuocari Wormatiam, & titulo Wormatiensis Concilij ponitur to. 3. Conciliorum parte 2. anno 890. Verba eius sic habent: Hic Herimannum Coloniensem Archiepiscopum, & Adalgarium Hamburgensem Archiepiscopum de Bremensi ecclesia contendentes, Wormatiam ad Synodum venire iussit, vbi Fulconi Remensi Episcopo vice sua commissa, causam eorum examinari mandauit.

Qui eorum vicariçatione perfuncti disceptandi & deliberãdi libertaté possideãt.) Sic c. At m. viricatione, quod s. mutauit in Iuriscautione, j. vicariatione, apud Baronium vicatione, in marg. pro vice. Eodem sensu in epistola S. Radegundis legitur apud Gregor. Turon. lib. 9. hist. Franc. c. 42. epistolæ vicarietate. Sensus est, qui ipsorum vicarias operas subeant, siue vt hodie loquimur, qui sint eorum procuratores cum plena potestate rem absolutè componendi. Sequitur enim.

Vt nullo vlterius tẽpore, precepta finitiua

ua sentẽtia, de hac re necessariũ sit vertere quæstionẽ.) Sic legunt c. & r. sed j. finitima. In ms. perfecta, pro percepta, & m. nectere pro vertere, quomodo etiam vtrumque apud Baronium legitur.

CAP. II.

Rodemiam videlicet.) Sic j. s. Rodennam, m. Todennam.

Imperatorem quoque Widonem coronatum eodem anno significans indictione decima.) Videlicet anno 892. quamuis statim à morte Caroli Crassi, id est ab anno (iuxta Reginonem & Baronium) 888. Imperium occupauerit, cùm esset dux Spoletanorum, & de eo tota vita sua cum Arnulfo & Berengario duce Foroiuliensi certauerit. Vtrumque, scilicet Widonem & Arnulfum, obijsse scribit Baron. anno 899. Sigebertus Widonem anno 901. Arnulfum 902. & Lambertum Widonis filium 903. Verùm certiùs hæc omnia Baronius, qui Lamberti Imp. obitum assignat anno 910.

CAP. III.

QVod si auderet, apostolicæ sedis sententiam reformidaret.) Sic c. & j. At ms. Quod si non audiret, apostolicæ &c. Verùm in m. recenti manu adiecta est negatio, non. Quare non est dubium, priorem lectionem veram esse.

Item scribit eidem Archiepiscopo (id est Formosus Papa Fulconi.) pro Berthario quodam presbytero.) Ita ms. c. & j. aliàs Vertario. c. in Gallico hîc, & infrà Berchario.

CAP. IIII.

QVæ tunc à Zendeboldo Arnulfi regis filio.) j. Zeudeboldo, quomodo & c. Sigebertus Zuendebaldum nominat. Erat autem filius Arnulfi ex concubina, vt habet idẽ Sigebertus in Chron. 896. vbi ſcribit eum à patre factũ regem Lotharienſium, & ab ijs peremptum an. 903. vel vt Regino, 900.

CAP. V.

ARnulfo regi Tranſrhenenſi litteras mittens, pro cauſa regis Karoli, quem paruulum adhuc vnxerat in regem.) Hic Arnulfus erat filius Carlomanni, qui Carlomãnus fuit filius Ludouici Germanici. Hic enim Ludouicus filius Ludouici Pij Imperatoris, dictus Germanicus & Tranſrhenenſis, frater Caroli Calui habuit tres filios, Carolomannum, Ludouicum, & Carolum Craſſum, qui fuit Imperator: cui patruo ſuo in regno potiùs, quàm imperio ſucceſſit Arnulfus. Vnde tam à Flodoardo, quàm ab alijs ſcriptoribus ſæpius rex appellatur, quàm Imperator. Videatur Baron. to. 10. anno 888. Hæc autem quę ſequuntur vſq; ad illa verba: Item ad eumdẽ regẽ, ſignificãs ei de fidelitate, &c. ponit Seuerinus Binius pro geſtis Concilij Remenſis celebrati anno 892. in quo Carolus ſimplex filius poſthumus Ludouici Balbi ex Adeleide, Frãcorũ regni legittimus ſucceſſor, à Fulcone Remenſi Archiepiſcopo

vnctus,

vnctus, reiecto Odone Comite Parisiensi, tutore eiusdem Caroli, qui titulum regni Francorũ ab obitu Caroli Crassi Imperatoris (qui teste Reginone, quẽ sequitur Baron. anno Domini 888. ex hac vita migrauit) tyrannicè vsurpauit. Sigebertus in Chron. an. 890. scribit Carolum Crassum ab optimatibus repudiatum, & in locum eius sublimatum prædictum Arnulfum, & Carolum obijsse anno sequenti: Addens, eodem anno 890. Francos, neglecto Carolo Ludouici Balbi puero vix decenni, regem sibi præfecisse Odonem filium Roberti ducis. Item in eadem synodo de Balduino Comite Flandriæ tractatum est, vt patet ex cap. 6. & 7. sequenti. Sigebertus prædicta refert ad annum 894. quo anno sic ait: Odone rege per consilium Francorum in Aquitania demorante, Franci puerum Carolum duodennem, Ludouici Balbi filium in regnum paternum reuocant, & Remis à Fulcone Archiepiscopo in regem benedici faciunt. Et anno 899. Odo rex Francorum moritur, obtestans primates, vt Carolum in regno reciperent. Quod pluribus declarat ad eumdem annum 899. Meyerus.

Quòd Aschericus ipse.) Sic c. r. & j. sed m. Addericus, pro quo s. clericus, quomodo in Baronio legitur to. 10. anno 892. & in Papir. Massono.

Filiorum Godfridi.) ms. Papir. Goffridi j. Gosfridi.

Quatenus tam de me, quàm etiam de sede Remensi, mercedem dignetur habere.) Ita r. ms. exemplar Baronij, & j. quod legit de

ſede, cùm alia omittant (de) vt ſit dictum phraſi Gallica *mercy*. id eſt veniam & indulgentiam dare, aliàs legitur memoriam, quomodo vertitur in Gallico.

CAP. VI.

FRothero Archiepiſcopo.) Sic r.& j. Atms. Flothero Verùm illã lectionem præferimus, quia intelligi videtur Frotharius Bituricenſis Archiepiſcopus, de quo ſuprà cap. 1. & lib. 3. c. 21. quique in tabulis Democharis etiam Froterius vocatur, & ſubſcripſit ſynodo Sueſſionenſi habitæ anno 866. & Trecaſſinæ anno 867. vbi modò Frotarius, modò, addita aſpiratione, Frotharius nominatur.

Roſtagno Arelatenſium Præſuli.) Hic ſine dubio is eſt, qui ſuprà lib. 3. c. 21. Rothſtanus appellatur.

Pleonico Archiepiſcopo Tranſmarino.) Hic eſt qui numero 19. in catalogo Archiepiſc. Cantuarienſium vocatur Pleimundus.

Ad tractandum de peruaſione Balduini.) Inuaſerat hic Balduinus Flãdriæ Comes monaſteriũ Bertinẽſe ex donatione Caroli Simplicis, de qua re, ex Folchardo & Ioanne Iperio Molanus in Nat. SS. Belgij die 9 Septẽb. & 17. Iunij.

Abbatiã quamdã in huius Hetilonis parochia ſitã.) Intelligit Ciſoniũ in diœceſi Tornacẽſi, de qua ſuprà cap. 1. quæ ſita dicitur in parochia Herilonis Epiſcopi Nouiomẽſis, quia vt ad cap. 5. libri 1. adnotauimus, Tornacẽſis & Nouiomẽſis eccleſia ſexcẽtis annis vnitæ fuerunt.

Quod

Quod impetratum à Romana detulerat vrbe.) S. Euerardus Marchio, vt est suprà cap. 1. huius libri, corpus S. Calixti Papæ & martyris à Romana sede impetrauit, sed fieri potuit, vt demum filius ipsius Rodulfus, de quo hîc est sermo, inde detulerit. Scribunt tamen Iacobus Meyerus in Annal. Flandriæ, & Ioannes Molanus in Natal. SS. Belgij die 14. Octobris, beati Calixti reliquias Cisonium allatas per Euerardum loci fundatorem anno 854. Addit Molanus eas Remis esse, quò delatas fuisse scribitur infrà cap. 8. In Epitaphio autem feretri Cisoniũ delatas legitur anno 855. Quare falli videtur Sigebertus, vel quisquis hoc Sigeberto adiecit anno 884. Hoc tempore Rodulfus quidam corpus sancti Calixti Papæ & Martyris, à Romana vrbe in Franciam transfert.

Præmissi Otfridi.) Sic nominatur infrà c. 11. in omnibus exemplaribus, & in tabulis Democharis, atque in Chronico Cameracensi lib. 1. c. 64. Suprà tamen hoc cap. ms. legit Etfredus. j. Otfredus.

Auxilium sibi veniæ flagitantes ab ipsa.) j. omittit veniæ, fortè legendum venire.

CAP. VII.

Ex Synodo Remis habita Dominicæ incarnationis anno DCCC.XCII. arguit eũ.) Hæc est Synodus Remẽsis in qua Carolus Simplex filius Ludouici Balbi in regem Francorum vnctus est, de quo suprà notaui ad cap. iiij.

Et

Et alium ad libitudinem suæ voluntatis instituere.) Hoc est, vt infrà loquitur c. 20. pro libitu suæ voluntatis. t. & j. hoc loco legunt libidinem, eodem sensu.

CAP. VIII.

AB ecclesia tituli S. Agricolæ.) Hæc hodie est S. Nicasij.

CAP. IX.

HI scilicet, Gibrianus, Helanus.) &c. Sic ms. Verũ Helanus in m. alia manu additus est, cùm esset omissus. At c. in Latino & Gallico, & j. pro eo legunt Tesanus. Vtriusque meminit Ioannes Molanus in additione ad Vsuardum. Illius 8. Maij his verbis: Remis depositio sancti Gibriani confessoris, in ecclesia sancti Remigij quiescentis. Huius 7. Octobris: In pago Remensi, vico, qui vocatur Buxiolus, depositio sancti Helani presbyteri & confessoris. Eumdem S. Helanum habet hoc die Petrus Galesinius in suo Martyrologio, ex tabulis Sanctorũ ecclesię Remensis,& vtrobiq; sine vlla varietate Helanus appellatur, sicut & in Natal. SS. Belgij Molani die 3. Decẽbris, vbi distinctè recenset Helanum, Tresanum, Germanum, & Veranum. De ætate horum Sanctorum hæc scribit Sigebertus in chron. anno 509. Gibrianus Scotus cum fratribus & sororibus in Galliam peregrinatus, vrbem Remensem vita & morte sua illustrat.

Fra[n]

Francla.) Sic c. r. Sed ms. Franda, j. Frauda.

CAP. X.

De historia interemptionis seu martyrij Fulconis videatur Molanus in Natalibus SS. Belgij 17. Iunij, ex chronicis Bertinensium. Fuit occisus anno 900. vt ibidem dicitur, & consentiunt Sigebertus, Iacobus Guisius, Meyerus, Baronius in annalibus, & alij, idque ex eo probatur, quia, vt patuit suprà in fine libri tertij, Hincmarus obijt anno 882. & Fulco sedit annis 17. tribus mensibus, & decem diebus, vt habet hoc loco epitaphium. Quare fallitur Nicolaus Chesneau dum in Gallica sua editione notat in margine eum obijsse anno 903. Idem probatur ex c. 17. infrà. Nam cùm successor eius Herìueus, vt est in chronico auctoris, obierit anno 922. die 2. Iulij. & sederit, vt ibidem dicitur, annis 22. demptis diebus 4. oportet eum ordinatum fuisse die 6. Iulij anni 900.

Explorantesque quomodo à metatu suo ad regis colloquium.) &c. Sic omnia exemplaria. Sensus est, quomodo à loco in quo metari solet, vel ex hospitio suo, proficisci soleret. Vnde dicitur infrà. Ceteri qui superfuere, iis qui ad hospitalia remãserant. &c. Vtitur eadẽ voce metatus infrà c. 15. vbi significari hospitiũ ex eo patet, quia quod ibi dicit: Ad metatum suum deduxit, in chronico suo dicit: Duxit eum ad hospitia sua. Item eadem voce usus est suprà lib. 1. c. 20. & lib. 2. c. 3. vbi vide scholion. Quare non rectè, reclamantibus omnibus

omnibus exẽplaribus, s. vult corrigi: Quot in comitatu suo. Voce metatus vtitur freqūẽter Gregor. Turon. in hist. Francorum, vt lib. 3. cap. 8. Ad metatū regressis. c. 15. in metatu eius. Lib. 5. c. 15. Recedente verò rege ad metatum suum, item ibidem c. 39. Lib. 7. cap. 29. bis. Lib. 8. c. 2. Ad metatum nostrum aduenit. Quod postea dicit: In mansione mea, id est domicilio &c.

CAP. XII.

ET sā̃cti Remigij benedictione recepit.) Hoc enim tributum est meritis S. Remigij, quòd is qui corporis eius translationẽ honorauerat, nō amitteret quod ei furto fuerat ablatū.

CAP. XIIII.

COnuentus deniq; Synodales sæpe cū coëpiscopis suæ diœceseos habuit.) Nominatim duos, vnum anno 909. sub Sergio iij. Papa in pago Suessonico apud Troslegium, de quo infrà c. 16. vbi ms. legunt Trosleium, & omnia exemp. c. 19. & 21. Vtroq; enim nomine locus appellatus invenitur, vt illa appellatio sit integra, hæc per abbreuiationem, sicut Herìueus & Herueus. Huius acta summatim ex Baronio habentur to. 3. Conciliorum parte 2. Alterum anno 921. De quo auctor noster in suo chronico, & Seuerinus Binius post synodū ibidẽ celebratam sub Seulfo, de qua infrà c. 19.

Post bellum quod Robertus Comes contra eos Carnotenus gessit.) *Sic omnia exemplaria, quod Gallicè rectè vertit* vers *Chartres*, id est versus Carnotum. Vnde s. Carnotenus mutauit in Carnototenus. Quomodo autem Rollo dux Normannorum Car-

no-

otum obsidens, miraculosè ab vrbe repulsus
ierit sub annum Domini 908. per camisiam
u interulam B. Mariæ virginis latè describit
iomate Gallico Sebastianus Roulliard in sua
storia ecclesiæ Carnotensis cap. 7. nu. 5.

Fidem Christi suscipere receperunt.) a c. & j. Sed ms. Baron. Papir. & auctor ipse Chron. ceperunt.

Insuper etiam Romanum Pontificem per eiuscemodi negocio consulere stu- uit. Ad cuius consulta.) &c. Rescriptum annis ix. Papæ ad Heriueum Archiepiscopũ ijs quę circa Nordmannorum conuersionem cienda forent exstat apud Baro. to. 10. anno 5. & to. 3. Concil. par 2.

CAP. XV.

Equenti verò anno.) &c. Deinceps an- norum numerus, quem margini adieci, sum- us est ex Chronico nostri Flodoardi, quod Pi- œus edidit inter 12. auctores coëtaneos.

Propter Haganonem consiliarium suũ.) a j. & c. in Latino & Gallico, m. verò Hago- em, ex quo s. fecit Hugonem. Sed eam quam tinuimus lectionem veram esse constat ex au- ore in dicto chronico, vbi constanter ita legit ultis locis. Aliam causam derelicti Caroli re- s indicat Sigebertus in Chron. anno 920. his erbis: Robertus dux frater Odonis regis, ap- tens regnum Frãcorum contra Carolum, in- uietabat Franciam, eiusque instinctu omnes enè primores Franciæ aduersabantur Carolo.

CAP.

CAP. XVI.

DE *Erlebaldi Comitis excommunicatione.*) Ita perpetuò legit j. Alioqui varia est lectio etiam in eodem exemplari. ms. in titulo legit Heriboldi, mox in textu m. Herlebaldum, & postea Erbebaldus, s. Heribaldus. Legitur & Erebaldus, Ereboldus, & Erleboldus. Ex fine autem capitis nota eum absolutum fuisse ab excommunicatione post mortem.

CAP. XVII.

TErtia die scilicet postquam Robertus rex factus fuerat.) Factus erat rex die vltima Iunij 922. Hic Robertus, frater Odonis regis, eodem anno, vt scribit Odorannus, & Sigebertus, auxilio Lothariẽsium, apud Suessionem interfectus est. Sed magis auctori nostro res sui temporis scribenti credendum, qui anno seq. 923. interfectum scribit in suo Chronico.

CAP. XIX.

VItam finisse.) Obijt Seulfus anno 925. expletis in Episcopatu annis tribus, & diebus quinque. Ita auctor in Chronico. Cui conforme est quod de eo legitur infrà cap. 35.

CAP. XX.

ROdulfus igitur rex.) De hoc Rodol-

ſo ſcribit Meyerus anno 890. Eodem anno Burgundiones, Rodulpho Ricardi ducis ſui filio, diadema impoſuerunt, regemque ſibi conſalutauerunt. Hic igitur Rodulfus, filius Richardi Marchionis præfecti Burgundiæ, erat rex Burgundiæ, quem Franci, occiſo in prælio Roberto rege, ſocero ipſius anno 923. nolentes redire ad Carolum Simplicẽ, ſibi regem elegerunt, rexitque regnum Franciæ per duos annos, vt ſcribit Sigebertus, dicto Carolo in cuſtodia apud Peronam detento. Verùm ex cap. ſequentibus conſtat eum regnaſſe in Francia vſque ad annum 936. quo obijt, vt eſt infrà c. 26. Obijt autem 18. Cal. Iunij, atq; ita regnauit annos 12. Quod cõforme eſt Roberto Gaguino, Paulo Æmilio, & alijs multis. De hoc ita ſcribit lib. 2. Annalium Papirius in Carolo Simplice: Rodulphus Richardi filius in matrimonio habebat Emmam Roberti filiam, & Heribertus aliam eius filiam duxerat, ſocer generique & Hugo filius, auctoritate & gratia, atque opibus multum poterant.

CAP. XXI.

Heribertus Karolum de cuſtodia, in qua eum detinebat, eiecit.) Dolo enim Heriberti captus fuerat anno 923. poſt occiſum Robertum, & liberatus è carcere anno 927. ſed anno ſequenti iterũ in cuſtodiam redactus, in qua obijt anno 929. Hæc ex auctore in chonico. Habet his conformia Sigebertus, ſed fallitur in tempore, dum ſcribit anno 924. eum in cuſtodiam Peronæ à Comite Heriberto detruſum ob

necem

necem Roberti Ducis ab eo perempti. Et anno 926. Carolus rex Francorum ſub cuſtodia Heriberti exul & martyr moritur. Similiter in tempore fallitur, dum ſcribit an. 928. Ludouicum filium Caroli in Franciam eſſe reuerſum, cùm id demum factũ ſit anno 936. poſt obitum Rodulfi regis Burgundiæ.

CAP. XXIII.

NEc nõ & Arnaldo.) Sic j. alia Arnoldo. Similiter in ſequẽtib⁹ nũc Artoldus, quomodo ſæpius c. & j. nunc Artaldus, quomodo frequẽtiùs ms. legũt. Itẽ Sigeboldus & Sigebaldus, &c. & infrà c. 33. Deroldus & Deraldus.

CAP. XXIIII.

De ordinatione domni Artoldi Epiſcopi.) Hæc facta eſt anno 931. & obijt anno 961. pridie Calend. Octobris, vt habet auctor in Chron. atque ita conſtat 30. annis eccleſiam gubernaſſe.

CAP. XXV.

SYnodus ſeptem Epiſcoporum apud S. Macram.) m. Magram. s. Machram. In to. 3. Concil. ponitur anno 935. ſub nomine Concilij Rhemenſis, cùm ſit pagus quidam eiuſdem diœceſis, alio nomine *Fiſmes* dictus, vt annotauit Nicolaus Cheſneau. De paſſione au-

tem

tem S. Macræ virginis habes infrà c. 51.

CAP. XXVI.

LVdouico Karoli filio, quem rex Alstannus auunculus ipsius nutriebat.) r. Alstanus, j. Alstranus. In catalogo regum Angliæ apud Ioannem Carionem Adelstanus nominatur: Meyerus Atelstanum vocat. Est autem hic Ludouicus Caroli Simplicis filius, dictus Transmarinus, quia trans mare apud regẽ Angliæ fuerat enutritus, eò quòd matrem haberet filiam regis Anglorum.

Quod pater eius (scilicet Carolus Simplex) S. Remigio tradiderat.) Id est monasterio S. Remigij, vt patet ex verbis sequentibus. Sic & infrà cap. seq. & alibi accipitur.

CAP. XXVIII.

HVgo princeps, filius Rotberti.) Hic infrà c. 35. 36. & alibi vocatur Hugo Comes, qui dictus est Hugo magnus, Comes Parisiensis, & dux Aquitaniæ, filius Roberti Andegauensis & Parisiensis Comitis, qui in regem fuerat electus, de quo suprà c. 17. Vocatur idem Hugo Dux Francorum, qui Ludouico regi Francorum, filio Caroli Simplicis rebellauit, obijt autem anno 956. Hic ex vxore Aurea, quæ filia erat Henrici j. Aucupis, & soror Othonis primi Imperatoris, quam alij Hauidem nominant, genuit Hugonem Capetum postmodum Franciæ regem, qui extincta stirpe Caroli magni, regnum

Francorum obtinuit. Historia describitur apud Aimoïnum lib. 5. de gestis Francorum c. 44. & 45. Erat autem dictus Robertus frater Odonis Regis, vxorem habens sororem Heriberti potentissimi Comitis Aquitaniæ & Veromandiæ, de quo hîc est frequens mentio. Vnde Sigebertus in Chro. anno 949. Hugonem Heriberti filium vocat nepotem Hugonis Magni, sicuti & auctor noster in Chro. 943.

Mihi quoque ecclesiam Colmisiaci vici abstulit.) In Chronico suo anno 940. ait: ecclesiam quam regebam in Culmisciaco. Vnde constat eum aliquando rectorem seu pastorem fuisse loci illius, cuius frequenter meminit in hac historia. Variè autē hoc nomen scribitur, vt adnotauimus ad lib. 1. c. 12.

CAP. XXX.

ALtimontem castrum occupant.) Sic integrè scribitur: at r. & j. plerumque Almontem legunt, tam suprà, quàm infrà.

Postea ceteri quoque filij Heriberti Comitis recipiuntur à rege.) Papirius Massonus lib 2. Annal. Francor. de isto Heriberto Comite sic scribit: Liberos reliquit, Heribertum, Hugonem illegitimum Rhemorum pontificem, Odonem, Adelbertum, & filiam vnicam Arnulphi Flandri vxorem.

Amblicum castrum cepit.) Ita j. c. Amblecum. ms. Amblidum, Gallicè *Ambly*.

CAP.

CAP. XXXI.

VT filium ipſius, & filium fratris ſui ſuſcipiens idem præſul.) Ita c. in Gallico & Latino, & j. ſed aliud exemplar, & ms. & auctor in Chronico, vt filium hominis ipſius &c.

CAP. XXXII.

MOnaſterij S. Benedicti abbatem.) Sic omnia exemplaria. Quare non rectè s. ſcripſit S. Remigij pro Benedicti. Vt autem adnotauit Nicolaus Cheſneau intelligit abbatē S. Benedicti ad Ligerim in diœceſi Aurelianenſi.

Regina Gerberga nuper ad Othonem regem fratrem ſuum legationem direxerat.) Hæc Gerberga ſoror Ottonis primi Imperatoris ſiue regis, (Sic enim ſæpe ab Hiſtoricis nominatur, quòd benedictionem Imperialem, non acceperat, ſicuti nec Henricus Auceps pater ipſius) hæc inquam Gerberga fuerat vxor Giſleberti ducis Lotharingiæ, quo interfecto, eam duxit vxorem Ludouicus rex Francorum, vt ſcribit Sigebertus in chron. anno 943.

CAP. XXXIII.

REmenſem cum Hugone præſule, quaſi mox capturus, aggreditur vrbem.) ms. poſt dictionem præſule addunt: & Theobaldus quidam, quod abeſt à ceteris, & à Chronico, nec videtur illud admittere orationis constructio.

Defuncto Deraldo Ambianensium præsule Tetbaldus quidam.) Sic c. & r. sed ms. vitiosè Derordo. j. & c. in Gal. Deroldo, quomodo & infrà bis c. 35. conformiter in omnibus exemplaribus. Pro Tetbaldo m. habet Teobaldus, ex quo s. fecit Theobaldus, quomodo ms legit c. 37. In tabulis Democharis legitur Deraldus, quem sequitur Raimboldus, postea Theobudus. Auctor in chronico Deroldum & Tetbaldum legit.

CAP. XXXIIII.

PRæsente quoque Brunone abbate, regis Othonis fratre.) Ita etiam auctor in chronico, c. legit Brimone, & Gallicè vertit *Brimon*, quomodo etiam legi potest in m. sed infrà c. 35. apertissimè legitur Brunone, quamuis & ibi in Gallico vertatur *Brimon*. Verũ placet alia lectio, quia de eo omnino loqui videtur, qui paulò post hęc tempora factus est Archiepiscopus Coloniensis, succedens Wicfredo, anno 953. vt habet auctor in chronico, & Sigebertus: qui ab omnibus Bruno appellatur, fuitq; frater Otthonis primi Imp. Henrici Aucupis Imp. filius.

Missis quoque duobus ad eum deducendum Episcopis.) Videlicet Adalberone & Goslino, vt c. sequenti dicitur in libello Artoldi, & exprimit auctor in chronico.

Ex diœcesi Treuirensi atque Remensi.) Sensus est, fuisse in illa Synodo Mosomensi vtriusque diœcesis Episcopos, quod c. in Gallico non est assecutus. Nam auctor ipse in chronico

nico ita ſcribit: Anno 948. Synodus prædicta celebratur in eccleſia S. Petri ante proſpectum Caſtri Moſomi à domno Rotberto, ceteriſque Treuerenſis diœceſeos Epiſcopis, & aliquibus Remenſis.

Capitulum XIX. Carthaginenſis Concilij de accuſato & accuſatore.) Videtur intelligi Capitulum 9. & 10. Concilij tertij Carthaginenſis. Pro quo facit quod infrà c. 35. legatur nonum decimum, vbi facilè omitti potuit coniunctio &.

CAP. XXXV.

De ſynodo apud Engulenheim congregata.) Habita eſt 7. idus Iunij 948. in eccleſia B. Remigij honore dicata, vt eſt in chronico auctoris, vbi etiam recenſet nomina eorum qui interfuerunt numero 31. Regino lib. 2. chronicorum ſcribit interfuiſſe Epiſcopos 34. Tomo 3. Concil. parte 2. ſubſcripti leguntur 31.

Denique poſtquam domina noſtra regina Laudunum, propter abſolutionem domni regis, reliquerat.) Senſus patet ex ijs quæ dixit auctor ſuprà c. 32. Hugo enim princeps, dictus Magnus, ipſum regem Ludouicum tenebat ſub cuſtodia, ipſaque regina Gerberga, eidem Hugoni Laudunum reddiderat, vt reciperet Ludouicum regem. Neque enim aliter abſolutio, id eſt liberatio eius potuit obtineri, vt ait in chronico 948.

Post quarum litterarum recitationem.) &c. Sequentia omnia vsque ad finem capituli, & duo capitula sequentia, etiam quo ad verba, eadem sunt in chronico, anno iam dicto.

Lectis capitulis de huiuscemodi calumniatoribus.) Intelligere videtur Capitula concilij Carthaginensis, vel Capitula Caroli Magni & Ludouici Pij, in quibus tamen hoc non reperio.

Artaldo verò præsuli, qui omnibus se synodis præsentem exhibuerat.) Multæ enim synodi pro hac causa congregatæ fuerunt, vt patet partim ex superioribus, partim ex Chronico auctoris, & to. 3. Concil. parte 2. videlicet Virdunensis, anno 947. Mosomensis 948. idibus Ianuarij, Engelenheimensis 948. septimo idus Iunij, de qua hoc cap. quæ ceteris fuit celebrior. Postremò Romana 949. in qua Agapitus Papa ij. damnationem Hugonis Episcopi apud Engelenheim factam confirmauit.

Ceteris quoq diebus synodi tractata sunt quædam necessaria. de incestis cōiugijs.) &c. Hæc videre est in actis & canonibus decem huius concilij, quæ edita ab Henrico Canisio, adiecta sunt ad finem 2. partis tomi 3. Concil. per Seuerinum Binium. Deest tamen ibidem canon de incestis coniugijs.

CAP. XXXVI.

FErè quadringentos homines interfecerint.) Ita c. in Gallico & Latino, & j.

Verùm

Verùm ms. quadraginta, quomodo legit auctor in Chronico ad annum 948. quo hęc gesta sunt.

Winefredo Morinensi.) Ita ms. hoc loco, sed infrà Huicfredus. c. in Gallico vtrobique *VVinefrede*, sed in Latino Wifredus, sicut & j. In Chronico auctoris duplex quoque lectio est, Vincfredus & Wicfredus. In Chronico manus. Morinensi Wycfridus appellatur Integra dictio videtur esse Winefredus, ex qua per cõtractionẽ factum est Vincfredus & Wicfredus. Quo posteriore nomine viuebat eodem tempore Coloniensis Archiepiscopus, qui & Wicfridus nominatur infrà cap. 42. vbi m. legit Hincfridum, quod s. mutauit in Huicfridum.

Cap. XXXVII.

INsistente præcipuè Luitdulfo capellano regis Othonis.) Hæc vera & integra lectio omnium exemplarium, sed infrà variant. Nam c. Lindulfus, m. Ludulfus. In chronico Luidulfus & Laudulfus. Est autem sermo de Othone I. eius nominis Imperatore, qui & Otto magnus dictus est, propter celebres bellorum eius victorias, vt ait Lupoldus Bebenbergius lib. de zelo veterum principũ Germaniæ. cap. 2. c. infrà Odonis legit. Nam interdum promiscuè pro eodem vsurpantur Ottho, Otho, Odo, Ado, & Vdo.

Nomine Adelonus.) Ita c. & j. sed ms. Adelonius. In Chronico Adelomus, Gallicè vertitur *Adeloin*.

Acta

Acta Synodi Inghelheimensis, de qua suprà cap. 35. & Treuirensis, de qua hoc cap. & præcedenti, approbauit Agapitus Papa ij. habito Romę concilio ad S. Petrum, confirmans damnationem Hugonis Episcopi, & excommunicationem Hugonis principis donec Ludowico regi satisfaciat, vt testatur auctor in chronico anno 949. Quod chronicon vlterius extenditur quàm hęc historia. Pertingit enim vsque ad annũ 966. Porrò Artaldus obijt anno 961. pridie Kalendas Octobris, vt est in eodé chronico, & sequenti anno successit ei Odalricus.

CAP. XXXVIII.

IN honore Mariæ, vel S. Petri construxisse traditur.) s. rectè notat in margine, vel, poni pro, &. Quod & alijs quibusdam locis contingit, præsertim in summarijs capitũ.

CAP. XXXIX.

DE *Sancto Balderico Abbate.*) De hoc Ioãnes Molanus in additionibus ad Vsuardum die 16. Octobris: In monte Falconis, beatissimi Baldrici confessoris, cuius vita crebris miraculis declaratur.] De eodem Arnoldus Wion lib. 3. ligni vitæ in martyrologio suo monastico, ad eumdem diem, & Ioannes Trithemius de viris illustribus ordinis S. Benedicti lib. 3. c. 152.

CAP. XLI.

DE *villa VVaslicia.*) Sic r.m. & j. quæ videtur vera lectio, pro quo s. Vaslicia. c. auté Wasticia. In Gallico auté hoc loco vtrumq; ponitur, *Walslice*, *ou Valliche*, sed infrà semper *Walslice*.

De

De ſede ſcilicet vrbis Virdunenſis S. Vitonus, & S. Agericus.) Vterque fuit Epiſcopus illius ſedis, ille octauus, hic decimus in tabulis Democharis. De illis enim ſic habet: 8. S. Videnus, ſeu Vitonus, eligitur 502. in Cõcilio Aurelianenſi primo, tempore Clodouei. 10. S. Agericus eligitur 554. Videndus de his Richardus de Waſſebourg Archidiaconus Virdunenſis lib. 2. Antiquitatum Gallię Belgicæ, quod opus Gallicè cõſcripſit, qua lingua nominantur *Sainct Venne, & S. Agry.*

Et ſanctus Roduicus de Waſloio.) c. Rodincus de Vaſloio.

Pro villa Gerlanimonte, ſuper Moſellam coniacente.) Sic r. c. & j. ſed ms. Gelani, quomodo & cap. ſequenti tum in titulo, tum in textu legitur etiam in c. ſed m. ibi Gelani. c. & s. Gellani.

Ad quam villã dum ſanciẽdi ſibi cauſa.) Sic c. & j. At ms. ſaciendi. Gallicè vertitur, cauſa accipiendi poſſeſſionem, quod Gallicè dicimus, *ſaiſir* & *ſaiſine*, id eſt poſſeſſio. Quod rectè Latinè dixeris ſancire, id eſt cõfirmare, quia poſſeſſio confirmat rem acquiſitam.

CAP. XLIIII.

SAnctarum Bouæ ac Dodæ.) Agit de his Ioãnes Molanus in additionibus ad Vſuardũ die 24. Aprilis his verbis: Remis ciuitate, ſanctarũ Bonæ & Dodę. Ex quo, vt apparet, Baronius tranſſcripſit in Romanũ Martyrologiũ ad eũdẽ diem. De ijſdem Petrus Galeſinius, Felix, &

Arnoldus

Arnoldus Wion in ſuis martyrologijs, omnes in eo corrigendi, quòd legant Bona pro Boua. Nam hanc eſſe veram lectionem omnia noſtra probant exemplaria, tam ſuprà cap. 38. quàm hoc cap. Sic & ſuperiùs cap. 20. legimus Bouonem Catalaunicenſem Epiſcopum, quod non rectè s. mutauit in Bauonem, et c. in Bononem. Adde quòd hęc eadem Sancta lib. 2. c. 10. Boba nominatur in omnibus exemplaribus. Solet autem b in v mutari, aut contrà, vt Bibiana, Viuiana, Iobita, Iouita.

CAP. XLVI. & XLVII.

DE *domno Guntberto, & ipſius vxore Berta.*) Variè ſcribitur hoc nomen in exemplaribus, ſed hæc frequentior eſt, vel per o Gontbertus. Integra pronunciatio eſt Gondebertus, quomodo legitur ſuprà lib. 1. cap. 4. in fine, vel Gundebertus vt lib. 2. ç. 10. Hîc verò ferè Guntbertus vel Gontbertus, ſed ms. in titulo cap. 47. Gombertus, quo nomine exſtat vitæ ipſius hiſtoria in vitis Sanctorum Gallicè editis per Pariſienſes die 29. Aprilis, vbi narratur fuiſſe frater Niuardi Remenſis Epiſcopi, quod iam dicto cap. 10. teſtatur etiam Flodoardus. Idem autem videtur eſſe de quo Molanus in additionibus ad Vſuardum 23. Nouembris: In territorio Remenſi, ſancti Goberti Confeſſoris. Sed obſtat quòd S. Gontbertus martyr obierit, ſicut & S. Berta. De qua Sigebertus in Chron. anno 661. S. Bertha martyr & Abbatiſſa ſanctitate claret in Gallia. Exſtat eius vita, in vitis SS. Gallicè editus à Doctoribus Pariſ. ad 1. diem Maij.

CAP.

CAP. XLVIII.

DE duabus ecclesijs Sancti Hilarij Remis.) Hæc est communis & frequentior lectio: sed m. hoc loco Hillari, & in indice Capitulorum Hilari. Quomodo Baronius Romanum pontificem S. Leonis magni successorem, Hilarum vocat, qui frequentiùs Hilarius nominatur.

Quòd vocaretur Merolilanus.) S. Merolilanus Scotus nunc Remis in ecclesia S. Simphoriani quiescit.

CAP. XLIX.

EIus labuntur humo intranea.) Id est intestina, quomodo legit ms. Gallicè *entrailles*, c. humi, sed altera lectio verior, vt dictum sit humo, pro in humo. Hæc autem pœna adulteræ constituta est à Deo Num. 5.

CAP. L.

COmpositionem fisco debitam, quam illi fredum vocant, à se fuisse reis indultā) Restitui fredum pro fretum, etsi hoc etiā modo legatur in excuso Gregorio Turonensi, cuius allegatur locus, sed & in multis alijs corrigendus, vt patebit, si quis ea, quę hîc refert Flododus, conferat cum loco eiusdē Gregorij. Certè Pithœus in glossario Capitulorum, verbo freda, & Iacobus du Breul in adnotat ad c. 17. lib. 5. Aimoïni citantęs eumdem Gregorij locū,

fredum

fredum legunt. Similiter ſemper numero plurali legitur freda in varijs diplomatibus, quæ exſtant in chronico Cameracenſi lib. 1. c. 37. 62. 76. & 107. & in litteris fundationis Prioratus S. Martini à Cāpis apud Pariſios datis anno 1060. ab Henrico 1. Francorum rege: in fredis. Exſtāt in Martinianis. In epitome tamen conſtitutionum Caroli Magni freta, pro freda legitur, in eo Capitulo, quod in libris Capitulorum à Pithoeo editis eſt 30. libri 3. vbi dicitur excepta freta, quę in lege Salica conſcripta eſt. Ad quem locum Vitus Amerpachius: Freta eſt, quam alioqui fredam & fredum vocant illa ſecula &c. Sed cùm exemplar ex quo impreſſæ ſunt iſtæ Conſtitutiones valde fuerit incorrectum, vix dubium eſt, quin ſit error librarij. Quid autem ſit fredum hîc indicatur, eſtque dictio Teutonicę originis pacem ſignificans, quam Germani dicunt, fred & frid, nos Teutones *vrede*. Fredas legitur tum alibi, tum in priuilegio Caroli Calui, quod exſtat in prōptuario Tricaſſino fol. 84.

CAP. LI.

B. Macra virgo ſub Rictiouaro Præfecto.) Sic legitur in c. & ij. hoc loco & in ms. cap. ſeq. vt ſit vna dictio. At ms. hoc loco Rictio Varo ſeparatis dictionibus, quod magis probat Baronius in notis ad Rom. Martyrologium 6. Ianuarij. Quo die agit de hac virgine etiam Vſuardus. Porrò Rictiouarus ſæuiſsimus fuit Galliarum præfectus ſeu pręſes ſub Diocletiano & Maximiano, ſub annū

Domini

Domini 300. Martyres sub eo passos complures recenset Baron. to. 2. Annal. anno 303. vbi miserandum eius quoque refert interitum.

CAP. LII.

DE *sanctis Rufino & Valerio martyribus.*) De his Baronius, Vsuardus, & alij in martyrologijs die 14. Iunij.

CAP. LIII.

SVbitò cernuatus cecidit.) Hæc est vera lectio, quam habent c. & j. Sed quia nō intellecta, idcirco in alijs exemplaribus est mutata. Vnum enim legit cernatijs. In m. legebatur conternatijs, at recenti manu correctum consternatus, quomodo scripsit s. Est autem cernuatus idem quod cernuus, id est, in partem anteriorē inclinatus, vel in caput ruens. Hinc ad illud Virgilij Æneid. 10. Erectoque incumbit cernuus aruo. ait Seruius: Cernuus equus dicitur, qui cadit in faciem, quasi in eam partem quam cernimus. Hinc & illud in hymno ecclesiæ: Tantum ergo sacramentum veneremur cernui.

FINIS.

VOCVM

VOCVM QVARVMDAM OBSCVRARVM, AVT BARBARARVM EXPLICATIO ORDINE

ALPHABETICO, QVÆ IN HIS QVATVOR LIBRIS Flodoardi continentur, siue sint ipsius, siue aliorum, quorum testamentum, vel epistolæ interseruntur. Quæ non sunt auctoris, ijs præponitur asteriscus.

A*BINDE*, pro inde, id est, ab eo tempore, vel ab eo loco. Vtraque enim significatione vtitur.

* *Acetabulum*, lib. 1. c. 18. in testamento S. Remigij accipi videtur vt Num. 7. vbi in Hebræo est scutella. Nomenclator Hadriani Iunij recenset inter mensuras liquorum, & capere dicit cyathum vnum & dimidium.

Æquiuocus, eiusdem nominis. Vide indicem nostrum vocum obscurarum in Chronico Cameracensi.

Alodis, idem quod alodium. Vide iam dictum indicem, & Glossarium Petri Pithœi in Capitu-

Capitularia, verbo Alode.

* *Amphibalum*. Vide ſcholia in cap. 18. lib. 1.

Atrium, cœmiterium. Gall. *l'atre*.

* *Beneficiare*, in beneficium dare.

Blattea, purpurea. Vide ſcholia ad cap. 15. lib. 1.

Brandeum, lib. 1. c. 20. & 21. pannus ſericus, ſeu linteum, quo Sanctorum corpora, ſeu reliquiæ inuoluuntur: vel etiam quod aliunde allatum eorum reliquias contigiſſet, vt hodie fieri ſolet. Vide ſcholia ad cap. 21. lib. 1.

* *Breuiculus*, lib. 3. c. 22. ſcheda ſeu ſchedula, à breui, forma diminutiua, deductum. Sic eſt in operibus S. Auguſtini to. 7. Breuiculus Collationum cum Donatiſtis, id eſt, (vt Auguſtinus alio nomine vocat ibidem, & epiſt. 158.) Breuiarium & breuiatio, ſeu compendium. Sic iuxta Alciatum & alios lib. 7. Codicis titulus 44. eſt de Sententijs ex breuiculo (pro quo vulgò legitur periculo) recitandis. Ad quem locum Chriſtophorus Hegendorphinus in exegeſi titulorum Codicis ita ſcribit: Hic titulus corruptè legitur. Nam pro periculo, breuiculo legi debet: ſiquidem hîc tractatur quomodo ſententiæ ex ſcripto recitari debeant. Breuiculus verò eſt vox diminutiua à breui, hoc eſt ab ſchedula, ſcriptura, dictaceoque.

* *Cabuta*, ſeu Cambuta. Vide ſcholia ad cap. 18. lib. 1. Quibus addo pedum paſtorale S. Burchardi primi Herbipolenſis Epiſcopi fuiſſe virgam ſambuceam, vt eſt in vita ipſius lib. 2. cap. 1. to. 5. Surij.

Caraxatum, lib. 1. c. 9. ſcriptum. Item caraxare, caraxatura, & caraxatores, ſeu potiùs per a-

ſpiratio-

ſpirationem charaxatum &c. Vide Scholia ibidem ad cap. 18.

Cellerarius, lib. 1. cap. 12. vel vt j.c. cellararius, idem qui cellarius, quomodo mutauit s. quomodo etiam nunc in Hincmaro legitur, miniſter cellę, ſeu promus, aut promus condus. Vide indicem vocum obſcurarum ad Thomam Cantipratanum.

Cernuatus, cernuus. Vide ſcholia ad cap. vlt. lib. 4.

Comes, nomen officij lib. 2. c. 18. & alibi. Hi enim comites cum Miſſis dominicis iudicia exercebant per ſingulas prouincias, vt patet ex eodem cap. & ex capitulis Caroli Magni. Vide ſcholia ad idem cap.

Coniectus, vel um, genus tributi. Vide ſcholia ad cap. 19. lib. 3.

Conſuerant, pro conſueuerant lib. 1. c. 12.

* *Conſultus*, us, conſultatio, conſilium. Vide ſcholia ad cap. 4. lib. 3.

Cors, cortis, pro aula regia, Gal. *Court*. lib. 3. c. 15. bis in litteris Hincmari: aliquando pro curte, vt lib. 1. c. 17. & lib. 2. c. 6.

Curs, curtis, id eſt villa. Capitula Karoli Magni lib. 3. cap. 19. Curtes noſtræ remanent deſertæ. Vide indicem vocum obſ. ad Chron. Cameracenſe.

Decania, decanatus, lib. 3. cap. 25. ſicut canonia, pro canonicatu.

Decubauit, pro decubuit lib. 1. cap. 8.

Depactum, pro pactum ſiue conuentum.

* *Diaconiæ*. Vide ſcholia ad cap. 18. lib. 1.

Domnus, pro domino. Vide notas ad Chron. Camerac. lib. 1. c. 27.

Emouere.

Emouere, pro mouere, aut dimouere lib. 4. cap. 40. Gal. *emouuoir*.

Episcopium, Episcopatus. Vide indicem vocũ obsc. ad Chron. Cam.

Esox, esocis, genus piscis, lib. 2. cap. 8. vbi vide scholia.

Eulogiæ, Vide scholia ad cap. 11. lib. 2.

Exinde, pro inde, id est ab eo loco, vel tempore. Vtitur Fortunatus in vita S. Medardi.

Fiscalini, à fisco dicti lib. 1. cap. 20. qui villas regij fisci tenebant: Fiscalini serui leguntur in Aimoïno lib. 3. de gestis Francor. cap. 42. & 55. Lib. 3. Capitulorum cap. 16. Fiscalini regij leguntur, & in epitome Constitut. Caroli Magni lege 2. Ripuarense: Homo regius, id est fiscalinus. Vide Pithœi glossarium.

Flasco, lib. 1. cap. 15. genus vasis, Gall. *vn flascon*. Vtitur voce flasconis B. Gregorius lib. 2. dialogi cap. 18.

Francisca, lib. 1. cap. 13. bipennis, quomodo Hincmarus habet in vita S. Remigij, & ipse Flodoardus etiam iam dicto cap. Sic & Gregorius Turon. lib. 2. hist. Francorum cap. 27. eamdem describens historiam, bipennem & securim nominat. Aimoïnus lib. 1. de gestis Franc. cap. 12. Et extensa manu franciscam eius terræ deiecit, quæ spata dicitur.

* *Fredum*, Vide scholia ad cap. 50. lib. 4. & notas ad cap 37 lib. 1. Chron. Cameracensis.

Frigoritici, lib. 2. c. 14. & lib. 4. c. 44. febricitantes, frigido morbo laborantes. Vtitur eadem voce Fortunatus lib. 1. vitæ S. Radegundis cap. 10. quæ extat apud Surium to. 4. die 13. Augusti, vbi legitur frigoreticus, & in margine no-

tauit Surius: Frigoreticus, pro febricitante. Gregor. Turon. lib. 5. histor. Francor. c. 10. Frigoriticis pustulis laborantibus. Idem de Gloria Confessorum c. 64. Frigoritici cęterique infirmi sanantur. Plura vide in indice vocum obscur. in Chron. Camerac.

Glaucoma, æ, lib. 1. c. 24. Vtitur Plautus in Milite. Vsitatiùs dicitur glaucoma, atis, item glaucomatum, ti, & significat vitium oculi.

Hichinaculum, vel *hiclinaculum* lib. 1. cap. 18. in testamento S. Remigij.

Homo huius aut illius, vt homo Arnulfi, id est vasallus.

Hornò, id est hoc anno, lib. 1. c. 20. & lib. 3. c. 22. vbi vide scholion.

I*maginatum*, imaginibus & figuris sculptum & decoratum. Vide scholia ad cap. 18. lib. 1. Eiusdem vocis fit mentio lib. 3. cap. 5.

* *In antè* lib. 2. c. 17. id est deinceps, quod alij frequentius dicunt, in antea. Vide indicem vocum obsc. in Chron. Camer. Præter loca ibi notata vtitur Gregor. Turō. lib. 8. hist. Francorū c. 28. & Eutychianus papa 35. q. 6. cap. Episcopus. Item Fulbertus Carnotensis Episcopus epist. 89. Ex tunc in antea excommunicatus fit.

I*ncardinari*, institui, vel constitui in Episcopatu vel alia dignitate lib. 3. c. 21. Vtitur Adrianus Papa ij. epist. 11. Item verbum incardinare, & incardinari frequenter vsurpat Ioannes Diaconus lib. 3. vitę S. Gregorij Papæ c. 15. & sequētibus pro constituere, & ipse Gregorius Papa in epistolis. Vide Onuphrium Panuinum in libello de interpretatione vocum ecclesiasticarum in dictione Cardinalis.

Incardi-

Incardinatus, institutus, lib. 3, c. 29. Iuo Carnotensis epist. 131. vbi vide obseruationes Francisci Iureti, qui multa citat loca Gregorij Papæ de eadem voce.

Insignè, pro insigniter lib. 1. c. 10.

Intentio, pro lite seu contentione lib. 2. c. 10.

Intranea, intestina, lib. 4. c. 49. Vide scholia.

Isdem, pro idem lib. 1. c. 25. lib. 3. c. 13. 17. & 19. quo posteriore loco exemplar c. legit idem.

* *Lacerna*. Vide scholia in cap. 18. lib. 1.

Legatarius, legatus lib. 1. c. 25.

Libitudo, libitus, libido, lib. 4. c. 7. Vide scholia.

Licitò, pro licitè, lib. 4: cap. vltimo.

* *Locarium*. Vide schol. lib. 3. c. 13.

Maior domus, lib. 2. c. 12. præfectus palatij.

Mallus, lib. 2. c. 18. lib. 3. c. 26, Vide notas nostras ad cap. 72, lib. 1. chron. Cam. & notas Ioannis Busæi ad epist. 4. Hincmari.

Mandare, significare: *remandare*, renunciare, vtrumque phrasi Gallica.

Maniaticus, insanus, à mania Græca voce insaniam significante. Eadem significatione Gerson, & Ioannes Nider in Formicario vtuntur voce maniacus.

Mansionile, lib. 3. c. 26. Videtur idem esse quod mansio, seu habitaculum villicorum.

Mansus & *mansum*. Vide indicem vocum obscur. ad chron. Camer. Nicolaus Chesneau mansos vel mansa vertit Gallicè *arpens* vel *arpens de terre*.

Matricula & *matricularij*. Vide indicem iam

dictum. Legitur lib. 1. c. 18. in testamento S. Remigij, & alibi frequenter. Item in Hincmaro epist. 7. c. 35. inter eas quas Bulæus edidit.

Matutinorum sollemnia, lib 1. c. 25. Sic olim loquebantur, subaudientes hymnorum, nunc matutinarum dicimus, videlicet precum. Vide eumdem indicem.

Metatus, us, locus in quo quis metari, tentorium figere, aut hospitari solet. Vide scholia ad cap. 3. lib. 2. & ad c. 10. libri 4.

Mirum, miraculum.

Mißaticum, legatio à misso, id est, legato, vel nuntium, Gall. *message*. Legitur apud Hincmarum in opusc. lv. Capit. post cap. 55.

Mißaticus, idem quod missus, legatus, seu nuntius, vt claré patet ex cap. 28. lib. 3.

Mißorium argenteum, in testamento S. Remigij, & lib. 2. cap. 5. missorium argenteum deauratum. Vtroque loco Gallicè vertitur *vaze d'argent*. Gregorius Turon. lib. 6. hist. Francorum cap. 2. Nobis rex missorium magnum, quod ex auro gemmisque fabricauerat in 50. librarum pondere ostendit. Et lib. 7. c. 4. legitur missorium aureum.

Missus, nuntius, legatus, commissarius. Vide schol. ad cap. 18. lib. 2. & indicem vocum obsc. in chron. Camer.

Molendinus, pro molendinum, mola, lib. 1. c. 14. Sic in 2. appendice ad hist. Greg. Turon. in descriptione dedicationis ecclesię Maioris monasterij legitur, molendinos nostros. Vide notas ad Chron. Cam. lib. 1. cap. 52.

Necessuosi, lib. 3. c. 26. pauperes, quibus res necessarię

necessariè desunt, *necessiteux*. Vtitur Hincmarus epist. 7. cap. vlt.

Nomenclator. lib. 3. c. 21. Vide Onuphrium vbi suprà.

Nonna, sanctimonialis, lib. 3. c. 27. Hieronymus in epist. ad Eustochium de custodia virginitatis: Et quia maritorũ expertæ dominatum, viduitatis præferunt libertatem, castæ vocãtur, & nonnæ. Ad quem locum Erasmus suspicatur esse vocabulum linguæ Ægyptiacæ. S. Benedictus in regula cap 63. Iuniores priores suos nõnos vocant, quod intelligitur paterna reuerentia. S. Bonifacius Arch. Mogunt. epist. 19 & Capitularia lib. 5. c. 2. & 3 eamdem vocem vsurpant. De eadem plura R. P. Heribertus Rosvveydus in suo onomastico rerum & verborum difficiliorum ad Vitas Patrum.

* *Octimber*, pro October. Vide scholia ad cap. 21. lib. 1. Quibus adde ex Beda de ratione temporum, vbi mensis Octobris nomina recensens apud varios: Theseri, inquit, in Hebræo, Paophi apud Ægyptios, Hyperboreteos apud Macedones, Octimbrios in Græco, (quod procul dubio ex Latino Octimber factum est) October in Latino.

Omnimodis, omnino, omnibus modis. Vide indicem vocum obsc. ad chro. Cam.

Pagus, regio, tractus, territorium, Gall. *pays*, vt pagus Laudunensis: Sic teste Petro Diuæo in antiquitatibus Galliæ Belgicæ c. 14. frequenter accipitur à Iulio Cæsare. Multos, inquit, pagos habebant (loquens de Morinis) teste Cæsare: non quidem vicos, (vt nunc pagi nomen

accipiũt) sed regiones: in qua significatione Cęsari vocabulum hoc familiare est. Hæc Diuæus.

Pallium, Archiepiscopatus insigne, est fascia ex candida lana contexta, habens desuper circulum humeros constringentem, & duas lineas ab vtraque parte dependentes, quatuor purpureas cruces, antè, retro, à dextris, & à sinistris. Vide Onuphrium vbi suprà, & Pithœi glossarium in Capitularia.

Parisius, indeclinabiliter lib. 1. c. 15. lib. 2. c. 2. & alibi, pro Parisij, orum. Indeclinabiliter vtitur Iuo epist. 16. ad quam vide obseruationes Francisci Iureti.

Parochia, seu *parrochia*, vt m. plerumque scribit. Pro diœcesi frequens in scriptoribus mediæ ætatis, & in Canonibus. Interdum tamen sic distinguuntur, vt diœcesis sit totius prouinciæ alicuius Archiepiscopatus, parochia Episcopatus tantùm. Vnde Hincmarus in opusc. lv. capitul. capit. 16. Beatus Remigius sedem Laudunensem in subsellio Remensis metropolis consedere fecit, quam à sua parrochia, non autem à diœcesis prouincia scidit. Idem Hincmarus in epist. 2. ad Nicolaum Papam inter eas quas edidit Ioannes Cordesius: Sed quia non solùm diœcesis, verùm & parrochia mea inter duo regna, sub duobus regibus habetur diuisa. Item in epistola ad Hadrianum papam: In cuius (nempe Lotharij) parte regni non solùm pars diœcesis, verùm & pars parrochiæ meæ coniacuit. Et infrà. In cuius regno parrochia, & prouincia mea consistit. Idem denique in epistola ad clerum & plebem Belvacensis ecclesiæ: Si etiam de alterius

diœcesi

diœcesi Archiepiscopi, *vel* parrochia Episcopi etc.

Pedatura vitium, id est pedamentum, statumen. Vnde vitis pedata, & statuminata apud Plinium, hoc est, palis perticisque firmata. Vide scholia ad cap. 18. lib. 1. Deriuatum est à verbo pedare, quod est viti vel alteri arbusculæ sustentaculum adhibere.

* *Perdonare*, pro condonare, Gall. *pardonner*. Legitur in Capitularibus, vt lib. 4. c. 37 & alibi, & in Goffrido abbate Vindocinensi, lib. 5. epist. 19.

* *Pitatium* & *pitatiolum*, vel vt j. ferè per c. pitaciolum lib. 3 c. 22. Fuit titulus opusculi Hincmari Laudunēsis Episcopi, nepotis Hincmari Remensis, cui carmen præfixerat ita incipiens.

Iste pitatiolus planè depromit & aptè,
Sedem appellandam liberè Apostolicam.

Quod opusculum latè refellit Hincmarus Remensis prolixo opere lv. Capitulorum, præfixo etiam carmine in hunc modum:

Hoc tibi de titulo, iuuenis Hincmare sacerdos,
Respondere mihi conuenit arte pari. etc.
Namque pitatiolum neutro dixere priores,
Et caput hoc languens cetera fluxa docet: etc.

Alioqui pitacium schedulam significat, seu epistolium. Hadrianus Iunius in suo Nomenclatore: Pyctatium, vel potiùs pyctacium Cassiodoro & Lampridio, exigua tabella, πιτάκιον Moschopulo. Belgicè *een cleine cedulle*. Pittacium Celso idem quod emplastrum. Glossarium B. Isidori Pictacium, epistola breuis & modica. Pictatiuncula, membrana. De

Pittacio plura Heribertus Rosweydus vbi suprà.

Placitum, conuentus publicus, seu conventus procerum regni, comitia, Gal. *plaidz*. Vide indicem vocum obs. ad chro. Cam. & notas Busæi ad epist. 3. & 4. Hincmari, Et notas Iacobi Sirmondi ad epist. 36. lib. 3. Goffridi Vindocinensis Abbatis.

Præceptum, rescriptum principis, vel constitutio regis, priuilegium, litteræ immunitatis. Vide notas nostras ad cap. 85. lib. 1. chron. Cam.

Præstaria & *precaria* eadem sunt, vt patet ex lib. 4. c. 11. vbi Nicolaus Chesneau Gallicè interpretatur *vsufruict*. Quid autem sit precaria vide dictum indicem. Præter loca ibi notata precariarum meminit Iuo epist. 271.

Præsentaliter, pro præsentialiter.

Præuidere, pro prouidere, lib. 4. c. 1. Sic & aliquoties Baldericus in Chro. Cameracensi. Vide nostrum indicem vocum obsc.

Precatoria lib. 2. c. 5. idē quod precaria.

Presbyter, pastor seu parochus. Vide scholia ad cap. 8. lib. 1.

* *Ptochium* lib. 1. c. 18. Græcè πτωχεῖον, domus mendicorum, seu locus ad recipiendos mendicos. Bassianus Episcopus in litteris ad Valentinianum & Martianum Imperatores, quæ habentur in Concilio Chalcedonensi act. 11. Sed ego à iuuenili ætate mea vixi cum pauperibus, & ptochium feci, & in eo posui septuaginta lectos, & omnes languentes & vlceratos hospitio suscipiebam. Item in eodem Concilio

cilio can. 8. Clerici qui præficiuntur ptochodochijs, qui ordinantur in monasterijs, & basilicis martyrum sub Episcoporum &c. potestate permaneant. Vbi 2. editio siue versio in tomis Conciliorum habet in ptochijs. Tertia quę est Gentiani Herueti: Glerici prochotrophiorum. Apud Gratianum 18. q. 2. cap. 10. Quidam monachorum. ex correctione Gregorij XIII. legitur vt habet 2. editio: In ptochijs, pro quo vitiosè vulgata exemplaria legebant, parochijs, ibíque adnotatum est ptochijs esse vocem canonis Græci. De eodem vocabulo Rosweydus vbi suprà.

Quæque, pro quæcumque.

Quique & *quisque*, pro quicumque lib. 3. frequenter. *Quibusque* pro quibuscunque.

Quisque, pro quisquis. Franciscus Iuretus in suis obseruationibus ad epist. 8. Iuonis: Vetustiores dixerunt quisque, pro quisquis, quod plerique non obseruātes sępe mutarunt & corruperunt in authoribus contra fidem priscarum membranarum. Sic ille. Et probat ibidem citatis exemplis ex Tertulliano, Hilario, & alijs.

Refutare, renuere, recusare Gal. *refuser* lib. 2. c. 19. Vtitur in eadem significatione Iuo epist. 131. 173. 178. 186. & alibi sępe.

Regestum lib. 2. c. 2. vbi vidè scholia.

Remandare, renunciare.

Repedare, redire. Lucilius Redisse ac repedasse, vt Romam vitet.

Reuadiare, lib. 3. c. 4. dicitur à vas vadis, & Gall. ibidem vertitur debitorem se agnoscere. Legitur eodem lib. c. 28. Vide indicem vocum obs. ad chron. Cam.

Reuestitus,

Reuestitus, lib. 3. c. 18. indutus paramentis ecclesiasticis, Gal. *reuestu*. Aliquando *reuestire*, est in possessionem inducere post priuationem, vt eodem lib. c. 26 & lib. 4. c. 1. Vnde vestitura, de qua voce Pithœus in Glossario.

Rotula & *rotulus* lib. 3. c. 11. & alibi, scheda, volumen, scriptum convolutum. Ibidem c. 22. rotulam prolixissimam, inquit Hincmarus. Vtitur idem in opusc. lv. Capit. cap. 43. Eamdem vocem rotulus, pro scheda aliquoties vsurpat Stephanus Episcopus Parisiensis in epist. præfixa condemnationi aliquot articulorum in fine Petri Lombardi magistri sententiarum. Est autem rotula diminutiuum à rota.

Salarium argenteum, salinum lib. 2. c. 5. vbi ms. malè legit solarium Lib. 3. c. 23. leguntur duo vasa salaria à rege S. Stephano missa. Vbi aliud fortè intelligit.

Sancire, possessionem accipere, Gal. *saisir*. Vide scholia ad c. 41. lib. 4. Verbo saisiuit, & resaisiuit vtitur Iuo Carnotensis epist. 101.

Senior, dominus, Gal. *seigneur*. Vtitur Hincmarus epist. 1. inter eas quas edidit Busęus, & passim scriptores mediæ ætatis. Vide indicem vocum obs. ad chron. Cam. & Petrum Gregorium lib. 6. syntag. iuris vniuersi cap. 11.

Signa ecclesiæ, campanę. Hinc in pontificali parte 2. titulus est, de benedictione signi seu campanæ. Vide Glossar. Pithœi verbo Signa.

Succensere eum, vel eos cum accusatiuo, id est contra eos irasci.

* *Suetum*, consuetum.

Sumptorium, lib. 3. c. 5. cochlear, vt Gallicè vertitur, quo nimirum vtimur in calice sacro.

Tanti-

Tantitas, exiguitas, paruitas, in prologo auctoris.

Thudestica lingua, lib. 4. c. 35. vbi ms. Teütonica. j. Theotisca. id est, Germanica, *Tduytsche*. Inter epistolas Hincmari à Cordesio editas exstat epistola Otfridi monachi ad Luidbertum Archiepiscopum Moguntiacensem, & præfatio in librum antiquũ lingua Saxonica conscriptum, quæ ibidem vocatur Theudisca, & legitur Aduerbium Theotiscè. Item Teudiscæ linguæ exemplum exstat lib. 3. hist. Nithardi.

Titulare, inscribere, insignire.

* *Turriculum*. Vide scholia ad cap. 18 lib. 1.

Vadatus, lib. 4. c. 19. à verbo vador, ari, cõmune, id est, fideiubere pro alio. Vide indicem vocum obs. ad Chron. Cam.

Vadius, lib. 3. c. 28. Hoc illi emendare per vadium faciat. Videtur significare idem quod vas vadis, id est, fideiussor. Et teste Iacobo Spiegelio in lexico iuris primùm dictum est vadis, deinde per syncopen vas. Vadimonium sponsio est standi in iudicio. Alij scribunt per duplex W, wadius, vt lib 2. Capitulorum cap. 38. Ab his qui decimas non dant wadios accipiant. Et lib. 3. c. 29. titulus est, de libero homine qui se loco wadij tradidit. In epitome Constitutionum Caroli Magni de lege Ripuarense cap. 3. Homo ingenuus, qui multam quamlibet soluere non potuerit, & fideiussores non habuerit, licet ei semetipsum in wadium, ei cui debitor est mittere, vsque dum multam quam debuit persoluet. Ad quem locum notat Vitus Amerpachius: In vvadium dare hoc est pignori dare,

ri dare, hoc est pignori dare, aut addicere. Vide rub.s. l. 2. ll. Longobard. Plura loca profert Pithœus in gloss. verbo Wadij, & verbum Wadiare frequens est in legibus Longobardorum.

Vasalli aut vassalli, clientes. Vide idem glossar. in dictione Vassi.

Vel, sæpe ponitur pro, &, præsertim in summarijs capit. Quomodo etiam vertit interpres Gallicus, vt lib. 4. c. 19. 36. & 38.

V*icaricatio*, vices. Vide scholia ad cap. 1. lib. 4.

Vicedominus lib. 1. c. 17. vbi vide scholia. Vtitur & alijs locis.

V*illa*, pro pago, aut ciuitate sæpe accipitur, phrasi Gallica, vt lib. 1. c. 14 Sparnacum villam suam, id est ciuitatem, Gal. *ville*. Nam aliàs eumdem locum oppidum vocat.

Villaris masculino genere lib. 2. c. 2. & 5. villa.

V*nguen*, vnguentum lib. 1. c. 11. ex Hincmaro in vita S. Remigij. Vtitur Persius.

V*tillimus*, vtilissimus.

FINIS.

APPEN-

APPENDIX AD FLODOARDVM.

STATVTA SYNODALIA ECCLESIAE REMENSIS,

per dominum Sonnacium.

CAPVT I.

SINE fide (teste Apostolo) impossibile est Deo placere, ideoque mandamus omnibus, vt exactè doctrinā fidei, iuxta verbum Dei, & sanctæ ecclesiæ Romanæ traditionem teneant, sequanturque. Et quicumque pastores sunt, quæ ad instruendum populum & gregem pertinent discāt & sciant, & suos ad officia virtutū excitēt. *Heb.11.*

Fidelibus piè sacramenta ministrent, semperque adferant quod ad explicandam vtilitatem sacramenti, & institutionem pertinet. II.

Mercedem

III. Mercedem non accipiant, ſed in Deo confidant, qui dat eſcam pullis coruorum
Pſal. 146. inuocantibus eum.

IIII. Baptizaturus ſit ſobrius, idque honeſtè expleat, verba attentè proferat, & debitè de parentibus informet.

V. Confirmationis ſacramentum habet donum roborantis ſpiritus ſancti, & vberiorem gratiam profert, ideoque non negligatur.

VI. Remiſſio peccatorum & expiatio ſanguini Domini noſtri Ieſu Chriſti nititur præcipuè, & ab eo pendet.

VII. Curet paſtor ouem ſuam, & non negligat: ei iniungat intereſſe Miſſæ ſacrificio
Pro. 27. diebus ſolemnibus & Dominicis, agnoſcat eius faciem: & ſi bis abſit in anno prohibeatur eidem eccleſiæ ingreſſus, & careat paſtorali ſepultura & conſolatione.

VIII. Nemo tempore quadrageſimæ pœnitentium confeſſiones audiat præter paſtorem. Huius enim intereſt ouem recognoſcere, pro qua ſuam animam ſœnerat Domino.

IX. Sacroſanctam Euchariſtiam ſacerdos celebraturus ſe præparet, & probet: & vt minimum bis in menſe id faciat.

X. Feratur ægrotis vaſe honeſto, & lumine antecedente & præeunte: Et quicumque peregri-

peregrinari volunt, illud ad viaticum suscipiant.

Et cur ad mortem condemnatis renuitur? cùm ijs maximè conducat ad spem & securamen certi decessus, & præsentis agonis. XI.

Qui ad ordines promoueri volunt, habeant beneficium ad alimoniam sufficiens, idque ad examinationem virorum proborum & iuratorum. XII.

Nulli tonsura detur, nisi idoneo, & ad sacros ordines postea probabiliter ascensuro. Quid opus enim mittere panem filiorum canibus, & spiritalia mundi amatoribus? XIII. *Mat. 15.*

In matrimonio imago extat sacrosancti coniugij inter Christum & ecclesiam enati: ideoque vinculum est diuinitus firmatum, quod multum confert ad felicitatem rei familiaris, ad pacem inter partes, & ad proles suscipiendas. XIIII. *Ephes. 5.*

Extrema vnctio deferatur laboranti & petenti, eumque pastor in propria sæpius inuisat, & piè visitet, eum ad futuram gloriam animando, & debitè præparando. XV.

De clericis, luceant sicut stellæ & perpetuæ claritates in firmamento ecclesiæ. Non sint ebrij, nugaces, & secularibus immixti. XVI. *Dan. 12.*

Nec

XVII. Nec mulieres alloquantur, aut domi retineant: viuant in communi, & ædes pauperi patentes inhabitent.

XVIII. Suffragia defunctorum omnino seruari præcipimus, & ne Missarum solemnia, præter fundatorum mentem, alio modo conuertantur.

XIX. Sint Episcopi fideles & assidui verbi Dei dispensatores. In hoc enim eorum charitas dignoscitur si gregem pascant exemplo & verbo.

XX. Festa absque omni opere forensi excolenda, & cum debita veneratione celebranda hæc sunt: Natiuitas Domini, Circumcisio, Epiphania, annunciatio B. Mariæ, resurrectio Domini cum die sequenti, ascensio Domini, dies pentecostes, Natiuitas B. Ioannis Baptistæ, Apostolorum Petri & Pauli, assumptio B. Mariæ, eiusdem natiuitas, Andreæ Apostoli, & dies omnes Dominicales.

XXI. Ecclesiæ debitè dotentur ad alimoniam pastoris & cleri, vt securiùs invigilent super gregem, & de eius salute sint anxij & solliciti.

Hęc statuta accepta ex Maiori monasterio (Gallicè Marmonstier) à S. Martino ædificato in suburbijs ciuitatis Turonensis, cùm seriùs ad ma-

ad manus noſtras perueniſſent, viſum eſt apPēdicis loco adijcere. Etſi enim ſint in his quædam, quæ nō vidētur redolere tantā antiquitatem: vt quòd titulum paſtoris tribuat parochis, qui ætate Sonnacij & multo pòſt presbyteri tantùm aut ſacerdotes ſolent appellari: quòd item feſtum Nat. B. Mariæ inter feſta celebranda reponat, quod in his partibus non videtur tam antiquum fuiſſe, quandoquidem Fulbertus Carnotenſis, qui vixit anno 1017. id primùm in Gallia celebraſſe dicatur, ſi Demochari credimus. Verùm facilè potuit fieri, vt loco presbyteri à recentiori aliquo poſitum ſit nomen paſtoris, & feſtum illud ab aliquo fortè adiectum. Scribit tamen S. Hildephonſus (qui eadem ætate vixit cum Sonnacio) in libro de virginitate & parturitione B. Mariæ, Natiuitatem eius ex auctoritate totius eccleſiæ celebrari & venerari.

Sunt his ſtatutis ſimilia quæ ſcribit Ieſſe Ambianenſis Epiſcopus in epiſtola ad ſacerdotes ſuæ diœceſis, & Conſtitutio Riculfi Sueſſionum Epiſcopi, quæ cum Hincmari opuſculis edidit Ioannes Cordeſius.

Quæ ſequuntur editioni ſuæ adiecit R.P. Iacobus Sirmondus, quæ nec in noſtra deeſſe voluimus, ſed ordine temporis diſpoſita.

DE MINISTRIS REMENSIVM Ecclesiæ, quos inordinatè Ebo Episcopus inuenit, & per deprecationem eorum, inspirante sancto Spiritu, hæc dictauit.

PRAEPOSITVM decet cura interior ac exterior. Exterior in rebus & familia saluandis, atque secundum Deum gubernandis, summa cum intentione, & pietate, & beniuolentia. Ibi etiam consistit omnis nutriendi industria, cuncta proficua ingenia laborandi in agris, in vineis, in siluis, in hortis, in diuersis emptionum generibus prouidè procurandis. Insuper & de qualitate necessaria ædificiorum, siue quantitate. Interior verò sollicitudo eius esse debere manifestum est dispensatio fratrum publica, honestè disposita in victu & potu, siuè omni subsidio corporali, quod administrat diuina pietas, siue per studium laboris eius, siue de eleemosynis fidelium, necnon & de dono propriæ procurationis publicæ. Cui non minor patet etiam alia dispensatio necessaria in infirmis & senibus, pro diuersitate vniuscuiusq; necessitatis. Sequitur autem hinc studium omnem ornatum corporalem ac spiritalem continens fratrum. Corporalem primùm

in

in clausura, inde in refectorio, & in dormitorio, in cellario, in coquina, siue in cũctis habitationibus necessarijs, nec non in vasculis omnibus. Spiritalem verò zelum talis minister veræ religionis habere debet sanctæ conuersationis nocte ac die canonicis partitis in horis. Correctionem morum, per grauitatem leuitatis motum deprehendens: vaniloquium secretis in locis & horis suo rigore omnino depellens: omnes negligentias omnium publicè deprehensas in capitulo omnium fratrum iudicio puniens his tribus modis, id est aut carcere, aut separatione mensæ, siue in omnium verberum diuersitate. Cuius etiam prudentissima circumspectio Decanis sibi suppositis inuigilare debet, ne vnus quidem, à maximo vsque ad minimum, absq; eius conscientia & licentia vnius diei spatio nequaquàm ab officij sui loco desit.

ARCHIDIACONI officium est, gradus Ecclesiasticos summa cum prouidentia ætatum & meritorum ordinare: de tempore in tempore nominibus certis vniuscuiusque officium de omni regione præfigere, subtilitérve merito probare, & gratiã sancti Spiritus vnicuique inuestigando ministrare: in omnibus diuinis officijs sanctæ Dei Ecclesiæ fideles ministros erudiẽdo &

excolendo efficere: festiuitatum omnium ac feriarum, nec non totius anni officia in canticis & lectionibus, non solùm litteraturam corrigere, sed spiritalem intelligentiam omni clero in Capitulo tradere, libertates liberorum cum testibus probare, alienorum seruorum ad gradus venire volentium exigere, potestatem etiam habens libertatem Ecclesiastica propria de familia facere, & alienis exigere. Pro neglecta lectione aut officio gradus sui à diacono vsq; ad infimum excommunicare: etiam & iuuenculos talibus pro excessibus verberibus arcere: verbum etiam faciendi ad populum in diebus festis prouidere & facere: & sic omnia per ordinem dignè vsque ad consecrationem presbyteri studiosissima intentione veræ religionis perducere. Vinctorum etiam publicæ ciuitatis ex carcere curā in festiuitatibus solēnibus Domini gerere, id est in Natale Domini, in Epiphania, in initio Quadragesimæ, media Quadragesima, in Palmis, in Sabbato sancto, & in die sancto Paschæ, similiter in Ascensione Domini, & in Pentecoste summa cum diligentia eos excipere, & eis obsequia benignitatis corporalia spiritaliaque, ex diuinis & humanis beneficijs refectionem benedictionis parare.

CHO-

CHOREPISCOPI verò ministeriũ est, omnem sacerdotalem totius regionis sibi commissæ conuersationem corrigere atque dirigere, id est in conficiendis diuinis sacramentis & baptisterio omnium intellectum aperiens excitare, populum regionis prædicare, cõfessiones exigere, pœnitentiam cum discretione cautè imponere, hospitalitatem sectari, infirmos visitando obsequia benignitatis & benedictionis, & sanctæ vnctionis inferre. Communioni sanctæ dignos fieri populos assidua commonitione exercere, mortuos cum commendationibus animæ & orationibus dignis obsequijs sepulturæ venerabiliter tradere, pro viuis etiam ac defunctis totius Ecclesiæ filijs rationabili assiduitate exorare. Insuper verò omnia quæcumque intra Ecclesiam & extra Ecclesiam in claustro & in omnibus habitationibus à maximo vsque ad minimum quemcumque viderit negligere, secundum Ecclesiasticum correptionis modum semper corripiat, & omnem veram religionem, prior ipse faciendo, omnes facere doceat. Et hunc modum nequaquam, nisi præcipiente Episcopo, de causis subsequentibus excedat de omni iure consecrationis.

EPISCOPVM verò ciuitatis propriæ disponere oportet de consecratione, de confirmatione, de reconciliatione, & de publico indicendo ieiunio, aut aliud aliquid publici iuris pro tempore digno Deo debito. Cuius officij summa speculationis hæc est, vt & subtilissimè prouidendo insistat qualiter omnium officia studiosissimè gubernando ad portum perfectionis dirigat: quibus in causis, nisi iussus, Chorepiscopus nullatenus excedat.

Iac. Sirmondi annot. Quod præcessit opusculum Ebonis, ex S. Remigij bibliotheca Remis exscripsimus, cum Ioannis VIII. epistola & Decreto electionis Laudunensis, quæ infrà sequentur. Proximam verò Notitiam de villa Nouilliaco, cuius auctor Hincmarus ipse videtur, nobis communicauit humanissimus Nic. Faber ex bibliotheca, vt aiebat, V.C. Claudij Futeani Senatoris Paris.

Flod. lib. 3. c. 20. *SEQVVNTVR GESTA QVOmodo D. Hincmarus villam Nouilliacum apud D. Carolum Imp. filium Ludouici Imp. impetrauit.*

an. 765. DEFVNCTO Pippino Rege VIII. Kal. Octob. in monast. S. Dionysij, filij eius Carlomannus & Carolus secundum dispositionem patris sui, & consilium regni primorum, diuiserunt inter se regnũ paternum, & eleuati sunt in Reges VII. Id.

Octob.

Octob. Carlomannus in Suessionis, & Carolus in Nouiomo, sicut in Annali regum scriptum habemus.

Anno iv. regni sui infirmatus est Carlomannus infirmitate, qua & mortuus est in Salmuntiaco, & ante obitum suum per præceptum regiæ suæ auctoritatis, quod habemus, tempore Tilpini Archiep. tradidit villam Nouilliacum cum omnibus ad se pertinentibus, pro animæ suæ remedio & loco sepulturæ, ad Ecclesiam Remẽsem S. Mariæ, & basilicam S. Remigij, in qua & sepultus est. Post cuius obitum Carolus frater eius præcepto, quod habemus, suæ auctoritatis ipsam traditionem confirmauit.

Defuncto Tilpino Archiepiscopo anno XXIII. postquam Carlomannus Remẽsi Ecclesiæ villam Nouilliacum tradidit, tenuit D. rex Carolus Remense Episcopium in suo dominatu, & dedit villam Nouilliacum in beneficio Anschero Saxoni, qui nonas & decimas ad partẽm Remensis Ecclesiæ de ipsa villa vsque ad mortem suam persoluit: & defuncto domno Carolo, sed & ipso Anschero, postquam Carlomannus præfatam villam cum omni integritate Remensi Ecclesiæ tradidit, semper ipsa Ecclesia inde vestituram, sicut

 prædi-

prædictum est, per annos XXXVII. habuit. Post obitũ domni Caroli, & defuncto ipso Anschero, domnus Ludouicus Imperator donauit ipsam villam Nouilliacum Donato in beneficio. Qui Donatus, interueniẽte Bigone, per subreptionem, quasi de fisco Regis quasdam colonias de ipsa villa obtinuit in proprietatem per præceptũ D. Ludouici Imp. Et quando Lotharius filius D. Ludouici Imp. Cauillonẽ veniẽs eã expugnauit, Donatus à villa supra Matronã, quæ Pomarius vocatur, ab Imperatore defecit, & illi mentitus ad Lotharium confugit, & veniente hostiliter Imp. Ludouico ad villã quæ Caleiacus dicitur, Lotharius ad eũ cũ suis constrictus venit, & sacramentũ ipse & sui ab Imperatore quæsitũ illi iurauerunt. Inter quos & Donatus de infidelitate eius cõprobatus, ipsi Imperatori quæsitũ sacramentũ iurauit, & Comitatũ Mirdunẽsem, & villam Nouilliacum cũ suis appendicijs Imperator ab eo abstulit, & Athoni, qui fuerat ostiarius Caroli Imp. in beneficium dedit. Donatus autẽ in vita Imp. Ludouici nec Comitatũ recepit, nec de proprietate sua vllã firmitatẽ promeruit. Post obitũ D. Ludouici Imp. diuiso regno inter fratres, & pace facta inter eos, & mortuo Athone, dedit Carolus Donato in beneficiũ

Car. Caluus.

Nouil-

Nouilliacum. Processu deniq; temporis cōmēdauit Donatus filiū suum Gozelū Carolo Regi, cui in beneficiū dedit Carolus villam Nouilliacum cum appendicijs suis. Deinde Landrada vxor Donati, sed & filij eorum, pergente Carolo rege ad obsidendos Normannos, qui in Insula, quæ Oscellus dicitur, residebant, cum alijs defecerunt. Quorū honores & proprietates à Frācis auferri, & in fiscū redigi iudicatæ sunt. Vnde Landrada & filij eius eatenus auctoritatem Caroli Regis non obtinuerunt. De quibus rebus anno xx. regni sui Carolus villam fiscalem præcepto suo, quod habemus, Orbacensi Monasterio dedit.

Anno XXXII. regni sui venit D. Carolus rex gloriosus in basilicam S. Remigij, vbi ostendi ei locum sepulcri Carlomanni Regis, & præcepta ipsius Carlomanni & Caroli aui de villa Nouilliaco, & auctores sacrorum canonum, qualiter damnent Spiritus sancti iudicio eos, qui eleemosynas defunctorum retinent, & Ecclesijs tradere demorantur, qui vt infideles ab Ecclesia abijciendi, & quasi egentum necatores, nec credentes iudicium Dei, habendi iudicantur. Et reddidit præcepto suæ auctoritatis, quod habemus, Remensi Ecclesiæ ipsam villam cum omnibus, ad se per-

ſe pertinentibus, quam tunc Bernaus poſt fratrẽ ſuũ Rothaũ in beneficio habebat.

Poſtea peruenit ad eius notitiam, quòd quidam homines de ipſa villa Nouilliaco per ſubreptionem, tam apud patrem ſuum, quàm & apud eum res & mancipia in proprietatem obtenta tenerent, Lãdrada ſcilicet vxor quondam Donati, Guntharinis, Hugo, & Waltrudis, & Elampodus filius eius, Rotbertus, & Boſo, miſit ſuos miſſos ad hoc inquirendum, & inquæſtione facta, & veritate, ſicut ei dictum fuerat, inuenta, quoniam prædicti ad rationem non venerunt, ſic vt banniti fuerunt, iuſſit vt præcepta Carlomanni & Caroli, ſed & ſuum præceptum coram ſuis fidelibus in generali placito ſuo apud Duziacum in cauſis palatinis legerentur. Vnde fideles eius, tam Comites quàm Vaſſi dominici, quorum nomina ſcripta habemus, ſed & cæteri omnes, qui adfuerunt, relectis eiſdẽ præceptis iudicauerunt, vt quicumque de rebus & mancipijs ipſius villæ Nouilliaci, per cuiuſcumque præceptum, vel quocumque modo, poſt donationem Carlomanni, qua cum omnibus appendicijs ſuis, vel cũ omni integritate, ipſam villam Nouilliacum, ſicut tunc in fiſco erat, ad Eccleſiam Remenſem tradidit, & poſt confirmatio-

nem

nem fratris eius Caroli in proprietatem obtinuit, si commutationem ostendere non posset, qualiter res & mancipia de ipsa casa Dei iustè & rationabiliter commutata fuissent, quia non de fisco regis, sed de Ecclesiasticis rebus & mancipijs per donationem obtinuit, vt ipsæ res & mancipia, quæ de villa Nouilliaco obtenta fuerunt, ad ipsam casam Dei restituerenrur, sicut in præcepto restitutionis ipsius D. Caroli, quod habemus, plenius continetur.

Sed quando D. Carolus Romam perrexit, & D. Ludouicus frater eius ad Attiniacum venit, per quosdam ex nostris apud domnam Richildem Reginam, & apud D. Ludouicum filium D. Caroli Regis obtinuerunt Donati & Lādradæ filij, vt villa Nouilliacum cum suis appendicijs eis consignaretur, nō attēdentes, quia sicut in Capitulis Augustorū scriptum habetur, tales de Regis proprietate vt infideles iudicandi sunt, & secundū leges Ecclesiasticas de rebus Ecclesiasticis sacrilegij iudicātur.

Reuersus autem D. Carolus Imp. Remos veniens, cùm tale factum audiuit, satis grauiter tulit, & misit suos Missos: qui scilicet dictam villam Remensi Ecclesiæ & aduocato nostro restituerunt, sicut pleniùs scriptum habemus.

Hîc

Hîc ſequebatur epiſt. hoc titulo: Ioannis VIII. Papę iuſſio de ordinando Epiſcopo in Eccleſia Laudunenſi vacante. Quam quia ſcholijs noſtris ad cap. 22. lib. 3. inſeruimus, hoc loco prætermittimus.

DECRETVM CLERI LAVDVnenſis de Hedenulfo electo Epiſcopo.

DOmino reuerentiſſimo & ſanctiſſimo Hincmaro Archiepiſcopo, cæteriſque noſtræ diœceſeos ſanctis patribus & Epiſcopis, clerus Laudunenſis cum totius parœciæ plebibus & ſibi coniunctis Præſulibus, æternam in Domino Ieſu Chriſto ſalutem, & pacem. Canonicis regulis & Apoſtolicis inſtitutionibus ſtatutum eſſe recolimus, vt quotiens quælibet ciuitas miniſterio Pontificalis dignitatis caruerit, proprioque paſtore vacauerit, cum decreto electionis, ſingulorum petentium manibus roborato, Metropolitanum adire Pontificem debeant, ac de ſubſtituendo in loco eius qui deceſſit paſtore petitionè ſupplici commonere: quatinus & ciuitas ſollicitudine paſtorali deſtituta proprio recuperetur Pontifice, & qui ordinandus eſt gratioſiùs poſſit accedere. Quia cui debet ab omnibus obediri, vtique debet & ab omnibus eligi: ne ciuitas non optatum Epiſcopo-

piſcopum aut contemnat aut oderit, & fiat minùs religioſa quàm conuenit, cui non licuit habere quem voluit. Hi verò qui ordinaturi ſunt, in quem viderint omnium vota propenſiùs concordare, protinus libeiuſque illi manus imponere poſſint. Quapropter cum decreto noſtræ electionis manibus ſingulorum noſtro corroborato ad paternitatem veſtram accedentes, Hedenulfum Eccleſiæ noſtræ filium, & in Eccleſia noſtra ſuffragantibus ſtipendiorum meritis ad onus vſque ſacerdotale promotum, vita & moribus ac ſancta conuerſatione idoneum approbatum, quem per licentiam veſtram, fauente Chriſtianiſſimo Imperatore Carolo, pari conſenſu ac concordi deuotione, atque vnanima voluntate elegimus, per manus veſtras ac cæterorum veſtræ diœceſeos ſanctorum Epiſcoporum conſecrari, nobiſque & Eccleſiæ noſtræ doctorem atque Pontificem inſtitui imploramus, precamur, ac petimus. Eligimus autem eum nobis fore paſtorem, quem Apoſtolicæ formæ, qua Epiſcopum ornatum B. Paulus eſſe debere demonſtrat, congruere, & ſacris non obuiare canonibus, Chriſti gratia cooperante, confidimus. Oramus ſanctam paternitatem veſtrã nunc & ſemper in Chriſto bene valere.

Actum

Actũ v. Kal. Apr. in basilica S. Mariæ genitricis Dei & Domini nostri Iesu Christi, anno Incarnationis eiusdẽ Domini nostri Iesu Christi DCCCLXXVII. regni domni Caroli Imperatoris XXXVII. ac imperij primo, Indictione IX.

APPENDIX HISTORIÆ FLOdoardi, incerti sed antiqui scriptoris, eiusdem Remensis Ecclesiæ Canonici, qui Flodoardum breuiauerat.

HACTENVS de Remensibus Archiepiscopis secundum traditionem Flodoardi, quomodo vnus post alium surrexit, narrationem digessimus. Nunc verò de cæteris, qui post Flodoardi decessum extiterunt, secundum quod à maioribus audiuimus, seu quod in antiquis chartis reperimus, opitulaute Deo, prælibato operi adnectemus. Præfatus Artoldus, de cuius decessu in libro Flodoardi nihil habetur, abbatiam sancti Timothei, quæ vsque ad illud tempus Remensium Episcoporum extiterat, S. Remigio, de cuius cœnobio assumptus fuerat, contulit. Hic autem cùm per triginta annos in multa aduersitate, & aliquando in tranquillitate, Remensem diœcesim gubernasset, vniuersæ carnis viã

fine

fine bono ingressus est. Quo defuncto, domnus Odalricus, vir nobilis & honestus, Pontificale onus suscepit: de cuius operibus pauca apud nos monumenta habẽtur. Liquet tamen, quia ipse Ecclesiæ Remensi villam Vindenissam dedit: Pro cuius largitione beneficij in conuentu Remensi memoria eius annuatim recolitur. Ipso etiam die, pro animæ eius remedio, viginti quatuor pauperibus singuli panes, totidemq́ue vini metretæ, singuli etiam denarij distribuuntur. Prædicta verò villa in terra Comitis Registestensis sita est, quam modò Comes, Guiterus nomine, sub trecensu triginta solidorum tenet. Porrò antecessorum suorum tempore, pro commutatione eiusdem villæ plurima bona Ecclesiæ Remensi collata fuerunt: quod in subsequentibus pleniùs exponemus. At verò præfatus Antistes Odalricus pro vtilitate commissæ sibi Ecclesiæ fideliter laborauit, maximeq́ue pro restitutione vallis Rodigionis, quam Hugo filius Rogeri Comitis Ecclesiæ Remensi donauerat: sed quidam malefactores de stirpe eius illam peruaserant, & hæreditatis iure illam sibi vendicare volebant. Quorum nisui venerabilis Archipræsul Odalricus, vt vir nobilis & potens, viriliter restitit, & prædictam vallem ad

lem ad ius Ecclesiæ Remensis liberam reuocauit. Quod vt posterorum notitiæ manifestiùs fiat, prædictæ vallis donationem, & rei gestæ scriptum memoriale huic paginæ assignemus.

VNIVERSIS penè totius Franciæ primatibus liquet, Hugonem nobili prosapia genitum, in primo flore iuuentutis, cùm sciret sibi superuenisse ab hoc seculo diem egressionis, licet suæ conditionis plurimos inuenire posset heredipetas, Deum toto mentis commune, eiusq́ue sanctos ex patrimonio fecisse heredes. Qui in primo suæ dispositionis exordio beatæ Dei Genitricis semperq́ue Virginis Mariæ, Dominæ ac Dominatricis nostræ, præsidium inuocans, tradidit ad mensam fratrum, Deo eiusq́ue intemeratæ Matri in Ecclesia Remensi deuote famulantium, potestatem quamdam vallis Redigionis à riuulo per medium decurrente vulgò nuncupatam, vt in eadem Ecclesia ipsius bonæ indolis viri haberetur memoria. Vnde & post eius exitum grandis altercatio habita est inter ipsam Ecclesiam & quosdam præfati illustris viri parentum. Quibus vehementer resistente domno ac venerabili Odalrico Antistite, eorum controuersia ad nihilum redacta in nullo potuit proficere. Quapropter non immeritò fieri debet censeri, si illius cuiusque non propaginis petitionibus accommodatur antis.

Idcirco

Idcirco notum sit omnibus præsentibus scilicet ac futuris sanctæ Remensis Ecclesiæ Canonicis, monachis, laicis, vel nobilibus, quia ipsius venerandi Episcopi neptis, nomine Emma, adiens præsentiam prædictorum fratrum, petijt sibi dari eamdem potestatem sub censu decem solidorum denariorum in Assumptione sanctæ Mariæ persoluendorum, duobus necne filijs Arnulfo & Odalrico, vt quisquis eorum affectu dilectionis illi amicabiliùs obtemperauerit diebus vitæ suæ, in hereditate succedere debeat, his ad indominatum prædictorum fratrum retentis, mansionile Seuiualdi Curtis nuncupato, cum sylua & dimidio brolio ad ipsum aspiciente: ita duntaxat, vt porci in eodem mansionile degentium, & illi qui cũ porcis Canonicorũ Remensiũ, qui sunt tamen familiariũ eorũ, illuc ducti fuerint, fructus syluæ depascant, hominibus quoq; extra potestatem degentibus: de reliquo verò licenter salua potestate faceret veluti de proprio. Cuius voluntas cùm in nullo rationabiliter refragari posset, quod postulabat obtinuit, factum verò litteris memoriæ tradidit. Actum Remis Anno xiiij. Lothario Rege, Episcopatus domni Odalrici Archiepiscopi sexto. S. Odalrici Archiepiscopi, cuius licentia atque consensu hoc scriptum factũ est, quod & ipse manu propria firmauit, manibusq; nobilium virorum corroborari fecit.

PRAEFATO Odalrico post septem suscepti regiminis annos ad patres suos apposito, domnus Adalbero Henrici Comitis frater de terra Lothariensium, ad Pontificalem cathedram, fauore & prouidentia Lotharij Regis, assumptus est. Qui siquidem vir nobilis, honéstate morum cóspicuus, & Ecclesiasticis disciplinis institutus, religionem Remensis Ecclesiæ nimis tepefactam in bonum reparauit statum, & vtilitatibus inibi Deo seruientium instantem operam dedit & impensam. Hic etiam Mosomense cœnobium à priori dignitate prolapsum in monasticum ordiné reformauit, eiusdemque reformationis tenorem, ne per succedentia tempora immutaretur, huiusmodi auctoritatis suæ priuilegio confirmauit.

Adalbero diuina propitiante clementia sanctæ Remensis Ecclesiæ Archiepiscopus. Notum fiat vniuersis, cùm præsentibus, tũ etiã futuris fidelibus, quondam nobis Episcopio gratia Dei ac benignitate regia contradito, sanctorum quoque loca quædam honore integro reperisse plurimùm valentia, quædam verò pristinæ dignitatis statu deficiente prorsus neglecta. Inter quæ etiam ille Mosomi cœnobialis locus, antiquitatis studio certatim cõstructus, ab exordio scilicet sanctimonialium

vitæ

vitæ aptatus, postmodum verò Canonicorum ordine ab Heriueo prædecessore nostro meliùs informatus, atque in honore sanctæ Dei genitricis Mariæ dignè consecratus, sed nefandis vsibus, vtrobique negligenter incultus, rebus quidem partim subtractis, partim verò intercurrentibus malis sinistræ cessit fortunæ. Quo igitur comperto, manus nostra, adhibito fidelium nostrorum diligenti consilio, liquidò perpendens eumdem locum, pro mundi infelicitate, in canonicali ordine stare non posse, æternorum spe, prout opportunum extitit, ibidem monasticæ religionis vitam, ordinato Abbate Ledaldo, constitui: vt eiusdem loci religiosi cultores tam rebus delegatis, quàm etiam fortè delegandis vtentes, continua vota Deo soluentes, sint pro nobis, pro posteris nostris, cæterisque ordinibus iugiter orantes. Quocirca paternitatem loco nostri subrogandorum in illa caritate Dei enixiùs imploramus, quò sub diuini amoris respectu, huius rei gestæ conducibili negotio consentaneæ pietatis faueant zelo, idque liberalis auxilij indeficienti base dignentur curriculis consolari atque fulcire, vt ex eo gratiã Dei feliciter adipiscẽtes, huius præstantioris emolumẽti mercantur fore consortes. Sed & hoc ex decretis sanctorum Patrum sub auctoritate Pastorali omnimodis inhibemus, immo etiam cum diuini nominis

obtestatione omnino interdicimus, ne vnquam huiuscemodi statutum qualibet temeritate ab vllo nostri ordinis violetur: quin potius in reliquum stabile & inconcussum iure perpetuo idipsum venerabiliter conseruetur. Si per laicos in rem hanc iniuria inuehatur, in eos procul dubio excommunicationis iaculum cum anathemate intorquetur. Anno igitur incarnationis Iesu Christi Domini nostri dcccclxxxiij. Prouinciali synodo mense Maio generaliter congregata apud Montem sanctæ Mariæ, in pago Tardanensi, hoc decretum solemniter recitatum est coram venerandis Episcopis, Abbatibus, ceterisq́ nonnullis fidelibus huic nostræ institutioni pio assensu fauentibus, immo etiam collaudantibus, atque confirmantibus. Quorum videlicet primus ego Adalbero iam præscriptus Archipræsul, eidem Concilio, Deo auctore, Pontificali auctoritate præsidens, manu nostra subscribens idem corroboraui. Sed & ceteri non secus censuerunt manibus impositis solidari.

Huius etiam Adalberonis tempore de villa Vindenissa inter Manassem Comitem & Canonicos Remenses conuentio talis facta fuit.

IN NOMINE Patris & filij & Spiritus S. Notum fiat omnibus tam præsentibus quàm etiam futuris fidelibus, quòd Manasses miles potesta-

potestatem illam, quæ dicitur Vindenissa, à Canonicis Remensis Ecclesiæ, fauente quoque domno Adalberone Archipontifice, totam sibi suæq; coniugi Oidelæ, exceptis etiam Ecclesijs Canonicorum vsibus iure dominij reseruatis, salua rerum commutatione, per precariam efficaciter obtinuerit. Dedit itaque contrà idem Manasses competenti modo Canonicorum parti quidquid possidebat in villa Tencauda: hoc est mansos ix. & molendinum, & in Verniaco viij. mansos & dimidium, & in villa Colummis adas duas in Comitatu Remensi. Aliam autem villam nomine Loeium, in qua continentur mansi vij. & dimidius, & quarta vna, excepto indominicato manso, & quarta pars Ecclesiæ, pratum, molendinus, & sylua cum mancipijs vtriusque sexus numero lxxi. in Comitatu Castricensi super fluuium Bair. Sed & in villa, quæ dicitur Escleis, duas partes de Ecclesia, & quidquid iuris habetur in ea, mansi scilicet v. pratum vnum, cum terris & mancipijs vtriusque sexus in Comitatu Porcensi: ea videlicet ratione altrinsecus stabilita huiusmodi precaria, vt ijdem Canonici pro respectu & vestitura Tencaudam & Verniacum manu sua teneant, cetera verò tam ipse quàm sua coniunx prædicta, cum eadem potestate Vindenissa, in sua tantummodo vita libera facultate sibi teneant atque possideant. Vbi

verò rebus humanis excesserint, totum illud ex integro prædium, precario datis scilicet rebus, inuiolabili iure sorti Canonicorum iugiter adhærentibus, in manus eorum pro debito legibus ad possidendum redeat. Si quis verò, quod fore non creditur, precariæ isti in posterum vllatenus aduersari tentauerit, illi temeritas stulta prorsus existat inanis & irrita, & sic hæc eadem precaria, maiorum auctoritate constituta legaliter, maneat stabilis & firma: tali videlicet conditione, si ille Manasses omnes res illas è contra redditas iure quieto stabiliter Canonicis solidauerit: alioquin aut his similia reddat, aut Remensis Ecclesia quod suum est iustè recipiat. Actum Remis in sede VIII. *Idus Nouemb. anno* xx. *regnante domno Lothario Rege Francorum D. Episcopatus autem domni Adalberonis iiij. Domnus Adalbero Archipræsul subscripsit & firmauit.*

Alia quoque conuentio de villa Virtutis inter Heribertũ Comitem & Canonicos Remenses tempore præfati Adalberonis stabilita fuit, cuius rei memoria, ne senio temporum obliteraretur, tali scripto roborata fuit.

IN NOMINE S. & indiuiduæ Trinitatis ego Leudo S. Remorum Ecclesiæ Præpositus, omnisq́; eiusdem loci Canonicorum con-

gregatio. Nolumus latere omnium tam præsentium quàm futurorum industriam, quoniam Heribertus Comes nostræ humilitatis adiens conspectum, petiit dari à nobis sibi nostri iuris eam quæ dicitur villa Virtutis, quam ipse sibi ex peruasione vendicabat: ea videlicet ratione, vt pro vestitu nobis ad præsens ex ea retineremus mansos duos ingenuiles & vestitos, & pro respectu annuatim persoluere libram vnam denariorum Remensis monetæ festiuitate sancti Remigij Kal. Octobris in diebus tantùm vitæ suæ, seclusis vxore sua & infantibus, cunctisq; heredibus suis. Cuius petitioni fauentes, cum omnium consilio & voto, concessimus illi soli præfatam villam, secundum præscriptam ab eoq; determinatam rationem. Quòd si de censu negligens extiterit, & emendare renuerit, vsumfructum amittat. Et vt securiùs in diebus vitæ suæ præfatas res possidere valeat, post discessum verò eius prænominatam villam cum omni integritate nostris vsibus recipere valeamus, sancitum est non solùm à nobis, verùm etiam ab illo, vt super hoc negotio faceremus cũ chirographo mentionis decretum: addentes insuper, vt si qualibet persona post vitæ suæ terminum aliquam nobis inferre conatus fuerit inquietudinem vel iniustitiam, sub maledictionis & anathematis excommunicatione in-

 solubiliter

solubiliter adstrictus damnetur. fiat, fiat. fiat.
S. *signum Domni Adalberonis Archiepiscopi confirmantis & consentientis.*

Cùm igitur præmemoratus Adalbero Remensem diœcesim per decem & nouem annos viriliter gubernasset, & honestæ conuersationis eius bona opinio circumquaque diffunderetur, ad vltimum confectus senio fine bono diem vltimum clausit, corpusque eius in Ecclesia maiori, sub altari, quod in honore sanctæ crucis consecratum est, sepulturæ traditum fuit: cuius Epitaphium in tabula ærea litteris aureis descriptum tale adhuc permanet.

Contulerat natura parens, quæ summa putauit,
Ad meriti cumulum tibi, præsul Adalbero, cùm te
Præstantem cunctis mortalibus abstulit orbi
Quinta dies fundentis aquas cum pondere rerum.

Nec prætereundum reor, quòd omni anno dies defunctionis eius venerabiliter recolitur, & eleemosyna panis & vini copiosa pauperibus distribuitur, quæ etiam eleemosyna mandatum Adalberonis nuncupatur. Sciendum quoque est, quomodo istius eleemosynæ sumptus præparetur;

retur: videlicet de domu, quæ vocatur Hospitale pauperum, annonæ sextarij IV. de camera frumenti IV. de horreo indominicato annonæ modius vnus, & vinum quod sufficiat.

Plura non erant in Codice Igniacensi, vnde hæc excerpta sunt.

CATA-

CATALOGVS
OMNIVM ARCHIEPISCOPORVM REMENSIVM EX Flodoardo, & antiquis catalogis mss: item ex Antonio Demochare, & alijs.

1 *SANCTVS SIXTVS, patria Romanus, S. Petri discipulus, & ab eodem ordinatus Archiepiscopus, & vrbi Remensi delegatus anno à Christi natiuitate 57. Sedit annis 10. martyrio coronatus Calend. Septembris an. 67. sepultus in ecclesia, quæ ab eo & successore eius vocata est Sanctorum Sixti & Sinicij. Quorum ossa ab Heriueo Archiepiscopo an. 920. translata sunt ad ecclesiam S. Remigij.*

2 *S. SINICIVS, patria etiam Romanus, & S. Petri discipulus, ab eodem Apostolo ordinatus, & simul delegatus, primò præfuit ecclesiæ Suessionensi, defuncto autem S. Sixto, ecclesiæ Remensi anno vno.*

Marty-

Martyr occubuit Calend. Septembris, an. 68. sepultus cum S. Sixto, & cum eo postea translatus, vt iam dictum est.

S. AMANSIVS etiam Romanus, & S. Petri discipulus, ordinatur Archiep. an. 68. Sedit annis 21. & obijt 4. Nouembris an. 89. sepultus in prædicta ecclesia SS. Sixti & Sinicij.

Post hunc non inuenitur successor vsque ad tempora Constãtini Imp. qui imperare cœpit an. 306. ita vt propter persecutiones vacauerit sedes Remensis annis plusquam ducentis. Sub illius imperio successit

BETAVSIVS, natione Græcus, S. Eusebij Papæ ex sorore nepos, ordinatus Archiep. à Miltiade Papa an. 312. Qui anno sequenti, vel iuxta chronologiam Baronij 314. interfuit Synodo Aurelianensi primæ, & eodem anno 314. ædificauit Remis ecclesiam Sanctorum Apostolorum, quam auctoritate S. Siluestri Papæ fecit Metropolitanam. Sedit annis 14. Obijt an. 327. die 10. Februarij. Sepultus iacet in ecclesia SS. *Sixti & Sinicij.*

APER, seu AFER, Romanus presbyter ordinatur Archiep. post tertiam Synodum Romæ congregatam à

Siluestro

Siluestro an. 328. Sedit annis 22. Obijt Remis an. 350. Quiescit in ecclesia S. Agricolæ.

Discolium, quē hîc interserit liber ms. bibliothecæ. S. Mariæ Atrebatensis, & Democharesomitto, cum Flodoardo & antiquis catalogis, ob rationes in scholijs indicatas ad lib. 1. c. 5.

6 S. *MATERNIANVS, Materni IX. Archiepiscopi Mediolanēsis frater vterinus, iā senex ordinatur Archiep. à S. Iulio Papa an. 351. Sedit an. 9. Obijt 7. Iulij 359. Sepultus iacuit in ecclesia* S. *Agricolæ vsq; ad an. 852. quo Hincmar⁹ Arch. corpus ipsius trāsmisit Ludouico Germaniæ regi, filio Ludouici Pij Imperatoris, qui illud reposuit in ecclesia Egmondana.*

7 S. *DONATIANVS an 361. Sedit annis 29. Obijt an. 390. 14. Octobris. Quo die, festo duplici eum celebrat ecclesia Cameracensis. Corpus eius sepultū iacuit in ecclesia.* S. *Agricolæ vsq; ad an. 838. quo illud Ebo Archiep. trāsmisit Balduino Ferreo Marchioni, & postea Comiti Flandriæ, qui 6. Ianuarij illud reposuit in ecclesia* S. *Mariæ Brugis, quæ nunc* S. *Donatiani dicitur, vbi in hodiernum vsq; diem colitur.*

S. NI-

8 S. *VIVENTIVS, Laudunensis clericus, ordinatur Archiep. à S. Siricio Romano Pontifice. Obijt 13. Augusti. Molanus cũ Vsuardo addidit 7. Septembris. Iacuit in ecclesia S. Agricolæ vsque ad annũ 837. quo dictus Ebo illius corpus donauit clericis Braquensibus ad Mosam.*

9 S. SEVERVS, *presbyter Veromandensis ecclesiæ, Obijt 15. Ianuarij. Quiescit in ecclesia S. Agricolæ.*

10 S. *NICASIVS. Hic ædificauit ecclesiam B. Mariæ, eamq; fecit cathedralem, quam & sanguine suo consecrauit. Passus enim est in ea martyrium cum sorore sua Eutropia, & multis alijs ciuibus die 14. Decembris an. 407. iuxta ea quæ in scholijs ad cap. 6. lib. 1. Flod. disseruimus. Corpus eius iacuit in ecclesia S. Agricolæ vsq; ad tẽpora Fulconis Archiepiscopi, qui illud ad dictam ecclesiam cathedralem transtulit an. 893. Partem verò capitis habet Atrebatense monasterium S. Vedasti.*

1 *BARVCH antea Præpositus ecclesiæ Remensis. Sepultus iacet in ecclesia cathedrali.*

2 *BARVCIVS frater præcedentis ordinatur an. 458. Sedit anno vno. Moritur Romæ apud S. Leonem Papam an. 459.*

BAR-

13 BARNABAS, ordinatur Romæ, & à S. Leone accepit pallium an. 460. quo etiam obijt in Synodo Venetica.

14 BENNADIVS, seu BENNAGIVS ordinatur Archiep. an. 462. Fuit germanus S. Hilarij Arelatensis Episcopi. Sedit annis octo, & multa passus est ab Ægidio Romano Suessionensi præfecto. Obijt 469. Sepultus iacet in ecclesia B. Mariæ.

15 S. REMIGIVS seu REMEDIVS, Æmilij Laudunensis Comitis, & S. Ciliniæ filius, ordinatus Archiep. an. 470. ætatis suæ 22. palliū accepit à S. Simplicio Papa. Anno 515. ab Hormisda Papa constituitur legatus sedis Apostolicæ in Gallia. Sedit annis 74. migrat in cælum 13. Ianuarij an. 544. ætatis suæ 96. Corpus eius sepelitur in ecclesiola S. Christophori. Inde transfertur in cryptam factam post altare iam dictæ ecclesiæ an. 635. 1. die Octobris. Postmodum eodem die, ampliata adhuc eadem ecclesia & crypta, ab Hincmaro Archiep. iterū transfertur an. 852. Hinc propter infestationem paganorum ab eodem Hincmaro translatum est in oppidum Sparnacum an. 882. Inde ad Orbacense monasterium. A quo loco per Fulconem Hinc-

maar

mari successorem an. 883. *relatum est ad ecclesiam cathedralem B. Mariæ Rem. Postremò ad ecclesiam S. Remigij ab Heriueo Archiepis. an* 901.

B. ROMANVS Vigilij Papæ consobrinus, monachus Iurensis & primus abbas cœnobij Mentuniacensis à se constructi in diœcesi Trecensi, ordinatur Archiep. an. 545. *Hic sepeliuit corpus B. Clothildis reginæ in ecclesia* S. *Genouefæ Parisijs an.* 554. *& corpus Childeberti regis Francorum in æde sacra* S. *Germani ad muros vrbis Parisiensis an.* 559. *Sedit annis* 18. *Moritur an.* 563.

FLAVIVS, Hic obijt morte subitanea in ecclesia Remensi decimo suæ dignitatis mense die 30. *Augusti.* 564. *vbi iacet iuxta altare* S. *Mariæ.*

MAPINIVS seu MAPRILIS an. 565. *Huic plurimùm fauit Suauegotta, aliâs Vltrogotta regis Childeberti vxor, ita vt bona quædam ecclesiæ Remensi contulerit, & ipsius hortatu vidua permanserit, quæ sepulta iacet in prædicta æde* S. *Germani. Sedit annis* 7. *obijt* 572.

ÆGIDIVS anno iam dicto ordinatus, vir fuit nobilis, & Iustiniani Imp. affinis, quiq; ecclesiæ Remensis existens

istes canonicus, interfuerat quintæ Synodo Aurelianensi an. 552. Accepit pallium à Ioanne iij. Papa. Sedit vt minimum annis 22. & multa ecclesiæ suæ adquisiuit, tam à rege Austrasiæ siue Mediomatricum Childeberto, quàm ab alijs. Cuius regis fuit ad varios principes legatus, eiq; tandem suspectus, conuictus de crimine læsæ maiestatis, quòd in ipsum Childebertum conspirasset, in Synodo Metensi exauctoratur, & in exilium deducitur Argentoratũ anno 594. iuxta Baronij chronologiam, aliàs 596. Demochari 597.

20 ROMVLFVS, filius Lupi Ducis Aquitaniæ vlterioris ordinatur Archiep. an. 597. qui accepit pallium à S. Gregorio Papa, approbata causa depositionis dicti Ægidij, quod ei attulit Constantius 75. Mediolanensis Episcopus. Hic per multa bona contulit ecclesiæ Rem. Sedit annis tribus. Obijt dicto Childeberto Mediomatricum rege regnante 599.

21 S. SONNACIVS Archidiaconus Remensis ordinatur an. 600. Res ecclesiæ suæ egregiè defendit. Synodum celebrauit cum 40. vel eo ampliùs Galliarum Episcopis. Sedit annis 37. Mortuus est in magna senectute die 20. Octobris 637. S

637. *sepultus in ecclesia* S. *Remigij, quam suo testamento fecit heredem. Ad eius sepulchrum facta sunt diuersa miracula & curationes temporibus Raynaldi, Samsonis, & Henrici pontificum Remensium. Cuius ossa translata sunt* 4. *Nouembris* 1204. *ab ecclesia* S. *Remigij in ecclesiam cathedralem ab Widone ij. Cardinal Praenestino, Archiepiscopo Remensi, vbi incendio perierunt an.* 1212.

2 *LEVDEGISELVS, qui ab alijs per syncopen nominatur LEVDEGILLVS, LEVGILLVS, ET GILLO, filius Sadrengisillij Aquitaniae Ducis, auctore & promotore Dagoberto rege an.* 638. *Fuit frater Attilae episcopi Laudunensis. Sedit annis* 9. *Obijt Remis* 647.

3 *ANGLEBERTVS, seu ANGELBERTVS, vel ENGILBERTVS, filius Egae magistri equitum Francorum, ordinatus an.* 649. *palliũ accepit à* S. *Martino Papa.* Sedit *annis* 3. *Moritur an.* 651.

4 *LANDO, frater Hercanaldi seu Ercambaldi magistri equitũ Francorũ, viri pijssimi, ordinatur an.* 651. *Fuit familiaris* S. *Sigeberto regi Austrasiorũ, qui huius pontificis hortatu* 12. *struxit monasteria ordinis* S. *Benedicti. Sedit annis* 4.

Obijt 14. Martij an. 655. Ecclesiam S. Mariæ fecit heredem. Sepultus iacet in ecclesia S. Remigij.

25 *S. NIVARDVS, qui & NIVO, filius illustris principis Euma ordinatur an. 655. mense Septembri, præsente Clodoueo ij. rege. Hic auctoritate Vitaliani Papæ an. 658. construit seu reparat monasterium Altumvillare à barbaris dirutum. Ad quod monasterium Remis delatū est corpus S. Helenæ matris Constantini Imp. an. 660. & eodem anno corpus S. Sindulphi die 20. Octobris: itē corpus S. Polycarpi presbyteri an. 661. 23. Februarij. Sedit an. 14. Obijt in prædicto monasterio die 1. Septēbris 669. inde relatus Remos ad ecclesiā S. Remigij, ibiq; sepultus. Huius S. Niuardi sororē, nomine Blithildem, Childericus rex Austrasiorum, & postea Francorum duxerat in vxorem, ex qua suscepit filiam Amalthridem, quam Reolus Comes Campaniæ habuit vxorem.*

26 *S. REOLVS seu REGVLVS ex Comite Campaniæ factus monachus Altumvillariensis, qui in vxorem habuit dictam Amalthidem, neptem S. Niuardi, successit ei in Episcopio, ordinatus an. 670. Subscriptus enim legitur priuilegio*

dato

dato S. *Berchario à Childerico rege anno 3. regni sui 4. Non. Iulij, qui erat annus 670. Exstat in Promptuario Tricassino pag. 80. Huic Arelatensis Episcopus pallium detulit an. eiusdem Childerici quarto. Hic ædificat & dotat monasterium Orbacense an. 683. Sedit annis 26. vt est in vita S. Gumberti, fratris S. Niuardi, & sic obijt an. 696. 7. Septembris. Alij obijsse scribunt. 715. & eodem anno ponunt ingressum sequentis. Quiescit in præfato monasterio.*

7 S. RIGOBERTVS *Comes, patruelis S. Reoli, ex monacho Benedictino ordinatur Archiep. an. 696. Multa cõtulit ecclesiæ Remensi. Redegit clericos eiusdem ecclesiæ ad regulam canonicam. Sacrauit Dagobertum ij. Chilpericum ij. & Theodericum ij. reges. Carolum Martellum, Pipini Herstalli seu Crassi ex pellice filium, de sacro fonte suscepit, à quo tamen postea est expulsus an. 718. vel vt Sigebertus scribit 723. Cui Martellus subrogauit in sede Milonem clericum abbatem, qui simul etiam Treuirensem Episcopatum vsurpabat. Sed mortuo Martello an 741. censuris Zachariæ Papæ dictus Milo expulsus est à prædicta sede Remensi an. 742. & S. Rigoberto*

iungitur coëpiscopus à S. Bonifacio Germanorum Apostolo, Zacharia Papa iubente S. Abel Scotus. Obijt S. Rigobertus 4. Ianuarij 733. vel rectius iuxta alios 749. Falluntur qui eum vixisse scribunt vsq; ad annum 773. Vide scholia nostra ad Flod. lib. 2. c. 14. Sepultus est in ecclesia S. Petri in Gerniaca corte. Sed inde ab Hincmaro translatus ad cœnobium S. Theoderici an. 872. & post annos nouem an. scilicet 881. ad ecclesiam S. Dionysij, quem an. 892. Fulco Archiep. in vrbem intulit in ecclesiam B. Mariæ. Verùm postmodum iterum refertur ad ecclesiam S. Dionysij ab Heriueo an. 906.

28 S. ABEL ab anno 749. solus residet in ecclesia Remensi. Sed ab eadem quoq; depellitur an. 758. tandemq; obijt in monasterio Laubiensi, diœcesis Cameracensis. 5. die Augusti an. 764. Hunc quidam non numerant, & secundum hoc Hincmarus in epitaphio S. Remigij se vocat xxxj. Remensem episcopum, & xvi. à S. Remigio. Vide nostra scholia in cap. 16. lib. 2. Flod.

29 TILPINVS, quem alij TVRPINVM vocant, monachus S. Dionysij nominatur Remensis Archiep. à Carlomanno rege

Nonio-

Nouioduni an. 769. Inde ordinatur an. 773. promouente Carolo Magno, cui pallium transmisit Adrianus Papa an. 774. vnà cum titulo Primatis illius diœcesis. Hic ex canonicis fecit monachos in ecclesia S. R*emigij an. 786. Obijt 2. Septembris an. 811. atq; ita Episcopatus sui 42. vel vt Flod 47. numerando videlicet à morte Abel.* Se*pultus est in ecclesia* S. Re*migij.*

30 *VVLFARIVS, Vicarius generalis dicti Tilpini, iā senex ordinatur Archiep. an.* 812. *Anno* 813. *Remis habuit Concilium* 20. *Episcoporum, in quo Canones* 43. *constituti sunt.* H*abuit & aliud Nouiomi* 10. *Episcoporum an.* 814. *& Ludouici Pij Imp. primo. Anno verò* 820 *profectus ad* SS. A*postolorum limina, honorabiliter susceptus est à Paschali Papa. Auxit dotem monasterij Orbacensis, & multa obtinuit ecclesiæ Remensi beneficia ab Imp. Ludouico Pio, cui erat Cācellarius.* S*edit an.* 10. *Obijt* 5. *Iunij* 822. *Quiescit in ecclesia Remēsi.*

31 *EBO seu EBBO patria Germanus, filius* H*imiltrudis, Ludouico Pio charus, & eius quondam collactaneus & condiscipulus, ordinatur Archiep. an.* 822. *cui Paschalis Papa, vel vt alij. Eugenius*

ij. pallium transmisit per Archiepiscopum Treuirensem. Hoc Archiepiscopo procurante, dictus Ludouicus statuit festiuitatem omnium Sanctorum in Gallia celebrari an. 830. idij Cal. Nouembris. Erat quoque intimus Halitgario Cameracensi Episcopo. Fuit ad Archiepiscopatū assumptus ex Episcopo suffraganeo Remensis ecclesiæ: vbi absente Vulfario excepit Stephanum V. Papam, qui iiij dicitur, & dictum Ludouicum an. 816. Quo anno cæpit reædificare ecclesiam Remensem, in qua dictus Imp. coronatus est à prædicto Papa Stephano 29. die Octobris. Auctoritate Paschalis Papæ, Stephani successoris, dictus Ebo suffraganeus, obtenta ab Imp. licentia, ad Danos profectus est, verbum Dei prædicaturus an. 818. Cui officio vacauit vsq; ad annum 822. quo, vt dictum est, Remensis ordinatur Archiep. Verùm post 13. annos ab ea sede in Synodo apud Theodonis villam canonicè deiectus est, anno videlicet 835. Ad quam tamen fraudulenter reuertitur, reuocatus à Lothario Imp. an. 841. à qua secundò eiectus Romam ad Sergium ij. Papam est profectus. Inde accepta à Lothario abbatia S. Columbani in Italia, sed ab eodem mox ablata, abijt

in Saxoniam ad Ludouicum Germaniæ regem, à quo datus est ei Episcopatus Hildesheimensis, in quo scribitur obijsse an. 851. Sed cùm Albertus Crantzius asserat eum 12. annis in eo resedisse, dicendum erit eum demum obijsse an. 854.

Fulco Presbyter & abbas, & post eum Notho clericus Remẽsem ecclesiam Ebonis loco illegitimi pastores regunt. Quibus diligentia Caroli Calui regis Francorum expulsis, tandem post annos decem à depositione Ebonis

32 *HINCMARVS, monachus S. Dionysij ordinatur Archiep. an. videlicet 845. qui accepit pallium à Leone iiij. an. 847. Ebonis depositione approbata à sede Romana. Huic Archiepiscopo & ecclesiæ Remensi multa contulit beneficia dictus rex Carolus Caluus. Anno 850. obtinuit à Leone iiij. aliud pallium ad vsum quotidianum. Ecclesiam B. Mariæ perfecit, & præsente iam dicto rege consecrauit, & multis donarijs exornauit. Anno 852. transtulit corpus S. Remigij, auxit numerum Canonicorum B. Mariæ, & ijs hospitale construxit cũ amplissima dote. Anno 853. Suessioni ad S. Medardum Synodum habuit. Anno*

877. *vnxit Ludouicum Balbum in regem.* Huic *Archiepiscopo multa rescripserunt summi pontifices, quorum litteras videre est tam in decreto Gratiani, quàm in decretalibus, & Flodoardo, &* de *ipsius* Hincmari *scriptis toto lib.* 3. *Præfuit annis* 37. *& ampliùs. Obijt enim* Sparnaci *an.* 882. *Episcopatus sui anno* 37 *mense* 7. *& die quarta. Inde corpus eius refertur* Remos *in monasterio* S. R*emigij sepeliendum.*

33 *B. FVLCO.* Hic *perquam illustri genere ortus, ex Canonico B. Mariæ Audomarensi factus monachus* S. *Bertini, & postea Abbas. Inde mortuo Adalongo factus est abbas* S. *Vedasti Atrebati an.* 851. *contra inuasionem Madefridi laici, à quo tamen laico expulsus fuit anno sequenti* 852. Sed *postmodum dignitati restitutus, eiecto eodem laico, substituit in dicta abbatia* S. *Vedasti, de cõsensu conuentus & Capituli anno* 853. Rotholdum *monachum. Quo item anno ab Hincmaro factus est* Remensis *Canonicus & Archidiaconus. Postea an.* 876. *ordinatus Episcopus suffraganeus* Remensis, *sacrauit* S. Rotardum *seu* Rotradum *Cameracensem & Atrebatensem Episcopum an.* 879. *Mortuo*

autem

autem Hincmaro eligitur Archiep. an. 882. *& an.* 883. *accepit pallium à Marino Papa. Anno* 89?. *die* 10. *Februarij vnxit in regem Carolum Simplicem, à quo præficitur toti regno Cancellarius & administrator.* Hic *plurima* Remensi *ecclesiæ bona impertiuit, scholas restituit, vrbem muris cinxit an.* 896. *& in vastatione Nordmannorum multa pertulit. Anno* 898. Remis *accepit corpus* S. *Calixti Papæ: item ossa* S. *Gibriani & sociorum eius. Mortuo* Rotholdo *legitimo abbate* S. *Vedasti an.* 899. *dictus rex Carolus contulit ipsi Fulconi in commendam eamdem abbatiam, quam Balduinus Caluus Comes Flandriæ inuaserat an.* 896. Hanc *tamen commendam ipse Fulco commutauit cum abbatia* S. *Medardi, quam tenebat auctoritate dicti regis Alcmarus Comes de* Roion *in Artesia, seu vt alij, de* Rumes *iuxta Tornacum, qui postmodum fuit à rege constitutus prætor prouinciæ Atrebatensis.* Sedit *Fulco annis* 17. *tribus mensibus, &* 10. *diebus. Occiditur à Winemaro, dicti Balduini Comitis fraude die* 17. *Iunij an.* 901. *Sepultus est in ecclesia* S. *Remigij.*

HERI-

34 *HERIVEVS, Canonicus Remensis, filius Vrsi Comitis Campaniæ & Bertæ sororis Hucbaldi Comitis ordinatur an. 901. Pallium accepit à Benedicto iiij. Papa. Anno 905. duas habuit Synodos, tertiam anno 909. quartam an. 921. Sudauit plurimùm in conuersione Nordmannorum. Qua de causa fuit à Sergio iij. Papa creatus legatus apostolicus, & à Carolo Simplice regni Cancellarius. Anno 913. transtulit in ecclesiam Mosomi ossa S. Victoris. Regi Carolo diu fidelis permansit, sed tandem deficiens, Robertum Odonis fratrem vnxit in regem Frãcorum an. 922. quo morte repentina occubuit 2. Iulij tertia die post consecrationem Roberti. Sedit annis 22. minus 4. diebus.*

35 *SEVLFVS Archidiaconus ecclesiæ Rem. iussu Roberti regis ordinatur an. 922. Anno sequenti pallium accepit à Ioanne x. papa. Habuit solemnem Synodum apud Trosleium an. 924. Sedit annis tribus & quinque diebus. Occubuit veneno potatus Heriberti Comitis dolo, morte immatura 7. Augusti 925.*

Eodem anno mox à morte Seulfi, Hugo à Veromandia, puer necdum quinquennis, eligitur in Archiepiscopum

ſcopum Remenſem, de quo ad eumdem annum Baronius tom. 10. Annalium ſic ſcribit: Illud planè tunc primum contigit in eccleſia Dei videri monſtrum, nunquam hactenus in orbe Chriſtiano viſum nec auditum, immo nec puto mente conceptum, cùm videlicet puer nondum quinquennis, nondum alicuius inferioris ordinis capax, vix ferula prima addiſcens elementa Rhemenſis eligitur Archiepiſcopus. Tanta iſta adeo noua, adeo turpia ac deteſtanda, ſolo auditu horrenda atque pudenda ne fabulam putes anilem, prodo eius auctorem, ex quo etiam cuncta verbatim deſcribimus Flodoardum huius temporis ſcriptorem &c. Hæc Baronius. Fuit filius Heriberti potentiſſimi Comitis Veromandiæ & Aquitaniæ, cuius Heriberti ſororē, nomine Bertam, habebat vxorem Robertus Aquitaniæ & Andium Dux, parentes Hugonis Magni. Comprobata fuit electio dicti Hugonis pueri à Ioanne Papa x. qui vt Baronius teſtatur, ſedem apoſtolicam invaſerat, interim committente

tente administrationem ecclesiæ Remensis Abboni Episcopo Suessionensi, qui anno 923. Suessioni Rodulfum à Burgundia 13. Iulij in regem consecrauerat. Cui tamen Abboni in dicta administratione contradixit Odalricus Episcopus Aquensis, qui à dicto Heriberto an. 928. in eamdē administrationē introductus est. Interea vrbe Remensi à Rodulfo capta, eius cura

36 *ARTOLDVS seu ARTALDVS monachus* S. *Remigij ordinatur Archiep. an.* 932. *qui à Ioanne xi. accepit pallium an.* 933. *Anno* 935. *Synodum celebrauit apud S. Macram. Anno* 936. *defuncto* R*odulfo, Lauduni consecrauit in regem die* 20. *Maij Ludouicum Transmarinum, præsentibus* 20. *Episcopis & ampliùs: cui idem Ludouicus an.* 940. *dedit Comitatum Remensem, & potestatem cudendi monetam. Eodem anno Heribertus ab Artoldo excommunicatus obsidet & capit vrbem Remensem. Quo facto coactus est Artoldus se Episcopatu abdicare post annos octo & menses septem in episcopatu exactos, & an.* 941. *prædictus Hugo iam presbyter denuo installatur, & Episcopus consecratur, & an.* 942.

pallium

pallium accipit à Stephano ix. Papa. Verùm an.946. ciuitate Remensi capta ab Ottone j. Germaniæ rege, postea Imp. & dicto Ludouico rege, Hugo eiectus & Artoldus restitutus est. Denique post Synodum Virdunensem & Mosomensem super hac controuersia habitam, Artoldo Archiepiscopatus Remensis pacificè possidendus adiudicatur an.948. in Synodo Enghelenheimensi, & Hugo excommunicatur. Quæ omnia approbauit Agapetus ij. Papa in Synodo Romana, & Artoldo litteras congratulatorias transmisit. Eodem anno suscepit de sacro fonte filium Ludouici Transmarini. Monasterio S. Remigij dedit abbatiam S. Timothei. Anno 952. in monasterio S. Basoli, expulsis clericis, monachos constituit. Anno 954. 13. Nouembris Remis apud S. Remigium sepeliuit dictũ Ludouicum regem, consecrans ibidem eodem anno in regem Lotharium puerũ, filium eius. Postquam sedisset annis 28. viam uniuersæ carnis ingressus est an. 961. pridie Calendas Octobris, vt habet Flodoardus in chronico. Cui res gestas sui temporis scribenti magis est credẽdũ, quã cõtinuatori historiæ ipsius & alijs, qui scribũt sedisse an.30. & decessisse an.963.

Hic desinit Flodoardus.

37 *ODALRICVS*, *Hugonis Comitis filius, Præpositus & Canonicus ecclesiæ Rem Odalrici Episcopi Aquensis nepos ordinatur an.* 962. *Villam Vindenissam dedit Canonicis Remensibus.* Sedit *annis* 9. *Obijt* 19. *Augusti* 971.

38 *ADALBERO Lothariensis, qui & ALBERO, Godefridi Comitis filius, & frater Henrici Comitis Lothariensis an.* 972. *Hic anno* 975. *Gandaui in monte Blandinio templum principis Apostolorum dedicauit, & pridie Cal. Octobris corpus S. Florberti, primi eiusdem loci abbatis, è terra leuauit.* Synodum *habuit an.* 983. *mense Maio. Mosomense cænobium, pro canonicis substituendo monachos, reformauit. Anno* 986. *die* 2. *Martij Remis obijt Lotharius rex Francorum plenus dierum, in ecclesia* S. *Remigij cũ patre sepultus, relicto filio Ludouico v. nouissimo rege de recta stirpe Caroli Magni, quem vnxit Adalbero, sed defunctus est anno sequenti* 987. *sine liberis.* Succedit *ei Hugo Capetus anno iam dicto* 987. *ab Adalberone Remis consecratus. Sedit Adalbero annis* 17. *appositus ad patres suos an.* 989. 5. *Ianuarij, sepultus in ecclesia Remensi.*

ARNVL-

39 *ARNVLFVS, Lotharij regis naturalis, vel ex concubina filius, & Caroli Ducis Lothariensis nepos anno iã dicto ordinatur.* Sed mox *anno seq. 990. agente Hugone Capeto in Synodo* Siluanectensi, *& 992. in pseudosynodo Remensi exauctoratus, & tribus annis Aurelijs in carcere conclusus est, ordinato in locum ipsius Gerberto, qui dicti Hugonis, & Ottonis Magni Imp. fuerat praeceptor. Tota controuersia breuiter refertur apud Aimoinum lib. 5. c. 46. qui Arnulfum vocat Lotharij regis ex concubina fratrem, sicut Demochares & alij quidam. Acta autem tam Synodi* Sil*uanectẽsis quàm pseudosynodi* Remensis. *Item Synodi Mosomensis & legitima Remensis exstant to. 3. Concil. & latiùs apud Baronium to.* 10. *Annalium an. 990. 992. & 995.*

Gerbertus Agilberti filius, Aquitanus, philosophus, monachus Floriacẽsis, & abbas Bobiẽsis an. 992. cõtra Arnulfum illegitimè ordinatus, post triennium in Synodo Mosomẽsi habita. 4. Nonas Iunij an. 995. & legitima Synodo Remensi depositus, ad Ottonem Imp. se cõtulit, à quo anno sequenti factus

est

est Archiep. Rauennas, & postremò summus Pontifex Siluester ij. an. 999. Vnde versiculus:

Transit ab R. Gerbertus ad R. fit Papa vigens R.

Hoc est à Remensi Archiepiscopatu transiens ad Rauennẽsem, fit Romanus Pontifex Siluester. Vide quæ scripsi in notis ad Balderici chron. Cameracense lib. 1. c. 110. Obijt an. 1003. die 12. Maij, sepultus in Laterano.

Restitutus est autem sedi suæ Arnulfus auctoritate Romani Pontificis Ioãnis xv. in dicta Synodo Mosomensi & Remensi an. 995. Sedit annis 20. Obijt 1009.

40 *EBALVS, qui & EBVLO, ex laico electus an. 1010. & postea sacerdos factus. De quo Fulbertus Carnotensis Episcopus epistola 38. 53 & 54 & Chron. Camerac. lib. 3. c. 25. & 30. Betiniacum villam dedit Canonicis. Anno 1022. Remis Synodum celebrauit, cui cum alijs interfuit Gerardus j. Cameracensis & Atreb. Episcopus. Anno 1029. in regem Francorum vnxit Henricum filium Roberti. Sedit annis 21. Obijt 1031.*

41 *WIDO, seu GVIDO BARBET*

ordinatus

ordinatur an. 1032. *Sub hoc pōtifice an.* 1049. *Leo ix. Papa* Remis *celebrauit Synodū. Anno* 1050. *cōsecrauit B. Lietbertū Camerac. & Atrebat.* Episcopū. *Sedit annos* 22. *menses duos. Obÿt an.* 1055.

42 *GERVASIVS BARBET, prædicti nepos* Episc. *antea Cenomanēsis an.* 1056. *Scripsit vitā* S. *Donatiani. An.* 1059. 4. *Cal. Iunÿ Parisÿs Philippū regē, filiū Hērici, consecrauit. Sedit annis* 16. *Obÿt* 1072.

43 *MANASSES, aliàs MANAHEN MARIVS, Archidiaconus* Rem. *ordinatur anno* 1073. *Subscripsit Syn. Sueß.* 1078. Hic *ab* Hugone *Diensi* Episcopo, *Gregorÿ vÿ. legato depositus est in* Concilio *Lugdunēsi an.* 1080. *Sunt de ea re Gregorÿ vÿ. libro* 8. *epist.* 17. 18. 19. & 20. *Prætereūt eum catalogus* Remensis, *Cameracensis, Atreb. & Demochares. Obÿt* Romæ *priuatus an.* 1092.

44 *RAINOLDVS, seu RAINALDVS CONTRACTVS, Gal. RETIRE', Canonicus* Remensis *ordinatur an.* 1080. *Hic ex mandato Vrbani ÿ. Papæ diuisit* Episcopatū Atrebatensem à Cameracēsi, *an.* 1094. *ecclesiæ* Atrebatensi *propriū assignans* Episcopū *Lambertū. Qua de re exstāt apud me multæ epist. mss. Vrbani ad hunc* Raynoldum, & Raynoldi *ad*

Lambertum. Exstat ad eumdem Raynoldum Iuonis Carnotensis epistola 13 Sedit annis 14. Obijt Atrebati 21. Ianuarij 1095. & ea die obitum eius seu anniuersarium celebrat Atrebat. ecclesia.

45 *MANASSES DAVFRAY an. 1095. Huius tres exstant apud me epist. mss. quarum duæ sunt ad Lambertum Atrebat. Episcopum, tertia ad primates, Clerum, & populum Cameracensem, Exstat ad eumdem Iuonis epistolæ 85. 102. 145. Hic præsens fuit in Synodo Trecensi habita an. 1114. 4. Non. Aprilis indict. 12. Cuius fit mentio in Promptuario Tricassino pag. 122. Obijsse videtur an. iam dicto 1114. atque ita sedisse annis 18.*

Geruas. II. 46 *GERVASIVS DE LORRAIN, filius Hugonis de Retest, frater Balduini Hierosolymorum tertij regis. Sed paulò pòst exturbatus est, & abdicauit. De his Robertus de Monte in supplemento ad chronicō Sigeberti an. 1114 In Remensi metropoli, post Manassem illustrem virum, exturbato inuasore Geruasio, Radulphus successit, qui viridis cognomen habuit. Certè etiam Iuo epist. 190. Geruasium vocat inuasorē prædictæ ecclesiæ, ideoq; nomen eius quidam catalogi mss.*

vt Remensis & Atrebatensis, omittunt.

47 *RADVLFVS seu RODVLFVS VIRIDIS, Gal. LE VERT Clericus, ordinatur 1114. Vidi tamen publicum instrumentum ab eo signatum Remis an. 1118. Archiepiscopatus ipsius 12. Et sic oporteret eũ sedere cœpisse an 1106. quod præcedentibus repugnat. Exstant ad eum aliquot ms. epistolæ Paschalis ij. Papæ, & Lamberti Atreb. Episcopi. Item Iuonis epist. 188. 211. 252. 259. Sub eo celebratum est Concil. Remense à Calixto ij. Papa mense Octobri 1119. in quo inter cetera errores Gilberti Porretani damnati sunt. Obijt 1124.*

48 *RAINALDVS DESPRETZ, siue REGINALDVS DE MARTINIACO, Brietij filius, ex Andegauensi Episcopo fit Arch. an. 1124. Sacrat Remis an. 1129. die 14. Aprilis festo resurrectionis Christi die in regem Philippũ Ludouici Crassi filium. Anno 1130. fundauit Igniacense monasterium. Eius tempore Innocentius ij. Papa Remis Concilium celebrauit an. 1131. 14. Cal. Nouembris, & in eodem Concilio viij. Cal. Nouembris consecrauit in regem Ludouicum Iuniorem, filium dicti Ludouici Crassi. Sedit annis 12. Obijt an. 1137. 19. Cal. Februarij.* Rain. 11..

Quo anno datum habeo ab eo instrumentum publicum. Sepultus *iacet in prædicto monasterio cum hoc epitaphio:* Ego Raynaldus *à pratis quondam Archiepiscopus* Remens. *presbyter credo quòd redemptor meus viuit, & in nouissimo die de terra surrecturus sum, & in carne mea videbo Deum saluatorem meum.*

49 *SAMSON DESPRETZ, clericus antea Carnotensis, prædicti* Raynaldi *ex fratre nepos, Iuonis* Episcopi *Carnotensis discipulus & Archidiaconus, ordinatur an.* 1138. *in fine, vel certè initio sequentis. De eo enim* Robertus *de Monte continuator* Sigeberti *an.* 1139. Raynaldo Remorum *Archiepiscopo defuncto ecclesia* Remensis *per biennium ferè pontifice caruit, & tandem hoc anno* Samson *de clero ecclesia Carnotensis* Remensem *præsulatum suscepit. Anno* 1140. *in Concilio* Suessionensi *&* Senonensi *damnauit errores Petri Abailardi. Habeo duas huius* Samsonis *epistolas ad Innocentium ij. scriptas.* Sub eo *fuit Archidiaconus* Remensis *Petrus de* Riga *Theologus clarissimus, qui scripta multa posteris reliquit.* Item *eius tempore* Remis *Con-*

cilium

cilium habuit Eugenius *iij. Papa an.* 1148. *vndecimo* Cal. *Aprilis contra errores Gilberti Porretani & alium quemdam hæreticum dictum* Eon. *Sedit annis* 22. *Obijt* 11. *Augusti* 1160. Sepultus *iacet in dicto Igniacensi monasterio, vbi hoc eius legitur epitaphium:*

Hic iacet præclaræ memoriæ reuerendus pater dñs Sampson *desprez Archiepiscopus Remensis, alter huius monasterij fundator, dñi Raynaldi primi fundatoris ex fratre nepos. Obijt xi. Augusti an.* 1160. *cuius anima in pace requiescat.*

Concordes animas piasq́; mentes,
Vt dicas licet vnicam fuisse,
Commisti cineres sequentur, & se
Credi corporis vnius iuuabit.

50 *HENRICVS MAGNVS, filius* Philippi *regis, & Ludouici vij. frater, ordinis* Cistercienſis, Episcopus *antea* Belloua-censis *an.* 1163. *Ad Hunc scribit Alexander iij. Papa extra de appellationibus cap.* 2. 5. 6. *&* 7. *De decimis cap.* 14. *Qui clerici vel vouentes cap.* 1. *de hæreticis cap.* 7. Sedit *annis* 12. *Obijt* 1175. Sepultus *iacet* Remis.

GVILLELMVS AD ALBAS MANVS, Theobaldi Magni Campaniæ & Carnotensis 7. Comitis filius, Philippi Augusti regis auunculus, quem ipsemet consecrauit in regem. Factus est primò Episcopus Carnotensis, & duobus annis sedem illam tenuit. Deinde Archiepiscopus Senonensis, & S. Sabinæ Cardinalis, in Gallia legatus Alexandri iij. demum Archiep. Rem. an. 1176. Anno 1179. Cal. Nouembris Remis consecrauit in regem Philippum Augustum. Sedit annis 26. Obijt 1202. Situs est Remis.

Wido II. 52 *WIDO PARE', olim abbas Cisterciensis, deinde Episcopus Pranestinus Cardinalis & legatus postremò Archiepiscopus Remensis an. 1203. Sedit annis 3. Peste obijt Gandaui an. 1206. vbi sepultus iacet in monasterio S. Petri.*

53 *ALBERICVS DE HVMBERT Archidiaconus Parisiensis ordinatur an. 1207. Transtulit corpus B. Lietberti Cameracensis Episcopi an. 1211. Ecclesiam cathedralem Remensem incendio absumptam an. 1212. miro schemate ædificare cœpit. Anno 1215. interfuit Concil. Lateranensi sub Innocentio iij Hierosolymam profectus ad sanctum sepulchrum, inde rediens Papiæ in Italia è vita decessit*

cessit, an. 1218. *ibiq; in ecclesia S Petri sepultus est. Sedit itaq; annis* 11.

54 *GVILLELMVS DE IANVILLE, Archid.* Remensis, *inde Episcopus Lingonensis, posthac an.* 1219. *Archiep Remens. Ad hunc scribit Honorius iij. Papa extra De filijs presbyterorũ cap.* 17. *An.* 1223. *viij. id. Augusti Remis sacrauit Ludouicũ patrem S Ludouici cũ vxore sua Blancha Sedit annis* 8. *Obijt die* 6. *Nouembris* 1226. *sepultus in monast. Claraualle. Quo defuncto eiusdem anni & mensis die* 29. S. *Ludouicus natus annos* 12. *ab Episcopo Suessionensi inungitur.* Guil. II.

55 HENRICVS DE BRENE, *siue DE BRENA*, Roberti iunioris *Drocarum & Brennæ Comitis filius an.* 1227. *Sedit annis* 8. *Obijt an.* 1235. 6. *die Iulij. Iuxta catalogum ms. Rem. obijt demum an* 1241. *Situs est in ecclesia cathedrali Rem.* Henr. II.

56 *IVELLVS DE SAINCT MARTIN, antea* Archiep. *Turonensis, fit* Remen. *an.* 1235. *interfuit Concil. generali Lugdunensi an.* 1245. *in quo creatus est præfectus belli sacri, ad quod profectus, obijt Damiatæ* 1249. *Sedit annis* 14.

57 *THOMAS DE BEAVMETZ, Latinè DE*

nè DE BELLOMANSO, vel BELLOMESO, Canonicus Atrebatensis, ordinatur an. 1250. Scripsit de statu ecclesiæ Gallicanæ ad Alexandrum iiij. Sedit annis 12. Obijt an. 1262. 17. Februarij, & ea die obitum seu anniversarium habet in ecclesia Atrebatensi.

58 IOHANNES DE COVRTENAY, Roberti filius, Archidiaconus Parisiensis, ordinatur an. 1263. Sedit annis octo. Obijt an. 1271. die 20. Augusti, sepultus in ecclesia Remensi. Quo eodem anno & mense die 30. Remis inungitur in regem ab Episcopo Suessionensi Philippus S. Ludouici filius.

59 PETRVS BARBET, vel DES BARBES Canonicus Noviomensis, ordinatur an. 1274. Hic an. 1286. viij. idus Ianuarij Philippum Pulchrum consecrauit. Sedit annis 26. Obijt an. 1300. die 3. Octobris, Remis sepultus.

60 ROBERTVS DE COVRTENAY, prædicti Iohannis ex Petro nepos an. 1302. Remis an. 1320. ix. Cal. Martij consecrat in regē Carolum Pulchrū Obijt an. 1325. die 30 mensis Martij. Iuxta catal. Remens. 1323. Situs est Remis.

Guil. III. 61 GVILLELMVS DE VALOIS, dictus DE TRYE, Cardinalis Tryciensis,

Philip-

Philippi Valesij regis auunculus an. 1325. *antea* Episcopus Baiocensis. *Anno* 1327. *die festo sanctæ Trinitatis* Remis *sacrauit in regem iam dictũ Philippum. Sedit annis* 9. *Obijt an.* 1334. *in vigilia* S. *Michaelis.* Situs *est in ecclesia* Rem.

62 *IOHANNES DE VIENNA,* Ioan. II.
Episcopus *antea Morinensis fit* Remens. Archiep. *an.* 1334. *Sedit annis* 16. *Obijt an.* 1350. *vel vt dictus catalogus* 1351. Sepultus *est in ecclesia* Rem.

63 *HVGO D'ARQVES, vel vt alij, DE ARCEIS monachus Floriacensis, antea Laudunensis* Epis. *fit* Archiep. Rem. *an.* 1350. Sedit *annis* 2. *Obijt* 1352. *Sepultus iacet* Remis.

64 *HVMBERTVS DAVLPHIN, siue DELPHINVS VIENNENSIS.* Hic *nobili sanguine natus & princeps Delphinatus, quem principatum regi Frãcia an.* 1349. *dedit ea lege vt deinceps primogenitus regis Francorum, qui in regno successurus erat, Delphinus diceretur, & eumdem principatum obtineret. Fuit Patriarcha Alexandrinus, vel vt alij* Aquileiensis, *ordinis prædicatorum, & factus est* Archiep. *an.* 1354. *Obijt eodẽ anno, vel, vt alij* 1356. *in ciuitate Claromõtensi mense Maio, Parisijs in ecclesia Dominicanorũ sepultus.* IOHAN-

Ioan. III. 65 IOHANNES DE CRAON, vel vt alij, DE CREDONIO, alij DE CERDONIO, Canonicus Parisiensis, antea Episcopus Cenomannẽsis, fit Archiep. Remensis an. 1356. Consecrauit Remis in regem Francorum Carolum V. cum Ioãna Borbonia vxore 19 die Maij an. 1364. Sedit annis 18. Obijt Parisijs mense Martio an. 1374. ibiq; in ecclesia Franciscanorum sepultus est.

66 LVDOVICVS THEZART, aliàs TETART, Canonicus & Archid. Remensis, priùs Episcopus Baiocẽsis, fit Archiep. Remensis an. 1374. Obijt die 11. Octobris, 1375. vel iuxta alios 1376. Situs est Remis in ecclesia Cathedrali.

67 RICHARDVS DE PICQVE, aliàs L'AGACHE, natione Burgundus, can. Bisontinus, & decimus eiusdem ecclesiæ Episcopus, fit Archiep. Remensis 1377. Sedit annis 12. Obijt 6. Decembris 1389. Sepultus iacet in ecclesia Rem.

68 FERRICVS CASSINEL, aliàs DE PETITE MAISON. In alijs legitur FEDERICVS CASSVEL. Fuit primò Canonicus & Archidiaconus Antisiodorensis, deinde eiusdem ecclesiæ Episcopus. Deinque an. 1390. fit Remensis Archiep. & obijt eodem anno die 26.

Maij

Maij, vel vt alij 1396. *Sepultus est in ecclesia Antisiodorensi.*

69 WIDO DE ROYE, *siue* DE ROYA, *Episcopus antea Virdunensis, deinde Archiep.* Senonensis, *demũ an.* 1397. Rem. *Parisijs an.* 1399. *erexit & fundauit Collegium* Remense. Hic *eundo ad Conciliũ generale, quod per dominos Cardinales in ciuitate Pisana, pro schismate tollendo celebrabatur an.* 1409. *in villa quæ dicitur Vantrey Ianuensi, casu fortuito interfectus est die* 8. *Iunij anno iam dicto, & sepultus in ecclesia cathedrali* S. *Laurentij Ianuensi.* Wid. III.

70 *SIMON DE CRAMAND, seu* DE *CRAMANDO, patria Lemouicensis, canonicus Remensis,* Episcopus *antea Agennensis, Biterrensis, Auenionensis, & administrator perpetuus* Episcopatus *Carcassonensis, Patriarcha Alexandrinus, deinde Archiep.* Remensis. Hic *an.* 1412. *per dominum Papam Ioannẽ xxiij. ad Cardinalatum promotus fuit, & eamdem promotionem* Romæ *acceptauit* 14. *die mensis Aprilis* 1413. *factusque est Cardinalis presbyter* S. *Laurentij in Lucina, & Episcopus Pictauiensis: in qua ecclesia prabendas aliquas fundauit, & in ea iacet sepultus. Obijt an.* 1429. *De quo*

Pictauis

Pictauis in ecclesia Cathedrali hoc legitur epitaphiũ: Simon S.R.E. *& S. Laurentij in Lucina presbyter Card. &* Episcopus *Pictau. iacet in hoc sepulchro, cuius imago de alabastro est super tumulum marmoreum posita, & statua Cardinalis in proximo pilari prædicto sepulchro contiguo erecta. Qui dum fuit* Romæ *promotus ad Cardinalatum erat Archiepiscopus* Remensis, *& pro sustentatione sui status, fuit etiam sibi datus* Episcopatus *Pictauiensis, cuius etiam antè per multos annos fuerat* Episcopus, *& fundauit in ista ecclesia vnam prabendam de grosso quadraginta librarum, pro nutrimento vnius magistri & sex puerorum in musica instruendorum ad faciendum diuinum seruitium.*

Petrus II. 71 *PETRVS TROVSSEAV, Canonicus & Archid. Bituricensis.* Hic *prius* Episcopus *Pictauiensis, per promotionem dicti* Simonis *ad* Cardinalatum *eidem successit ad Archiepiscopatum* Remensem. Sed *priusquam* Remis *reciperetur Parisijs decessit xvi. Decembris, & in ecclesia Bituricensi sepultus fuit anno Domini* 1413. *Ita catalogus* Remensis. *Alij eum scribunt factum Archiep.* Remensem *an.* 1429. *&*

eodem

eodem anno consecrasse Remis *Carolum vij. & obijsse* 1431. *Biturigis sepultum. At prius videtur vero similius, & dictum* Simonem *vsque ad finem vitæ suæ, id est vsque ad annum* 1429. *permansisse* Remensem *Archiep.*

72 *REGINALDVS DE CHARTRES siue DE CARNOTO, Decanus Beluacensis ordinatur an. iam dicto* 1429. *Caroli Vij. regis Cancellarius, quem* Re*mis eodem anno mense Iulio consecrauit, & ab eo pro pace Atrebatum missus est ad Philippum Burgundionem Flrandriæ Comitem. Testis est Meyerus.* Anno 1437. *factus est Cardinalis titulo* S. Ste*phani. Decessit Turonis die* 8. *Aprilis an.* 1444. *ibidem sepultus in ecclesia fratrum Minorum. Ita de loco & tempore mortis catal.* Rem. *Alij* Roma *obijsse scribunt an.* 1439. *& Turonis sepultum in prædicta ecclesia.* Regin III.

73 *IACOBVS IVVENALIS DE VRSINIS, Gal. DES VRSINS, Archidiaconus* Remẽsis *via* Spiritus *sancti fuit electus Archiep. & auctoritate apostolica cõfirmatus an.* 1444. *& sedit* Remis *vsq; ad an.* 1449. *& tandẽ* Roma *obijt* 1457.

74 *IOHANNES IVVENALIS DE VRSINIS, priùs* Episcopus *Laudunẽsis,* Ioan. IIII.

eidem

eidem Iacobo fratri suo successit per trãslationem à dicto Archiepiscopatu ad Patriarchatum Antiochenum, & Episcopatum Pictauensem, receptus an. 1449. die 14. Maij. Hic Iohannes cum Guillelmo Episcopo Parisiẽsi, & Richardo Episcopo Cõstantiensi à Calisto iij. Papa iudex delectus Ioannam virginem immeritò damnatam an. 1456. Nonis Iulij absoluit. Idem an. 1461. 15. Augusti Remis sacrat Ludouicum xi. Sedit annis 24. Obijt an. 1473. die 14. Iulij, sepultus in choro ecclesiæ Remensis ante maius altare.

Romæ in basilica Lateranensi legitur hoc epitaphium.

Sepulchrum Reuer.^mi Dñi, D[illegible] Balduini à pratis, nati in vico [illegible] Sailly Artesiæ, huius ecclesiæ Archipresbyteri, Archiepiscopi Remensis, & eiusdem prouinciæ legati, qui obijt an. Christi nati 1460. 15. Septembris. Cuius cor delatum est monasterio Igniaci iuxta DD. Raynaldum & Sansonem agnatos. Patruo posuit Angelus regis Catholici sagittarius an. 1492.

Hic Balduinus inter Episcopos Remenses non inuenitur. Exstant tamẽ aliquot

aliquot tituli apud D. Claudium Despretz, in quibus se nominat Archiepiscopum Remensem. Fortè fuit suffraganeus sub dicto Iohanne.

5 *PETRUS DE LAVAL, de stirpe regali progenitus, Guidonis Comitis filius, antea Episcopus Briocensis fit Archiep. Rem. an. 1474. Sedit annis 20. Obijt Andegaui an. 1494.* Pet. III.

6 *ROBERTUS BRICONNET, patria Turonensis, Abbas S. Vedasti Atrebatensis, Franciæ Cancellarius ordinatur an. 1494. Anno 1498. 6. Cal. Iunij sacrat Ludouicum xij. Sedit annis 7. Obijt 1500.*

7 *GUILLELMUS BRICONNET, frater præcedẽtis eidẽ successit an. 1501. Episcopus antea Macloniensis, & sanctæ sedis apostolicæ Cardinalis ab Alexandro vj.* R*omæ creatus, Franciæ etiam Cancellarius: qui postmodum factus est Archiep. Narbonensis, & Romæ obijt an. 1506.* Guil. IIII.

8 *CAROLUS DE CARECTO Cardinalis de final. successit dicto Guillelmo per dimissionem in curia* R*omana, die* 16*, Septembris an. 1507. via permutationis cum eodem facta ad* E*piscopatum* N*arbonensem & Abricensem. Obijt* Ro*ma an. iam dicto 1507.*

ROBER-

Rob. II. 79 *ROBERTVS DE LENONCOVRT, protonotarius, & prius Archiep. Turonensis, & abbas commendatarius* S. *Remigij* Remensis, *successit, via permutationis facta in cura Romana cum dicto Carolo an.* 1508. *Remis vnxit in regem Franciscum primum de Valois an.* 1515. *die* 25. *Ianuary. Obijt* 25. *die Septembris* 1531. *vt habet catalogus* Rem. *Alij obijsse scribunt* 1533. *Corpus eius iacet in ecclesia Remensi in capella sancti Iactis, ante altare eiusdem sancti Iactis.*

Ioan V. 80 *IOHANNES DE LORRAINE, siue DE LOTHARINGIA*, Ranutij *siue* Renati *Ducis Lotharingia & Guisia filius, Cardinalis titulo* S. ..... *prouisus per curiam* Romanã *receptus est an.* 1533. *Obijt an.* 1538.

Carol. II. 81 *CAROLVS A LOTHARINGIA, vocatus Cardinalis à Guisia, Claudij Ducis Guisia filius, prædicto Iohãni auunculo suo, inquit catalogus Remẽsis, id est patruo, successit an.* 1539. *personalẽ adeptus possessionem die* 6. *Decembris* 1546. *Anno sequenti* 1547. *festo die B. Annæ vnxit in regem Francorum Henricum huius nominis ij. filium Francisci j. de Valois* 59. *in ordine, & eodem anno ipse Carolus creatus est Cardinalis tituli*

S. Cæcilia

S. Cæciliæ à Paulo Papa iij. vel ut alij, tituli S. Apollinaris. Idem Carolus Archiep. an. 1549. instituit & fundauit Academiam Remensem. Anno 1559. 14. Cal. Octobris vnxit in regem Francorum Franciscum eius nominis ij. filium Henrici ij. Anno 1561. idibus Maij. in æde B. Mariæ virginis, magna procerum & populi frequentia vnxit in regem Carolum ix. filiū item Henrici ij. agentē annū ætatis suæ circiter vndecimum. Idem, successore suo nepote necdum recepto vel sacrato, Henricum *iij. filium quoque* Henrici *ij. in Francorum regem* Remis *in prædicta ecclesia invnxit anno* 1574. *& eodem anno ipse Carolus Cardinalis Auinioni die* 26. *Decembris obijt. Scripsit orationes varias, tam Latina quàm* Gallica *lingua, quarum vna exstat habita in* Cōcil. *Tridentino, die* 23. *Nouembris* 1562. *Quo mense & anno Tridentum adpulerat cum ix.* Episcopis *&* IIII. *abbatibus nomine eccclesiarum Galliæ, cum litteris Caroli ix. regis Francorum. Altera in conuētu Poissiaco habita Gallicè de sanctissima Eucharistia.* Sedit *annis* 36. *Remis situs est in ecclesia cathedrali cū hoc epitaphio:*

P D.O.M.

D. O. M.

Carolus S.R.E. *presbyter Cardinalis à Lotharingia, Archiepiscopus Dux Remensis, primus par Franciæ, S. Apostolicæ sedis legatus natus, de morte & resurrectione cogitans, sibi viuens posuit, an.* 1573. *Pontificatus sui an.* 35. *Vixit an.* 49. *menses x. dies* 8. *horas* 4. *Obijt an. Dñi* 1574. *septimo Kalend. Ianuarij.* Requiescat *in pace, Amen. Ego credidi quia tu es Christus filius* Dei *viui, qui in hunc mundum venisti.*

Card. II. 82 *LVDOVICVS A LOTHARINGIA, Francisci Ducis Guisiæ filius, Henrici frater, Carolo patruo successit, & post mortem illius & ipse presbyter* Cardi*nalis factus est, à Guisia item nuncupatus. Qui etsi nondum à summo tunc Pōtifice Gregorio xiij. palliū acceperat, auctoritate tamē ipsius, & dispensatione fultus, Prouincialem* Synodum *habuit in ciuitate Remensi an.* 1583. *quā postea idē Gregorius approbauit. In eo Cōcilio titulus ei tribuitur: Arch. & Dux* Remensis *primus par Franciæ, sanctæq́; sedis apostolicæ legatus natus. Quos titulos habuerunt aliquot prædecessores, & omnes successores.* Mini*morum ecclesiam & domū* Remis *sitā,*

cuius

cuius fundator fuerat prædictus Carolus ipsius patruus, quoad potuit dotauit & auxit. Seminarium quoq; studentiũ iam erectum ab eodem patruo suo, pauperum amantissimo, ad maiorem litterarum frugem intra Gymnasium bonorum puerorum transtulit. Sed bellorum turbine propter hæreticos in Gallijs exorto, tandem, ad repellendam eorum contumaciam ad denunciatum à dicto rege Henrico iij. Blesis conuentum proficiscitur, vt Syndicus cleri, vbi & iudex institutus est, & hisce pijs ecclesiæ & populi negotijs occupatus, pridie Natiuitatis Dñi die 24. Decembris an. 1588. interficitur, postquam sedisset annos 14.

83 *PHILIPPVS DE LENONCOVRT*, Cardinalis ei succedit an. 1589. Sedit annis 3. Obijt 1592.

84 *NICOLAVS DE PELLEVE* primùm Archiep. Senonensis, & Cardinalis titulo S. Praxedis, Archiepiscopatum Remensem adeptus est 4. die Octobris 1592. Româ Remos ad hoc profectus. Qui cùm ad comitia Parisios conuocata abijsset, ibidem, morte prauentus, occubuit 5. die Aprilis 1594. Sepultus est primùm in ecclesia

Cælestinorum Parisijs, deinde Remos translatus, & humatus in ecclesia Remensi iuxta altare sanctæ Crucis in parte dextera, ad pedes sui antecessoris Caroli à Lotharingia, vt ipse viuens à Capitulo obtinuerat, & sui testamenti codicillo reliquerat.

Philip. II. 85 *PHILIPPVS DVBECQ, Episcopus antea Namnetensis, factus est Archiep.* Remensis *an.* 1595. *& possessionem solemniter accepit die* 18. *Octobris in festo* S. *Lucæ, dedicationisq́ue ecclesiæ* Remensis. *Sedit an.* 10. *Obijt an.* 1605.

Lud. III. 86 *LVDOVICVS A LOTHARINGIA, Henrici Ducis Guisiæ filius*

Restat, quem longo seruet Deus optimus æuo.

FINIS.

INDEX RERVM PRÆCIPVARVM, QVÆ QVATVOR LIBRIS FLODOARDI Remensis historiæ continentur.

Auenna-

Græcorum

Hirmin.

S. Macra

Pestis

yectis

Rollo

FINIS.

INDEX SCHOLIORVM, OMISSIS TAMEN OBSCVRIS VOCIBVS, QVAE ORDINE ALPHA-betico explicantur in fine scholiorum.

s. Balsemius

Gerberga

Papa

FINIS.

ERRATA.

Pag. 31. lin. 26. preparatum. 56. 22. exhibitione. 65. 27. dele non. 90. 27. Nuican. 91. 26. & vxorem. 96. 20. & Episc. lin. 29. illius. 114. 13. tes. 116. 26 Teudoinus. 127. 16. alius. 171. 20. quia ei. 173. regis. 229. 24. exhibuerit. 231. 26. mox vt. 274. 29. plurimis. 285. 4. ordinato. 367 13 epistolis. 415. 15. periculum. 436. 4. eidem. 535. 16. profectus. 540 18. de qua. 541. 12. ex verbo. 566 6. domum. lin. 9 ministerialibus. 610. 28. sacris monitis. 627 27. ab pro ad. 633. 24. sacrum 693 25. obstrepens. 735. 15. in suis.

IN SCHOLIIS.

Pag. 51. 24. cuidam. 58 4. successisse. 98 25. decantatus. 99. 17. nostrorum. 116. lin. vlt. percepta.

IN CATALOGO ARCHIEP.

In Abel lege numerant pro munerant. In Fulcone in fine vbi de eius occisione an 900. pro 901. & similiter in ordin. Heriuei. In Artoldo lege ordin. an. 931. pro 932. & in fine postquam sedisset an. 30. pro 28.

LECTORI.

Appendix historiæ Flodoardi auctoris est adhuc quidem incerti, sed quem constat Remensis ecclesiæ Canonicum fuisse, & Samsonis Archiepiscopi temporibus vixisse: vt patet ex epitome ipsius, qua Flodoardum duobus libris contraxit, cum breui ad calcem auctario: quod ille verisimiliter longiùs produxerat, videlicet ad sua vsque tempora, sed plura non erant in exemplari.

APPROBATIO.

Flodoardi historiæ Remensis Ecclesiæ libri quatuor cum scholijs seu notis eximij viri ac Dñi magistri nostri GEORGII COLVENERII, sacræ Theologiæ Doctoris ac Professoris Regij in Academia Duacensi, & inibi Ecclesiæ Collegiatæ D. Petri Præpositi, ac Cancellarij dignissimi, ad dictam historiam bene multumque elaboratis, magno veritatis ac publicæ vtilitatis fœnore in lucē edentur. Actum Duaci die 6. Septembris 1616.

IACOBVS POLLET sacræ Theologiæ Doctor ordinariusq; Professor, ac Pastor S. Albini.